

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 06297

OYSGEVEYLTE VERK

David Bergelson

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

**דאָווייך
בערגעלאסאָן
אויסגעוויילטע
ווערק**

מעלובע-פארלאג
פון קינסטלערישער ליטעראטור
מאסקווע 1961

קינסטלער
ג. קראוואצאוו

דאָוויד בערגעלסאָג

(1884 — 1952)

דאָוויד בערגעלסאָג איז אַ סאכאקל, ווי אַן אָנהייב. מױט זײַן שאפּן פארענדיקט ער דעם קלאסישן פעריאָד און איינציטיק דערמיט עפנט ער אַ נײַ בלעטל ווי דער געשיכטע פון אונדזער ליטעראטור. און דאָס באטייט, אז בערגעלסאָגן שאפּן איז אַן עפאָכע ווי דער גאַנצער געשיכטע פון דער יידישער ליטעראטור.

ס'איז אייגנמלעך כאראקטעריסטיש פאר יעדן גרויסן קינסטלער — פאָרזעצונג פון דער ליטעראַרישער מראדיציע און נאָוואַמאָרישע אָגן-הייבערישקייט. נאָר בערגעלסאָגן שאפּן באקומט אַ באזונדערע באדיי-טונג אינ פארבינדונג מיט דער עפאָכע, וואָס האָט ארופגעלייגט איר הארכנ שמעמפל אפ דער גאַנצער ליטעראטור, דערונטער אויב אפ בערגעלסאָגן ווערק. עס האנדלט זיך וועגן דער עפאָכע פון אלוועלט-לעב-היסטאָרישע סאָציאלע אופטרויסלונגען, מילכאָמעס און העוואָלי-ציעס, וואָס האָבן געענדערט דאָס לעבן פון אלע פעלקער און בעסוי-כאָמ דאָס לעבן פון די יידישע פאָלקס-מאסן.

בערגעלסאָגן אלס קינסטלער איז געשטאנען אפ דער הייב פון אָט דער יעפאָכע: אין זינע ווערק האָט ער געוויזן, ערשטנס, דעם אונטער-גאנג פון דער אלטער וועלט; צווייטנס, דעם שארפן, ריזיקן געראנגל צווישן דעם אלטן בורזשואזן סידער מיט דער נייער, רעוואָליוציאָנע-רער אָרדענונג; דריטנס, דעם אופקום פון דער נייער סאָציאליסטישער וועלט און פון דעם נייעם מענטשן, וואָס שאפט די דאָזיקע וועלט און קעמפט פאר איר אופבלי און זיג.

בערגעלסאָגן איז געקומען אין דער ליטעראטור, ווען ס'האָבן נאָכ געלעבט און געשאפן אלע דריי קלאַסיקער — מענדעלע, שאַלעם-אלייכעם און פערעצ, ווען ס'האָט שוין אופגעבליצט אשם טאלאנט, שוין ניט ריידנדיק פון אזעלכע פּראָזע-מינסטערס, ווי ווינסנבערג און אנד. און פונדעסטוועגן איז בערגעלסאָגן קומען געווען אן איבעראשונג; זיין ערשט ווערק, „ארום וואָקזאל“ (1909) האָט אימ געבראכט פול-שטענדיקע אָנערקענונג פון אן ערשטראַנגיקן קינסטלער מיט נייעם אידעישן אינהאלט און נייער קינסטלערישער פאָרם.

אין צוויי ווערק פון בערגעלסאָגן ביז-אַקטואַליטעטער שאַפונג — „דער טויבער“ און „נאָכ אלעמען“ — אַנטפלעקט זיך אַמבולעטעסטיזם זיין אופטו אין דער יידישער ליטעראטור: בערגעלסאָגן זעצט פאָר די טראַדיציעס פון אונדזער קלאַסישן סטיל, דעם סטיל פון קרויטישן רעאליזם, אָבער — אפ א נייעם אויפן.

מענדעלע און שאַלעם-אלייכעם האָבן געשילדערט די שטעטלדיקע באַגרענעצטקייט אין מאַמענט, ווען דער קאפיטאליזם האָט ערשט אַנגעהויבן צו רוינירן און ברעכט די פאַטריאַרכאַלע באַציונגען. זיי האָבן געוויזן דעם קאמפ פון די פאַלקס-מאַסן קעגן די גוויירימ און קאַהעלישע רעדפירער. זיי האָבן אופגעדעקט די סימפּטאָמען פון אַ פּראָצעס, וואָס הייבט זיך אָן. די סאָציאַלע ווידערשפּרוכט און דער קאמפ פון קלאַסן טראַגן נאָכ אין מענדעלעס און שאַלעם-אלייכעס ווערק א ניט גענוג דיפערענצירטן כאַראַקטער; דער פאַטריאַרכאַלער שטייגער האָט נאָכ געדאַרפט דורכגיין די שיווע-מעדורע-געזענעם פון קאפיטאליסטישער אַנטוויקלונג, קעדיי געבראַכן און רוינירט ווערן, צעקלאַפט ווערן אפ ביצלעך.

בערגעלסאָן גיט גיט דעם אָנהייב, נאָך דעם סאָפּ פונעם פּראָצעס. ער ווײַזט גיט די אנטוויקלונג פונעם קאפיטאליזם, נאָך די דעג-נעראציע, די איבערגעבורט און אויסזיכטלאָזי-קייט פונעם בורזשואזם סידער. דער קינסטלער מאַלט דעם נאָכ אלעמען פון א וועלט, וואָס איז פארווירטילט צו אומפארמנד-לעכע אנטערגאנג. בערגעלסאָן אנטוויקלט אין זײַנע ווערק אן אנט-שיידענע קריטיק פון אלע שיכטן פון דער בורזשואזיע. ער דעמאָס-קירט די גראַבע, אמעריאצישע, ענגאָסטישע, זשעדנע און קליינלעכע פארשוײַנענ, וואָס כוצ דעם גראַבן טיטלעך פארמאָגן זיי גאָרניט. אָט די אלע בורגעסעס, זינדענאָוסקיס, טאראכניס ווייסן גאנצ גוט, אז פאר געלט קאָנען זיי קויפן אלץ — אי א בעקאָוועדיק אָרט אין שול, אי יוכעס, אי אַ שיינ ווייב. אין דער זעלבער צײַט ווײַזט בערגעלסאָן דעם אנטערגאנג פונעם אלטן יוכעסדיקן גוויר מיט זײַנ טעאָלאָגישער קולטור, וואָס איז גיט צוגעפאסט צו די אנטוויקלונגס-טעמפל פו-נעם קאפיטאליזם און מוז אָפּטרעטן דאָס אָרט די מער ענערגישע, מע-גושעמדיקע בורזשואזע טיפן.

בערגעלסאָן שאפט גיט נאָך א גאלעריי טיפן פון בורזשוא. ער ווײַזט דעם נאָכ אלעמען פון דער בורזשואזער אינטעליגענצ. אין דער סוויוע פון אנטערגאנג און אויסזיכטלאָזיקייט דאנגלט זיב, ווערט דערשטיקט און קומט אום די מענטשלעכע פערזענלעכקייט.

מירל הורוויץ איז געוואָרן א קלאסיש געשטאלט, א פארקערפערונג פון א טיט-אורטייל איבער א גאנצער געזעלשאפטלעכער סיסטעם. קיינער איז דער יודישער ליטעראטור ביז בערגעלסאָנען האָט נאָכ אזוי טיפ גיט אנטפלעקט די פסיכאָלאָגיע, די אינערלעכע איבערלעבונג פון א פרוי. לויט דער קראפט פון קינסטלערישער פאראלגעמיינערונג און פסיכאָלאָגישער אינדיווידואליזירונג שטייט דאָס מירל-געשטאלט אין איינריי מיט די בעסטע פרויען-טיפן פון דער וועלט-ליטעראטור. וואָס האָט בערגעלסאָן קעגנעשטעלט דער בורזשואזער וועלט? צו האָט ער ביכלאָל עפעס קעגנעשטעלט דעם סידער, וואָס זײַן אנטער-גאנג האָט ער געשילדערט מיט אזעלכע געדיכטע שווארצע פאָרבנ?

בערגעלסאָגן איז ניט געווען קיין פּאָליטישער טוער און האָט ניט געהערט צו קיין שום פּאָליטישער פּארטיי. ער איז געווען א קינסטלער א רעאליסט, וואָס האָט געמאַלט עמעדיקע בילדער, פול מיט לעבנס-וואָרהאפטיקייט. דער אומגערעכטער און אומוירדיקער ברוזשואַזער ווירקלעכקייט האָט ער קעגנגעשטעלט דאָס פּאָלק, דעם האָרעפּאשנעם מענטשן, וואָס לינדט און ווערט כּאליידיקט אינ די באדינגונגען פון אונטערדריקונג און סאַציאלן אומרעכט.

אינ דער דערציילונג „דער טויבער“ נעמט בערגעלסאָגן א געוויינ-לעכע, קימאט באנאלן סוושעט: דער זוג פונעם ריכטן מילנער האָט אָפּ-גענארט די טאָכטער פונעם טויבן מיל-ארבעטער, זי פארפירט און דער-פירט ביז צו זעלבסטמאָרד. אָט דעם דאָזיקן עפיזאָד, וואָס איז א נאנצ פארשפרייטע דערשיינונג אינ די באדינגונגען פון דער ברוזשואַזער אָרדענונג, האָט בערגעלסאָגן קינסטלעריש דערהויבן ביז צו א גראַד-דויעזן סימבאָל פון סאַציאל-היסטאָרישן קאָנפליקט, ביז א טראַגישן צוזאמענשטויס פון די צוויי גרונט-קויכעס פון דער הינטערצייטיקער קא-פיטאליסטישער געזעלשאפט.

די פיגור פונעם טויבן איז טראַגיש-מאָנומענטאַל. אָט דער דאָזיקער דערשלאָגענער, דערנידעריקטער און אונטערדריקטער האָרעפּאשניק, וואָס אלע — דער באלעבאָס פון דער מיל, זיינ אויסגעלאָסענער זוג, די אויסגעדארטע טאנדעטנישקע. די קינדער אפ דער גאס — באליידיקן אימ, אָט דער טויבער ארבעטער ווערט צאָרנדיק-שדעקלעכ, ווען ער הייבט זיך אפ צו פארטיידיקן די געשענדעטע און אומגעבראכטע טאָכטער זינע. עס קאָן קיין שום סאַפעק ניט זיין, אז דער טויבער איז א סימבאָל פונעם נאנצן האָרעפּאשנעם אונטערדריקטן פּאָלק, וואָס וואכט אפ צום קאמפ פאר זינע רעכט. און די אלע, וואָס אונטערדריקן און באליידיקן אימ, האָבן מוירע פאר אימ און פילן אינ אימ א קאָלאָ-סאלע קראפט:

„...ער איז גענאנגען ווייטער צו דער שטאָפּ צו און אויסגעשטרעקט די האנט צו יעדן מענטשן, וואָס ער האָט באגעגנט. יודן האָבן פאכעד באקומען און אימ דעם וועג אָפּגעטראַטן, און ער איז אלעמאָל שטיין געבליבן מיט אן אויסגעשטרעקטער האנט און מיט נישט קיין גענע-דיקט וואָרט:

„א!.. דער ביק!..“

אזא מינ אויסגעהאקט פון בראַנזע סימבאָליש געשמאלט, וואָס פארקערפערט די אומגעהויערע קראפט פון פאָלק און ווארפט ארופ פאכעד און שוידער אפ די אונטערדריקער און פאראזיטן, האָט געוווּזן דעם טויבן אפ דער סצענע דער גרויסער מיכאָעלס, און אזא האָט אימ געשאפן בערגעלסאָן.

דאָס געשטאלט פונעם טויבן איז געווען א באַדנימנדיקע דערטרײ-כונג פון דער גאנצער יודישער דעמאָקראטישער ליטעראַטור און בער-געלסאָנס א גלענצנדיקער דערפאָלג. „דער טויבער“ האָט געוווּזן, אז בערגעלסאָנס שאפן איז עכט דעמאָקראטיש, דורכגעדורנגען מיט מיפן מיטגעפיל צו די לידן פון די פאָלקס-מאסן, צו זייער קאמפ און פראָ-טעסט קעגן די עקספּלאַואַטאָרן און אונטערדריקער. „דער טויבער“ איז א ווערק פון איידעלער מענטשן-ליבע, פון עמעסן הומאניזם. דער גאנ-צער קאָלאָריט און די אינערלעכע אַטמאָספּער פון דער דערציילונג, דער גרונטיקער אידייִשער אונטערטעקסט אירער, איר עמאָציאָנעלער אָטעם איז אַן אָפּקלאַנג פון די אַלגעמלעכ-היסטאָרישע געשעענישן פון דער נאָרוואָס פאַרגעקומענער דראַמע פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע. און אפילע איצט, העכער פופציק יאָר נאָך דעם, ווי דאָס ווערק איז געשאפן, רעגט עס דעם הינטערטיקן ליינער און האָט ניט אַנגעוואָרן די אידייִשע און פּסיכאָלאָגישע באַדיטונג און די עמאָציאָ-נעלע אופוירקונגס-קראַפט.

און האנאמ דער פראָטעסט פונעם טויבן איז נאָך א מיכוישער, אָבער אפן פאָן פון דער דעמלטיקער אַטמאָספּער פון פּאָליטישער רע-אקציע, אידייִשער דעזערטירער און רענעגאטישקייט, פון דעקאדענ-טישע שטימונגען אין דער ליטעראַטור איז „דער טויבער“ געווען א פראָגראַעסיוו ווערק. „דער טויבער“ פירט ניט אַוועק פון דער רעאלער ווירקלעכקייט אין די אוילעמעס פון איליוואַרישע שרוימען און פאנ-טאסטישע געשפענסטער; פארקערט, דאָס ווערק שטעלט קאדינאַלע פראָבלעמען פון רעאלן לעבן, פראָבלעמען פון סאָציאַלן זינן און סאָציאַלן קאמפ. און אויב דאָ איז נאָך ניט געווען קיין לייזונג פון די האַזיקע פראָבלעמען, איז אָבער שוין דאָס שטעלן אַזעלכע פראָבלעמען געווען א גרויסער פארדינסט פונעם שרנבער.

אזויארומ וויז בערגעלסאָן נאָך אין זיין ביז-אַקטיאָבערישער שא-
 פונג געקומען מיט נייעם אידייזשן מאטעריאל, מיט א נייעם בא-
 שטאנד פערסאָנאזשן און מיט א נייעם אויפן פון שילדערן מענטשן
 און מענטשלעכע פסיכאָלאָגיע, פון שאפן פאראלגעמיינערטע און איין-
 ציטיק ריזיק און אלזיטיק אינדיווידואליזירטע טיפן און געשטאלטן.
 און דאָס האָט געמוזט ברענגען אויב נייע שילדערונגס-מיטלען, נייע
 שפראכ-פאָרמען — נייעם סטיל. בערגעלסאָן איז איינער פון די סאמע
 דרייסטע און אַריגינעלסטע סטיל-נאָוואַטאָרס אין דער יודישער פראָזע.
 איינער פון די וויכטיקסטע אופטוען בערגעלסאָנס אין געביט פון
 סטיל באשטייט אין דעם, וואָס ער שאפט א שטימונגס-אטמאָספערע,
 אין וועלכער עס אנטפלעקט זיך דער כאַראַקטער פונעם פערסאָנאזש.
 פאר בערגעלסאָנען איז די שטימונג און דער אינדרוק אלס
 דעזולטאט פון א געוויסער געשעעניש וויכטיקער, איידער די געשעעניש
 גופע. דער סיפעהראמיסע, דער פאקט, דער עפיואָד, די פארבינדונג
 צווישן געשעענישן, די סוזשעטישע און פאבליארישע קעסידערדיקניט
 פון זייער אנטוויקלונג — דאָס אלץ איז ניט דאָס סאמע וויכטיקסטע.
 דער אָדער יענער עפיואָד קאָן קומען פרויער אָדער שפעטער. וויכטיקער
 פון אלץ איז די ירעאקציע פונעם פערסאָנאזש אפ דעם געשעענעם, זיין
 פרייד אָדער טרויער, זיין געמיט-צושטאנד. די געשעעניש גופע (דער
 טויט פונעם העלד, די ליבע, דער שידעך, דער אָדער יענער קאָנפליקט)
 ווערט געשילדערט פארבינגיענדיק און איז אונטערגעוואָרפן דעם
 הויפט-ציל — דער שילדערונג פון דער מענטשלעכער פסיכאָלאָגיע.
 בערגעלסאָן איז דער שעפער פונעם פסיכאָלאָגישן זשאַ-
 נער אין דער יודישער דעאליסטישער קינסטלערישער פראָזע — פו-
 נעם פסיכאָלאָגישן ראָמאן און פון דער פסיכאָלאָגישער דערציילונג.
 דערמיט איז פארבונדן אן אנדער אייגנשאפט פון בערגעלסאָנס
 סטיל — די לירישע עמאָציאָנעלקניט פון בילד און וואָרט,
 וואָס פארכאפט דעם ליענער און פירט אימ נאָך זיך ביזן סאָפּ. בער-
 געלסאָנס בילד און וואָרט אפּעלירן צו די סאמע אינערלעכסטע און
 פארבאָרגסטע ווינקעלעך פונעם מענטשנס וועזן, זיי באַדירן די סאמע
 דינסטע סטרוקעס פון זיין „נעשאַמע“ און רופן ארויס ציטערנדיקע אַפּ-
 קלאַנגען און וויבירונגען פון די דאָזיקע סטרוקעס.

פונדאנען הרינגט ווייטער ארויס בערגעלסאָנס ניגונג צו דער קינסטלערישער דעמאל. און ווידעראמאָל דארפ געזאָגט ווערן, אז עס גייט ארייך ניט אזוי וועגן דער שטייגער-דעמאל, ווי וועגן דער פסיכאָלאָגישער דעמאל, וואָס דארפ אנטפלעקן דעם אינער-לעבן צושטאנד פונעם פערסאָנאָזש. בערגעלסאָנס פסיכאָלאָגישע ליי-ריש-עמאָציאָנעלע דעמאל איז פונקציאָנעל שמארק באדייטנדיק: זי שאפט דעם מאָלערישג קאָלאָריט, די פארביקע מאָנאלקניט פון דער שילדערונג.

גאָר באדייטנדיק איז בערגעלסאָנס אופטו אינ געביט פון שפראכ-סטיל, ער האָט לאבלומט און אנטשיידן פארענדיקט מיט דער פילבא-ריידעווירקניט סני פון די פערסאָנאָזשן סני פונעם דערציילער גופע און האָט געשאפן א שטרענג לאקאָנישע לייטעראַריש-קינסטלערישע שפראַך, וואָס שטייט אפן ניוואָ פון די סאמע אנטוויקלמע היננמיט-טיקע קינסטלערישע לייטעראַטור-שפראַכן. ער האָט געשאפן א ניעם זאצ און א ניעם זאצבוי, א קלאָרע, קורצע און דיסציפלינירטע זאצ-קאָנסטרוקציע, וואָס דערלאָזט ניט קיין פארפלאָנטערטן שפראַך-סטיל. בערגעלסאָנס קינסטלעריש וואָרט אנטהאלט אינ זיך שטענדיק טיפן זינ און אזא מינ טיפן אינערלעכן מיינ, וואָס איז פארבונדן מיט שטרענגער פונקציאָנעלער אכרעם פונעם דאָזיקן וואָרט אינעם גאנצן קינסטלערישן געוועב פונעם ווערק.

ענדלעך, וועגן די אלעג. ער האָט באשאפן אזא מינ פולשטענ-דיק אַריגינעלע און מערקווירדיקן קינסטלערישן דיאלאָג, וואָס גיט אי-בער די אנטוויקלונג און פארטיפערונג פונעם פסיכאָלאָגישן צושטאנד פונעם פערסאָנאָזש, זיינע געדאנקען און געפילן. בערגעלסאָנס האָט זיך אָפגעזאָגט פון דער פונקציע פונעם דיאלאָג אלס מיטל פון סוּזשע-אנטוויקלונג. דירעקטע רייד האָט ער פארביטן מיט אומדירעקטע, מיט רעפליקעס אינ דריטער פערזאָן. אינ טאָך האָט בערגעלסאָנס געשאפן אַנשטאָט דעם געוויינלעכן דיאלאָג אַז אינער לעבן מאָנאלאָג און אַנשטאָט דיפערענצירטע רייד גיט ער דיפערענצירט שווינגן פון זינע פארשווינענ. און דאָס אנטשפּרעכט זייער סאָציאלער און מא-סעדעילער לאגע. די גדאליע הורוויצעס האָבן שוין ניט וואָס צו ריידן, זיי האָבן שוין אלץ פארלוירן. דעריבער מוזן זיי שוין שווינגן.

די אופגעקומענע בורנעסעס זינענע נאָכ אמעראציש, זיי האָבנע נאָכ ניט קיינ קולטור און קאָנענע ניט היידנע; דעריבער מוזנע זיי נאָכ דער ווייל אידייניש אָויסגעליידיקט, האָבנע ניט קיינ אינטערעס און קיינ ליבדנ-שאפט צום הויכנ אידעאל פֿונ לעבנ און קאמפ, זיי האָבנע אויב ניט קיינ אינטערעס צו פירנ אַ לעבעדיקנע ליבדנשאפטלעכנע דילאָג, דערי-בער שווינגנע זיי שוינע אויב. אונ דער טויבער, דער פֿאַרשטייער פֿונ-נעמ פֿאַלק, קאָנע שוינע אַוואַדע גיט אויסדריקנע מיט קיינע רייזע זינע טרא-גישע איבערלעבונגענע און איז אויב געצווונגענע צו שווינגנע און אויב אפֿילע עמעצ-ווער פֿונ די פֿאַרשוינענע לאַזט אַרויס עפעס אַ רעפֿליקע אָדער ער רעדט אויס אַ פֿראַגע, זינענע די ווערטער זינענע זיי-כער עלעכ אפֿ אַפֿשניצלעכ פֿונ געדאַנקענע, דאָס הייסט עס ווערט פֿאַר-געזעצט דאָס שווינגנע.

אַט דער דאָזיקער שפראַכ-סטיל, די עמאָציאָנעלע אַנגלענדונג פֿונ וואָרט און בילד, די לידישע פֿאַרמאכטקייט און פֿאַרטימקייט איז אינע אַ באַדייטנדיקער מאָס באַדייט און אַנטפֿלעקט זיכ אַמבויֿלעטסטנע אינע דעמלענישנע און מינערישנע טאָנע, מיט וועלכנע ס'זינענע דורכ-געדרונגענע בערגעלעסאָנס ווערק פֿונעמ דאָזיקנע פֿעדראָד. אָבער דער דאָ-זיקער עלענישער און מינערישער טאָנע פֿונ בערגעלעסאָנס קינסטלערי-שער פֿראַגע, וועגנע וועלכנע מע האָט שוינע צופֿיל געערעדט אינע דער קרי-טיק, איז סאָפֿאָקלעסאָפֿ ניט קיינע אויסדריק פֿונ אַפֿאָלאָגיע אָדער בא-דייערונג און מיטגעפֿיל צו דער ווירקלעכקייט, וואָס ווערט קריטיקירט. איינציטיק זינענע דאָס ניט קיינע פֿאַרמאליסטישע קונצנע פֿונ דעקאדענ-טישנע שניט. דאָס איז אַנע עכט אַרגאנישער נאָוואַטאָרישער מיטל פֿונ אַפֿשפֿיגלעכע די רעאלע ווירקלעכקייט, פֿונ אַנטפֿלעקנע דעמ כאַראַקטער און די פֿסיכאָלאָגיע פֿונ די פֿאַרשוינענע.

אַט די אַלע אייגנשאפטנע פֿונ בערגעלעסאָנס סטיל באַקומענע זייער פֿולע פֿאַרגאַנצטקייט אַדאַנק דעמ אייגנאַרטיקנע לידישנע און פֿסיכאָלאָגיעשנע פֿיזיאָזש, וואָס גיט צו דעמ גאַנצנע בילד נאָכ אַ מער אַנגעזעטיקטנע קאָלאָריט פֿונ פֿוסטקייט, אונטערזאָנג און אויס-זיכטלעאָזיקייט. דער פֿסיכאָלאָגיסט און לידיזם פֿונ די געשילדערטע נא-טור-בילדער האָבנע אַ צווייענדיקע פֿונקציע און אַ צווייענדיקע באַדי-טור-

טונג. פון איין זינט, פילט אויס דער פייזאזש די פונקציע פונ סאָצואל-
לער סימבאָליזאציע. די וויינענדיקע מאָרעשכוירעדיקע נאטור, דער
בעאלאכסנדיקער רעגנ, וואָס שמיסט אָן אופהער אין די שויבן, די
אומעטיקע הארבסטיקע פארנאסטן מיט די אומהיימלעכע ווינטן —
דאָס אלץ האָט געדארפט מאכט נאָך געדיכטער דעם פינצטערן סאָצו-
אלן ארומ, פארשטארקט דעם עלעמענט פונ סאָצואלער קריטיק און
פארורטיילט דעם אלגעמיינעם אומרעכט. דער הימל שיקט אפ דער
ערד א נייעם מאבל פאר די גרויליקע פארברעכנס, וואָס די מענטשן
טוען איינע בענגוייע די וואנדערע. קיינער קאָן ניט אָפלייקענען, אז
בערגעלסאָנס פייזאזש איז א וויכטיקער באשטאנדטייל פונ זיין רעא-
ליסטישן און קריטישן סטיל. בערגעלסאָנס פייזאזש איז א דערשיינונג
פונ הויכער קינסטלערישער מינסטערשאפט, פונ עכטער גרויסער קונסט,
דאָס זינען גלענצנדיקע אָביעקטיווע בילדער. און צוזאמען דערמיט
איז דער דאָזיקער פייזאזש דורכויס סוביעקטיוו, און דערין בא-
שטייט זיין צווייטע פונקצואָנעלע באדינטונג. בערגעלסאָנס נאטור-
בילדער אנטשפּרעכט פולשטענדיק דעם פסיכאָלאָגישן צושטאנד און די
שטימונגען פונ די פערסאָנאזשן. די אָביעקטיווע און סוביעקטיווע
פונקצואָנעלע קינט פונ בערגעלסאָנס פייזאזש איז אַן אָחאנגישע
איינהייט, וואָס פארבאפט דעם לייענער מיט איר אופווירקונגע-
קראפט.

די אָקטיאבער-רעוואָלוציע האָט אוועקגעשטעלט פאר בערגעלסאָ-
נען אזויפיל נייע פראגן, אז ער האָט געמוזט שטארק זיך פארשראכטן,
קעדיי צו באנעמען דעם טאָב און דעם אינהאלט פונ דער נייער היסטאָ-
רישער עפאָכע.

בערגעלסאָנס שאפן נאָך דער אָקטיאבער-רעוואָלוציע איז א כּוּ-
שפּיל פונ מוזיקער אידויש-קינסטלערישער איבעראַריענטאציע, פונ
איבערווייטעקן און געזעגענען זיך מיט אלטע פאָרשטעלונגען, פונ בא-
נעמען און אפנעמען די ליכטיקע שיין פונ דער נייער סאָצואליסטישער
וועלט. מיט דער ישרעקלאָזער אופריכטיקייט פונ אן עכטן קינסטלער
דינגט בערגעלסאָן ארױן אינעם טיפן זינען פונ די אלוועלטלעכ-הים-
טאָרישע געראנגלען, פונ די בלוטיקע שלאכטן צווישן דער רעוואָליו-
ציע און קאָנטרעוואָלוציע, צווישן דער אלטער פארפויכטער וועלט

פון אימפעריאליזם און דער נײער וועלט — פון סאָציאליזם. בערגעל-
סאָן מאכט קאָלאָסאלע אָנשטרענגונגען, קעדיי צו קומען צום אנ-
שידענעם אויסוואַל און פארנעמען זײַן אָרט אין דער רעוואָליו-
ציע.

זײענדיק אין אויסלאַנד אין מעשעכ פון אַ רײ יאָרן, זעט בערגעל-
סאָן דער שרײַבער דעם קרויז פונעם קאפיטאליזם, די פארווײלט-
קײט און פאלשקײט פון דער דעמאָקראַטיזירטער בורזשואזער קולטור.
און איינציטיק דערמיט שפירט ער נאָכ דעם אופבלי פון סאָציאליזם
אין לאַנד פון סאָוועטן, דעם אופשטײג פון דער סאָציאליסטישער
קולטור און פעלקער-פריינטשאפט און בעסויכאַם אויב דעם אופשטײג
פון דער יודישער סאָוועטישער קולטור, דעם אָנטייל פון די יודישע
פאָלקס-מאסן אין דער בײונג פון סאָציאליזם. בערגעלסאָן באַנעמט
דעם טיפּסטן זײַן און די גערעכטיקײט פון דער רעוואָליוציע.
אין זײַנע ווערק „שטורעם-טעג“ און „מידאס-האדינ“ שאפט בער-
געלסאָן דאָס בילד פון בירגערקריג. ער מאַלט אַ ברייטן לײוונט פון
הארבע און אנטשיידענע שלאכטן און קלאסן-געראנגלען. ער ווײַזט די
גרונט-קויכעס פון דער רעוואָליוציע און פון דער קאָנטראַוואָליוציע;
ער שילדערט די ספעקוליאַנטן, די עסערישע באַנדעס, די בורזשואזע
אינטעליגענצ, וואָס אינטריגירן און פירן אַן אָפּענעם און פארטײעטן
בלוטיקן קאמפ קעגן פאָלק און קעגן דער רעוואָליוציע. נאָך דעריקער
קאָנצענטראַרט ער די אופמערקזאמקײט אפן שילדערן די קויכעס פון
דער רעוואָליוציע, די איבערגעגעבענע האַרעפאשינקעס, די רויטארמיי-
ער אבע („איינעמס א וועג“), פיאָדער זאָולוי („באמ טעלעפאָן“) און
אנר.

אין די דרייסיקער און פערציקער יאָרן איז שײַן בערגעלסאָן דער
באדניטנדיקסטער קינסמלער פון אונדזער סאָוועטישער יודישער
פראָזע. ענדגילטיק זיב פארפעסטיקט אפ די איריינישע פאָזיציעס פון
סאָציאליזם, שאפט דער שרײַבער אַ רײ גלענצנדיקע ווערק וועגן
אונדזער סאָוועטישער ווירקלעכקײט. אין די דעריילונגען און פאר-
צײבענגען פון די דרייסיקער און פערציקער יאָרן מאַלט בערגעלסאָן
דעם שטײגער און די פּסיכאָלאָגיע פונעם סאָוועטישן מענטשן, וואָס

בוית דעם סאָציאליזם, און דעם פּראָצעס פון איבערבויען דאָס לעבן פון די דעקלאַרירטע יודישע מאַסן דורך פּראָדוקטיווער אַרבעט אין דער אינדוסטריע און אין דער לאַנדווירטשאַפּט און דערצויען זיי אין גניסעט פון סאָציאליזם.

אין די דערציילונגען וועגן דער גרויסער פּאָטערלענדישער מיל-קאָמע פונעם סאָוועטישן פּאָלק טרעט בערגעלסאָן אַרום אַלס פּלאַמי-קער פּאַטרויאָט פון סאָציאליסטישן היימלאַנד, אַלס שרניבער א הומא-ניסט, וואָס איז דורכגעדרונגען מיט די אירייען פון שאָלעם, דעמאָ-קראַטיע און סאָציאליזם.

דער גרעסטער זיג פון בערגעלסאָנען און פון דער נאַנצער סאָווע-טישער יודישער ליטעראַטור איז זיין ראָמאַן „באַם דניעפּער“ — אַ הויכ קינסטלערישע היסטאָרישע עפּאָפּיי וועגן דעם לעבן און קאַמפּ פון די פּאָלקס-מאַסן אין די ערשטע יאָרן פונעם צוואַנציקסטן יאָרהונדערט ביז דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע. אפּ אַ ברייטן היסטאָרישן, שטייגערישן און פּסיכאָלאָגישן מאַטעריאַל שילדערט דער אוּטאָר דעם פּראָצעס פון סאָציאַלער דיפּערענציאַציע אין דער סווייווע פונעם יודישן פּאָלק, די אַנטוויקלונג פון דער רעוואָלוציאָנערער אַרבעטער-באַווע-גוטג; ער האָט געשאפּן אַ ריי קאָלאָריטפולע געשטאַלטן פון פּראָפּע-סאָנעלע רעוואָלוציאָנערן — „איסקראָוועס“, לעניניצעס, רוסישע און יודישע, וואָס פירן די אַרבעטנדיקע מאַסן צום קאַמפּ קעגן זייערע אַונטערדיקער, קעגן דער צאַרישער אָרדענונג און קאַפי-טאַליזם.

אין ראָמאַן „באַם דניעפּער“ אַנטפּלעקן זיך בוילעט בערגעלסאָנען נייע שעפּערישע מעגלעכקייטן, וואָס דרינגען אַרום פּולשטענדיק פון זיין פּאַרגעשריטענער סאָוועטישער אידעאָלאָגיע. מע קאָן זאָגן, אז דער שרניבער איז נייגעבוירן געוואָרן, און פון די נייע אידעאָלאָגישע פּאַזיציעס פון אַ סאָוועטישן שרניבער האָט ער אויסגעפונען נייע מע-טאָרן און מיטלען פון קינסטלערישער שילדערונג. בערגעלסאָן קערט זיך באַוווּסטיניק אומ צו דער אַרענע און צו דער סווייווע, וועלכע ער האָט געמאָלט אין זיינע ווערק ביז דער רעוואָלוציע, קערדי אפּ דעם זעלבן מאַטעריאַל באַוווּזן ווידעראַמאָל, נאָר אפּ גאָר אַן אַנדער אויפן די היסטאָרישע פאַרגאַנגענהייט.

אינעם ערשטן באנד „באמ דניעפער“ ווערט געשילדערט דאָס „ווי-
 סע הויז“ פונעם גוויר מיכאָעל לעווינ, אזוי ווי אין „נאָב אלעמענ“ דאָס
 הויז פונעם גוויר גראַליע הורוויץ און פון אנדערע טווירימ. נאָר וואָס
 פאר א קאָלאָסאלער אונטערשייד איז פאראן אינעם מאָלן פון איינער
 און דער זעלבער ווירקלעכקייט! אין „נאָב אלעמענ“ ווערט אפילע מיט
 קיין וואָרט ניט דערמאָנט וועגן סאָציאלער דיפערענצירונג, באַגלייב זי
 איז גאָר אפ דער וועלט ניט געווען. דער נײַער ראָמאַן „באמ דניעפער“
 איז אינגאנצן געבויט אפ סאָציאלע קאָנטראַסטן, אפ קעגנשטעלן צוויי
 וועלטן — א וועלט פון ריכטיקייט, פאראזיטיזם, מאָדאלישע צעפויילט-
 קייט, פאלשקייט און צוועם, פון איין זייט, און א וועלט פון אָרעם-
 קייט, שרעקלעכער נויט, שווערער מי און פון רעוואָלוציאָנערן פראָ-
 טעסט, וואָס וואַקסט אָן וואָס אמאָל שאַרפער קעגן דער עקזיסטירנדי-
 קער ווירקלעכקייט, פון דער צווייטער זייט.

אין „נאָב אלעמענ“ ווערט אנטפלעקט די פסיכאָלאָגיע, די איבער-
 לעבונג פון איינע פערסאָנאַזש. די פאָלקס-מאָסן ווערן ניט געשילדערט.
 אין „באמ דניעפער“ ווערט געמאָלט דער שטייגער און די פסיכאָלאָגיע
 פון א סאָב מענטשן און דעריקער — דער שטייגער און די פסיכאָלאָ-
 גיע פון די פאָלקס-מאָסן. דער ראָמאַן „באמ דניעפער“ איז אַ כרייטע
 עפישע שילדערונג פונעם לעבן פון אַ גאַנצן פאָלק און אַ מערקווירדיק
 בילד פון די סאָציאלע ווידערשפּרוכט, וואָס צעשפאלטן די קלוימער-
 שטיקע גאַנצקייט און איינהייט פונעם דאָזיקן פאָלק.

אין ראָמאַן „נאָב אלעמענ“ הערשן שטימונגען פון פּעסימיזם און
 אויסזיכטלאָזיקייט, פולשטענדיקע האַפענונגסלאָזיקייט און אָפּווע-
 זענהייט פון וואָסער-ניש-איז פּערספּעקטיוו פון געזעלשאַפטלעכער
 אנטוויקלונג. אין ראָמאַן „באמ דניעפער“, פארקערט, איז די גאַנצע
 שילדערונג דורכגעדרונגען מיט מוט און סאָציאלן אָפּטימיזם פון קאמפ,
 מיט זיכערקייט, אז דאָס ניט גערעכטיקע לעבן קאָן מען און מע
 דארף בייטן און באַנייען, גרינטלעך איבערבויען אפּ יעסידעס פון
 פּרינציפּ און סאָציאלן פּראָגרעס און אז דאָס קאָן מען זיך דערשלאָנגן
 בלויז דורך רעוואָלוציאָנערן קאמפ.

דער הויפט-העלד פון ראָמאַן „נאָב אלעמענ“ איז אַן „איבעריקער
 מענטש“, וואָס וויל זיך ארויסרייסן פון דער כורדשוואַרער סוויוע, נאָר

קאָן ניט געפינען קיין אויסוועג און איז פאָררמיילט איבערצובלייבן
 אין דער דאָזיקער סוויוע. אין בערגעלסאָנס ווערק ביז דער רעוואָליו-
 ציע וואָז דאָס געשטאלט פֿון „איבעריקן מענטשן“ ביז פֿון בייג און
 פֿלייש פֿון פֿלייש פֿון דער בורזשואזער געזעלשאַפט. מירעלע הורוויץ
 קאָן וויפֿל זי וויל פראווען קאפּריוז, פראָנדירט, בענקען און דערשטיקט
 ווערן אין איר בורזשואזער סוויוע, נאָך אוועקגיין פֿון איר קאָן זי ניט,
 ווי ס'קאָן ניט אוועקגיין אַ מענטש פֿון זיב אַליין. אין ראָמאַן „באַמ
 דניעפּער“ שטאַמט דער הויפט-העלד פּענעק אויב פֿון אַ בורזשואזער
 פּאַמיליע. נאָך דאָס איז ניט די באַסיעכדיש-געפּעסטעטע גוירישע
 מירעלע. דאָס איז פֿון קינדווניז אָן דער „ניט געליכטער“ זון, אַ טיפֿ פֿון
 אַ סאָציאַלן שפּליטער, וואָס דינסט מיט דער בורזשואזער סוויוע, וואָס
 זוכט און געפינט אַ וועג צו די האָרעפּאַישע פּאַלקס-מאַסן; דאָס איז
 אַ שעפּערישע נאַטור פֿון אַ קינסטלער, וואָס גייט אַריבער פֿון די
 פּאַזיציעס פֿונעם עקספּלאַטאַטאָרישן קלאַס אַפֿ די פּאַזיציעס פֿונעם
 עקספּלאַטירטן און רעוואָליוציאָנערן קלאַס.

אין בערגעלסאָנס ווערק ביז דער רעוואָליוציע דאָמינירט דער עלע-
 גישער און מינאָרישער טאָן, וואָס אַנטשפּרעכט דער שטימונג פֿון פּע-
 סימיזם און אונטערגאַנג. אין ראָמאַן „באַמ דניעפּער“ איז קיין שפּור
 ניט געבליבן פֿון דער דאָזיקער עלעגישער מינאָרישקייט. אָנשטאַט איר
 דאָמינירט אין ווערק די סאַטירישע איר אָניע אין דער שיל-
 דערונג פֿון דער בורזשואזער סוויוע און אַ ווייכער לייריש-
 מיט פּילנדיקער הומאָר, וועג עס ווערן געמאַלט געשטאַלמט
 פֿון האָרעפּאַשיקעס. דאָס בוכ איז דורכגעדרונגען מיט מאַישאַרע טע-
 נער. די רעאַליסטישע קריטיק פֿון דער בורזשואזער ווירקלעכקייט איז-
 נעמט שאַפּן פֿונעם שרײַבער ביז דער רעוואָליוציע איז געווען באַדניט-
 דיק געמאַסיקט איבער דער אָפּוועזנהייט פֿון היסטאָרישער פּערספּעק-
 טיוו. אין האָמאַן „באַמ דניעפּער“ קלינגט די סאַטירישע קרי-
 טיק פֿון דער בורזשואזער ווירקלעכקייט הייליכ, שאַרף און פּאַר-
 ניכטנדיק.

באַזונדערס אינטערעסאַנט זײַנען אין ראָמאַן „באַמ דניעפּער“ די
 נייע דערשיינונגען פֿון קינסטלערישער שפּראַכ. בערגעלסאָן שאַפט אַ

נאָכ מער געפרעסטע דערציילערישע שפראך, ווי אין זינע ווערק ביו דער רעוואָליוציע. אָנשטאַט רעפּלעקטירנדיקער בענקשאפט זי צע-פּלאַסענער אימפרעסיע, וואָס זינענע אזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר בער-געלסאַנס שפראַך-סמיל ביו דער רעוואָליוציע, באַקומענ דאָס וואָרט און זאצ פון בערגעלסאַנס סאָוועטישע ווערק קאָנקרעטע אויסהריקלעכקייט און זאבלעכע אינהאַלט. בערגעלסאַנ שאַפט אַ נײַעם, לעבעדיקן, שאַרפּן, פינקלענדיקן דואַלאַג, אַ ריכע אינדיווידואַליזירטע שפראַך פון סאַמע פאַרשיידענע שיכטן פון פּאָלק. אָנשטאַט שוויגנדיקע מענטשן, וואָס בענקענ און זיפּצן, האָבן אין בערגעלסאַנס סאָוועטישע ווערק זיך אַ יאווע געטאָן געשטאַלטן און פאַרשויןענ מיט אַרטיקולירטע רייד. דאָס סאַמע מערקווירדיקסטע אָבער באַשטייט דערין, וואָס אין נײַעם ראָ-מאַן בערגעלסאַנס האָבן אַפּ זייער אויפן אַ רעד געטאָן די פּאָלקס-מאַסן: אַ רעד געטאָן אַפּ זייער זאַפטיקער, שאַרפּזיניקער שפראַך, וואָס איז פּול מיט ישעפּערישער קלוגשאַפט, מיט פּלעביישער האַרבקייט און מיט אָפּענער אומיטבאַרער עמעסדיקייט. אַ מעכטיקע סטיכוי פון פּאָלקס-שפראַך — פון טרעפלעכע ווערטלעך, שאַרפּזיניקע ריידענישן, פּאָלקס-לידלעך האָבן אַ שפּרודל געטאָן אין בערגעלסאַנס ווערק. אָפּט-מאַל דאַכט זיך, אַז מיר האָבן גאָר צו טאָן מיט שאַלעם-אַלייכעמס דואַלאַג. און אזוי איז עס טאַקע. בערגעלסאַנס סמיל פונעם ראָמאַן „באַמ דניעפּער“ סינטעזירט די פּאָלקס-שפראַך פון שאַלעם-אַלייכעמען מיט דער לאַקאָנישקייט פון זיין אייגענער קינסטלערישער שפראַך ביו דער רעוואָליוציע.

עס בייט זיך אויך בערגעלסאַנס פּיזאָזש. דער שרײַבער פאַר-שאַרפט איצט נאָכ מער דעם סאַציאַלן טאָך און אינהאַלט פון די גע-שילדערטע גאַטור-בידער, פּובליציסטיש קאָמענטירנדיק זיי און אָן-זעמיקנדיק זיי מיט פאַרשאַרפטע מענער פון צאָרנדיקן פּראָטעסט און זיכערער איבערצוגעטקייט אין דער נאָענטער שטראַפּ פאַר דער אומגע-רעכטיקייט און בייז. און באַטאַנד דערמיט קומענ ליכטיקע, לעבנס-לוסטיקע, פּרעכטיקע פּיזאָזשן, פּול מיט זונען-שנין, מיט העלער לוי-שערקייט און מיט אָפּטימיסטישער פּרייד.

אַט די אלע נײַע אייגנשאַפטן פון בערגעלסאַנס סמיל באַווניזן, ווי ווייט דער שרײַבער איז אוועק פּאַרויס אין זיין אידיישער אַנטוויקלונג,

ווי ראדיקאל ס'האָבן זיך געענדערט זינע פאַרשטעלונגען, אינגאנצן
זינג וועלט-אַנשויונג און ווי זיכער ער האָט זיך פאַרפעסטיקט אפּ די
פּאַזיציעס פון סאָוועטישן באַנעמען די ווירקלעכקייט.
לויט דער קראַפט פון קינסטלערישער מינסטערשאַפט האָט בער-
געלסאָן קיין גלויבן נישט אין דער הינטערזיטיקער יודישער ליטעראַטור.
קיין איין קינסטלער פון דער יודישער פּראָזע איז נישט אדורכ פאַרבן
דער ווירקונג פון בערגעלסאָנס שאַפונג. די צייט און דער טויט זינען
מאכטלאָז קעגן דער קראַפט פונעם באַגריפּטערטן קינסטלער און שע-
פער פון יגרויסע קונסט-ווערק. דער קינסטלער גייט אוועק פון לעבן,
נאָר זינג נאָמען און זינע ווערק בלויבן און לעבן אין די הערצער פון
מענטשן.

ה. רעמעניק

דער טויבער

I

ינ אָנהייב האַרבסט איז עפעס ווידער פאָרגעקומענ צווישן מענדלען, וואָווע ביקס וווקסיקנ און שיינעם באַכער, און עסטערנ, דעם טויבנס צוויי-און-צוואַנציקיאָדיק מיידל, וואָס איז אַ קעכנ באַם ביק געווענ. מע האָט וועגנ דעם גערעדט אינ שטאָט באַ די מאַרק-קלייטנ און באַ וואָווע ביק אינ דער גרויסער בנטל-מיל, וווּ דער טויבער האָט אומעטומ געשטופט זיינע אָנגעשטרענגטע פאַרשטאַפּטע אויערנ און געקוקט מיט כשאַד אפּ

יעדנ מענטשן, וואָס האָט נישט ווּנט פּונ אַימ אַ שמיכל געמאַג, און
דאָכ איז אַימ אַ שטיק צינט נישט געראַטן אַ וואָרט כאַפּן.
מענדל האָט זיך נאָכ אלץ פּריילעך געווערמלט מיט יונגעלניטלעך
מויכערטוועניקעס, וואָס האָבן אַינ מיל ווייץ געבראכט, און זיי מיט
אַן עלנבויגן אַינ דער זינט געקיצלט:

„הער נאָר, דו, ווייסט, וואָס מאַקס נאָרדוי זאָגט?“

און געמיינט האָט ער דערמיט, ווי אלעמאַל:

„דו ווייסט, וויפל איז אַינ אַ דובל פאַראַן קאַפּעקעס?“

ס'איז אַפּ אַימ נאָרנישט קענטיק געווען.

אַליין איז ער נישט לאַנג מיט נניע גלאַנצעדיקע שטיוול פּונ דער
קרנזשטאַט געקומען און, אַרומדרייענדיק זיך אַינ מיל-הויפּ, זיך אַינ
זיי געשפיגלט. אלעמאַל האָט ער דאָרטן אָפּגעשטעלט דעם יונגן מיל-
נער, שולצן, און צו אַימ געוונקען:

„ווי געפּעלן זיי דיר, מיניע שטיוול, א?“

און שולצן, דעם ערנסטן דניטש, אַיז נישט נימעס געוואָהן אלע
מאַל קוירימ פּאַלן און די נניע שטיוול אַפּ מענדלס פּיס גלעטן.

אַזאַ גרויס געפּיל האָט שוין שולצ אָט אַינ די גלאַנצעדיקע שטיוול
געחאט, און אַזאַ אינזערנער יעיצעהאַרע אַיז שוין אַינ אַימ פּונ פּאַג
צו טאַג צו זיי געוואָקסן.

ער האָט זיך אַפּילע נישט געפּוילט אָט דאָ אַפּן אָרט באַ מענדלען
אַ שטיוול אַראָפּשלעפּן און אַימ אַפּ זינעם אַ פּוס אָנמעסמן.

דאָס אלץ האָט דער טויבער געזען דורכן פענצטער פּונעם העכסטן
מיל-שטאַק, וווּ ער האָט דעמלט באַ דער הייב-מאַשינ געאַרבעט, געזען
ביגניווע און זיך אלעמאַל אַרומגעקוקט, צי עמעצער אַן אַרבעטער
קוקט אַימ נישט נאָך.

עסמער האָט אַלע טאַג מענדלען עסן פּונ שטאַט געבראכט. נאָך

דעם האָבן זי שולץ מיט מענדלען מיט די אויגן פון מיל-הויף ארויס-
באגלייט. מענדל האָט געשוויגן און פארקלערט ערהייט צוגעשמיכלט,
און שולץ, דער מילנער, האָט אפ עסטערס פלייצעס געוואנקען און
מענדלען דאפקע אפ א מועסן מאַקעמ געקיצלט. און האָבן דאָס ערגעץ-
וון ארבעטער פון מיל דערזען, אזוי האָבן זיי באַלד שוין אלע די
מיל-פענצטער באקלעפט:

„אנו לאָז, לאָז נאָר“.

אימ, דעם ברייטבייניקן טויבן מיטן איבערגעשראַקענעם, אָנגע-
שטרענגטן פּאַנעם, האָט דאָס אזוי געשטאַבן און אזוי שטארק האָט
זיך אימ געוואָלט וויסן, וועגן וואָס די ארבעטער לאכט. איז ער אָבער
מורעדיק טויב געווען און געשעמט האָט ער זיך שוין פאר יעדן
מענטשן און פאר זיך אליין, קיינעם איך די אויגן נישט געקאָנט קוקן
און אלץ געטראכט וועגן מענדלס און שולצס בעשומפעסדיקער אוויי-
רע, וואָס זיי האָבן אמאָל געהאט מיט א טראַגעדיק פויערש מיידל
פונעם נאָענטן דאָרף דיבניצע.

זיי האָבן דאָך טאקע דעמאָלט דאָס פויערשע מיידל ערגעץ אפ א
ציט מעשאַלייעב געווען.

נאָכדעם האָט אימ איינמאָל איך א ווינקל געטראָפן יאָסעלע באָב-
צעס, דער אויסגעדארטער קאָפּלשמוינעדיקער מיל-נעמאָג, און צו אימ
עפעס לאנג איך א טויב אויער ארנינגעשרוען. ער האָט געהערט א
וואָרט איבער צען און האָבן האָט ער צו יאָסעלען אלעמאָל מיטן קאָפּ
געשאַקלט:

„יאָ, יאָ, ער הערט“.

אזא שעמעוודיקע טעווע האָט ער, דער טויבער, שוין געהאט, גע-
שאַקלט צו מענטשן מיטן קאָפּ און זיי פארזיכערט:

„יאָ, וואָס זשע דען, ער הערט נישט?“

צוויי וואָכנ קעסיידער האָט ער יאָסעלעם אָפגעריסענע ווערטער באַ זיכ אינ טויבנ קאָפּ געהאלטן און ערשט נאָכדעם די מינסע אָקאָרשט אָנגעהויבנ פארשטיינ:

א מינסע מיט צוויי אָפגעזאָגטע מיל-ארבעטער, וואָס האָבנ מענד- לענגעוואָלט אויספאטשנ, און אינ די פינצטערע אָונטנ ארומגעשנאָ- רעט דאָרטנ, לעבנ ביקס שטוב. האָבנ, הייסט דאָס, אָט די צוויי אר- בעטער עפעס באַמערקט... ער האָט נאָכ אלץ נישט געוויסט, וואָס די ארבעטער האָבנ באַמערקט, אָפגעשמעלט יאָסעלענ לעבנ מיל און צו אימ מיט דער האנט א מאכ געטאָנ:

„וואָס זאָל דאָס טאקע באַשטימנ, אָט די מינסע מיט מענדלענ און מיט עסטערנ?“

דאָס הארצ האָט דעמלט אונטער זינג ברייטביינערדיקער ברוסט אזוי שטארק געקלאַפט, און געעמעמט האָט ער מיט לאנגע, שווערע אַטעמס. ס'איז אימ געווענ וּא ביזויענ פאר יאָסעלענ.

„זי האָט אימ ליב, האָט צו אימ יאָסעלע אפּנ טויבנ אויער גע- שריענ, זי, עסטער, האָט אימ, דעם ביקס באַכער, ליב.“

„זי האָט אימ ליב?“ האָט ער באַ יאָסעלענ שטיל איבערגע- פרעגט.

ס'האָט זיכ אימ געדאכט, אז דער אויסגעדארטער קאָפּלשמוינעדי- קער יאָסעלע שטיפט, האָט ער דאָס מויל געעפנט און געלאכט:

„הע, הע, הע...“

קיינ קאָל האָט מענ פונ אימ נישט געהערט, נאָר א מאַדנע ווילדנ ברומ, וואָס האָט זיכ געריסנ פונ זינג פאנאנדערגעצויגענעם מויל. זינגע בלנ-קאָלירענע אויגנ האָבנ געקוקט אזוי שפּאַמיש און מעשונע. ערשט נאָכ דעם, ווענ ער האָט באַמערקט, אז יאָסעלע רעדט ערנסט, האָט ער גענומענ ריידנ אפּ זינג טויבנ אָפגעריסענעם שטייגער, מאכנ- דיק נישט קיינ אויסגעארבעטע האווינעם מיט איינער א קיילעכדיק

אינגעבויענער האנט און רינסנדיק מיט געוואלט איינציקע ווערטער פון זיין ברייטביינערדיקער און קרעפטיקער ברוסט:

„אָט זאָל זי באַ אימ, דעם טויבן, אַ פּרעג טאַג... ער קאָן זיי דאָכ אויסגעבונדן, דעם ביק מיט זיין בעג... אַ שפּילכע? צוואנציק יאָר אַרבעט ער שוין באַ זיי איבן מיל“.

„און זאָל שוין יאָסל זאָגן, ער ווייסט דאָכ, אַ?“
יאָסעלע האָט מיט זיין בייזשאַפטיקן קעפל געשאַקלט:
„ער ווייסט, פאַרוואָס דען זאָל ער נישט וויסן?“

און אימ, דעם טויבן, האָט זיבן אזוי שטארק געוואָלט געוואָרע ווערן, וואָס זאָגן דערופ מענטשן, געזונטע, נישט קיין טויבע מענטשן. ער איז געגאנגען אפן וועג פון מיל און צו זיבן אַליין מיט די הענט געמאכט:

„אָט, ווען איבן ביידע זיבן פון זיין גרויסן קאָפּ הענגען נישט, ווי צוויי שמאַטעס, קיין צוויי גרויסע און טויבע אויערן, וואָלט ער כאַפּן דאָ אַ וואָרט און דאָרטן אַ וואָרט“.

אינזינען האָט ער געהאט אַרענגיינן אַמאָל צו איר אַהיבן, צום ביק איבן קיב, און איר דאָרטן אַ נייטיק וואָרט זאָגן, נאָר פונקט איבן יענער ציבט האָט זיבן מיט איבן אַליין דער וויסטער אומגליק געטראָפּן. ס'איז איבן שוין אַפּגאַנעם, אזוי געווען באַשערט.

II

געשאַנען זינען דעמאָלט קורצע און וויינענדיקע כעשווען-טען. נאָריש פאַרמאָרעשכוירעטע הימלען האָבן געמאַכט פּיסקעס און גע-וויינט, אַפּ דער נאַסער און שוואַרצער ערד קוקנדיק, קאוואַיאָבל אַ גויסעם באַקלאָגט:

„וויי איז אונד... וואָס איז פון דיר געוואָרן...“

און דאָרטן, אינ איינזאמענ מאָל, וואָס אַרויס דער שטאַט, האָבן שוין באַמ ביק אינ מיל א קנילעכדיקן מעסלעס די עלעקטרישע לאַמ-פערנעס געברענט, זיך טאָג און נאַכט געלויסטן אינ טיפעניש פונעם גרויענ נעפל און ווי אויסגעמאמערטע געלע אויגן געווינקען צו דער נאַענטער כעשווענדיק-געפאלענער שטאַט:

„מיר מאָלן מעל... מיר מאָלן מעל...“

אינ פיכטן נעפל איז די פירשמאָקיע מיל אינגעהילט געווען. רווק, ווי פארקלערט, האָט זי געברומט איר אוראלטן מאָנאָטאָנישן ברומ און זיך געטרייסלט צוזאמען מיט אירע פערציק מענטשן ארבע-טער.

צווישן גערויש און טומל האָבן מענטשן געארבעט מעכאניש און ערנסט-שטום, ווי די מאשינעס און רעדער, וואָס האָבן זיך ארום זיי געדרייט, נישט גערעדט און נישט געקלערט, גלויב ווי בא זיי אינ מויעב וואָלטן געלעגן די גרויסע געפאקטע מיט ווייץ מיל-שאַפן און בא זיי דעם סייכל אָפגענומען:

„די שאַפן זינגען אזוי ענג מיט ווייץ געפאקט... א ברירע האָבן זיי? מע מוז מאָלן!“

נאָר זעלטן האָט דאָס מיל-גערויש א פלוצלינג ציטער געטאָן און זיך מיט א טרויעריק באַסקאַל דורכגעשניטן:

„סטאַפּ!.. סטאַפּ!“

נאָר קיינער האָט זיך אפ דעם נישט אָפגערופן, און געדאַכט האָט זיך שוין, אז דאָס באַסקאַל איז א ווינטס און פארלויירנס, פארבלאָגן-דזשעט געוואָרן אהער, אינ א פרעמדער אומבאקאנטער וועלט, זוכט עמעצן און קען נישט געפינען.

א באַרוועסער מיט א גלויבנילטיק שטויביק פאָנעם איז דער טוי-בער געזעסן אינ דער אָנגעלאָדענער הייב-מאשינ און זיך אראָפגעלאָזן

פונעם פערטן שטאָק. יעמעצער האָט פארבנילוֹיפנדיק עפעס אפ דער הייב-מאשינ באמערקט און גענומען שרײַען מיט שרעקלעכע און ווילדע קוילעס:

„שטעלט אָפּ! שטעלט אָפּ!“

באמ טויבן אינ הארצן האָט זיך עפעס אָפגעריסן, געשווינד ארײַנגעגאָסן זיך אינ מויעך און דאָרטן א בליץ געטאָגן מיט אן איבערגע-שראָקענעם געדאנק:

„די שטריק... די שטריק האָט געפלאצט.“

מיט א נערוועזער שנעלקניט האָט ער זיך אָנגעכאפט מיט ביידע הענט פאר דער איבערגעבליבענער גאנצער שטריק. ער האָט זיך אזש אָנגעהויבן ווונדערן:

„צו דען וועט יער אינעמעסן פון אזא הויכקייט אראָפּפאלן?!“

נאָר אינ דער זעלבער צייט האָט אימ שוין מיט קויעך א שלנדער געטאָגן אינ א זינט. ער האָט געפילט, אז ער פאלט, און דאָך האָט זיך אימ געדאכט, דאָס עמעצער באדויערט אימ און שעפטשעט אינ איינעם פון זינע טויבע אויערן:

„צו שפעט... צו שפעט...“

קיינמאָל האָט ער, דער טויבער, אזא שפיל קאָל נישט געהערט, זיך איבערגעשראָקן און צוגעשלאָסן די גרויסע בלינד-קאָלירענע אויגן. שפעטער, ווען ער האָט די אויגן צוריקגעעפנט, זינען שוין ארום אימ געשטאנען פיל שמויביקע ארבעטער, זיך אָנגעבויגן צו אימ און געשרווען אינ זינע טויבע אויערן:

„ווי, ווי טוט וויי?!“

מיט א בלאַס, קימאט טויט פאָנעם איז ער אפ דער פאָרלאָגע גע-לעגן און אפילע קיין קויעך נישט געהאט אָנצונויזן אפ דער פאר-ווונדערטער לאָפעטקע און העכער, אפ דער זינט. נאָכדעם האָט מען אימ אָפגעטראָגן אינ זיין קליינעם שטיבל, וואָס

אינ שמאלן קלוז-געסל, דער טאנדעמניק מיט דער טאנדעמנישקע, וואָס האָבן באַ אימ אינ די צוויי באַדאָרטיג געוווינט, האָבן נישט גע-לאָזט, מע זאָל אימ באַ זיי לייגן, האָט מענ אימ געלייגט אינ אלטן היִלצערנעם בעם, וואָס אינ קיב.

דער צווייפּענעמדיקער יאָסעלע באַבעס האָט באַ זיב אינ בייזאהפּ-טיקן קעפּל נאָך אלץ כּניפּעדיקע האַמזאַעלעך געהאָט:

זיב פּאָר מענדלען אינ די אויגן אַ מעוואַטלדיקן קראַצ געמאַגן אונ די מניסע מיטן טויבן צונישט געמאַכט:

„אַן אומגליק אַ גרויסער... דער רועב וועט אימ נישט נעמען, דעם טויבן.“

אונ נאָכדעם געקומען צום טויבן אינ קיב אונ אינ זינע אויערן געשריען:

„וואָס זשע? געוונטערהייט האָט ער געקלערט פּונ ביקס יאָדאָימ אַרויס?“

אונ צוליב וואָס האָט אימ אָט דער צווייענדיקער כּניפּע-גאָנג גענוצט?

אימ אליין האָט דאָך שוין אמאָל דער ביק כּוישעד געווען אינ אַ מעסער גנייווע. איינמאָל אומ ווינטער האָט ער אימ אפּילע אַרפּגע-שלינדערט מיט אלע קויכעס פּונ די שטיינערנע מיט-טרעפּ, אזוי אַז ער, דער אויסגעדארטער יאָסעלע, האָט זיב אפּ טויט איבערגעשראַקן, זיב אָנגעכאַפט פּאַרן שפּיציקן בלוט-פּליסנדיקן נעזל אונ געכליפעט ווי אַ ידענע:

„אוי!.. מנינ קאַפּ!.. ער האָט מיכ דערהאָרגעט, מנינ קאַפּ!..“

עפּשער האָט זיב אימ אליין שוין אויב אַנגעגעסן דאָס כּניפּעדיקע לעבן, אונ געוואָלט האָט ער שוין זינ לייטישער אונ עמעסער, נאָר נישט געקאָנט, אונ כאָטש געפונען פּאַר נייטיק דעם טויבן אַ גוט וואָרט זאָגן:

„ס'וועט אימ גארנישט זיין, לאכלוטן גארנישט. ער דארף זיך נאָר
איבערלייגן, די לאַפּעטקע מיט דער ריפּ אויסוואַרעמענ.“
האַט אָבער דער טויבער קיין כאַכמעס נישט פאַרשטאַנען און
מאָרעשבוירעדיק נאָכגעשאַקלט:
„גוט, גוט. ער וועט זיך איבערלייגן.“

אליין האָט ער שוין, דוכט זיך, נישט געקלערט נישט וועגן לעבן
און נישט וועגן טויט, געלעגן ווייניג בעט מיט אַ גלויבגילטיק און בלאַס
פאַנעם און זיך אלץ נישט געקאָנט מאַסזעכ-דאָעס זיין פונעם אומע-
טיקן געדאַנק:

„אַראָפּגעפּאַלן... פונעם פּערטן שטאַק אַראָפּגעפּאַלן.“
ס'איז אימ שוין, דוכט זיך, אלציינס געווען, צי ער וועט אַמאָל
פונעם בעט אָפּשטיין, צי נויט.

נאָכדעם איז איינמאָל צו אימ געקומען עסטער, געקומען אַ שלאַנקע
און פּרישע מיט אַ נוי און שוואַרצ האַרבעט-רעקל און נאָך מיט נייערע
און שוואַרצערע ערנסטע אויגן. אַ ווילע איז זי לעבן זיין בעט
דערשטוינט און פאַרבאַלעמט געשטאַנען, זיך אפּילע געהאַלטן מיט אַ
פינגער פאַר דער געמבע און אימ פאַרקלערטערהייט באַדויערט:
„אַ טאַכלעס, אַ שיינער טאַכלעס איז פון דיר געוואָרן.“

זי האָט זיך איינגעבויגן צו אימ, אפּאָנעם געוואָלט עפעס אַרביי-
שרייען איין זיין טויבן אויער, נאָר זיך נישט איינגעהאַלטן און זיך
פאַנאָדערנעוויינט אפּן קאָל. דעם קאָפּ האָט זי אלץ טיפּער און טיפּער
איינגעגראָכט איין די שמאַטעס, וואָס לעבן זיין ברוסט, געבלייבט און
געוויינט. אומגעלעבט איז געווען צו וויסן, וועמעס אומגליק זי באַוויינט:
זינעם, דעם צו בעט געפאַלענעם טויבנס, אָדער גאָר איר אייגענעם,
דעם געהיימען און אומבאַקאַנטן, ווי יענע פינצטערע האַרבעט-נאַכט,
וואָס איין איר האָבן די צוויי אָפּגעוואָנטע אַרבעטער לעבן ביקס שטוב
אַרומגעשנאָרעט און עפעס באַמערקט.

דער טויבער האָט געקוקט אפּ איר מיט זינע גרויסע בלנ-קאָלי-
רענע אויגן און געוואָלט זאָגן עפעס אַ נייטיק, זייער אַ נייטיק וואָרט.
אַ מעטושטעשדיקס און פּאַרמלאָזעס האָט דאָס וואָרט לאַנג אַרומגע-
שוועבט אין זינן קאָפּ:

„יא, דעריקער: זאָל איר דער קאָפּ וויב דער לופט ניט פליען, אָ!“
ער האָט שוין אפילע געהאט דאָס מויל געעפנט און אַ האנט אויס-
געבויגן, נאָר עסטער איז שוין פונעם בעט אופגעשטאנען און גענומען
דאָס הארבסט-דעקל פארקנעפלען. זי האָט פאמעלעכ און טרויעריק
מיטן קאָפּ געשאַקלט, מאַרעשכוירעדיק אָפגעזיפצט און אפילע אַ
יועשדיקן טישמאָקע געטאָג מיטן מויל, גלייב ווי זי וואָלט מיטן טישמאָ-
קע וועלן זאָגן:
„אויב אַ טאטע... מישטיינסגעזאָגט... וועמעס אייצעס זי וועט דאָ
אויסהערן...“

טאָג און נאכט האָט שוין נאָכדעם געגאָסן דער ירעגן, געגאָסן אַ
רעגלמעסיקער און סטאמ פאראקשנמער, גלייב ווי עמעצער וואָלט אים
בעטן, ער זאָל אופהערן, און ער וואָלט נישט פאָלגן און אפצעלאָכעס
זיב כאזערן:

„ווייל איב אזוי... ווייל איב אזוי... ווייל איב אזוי...“
ברודיקע הארבסט-טרערן זינען גערונען איבער די נאסע פארבלאָ-
זע שויבן, זיב געשלענגלט פאמעלעכ און פויל און ענדלעכ אַנינגע-
זונקען אין די אַנינגעהויקערטע און נאסע קיב-ווענט.
ווער האָט די טרערן באדארפט?
אלץ ארומ איז געווען אזוי בארויגען און בייז, אפילע דער אַניג-
געהויקערטער און אָפגעקראָכענער באק-איוון, וואָס האָט דעם טויבן
טאָג און נאכט גלייב אין פאָנעם געקוקט.

אזוי שמום איז ארום געווען. דעם טויבן איז אויף א כידעש געווען:
„פלעגט ער דאך אמאָל דערהערן, ווי באַם טאנדעמניק קלאַפּט די
ניי-מאָשינ“.

גאנצע שאַעג איז ער געזעסן אפּן בעט מיט אראָפּגעהאנגענע פּיס,
א מאָרעשכּוירעדיקער און שווינגנדיקער, און געוואָרפּן באַקאַשע-אויגן
אפּ דער טאנדעמניטשקע, וואָס איז אלעמאָל אַינ קױב ארױנגעקומען
און זיב אינ באַק-אוייווּן מיטן נאָסן האַלצ געפּאַרעט.
אזא קלייניקייט האָט ער זי געהאט צו יבעטן, און דאָך האָט
זיב זײַן בלאַס אויסגעמאַטערט פּאַנעם ווי באַ אַ בעטלעך פּאַר-
קרימט:

„אַט ווען זי ווײַל נאָך אַ פּאַר ווערטער צו אייב אינ טויבן אויער
ארױנגעשטעלט, וואָלט ער הערן, אפּ וויפּל ער איז טױבער געוואָרן.“
איז אַבער די טאנדעמניטשקע אזא פּאַרשאַלטענע שלאַנג געווען.
אלעמאָל איז זי לעבן זײַן בעט דורכגעגאנגען, זיב אפּילע אָנגערירט
אַן זײַנע אראָפּגעהאנגענע פּיס און אפּילע אײַן מאָל איב נישט מע-
זאקע געווען מיט קײן בליק. אזא שלעכטע איז זי שױן געווען, אַט
די אינגערערע טאנדעמניטשקע, און איר אופּמערקזאַמקײט האָט ער
שױן נישט געקענט צו זיב צוציען אפּילע מיט זײַן בעטלעך פּאַר-
קרימט פּאַנעם.

אַט ווען ער שטעלט איר א פּיסל אונטער און פּאַרהאַלט זי לעבן
זיב, וואָלט זי אויף אַ ציטער געמאָן פּאַר שרעק און וואָלט זיב גע-
כידעשט:

„זע נאָך, ער לעבט נאָך, דער טױבער?“

ס'האַט איב פּאַרדראָסן אפּ דער טאנדעמניטשקע, האָט ער שױן
אפּ איר מיט בײַזע אויגן געקוקט און פּאַר קאס עפעס אונטערהעברומט.
אזוי פּלעגט ער אמאָל בײַן קוקן און אונטערהעברומען אפּ זײַן וויב
לײע. זי פּלעגט זיב דעמלעט אפּצולאָכעס אײַן די קליידער שלאָפּן לײַגן.

און ער פלעגט דערפאר די שיסל געקעכע פונעם טיש א כאפ טאָגן
און זי מיטאמאָל אפ דער ערד א שלבדער טאָגן.

עסטער איז איינמאָל ארנינגעקומען און זיב לאנג געקריגט פאר
אימ מיט דער טאנדעמניטשקע, און ער איז געלעגן אין בעם, גאָרנישט
געהערט און שוין ווידער געמראכט וועגן יענעם ערנסטן און וויכטיקן
וואָרט, וואָס ער האָט זיין עסטערן באדארפט זאָגן. דאָס וואָרט האָט
זיב לאנג בא אימ אין טויבן קאָפּ געדרייט און ענדלעכ ארויס א ווייכס
און נארישס, נישט דאָס, וואָס ער האָט געקלערט:

„אָ, זעסטו, ווען זי, דינן מאמע לעשאָלעם, לעבט...“

ארויסגעזאָגט האָט ער דאָס אזוי הארט און שווער, און דאָב האָבן
זיב שוין זינע אויגן באלד אָנגעהויבן שעמען פאר זיב אליינ און
פאר איר, דער שלאנקער און אופגעדעגטער, וואָס האָט שוין נישט
געדענקט, ס'ארא פאָנעם איר יאָרנלאנג געשטאָרבנע מוטער האָט
געהאט. זי האָט אפ אימ מיט אזא ווונדער געקוקט, גלויב ווי זי וואָלט
בא אימ וועלן פרעגן:

„צו וואָס נוצט זי איר איצט, אָט די געשטאָרבנע מאמע, וואָס
אפן אלטן בעסוילעם?“

זי האָט ארויסגענומען פון טאש א שטיקל פוטערגעבעקס און אימ
געגעבן. האָט ער דאָס פארזוכט, דערפילט דעם געשמאקן טאם און
גענומען דאָס ארוםקוקן:

„דער ביק ווייסט, וואָס גוש איז.“

און פלוצעם איז דער יגעדאנק, מיט וועלכען ער האָט זיב לאנג
ארוםגעטראָגן, אויסגעפורעמט געוואָרן אין די נייטיקע ווערטער:
„ס'איז קרום... אָט דאָס, וואָס די ארבעטער האָבן דעמלט באגאכט
געזען...“

„און וואָס נאָכ? ער גלויבט זיי נישט, נישט דעם ביק און נישט
דעם בען זינעם. ער גלויבט זיי לאכלוטן נישט.“

III

מיט די ערשטע פרעסט האָט אימ דער ווייטעק אינ דער זינט אונ
אינ דער לאַפּעטקע אָפּגעלאָזט. די קיכ-פענצטער זינגענ שוינ געווענ
פארבלאָזט מיט שניי, און בא דער טאנדעטניטשקע אינ אויוונ איז
דאָס האַלצ נאָכ נאסער געווענ. ס'איז אימ געווענ קאלט, האָט ער
אדופגעשלעפט אפ זיכ די שטיינ, אָטגעטאָג דאָס וואטענע ליבל, זיכ
הארט צוגעגארטלט מיט רויטנ גארטל אונ אפילע אָנגערוקט דאָס
אויסגעפליקטע שמויסענע היטל איבער די טויבע אויערנ. דער טאנ-
דעטניטשקע איז אוז א כידעש געווענ:

„וואָהינ? וואָהינ גייט ער דאָס, דער טויבער?“

„אינ קלויז, האָט ער איר מאַדעשכוירעדיק אונ שטיל אָנגעוויזט,
ער גייט זיכ אָנווארעמענ... אינ קלויז.“

די טאנדעטניטשקע האָט עפעס אפגיב מיטנ מויל געמאכט. עפ-
שער האָט זי אימ געשאַלט. ער האָט נישט געוויסט אונ זיכ גע-
גאנגענ זינג וועג.

אינ קלויז האָט אימ איינמאָל בא דער הייסער הרובע געפונענ
יאָסעלע דער נעמאָג אונ גענומענ צו אימ שרניענ:

„דער ביק!.. ביק!“

עפעס האָט ער צו אימ געשרוענ וועגנ דעם, וואָס דער ביק האָט
אימ יאָסעלע דעם נעמאָג, אומזיסט אָפּגעזאָגט פונ מיל אונ נאָכדעם
אויסגעלאָזט עפעס וועגנ אימ, דעם טויכנ.

„יאָ, יאָ. ער, דער טויבער, דארפ דעם ביק לאָהנ...“

„לאָהנ?“ האָט דער טויבער זיכ געווגנדערט.

ער האָט עס נישט פארשטאנענ, אופגעהויבנ די האנט גאנצ הויכ
אונ אפ דעם ביק אָנגעוויזט, אראָפּגעלאָזט די האנט גאָר נאָענט צו
דער קלויז-פאָרלאָגע אונ אפ זיכ, דעם טויכנ, כעראמעז געווענ:

„דער ביק, האָט עס געהויסן, איז אזוי גרויס, אזוי גרויס, און ער, דער טויבער, איז אזוי קליין... נאָר קליין. געוויס וועט דער גרוי-סער דעם קליינעם מענאצייעכ זיגן.“

יאָסעלע האָט זיגן שטערן פארקנייטשט, זיכ פארקלערט און אזש גענומען דאָס בעדרל אינ האנט. און דעם טויבן האָט זיכ שויג גע-ראכט, אז ער האָט א קלוג און א טיפ וואָרט געזאָגט. ער האָט זיכ דערפאר אויך פארקלערט און צוגעגעבן:

„זאָל כאָטש דער ביק אימ, דעם טויבן, צוהרן לָאָזן...“

געמיינט האָט ער דערמיט נישט זיכ מיטן ביק, נאָר עסטערן מיטן ביקס ברוינעם און וווקסיקן באַכער, געקלערט עפעס פרעגן וועגן דעם באַ אימ, יאָסעלע דעם נעמאָן, און נישט געוויסט וויאזוי.

נאָכדעם איז א קאלטער און שנייעדיקער אָונט געווען, א פאר-קלערטער איז ער צו עסטערן צוגעגאנגען און אינזיגען געהאט פרעגן באַ אייר א נייטיקע זאכ, אינזיגען געהאט דעם גאנצן וועג און זיכ אפילע געכאזערט. וויאזוי אָנהייבן:

„א מענטש באַדארפ וויסן... א מענטש באַדארפ פארשטיין...“

אָבער ווען ער האָט די דרויסן-טיר פונעם ביקס קיב געעפנט, האָט ער דערזען, ווי דער וווקסיקער און רירעוודיקער מענדל האָט זיכ מיטאמאָל פון איינעם א קיב-ווינקל א לָאָז געמאָן און געשווינד א פראַל געמאָן אין דער צווייטער וויסער מיר, וואָס האָט צום ביק אינ די באַדאָרימ געפירט. ער האָט זיכ דערשראָקט, דערפילט אן מעשוּגע-דיק האַרצקלאַפּעניש און ווידער דאָס נייטיקע וואָרט פאַרלוירן. אינ זיגן טויבן קאָפּ האָט ארומגעבלאָנדזשעט א כּשאר:

„מענדל איז א מיעסער באַכער... נאָר א מיעסער באַכער.“

נאָר עסטער איז שויג געזעסן לעבן אימ, געשטופט אימ א גע-באקמע קארוסאָפּל אינ האנט און צו אימ געשריען:

„געווען דאָ ער, נאָמע דער שאַדכנ.“

און דעם טויבנס פאָנעם איז שוין אויסגעבעסערט געווען, און די בלוי-קאלירענע אויגן זינען האָבן שוין עטוואָס שמייכלענדיק געפרעגט: „טאָקע בעעמעס?.. דו נארסט מיך נישט אָפּ?“

עפעס האָט זי צו אים געשרינען:

„פיניע דעם פארבערס באַכער, יוועלקענ.“

דער טויבער האָט אָפּגעביסן א שטיקל פון דער הייסער קאר-טאָפל און דאָס אינ מויל געהאלטן. דאָס ברויטבאָקיע פאָנעם זינען האָט זיך ווי פארקרימט און באַ עמעצן געבעטן ראַכמיט:

„ס'איז דאָך אַבער זייער אַ מועסער שידעכ...“

זי האָט צו אים אינ טויבן אויער געשרינען:

„ווייליק איז אַ זשוליק... אַן אָדעסער זשוליק.“

האָט ער, קנענדיק די קארטאָפל, איר נאָכגעשאַקלט:

„יאַ, יאַ, אַ זשוליק... געוויס אַ זשוליק.“

IV

ס'איז דעמלט א פראַסטיקע נאכט געווען.

דעם טויבן האָט זיך געבאָלעמט, אז ער קוקט ארויס פונעם העכסטן מיל-פענצטער און זעט ווי אינ מיל-הויפּ יאָגט זיך מענדל נאָך דער דינסט, וואָס ראַמט אינ קאָנמאָר. די דינסט אנטלויפט מיט שרעק, גליטישט זיך אפּן אויסגעגאָסענעם אַנז און האָט מוירע: אָט, אָט וועט זי מענדל כאַפּן. און דאָרטן באַ אַ זינט שמויט שולץ, דער מילנער, האַלט זיך פארן בויך און שרייט לאַכנדיק: „כאַפּ זי!.. כאַפּ, כאַפּ...“

און פּלוצעם דערזעט ער, דער טויבער, אז מענדל יאָגט זיך נישט נאָך דער דינסט, וואָס ראַמט אינ קאָנמאָר, נאָך נאָך זינט עסטערן. ס'כאַפט אים אזש א שוידער. עסטער אנטלויפט, שטרעקט אויס די

הענט און שרניט פאר פאכער. ווען ער איז נישט טויב, וואָלט ער הערן
א הארצירעסנדיקן קוויטש.

די אויסגעדארטע און שלעכטע מאנדעמניטשקע האָט אימ שוין
נאָכדעם א גאנצן פרימאָרגן געהאלטן אינ איינ שעלטן:

„אי כאָלירע זאָל אפ אימ קומען... ביסט א מייוון, ווי ער האָט זיך
דאָס א ביסל צערעוועט באנאכט?“

זי איז אפילע צו אימ צוגעגאנגען און פאר זיין ארבל א שלעפ
געפאָן:

„וואָס, וואָס האָט ער אזוי גערעוועט באנאכט?“

ער האָט זיך געכידעשט און מיט די אקסלען געקנייטשט:

„ער האָט גערעוועט? ער האָט נישט גערעוועט.“

אליין האָט ער שוין נישט געדענקט נישט דעם כאָלעם, נישט מען-
דלען און נישט די דינסט. ארופציענדיק אפ די פיס די וואַטע שטיוול,
האָט ער זיי פון אלע זייטן באטראכט, א קלער געפאָן, אז מע דארפ
זיי מיט עפעס א פעטער זאך אויסשמירן, און איז אוועקגעגאנגען אינ
קלויז. דאָרטן איז ער לאנג בא דער הייסער הרובע געזעסן און גע-
טראכט, אז ער, דער טויבער, האָט ליב ווארעמקייט, אויב האָט ער
ליב א קאָפּ פונ א פיש, הייסע און פרישע כאלע און א שטיקל פעט
פלייש, דאָס זעלבע פעטע פלייש, וואָס דער ביק האָט אמאָל פאר אימ
אינ די אויגן געגעסן.

„דער ביק זויסט, וואָס גוט איז.“

די קלויז האָט זיך ביסלעכווייז מיט מענטשן אָנגעפילט. יודן גייען
ארומ און שמועסן. א ווונדער, וואָס מע דאוונט נישט. מיט יעדער
מינוט קומען אָן נייע מענטשן; זיי לויפן ארעין מאָדנע געשווינד און
מישן זיך אויס מיטן אוילעם, און דער אוילעם שלינגט זיי איינ און
ווערט גרעסער, מערער. דער טויבער קוקט מיט זינטע בלינד-קאָלירענע
אויגן און באמערקט: בא די, וואָס לויפן פונדאָסניי ארעין אינ קלויז.

זינגענ די פענעמער דערשראָקן, די מנילער אָפּן און די אויגן מוירע-
דיק גרויס. זיי פּרעגן, דוכט זיך, בא די, וואָס געפינענ זיך אין קלויז:
טאקע? עמעס? יענע שאַקלענ צו זיי מיטן קאָפּ, בלויבנ זיי שטיינ ווי
פארגליווערטע און דערשלאָגענע און טישמאָקענ מיט די ליפּן.
„ס'ארא וראכמאָנעס...“

מע קוקט, דאכט זיך, אפ אימ. מענטשן סוידענ זיך בינטלעכווייז
און ווארפן אפ אימ מעשוועדיקע אויגן, און ער דרייט זיך לעבנ זיי
און רוקט אומעטומ זיין טויבן קאָפּ. מע לאָזט זיך נעענטער צו אימ.
עמעצער וויינט אפ אימ מיט א פינגער, קוקט ער זיך ארום און בא-
טראכט זינע בנאָדימ: א קאשע, עפּשער האָט ער די הויזן נישט ריכ-
טיק פארשפּילעט. מע ווייט צו אימ צו און מע שרניט אימ אפּן אויער,
ער זאָל גיין אהינ, צו וואָווע ביקן. קוקט ער מיט אזא ווינדער און
פארשטייט נישט: וואָס וועט דעם אוילעם ארויסקומען, אויב ער וועט
גיין צו וואָווע ביקן? ס'גייט צו אימ צו א באַשעווער ייד און שרניט
אימ אפּן אויער, ער זאָל גיין צום ביק. באווייזט ער מיט א פינגער
צו זיך אפּ דער כרוסט:

„איך? איך זאָל גיין?“

ער פארשטייט גאָרנישט און גייט דאָך אהינ, צום ביק, קנייטשט
מיט די אקסלענ און גייט.

נאָך דאָ, פארן ביקס שמוב, שטייענ אויב פיל מענטשן. ס'דאכט
זיך אימ, אז דאָס זינגענ די זעלבע, וואָס ער האָט אין קלויז געלאָזן.
זיי שמופּן זיך צום ביק אין די כאַדאָרימ, פון די כאַדאָרימ אין קיב,
און צוזאמענ מיט זיי שטופּט זיך ער, דער טויבער. ער וויל זיך
נישט שמופּן, ווייסט נישט, צוליב וואָס ער שמופּט זיך, און שמופּט
זיך פאָרט. די קיב איז שוין פול מיט מענטשן, ס'איז אדזש דאָרטן
פינצער, ס'שווינדל'ש אימ אין די אויגן, אלץ ציטערט און שאַקלט

זיב געשווינד, ווי די זיפן, וואָס באַמ ביק אינ מייל. ס'ציטערט און
שאַקלען זיב די קיב, די מענטשן. און אפילע דער מאַפּטשאַן מיטן
אַנגעצויגענעם, פאַרבלייבט מען, וואָס צו אימ שמופּט ער זיב ענדלעכ
צו. אינ איינ רעגע דערקענט ער דעם מען:

„יאָ, ס'איז עסטער, געוויס עסטער“.

ער הייבט זיב אפילע נישט אָן צו ווונדערן. אדער אבע, ס'דוכט זיב
אימ: ער איז שוין דאָ אמאָל באַ אָט דעם זעלבן מאַפּטשאַן מיט דעם
זעלבן טויטן געשמאַנען. שוין לאַנג איז דאָס געווען. זייער לאַנג, נאָר
ס'איז דאָך געווען. אפילע די זעלבע פיל מענטשן זינגען דאָרטן ארום
געשמאַנען און אַ מאָרעשכוירעדיקער ווינטערדיקער פרימאָהנג איז
דעמלט, ווי איצט, אינ דרויסן געווען.

עמעז טוט אימ פאַרן אַרבל אַ שלעפּ און ווייזט אימ אפּ דער
סטעליע. ער קוקט: אַ שמיריק הענגט נאָך דאָרטן אַראָפּ פונעם קרוק.
ער פאַרשטייט שוין, אז זי האָט זיב געהאַנגען, וויל פרעגן „פאַרוואָס?“,
פרעגט נישט און כאַפּט אַ קוק אפּ דער אַלטיטשקער יודענע, וואָס
שטייט צוקאַפּנס פונעם מען. זי האָט זיב פאַרקוימט, אָט די אַלטיטש-
קע יודענע, זיב אַנגעהויקערט, געעפנט דאָס ציינלאָזע מויל, פאַר-
וואָרפן דעם קאַפּ מיט די געשלאָסענע אויגן און זיב פאַרקוימט. זי
וויינט אפאַנעם מיט אַ האַרצרייסנדיק קאַל, נאָר ער איז טויב און
הערט נישט. ער פאַרקוימט זיב אויב, וויל אויב וויינען און קאַן
נישט.

ס'ווערט אַ גערודער, מע טרניבט פאַנאַנדער דעם אוילעם, דער
אַלמער כעוורע-קאדישע-שאמעס שרניט דאָרטן באַ דער טיר:
„נו גענוג, גענוג. גייט אַזיב געזונטערהייט“.

די קיב ווערט ליידיק. מע טרניבט אימ אויב, וויל ער נישט גיין.
מע שלעפּט אַימ פאַר די פלייצעס, וואַרפט ער ארום זיב אַזעלכע
שלעכטע אויגן און כאַפּט זיב מיט כּיידע הענט פאַרן מאַפּטשאַן מיטן

טויטן. מע רינט אים מיט קויעב, שלעפט ער נאָכ זיב דעם טאפטשאַן מיטן טויטן. מענטשן ווערן מיר און לאָזן אים צורן. נאָר ער דערזעט עמעצן אפן טיר פון קיב און דערמאָנט זיב אָן באַלעם, אָן מיל-הויפ, אָן מענדלען, אָן דער דינסט און אָן עסטערן, ער לאָזט אָפּ דעם טאפטשאַן און לאָזט זיב ערגעץ לויפן. נאָר באלד פארגעסט ער, ווהיין ער דענקט לויפן, רינט זיב דאָב ארויס אפן גאס און לויפט גיב, מיט אלע קויכעס. די שטיינל פארקריכט מיט, טיפ אינעם אופגע-בלאָזענעם שניי און ער אָטעמט שווער, פילט, ווי ס'לאָזט זיב אויס דאָס כוועם, און לויפט.

V

דאָס איז געווען אזוי מאָדנע און ווילד. באַם ביק האָט מען פארגעסן אפּ נאכט די בעהיימע אינ שטאל פארטריבן, האָט מען זי נאָכדעם גאנצפרי מיט אן אָפגעשניטענעם עק אינ דרויסן לעבן הויפ-טיר געפונען. פון שמוב זינען אלע מענטשן מיטן ביק בעראָש ארויס. מע האָט די בעהיימע אינ הויפ ארנינגעלאָזן, זיב אַרומגעשטעלט, זי באַטראַכט און זיב מיט דערשטויטע פענע-מער אינ די אויגן געקוקט:

„וואָס זאָל דאָס באַטייטן?“

דער עק איז מיט א שאַרפער זאב געווען אָפגעהאקט הויב באַם רוקן. פונעם פארווונדעטן אָרט האָבן נאָכ געטריפט טראַפנס בלוט. א מאַרעשכוירעדיקע און אומגליקלעכע איז די בעהיימע געשטאנען צווישן היימישן אוילעם, געשטאנען מיט אן אראָפגעלאָזטן קאָפּ, טרויעריק מיט די גרויסע בעהיימישע אויגן געפינקלט און, דאכט זיב, געטראכט:

„אָט קוקט: אייביק, אייביק וועל איב שוין קיין עק נישט האָבן... אז אַב-און-זווי איז צו מיר...“

עטלעכע טעג נאכאנאנד האָט מען זיך כאָמ בייק אינ שמוב די קעפ
געבראַכט:

„וועמעס ארבעט זאָל דאָס זינג?“

מע האָט פונ א זינג בליקט אפ יאָסעלעך, דעם אָפגעזאָמטן נעמאָן,
געוואָרפן, כוישעד געווען די צוויי ארבעטער, וואָס האָבן מענדלעך
אויספאָמישן געוואָלט, זיי אפילע צום אוריאדניק גערופן און זיי דאָרטן
אויסגעפאָרשט. ערשט מיט א פאָר וואָכטן שפעטער איז מען אָקאָרשט
אפ א סוואָרע געפאלט:

„כ'בעט אייך, עפּשער איז דאָס גאָר דעם טויבנס ארבעט?“

עמעצער האָט א זאָג געטאָן גלאַט אזוי אינ דער וועלט ארזיג, און
אלע האָבן זיך שוין נאָכדעם אָן דעם אָנגעכאָפּט. ס'איז געווען אזוי
מעשווע און נישט צו גלייבן אפ אייך, דעם וווקסיקן און ברויטשיי-
נערדיקן טויבן מיטן צוגעגארטלטן ליבל, אָנגערוקטן שמויסענעם
היטל און מאָרעשבוירעדיק גלויבגילטיקן פּאָנעם, און דאָך האָט מען
געגלייבט, זיך געוונדערט, נישט פארשטאנען און געגלייבט:
„א קאשע אפן טויבן? ס'איז דאָך מיט אייך עפעס נישט אינגאנצן
גלאַט.“

אָט האָט אייך איינמאָל די אויסגעדראַחטע טאנדעמניטישקע דער-
צאָרטט, האָט ער איר אן אויסגעטאָנענעם שטיוול אינ קאָפּ געוואָרפן,
געכאָפּט אירע בעטן, טישן און בענקלעך און זיי מיט קאס אינ דרויסן
ארויסגעשלינדערט.

מע איז דעמלט פונעם גאנצן שטעטל זיך צוזאמענגעלאָפן, געקוקט
פונווייטנס און מוירע געהאט צוגיין. איינער האָט דעם צווייטן
איבערגעגעבן:

„דעם טויבן זינגען די „געבליטן“ ארזיג אינ קאָפּ!“

די אויסגעדארטע טאנדעטניטשקע האָט זיך דאָ ארוםגעהרייט, זיך געקלאַפט מיט צוויי פויסטן אין קאָפּ און געריסן איר שמאַלן און הייזעריקן האַלדז:

„יזני, קוקט: א פּאַגראַם מאַכט ער מיר... א פּאַגראַם!“

און יזני זינען געשטאנען און האָבן געקוקט. ס'האָבן זיך שוין געפונען גוט הארציקע קרעפטיקע קינדער, וואָס זינען גרייט געווען אפּ דעם טויבן זיך ארוםווארפן, האָט אָבער די טאנדעטניטשקע סאָנימ געהאט, זיי האָבן געבליצט אפּ איר מיט בייזע אויגן און געשעפטשעט הינטער אירע פלייצעס:

„נישקאַשע, נישקאַשע, זי איז זיך אינעם טויבן גענוג נויקעם.“
און דאָרט, באַ דער שטוב, האָט נאָך דער טויבער עפעס אין דרויסן ארויסגעשלינדערט און געשאַקלט מיט אַ דערשטיקטן קרעכצ:
„א דר-רועכל!“

מע האָט אים טאקע צום „אוריאהניק“ גערופן און זיך באַ אים דערפרעגן אָנגעהויבן:

„דו קענסט זי, דעם ביקס בעהיימע?“

האָט ער זיך אָבער אָנגעכאַפט אינעם וואָרט „ביק“ און דאָס נישט געקאָנט פאַרנעסן:

„יא, יא, וואָווע ביק.“

דעם אוריאהניק איז באלד נימעס געוואָרן און געוואָלט האָט ער שוין וואָס גיכער פּאַטער ווערן פון אָט דער ווויקסער ברייטביי-נערדיקער ברוע, וואָס קוקט אפּ אים מיט גרויסע אויסגעגלאַצטע אויגן און „בעבעט“ מיט שווערקייט אלץ איינ-און-איינציק וואָרט. האָט אָבער דער טויבער פון אים נישט געוואָלט אַפטרעטן, געקראַכט צו אים אלץ געענטער און געענטער און אפּילע געמאַכט צו אים מיט דער האַנט:

„וואָווע ביק... א...“

עפעס האָט ער אױם געװאָלט דערצױלן װעגן אַ בױטל-מױל, װאָס האַלט זײַך אױן אױן טרױסלען, װעגן אַ טאַפּטשאַן מײַט אַ מעס און װעגן אַ קרוק מײַט אַ שטריק; געװאָלט דערצױלן און נישט געקאָנט. װױ אױן אַ נעצ אױז ער פאַרפּלאַנטערט געװאָרן אױן דער ערשטער מאַכ-שאַװע װעגן בײַך און זײַך פּון אױר אַרױסרױסן קױן קױעכ נישט געהאַט. דער אױראַרניק האָט אױם ענדלעך אַרױסגעשטופּט און פאַרשלאָסן די טױר, און ער אױז נאָך דאָרשן לאַנג געשטאַנען און גענומען, גאָט װױסט נאָך װאָס, די הױזן אױבערבינדן. אַ יוד פּון שטאָט אױז פאַרביי דורכגעגאַנגען, האָט ער אױן די הױזן פאַרגעסן, זײַך געלאָזט גױן צו אױם, שױן אפּילע אױסגעשטרעקט אַ האַנט פאַרויס און אױם אָנגע-הױבן דערצױלן דאָס זעלבע, װאָס ער האָט נאָרוואָס געװאָלט דערצױלן דעם אױראַרניק:

„אַ!.. דער בײַך!..“

דער יוד האָט זײַך אױבערגעשראָקן און מײַט אַ מױרעדיק האַרץ-קלאַפעניש אַנטלאָפּן אָן אַ זײַט, און ער אױז געגאַנגען װײַטער צו דער שטאָט צו און אױסגעשטרעקט די האַנט צו יעדן מענטשן, װאָס ער האָט באַגעגנט. יודן האָבן פּאַכער באַקומען און אױם דעם װעג אָפּ-געטראָטן, און ער אױז אַלעמאָל שטױן געבליבן מײַט אַן אױסגעשטרעק-טער האַנט און מײַט נישט קױן געענדיקט װאָרט:

„אַ!.. דער בײַך!..“

יעדער מאַכשאַװע האָט זײַך, אפּאַנעם, מײַט אָט דעם װאָרט אױן זײַן געפּרעסטן מױעכ אָנגעהױבן, נאָך קױנער האָט נישט געװאָלט הערן אָט די מאַכשאַװע, אױז ער דערפאַר באַמ יערשטן װאָרט גע-בלױבן, גלױבן װױ ער מײַט אָט דער מאַכשאַװע װאָרט אפּ עמעצן גע-האַפּט און געװאָרט, אָט װעט ער סאָפּקאַלסאָפּ קומען, יענער מענטש, װאָס װעט אױם זעלען אױסהערן, װעט ער דאָס ערשטע װאָרט אָפּלאָזן

און וועט אימ אנטדעקן אלע מאכשאַוועס, וואָס אינ זיין טויבן און גע-
פרעסטן קאָפּ.

פאמעלעכ איז ער אזוי פארגאנגענ אינ קלויז, געעפנט די מיר
און ארונגערוקט זיין טויבן קאָפּ. קיינער איז אינ קלויז נישט געווען,
האָט ער זיך בא דער הייסער הרובע געזעצט. ארום אימ איז אזוי
שפיל און רויק געווען, די קלויז-שויבן מאט פארפרוירן, די שמענדערס
פארלאָזן, ווי מאציוועס פון קדושים, וואָס שטייען מיטן פאָנעם צו
מירעכ-זייט און כאפן א קוק אהינ, צו גאָט-באָרוכ-הו.

כראַפעט זיך ערגעץ קעגניבער דער הייסער הרובע א יוד און
אַרעמאן, וואָס איז פון די ווייטע מעקוימעס צופום געקומען, כראַפעט
פון א נעשמאק באמאָגיקן דרעמל און כאַלעמט וועגן א סאב, א סאב
איינציקע קאַפעקעס.

און דער טויבער זיצט דאָ מאַרעשכוירעדיק בא דער הרובע און
הערט נישט, ווייסט נישט אפילע, צי דאָרטן, קעגניבער דער הרובע,
ליגט א מענטש. זיין מויעכ איז אינגעפרעסט, קאלט און געדענקט
שוואכ און נעפלידיק א טרויעריקע געשעעניש מיט זינער א פאר-
וואנדעטער לאַפעטקע, מיט א טאפטישאן מיט א מעס, און מיט אן
אינזערנעם קרוק, וואָס צו אימ איז א ישטריק צוגעבונדן. און ארום
אלעס דרייט זיך און אָנגעהויבענע מאכשאַווע מיט נישט קיין געענ-
דיקט וואָרט:

„דער בייס... אָ!“

ס'קומט ארונטן יאָסעלע דער נעמאָן, טוט אויס האָס שמויסענע פו-
טער און זעצט זיך לעבן אימ בא דער הרובע. פאמעלעכ און פאר-
כאַלעמט גלעמט ער זיך זיין שפיצעכיק בערדל. און דאכטן דאכט זיך
שוינ, אז ער קלערט זינע מאָמעד בייזלעכע מאכשאַוועס, מאכשאַוועס
פון א יודן א מעטופל, וואָס זיצט אָן פארגאָסע. האָט אָבער יאָסע-
לע א נעשאַמע, וואָס עס באאריינט זי ציטטנוויז ווילדפרעמדע איניאַ-

נימ. ער שרניט עפעס אינעם טויבנס פארשטאפטן אויער, און דער טויבער בייגט צו אימ זינג געפרעסטן קאָפּ און שאַקלט אימ נאָכ: „געשטאָרבנ?.. וואָס זישע דענ? אוואדע געשטאָרבנ“.

ער וויל עפעס זאָגן, נאָר יאָסעלע לאַכט. ס'פארקנייטשן זיך יאָ-סעלעס צוגעשוירענע וואָנצעס מיט דער אייבערשטער ליפּ און ס'כא-ווניזן זיך געלע, פארויבערטע ציינער. יאָסעלע שרניט ווידער, און ער קוקט אימ אין די אויגן. זינג פאָנעם איז מאָרעשכוירעדיק, די בלויע-נע אויגן זינגען פארגליווערט און אויסגעגלאַצט, דאָך כאַפּן זיי באַ יאָסעלען איבערגעריסענע ווערטער און גיבן איבער דעם געפרעסטן מויעב:

„דער ביק איז אַ כאַזער... אַ ריכטער כאַזער, נישקאָשע“.

ס'דוכט זיך אימ, אַז יאָסעלע רייצט זיך מיט אימ, און ס'פאר-דריסט אימ. נאָר באלד פאריגעסט ער, אַז ס'פארדריסט אימ און וואָס ס'פארדריסט אימ, און געדענקט נאָר דעם ביקס הויבע און וויסן אָפּ-געקאַלכטע שטוב מיט אירע פאנאנדערנעוואַקסענע אַקאַציע-ביימער, וואָס פאר די פענצטער, און מיט איר דיין בלויען, ווי נאָרוואָס אָפּ-געוואישענעם פארקאן.

עס ווערן טונקל די געקוויטלט פארפרוירענע שויבן. מענטשן קומען אריין אין קלויז, רוקט ער זיך פאמעלעכ ארויס אין הרויסן, פארלויגט די הענט אין די אַחבל און לאָזט זיך ערגעץ גיין. ער שפאנט פאמעלעכ מיט אַן אַרפּגעלאָזטן קאָפּ, נאָר באלד פארגעסט ער, ווי-היין ער גייט, פילט אפילע נישט, צי ער גייט, ווייסט נישט, צי איין הרויסן איז זומער, צי ווינטער. יונגלעך פארלאָזן אַפּ אַ ווילע די גליטש און לויפן אימ נאָכ. עפעס שרניען זיי צו אימ, נאָר ער הערט נישט, גייט צווישן צוויי שורעם הילצערנע קלייטן און קוקט זיך אַפּ זיי נישט אומ. מענטשן קערן אימ אָפּ דעם וועג, און ער באַמערקט זיי נישט. פון הינטן פאָרט אָן אַ שליטן. דעם פויער איז קאלט, ער

פּוֹלֵט זיב נעמען די לייצעס אין די הענט און אָפּקערן, שרײַט ער
 אימ: „בערעגוס!“ און ער הערט נישט. דער דיזש טוט אימ א קלאפ
 אין די אַנגעהויקערטע ברײַטע פּלייצעס, כאַפּט ער זיב מיט דער
 האַנט פּאַרן פּאַרווונדערט אָרט, קוקט זיב נישט אומ און גײט ווײַטער.
 ער שטעלט זיב אָפּ באַם ביק אין פּינצטערן קאָרדאָר און ווײַסט
 נישט, וווּהײן זאָל ער ווײַטער גײן. די רעכטע טיר, וואָס פּירט אײַן
 עסצײַמער, איז צוגעמאַכט שטײַף און פּעסט, גלײַכ ווי זי איז געשלאָסן
 פּונ אײַנווײַניק. די לינקע טיר, וואָס צו דער קיב, איז עטוואָס אָפּן.
 א לאַנגע און שטאַלע שײַט צײַט זיב דורכ איר פּונ דער קיב, צעשפּרײַט
 זיב אפּ דער פּאַדלאָגע פּונעם פּינצטערן קאָרדאָר און רירט זיב
 נישט. ער שטעלט זיב אין ווײַנקל, וואָס קעגנײַבער אָט דער טיר, און
 רירט זיב אויב נישט. מע גײט מיט אַ לאַמפּ גיב אדורכ און מע
 באַמערקט מיט שרעק אַ פּאַר אָפּגעריבענע שטײַוול-נעזער. ס'זערט אַ
 גערודער און ס'שטײַענ שױן לעבן אימ אלע שטוב-מענטשן. דער ביק
 אַלײַן שרײַט עפּעס אין זײַן טױבן אויער, נאָר ער הערט נישט און
 טראַכט:

„דער ביק איז אַ כאַזער... אַ ריכער כאַזער... נישקאַשע.“

און בעשאַס ער קומט צוריק צו זיב אין שטיבל און שטעלט זיב
 לעבן טאַנדעמניק באַ דער הרובע, טראַכט ער נאָך אלץ וועגן דעם.
 אַיצט געדענקט ער שױן, ואז ער איז געווען באַם ביק אין שטוב
 און האָט אימ געזען גאָר נאָענט לעבן זיב.

און נאָך געדענקט ער: ער איז אַ טױבער, וא זיד אַ טרעגער, וואָס
 האָט אמאָל געהאַט אַ ווײַב לײַע מיט אַ מײַדל — עסטער.
 ער פּאַרקרימט זיב אפּילע און באַווײַזט דעם טאַנדעמניק צו זיב
 אפּ דער ברוסט:

„עסן... ס'קלעמט אימ אָט דאָ, באַמ האַרצ-לעפעלע.“
און דער מאַנדעמניק זיצט רויק לעבן אים, האַלט אַ קליין פאַר-
שמוצט קינד אין שוים און גלעט מיט אַ האַנט זיין אומדרייג קעפל,
זיין קאָל איז צעקראַכט און מאַנאַטאַניש, ווי דאָס קאָל פון אַ יודענע.
ער האָט נישט קיין באַרד. עמלעכע איינציקע האָר שמעקט אין זיין
געמבע און אין דער אויבערשטער ליפּ און שאַקלענ זיב, בעשאַס ער
רעדט. ער גענעצט זיב פאַנאנדער, הייסט זיב אָפּ און שרײַט צום
טויבן אין אויער:

„ער איז נישט קראַנק באַצאָלנ, דער ביק...“
דאָס ברודיקע קינד פאַרקרימט זיב, עפנט אַ קליין מינלעך אָן
ציינער און פאַרגייט זיב, און דער מאַנדעמניק הערט נישט און שרײַט
נאָך אַלץ צום טויבן:

„אַ רועכט ביקס טאַמל!“
די מאַנדעמניטשקע לויפט אָן ערגעץ פון גאס, כאַפט דאָס וויי-
נענדיקע קינד אָפּ אַירע קאַלטע אויסגעראַרטע הענט. און רייסט איר
שמאָלנ האַלדז:

„פאַר אזאַ מינסע מעג ער גוט באַצאָלנ, דער ביק... ער האָט אָבער
געוויסט, אָפּ וועמען אָנצוטערעפּן.“

זי שלעפט אים פאַר דער האַנט און שרײַט:
„טויבער גוילעמל!... וואָס שווינגסטו?“

נאָר באַמ טויבן זינענ שוין די געדאַנקען ווידער פאַרפלאַנטערט.
ער קוקט גלייב אין דער מאַנדעמניטשקעס פאַנעם און הירט זיב נישט.
אַ שאַכט, אַ שנידער מיט אַ ווייכער און ליכטיקער באַרד, קומט
צום מאַנדעמניק אין שטוב אַרײַן, באַטראַכט לאַנג דעם טויבן און
שלעפט פאַר זינעם אַן אַרבל:

„טויבער, ס'ארא וואָג איז הינט?“

ער איז אזא ווייבער און גומיטשקער, אָט דער יונגער שנידער מיט דער לאנגער ווייבער באָרד. ער וויל אויספאַרשן, אפ וויפל דער טויבער איז צעמישט, און בא אימ וואָינ קלאַפּט שוין אזוי שנעל דאָס האַרץ, און דאָס פּאַנעל זינט, דאָס איידעלע, איז שוין רויט, און די אויגן זינען שעמען זיך שוין, פינקלעך און שעמען זיך: ער ווייסט? עפּשער האָט ער א נאָרישקייט געמאַן...

נאָך דער טויבער ווייסט נישט, ווער ס'שלעפט אימ פאר זיין אַחבֿל, ווייסט נישט, נאָך וואָס מע שלעפט אימ, ווייסט נישט, צי בא דעם, וואָס שלעפט אימ, איז הינט שאַבעס, צי וואָב. און אינגעווי-קערטער מוז פאַרבאהאַלטענע הענט פאַרלאָזט ער די שטוב, גייט ער-געצ און ווייסט נישט ווואַי, דרייט זיך לעבן דער קלויז און איז מאַרק בא די קלויז און דערזעט פּלוצעם, ואו ער שטייט ווידער כאַמ ביק איז שטוב. דער ביק שטייט אימ אַנטקעגן און שרעקט איז זי-נעם אן אויער, א שמאמע:

„וואָס ווילסטו, טויבער?“

מע עפנט די טיר און מע ווייזט אימ, ער זאָל זיך נעמען דעם וועג, פאַרלויבט ער ווידער די הענט איז די אַחבֿל און פּאַלגט שווינגן-דיק און שטיל.

VI

און ווינטערדיק נעפּלדיקע מעסלעסן האָבן געגענעצט און געבוירן קורצע און פּראָסטיקע זענען. דאָס זינען נישט געווען קיין מעג, נאָך שונקעלע און מעסוקנדיק קאלטע בייזהאַשמאַשעסן.

ס'האָט געשאַמט שניי.

גאַנצפּרדי האָט זיך דער טאַנדעמניק מיט דער ווינט שאל אפּן גרויסן שמויסענעם פּוטער אינגעהילט, זיך איז מאַרק אַרויסגעכאַפט

אונ באַלד צוריק א פארשאַטענער מיט שניי אונ מיט א פארבלויטער
נאָז צו לויפן געקומען. ער האָט געריבן די פארפרוירענע אויערן מיט
די פארשמינערטע שפיץ-פינגער און דערציילט דעם ווייב וועגן דרין
פארפרוירענע, וואָס מע האָט ערגעץ נאָענט הינטער א פארשאַטענעם
דאָרפ געפונען.

„יאָ, אונ וואָס נאָכ? יודן האָבן זיך אפ א יאָרד געלאָזן פאָרן
אונ זיך קוימ לעבעדיקע פונ הינטער דער שטאָט צוריק פארשלעפט.“
אזוי צופרידן איז ער שוין געווען דערמיט, וואָס ער האָט זיך מיט
א סאך הייצונג פארגרייט, געהאלטן א שטיקל ארבעט באַ דער היי-
סער הרובע, געקוקט אפ די פארבלאָזענע שוויבן אונ זיך פאר סימכע
אזש מיטן טויבן געווערמלט:

„זיץ איך שטוב, טויבער... דו הערסט, וואָס מע הערט צו דיר?“
האָט אָבער דער טויבער נישט געהערט אונ זיך דאָס זיניקע
געטאָן: דאָס קורצע אונ גראַבע ליבל האָט ער אפ זיך ארופגעוואָרפן,
די לענדן זיך שטנפ אונטערגעגארמלט, דאָס הימל איבער די אויערן
אָנגערוקט אונ אפילע די טאנדעמניטשקע פונ אונטן פאר איר קאָפּטל
א שלעפ געטאָן:

„אָט זאָל זי זען: ער גייט... איך מיל גייט ער... צום ביק איך מיל...“
די טאנדעמניטשקע האָט אפ אימ אזא בייזן בליק געטאָן:
„גיי... איך הער ערד גיי... דערלעב נישט קומען...“
אונ ער האָט צו איר נאָך אַלץ מיטן קאָפּ געשאַקלט:
„יאָ, יאָ, צום ביק איך מיל.“

פאמעלעך איז ער די שטאָט דורכגעגאנגען, זיך גענומען לינקס
אונ אוועקגעשפאנט אהיין, איך איינזאמען וואָל, ווו דער שנייעדיקער
שטורעם האָט זיך מיט רויך אויסגעמישט אונ יאָרום מיל א קינלעכדיקס
געכאפט.

דער אָנגעפעלצטער מיל-סטרוזש האָט איך דערזען, זיך אפן

טויער געשטעלט און אימ אינ מיל נישט געוואלט ארניבלאזן, האָט ער זיך גענומען מיט אימ דאנגלעב: ער האָט צעהארגעט דעם סטרוויש, דער סטרוויש האָט אימ צעהארגעט. מ'האָט ענדלעך דעם אוריארניק געבראכט, וואָס האָט אימ צו צוויי פויערימ אינ די הענט איבערגעגעבן. נאָכדעם איז א פראָסטיק שטילע און אויסגעשטערנטע נאכט געווען. פארטאָג פאָרט זיך אזוי שטיל און אָנגעפאקטער שליסטן מיט דרימלענדיקע יודן, פאָרט ערגעץ אפ א יאָרד, וואָס אינ נאָענטן שטעטל. ארום איז אזוי שטיל. דרימלט זיך אינ דער רעכטער האנט דער פויערשער בעסאלמען; שלאָפט זיך לינקס וואָוע ביקס ווייניג שטוב מיט איר לאנגע סאָד, און איבער אלץ א פארטאָגיקער ריינער הימל מיט אויסגעלאָשענע שטערנדלעך, וואָס ווינקען זיך נאָך ערגעץ-ווי דורך וועגן א געהוימ נאכט-מיינסעלע.

יודן פארלירן אלעמאָל די פארשלאָפענע קעפ און דרימלען אונטן מיט א פרומען ביטאָכן-געראַנק:

„מירטשעשעם א וגוטער יאָרד...“

פלוצעמ: א שנאָרב פון אן איבערגעשראָקן פערד, א טראָג דעם שליטן אינ א זינט מיט אן איבערגעשראָקן געשריי פונעם פויער, דעם אָנטרניבער:

„טפּררו!!“

יודן דערוואכטן פונעם דרעמל מיט אזא מויעדיקער שרעק — בא יעדן פון זיי קלאפט שנעל דאָס האַרץ:

„וואָס איז געשענ?“,

דער פויער שטייט שוין פאר די פערד און שילט זיך מיט ניוול-פעדיקע קלאָלעם:

„א שמשאָב טאָב... טשום, טשום טשאָלאָוויקא ני פערעכאלי!..“
יודן לויפן געשווינד צום פויער, בייגן זיך אָן און דערקענען דעם טויבן:

ער ליגט זיך אזוי אן אינגעהויקערטער אינעם צוגעגארטלטן ווא-
טענעם לויבל מיטן אָנגערוקטן שמויסענעם היטל און האלט אַ האק
אינ דער הארט געשלאָסענער רעכטער האנט.
ער איז נאָך ווארעם, לייגט מען אים אפן שליטן און מע פירט
אימ אָפּ אהיים. אַ בריירע האָט מען?
יודן יארדינקעס זינען אזוי אומצופרידן, קוקן אפן בלאסן מין-
רעך און קלאָגן זיך:
„פארשפעטיקט דעם יאָרד, ווי איך בין א יוד“.

און איך שטאַמט האָט מען שוין באלד פּשאט לערנען אָנגעהויבן:
„וואָס זשע, ס'איז אַ ננס? דער טויבער האָט פארטראכט דעם ביק
הארגענען“.

ערגעץ האָט זיך שוין געפונען אַן איידעם-זאָגער, וואָס האָט דעם
ביקס פאכער גרעסער געמאכט.

אָט ווען איז דאָס געווען? שפעט באנאכט איז ער הינטער ביקס
שטוב דורכגעגאנגען און געזען: איינער א מענטש דראפעט זיך אפן
הויכע פארקאן, קלעטערט און דראפעט זיך; ס'איז אפּ אים א פאכער
אָנגעפאלן, איז ער אנטלאָפן.

„און וואָס נאָך: ווער ווייסט נישט, אַז דער טאנדעטניק געפינט
אלע טאנצפרי זיין טיר אָפּגעשלאָסן?“

באמ ביק האָט מען מאקע ובלאָר א געזונטן פויער א סטרוזש גע-
דונגען, וואָס האָט גאנצע נעכט געקלאפט אינעם הויכע פארקאן; און דער
האלב-דערפריירענער טויבער איז צוויי וואָכען נאָכאנאנד שלאפ געווען.
און, ווי א נויילעם, זיך געוואלגערט אין בעט, וואָס איז זיין נאסער קיך.
עמעצער האָט זיך אפּ אים דערבארעמט און דעם דאָקטער אריינג-
גערופן, א יונגן אויסגערומט און גומיטשקן דאָקטער, וואָס האָט געהאט

קליינע וואָנצעס מיט שוואַרצע קלונע אויגן. ער איז לאַנג געזעסן לעבן אימ, אָט דער גומיטשקער און אויסגערומער דאָקטער, לאַנג אַרניטגע-קוקט אינ טויבנס גלויבניגליטיק פּאָנעם און לאַנג אויסגעהערט די מיני-סע, וואָס די אויסגעדארטע טאנדעמניטשקע האָט אימ, ריניסנדיק דעם שמאַלן און הייזערדיקן האַרדז, דערציילט. אלץ, וואָס ער האָט געזען און געהערט, האָט זיך אימ, אפּאָגעבן, אויסגעוויזן ישרעקלעך וויכטיק און אינטערעסאַנט, דערפאַר איז ער געזעסן שטיל, פאַרטראַכט און מיט גרויס דערעכערעצ.

און שפעטער מיט א פּאָר טעג איז ווידער געקומען אָט דער זעלבער יונגליטשקער און אויסגערומער דאָקטער מיט די זעלבע קליינע וואָנצעס און שוואַרצע קלונע אויגן, און ווידער לאַנג לעבן טויבנס בעט געזעסן. ער האָט אינ טויבנס פּאָנעם געקוקט און געטראַכט.

דער טויבער האָט אינ זיין פּאָנעם געקוקט און אויב געטראַכט. און דאָך האָט איינער דעם צווייטן ניט פאַרשמאַנען. אזוי ווייט און פאַרשיידן זינגען זיי שוין געווען, אָט די צוויי ברוימ, וואָס האָבן זיך גלויבן אינ די אויגן געקוקט.

דער טויבער האָט זיך טאַקע צום סאָפּ מעיאישעו געווען און איז זעלבשטענדיק געזונט געוואָרן, אָן א שום הילף פון א מענטשן, זעענן וועלכע ער האָט שוין קלערט נישט געקאָנט.

ס'איז אזוי מערקווירדיק געווען —

אליין איז ער עפּשער נאָך קרעפטיקער און געזינטער, ווי פאַר דער שלאַפקייט, געוואָרן און דאָך איז אימ א מועסער פעלער פאַרבליבן: ער האָט אפּגעהערט שלאַפּן באַנאַכט.

א הויכער, ברייטביינערדיקער און גלויבניגליטיקער האָט ער אינ שטוב ארומגעבלאָנדזשעט און געשווינגן צוזאַמען מיט די שטיילע און פינצ-טערע נעכט.

אזוי לאטג און פינצטער זינגען די נעכט געווען, און אינגעהילט
האָבן זיי אינ זייערע טונקעלע טיפקייטן די גאנצע פארבאָלעמטע וועלט,
און פארשעפערט האָבן זיי יאָלצ, וואָס האָט געלעבט און געטראַכט,
כּוּצ אימ, דעם איינציקן וועלט-דויפּעק, וואָס האָט נישט געטראַרט רן-
ען, נישט געטראַרט אפּילע טראַכטן וועגן רן.

הינ און צוריק האָט ער איבערן קליינעם שטיבל אַרומגעשפּאַנט, גע-
קלאַפט ווי אַן אומרו און געטראַגן אַפּ זיכ די יעסורנימ מיט דער מאָ-
רעשבוירע פון די שלאַפּנדיקע. ער איז נישט געווען כּוּד און האָט
נישט געטראַכט וועגן רן. אָט ווען עמעצער זאָל אימ געווען באַ דער
האַנט אַנבאַפּן און אימ אָפּשטעלן, וואָלט ער זיכ, נישט אַרומקוקן-
דיק, אויסגעריסן פון אימ און וואָלט ווידער געשפּאַנט.

וואַרפט זיכ אַמאָל אינמיטן גאַכט דער טאַנדעטנימשקעס קליין
קינד דורכ, לאָזט אַרויס פּרויער עטלעכע קרעכצן, נאָכדעם אַ געוויין.
די טאַנדעטנימשקע כאַפט זיכ מיט אַ שטאַרק פאַרשלאָפּן פּאַנעם
פונעם בעט אַפּ, הייבט עטוואָס אַפּ דעם שווערן דרעמלידיקן קאַפּ
און שטיילט דאָס קינד אַזוי:

„נו שלאַפּ, נו שלאַפּ“.

זי רעדט מיט אַזאַ פאַרלעגערט קאַל, דערהערט, ווי דער טויבער
שפּאַנט דאָרטן אין צווייטן כּידער, און שילט אימ:

„אַ קרענק אימ... עס נעמט אימ קיין קויל נישט“.

נאָר דער טויבער הערט נישט און שפּאַנט ווידער, אזוי האַרט און
פעסט זינגען זינגע טריט, און די נאַכט איז אזוי שטייל און שלינגט
זיי אַזוי שטייל און פאַמעלעכ, אָט די האַרטע און פעסטע טריט, און
וואַרט אַפּ ננע. און באַלד קומען זיי, אָט די ננע שווערע טריט, אַזוי
קלאַפּן, ווי מיט אַ האַמער, אין פאַרשלאָפּענעם מויעכ. עפשער דער-
פאַר, וואָס די נאַכט איז שטייל און קיינער, אכּוּצ דעם טויבן, שפּאַנט
נישט. ווּזזט זיכ שוין אויס, אַז דער טויבער וועט זיכ אייביק, אייביק

ארוםדרייען און אז די נאכט וועט זיך אייביק, אייביק צוען. די טאג-
דעפניטישקע דערשרעקט זיך פאר דער מאכשאַווע, דעקט איבער דעם
קאָפּ און שלאָפּט אַזוי מיט אַן אַלמ-באַקאַנטן קינדערשן פּאַכער. אַלץ
שלאָפּט שוין אין איר, נאָך אינעם דרעמלדיקן מויעב דרייט זיך נאָך
ארום און אָפּגעריסענע פּאַרלעגערטע קלאַלע:
„א קרענק!.. א באַליערע!“

דער טאַנדעפּניק האָט זיך איינמאַל איך אַ בלאַסער נאַכט פּונ שלאָפּ
דורכגעוואָרפּן, דעם טויבן שפּאַנען נישט געהערט און גלאַט אזוי אַ
טראַכט געמאָן:

„עפּשער האָט אים שוין דער רועב גענומען?“
און דער טויבער איז דעמאָלט באַ זיך אין בעט געלעגן און שטייל
און אָן אַן אופּהער געקלאַפּט מיט די פּיס אין דעם ווענטל פּונעם
בעט. ער איז נישט שלעפּעריק געווען, נישט געוויסט, צי פּאַר דער
נאַכט איז אַ טאָג געווען און צי נאָך דער נאַכט וועט נאָך עפּעס זיין.
עפּעס האָט פּונ דרויסן דורכן פּענצטער אַרזינגעקוקט, האָט זיך
דער טויבער אפּ די קנען אוועקגעשטעלט און גענומען קוקן אין פּען-
צטער. אַ בעהיימע איז דאָרטן געשטאַנען, אַ מאַרעשכּוירעדיקע און
און אומגליקלעכע, און אינווייניק אַרזינגעקוקט. באַלד האָט ער די בע-
היימע דערקענט:

„וואָווע ביקס בעהיימע...“

געשווינד האָט ער די האַק געכאַפּט און איז אין דרויסן ארויס.
אַ בעהיימע איז דאָרטן געשטאַנען, געשלעפּט נאָם שטרוי פּונעם ניי-
דעריקן דאַב און עס פּאַמעלעכ, פּאַמעלעכ געקניט מיט גלעכע, שמומפּיקע
ציינער. זי האָט אים דערזען, די בעהיימע, און פּונ דער „סטריבע“
אוועקגעגאַנגען, איז ער איר נאָכגעגאַנגען פּאַמעלעכ, נישט גענילט.

ארום איז שטייל און פוסט געווען, א נאסער ווינט האָט זיך איין דער
 בלאסער נאכט ארוםגעטראָגן און גלאַט אזוי קונצן געמאכט; פון א נאָ-
 ענט אינגעהוויקערט שטיבל האָט ער איינציקע שטרוי פון דאך ארויס-
 געריסן און זיי איבערן אָפגעלאָזטן ברודיקן שניי פאנאנדרעגעבלאָזן;
 און אפ די ביימער, וואָס בא א ריכטן באלעבאָס' א שטוב, האָט זיך אָט
 דער נאסער ווינט ארוםגעכאפט און מיט זייערע שפיצן אינעם אַנ-
 זערנעם דאך געקלאפט. ערגעץ אינ צווייטן געסל איז א יוד א סויכער
 שפעט פונעם וועג אָנגעקומען און געשמאק געקלאפט איז א פענצמער
 פון זינג דרעמלענדיקער שטוב. א מאכנע הינט האָבן זיך הינטער א
 נאָענטער שטוב פריינטלעך אינ די פענעמער געקוקט און זיך מיט די
 עקן כניפעלעך געמאכט. איינער א הונט האָט זיך פון צווישן זיי ארויס-
 געריסן און זיך אפ דער בעהיימע מיטן טויבן אַ לאָז געמאָן, האָבן
 זיי אלע נאָכלויפן גענומען. די בעהיימע האָט לויפן אָנגעהויבן, האָט
 דער טויבער די האק אפן אַקסל פארוואָרפן און זיך וועלאָזט נאָך איר.
 דער ווינט האָט אָן די שפיצן פון די ביימער פארוגעסן און זיך נאָכן
 בינטל געלאָזט. באלד האָט זיך דאָס בינטל אינ בלאסן נאכט-כאש-
 כעס אויסגעמישט און זיך שוין געשווינד געטראָגן איבער שטאָט-
 גריבער, קליינע טאָלן און מיסט-בערגלעך.

און גאנצפרי האָבן יודן דעם טויבן אַ טוישן געפונען און לעבן
 אימ — פעסיע דער מילכיקערס געהארגעטע בעהיימע.

זי האָט אזוי געוויינט, אָט די פעסיע:

„אדעראבע, זאָלן יודן זאָגן, וואָס איז זי דאָ שולדיק?..“

זי האָט נישט געקאָנט ענדיקן און זיך פאר הארצווייטעק פאנאנ-
 דערגעכליפעט. און יודן זינגען פארקלערטע געשמאנען און געשווינג.

נאָכ אלעמען

ערשטער טײל

I

נאנצע פיר יאָר האָט זיך צווישן זיי געצויגן דער היימישער קליינ-
שמעטלדיקער שידעך, און געענדיקט דאָס ער זיך אָם וואָזוי:
זי, ר' גראַליע הורוויצעס באַסיעכידע, מירעלע, האָט אים
סאָפּקאָלסאָפּ די טנאָומ אָפּגעשיקט און אליינ ווידער אָנגעהויבן
אדומשפּאצירן מיטן קרומען סטודענט ליפּקיס.

זינג פּאָטער, און אופגעקומענער גוויר, א שוואַרצער און הויכער,
אויסגעיידלעכער אמאָרעז, וואָס האָט באַ אַכט און פּערציק יאָר אָנגע-
הויבן גיין אינ נאָענטן בעסמערדעש וואַכעדיקע מינכע און מנרעוו
דאוונען, איז שוין דענסטמאָל שפּארק רינג און ישוונגנדיק לנטיש
געווען. ער האָט זיך סאָמער באַ זיך אינ כידער מיט אַ פּאָפּיראָס אינ
מויל אדומגעדרייט, געטראַכט וועגן זינע גרויסע דריי פּאָסעסיעס

און וועגן דעם, וואָס עס פּאַסט עפּשער נישט פאַר אים, ער זאָל דער-
מאַגען די אָפּגעשיקטע טנאַומ מיטן נאָמען פּונ זיין געוועזענעם מע-
כונג.

און זיין מומער, א נידעריקע און שטארק גראָבע יודענע, וואָס האָט
איבער איר אסטמע-פעלער געטעמט הייזעריק און שווער, ווי א גע-
שטאַפּטע גאנז, איז וועגן די אָפּגעשיקטע טנאַומ געוואָר געוואָרן
ערשט העט-שפעטער, ווען זי האָט זיך מיט אן אָפּגעברענט פּאַנעם
און מיט א שטארק געפאלענעם געמיט אָן א שום רעפּוע פּונ אויס-
לאַנד אומגעקערט. מאָרעשבוירעריק און שטייל האָט זי געשאַלטן זיין
געוועזענע קאלע צוזאמען מיטן וויסנן מאַרזענבאד, וואָס האָט איר
אומזיסט קויעב און מויעב אויסגעבראַכט. זי האָט זיך דערבן געהאַלטן
אינן איינשאַקלען און אינן איינ ריבן איינעם און רעוואטעס-פּוס און
זיך שטייל און פאַרקלערט געקלאָנגט:

„נאָט ווייסט, צי זי וועט שוין איר זונס כּופּע דערלעבן.“

און איינמאָל פאַרנאכט, ווען אינן שמוב זינען פיל פרעמדע
מענטשן געזעסן, האָט זי מירלענע מיטן קרומענן סטודענט דערזען
נאָענט, פאַרביי דעם אָפּגענעם פענצטער. זי האָט זיך שוין מער נישט גע-
קאָנט איננהאַלטן, ארויסגערוקט דעם קאָפּ אינן דרויסן און איר נאָכגע-
שרוען אפּן הייזעריקן און קורצ-אַטעמדיקן קאָל:

„ער איז דאָך שוין א קאַפּצן, בא אים בלויב עס, דער טאַטע אירער,
וואָס זשע הוליעט זי נאָך, ווי א הונט אפּן שטריק, אַט-אַ די-אַ!“
און ער, דער זיבן-און-צוואנציגיקאַריקער וווקסיקער און שיינער
באָכער, האָט עס פאַרליבן נישט געקאָנט. ער האָט דאָ אפּן אָרט אפּ
זיין מוטער אָנגעשרוען:

„שא! שא! קוק זי נאָר אָן!“

ער איז בעטעווע געווען א סאוולען און א שטיילער, געהאַלטן פו-
נעם אפּגעקומענעם און גויריש-שווינגנדיקן טאַטן, און האָט געוואָלט.

אז בא זיי אינ שטוב זאָל אלץ צוגיין אזוי שטייל און לייטיש, ווי בא די פריצים, וואָס מיט זיי האָט ער דורכט פאָטער פונ זעכצן יאָר אָן אסאָקייט געהאט. אָנגענעם איז אימ נאָך נישט געווען צו בלייבן דאָ אינ שטעטל און זען, זוי מירעלע שפאצירט דאָ אלע פארנאכט מיטן קרומען סטודענט, האָט אימ דער פאָטער אינ נאָענט דאָרפ דעם ביציווער פולווארק אָפגעדרונגען, און באזעצט האָט ער זיכ טאקע דאָרטן נישט ווויט, אינעם אָפגעקאלכטן פריצישן שטייבל, וואָס איז אינ איינ הויפ מיטן דאָרפ-טאלעכס הויז געשטאנען.

דאָ, אינעם פוסטן און שטיילן דאָרפ, האָבן אימ די גוויז גערופן „פאניטיש“ און די היטלען פאר אימ אראָפגענומען. און בידע קלע-נערע שוועסטער מיט דער צו פעטער הייזעריקער מוטער זינען צו אימ אָפט צוגאסט געקומען און אימ מאטאָנעם — היימיש געבעקס — געבראכט. צו די שוועסטער האָט ער אלעמאָל געשמייכלט, דערפאר, וואָס זיי האָבן בא א סטודענט געלערנט, און דערפאר, וואָס זיי האָבן זיכ נאָך אראיעמ באגעגנט מיט יענער, וועלכע האָט אימ די טנאָומ אָפגעשיקט. ער האָט זיי די הענט געדריקט און בא זיי געפרעגט:

„וואָס מאכט איר? ווי לעבט זיכ?“

און דער מוטער האָט ער דאָ געוואָלט אָפגעבן פונקט דעם זעלבן קאָוועד, וואָס מע גיט מוטערס אָפ בא יענע פריצים, וואָס האָבן ארום זיין פולווארק אייגענע און געדונגענע גימער געהאט. ער איז געשטא-נען פאר איר די גאנצע צייט אפ די פיס, איר נישט געקאָנט זאָגן ניט „דו“ און נישט „איר“, און דערפאר גערעדט צו איר בעלאָשן ניסטער: „עפּשער וועט די מאמע טיי טרינקען? עפּשער וועט זיכ די מאמע אפן בעט צולייגן?“

און נאָך דעמלע, ווען, קלאָגנדיק זיכ אפ איר שלאַפּקייט און אפ דעם, וואָס ער האָט נישט כאַסענע, האָט זי דאָ גענומען שילטן יענע, וועלכע האָט אימ די טנאָומ אָפגעשיקט, האָט ער אן אומצופרידן און

עטוואָס פארקרימט פּאָנעם באקומען און אפּ איר אָנגעשרינען ביז און
לניטיש, ווי ביז און לניטיש ער פלעגט אפּ איר אָנשרינען דאָרט
באמ פאָטער אין שטוב:

„שא! שא! קוק זי נאָך אָנ!“

אהיימ איז ער געפאָרן זעלמן וועג, און נאָך דעמלט, וועג ס'איז
געווען נייטיק צוליב געשעפט. ער האָט זיך דאָרט געפירט לניטיש
און שטיל, ווי א פרעמדער, שטארק אָנגעלייגטער גאסט. געשמאנען
מיט א בינימעס שמויכלדיק פּאָנעם אנטקעגן די שוועסטער, אָדער פא-
מעלעך אופגעהויבן אין דער הייב א קליין דורכלויפנדיק קינד, עס
אוועקגעשטעלט אפּן טיש, געגלעט אימ די פארשימירטע בעקעלעך און
דערצו געשמייכלט:

„וואָס טוסטו, א? לויפסט ארום?“

די ציט האָט ער דאָ קימאט אינגאנצן פארבראכט מיטן פּאָטער
אין קליינעם, טאָמער אָנגערויבערשן קאבינעטל; גערעדט מיט אימ
וועגן די פארשידענע מיסכאָרימ, געטראכט וועגן נאדאנ-געלט, זינע
זעקס טויזנט און מירעלעם דרני טויזנט רובל, וואָס זינענען נאָך אלץ
באמ אלטן קאשפעריווקער גראפ געלעגן, און מוירע געהאט, אז דער
פּאָטער זינער וועט באלד אָנהייבן:

„יא, די זעקס טויזנט רובל, וואָס ליגן דאָרטן באמ גראפ... וואָס
וועט זיין מיט די זעקס טויזנט רובל, וואָס ליגן באמ קאשפעריווקער
אלטן גראפ?“

דער געוועזענער מעכטן זינער, ור' גדאליע הורוויץ, אָט דער צע-
טראָגענער יאכסן, דער בענטוירע, וואָס דער קאָפּ איז בא אימ טאָמער
אין דער מיסכער-לופט ארוםגעפלויגן, איז דאָך שוין דעמלט אין זינע
געשעפטן שטארק פארדרייט געווען, און זינע אָרטיקע באלעכויוועס
זינענען שוין אלע באמאָג אין מארק געשמאנען און אימ אונטער די
אויגן זיין קאפיטאל צונויפגערעכנט:

„ליגט בא אימ, הייסט עס, אינ קאשפערייווקער וועלדל פינפ
טויזנט רובל... אינ זשאָרזשאָוקער מאָגן — דרני טויזנט. אונ אינ דער
טאכנע? * וויפל האָט ער נאָכ שוועס אינ דער אומגליקלעכער טערנאָ-
ווער טאכנע ארנינגעבראָקט!“

אומעגלעכ איז געווענ צו טרעפן פארוואָס ער נעמט די דרני
טויזנט רובל באמ גראפ ניט אָפ, אונ געוואָלט האָט זיכ, זיצנדיק אינ
קליינעם קאבינעטל, אז דער פאָטער זאָל שווינגנדיק זינע פאפיראָסן
דייכערני, אז ארומדרייענ זאָל ער זיכ נאָכ לאנג-לאנג אהינ אונ צו-
ריק, אונ זאָל צוזאמענ מיט אימ וועגנ דעם געוועזענעם מעכומט
טראכטן:

„ער קענ, אפאָנעם, גאנצ גוט די באסיעכידע זינע... ער האָט זיכ,
אפאָנעם, נאָכ אראיעמ פונעם שידעכ ניט מעיאעש געווענ.“

איינמאָל אינ א שפעטן זונטיקן פארנאכט, ווענ די גאנצע שטוב
האָט פוסטערהייט אפ די אוועקגעגאנגענע בניבאָוס געווארט, איז
ער זיכ איבעריק לאנג מיטן פאָטער אינ אָט דעם פינצטערן קאבי-
נעטל פארזעסן. ער האָט ענדלעכ דערהערט, ווי די קלענערע שוועס-
טער, וועלכע איז נאָרוואָס פונעם שפאציר געקומען, טוט אויס אינעם
צווייטן כידער דעם גאָרסעט אונ ווינדערט זיכ דאָרטן פאר עמעצן
אפן קאָל:

„ווי געפעלט זי דיר, מירעלע? ביסט א מיוונ?“
ס'איז געווענ קלאָר, אז מירעלע האָט זיכ נאָרוואָס אפן שפאציר-
פלאצ מיט אָט דער שוועסטער באגעגנט, זי דאָרטן אָפגעשמעלט אונ
בא איר עפעס געפרעגט, אונ דערפאר האָט בא אימ דאָ, אינעם האַלב-

* ט א כ נ ע — מיל.

פינצטערנ כידער, מיטאמאָל א קלאפ געטאָנ דאָס הארצ, און פאר-
געסן האָט ער מיטאמאָל, וועגן וואָס פאר א געשעפט ער האָט נאָר-
וואָס מיטן פאָטער גערעדט. עפּשער דרין מאָל האָט ער דענסטמאָל א
פאָר איינע און די זעלבע איבעריקע ווערטער איבערגעכאזערט, גע-
וואָלט שטארק צו דער שוועסטער אין כידער ארנינגייט און זיך בא
איר וועגן דער באגעגעניש דערפרעגן, גאָר זיך געמענטשט, געבליבן
דאָ אין קאבינעטל זיצן און בא דער שוועסטער טאקע גאָרנישט ניט
געפרעגט. זי, די שוועסטער, האָט אים נאָכדעם, צוזאמען מיט די
איבעריקע שטוב-מענטשן, אפילע אין הרויסן ארויסבאגלייט, זי האָט
געקוקט, ווי ער זעצט זיך דאָרטן ארום אפ זיין פור און פאָרט אוועק
אפ נאכט צו זיך אפן פולווארק; און ער האָט צו איר, אָפּפאָרנדיק פון
שטוב, נאָר געשמייכלט און צופיל מיטן קאָפּ געשאַקלט. ער האָט גע-
ווסט, אז מירעלע האָט אפן שפאציר-פלאַצ געקאָנט צוזאמען מיטן
קרומען סטודענט צו זיין שוועסטער צוגיין און זיך דאָרטן ניט ש-
מען בא איר וועגן אים, דעם געוועזענעם כאָסן, א פרעג טאָן:

„וואָס זשע מאכט ער עפעס, וועלוולע?“

„פארוואָס זעט מען אים עפעס ניט אין שטאָפּ, וועלוולע?“

אפ איר, מירעלע, איז אלץ געווען צו גלייבן. אָט, לעמאָשל, ווען
איז דאָס אָקאָרשט געווען? צוזאמען מיטן קרומען סטודענט האָט זי
זיך איינמאָל געלאָזט גיין ואינעם גרויסן געוועלעב, וואָס אינמיטן
מארק, און איז אהין ארנינגעגאנגען, נישט קוקנדיק דערופ, וואָס זי
האָט דאָרטן אין הרויסן זיין ווארטנדיק פור דערזען און
האָט געוויסט, אז ער געפינט זיך אינווייניק. ער איז דענסטמאָל אזוי
צעטראָגן געוואָרן, געוואָלט וואָס גיכער פון געוועלעב אוועקגיין, און
שוין העכער ווי אלעמאָל צום קרעמער געזאָגט:

„זאָל מען, הייסט עס, זונטיק א כעזשבן אָנגרייפן... לעפּאָכעס

ניט שפעטער ווי זונטיק.“

און זי האָט אים נאָכ דענסטמאָל באדארפט אָפּשטעלן און בא
אים פרעגן:

„ער מיינט טאקע, אז ס'פאסט אים, אָט דאָס ליכטיקע און ווייכע
בערדל, וואָס יעד האָט זיך די לעצטע צייט פארלאָזט?“
דאָרטן, בא דער טיר פונ קלייט, איז דער סרומער סטודענט מיט
עמעצן געשטאנען, געוואָלט דערווייזן, אז ס'הייבט אים נישט אָן צו
ארב דאָס, וואָס מירעלע רעדט איצט מיט איר געוועזענעם כאָסן, און
שוין דערפאר צו הויב אָפּן קאָל געשרווען:

„ווי שטייט עס געשריבן, אז א צוגלופט קאָן שאָדן... איז דער
„מעדיצינע“ שטייט עס געשריבן?“

און בא אים, דעם געזונטן באַכער, האָט צופיל געקלאַפט דאָס
הארץ, און געדוכט האָט זיך אים, אז ער טוט גוט דערמיט, וואָס ער
שמייכלט און ענטפערט איר מיט א שטאַכ:

„וועמען ס'געפעלט א באַרד, און וועמען — נישט.“

יעדנפאלס האָט ער זיך דענסטמאָל געלאָזט הערן, אז ער איז נאָכ
גענוג שטאַלץ און קאָן נאָכ אַלוינ זיין שטעטל באַשטיין. און דערי-
קער... דעריקער האָט ער גוט געטאָן, וואָס ער האָט דאָרטן אָפּן קאָל
באָם קרעמער איבערגעפרעגט:

„קאָן ער זיין זיכער, אז אפ זונטיק וועט זיין צוגעגרייט זיין
כעזשבנ?“

מיט דעם האָט ער איר, לעפּאַכעס, צו וויסן געגעבן, אז ער איז
א באַשעפטיקטער מענטש, האָט אינזינען דעם פולוואַרק און קלערט
גאנץ ווינציק וועגן די פּוסטע שמועסן, וואָס זי פירט אַלע טאָג מיטן
קרומען סטודענט.

פאָרנדיק אהיים, איז ער שוין נאָכדעם דעם גאַנצן וועג שטאַרק
אָפּגערגט געווען און האָט געטראַכט:

„אָט זינענ שוין אפ זינע פעלדער קימאט אינגאנצן די טוועס אויסגעוואקסן און הייבן שוין אָן גריני צו ווערן.“
 גאָר נישט שלעכט זעענ אָט די טוועס אויס, און פארדינענ וועט ער אָן זיי היינטיקס יאָר נישקאָשעדיק. ווינטער, ווען שנייענ אינ-געטראַמענע וועלן אפ דער ערד ליגן, און שטיל און זאט וועט זיין ארבעטסלאָזער פולווארק א פארלאָזענער שטייג, וועט ער זיך קויפן אן אָפגעפאלירטן שליטן און א פוטער מיט א הענגקאָלנער און וועט, אריינפארנידן אין שטאַט, אלעמאָל באגעגענענ מירעלען מיטן סטו-דענט ערגעצ-ווינהינ צו א באקאנטן גייג.

II

געקומענ זינענ אינגיכט די טעג פון שניט און פון איינקלייבן די טוועס; די ארבעט אפן פולווארק האָט אָנגעהויבן זידן, און וועגן פאָרן אין שטאַט האָט ער אפילע קיינ צייט נישט געהאט צו קלערן.
 אפ זינע פעלדער זינענ דורכויס גויזמ מיט גויעס מיט שנוד-מעסערס אין די הענט צעשמעלט געווענ, און פורן, אייגענע און פרעמער, האָבן די צוגעטריקנטע סנאָפעס געפירט אהינ צום שניער צו, ווי אפ א בערגל, ווי אפ גרויסע סטערמעס שטרוי, האָט שוין א האמפמאשינ פון גאנצפרי אָן גערויבערט, געפינט יעדעס מאָל, בע-שאס אין קעסל איז איר וואסער אויסגעמאנגענ, און פרוילעך גע-דראָשן די פולע און טרוקענע זאנגענ.

נאנצע טעג איז ער רינטנדיק אפ זיין פערד ארומגעלאָפן, געווען פול דורכויס, אכטונג געגעבן אפ די טווע-שניידער און אפ די אר-בעטער, וואָס האָבן דעם ווייץ אין די נידעריקע האלבפינצטערע שאָפן גערייניקט און געווייגן, זיך אויב אראָפגעכאפט אהינ צו דער דאמפ-מאשינ און דאָרטן אפ די שמיכלדיק פוילע שיקעס אָנגעשרווענ.

אופגעשטאנענ איז ער איך יענע טעג קימאט אלעמאל מיטן טאג-
 ליכט און אינגעשלאפן איז ער טבילעס נאכט, אנדערגעפאלן אפן
 בעט א מידער און שטויביקער, א צופרידענער דערמיט, וואס די ווא-
 רעמע נאכט זאגט צו א שיינעם און לויטערן קינפטיקן טאג.
 געשלאפן איז ער דעמלט ס'ראווי איך די קליידער, און געכאלעמט
 האט זיך איך קימאט א גאנצע נאכט זיך אייגענער רוישיקער און
 מיט ארבעט פארפולטער שנייער, זיך אייגן אויסגעמבלט שטיבל, ווו
 ס'דרייט זיך עפעס ארום דאפקע זי, מירעלע, שמייכלט צו יענע
 שטאמט-יידן, וועלכע זינגען אהער געקומען דעם ווייץ בא איך קויפן,
 און לייגט פאר פון דארטן, פונעם בענקל, וואס באמ זודיקן סאמא-
 וואר:

„וועלוול, עפשער וועלן די יידן מיט אונדז א גלאז מיי אויס-
 טרינקענע?“

די לופט, וואס ארום, די גרויסע שנייערן שטרוי און די הויפנס
 אויסגערראשענע טוועס האבן שטומערהייט געטראכט וועגן דעם, וואס
 די גאנצע ארבעט זינגע: דער ארומלויפן, דער ניש-דערשלאפן, מיטן
 געלט פארדינען האט עפעס א גרויסע שניבעס צו מירעלען מיטן קיין-
 מען סטודענט, וועלכע שפאנען גאנצע טעג דארטן איך שטעטל ארום;
 וועגן דעם, וואס סאפקאלסאפ וועט דאס אינגאנצן צו וויכטיקע ניש
 ברענגען, און בא ר' גראליע הורוויצן איך שטוב וועט מען שטארק
 באראמטע האבן אפ די אפגעשיקטע טנאזם, און איבערגעבן וועט מען
 דארטן איינער דעם צווייטן יעדעס מאל, בעשאס מע וועט דורכן
 פענצטער זיך פאר דערזען:

„אט איז ער דא נארוואס אדורכגעפארן, וועלוול; מיט א נייע פאר
 פערד האט ער זיך דא נארוואס אדורכגעטראגן.“

און ווען די ארבעט מיטן מומל האבן זיך צולעצט געענדיקט, און
 די גאנצע אויסגערראשענע טוועס האט שוין אלע נידעריקע שאפנס

פארפולט, האָט ער זיך אָקאַרשט, ווי פון א באַלעם, ארומקוקן גענומען
און האָט דערזען:

סאַמע די הייסטע זומערדיקע דריטהאלבן כאדאָשימ זינען שוין
אריבער, און די מעג זינען שוין קענטיק קלענער און קילער געוואָרן;
ער אליין איז מיר און שלאָפט צופיל אין די קליידער, שלאָפט אין
זיי באטאָג און באנאכט, כאפט זיך אפ מיט יעדן קליינעם רעגנדר,
וואָס הייבט אָן פון די פאַרוואַלקנטע הימלען אין זיין בלעכענעם האב
צו קלאַפן, ליגט מיט א פאַרשלאָפענעם מויעכ און מיט אַפענע אויגן
און טראכט:

„די בורעקעס זינען... זיי וואקסן... זיי וואקסן...“

איינעם א באַגע-טאָג איז ער אזוי אינגאנצן אין די קליידער אָפּ-
געשלאָפן. ווען ער האָט זיך אופגעכאַפט, איז שוין אין דרויסן דורכום
טונקל און קיל געווען, און אין די הויזער פון דאָרפ זינען שוין דאָ
און דאָרטן מיט א ציטער די ערשטע נאכט-פניערלעך געבוירן. מיט
שטילקניש איז די טונקעלע לופט פול געווען. און נאָר דאָס גרינגע
ווינטל, וואָס אין דרויסן, האָט וועגן דעם געשטאַרבענעם טאָג אומע-
טיקע מינסעלעך געוואקסן; האָט צו אים אין דער פינאטער דורכן
אַפענעם פענצטער ארינגעבלאָזן און דאָרטן אינווייניק מאַרעשכוי-
רעדיק גענאָגט:

„טאקע ענדלעך אויסגעגאנגען דער טאָג... אויסגעגאנגען.“

אן אויסגעשלאָפענער און רוזקער, האָט ער זיך גענומען ארום-
וואשן, אָנגעטאָג א ווייסן קראג און ווייסע מאנזשעמן, אָפגעטרונקען
פאמעלעך טיי און געהויסן די פור שפאנען:

„שוין צייט, דוכט זיך, אין שטאָט א פאָר טאָג... א? שוין געוויס

צייט.“

ער איז שוין דאָרטן אזוי לאנג ניט געווען און האָט אהין געבענקט.
זיצנדיק אפּ דער פּוּר, האָט ער פּאַמעלעכ געמוראכט, אז ער וואָלט
באדארפט הייסן דעם „שמעסער“ זינעם די פּערד א טרייב טאַג, אז
ווען ער טוט עס, וואָלט ער נאָך פּאַרפרי אין שטעטל אָנגעקומען, און
פּונ צווישן די שפּאַצירנדיקע פּאַרלעכ, וואָס אין אָנהויב גאַס, וואָלט
אימ נאָך עפּשער מירעלע מיטן קרומען סטודענט דערזען.

דאָך האָט ער דעם אָנמערקבּער קיין וואָרט נישט געזאָגט און אימ
דעם גאַנצן וועג געלאָזט פּאַרן „באַלעבאַמיש“ און שטיל. איינמאָל, ווען
יענער איז אפּן דעכטן פּערד איז קאַס געוואָרן און אימ מיט דרויגעז און
אומזיסטיקע רוט ארפּאַפּגעלאָזן, האָט ער נאָך אפּילע אפּ אימ אָנגע-
שרענ מיט א קאָל פּונ א לויטמישן באַלעבאַס, א באַלמאַבלעס:
„שטילער! שטילער! כאפּן זיך איז גיטאָ צוליב וואָס“.

ער איז געווען רוק, א ביסל בארויגעז און געלאסן, געמוראכט וועגן
מירעלען די גאַנצע צייט און דערביי אלעמאָל מיט די אקסלען גע-
קנייטשט:

„עמעז וואָלט אינעמעסן געקאָנט מיינען, אז ער נייטיקט זיך איז
איר... אז ער לויפט איר נאָכ“.

האָט אָבער באַ אימ ניט זוהט פּונ שטאַט בענקענדיקער ווי טאַמעד
דאָס הארץ אָנגעהויבן קלאפּן, איז אפּגערעגטע בליקן האָט ער צעמיש-
פּערהייט גענומען ווארפּן צו די שפּאַצירנדיקע פּאַרלעכ צו, ניט
קוקנדיק דערפּ, וואָס איז דרויסן איז שוין קימאַט אינגאַנצן פינצטער
געווען און א מענטשנס פּאַנעם איז שוין אפּילע פּונ דער נאָענט שווער
געווען צו דערקענען. ער איז געווען בארויגעז אפּ זיך דערפּאַר, וואָס
ער דרויט אלע מאָל דעם קאַפּ צו אָט די פּאַרלעכ צו, נישט געוואָלט
אויבן קוקן און דאָך געקוקט און וועגן זיי געמוראכט:

„זי איז דאָרטן נישטאָ... א נאַפקעמינע איז אימ א גרויסע... זי
איז דאָרטן געוויס נישטאָ“.

פניערלעכ פון טכילעס נאכט האָבן שוין פארטראכטערהייט פון פאר-
שיידענע שטאַט-זוינקלענ וואָהער, צו זינג לויפנדיקער פור, געקוקט זיי
האָבן דערמאָנט אָן דער גאַנצער ציט, וואָס אין מעשעכ פון איר איז
שר אפילע אייג מאָל אהער נישט געקומען, פארשמאָרט די בענקשאפט
נאָך איר, דער געוועזענער קאלע, און ליבער געמאכט דעם אָנדענק
פון איר לאנג נישט געזעענעם אומעטיק פאָנעם.
ס'האָט זיך געמראכט:

דאָרטן, איך איינעם פון אָס די באַלויכטענע שטאַט-הינדער, זיצט
זי איצט געוויס, אומעטיק און גלויבטיק צו די מענטשן, וואָס דינג-
לען זי ארום, קוקט מיט די בלויע אויגן אפן לאָמפ און שווינגט.
און אויב ס'ווערט דאָרטן א רייד וועגן אימ, וועלן בורנעס, אויב
עמעצ זאָגט דאָרטן:

„א היפש ביסל געלט וועט ער הינטיקן יאָר פארדינען... גאָר א
היפש ביסל“ —

דיסט זי אפ א דעגע אָפ די אומעטיקע אויגן פונעם לאָמפ און
פרעגט:

„ווער? וועלן בורנעס?“

און נאָכדעם קוקט זי ווייטער אומעטיק אינעם לאָמפ ארני, קוקט
לאנג און שטיל, און קיינער ווייסט נישט, וועגן וואָס זי טראכט, און
קיינער ווייסט נישט, צי זי האָט אפ די אָפגעשיקטע סנאָומ כאַראַטע,
צי ניין.

פלוצעם האָט עמעצ דאָ, בא די ערשטע שטאַט-הינדער, זינג פור
אָפגעשטעלט און גענומען צו אימ שרנען אפן קאָל:

„זיי זינגען נישטאָ אין דער היים, דער טאטע מיט דער מאמע...
זיי זינגען נאָך נעכטן גאַנצפרי אין קריזשטאָט אוועקגעפאָרן.“

ער האָט זיך געשווינד אומגעקוקט און דערזען:

א באַכער און עקאָנאָמ אין דאָס געווען, א פּאַשעמער באַכער און
עקאָנאָמ, וואָס האָט אין איינעם פון פּאַטערס פּאַסעסיעס געדינט און
איז איצט צו זיך אפן דאָרפ געגאנגען נעכטיקן.

און איבער עפעס האָט זיך געפילט אן אומקאָווער דערין, וואָס אָט
דער באַכער אין די הויכע שטיוול האָט אים דאָ אין אָנהייב
שטאַט צוליב א נאָרשיקענט אָפגעשמעלט, דערין, וואָס פּאַטער און
מוטער זינען, אָן זיין וויסן, נאָך נעכטן גאנצפרי צוליב עפעס אין
קריזשטאַט אוועקגעפאָרן.

עמעז האָט זיך, דוכט זיך, צווישן די שפּאַצירנדע פּאַרלעך אָפּגע-
שטעלט און פון זיין אומקאָווער געלאַכט. האָט ער שוין דערפאַר אזוי
אומצופרידן צום עקאָנאָמ א געשריי געמאַן:

„גו, און אז זיי זינען אין דער היים נישטאָ אין וואָס?“
און באלד האָט ער פאַרן „שמניסערס“ פלייצעס א שלעפּ געמאַן
און אים געהייסן פאַרן גיב, גיב. ער איז געווען אפגערעגט און צע-
טרעגן און האָט געטראַכט די גאנצע צייט, וואָס ער האָט זיך מיט זיין
פור צו דער מיט שטאַט גערוקט:

„א נאָרשער עקאָנאָמ... א מיט טיפּעש און עקאָנאָמ...“

נאָר, צוקומענדיק צום פּאַטערס שטוב, וואָס אנטקעגן מאַרק, האָט
ער דערזען, ווי די פענצטער פון זאל זינען שטאַרק באלויכטן און
קוקן יאָמטעוודיק צו דער נאכט ארויס. ער האָט מיטאמאָל אָן דער
אייגענער אפגערעגטקייט פאַרגעסן און זיך פאַרווינדערט:
„געסט זאָלן דאָרטן זיין?.. וואָס פאַר א געסט זאָלן איצט דאָרטן
זיין?“

און באלד האָט ער זיך דערמאָנט אָן מירעלען, געכאַפט א קוק
אחיני, צו איר פּאַטערס שטוב, וועלכע האָט אהער מיט פינצטערע
פענצטער פון דער קעגניבערדיקער גאס ארויסגעקוקט. און דערפילט,
ווי דאָס האַרץ הייבט ביי אים אָן געשווינד צו קלאַפּן:

„א קאשע אפ מירעלענע? זי האָט איצט געקאָנט צו זינע שוועם-
מער צוגאסט קומענ“.

פאמעלעכ האָט ער פון זיכ אינעם שטארק באלויכמענעם פאָרער-
שטיבל האָט אייבערשט אראָפגעצויגט. ער האָט געהאט צינט און האָט
אפילע בעשאַסמניסע א שמויבל געמאָן צו דער באַיאָרטער יודענע, דער
קעכט, וואָס איז דאָ וואַי אַינלעניש באַמ עס צימער אדורכגעגאנגענע. ער
איז אליין פון אָט דעם שמויבל שטארק צופרידנ געבליבנ:
„יעדנפאלס באַהארפ ער איצט זינ ורוק און פאָרזיכטיק, און
דעריקער... דעריקער — זיכ נישט כאַפּ און נישט אַרויסוויזן, און
ער איז מיט איר קומענ צופרידנ“.

פארשיידענע קוילעס האָבט זיכ געטראַגט פון זאל אינ עס צימער
ארבני, ווואַס ער איז צולעצט אַרנינגעקומענ. מ'האָט דאָרט געבקייעט
און זיכ געקריגט, און דער קרומער סטודענט איז דאָרט אַויב גע-
ווענ און געוואָלט אלע קוילעס איבערשריינענ:

„וואַרט, פיל האָבט ביז הינטיקטן טאָג געגעבט די מעטאָפּיזיקער?“
א ברודערל זינט, אַ קינד, איז צופעליק פון דעם זאל אהער
אינ עס צימער אַרויסגעגאנגענ, אימ דערזענ, צוגעלאָפּט און אימ מיט
ביידע הענטלעכ פאר די קני אַרומגעכאַפּט. האָט ער דעם אינדערלופט
אָפּגעהויבט, אפּ אַ בענקל אַוועקגעשטעלט און גענומענ דערצו ישמייכ-
לענ:

„דו לויפסט אַרומ, א? לויפסט אַרומ?“
נאָר די טיר פון זאל איז שוין נאָכט ברודערל אָפּ געבליבט און
די אויגן זינע האָבט זיכ פון צינט צו צינט ביגגייווע געצויגט און
געזענ:

אכצו דעם קרומענ ליפּקיסט איז דאָרט אַויב פאַראַג יענער גרויס-
שמאַטישער סטודענט. וואָס דער פאָמער זינער האָט אימ נישט לאַנג
פאר די קינדער אַראָפּגעבראַכט, איינע פון זינע קלענערע שוועסטער

און עפעס א היפש און אומבאקאנט מיידל. די שוועסטער מיטן פרעמדן מיידל זיצן אפן זויכטן דיוואנ, און זיי, די סטודענטס, שטייען ביידע איינער אנטקעגן דעם צווייטן, האָבן פארפלאמטע פענעמער און זינגען שטארק פארטיפט אין זייער וויקועב.

ער איז אהינ ענדלעך ארנינגעגאנגען, געוואָר געוואָרן עפעס כא דער שוועסטער וועגן די אוועקגעפאָרענע פאָטער און מוטער, צוגע- גאנגען אויב צום גרויסשטאָטישן סטודענט, אימ די האנט געגעבן און בא אימ דערבין ליטיש א פרעג געטאָג:

„וואָס זשע מאכט ער עפעס? ווי לעבט זיכ?“

איז אָבער יענער אזוי צעטהאָגן פון דער בקירע געווען, אימ גאָר- נישט ניט געענטפערט און נאָך אלץ געשרווען צום קרומען ליפקיסן: „נו, וואו ליבע?.. נו, און יעדער געדאנק, וואָס גייט איבער איז „אָשטישטישעניע“?“

דאָ, בא זינט טאמט אין שטוב, האָבן אימ אָט די צוויי סטודענטס ניט באמערקט, דעם גאנצן אָונט געבקייעט וועגן דעם, וואָס ער האָט ניט פארשטאנען, און אפילע פארגעסן, צי ער דרייט זיכ דאָ ארום זיי. און ער האָט נאָך דאָ באדארפט בלייבן נעכטיקן און, אימקערן- דיק זיכ בלייבן אזייער אינגערפרי צוריק אין פולווארק, דורכפאָרן דעם מירגעוודיקן עק פון שטעטל און זען:

מירלעל זיצט אן אָנגעפאָנענע אפ א קרניזשטאָטישן באלעגאלעס פאעטאָג און ווארט דאָרטן בא איינער א זיטיקער שטוב אפן קרומען סטודענט ליפקיסן, ווארט אפ אימ אפגעלייגטערהייט און שמייכלט. און ער, דער קרומער ליפקיסן...

ער הינקט אהער צום פאעטאָג אין גרויס אנטלעניש, האָט א שטארק צעטראָגן און נאָרוואָס אָפגעזייפט פאָנעם און הערט זיכ ניט צו צו דעם, וואָס די מוטער זינגע, די אלמאָגע, שרייט אימ נאָך פון דער אָפענער שטוב-טור:

„ליפא, ב'בעט דיכ; נעם מיט דעם גראָבן פּאַלמאַ... וואָס אַרמ דיכ, ליפּא?.. נעם מיט דעם פּאַלמאַ“.

ער האָט זיכ צו זיכ אפּן פּולוואַרק אומגעקעכט; געווען אופגע-
רעגט און האָט בא זיכ באשלאָסן:

„פּון היינט אָן הייבט ער אָן צו פּאַרן אין שטאַט זעלטן... גאָר-
גאָר זעלטן...“

III

און ער האָט אָנגעהויבן צו פּאַרן אהינ זעלטן, גאָר-גאָר זעלטן.
איינעם און מעקלער, וועלכער האָט אימ קוינימ אפּן גיטער פּון די
פאַרברייכענע טוועס פּאַרגעגעבן, האָט ער אפּילע געזאָגט:

„ס'מעג די סאַכרימ אָנשטייג אהער, צו מיר, אראָפּפאַרן... נישקאַ-
שע, איכ שטופּ קיין מענשן פּון מיניג שטוב ניט ארויס“.

און איבערצייגט איז ער בעשאַסמיסע געווען, אז דער מעקלער
וועט אָט די ווערטער זיינע בא זיין געוועזענעם מעכטונג אינ שטוב
איבערגעבן; אז סאַפּקאַלסאַפּ וועלן צו אימ אָנהייבן קומען סאַכרימ
פּון שטאַט, קומען לויטיש און בעקאָוועדיק, ווי לויטיש און בעקאָווע-
דיק זיי קומען אהינ, צו די ארומיקע פּריצימ.

א רוקער און שטילוואַרטנדר איז ער אלע טאָג געגאנגען צו זיי-
נע נידעריקע טווע-שאַפּן און אהינ, וווּ פיל גווימ און גויעס האָבן
זיכ איבער זיינע עקסטע פעלדער פאַרשפּרייט און אימ אינ גרויס
אנילעניש זינע בורעקס אויסגעטראָבן; און אינאָונט איז ער אינ
זיין באַלויכטענעם שטיבל איינער אליין אפּ דער קאנאפּע געלענג, גע-
טראכט וועגן זיכ, וועגן געלט, וואָס ער האָט פאַרדינט, און וועגן דעם,
וואָס דאָרטן, אינ שטעטל, דרייט זיכ שוין מירעלע אינ א ווארעמענ
האַרסט-קאַפּטל איבער די קילע און טונקעלע געסלעכ; זיכ דערמאָנט

אָן זײַנע זעקס טױזנט רובל, װאָס לײַג נאָך צוזאַמען מיט מירעלעס
דרױ באַט אַלטן קאַשפּערױוקער גראַפ, און האַנאָע געהאַט פּונעם נײַ-
עם מעבל, װאָס דערמױט װאָט ער נײַט לאַנג זײַן פּרױציש שטיבל אױס-
געשמעלט:

„האַט ער, הױסט עס, גוט געטאַן, װאָס ער האָט אפּ אַז די מעבל
גאַנצע דרױ הונדערט רובל געפאַטערט, אָ? געװױס גוט געטאַן“.

אײַן דרױסן, אַרומ זײַן באַלױכטענעם שטיבל, אײַז דענסטמאַל גע-
װענ אזױ אױסגעשטאַרבן און שטײל. אַן אױסגעשטערנטער, אומגעװױני-
לעב ברייטער הימל האָט זײַך אײַן דער הײַב אײַבערן פאַרמונטקלעט און
פּרױ שלאָפּנדיקן דאָרפ געצױנג, און נאָך אײַנעם גאַלעכס אָפּגעצױמטן
הױפּ האָבן פּון טכילעס נאַכט אָן געבילט די בײַזע הײַנט געמאַכט
גװאַלדן אײַבער יעדן מײַנדעסן נאָענטן און װײַטן גערודער, אָדער גלאַט
אזױ פאַרױסן די פּיסקעס ערגעצ אהײַן, צום שלאָפּנדיקן דאָרפ צו און
פאַרפּולט עלעלדיק די קילע נאַכט-לופט מיט זױער אומעטיקער בײַז-
װנדער-יעלאָלע.

אַרומ אכט אזױגער פּלעגן אָקאַרשט די הײַנט מיטאַמאַל בײַזער און
רעצױכעדיקער צו בילן אָנהױבן, און טרױט, שװערע און גױשע, האָבן
זײַך נאָענט באַ דער קײַכ-טײַר געלאָזט הערן. דעמלט פּלעגט ער, לײַגנדיק
אפּ דער קאַנאַפע, דעם קאַפּ אופּהױבן, די אױערן אָנשטרענגען און
נעמען שרױען אהײַן צו דער אָפּענער טײַר:

„אַלעקסיי, ס'איז עפעס פאַראַן פּון פּאַטשט, אַלעקסיי?“

ער האָט געװוסט, אַז מער זױ אַ בלאַט „בירזשעװױזא זױעדאַמאַסטי“
װעט אײַם פּון פּאַטשט נײַט אָנקומען, און דאָך האָט ער אַלע אָװנט די
זעלבע װעחטער צום גױ זײַנעם געשרױען, זײַ געשרױען דערפאַר, װאָס
זײַ זײַנען אײַם געפּעלן, און דערפאַר, װאָס ס'האַבן זײַ אָפּטמאַל גע-
שרױען יענע אױסגעײַדלטע פּרױצײם, װאָס מױט זײַ האָט ער שכינישע
אַסאַקײם געהאַט.

לאנג און באלעבאטיש ברייט איז ער נאָכדעם א פארמויעכטער באט
לאָמפ מיטן בלויען אבאזשור געזעסן און האָט אינ אַלע זיטן פון
אַט דער פאנאנדערהגעשפרייטער בלאט ארינגעקוקט. ער האָט דורכגע-
לויענט עטלעכע מאָל אפן קאָל יענע ערטער, וועלכע ער האָט ניט
פארשטאנען, און דעריקער ניט דורכגעלאָזט דעם קורס פון רענטע,
וואָס אינ דער בערזע-אַפטיילונג. ער אליין האָט שוין געהאט א היפש
ביסל מעזומען געלט, געקאָנט אינ יעדער ציט קויפן דערפאר רענטע
און זי, פונקט ווי די פריצימ האלטן פארשלאָסן בא זיב אינ קאָמאָד;
און אכוצ דעם האָט זיב רענטע שטענדיק געפונען באמ קליינווקסיק,
מאָמעד פריילעכע און טאָמעד באשעפטיקטן נאָכעם טאראבני, בא יע-
נעם זעלבן נאָכעם טאראבני, וועלכער האָט מיט אכצן ווערסט ווינטער,
בא דער ריכער צוקער-פאבריק, געוויינט, געפירט דאָרטן א פריציש-
געגרישע שטוב און האָט זינע קינדער ערגעץ אינ א וטרויסער און
ווינטער שטאָט געלערנט. באגעגענדיק זיב ערגעץ-ווי צווישן מענטשן
מיט יאָט דעם נאָכעם טאראבני, האָט ער שוין אפילע איינמאָל געהאט
די מעגלעכקייט אימ צו דערווייזן, אז ער, וועללור בורנעס, איז שוין
גאָרניט אזוי פארהרגעבט, און געקאָנט בא אימ פריילעכ א פרעג מאָג
אינ דער הייב:

„פאני טאראבני, ווי האלט עפעס הינטיקע וואָס מיט דער „פיר-
פראָצענטיקער“? יענע וואָס, ישריבט די בלאט, איז די „פירפראָ-
צענטיקע“ געלעגט טיפ אינ דער אדאָמע“.

טאראבני האָט דענסטמאָל אפילע אינ א ווערטל אפ אימ זינע
היפשע רירעוודיקע אייגעלעכ אויסגעגלאַצט און האָס מויל צופיל גע-
עפנט:

„ע..? ער שמועסט שוין גאָר וועגן רענטע?..“

געבלויבן א ווילע שטיין מיט א קלוימערשט דערשטוינט פאָנעם
און מיט אן אָפן מויל און אימ גאָרנישט געענפערט.

און אזוי פיל כאטשיט האָט דאָס שוין, אָט דאָס דערשטוינטע פּאָנעם זינב.

ניט אומזיסט האָט אימ שוין אין א קליין שטיקל צייט ארום דערציילט דער מעקלער, וואָס איז צו אימ אָפט מיט זיין פּערד און וועגל געקומען:

„וואָל ער אזוי לעבן, ווי נאָכעם טאראבני האָט אימ, וועלל בור-נעסן, דאָ ניט לאנג פאר א גאנצער מאכנע סאָכרימ געלויבט.“

„וואָל ער אזוי א גליקלעך יאָר האָבן, ווי ער האָט דאָרטן געהערט פון נאָכעם טאראבניס מויל:“

„געדענקט מינע ווערטער: בא אונדאָט-מוישע בורנעס וואקסט א באַכער און אַנטיקל, כ'זאָג אייך: א פּריצישער כאראקטער.“

איינמאָל האָט אימ שוין אפילע אָט דער נאָכעם טאראבני מעכא-בעד געווען דערמיט, וואָס, דורכפאָרנדיק פארבני זיין פולווארק, איז ער צו אימ מיט זיין נייעם פּאעמאָג אין הויפ פארפאָרן און האָט דאָרטן באמ אָנפרייבער, אלעקסיעני, א פרעג געמאָג אפ פוי-לייש:

„צי פאן בורנעס דאָמא?“

ארום פיר אזייגער באטאָג איז דאָס געווען.

דורכן פענצטער האָט ער דענסטמאָל טאראבניען אראָפּשפּרינגען פונעם פּאעמאָג דערוועג, געוואָרן שמארק מעוולוול, אימ געשווינד די מיר פונעם פּאָרנטיקני, טאָמער געשלאָסענעם גאנעק געעפנט און אימ מיט גרויס דערעכערעצ צו זיך אינ שטוב אריינגעפירט.

ער האָט געהאט אזעלכע שארפע און לעבעדיקע אייגעלעך, אָט דער קלייננוויקסיקער פּריצישער נאָגיד, באמערקט אפילע דאָס מעשענע

בלעמל, וואָס איז איין דרויסן צו דער טיר פון גאנעק געווען צוגע-
קלאפט, און, ארענגנייענדיק אינ שטוב, אימ געלויבט:

„אַט אזוי!.. אזוי!.. כ'מיינ, וואָס זשע דענ? צוליב וואָס לעבט מען
אפ דער וועלט?“

און א טעווע האָט אָט דער נאָכעם געהאט א סאכ צו פלאפלען
וועגן זיך, וועגן זינע ברייטע מיסכאָרימ און ברייטער שטוב, צו טיט-
לען בעשאַסמניסע מיט איינעם א פינגער צו זיך אינעם האַרטן קראַנג
און אַרויסצורוקן אלעמאָל די האַרטע מאַנזשעטלעך פון אונטער די
מיטלמעסיק קורצע אַחבל.

באָהארפט האָט ער סאַכאָקל קרינג באַ אימ אינ פולוואַרק א
צוויי-דרני הונדערט קלאַפּטער ישׂרוי צוליב זינע אָקסן-שטאַלן, וואָס
אינ ציקער-פאַבריק, נאָר וועגן דעם איז דאָך געווען גענוג צו רייזן
אגעוואַרבע, אַפּוועצנדיק זיך אינ דרויסן אפּן פּאַעמאַנג. לעסטע האָט
טאַראַכני געקאָנט אַ ביסל פּרויילעך פּלאַפלען, דערציילן וועגן זיין
עלמערן זון, וואָס דינט ערגעץ אינ אַ גרויסער באַנק, וועגן קלענערן,
וואָס לערנט אינ פּאַליטעכניקום, און וועגן דעם דרני-און-צוואַנציקיאַ-
ריקן מיידל זינעם, וואָס האָט שטאַרק ליב דעם דאָרפ מיט דער היימ
און האָט, זיצנדיק דאָרטן די גאַנצע צייט, דאָס לערנען פאַרשפּעטיקט.
זאָגט זי צו אימ נישט לאַנג, אָט דאָס מיידל זינט:

„זי וויל פאָרן קיין אָדעס“.

ענטפערט ער איר:

„פאָר קיין אָדעס“.

קומט זי אינ דרני וואָכנ אַרום צוריק פון אָדעס, באַוויזט אימ
שוואַרצ אפ ווייס און זאָגט אימ:

„דו זעסט, טאַטע, כ'האָב אפּ זעקס קלאַסן אויסגעהאַלטן“.

און באַ אימ, דעם זיבן-און-צוואַנציקיאַריקן באַכער, האָכט זיך שוין
נאָכדעם א שטיק צייט געדרייט אינעם טעמפּן קאַפּ אַזעלכע מאָדנע

געדאנקען וועגן טאראכניס מיידל און וועגן זיין געוועזענער קאלע.
און געדוכט האָט זיב אימ, אז דאָס, וואָס טאראכניס מיידל האָט אפ
זעקס קלאסן אויסגעהאלטן, האָט עפעס א שניכעס צו אימ, צו דעם,
וואָס מירעלע האָט אימ די טנאָומ אָפגעשיקט און גייט ארום מיטן
סטודענט ליפקיס; אז אָט דאָס ואלץ מאכט אימ קליינ און צו גאָר-
נישט, אז סאָפּקאָלסאָפּ טאָר ער עס אפ ווייטער ניט דערלאָזן און מוז
זוכן דערצו אַן אייצע.

און דעמלט האָט זיב מיט אימ געטראָפּן דאָס, וואָס האָט זיב
איינגעלעכ מיט אימ טרעפּן ניט באדארפט:
ער האָט אָנגעהויבן צופיל ווארפּן אויגן אפּן „שייגעצ“, דעם
דאָרפ-לערער, וואָס איז אלע טאָג צום גאלעכס איבערגעוואקסענע מייד-
לעב געגאנגען, אימ צולעצט פארבעטן צו זיב און אָנגעהויבן מיט אימ
בישטיקע לערנען.

אינימאָל האָט ער אפילע צו אָט דעם „שייגעצ“ געזאָגט:
„א סיבלידריקער לימער — טישבוירעס...* גאָר א סיבלידריקער
לימער“.

און דער „שייגעצ“ איז געגאנגען און האָט מיט לעצאָנעס זינע
ווערמער צעפויקט.

דעם גאלעכס מיידלעכ האָבן זיב שוין נאָכדעם געשטיקט פון
געלעכטער יעדעס מאָל, ווען זיי האָבן אימ נאָענט פארבן זייער
גאנעק געזען דורכגיין. און דאָרטן איז שטאָט האָט מירעלע אייג-
מאָל זינע שוועסטער אָפגעשמעלט און מיט א שטאָכ בא זיי גע-
פרעגט:

„ער קלערט, אפאָנעם, איז איניווערסיטעט אָנקומען, אבער
וואָווע?“

* טישבוירעס — ברוכצאָל, אַן אָפּטייל איז אַריפּמעטיק.

IV

ווידער האָט ער זיך מיט נאָכעם טאראבני באגעגנט:

דאָס איז געווען אין צוקער-פאבריק, ווו ער האָט פאר זינע צוגע-
שטעלטע בורעקעס געלט באקומען.

ער איז דאָרטן געשטאנען פאר טאראבניען מיט דערעכערעצ פונ
א געטרניען און שעשוודיקן טאלמיד און האָט געהערט, ווי ער
פלאפלט פריילעך וועגן דעם, וואָס ער האָט זיך ניט לאנג מיט זיין
געוועזענער קאלע אין שטאָט באגעגנט און האָט מיט איר אן אידעלע
שמועס געפירט.

דאָרטן, בא איר פאָטער אין שטוב, האָט ער זי פארן אוועקפאָרן,
אפן פריזישן שטייגער, אדומגענומען, איר געזאָגט „יאסנאוועלמאָזיש-
נא פאנא“ און האָט איר וועגן אימ, וועלווען, שטילערהייט אן סאָד
אנגערוימט:

„ער האָט פאר איר אן שידעכ... אן אנטיקל אן שידעכ האָט ער
פאר איר.“

און באלד האָט ער צו וועלווען מיט איין צוזאמענגעצויגן אויג
אן שעלמישן ווונק געמאָן און האָט אימ די האנט אפ די פלייצעס
ארופגעלייגט:

„זאָל ער קיין יעסורימ ניט האָבן און זיך פארלאָזן אפ אימ,
טאראבניען.“

און אן שווע האָט ער אימ נאָך דערביי געגעבן:

„אזא יאָר אפ אימ, ס'ארא טייער וויביל מירעלע וועט פאר אימ
זיין.“

ער איז דעמלט אזוי דאנקבאר געווען אָט דעם קלונג פריילעכג
פאראבניען, געטראכט וועגן אימ, אהיימ פאָרנדיק, מיט גרויס אכטונג
און געשמייכלט צו זיך אליין:

„אָט דאָס הייסט א קלוגער מענטש... אָט דאָס הייסט א וועללע-
כער מענטש“.

עפּשער צוויי וואָכנ נאַכאנאנד איז ער נאָכרעם אופגעשעגט אונ
פריילעך געווען, צופיל מעכאבער געווען מיט טיי דעם מעקלער, וועל-
כער איז צו אימ פונ שטאָט געקומען, שוין אפילע ווא אַיבעריק מאָל
געגאנגען צום אַנטרעבער זינעם איין שטאָל אַרונט אונ פאר אימ
פריילעכערהייט איבערגעכאזערט:

„מ'בארדאָרפ דיר קויפן אַ ניין היטל, אלעקסיי... זאָלסט מיר וועגן
דעם דערמאָנען איך קרינישטאָט...“

ס'איז געווען גוט צו ליגן דאָ גאנצע אַוונטן אפן בעט, צו טראכטן
וועגן דעם וואָס דאָ איז פאָדערשטיבל וועט ענדלעך הענגען מירעלעם
האָבסט-סאָק, און צו פאָרשטעלן זיך, וויאזוי ער וועט אַמאָל, ליגנדיק
דאָ איך דעם זעלבן בעט, ענטפערן מירעלעך:

„וואָס זשע? ער „זשאלעוועט“ איר די פור, „זשאלעוועט“ ער איר?
אויב זי וויל פאָרן איך שטאָט, טאָ זאָל זי הייסן די פור ישפאָנען און
פאָרן“.

אפּ עפעס האָט ער געווארט, ניט געהאט קיין געדולד און האָט
געוואָלט טרעפן, וויאזוי טאראכני וועט זיין האפּמאָכע מעקלעך
זיין.

„וועט הייסט עס, אינגיכט טאראכני צו זיי איך שטאָט אַרפּאָק-
מען... געוויס וועט ער אינגיכט צוליב זינע געשעפטן אהיך אַרפּאָקומען
און וועט צו זיין מעכטן פארפאָרן“.

נאָך טעג נאָך טעג האָבן זיך גערוקט, און טאראכניס פאָעטאָן האָט
זיך נאָך אלץ דאָרט איך שטאָט ניט באוויזן.

מירעלעך האָט נאָך אלץ פאָרן קרומען סטודענט, ווי פאר אַן אייגע-
נעם ברודער, געזאָהנט, זיך שוין אפילע איך זינע אינטערעסן געמישט
און אונטער זינע אויגן פאר איך געמינעט:

„וואָס זישע דענ? ס'איז א טאכלעס פאר אימ אָט דאָס, וואָס ער וועט
דאָ בא זינ מאמעס פארטעכ זיצנ און וועט די שטאַט-מיידלעכ טוירע
לערנענ?“

קיינ ניס איז דאָרטנ אינ שטאַט ניט פאָרגעקומענ, אכוצ דעמ,
וואָס שלעכטע קלאנגענ האָבנ זיכ אָנגעהויבנ ארומטראָגנ וועגנ דעמ
אלטנ קאישפעריוקער גראפ, וועלכער האָט שוין דעמלט אינ אויסלאנד
בא זינ איידעמ געווינט:

„דער גראפ זעצט אָנ, ניט אנדערש, און קאישפעריוקע גייט איבער
צו דער באנק.“

די מאמע זינע האָט אימ אדער אָפטע בריוולעכ וועגנ אָט די קלאנ-
גענ געשריבנ, געשאַלטנ אינ זיי דעמ געוועזענעמ מעכומט מיט דער גע-
וועזענער קאלע און זיכ געהאלטנ אינ איינ קלאָנג:

„זעקס טויזנט רובל... א שפילכל? הינטטיקע יאָרנ זעקס טויזנט
רובל.“

און וואָס נאָכ:

„די וועקסלענ זינענ דאָכ נאָכ אדאיעמ אפ גראליע הורוויצעס נאָ-
מענ געשריבנ, און דער גראפ קענ קיינעמ נישט, אכוצ אימ.“

אומבאמערקט פאר זיכ אליינ האָט ער ווידער אָנגעהויבנ אָפצו-
שלאַפנ פיל פארקירצטע און קילע טישרעדיקע טעג, פארפולט די לופט
פונ זינ שטילנ אויסגעמעכלירמנ שטיבל מיט א שווערנ און אומעטיקנ
שנאָרכנ, זיכ אלעמאָל אופגעכאפט און זיכ דערמאָנמ:

יעסורימ שווערע זינענ אפ אימ געקומענ... און גאָרנישט וועט ניט
זינ דערפונ, וואָס ער האָט די גאנצע ציט וועגנ מירלענ געקלערט...
און דעריקער... דעריקער — איז ער א נאר געווענ און האָט צופיל געלט
אפנ מעבל און אפ די נייע פערד געפאטערט.

נאָכדעמ איז איינמאָל דאָ אינ דאָרפ א סאָפ פונ א מאָדנע ווארעמענ

זוטטיק געווען. די זינט-הימלדיקע זונ האָט אין רויט-גאַלד שטרויענע דעכער מיט אָפּגעפאלענע ביימער געפארבט, און גויזי אין שוואַרצע סוויטקעס זינען באַ דער קראָם פון דער איינזאמער יודישער שטוב געשטאנען, זיב איבער דער רויטער שינג געפילט צו קינדערש און צו גוט, געטראכט עפעס וועגן דעם ברויט, וואָס דערמיט האָבן זיי זיב אפ א זאטן ווינטער פארגרייט, און געשמייכלט איינער צום צווייט:

„ציג די ווענט פון די שטיבער מיט אויסגעדראָשענע סנאָפּעס אַרומשטעלן, אָ?“

צו אימ איז דעמלט דעם טאטנס א מענטש מיטן גראפס וועקסלען געקומען, אימ פון שלאָפּ אופגעוועקט און אימ א מאָדנע אופגערעגטע יעדע איבערגעגעבן:

„דער אלטער גראפ איז נאָכ באנאכט קיין קאשפעריווקע געקומען, און דער מעכומן זינער... דער מעכומן האָט נאָכ, א סוואָרע, גאנצפרי אהיג מיט זינג פור אוועקגעשמיסן.“

פארשלאָפּענערהייט איז ער מיט זינג פור קיין קאשפעריווקע אוועק-געלאָפּן, געטראָפּן דעם אלטן גראפ איינעם אליין, אינעם פוסמן הויז, ווו דאָס מעבל איז שוין אפילע פארפאקט געווען, און בא אימ בישלוי-מעס באקומען אפ אלע זינע וועקסלען, וועלכע זינען אפ גראליע הור-וויצעס נאָמען געווען. דער אלטער גראפ האָט נאָכ אפילע געמיינט, אז ער, גראליע הורוויץ, האָט אימ אהער מיט די וועקסלען צוגע-שיקט און דערפאר געבעמן, ער זאָל דעם גראליע הורוויצן איבער-געבן:

„זעקס טויזנט רובל צאָלט ער אימ אַינג, און די איבעריקע דריי טויזנט... די איבעריקע האָט ער איצט ניט און וועט זיי אימ פון אויס-לאַנד צושיקן.“

און ער האָט פארשטאנען, אז זינג געוועזענעם מעכומנס דריי

טויזנט רובל זינען פארפאלן, געפילט, אז ער טוט איצט א נידעריקע
זאך, און דאך צום גראפ מיטן קאפ געשאקלט:
„גוט, גוט... ער וועט אים איבערגעבן“.

ערשט טבילעס נאכט, וועג, ואומקערנדיק זיך אהיים, האָט ער זיך
מיט זיין פור אפן ערשטן בארג, וואָס נאָך קאשפעריווקע, ארופגעדרא-
פעט, האָט ער פונדזיגט זיין געוועזענע מעכטנס פור מיטן קליינעם
שייגעצ, דעם אָנטרניבער, דערקענט, דערפילט א שטארקע הארץ-
קלאפונג און געשווינד געהויסן זיין אָנטרניבער פארקערעווען לינקס
צום זיטיקן און שטארק שמאַלן וועג. ער איז געווען דערשראָקן, זיך
עפעס ניט געגלייבט און האָט צום ערשטן מאָל וועגן דעם מעכטנס זי-
נעם א טראכט געשאָן:

„איז ער, אפאָנעם, פון גאנצפרי אָן בא זיך אין וועלדל געווענ?..
פאָרט ער אָקארשט איצט צום קאשפעריווקער גראפ?“

און איבער עפעס האָט ער נאָך אלעמאָל פונעם זיטיקן וועג צו זיין
מעכטנס פור אויגן געוואָרפן און האָט געזען:

די לאנגע אויסגעדארמע פערד זינען, ווי אלעמאָל, שלעכט אינ
דער אָפגעפאָרענער ברימשקע געשטאנען, באמ רעכטן פערד זינען די
פאָסטראָמקעס צו קורצ, און ער האלט דערפאר אינ איין שפרינגען.
באמ לינקן, מיטן אויסגעגלאָצטן בלינדן אויג, זינען די „שלייעס“ צו
גרויס, און ער שלעפט דערפאר ניט מיט דער ברוסט, נאָר מיטן אָנהויב
רוקן. פונדזיג זיצט מיט פארלייגטע הענט ר' גדאליע הורוויץ אליין,
דער צעטראָגענער קאָפ מיט דער שפיציקער נאָז און מיט די גילדענע
ברילן אַ ביסל פאריסן און די טונקעלע צווייזיטיקע באָרד פאנאנדער-
געלאָזן אפ רעכטס און אפ לינקס.

ער איז געווען שטארק אומעטיק און דערשראָקן, און האָט גע-
טראכט:

„איז שוין, הייסט עס, מיט די טונאָז אַן עק... לאכלוטן אַן עק?..“

אפֿן צווייטן טאָג איז ער אָפּגעשטאנען גאנצפרי און האָט געהייסן די פּוּר שפּאַנען.

אינ דרויסן איז געווען וואָלקנדיק און קיל, און אַ רעגנדרל, אַ סאָפּ מישרעדיקס, האָט זיך אַלעמאָל טריפּן געלאָזט, אָנגעהויבן, אָפּגעהערט און זיך ווידער געלאָזט.

ער האָט דעם גאַנצן וועג אינ שטאָט אַרײַן געהאט אַ באַרויגעז און שטאַרק אומעטיק פּאַנעם, געטראַכט וועגן נאָכעם טאָראַבניס שטאַלצן און שלעכט שווינגנדיקן מיידל, וועלכעס ער האָט איינמאָל אינ קרייז-שטאָט געזען, און איז צו אַ באַשלוס געקומען:

„זי וועט ווייט ניט וועלן, נאָכעם טאָראַבניס מיידל, געוויס וועט זי אייט וועלן“.

נאָך באַנאָכט האָט ער, יטראַכטנדיק וועגן מירעלען, באַשטימט: „ער וועט אַהיין, צום מעכטן זינעם, צופּאַרן און וועט אייט זיין כּיילעק געלט אָפּגעבן“.

אייט אַהיין איז שוין קאָט דער באַשלוס אזוי געפּעלן געווען, און געוואָלט האָט ער שוין אפּילע ווייסן, וואָס וועלן דערופּ זאָגן מענטשן. און דעריקער... וואָס וועט דערופּ זאָגן יטראַבני.

נאָך, אַרײַנקומענדיק צום פּאַטער אינ שטוב, האָט ער דאָרטן נאָך איינ קאָרידאָר דערהערט, ווי אינ קליינעם קאַבינעטל שרײַט שוין מיט היצ'ר' גראַליע הורוויצעס צוגעשיקטער בוירער, און ווי דער טאַטע זינער שלאָגט אייט דאָרטן אַלעמאָל איבער די דייד מיט זיין שטילער אַמעראַצישער טינגע:

„און ווי וואָלט געווען זיין, ווען ס'וואָלט געווען טרעפּן פּאַרקערט?“
ער איז דאָ אַ וויילע געשטאַנען און זיך צו די טינגעס צוגעהערט. אייט מויעב האָט זיך באַ אייט נאָכאַמאָל די שטיילע איבערגעכאַזערט:

„איז שוין, הייסט עס, אן עס צו די טנאָומ?.. איז שוין, הייסט
עס, נאָכ אלעמענ?“

און איבער עפעס האָט ער זיך געלאָזט גיין ניט אינ קליינעם קא-
בינעטל, נאָר וגאָר אהינ אינ עסצימער, וווּ די מאמע זינע האָט פאר-
פרעמדע מענמשנ די געוועזענע קאלע זינע געשאַלטנ. ער האָט דאָרטנ
מיטאמאָל באקומענ א שמרענג און אומצופרידנ פאָטעם און האָט אפ
איר ביז און לייטיש אָנגעשרייענ:
„שא! קוק זי נאָר אָנ!“

צווייטער טייל

I

געפלאַנטערט האָבן זיך אלץ מער און מער ר' גדאליע הורוויצעס געשעפטן, און א באהאלטענע אומרוקניט איז שוין געפאלן אפ אימ, דעם צעטראָגענעם יבענטוירע, און אפ זיין גאנצער יומעסדיק שטילער, גענידישער שטוב.

זועגט עפעס האָבן זיי זיך שוין גאנצע נעכט געסוידעט, ר' גדאליע מיטן וועלטלעכע געשוועסטערקינד, דעם קאסיר און גרויסן מעקורעוו זינעם. ס'וידענדיק זיך, איז מען אזוי ביידע אינ א באזונדערן כידער די גאנצע טאכט אָפגעזעסן און די דריטע אישמוירע ניט באמערקט, געעפנט צולעצט א לאָרן מיט א פענצטער און דערזען:

פון צאָפן-מיזרעכדיקן הימל-ווינקל קומט שטייל און טרויעריק דער טונקלער אָנהייב פונעם עלערדיקן טאָג, רוקט זיך אהער פאמעלעכ-פאמעלעכ און טרייבט פונדאנען, ווי א שטומער, די לעצטע רעגעס פון דער בלאסער, פארשפעטיקטער טאכט. ארום איז שוין אלץ גרוי;

בעהיימעם, וואָס געפינענ זיך נאָך אין די פארשלאָפּענע באלעבאָמישע הויפּט, שרניענ שוין מיט וואָס בענקשאפט צו זייערע פארשפארטע קעלבלעב און צו דעם נאסן גראָז, וואָס איז פּעלד, און הענער דער- וואכט שוין צום דריטן מאָל איז פארשיידענע ווינקלען, וואָס איז שמעטל און אין אדומיקן גוי'ישן האָרפּ. זיי שרניענ פונ נאָענט און פונ ווייט, און כאפּט אַויס אַוינער באַמ צווייטן די ערשטע אַויסגעצויגענע טאָג-בראָכע:

„קו-קא-רע-קו-ו!“

דער באַטהאכטער און שטארק איבערגעגעבענער קאסיר, דער קאָ- רעו, האָט זיך דענסטמאָל נאָך אלץ פארקלעחט און פאמעלעכ מיט א פינגער איז נאָז געקאלופעט, און דער מאָמעד צעמראָגענער ר' גדאליע האָט פאר אים ווי אלעמאָל מיט נייע, ברייטע פלענער געשאַטן און זיך אלעמאָל אזוי נאָענט צו אים, דעם פארקלערטן קאסיר, צוגעבוינג, גלייב ווי ער וואָלט אים פונ דער זייט גילדענע ברייבן וועלן אריבער- נעמען און אים געשווינד פרעגן:

„וואָס? נישט אזוי?“

מער ווי שטענדיק האָט ער זיך שוין איז יענער צייט באנוצט מיט זיין ווייכער גאליציאנישער אַויסשפראַך און, זיצנדיק, זיך מיט זיין גאנצן אַויבערשטן האַלבן גופ א וואָרפּ געטאָן פאַרויס יעדעס מאָל, ווען א מענטש איז צו אים איז שטוב ארנינגעקומען: גלייב ווי עמע- צער וואָלט דענסטמאָל פּלוצעם אן דריק געטאָן עפעס א פארהוילן עלעקטריש קנעפל, וואָס פונ הינטן, אפּ זינע פלייצעס, און וואָלט אים גויט, ער זאָל זיך מיטאמאָל צוליבן קאָועד פונעם גאסט א ניין טאָג און זאָל מיטאמאָל פונ זיך אַויסשיסן די פאַר געוויינלעכע ווערשער: „זיצט, ר' יוד!“

פאר עפעס אַ סאקאָנע האָט מען זיך דאָרטן אלע צוזאמען גע- שראָקט און מוירע געהאט, זי זאָל איז יעדער רעגע און שטוב ניט

אריינקומענ; כוירע געהאט האָט מען אזוי ביז שפעט צו ווינטער-צו, ווען איבער א נארישקניט האָבן זיך די געשעפטן נאָך מער פארדרייט, און צעטראַגענע מיטעלעך האָבן זיך קימאט איבער דער גאנצער געגנט געלאָזט הערן:

א מינסע מיט ר' גדאליע הורוויצעס א לאנגאָנעדיקן סוינע פון קרניזשטאָט, וואָס האָט דאָרטן אין באַנק דעם עמעסן קניישל פאר אייז געלייגט.

א מינסע מיטן אלטן דירעקטאָר פון אָט דער זעלבער באַנק, הור-וויצעס א ישטענדיקן גוטנפרוינט, וואָס האָט אלייך אָנגעזאָגט, מע זאָל זיך זעהיר וועזאָהיר און מע זאָל אייז מער קיין קאָפעקע קרעדיט ניט געבן.

צו אָפט איז שוין דענסטמאָל ר' גדאליע מיט זיין אייגענער פור איך קרניזשטאָט געלאָפן.

פאָרן האָט ער זיך אהיין געלאָזט ס'ראָון נאָך אומ זונטיק, אומגע-קערט האָט ער זיך פון דאָרטן קימאט אלעמאָל אָקאָרשט פּרניטיק פאר ליכט-בענטשן, אריינגעלאָפן מיט איילעניש אין שטוב און דערזען:

אינעם שוואַרצן זינדענעם קאפּטל, אינעם שאַבעסדיקן פאָריק מיט די בריילאָנטענע אירינגלעך זיצט שוין גישעלע, דאָס ווייב זינט, כא די זילבערנע ליכטער, וואָס אפּן ווייס געשפּרייטן טיש מיט די צוגע-דעקטע כאַלעס; זי קוקט אפּ די רויטע, ניט לאַנג אויסגעזיפּטע נעגל און זוארט, אז איך דער קאלכיקער שורע הייזער, וואָס קעגניבער דעם וועג, זאָל זיך באַמ ראָון איך פענצטער דאָס ערשמע פּרניטיקצונאכטן-קע פּייערל אָנצינדן.

ר' גדאליע איז דענסטמאָל, ווי שטענדיק, געווען שטארק באַשעפ-טיקט און צעטראַגן, געטרוגען אפּגיבן באַ אָט דעם טיש טיי פון דער שאָל און ניט באַמערקט, אז דער דאָשעק פון זיין זינדענעם הייטל

שטייט בא ווייב און ביסל און א זיט. צווישן ווייב שלונג און צווייטן
האָט ער געשווינד אפ גיטעלעס אָנפראַנג געענטפערט:
„איז ער אוועקגעלאָפּן צו יענעם „טשליענ“, וואָס אפ אימ האָט
דער דירעקטאָר ווייב געזאָגט, אז ער איז דער איקער“.
„איז ער פון יענעם „טשליענ“ אוועקגעלאָפּן צוריק צום דירעק-
טאָר“...“

„האָט ער שוין דאָפּקע בא זיי ביידיג געפויעלט... נאָר דער דריטער
„טשליענ“, און אלטער גענעראַל איז ער, און דער פערטער, א פּאָליאַק...
א מאַגנאָט, צו זיי וועט ער, מיט גאָטס הילף, די קומענדיקע וואָך
קרייגן פּראָטעקציעס... געוויס וועט ער קרייגן“.

ער איז ביכלאָל ניט געווען בא זיב געפאלן און האָט געהאָט גרויס
ביטאַכנ; צעטראַגענערהייט האָט ער נאָך אינזינען געהאָט מאַטאַנעס
אהייב צו ברענגען, און אפילע איינמאָל א שפּיציק ווערטל געזאָגט
וועגן דעם ניעם זנדענעם היטל, וואָס ער האָט זיב אליין פון קרייז-
שטאַט געבראכט. גיטעלע איז דענסטמאָל מיט אָט דעם היטל אזוי
ניט צופרידן געווען.

„ער קלייבט זיב אליין צו א היטל, האָט זי געטוינעם, און באַמערקט
ניט, אז עס פאלט ווייב אריבער ביז די אויערן“.

און בא ווייב, דעם צעטראַגענעם קאַפּ, האָט דענסטמאָל א שמויכל
געטאָן ניט מער ווי די אָנגעשטרענגטע שפּיציקע נאָז:

„גיטעלע מיינט, אז דער קאַפּ איז בא ווייב דענסטמאָל געווען איב

קרייזשטאַט? דער קאַפּ איז בא ווייב דענסטמאָל געווען איב דער הייב“.

און באלד האָט ער אפ זיב דאָס שאַבעסדיקע אייבערשט גע-

כאַפט און איז אוועקגעלאָפּן מעקאַבל-שאַבעס זיב ווייב יענער אלטער

סאָדעגערער קלויז, ווי איב ביידיע זיב פון זיב מיזערעכדיקער שטאַט

זינען נאָכ דאווענען א פאָר ערלעכע גווייב יונגעלייט נאָך א וויילע

אפ זייערע ערטער געזעסן, געקוקט אפ ווייב מיט בעקאָוועדיקע און

קעצן-דאנקבארע אויגן און זינגען איג יעדער רעגע גרויס געווען צו ווינטשן אימ אוילעמהאבע דערפאר, וואָס עד האָט זיב מיט זיי אָרנט-לעב ציערעכנט און האָט זיי באצוינט זייערע כוונעס אָפגעצאָלט.

זיי זינגען אימ אוואדע געווען גוטעפרונט, אָט די פאָר ערלעכע גווירימ יונגעלנט, וואָס איג די זינדענע קאפאָמעס, נאָר זייער געלט איז געווען בא זיי אזוי טייער, און שולדיק האָבן זיי זיב אזוי געפילט, פארוואָס זיי האָבן דאָס אימ, הורוויצן, מוירע געהאט צו געטרויען; זינגען זיי שוין, גייענדיק אהיימ, געווען אזעלכע שווינגנדיק טרויעריקע און אָפּ פלוצעמ און ניט צו דער זאכ צו עמעצן א זאָג געטאָג:

„פאָרט א ליטישיער מענטש, ר' גדאליע, א? נאָר א ליטישיער מענטש“.

איג שטאָט איז מען דערווייל שטארק זינגעריק געווען און גע-וואָלט וויסן דעם סאָפּ:

ער וועט זיב אמאָל אויסדרייען, ר' גדאליע, צי ניין?

אזויפיל האָט מען שוין דענסטמאָל מיט דעם צו טאָג געהאט און אזוי אָפּט האָט מען שוין וועגן דעם דענסטמאָל גערעדט.

ניט געוואָלט האָט נאָר וועגן דעם ריידן מירעלע, די באסיעכידע זינגע, אָט די ציטעריק דערצויגענע שלאנק-וואקסיקע באשעפעניש, וועלכע פלעגט שוין דענסטמאָל מאכמעס ליבע צום פאָמער, צי מאב-מעס ליבע צו זיב אליין, אפ א גאנצן טאָג פון שטוב אוועקגיין.

צופיל פארקלערט און קאפריזנע איז זי שוין דענסטמאָל געווען, און צופיל שטרענג האָט זי זיב שוין דענסטמאָל געפירט אפילע מיטן קרומען סטודענט ליפקיסן, וועלכער איז צוליב איר דאָס יאָר איג או-ניווערסיטעט ניש געפאָרן און איז איר אומעטום הינקענדיקערהייט נאכגעגאנגען. גאנצע שאָען האָט זי, גייענדיק לעבן אימ, געקאָנט

פארוועסן, אז ער לעבט נאָך אפ דער וועלט, זיך פלוצעם אפ אימ
אומגעקוקט און באקומען אזא מאָדנע דערשטוינט פּאָגעם, גלויב ווי זי
וואָלט זיך שטארק ווונדערן און וואָלט ניט פארשטאנען:
„זע נאָר?! ער גייט נאָך אלץ לעבן איר, ליפּקיס! און זי האָט גע-
מיינט, אז ער איז שוין לאַנג באַ זיך אין דער היים“.
און ווען זי האָט זיך שוין יאָ אמאָל אפ אימ אומגעקוקט, האָט
זי אימ געמוזט ניט אנדערש ווי מיט עפעס אַ וואָרט אָנרירן:
„ליפּקיס, פארוואָס וואַקסן באַ אייך אזוי מאָדנע די וואַנצעס? באַ
קיינ שום מענטשן וואַקסן זיי ניט אזוי מאָדנע, ווי באַ אייך“.
אַדער:

„איך אלגעמיין זעט איר נישקאָשעדיק אויס, ליפּקיס, נאָר ווען
מ'קוקט זיך גוט צו אייך צו, זינט איר מוירעדיק ענלעך אפ אַ יאָפּאָ-
נעץ“.

ער האָט זיך טאָקע איך יענער צייט געפילט לעבן איר מוירעדיק
שלעכט און קיינ דיבורים אין מויל ניט געהאט; האָט געטראכט לאַנג
וועגן דעם, וואָס זי שווינגט, געקומען פיל מאָל צום באַשלוס, אז ס'איז
נייטיק איר צו זאָגן עפעס אַ גוט וואָרט וועגן איר פאָטערס לאַגע און
וועגן דער קאָכעניש, וואָס קומט פאָר באַ זיי איך שטוב, און צולעצט
איינמאָל צו שטאַמלען אָנגעהויבן:

„פארשטייט ער, הייסט עס, נאנצ גוט, אז „אומגליק“ הענגט אָפּ
דיישיים קאָל נישט אָן „געלט“. און דאָס... ווייסט נישט פארוואָס
דאָס איז: יעדעס מאָל, וואָס ער קומט די לעצטע צייט ארײַן צו זיי
איין שטוב און דערזעט דאָרטן דעם פאָטער אירן, ווייזט זיך אימ אויס,
אז ס'קומט פאָר ארום אימ אַ טראַגעדיע“.

נאָר מירעלע האָט זיך דענסטמאָל אפילע צו אימ מיטן פּאָנעם
ניש אומגעדרײט, געקוקט שווינגנדיק מיט די בלויע אויגן אהיין, וווּ
ס'איז פארגאנגען די זון, און געזאָגט אזוי גלײַכגילטיק און קאלט:

„נו, אנטלעבט אימ צוועלפ טויזנט רובל, וועט ער זיכ אויסדרייענ.“
און ווידער האָט זי מיטן טרויער, וואָס אינ אירע בלויע אויגן, שווינגנ-
דיק געקוקט אהינ, ווו ס'האָט זיכ געזעצט די זונ.
ס'איז געווען מאָדנע: אָט די ציטעריק דערצויגענע באשעפעניש
האָט אפילע געוויסט, וויפל ס'גייט אָפּ דעם פּאָטער אירן אפ צו רא-
טעווענ זיכ. מעגלעכ, זי האָט אויב געוויסט, אז ווען זי לאָזט דעם שי-
דעכ מיט וועלוול בורנעם ניט אָפּ, וואָלט אימ זינג פּאָטער אווראָמ-
מוישיע גרינג אָט די סומע געגעבן. מעגלעכ, אז זי האָט פיל וועגן
דעם געטראכט, און אז דערפאר האָט זי שוין אזוי גרינג און פּאָשעט
די ווערטער ארויסגעזאָגט:

„נו, אנטלעבט אימ צוועלפ טויזנט רובל, וועט ער זיכ אויסדרייענ.“
און ער, דער קרומער סטודענט ליפקיס, האָט זיכ איבער אָט די
ווערטער פּלוצעם דערמאָנט אָן דער מוטער זינער, דער אלמאָנע, וואָס
ער מיינט עלטערן ברודער האָבן איר געגעבן אפ צו לעבן, און אָן
דעם אלטן פּאלטאָ, וואָס זי האָט אימ נאָכגעטראָגן דענסטמאָל, ווען,
פּאָרנדיק מיט מירעלען אינ קריניזשטאָט, האָט ער אינ אינלעניש גע-
הונקען צו דער פּור, וואָס אפ איר האָט זי אפ אימ געווארט.
מירל האָט, דוכט זיכ, דענסטמאָל, זיצנדיק אפּן פּאָטאָן, גע-
שמיכלט און אינ א צווייטער זינג געקוקט.

פּאָרוואָס האָט זי דענסטמאָל אינ א צווייטער זינג געקוקט? דער-
פאר, וואָס פּון דער שטאָט איז דענסטמאָל איר געוועזענער כאָסן אפ
זינג פּור אָנגעפּאָרנ? צי גאָר דערפאר, וואָס מיט אָט דעם אלטן
פּאלטאָ האָט די מאמע זינע אלע שאבעס אינ אויוון דעם טשאָלנט
אינגעדעקט?

גאָר אינגעטלעכ איז דאָך אָט דאָס געפעסטעמע און אייגנזיכטיקע
מיינל נישט געווען פּייק צו פּארטראכטן זיכ וועגן אוואָסער-ניש-איז

מענטשן, וועלכער האָט אויסער איר אייגענער באַסיעכדישער נעשאַן-
מעלע געלעבט.

ליפּקיס האָט דאָס ערשט אינא אַ צינט אַרומ אָנגעהויבן אזוי
גוט צו פאַרשטיין און האָט עס איר נאָכדעם אפּילע פּיהגעהאַלטן אינ
זינע פּיל בריוו, וועלכע ער האָט איר ניט געשיקט.

„ביכלאַל, האָט ער צו איר אינא איינעם פּונ אָט די ניט-אוועקגע-
שיקטע בריוו געטינעט, צי האָט זי שוין געקאָנט נעמען צום עגאָס-
טישן הערצעלע אירנא אפּילע די לאַגע פּונ איר ווייגענעם אומגליק
צעטראָגענעם און שטאַרק געדריקטן טאַטן, וואָס זי, די דערוואַקסענע,
האָט זיב ניט געשעמט פאַר אַ פּולער שטוב מענטשן אימ צו נעמען
קושנאָ?“

אָט איז מיט אַ טויב-שטילקניט פאַרגליווערט געוואָרן די מיטלמע-
סיק קאַלמע לופּט, און די ערשטע שנייענ האָבן זיב אויסגעלייגט אפּן
דערשלאָגענעם שטעמל און אפּ דער אַרומיקער ווינטערדיק פּוסטער
געגנט.

קיינ מינוט האָט זי זיב שוין באַם פּאַטער אינא שטוב ניט גע-
קאָנט איננהאַלטן, אַרומגעבלאָנדזשעט אינא מעשעכ פּונ גאַנצע קורצע
טעג אפּ די אַרומיקע פאַרבלאָזענע פעלדער וואָן האָט דאָרטן אומעטומ
סימאָנים פּונ אירע מיט ליפּקיסעס טריט געלאָזט. מאָדנע האָבן זיי
דענסטמאַל אויסגעזען אינא דער ווינטער פאַרקילטער לופּט, וואָס
צווישן קויטיקע הימלען מיט שניי-ווינטער ערד, — צוויי מענטשן, וואָס
בלאָנקענא אזוי שווינגנדיק איבער אָט די האַרקאָוועדיקע פעלדער אַרומ
און ריידן זעלטן איינער צום צווייטן. עס שווינגן אַרומ זיי מיט אַ
שטילקניט פּונ אווילעם—פּונ אַן אינזאַם פּויערימ-שפּיכל, וואָס אונטער
אַ ווינטן פאַרשאַטענעם דאַכ, ביז אַ פאַרפּוירענעם טיכל, וואָס ער-

געצ אינ א נאָענטן טאָל; הרימלען ערגעצ אינ פארשיידענע האָריוואַנט-
ווינקלען יענע אָפגעווייטטע וועלדלעך, וועלכע האָבן זיך טיפ-טיפ אינ
שניי איינגעגוראָבן, זעענ אויס פונ דאָרטן פרעמד אונ נני, אונ גארנ
דאָס אויג פונ א מענטשן, וואָס טראָגט זיך האָרטן זעלטן-ווען וא א
לויפנדיקן שליטן אדורכ.

„זע נאָר! ס'זאָל שוין זיין די דעמבענע וועלדלעך, זאָל עם שוין
זיין?“

קיינער האָט ניט באמערקט, ווי זי איז דענסטמאָל מיט ליפקיסן
אפ „דו“ געוואָרן אונ אימ בא זיין פאָשעטן נאָמען רופן אָנגע-
הויבן.

„זי, מירל, האָט זי אימ איינמאָל, ארומשנאָרנדיק אפ וואָט די
פארבלאָזענע פעלדער, געוואָנט, זי הייבט אימ, געוויינלעך, אפילע ניט
אָנ צו ליב האָבן, נאָר ציטונגוויז פילט זי זיך גלאט אזוי גוט, וואָס
ער געפינט זיך לעבן איר. יער, ליפקיס, פארשטייט עם, צי ניינ?“

אונ, צובינדנדיק די אונטערשטע ליפ, האָט זי אימ באלד גענומען
שנעלן אינ נאָז, קעדרי ער זאָל עם פארשטיין, אונ אימ געבראכט
דערצו, אז זיין פאָנעם האָט אָנגעהויבן נאָריש צו שמייכלען.

בא איר אליין האָט זיך שוין דענסטמאָל געהאט געשמארקט דער
טרויער, וואָס אינ די בלויע אויגן, אונ מיט א מעלאַנכאָליש פניערל
האָט ער שוין פונ צייט צו צייט פונ דאָרטן ארויסגעקוקט. פאר-
קלערטערהייט האָט זי דענסטמאָל לאַנג-לאַנג אינ דער האַלב-נעפל-
דיקער ווינטער-ווינט אריינגעקוקט אונ מאַדנע שנילעס דערביי אפגע-
נעבן:

„ליפקיס, איר הערט, ווי די וועלט שווינגט?“

ליפקיס האָט געפילט, אז ער באדארפ עפעס וועגן אָט דער שטילער
וועלט זאָגן, געמאכט לאַנגע האַכאָנעס מיטן האַרדן אונ מיט די
אקסלען אונ צולעצט אָנגעהויבן:

„יא, ניט קרום וואָלט געווען זיב אזוי אינצווייגענ איבער אָט די פֿעלדער אוועקלאָזן און זיב שוין מער צוריק ניט אומקערן.“
און זי האָט צו זינגע ווערטער אפילע נישט אָנגעהויבן זיב צו-
הערן, נאָר אלץ געקוקט ערגעץ אהין, אין דער האַלב-נעפלדיקער ווינט-
קליט, און זיב פארקלעהטערהייט דאָס איריקע ווינטער גערעדט:
„ער שמעלט זיב פֿאָר, ווי איר איז איצט אלץ פרעמד און
אלציינס?“

און אין אן ווילע ארום ווידער וועגן זעלבן:
„ווען מיט איר צוזאמען קערט זיב איצט איבער אָט די גאנצע
פארפרויענע וועלט, וואָלט זי אפילע קיין געשריי ניט געשאַגן פון
שרעק.“

נאָר ציטנווייז האָבן זי ווידער באהערשט אַ מאַדנע סימכע מיט
א ווילדן כיישעק צו לעבן; דענסטמאָל האָט זי זיב בעשומיפן ניט
געוואָלט אומקערן אהיים און געהאלטן אין איינ דערציילן וועגן דעם
פאָטערס אַרטיקע און פרעמדע באלביוועס, וואָס קומען אלע טאָג צו
זיי אין שטוב, טומלען און וויי טיש קלאַפן.

„זיי זינגען אזעלכע עקלדיקע, אָט די יודן... דער טאטע אירער
איז געווען שולדיק, וואָס ער האָט זייער געלט איבערגעפירט, אָבער
פונדאנען איז נאָך ניט געדרונגען, אז זיי מעגן פראַנק און פריי בא
זיי וויי שטוב ארומלויפן און שרייען אפּ אזא קאָל: גוואַלד, ער הא-
בעוועט! — אז מ'זאָל עס אין דער צענטער גאס דעהערן.“

איינמאָל, אין א געוויינלעכן געפלדיקן טאָג, איז פון ערגעץ א
נאָענט שמעטל צו זיי אין שטוב געקומען עפעס א פרומער לאַמדאָני-
שער און שטארק טאמעוואטער יונגעראַנ, א שטובזיצער מיט א קליין
שוואַרץ בערדל און מיט א קרענקלעכ, בלאַס און געלזיכטיק פאָנעם.
שווינגנדיקערהייט איז ער לאַנג געזעסן בא זיי איינ עסציימער, זיב גע-
שראָקן און געווארט. דער וועלטלעכער און איבערגעגעבענער קאסיך,

דער קארעוו, האָט עפּלעכע מאָל פאַר אים אינ דער הייב, ווי פאַר א טויבנ, איבערגעכאַרעט:

„ר' גראַליע זינענ איצט אינ אויסלאַנד, כא דער שוועסטער, וואָס האָט דאָרטנ אַן אייגענעם דאָרפ, זינענ זיי איצט“.

אונ דער יונגערמאַן מיטן געלויבטיקן פּאַנעם האָט זיב אַלץ פאַר עפעס ווי געשראַקן אונ זיב ואַלץ ניט אַפּגעהערט צו דערפרעגן אפּ זינן הייזערדיק שטיילן אונ שטאַרק שוואַכנ קאָל:

„איז עס, הייסט דאָס, פאַרפאַלן דאָס געלט, וואָס ומיר קומט בא ר' גראַליענע?.. טאַקע פאַרפאַלן?..“

ער האָט אזא דערשלאָגענעם אויסזען געהאַט, אָט דער געלויבטיקער יונגערמאַן, אונ שוינ, אפּפאַנעם גערעכנט פאַר אומגעגלעב זיב אהויב אומצוקערן אונ נאָך ווייטער צו לעבן אפּ דער וועלט.

מירל האָט דענסטמאָל קיינ מיטיק ניט געגעסן אונ א גאַנצן ווינ-שערדיקן טאָג זיב אינ דרויסן מיט ליפּקיסן ארומגעשלעפט.

„ער שטעלט זיב פּאָר, מיט אוואַסער געשמאַק זי וואָלט איצט געפרעסן, האָט זי אַלעמאָל צו ליפּקיסן געזאָגט, נאָך דאָרטנ, בא זיי אינ שטוב, זיצט נאָך אַלץ אָט דער איבערגעשראַקענער יונגערמאַן. ער האָט אזא אומגליקלעכ פּאַנעם, אונ זי קאָן אפּ אים ניט קוקן“.

אַלעמאָל האָט זי געשיקט ליפּקיסן א קוק טאָג, צי דער יונגערמאַן איז שוינ אוועקגעגאַנגען, געווארט אפּ אים מיט אומגערולד ניט ווייט פּונ דער שטוב אונ נאָכדעם געשרייען צו אים פּונ דער ווייט:

„נו, וואָס? ער זיצט נאָכ?“

ס'איז געוואָרן נאַכט, אונ לאַמפּן האָט מען אינ די שטאַט-הייזער אָנגעצונדן. לאַמפּן האָט מען אויב אָנגעצונדן בא זיי אינ שטוב, איז זי צולעצט מיט א רויט פאַרקאוועט פּאַנעם אינווייניק אריינגעקומען אונ, ניט אויסטוענדיק די ווינטערדיקע קליידער, גענומען דעם געל-זיכטיקן יונגערמאַן טרייסטן:

„ער מעג זיין זיכער: אלץ וועט זי שוין טאָן, קעדיי מע זאָל אימ זינע צוויי טויזנט רובל אומקערן“.

זי האָט אימ נאָכדעם אפילע אינ דרויסן צו זיין פור ארויסבא- גלייט, געזאָרגט דערפאר, וואָס אימ וועט זיין קאלט אינ די פיס, אינ האָט זיי אימ אליין געהאַלפן אינדעקן אינ דער רעדנע. „אַט דעם עק רעדנע זאָל ער אונטער זיב ארוינטעמענע... אונ דעם פוטערנעם קאָלטער זאָל ער זיב ניט שעמען אופשטעלן... אַט אזוי“.

אונ נאָכדעם האָט זי נאָכ לאנג מיט די אויגן זיין פור באגלייט אונ אָן זיב מיט איר הונגער לאכלוטן פארגעסן:

„ער האָט א באגריפ, ווי אומגליקלעכ אַט דער מענטש איז?“ האָט זי פארקלערט ערהייט בא ליפקיסן געפחענט.

ליפקיס איז געווען שטארק צערטראָג פונ דעם, וואָס ער איז איב מעשעב פונ אַט דעם גאנצן טאָג אפילע אפ איינער פונ זינע לעקציעס ניט געווען, אונ זיב געפילט אזוי מאָדנע, גלייב ווי ער וואָלט מער יוד זיין אונ וואָלט זיב פלוצעם פארנאכט דערמאָנען, אז ער האָט באטאָג קיין טאלעס אונ טפילן ניט געלייגט. ער איז מער ווי טאָמעד אָנגעברויגעזט אונ פארגיפמעט געווען, ניט געהאט קיין געדולד אונ זיב שיר ניט געקט איבערן געדאנק:

„זי וועט אמאָל ארזינגיין אינ שטוב, צי ניינ?“

אונ זי האָט נאָב אלץ פארקלערט ערהייט געקוט אהינ, ווי דער שליטן מיטן יונגערמאן ווערן אינ עק שטאָט פארשוונדן, אונ אָן זיין געלזיבטיקן פאָנעם נישט געקאָנט פארגעסן.

„ער איז אזא אומגליקלעכער, האָט זי שטיל, ווי פאר זיב אליין, איבערנעכאזערט, קיינער האָט אימ געוויס קיינמאָל נישט ליב געהאט, אונ איצט איז נאָב פונ זיין קליינעם פארמעגן מער ווי צוויי טויזנט רובל אראָפ“.

II

פון ר' גראליענ זינגענ דערווייל פון אויסלאזער ואלעמאָל נייע בריוו
אַנגעקומענ.

צעטרעגנענשהייט האָט ער דאָרמט בא דער שוועסטער ניט געקאָנט
אנינזיגן, געוואָלט וואָס גיכער זיב אומקערט צו זינג סאָכרישן טארא-
דאט און זיב געבעטן ראכמיב, ווי בא גאזלאָנימ:
„לעבעדיקערהייט האָבט זיי אימ דאָס גענומענ און אינ א קיי-
ווער באגראָבנ.“

ס'האָבט אימ געענטפערט און זיב באמיט אימ צו בארוקנ גי-
טעלע, דאָס ווייב זינג, מיטן איבערגעגעבענעם קאָרעו, דעם קאסיר:
„אלץ וואָרנט זיב, דאנקענ האשעמ-יוסבאָרעב, אינג. מיט די
באלבויוועס עקט מענ ביסלעכווייז אָפ; דער פידיענ אינ קאשפעריווקער
וועלדל האָט זיב צוליבן גוטן שליטוועגס אפ פיל פארבעסערט; די
באנק האָט פארעכנט דעם גראפס דרני טויזנט רובל אפ דער נייער
כאטע, און מירעלע טיכיע איז, א דאנק האשעמ-יוסבאָרעב, געזונט. דער
ווינטערדיקער זאפאס ווייז, וואָס אינ טערנאָווער מיל, איז נאָכ אלץ
איבערגעשריבן אפן פאָרעס גאָמענ, און מעל ישטינגט פון טאָג צו טאָג.
אז גאָט וועט העלפן, וועט ער, ר' גראליע, אינגיכט קאָנענ קומענ אהיימ:
לעסאטע טוט מענ זינג ראָצט און מ'שיקט אימ ארויס דורכ דער פאָמשיט
דעם „קוזרי“ מיטן ערישטן ביילעק „אבארבאנעל“**.

אינ שטוב איז דערווייל גאנצע טעג געווענ רווק און שטיל, און
געהערט האָט זיב אָפ, ווי איבער ביכער, וואָס אינ קאבינעט, סקרי-

* „קוזרי“ — א רעליגיעז-פילאָסאָפיש ווערק פונעם באוויסטן
העבריישן דיכטער אינ מיטלאַלער יעהודע האַלייווי (ארום 1080—
1142).

** אבארבאנעל (1437—1508) — אוואָר פון רעליגיעזע
מאָראַליש-דידאקטישע ווערק.

פעט מיט דער פענ דער קאסיר, און ווי דאָ, אינ עסצימער, שאַקלט זיב מיט רעגלמעסיקן קלאפּ דער אומרו פונעם גרויסן וואנמזייגער און ציילט די מינוטן פונעם קורצן און וואַלקנדיק טונקעלן ווינטער-דיקן טאָג.

קיינער איז שוין אהער אינעם מעשעכ פון גאנצע מעג ניט אריינגעקומען, אכוצ דעם אָדער יענעם פארשפעטיקטן באלכויוו און אכוצ דער יונגער רעבעצן ליבקען, אָט דעם הויכט און קלניענדיק רוישלעכט האלכט מאנצבל, וואָס האָט זיב מיט איר מאנ פאר ר' גדאליעם נאָ-ענטסטע גוטעפרוינט געהאלטן און האָט אפצערלאָכעם סאָנימ שטענ-דיק געהאט א האלב-שמיכלדיק פּאָנעם.

גאנצע שאַען האָט זי געקאָנט מיט אן ארבעט אינ האנט אָפּ-זיצן דאָ אינ עסצימער לעבן דער לייטישער און האלב-שווינגנדיקער גי-טעלען און אומבראכטמאָנעסדיק פאמעלעכ וועגן איר מאנס קאָהעלשע אסאָקיס דערציילן:

„שנינעט זי מיט אימ, מיט אוורעמלען מיט אירן: וואָס האָט עס צו דיר, אז די שמאָט וויל ניט שלוימע דעם דניענס פאר קיין שויכעט!“ צופיל געשמייכלט האָט זי שוין יעדעס מאָל, וואָס ליפקיס האָט אינ פאָדערשטיבל בא עמעצן אפ מירעלען געפרעגט, און צופיל האָט שוין גיטעלע אירע פינגער-נעגל באשראכט דענסטמאָל, ווען די דע-בעצן האָט זיב מיט א שטומפיק שפיזל אינ פאָריק געקראצט און שטארק כיישעק געהאט בא איר צו פרעגן:

„זאָלט איר מיר הונדערט און צוואנציק יאָר לעבן, ס'ארט אינך מאקע לאבלוטן ניט, וואָס אָט דער „איר זאָלט מיר מויכל זיגן“ קריכט צו אינך אינ שטוב?“

דאָרטן, אינ דער שטילקניט, וואָס איבער דעם ניט-געהויצטן זאל, איז בא זיב אינ כידער מירעלע געלעגן, זיב אפן אריינגעקומענעם ליפקיסן ניט אומגעקוקט און צוליב אימ אפילע איר פאָזע ניט געביטן.

מיטן טרויער, וואָס איז אירע בלויע אויגן, האָט זי אומשטיק-לאנג צום קעגנבערדיקן באלקן-ווינקל געקוקט און זיך אינגאנצן געפונען אונטער דער האשפאָע פונעם שפאָגל-נעמ בוך, וואָס איז לעבן איר אן אָפּגענער געלעגן.

„ווי קלערט ער, האָט זי טאָר באַ אימ געפרעגט, זי וועט נאָך אמאָל עמעצן ליב באַקומען?“

ליפקים האָט איבער דער שנילע מיטאמאָל שטארק באַראָטע גע- קראָגן דערופ, וואָס ער איז איצט אהער געקומען, צוגעגאנגען צום פענצטער און ברויגעזעהייט גענומען ארויסקוקן צום ווינטערדיקן דרויסן. ער איז שוין אפילע גרייט געווען איר אויסברענען, און זי וועט שוין קיינמאָל ניט ליב האָבן, און גיפטיק געוואָלט אָנהייבן:

„ביכלאל... זאָלן מיר זיך איינגשלעכ צוהעלן צום זי, וואָס ליגט אין נאָט דעם וואָרט „ליב באַקומען“.

נאָר מירל איז שוין לעבן אימ, דעם ברויגעזען, אזא ליבטזיניק פריילעכע געשטאנען און אימ גרינג פאר די האָר געריסן:

„דו ביסט אזא נאר, אזא נאר“, האָט זי אימ שטיל פון צווישן קינדערש-צונויפגעדריקטע צייט איז אויער איינגעדרימט.

און באלד האָט זי אפ זיך גענומען די ווינטערדיקע קליידער אָנמאַן און דערבן אלערליי שוועס געגעבן:

„אויב דער ירויטער גלאָמפ, די רעבעצן, הייסט עס, וועט זיך באלד פון עסציער ניט פארנעמען, וועט זי א ווינטערדיק פארקלעפטן פענצטער אופרייסן און וועט מיט אימ דאָ ארום איז דרויסן ארויס“.

און ס'ציען זיך אזוי די קורצע פּינכטע טעג און יאָגן דאָס שמעטל אלץ מיפער און טיפער איז ווינטער אריין. ס'באָריגן שוין ניט סני די היים סני דער דרויסן, און ס'פילט זיך שוין אזא גלנטיקע

אומצופרידנקניט צו אלץ, וואָס אַרומ, כאָטש נעמ שטעל אָפּ יעדעס
איבערגעוואַקסן מיידל, וואָס גייט אמאָל געוועדיק פארפּוּצט די גאָס
אדורך, לאָז אויס צו איר דינ האַרץ און זאָג צו איר מיט אַ קאָל
פּונ אַן עלטערער, אומצופרידענער יודענע:
„דו, וואָס קלעבסטו אזוי?.. פארוואָס האָסטו שוין ניט כאַסענע,
פארוואָס?“

אַרומ און אַרומ זינען אַפּ ווייט-ווייט די אויצרעס פּונ וויינט
פארשלאָסן אין די גרויע נעפּלען, וואָס הענגען אין דער לופט, זיי
ווערן שוין אלץ שווערער און שפּרייט זיך שוין אליין איבער דער
שניי-קאָנגעפּרויענער ערד, וואָס האַלט אין איין קוויטיק ווערן. פאַר-
הוילן זינען די הימלען, אָפּגעמעקט איז דער האַרזיאַנט. ניט די
מענטשן זענען זיי, און ניט דאָס שטעטל באַדאַרפּ צו זיי. הניזער הויערן
שווער, ווי די גרויסע כּניעס, אונטער זייערע שווערע שניי-קע דעכער
און דרימלען מיט אַ הרימל, וואָס האָט ניט קיין סאָפּ.

ס'דוכט זיך:

אויסערן האָבן אַט-די הניזער, פארהוילענע, אָנגעשמרענגטע אויערן,
הערן זיך טאַמער איינע אין דער גרויסער סוויזע-שטיקלעניט, וואָס צייט
זיך אהער פּונ נאַענט און פּונ וויינט.

ס'דוכט זיך:

גרויס זינען זיי צוליב יעדן מינדסטן און ווייט פּעלד-גערויש פּונ
ערטער אופשפּרינגען און זיך לאָזן אהין יאָגן מיט גרויס צאָרן און
אַנלעניש, ווי אַט די הונגעריקע הינט, וואָס יאָגן זיך מעקאַבלפּאַנעם
זינג זייערן אַ פרעמדן כאווער, אַ ניט-אַנגעלייגטן גאַסט.

פּונ איינער אַ שטוב זעצט דורכן קווימען אַ רויב. און דער רויב
גייט ניט אַפּ צום הימל, נאָר פאַלט אַראָפּ צו דער ערד, מאַכט מיט
גרויס שוואַכקייט רעדער אין דער לופט און צעשפּרייט זיך סאָפּקאַל-
סאָפּ איבערן שניי.

עטלעכע יודן, וואָס גייען אַרום באַטל, שטייען אין ליידיקן מאַרק אַרום א שליטן, וואָס האָט הייז-אַטשערעט צו פאַרקויפן געבראַכט. זיי מאַכן לעצאַנעס פון פאַראַקשטאַנן גוי, דעם יאַקרען, און דערצערענען אימ מיט זייערע שמעכווערטלעך. און די ווינטערדיק געקליידטע קרע-מער, וואָס לאַנגווייליקן זיך באַ די טירן פון זייערע קלייטן, זעען עס צו פונדערווייטן, האָבן האַנאַע און לאַבן.

דער מאַרק איז פול מיט פּוסטקייט, און נאָר אפּן קליינעם פּלאַץ, וואָס פאַר אַוואָרד-מוישע בורנעסעס שטוב, מירעלעס געוועזענע מע-בוסן, שטייען פינג-זעקס געשפּאַנטע פּריצישע שליטנס און וואַרטן אפּ זייערע באַלעבאַטימ, וואָס געפינען זיך אינווייניק. ס'הייטן זיי די ריי-רעוודיקע אַנגעפּעלצטע פּורמאַנעס, האָבן ניט וואָס צו טאַן, באַטראַכטן איינער באַם צווייטן די פּערד און זאָגן דערביי מעווינעס:

„אַט-אַ-דער-אַ וועט שוין אינגיכט בלינד ווערן אפּן לינקן אויג.“
„אין אַט יענער... ער הייבט שוין שטייענדיק דעם הינטערשטן פּוס.“

און די פּערד שטייען אפּן אַרט און טוען זיך דאָס זייעריקע: זיי טרייסלען זיך פון צייט צו צייט, וועלנדיק אַראָפּוואַרפן פון זיך דעם פאַרגליווערטן שווייס, און דערווייל קלינגען אפּ זייערע העלדזער די פּיל קליינע גלעקעלעך און דערציילן דעם דרויסן וועגן אלץ, וואָס קומט דאָרטן אינווייניק, אין שטוב, פּאַר:

„ריכע פּריצימ, געסט, וואָס מאַכן זיך דאָרטן אינעם אַנגערויבערטן קאַבינעט האַלוואַעס.“

„וועלט-סאָכרימ, ספּעקוליאַנטן, וואָס האָבן קיין מוירע ניט צו מאַכן קנעס אפּ איבעראַיאָר, און א היפש האַלב-ליכטיק פּאַדער-שטיבל, א פול געפאַקטס מיט וואַרטנדיקע עקאַנאָמען און מעשולאַ-כימ, וועלעך זינען אין יעדער רעגע גרייט זיך אקעגן דעם אַרויסגיין-“

ענדיקן באלעבאם ואפשטעלן, אָפּנעמען זינע באפעלן און זיב אינ פאר-
שיידענע ערשער פאנאנדערפאָרן."

ניט אינגאנצן גוט האָט זיב שוין ליפקים געפילט יעדעס מאָל,
וואָס אימ איז צוזאמען מיט מירעלעג וואיסגעקומען פארביי אָט דער
שטוב אדורכגיין.

מיט אלע מעגלעכקייטן האָט ער זיב געמיש אָן אָט דער שטוב
צו פארגעסן, און צוליב דעם זיב שוין אפילע געפליסע ערנסטע גע-
דאנקען אינ מויעב צו האָבן:

"וועט ער, הייסט עס, אינ צוויי יאָר ארום דעם מעדיצינישן פא-
קולטעש ענדיקן..."

האָט אָבער מירעלע, ווי אפצעלעכעס, אלעמאָל דעם קאָפּ צו אָט
דער שטוב געדרייט און דערביי שוין אפילע וואימ אויב ניט צורו
געלאָזט:

"נו, זאָל ער שוין זאָגן: צוליב וואָס האָבן זיי גענומען און האָבן
די אויסווייניקסטע לאָדנס מיט בלאָוון אָפּגעפארבט? ס'שניידט האָב
פאָשעט אינ די אויגן."

אָדער:

"זיי אלע: אווראָמ-מוישע בורנעס, בראָכע און פייגע, די שוועסטער
פון איר געוועזענעם כאָסן... זיי זינען אלע אזעלכע לנימישע
מענטשן... זי האָט זיי אכאָל שטארק ליב געהאט, און איצט אויב גלוסט
זיב איר נאָכ ציטונגווייז זיי זען."

ליפקים איז שוין געווען אויסער זיב און זיב מער נישט געקאָנט
איננהאלטן:

"ער הייבט לאַבלומן ניט אָן צו פארשטויבן, וועגן וועמען זי דערט
דאָ מיט אזא איידעלער שפּראַך."

"און ביכלאל: ברודט טיילן זיב ניט מער ווי אפ צוויי קאטעגאָ-
ריעס — אפ מענטשן און אפ בעהיימעס."

קומט דאָב שוין בעמילע אויס:

„אויב אָט די דוואָרן-אכירימ זינען מענטשן, וואָס זשע איז שוין
עה, ליפקים?..“

דענסטמאָל האָט מירעלע צו אימ איר פאָנעם אויסגעדרייט אונ
האָט אפּ אימ אזוי מאַדנעם קוק געטאָן:
„מילאָסיווי גאָסדאר, איר קאָנט באהאלטן אַזערע כקירעס אפּ
מאָרגן?“

ער האָט נאָכדעם דעם גאַנצן וועג ניט גערעדט, געגאַנגען לעבן
איר אַ ברויגעזער אונ זיב אליין געגעסן:
„וואָס זשע דען?.. אז יעדער ערנסטער געדאַנק זינער קומט אויס
איב אירע אויגן נאָרש...“

און זי האָט זיב אפּ אימ ניט אומגעקוקט, אפילע טאָב דעם, ווי
זיי האָבן שוין די גאַנצע לאַנגע גאַס געהאַט אויסגעפעלט און זיב
ארויס דער שטאָם אפּן שנייזקן און פּוסטן שפּאַציר-פּלאַצ אָפּגעשטעלט.
קוקנדיק ערגעץ צום וועג, וואָס איז גאָר נאָענט איב טיפּן נעפּל
פאַרשווונדן און צום פּולוואַרק פּונ איר געוועזענעם כאָסן געפירט, האָט
זי גאָר שטיל און פאַרקלערט געוואָגט:

„הערט, ליפקים, ווען איב זאָל זיב אזוי שלעכט, ווי איר, וואָלט
איב זיב געוויס מיט מינע אייגענע הענט דערשטיקט.“

און נאָכדעם איז זי נאָב אזוי לאַנג געשטאַנען און די טרויעריקע
אויגן פּונעם וועג נישט געקאָנט אָפּרייסן.

צי האָט זי געוואַרט אפּ יענעם פּלעק, דער פּור, וואָס האָט זיב
אדער מיטן וועג פּונעם ווייטן נעפּל ארויסגערוקט, און געוואָלט וויסן,
ווער ס'זיצט דאָרטן אויבנאָן?

צי עפּשער איז איר גאָר דענסטמאָל גלאַט אזוי אומעטיק און
העוולאהוואָלימדיק אפּ דער נעשאַמע געווען, און נישט געוואָלט האָט
זיב איר דערפאַר אָט דעם באשנייטן און פּוסטן פּלאַצ פאַרלאָזן?

אינ שטאָט האָבן דאָך אייניקע ווייבער נאָך אדאיעמ פארויכערט.
אז ס'הערט איר ניט אופ צו ציען דאָס הארץ צו אָט דעם שיינעם
באָכער, דעם געוועזענעם כאָסן אירן, וואָס האָט געדולד גאנצע ווינטער-
דיקע כאדאָשימ אפ זינג זאטן און פּוּסמג פּוּלוואַרק אָפּצוויצן, און אז
ס'איז מער נישט:
„זי איז פון פאָמעד אָן בא זיב געפּעסטעט און קאָן בא זיב בע-
שומיפּן ניט פּויעלן מיט אזא פּאָשעמנ יונג כאסענע צו האָבן.“

אָפּטמאָל זינגען זיי אינצווייטשן אזוי ווינט אַיבער די שניידיקע פעל-
דער פּאַרקראָבן, זיב אומגעקוקט צוריק און דערזען:
ווינט-ווינט, אינעם טאָל, וואָס צווישן די צוויי נאקטעם בערג, איז
דאָס גאנצע שטעטל אינגעזונקען און האָט פּוּז זיב אפּילע קיין סימענ
אינ דער נעפּלדיקער לופט ניט איבערנעלאָזט.
ליפּקים איז אזוי צופּרידן געווען דערפּונ, וואָס ער איז דאָ מיט
איר איינער אליין אינ דער ווינטערדיק-פּוּסמער פעלד-שטילִקניט; דער-
פּונ, וואָס בא דער זינט געפינט זיב ניט די שווינגנדיקע גימעלע און
וואָס די יונגע רעבעצן ליבקע קראצט דאָ ניט וועגן אימ מיט א שטומ-
פּיקן עק שפּיזל אינ פּאַריק. פּאַר גליק זינגען אימ שוין אפּילע פּילאָ-
סאָפּיש-קלוגע געדאַנקען איינער נאָכן צווייטן אפּן מויעכ געקומען און
גרייט איז ער געווען אינ יעדער רעגע אפּצוגעבן אזא קלוגע שנילע,
זוי לעמאָשל:

„ער הייבט ניט אָן צו פּאַרשטיין, פּאַרוואָס מענטשן האָבן זיב
הינזער אויסגעבויט און פּאַרוואָס זיי בלאָנדזשען זיב בעסער ניט פּאַ-
נאַנדער פּאַרלעכוויזן איבער אָט דער גרויסער פּאַרפּרויענער וועלט?“
נאָר בא מירעלעען איז א טרויעריק פּאַרקלערט פּאַנעם געווען, און
יעדן געדאַנק זינגעם האָט זי איצט פּאַר א נאַרישקניט געקאָנט געפּי-

נענ. האָט ער זיך שוין בעסער פון צו ריידין אָפּגעהאלטן און איז לעבן
 איר ווינטער א שווינגנדיקער געגאנגענ. דאָס בערגל מיטן היפשן גע-
 דיכטן וועלדל האָבן זיי אויסגעמינדט, דורכגעגאנגענ דאָס נידעריקע
 און שמארק שמאַלע הילצערנע בריקל, וואָס אונטער אימ האָט א שטילע
 פארפרוירענע ריטישקע פון די ערשטע פרעסט אָן גערוט, ווי אין א
 לאנג, ווינטערדיקן שאכעס. זיי האָבן זיך פון דאָרטן אפּגעהויבן
 אפּן פלאכט בארג און צולעצט דערגרייכט די גלויכע רעלעס-שנור מיט
 די טעלעגראפ-סלופעס, וואָס ציען זיך דאָרטן, ווי א לאנגער שווארצע
 פאס, און טיילן די שנייזקע פעלדער-ווינסקייט אפ צווייען. דריי לאַנ-
 גע פאסאזשיר-צוגן קריכן דאָ יעדן פאָן ארויס פונעם ווינטן מיזרעכ-
 דיקן האַרזיאַנט, מאַנגן דאָ געשווינד אדורך זייער גרויסן טומלדיקן
 ראש, ווערן פארשווגנד אין ווינטן נעפלדיקן מיזרעוון און לאָזן איבער
 אין דער ארומיקער פעלד-שטיקקייט א טרויעריקן ווידערקאָל פון פיל
 אָנגעהויבענע און ניט פארענדיקטע אומגליקלעכע מינסעס:
 א מינסע מיט א שיינ און יונג וויבל, וואָס האָט לאנג געפעלשט
 איר מאַן און איז צולעצט דאָ ארום מיט איר געליבטן קיין מעדינעס-
 האַיאמ אנטלאָפּן.

א מינסע מיט גאָר א פרומענ און קאָשערן יודן, וואָס האָט, דאָ
 אדורכפאָרנדיק, מיטן רעשום פון זיין ראָוו מעכאלעל שאכעס געווען
 און זיך גענילט אין דער גרויסער און ווינטער שמאַט, קעדי זיך דאָרטן
 אריבערבייגן איבערן גופ פון זיין געשמאַרבענעם זון און זיך דאָרטן
 לאָזן קרוע רייסן.

פאמעלעך און מאכטלאָז האָבן זיך דאָ אָט די ניט פארענדיקטע
 מינסעלעך אין דער נאָענטער און ווינטער לופט ארומגעטראָגן, פאר-
 בלאַנדזשעט ערנעצ ווינט-ווינט אין א שלאָפנדיקן וואלד און דאָרטן
 נאָגנדיק אויסגעגאנגענ. די שטיילקייט, וואָס ארום האָט זיך נאָך זיי
 געשמארקט, און אלץ האָט גענומען קוקן אהינ, פונוואָגענ דער צוג אין

ארויס און ווהינ ער איז פארשוונדן, געקוקט לאנג, לאנג, ביז אינ איינעם פון די נעפלדיקע זיטן האָט זיך נאָ נני שוואַרץ רויכל באַוווּזן, און אַ ניער לאַנגער צוג האָט זיך פֿון דאָרטן געשווינד גענומען שלענגלעך און טראָגן.

מירעלע האָט דענסטמאָל באַ ליפקיסן דאָס סטודענטישע היטל אראָפּגענומען, דאָס זיך אפּן פאַרבונדענעם קאָפּ אָנגעטאָן און זיך גע-שמעלט נאָענט באַ דער רעלסן-שנור אפּ אָט דעם לאַנגן צוג וואַרטן.

„צווישן אַ גאַנצן צוג מיט פּאַסאַזשירן, האָט זי דערביי שטייל און מאַרעשבוירעדיק געזאָגט, וועט זיך שוין געוויס געפינען כאַמיש איינער און אומגליקלעכער מיט אַ שטאַרק דערשלאָגן פּאַנעם, וואָס וועט דעם גאַנצן וועג פונעם פענצטער נייט אָפּטרעטן און וועט דעם שמערן צו דער קאַלטער שויב דריקן.“ און אויב זי האָט טאַקע אַ מענטשן מיט אזאַ אומגליקלעך פּאַנעם באַם פענצטער פון אַ וואַגן דערזען, האָט זי זיך לאַנג צו אימ געבוקט, געמאַכט צו אימ מיטן היטל און דערביי עטלעכע מאָל מאַנאַטאַניש און ווערטלדיק איבערגעכאַזערט:

„מיר זינען אויך אומגליקלעך... אויך אומגליקלעך... אויך אומ-גליקלעך...“

אומקערנדיק זיך איינמאָל פונדאנען צוריק אינ שמעל און ארויס-קומענדיק אפּן שנייט און פּוסטן שפּאַציר-פּלאַץ, האָט מירעלע וווינט אפּן וועג, וואָס צוריק, דערקענט איר געוועזענעם כאַסנס פּור און זיך געשמעלט אפּ איר וואַרטן.

ליפקיס האָט דענסטמאָל אפּ איר אזאַ מאַדנעם קוק געטאָן, גלייב ווי ער וואָלט זי אומברענגען וועלן, און זי איז שטאַרק דויט געוואָרן און אפּ אימ שוין אפּילע דאָס קאָל אופּגעהויבן:

„וואָס קוקט ער אזוי מאַדנע אפּ איר?“

און געווען איז דאָס נאָר דערפאר, וואָס זי האָט געוואָלט, אז ער זאָל ניט באַמערקן, אז איר אומעטיקע שטימונג איז מיטאָמאָל ניט געוואָרן. זי האָט שוין אפילו צוגעגעבן אפ רויסיש:

„סי גלופי“, און באלד האָט זי מיט אַ פריילעכער זוילדקייט גע-
נומען אפ אים שניי-קוילן שיטן, געוואָרפן אפ אים און געלאַכט, גע-
שפרונגען און געלאַכט, געכאַפּט נאָכאַמאָל פולע הענט מיט שניי, ווי-
דער געוואָרפן און ווידער געלאַכט און אים געבראַכט דערצו, אז ער
האָט געמוזט פון איר אפ עפּלעכע שפּאַן אוועקהינקען, זיב אינהויקערן
און מיט ביידע הענט דאָס צוזאַמענגעצויגענע פּאַנעם פאַרשטעלן.

די פּור מיט די נייע שוואַרצע פּערד איז געענטער צוגעקומען, האָט
זי די הענט מיט די שניי-קוילן צו די פלייצעס צו ארונטערנומען און
א ביסל שמיכלענדיק, מיט שטאַרק אָפּענע און געגריקע אויגן גע-
נומען דעם געוועזענעם כאָסן אירן גלייב אין פּאַנעם ארנינקוקן.

אָנגעטאָן איז אַ ברייטן פּריצישן גולוף, אַ באַדעקטן מיט אַ געלן
פּוטער פון דרויסן, איז ער טיפּ אינעם אָפּגעפּאַלירטן שליטן געזעסן און
פון צינט צו צינט, אפּן פּריצישן שטויגער, דעם אָנטרעבער אַ פּאַר
ווערטער געזאָגט.

ער האָט זיב טאַקע די גאַנצע צינט ניט אומגעקוקט, ניט צו איר
און ניט צו ליפּקיסן, און זי איז נאָכ אַ פאַרשטיינערטע לאַנג אפ איר
אָרט געשטאַנען, באַגלייט די פּור זינע מיט די אויגן און געזען, ווי
מיט אים צוזאַמען ווערט זי צווישן די ערשטע שטעטל-הינדער פאַר-
שוונדן.

„ער איז שענער געוואָרן“, האָט זי שפּיל, ווי צו זיב אליין, וועגן
אים געזאָגט, און זיב באלד וועגן עפּעס פאַרטראַכט.
ערשט דאָרטן, נישט ווייט פונעם שטעטל, איז זי אַ ביסל פּריליקע-
כער געוואָרן, באַקומען אַ מאַרנע ניצאַכט-פּאַנעם און צוגעגעבן:

„און דאָס בערדל זינט, ליפקים... האָס בערדל זינט האָט ער דאָכ פאָרט אָפגעגאָלט“.

ליפקים איז געווען באַרויגעז און האָט געשוויגן. מאָדנע אָנגעזאַלצן אפן האַרצן איז אימ שוין דענסטמאָל געווען און ניט אופגעהערט האָט ער באַרויגעזעהייט צו טראַכטן:

„עמעצער איז אַ מייוון, אינ וואָס פאַר אַ נאַרישקייט אָט-אַ די צווינגט אימ דעם קאָפּ זינעם אַרײַנטיפּנ?.. אַ נאַפקעמינע איז אימ אַ גרויסע, צי אָט דער בופלאַקס האָט זיך אָפגעגאָלט, צי ניינ...“

געשוויגן האָט שוין אויך מירעלע דעם נאַנצן וועג צוריק, געוואָרן ווידעראַמאָל שטאַרק מאַרעשכױרעדיק און יועשדיק פאַרקלערט און האָט מיט צופיל געעפנטע אויגן אַרײַם, צו אירע פאַמעלעכע טריט געקוקט.

פּלוצעם האָט זי זיך אָפגעשטעלט און, ניט אופהייבנדיק דעם אַרײַפגעלאָזטן קאָפּ, געפרעגט:

„ליפקים געפינט ניט דאָס זעלבע, וואָס זי?.. אלע מענטשן זינען שוין אייגנטלעך צו אַלט און צו קלוג אפ ווייטער צו לעבן. ציט איז שוין עפּשער, אַז אלע זאָלן זיי וואָס גיכער אויסשטאַרבן און אַז אפ זייער אָרט זאָלן געבוירן ווערן נײַע“.

אַ ווילע האָט זי נאָך מיט אַ פאַרשמאַכטן טרויער, וואָס אינ אירע בלויע אויגן, ערנעצ אהינ, אינ דער נעפּלדיקער פעלדער-זינט, געקוקט, און פּלוצעם האָט זי זיך אפ עפעס מיטן מויל אַ קרימ געטאָן און זיך אפ ליפקיסן אומגעקוקט.

„ס'איז שוין סטווייס... — האָט זי אימ אפ דער אַרומיקער שטאַרק טונקעלער לופט אָנגעווייגן, — טאָ וועלן זיי שוין בעסער גלײַכ פונדא-נען צו דער אַקושיערקע שאַצ טיי טרינקען גיין“.

ניט קיין ביסל איז שוין אויך איר, אפּאָנעם, דענסטמאָל שווער אפן האַרצן געווען, און ניט געוואָלט האָט זי, ווייזט אויס, בעשומיפן זיך

אינ אזא צושטאנד אהיימ אומקערט און דאָרטן איינע אַליינ אינ מע-
שעכ פונעם נאנצן אָוונט בלויבן.

שווינגנדיקערהייט האָבן זיי בוצן שמעטל דעם לינק לידיקן פּלאַצ
איבערגעשניטן און זיב אוועקגעלאָזן מיט דער שנייך אינגערמאָטע-
נער סטעזשקע, וואָס פירט אינ אַלאכסן צו די גויזשע הניזער פון ווייטן
עק דאָרפ, צו יענע זעלבע גויזשע הניזער, וואָס רינגלען ארום די שמאָט
אינ צאָפּן-מנירעוודיקן ווינקל, שטייען דאָרטן, ווי די שאָמרימ, און
היטן זי פון דער נאכט און פון די פּוסטע פעלדער, וואָס הייבן זיב שוין
אַן באלד לעבן זייערע הינטערשמע בלינדע וועגן.

ס'איז געווען שמאָק-נאכט, און אינ דער בלאסער כאשכעס האָט
צופיל געשווינדל'ט דער שניי. ווייט-ווייט אינ דאָרפ האָבן פיל הינט מיט
א בילן פון כשאד די קומענדיקע נאכט באגעגנט און לעגענדאריש-
פּכאָדימדיקע מינסעס וועגן דער ארומיקער פּוסטער פעלדער-ווייטקייט
דערציילט:

„דער מאלכאמאָוועס לאָקערט אינ דער פינצטער... א טויט ווארט
דאָרטן אפ יעדן, וואָס דערוועגט זיב אהינ אקעגן נאכט פון שמעטל
ארויסגיין“.

אַט צייכנט זיב שוין דאָרטן אינ דער פינצטער דאָס לעצטע גויזשע
שמיבל, יענע זעלבע גויזשע שטיבל, וואָס אינ דער לינקער האלב פון
איר וויינט שוין דאָס צווייטע יאָר די ליטווישע אקושערקע שאצ און
לעבט אינ גרויס שאַלעם מיט דער גויע דער באלעבאָסטע. איר איינציק
באלויבטן פענצטער, וואָס אינ דער הינטערשמער געל-אַפּגעשמירמער
וואנט, שניידט זיב שוין מיט א רויטער שניי טיפ-טיפ אינ דער פעל-
דער-ווייטקייט אריין, קוקט צו יענע שטיבל שליטלענדיקע פורן, וואָס
קערן זיב פון ערגעץ ווייט אהיימ אפ נאכטלעגער אומ, און ווירקט אפ
זיי מיט לאנגע, טרויעריק מידע מאכשאָוועס:

„זינענ, הייסט עס, פיל מענטשן אומגליקלעך פארזארגט און ניט באפרידיקט. נאָר לעבן... לעבן קאָן מען נאָך ווי-ניט-איז איינער אליין איג פארוקטן און פוסטן דאָרפ-ווינקל, לעבן אויסגעבאהאלטן און אי-ראָניש שמייכלדיק, ווי ס'לעבט קעגניבער אָט דעם רויט באלויכטענעם פענצטער די זיבן-און-צוואנציקיאָריקע ליטוועטשקע, די אקושערקע שאצ“.

III

איג א טונקל-וואָלענעם, עטוואָס לאַנג פּעניואר מיט צוויי אלאכטן-דיקע בלויע סטענגעס, וואָס האָבן זיך העכער פונ דער ברוסט איג א ברייטן באנד איבערגעבונדן, איז די אקושערקע שאצ געלעגן בא זיך איג בעט, האָט גערויכערט א פאפיראָס און איראָניש שמייכלדיק וועגן עפעס געטראכט.

די אקושערקע שאצ האָט שוין שמענדיק גערויכערט א פאפיראָס און שוין שמענדיק איראָניש שמייכלדיק וועגן עפעס געטראכט. כאמ טישל מיטן לאָמפ איז געזעסן דער קליינוווקסיקער פראָוויזאָר-געהילף סאפיאנ, געהאט א געוויינלעך בלאס און קוימ פארביק פאָנעם און מיט זינע פארבלאָזע, ארויסגעקראָכענע אויגן באליידיקט אריינגעקוקט איג פלאמ פונעם לאָמפ.

אונטערן טיש האָבן בא אימ נערוועז געציטערט די קני. ערשט ניט לאנג האָט ער דאָ אן ערנסטן געדאנק זינעם ארויסגעזאָגט: „אויב ער זעט, ווי א פרוי רייכערט, טוזט יער וועגן איר ריישים קאָל א טראכט: אָט איז א פרוי, וואָס נייטיקט זיך איג אלקאָהאָל“.

אייגנטלעך וואָלט זיך די אקושערקע שאצ באדארפט געווען וועגן זינע ווערטער כאַמש אפ א רעגע פארטראכטן און אימ עפעס ענטפערן. נאָר זי האָט זיך נאָר צוגעהערט צום הויפ, ווו דער הונט באפאלט עמעצן, זיך פונעם בעט אופגעהויבן און, ניט ארויסנעמענדיק דעם

פאפיראָס פון מויל, גענומען שמויכלען צו די ארזינקומענדיקע מירע-
לענ מיט ליפּקיסן. צוליב וואָס זישע האָט ער נאָך באדארפט דאָ זיצן
און מיט די קני אונטערן טיש ציטערנ?

ער האָט זיך טאקע פונעם בענקל אופגעהויבן און געוואָלט זאָגן
א יוטע-גאכט, נאָר מירעלע האָט שוין געהאט א דערשטוינטן קוק גע-
טאָן פרוער אפּ דער אקושערקע און נאָכדעם אפּ אימ, פארהאלטן דאָס
אויסטאָן זיך און פון דער ווייט בא אימ וויסן געוואָלט:
„וואָס זישע? ער האָט טאקע אזוי מוירע פארן גאלעכס איידעם,
דעם אפטייקער?“

איז ער, דער נערוועזער, נאָך אפּ א ווילע זיצן געבליבן און בא-
ליידיקטערהייט געמוזט צוועגן, ווי די אקושערקע שאצ קוקט זיך אפּ
אימ ניט אומ און ווי בלאָזנדיק דעם רויב ארופ, צימ גידעריקן באלקן
צו ווערטלט זי זיך פאר מירעלען וועגן איר אייגענעם לעבן:
„זאָגן, הייסט עס, אזוי ניט נאָר זיי, די איצטיקע געסם אירע...“
אלע באקאנטע, וואָס קומען צו איר יארני, קוקן זיך דאָ ארום אינ
אלע זימן און זאָגן, אז איר, דער אקושערקע שאצ, לעבט זיך נעמען
גוט.

„נאָר זי, די אקושערקע אליין, ווייסט עס געוויס פיל בעסער פאר אן
אנדערן. וואָס איז דאָ שניעך צו ריידן? זי שעצט זיך מאמעש מאלאָכיש
גליקלעך...“

יערעם מאָל, וואָס מירעלע האָט זיך אינ צווייטן עק כידער מיטן
געחילפס-פראָוויזאָר סאפּיאנען פארנומען, האָט זי זיך דאָ אפּן בעט
זיצנדיק, מיט איר גאנצן היפשן קערפער נעענטער צו ליפּקיסן צו-
גערקט און, קוקנדיק צו דער וואנט, אימ היטטן-ארום מיט אן עלנבויען
אינ דער זייט געקלאפט:

„ליפּקיס!.. או אָב און וויי איז צו אַנז, ליפּקיס!“

א דעמעז האָט זי אים, אפּאָנעם, דערמיט געגעבן, אז זי ווייסט
אינגאנצן די געשיכטע, וואָס קומט פאַר צווישן אים און מירעלענ; און
געלאַכט האָט זי נאָך בעשאַסמיסע אזוי שטיל און אזוי אינ זיך. אים,
דעם אָנגעברויגעזטן ליפּקיסן, איז שיר די נעשאַמע ארויס, און געמוזט
האַט ער סאָפּקאַלסאָפּ אויסשרייען אפּן קאַל:
„ווער האָט איר געגעבן דאָס העכט?.. וואָס קריכט זי אים ארײַן
אינ דער נעשאַמע?“

באָמ יונגן פּראָוויזאָר-געהילף סאפּיאַן האָבן טאַקע דערפאַר אונטערן
מיש שטאַרקער די קני צו ציטערן אָנגעהויבן און געזאָגט האָט ער
ענדלעך נערוועזערהייט:
„ער מוז נייגן... כאַפּקאַלסאָפּ מוז ער דאָך אַמאָל צוריק אינ אפּטייק
קומען.“

און אוועקגעגאנגען איז ער פונדאנען איינער אליין מיט נערוועזע
און ארויסגעקראַכענע אויגן. ס'האַט זיך געדוכט, אז ווען מ'רירט זיך
צו אָט די אויגן זינע נאָר מיטן מינדסטן פינגער צו, וואָלט זיי באלד
פון די שטערן-לעכער ארויסגעפאלן.

די אקושערקע שאצ האָט וועגן אים געזאָגט:
„א נאָרישער באַכער... עפעס גאָר א נאָרישער באַכער.“
און באלד האָט זי אָן אים פארגעסן און ווידער אָנגעהויבן וועגן
זיך דערציילן:

„טרעפט זי זיך הונטיקע וואָך באַ איינעם א כוילע מיטן שטאַרק
פאָרנומענעם דאָקטער קראשעווסקינ און זאָגט צו אים: איך וועל מיט
אניך כאַסענע האָבן, דאָקטער, אויב איר וועט מיט מיר איצט צופאַרן
צו איינער און אָרעמער געווינערן.“

אזא טעווע האָט שוין געהאט אָט דאָס היפשע מיידל, וואָס מיטן גלאַט
צעקעמטן קאָפּ און היפש רירעוודיק-פריילעכע פּאָנעם: גאנצע שאַען
האַט זי אזוי געקאָנט וועגן זיך איראָנישע מיסעס דערציילן און סאָפּ-

קאלסאפ אפילע מיט קיין וואָרט איר אינווייניקסט לעבן ניט אָנרירן.
בעיערושע פון איר ליטווישער מישפּאַכע איז שוין אפּאַנעם, צו איר
אַט די מעווע איבערנעגאנגענע. און דערפאר האָט זיב, קוקנדיק אפּ איר,
וועגן אַט דער אומבאקאנטער מישפּאַכע געטראכט און געדענקט זיב,
ווי דורכטן שלאָפּ, די צוויי-און-אכציקיאָריקע באַבע אירע, א פּויגלש-
אניגערארטע און קלייננוויקסיקע זקיינע, וועלכע איז פּאַריקט זומער צו
איר צוגאסט געקומענע און האָט מיט איר צוויי כאראַטימ נאָכאנאנד
אין אַט דעם כידער אָפּגעלעבט.

גאנצע זומערדיקע טעג האָט אַט די אלטימשיקע מיט פארמאכטע
אויגן געקאנט אָפּוועגן אין דער הייב אפּ די בעט-קישנס און אויסגיין
פונווניטנס, ווי אן אינגעמאטערטער און שטארק מידער אויסלענדישער
פּאַפּוגנ, וואָס קאָנן שוין די בענקשאפט נאָך דער אלטער היימ ניט
איבערשראָנג און האלט נאָר אין אייב טרוימענ וועגן ווייטג מעדינעס-
האיאמ. ס'האָט זיב געדוכט, אז זי דרימלט גאנצע וואָכטן מיט איינעם
א לאנג פּויגלשן דרעמל, הערט ניט, וואָס ארום איר קומט פּאַר, און
באמערקט שוין ניט אפּילע די יונגע מענטשן פון שטעטל, וואָס קומענ
אהער צו איר אייניקל און ריינדן דאָ וועגן פארשידענע אינטערעסן.
אייניקע זינענע שוין אפּילע זיכער געווענ, אז די זקיינע איז טויב,
אויבערבאָפּל און רעדט שוין ניט פון יאָרן, פון יאָרן.

נאָר איינמאָל זינענע דאָ מיידלעכ און יונגלעכ לאנג געווענ, לאנג
געבירעט וועגן זיב און וועגן זייער לעבן און נאָכדעם לאנג געשווינגן.
און פּלוצעם האָבן אלע א ציטער געמאָגן און זיב איבערגעשראָקענער-
הייט פארן הארצן געכאפט.

די אלטימשיקע האָט הינטער זייערע פּלייצעס דאָס אינגעפאלענע
מויל געעפנט, און איבערן גאנצן כידער האָט זיב געלאָזט הערן איר
הילצערן קאָל, א פארשלאָפּן און נאָגנדיק קאָל, וואָס טראָגט זיב פון
ערגעץ א ווייטער האַלב-אינגעפאלענער כרווע:

„טאָכטערס טאָכטער מיניע! ווער ס'רעדט ווינציקער וועגנ זיך, דער רעדט ווינציקער נארישקייטן“.

און ס'איז געווען אזוי מאַדנע אָט דאָס, וואָס די אלטימשקע האָט זיך נאָך אויך ווערטלעך געוואָלט. איר טאָכטערס טאָכטער, די אקו-שערקע שאַצ איז ניט פארווונדערט און ניט דערשטוינט געבליבן. שמייכלדיקערהייט האָט זי דענסטמאָל נאָר די קישנס אונטער דער אַל-טימשקער צורעכט געמאכט און אויך אזוי שמייכלדיק איר אינ אויער ארונגעשרייען:
„כ'געדענקי, באַבעניו, כ'געדענק“.

די אקושערקע האָט דעם גאנצן אָוונט צו פלאַפלעך ניט אופגע-הערט און דערציילט פיל מינסעס וועגנ זיך און וועגנ איר א פּעטער, א פרומע און א גוטמוטיקן יודן.
פלעגט ער ישמענדיק צו איר ארונטקומען, אָט דער פּעטער אירער, און איר זאָגן:

„אזוי, מאַלקעלע? וועסטו שוין וואַקע קיינמאָל ניט כאַסענע האָבנ?
א שאָד... א שאָד“.

און מירעלע איז אַקעגן איר אפן בענקל געזעסן, געהערט און ניט געהערט, געקלערט וועגן זיך און וועגן דעם שפּאַציר-פּלאַצ, וווּ זי איז פארנאכט אדומגעגאנגען, זיך פארזעסן אפ א היפּשער ווילע און שוין נאָר געדענקט עפעס א שמילע אומעטיקע מינסע, וואָס האָט מיט איר אליין פון קינדוויז אָן פּאַסירט:

„איז זי געוואקסן א באַסיעכידע באַר' גראַליע הורוויצן אינ שטוב... האָט זיך איר עפעס געוואָלט — איז זי געוואָרן אפן זיבעצנטן יאָר א קאַלע פאר וועלוול בורנעס... איז דאָס געווען קארג — איז זי אוועק-געפאָרן אינ קריזישטאָט און גענומען לערנען דאָס, וואָס אלע... האָט

עם נישט געהאלפן — איז זי צוריקגעקומען און, דוכט זיך, ליב באקו-
מען דאָ אינ שטעטל נאָסן העלערנ... איז דאָס אָבער אלץ קאָרן געווען,
און געדוכט האָט זיך אלץ, אז דאָס קומענדיקע לעבן באַראַרפּ זײַן גאָר
אנדערש. נאָסענען האָט זי איינמאַל געזאָגט: „ס'וועט פֿון דעם גאַרניש
זײַן; ער מעג פֿון שטעטל אוועקפֿאַרן“. דעם כאָסן אירן האָט זי די
טנאַזל אָפּגעשיקט... און איצט איז זי ווידער פֿרײַ, — און דער פֿאַר-
נעפֿלער ווילן איז ווידער מיט איר... און איצט בלאַנקעט זי גאַנצע
טעג אַרום דעם שטעטל, און ליפּקיס הינקט איר נאָך... און איצט איז
זי דאָ באַ דער אַקושערקע שאַץ, וואָס ווײַנט שוין דאָס צווייטע יאָר אינ
איר געדונגענעם שטיבל, וואָס אינ שטיבל עק דאָרפֿ“.

קײַן באַזונדער אומגליק אינ, דוכט זיך, ניש געשען סײַ אינ איר
לעבן, סײַ אינ לעבן פֿון דער אַקושערקע שאַץ. נאָר מיט קײַן איבעריקע
פֿרײַדן האָבן זיך שוין אויך זייערע בײַדנס לעבנס ניט אויסגעצײכנט,
און דערפֿאַר טראַכט זיך מיט אזאַ טרויער וועגן זיך, וועגן דער אַקו-
שערקעס אומבאַקאַנטע יונגע יאָרן, וועלכע זי האָט צוזאַמען מיט איר
אומבאַקאַנטער מישפּאַכע ערגעץ אינ דער ליטע געלאָזט, און ס'וויילט
זיך שטיל זאָגן:

„איר ווייסט, שאַץ? איר זײַט אַ מאָדנער מענטש“.

„איר שטעלט אײַך פֿאַר, שאַץ? מיט אַן איראַנישן שמויכל אַפּ די
ליפּן וועט מען אײַך סאָפּקאַלסאָפּ אינ קײַווער אַרײַנגלייגן“.

נאָר אַט האָט זיך די אַקושערקע שאַץ אַ נײַעם פּאַפּיראַס באַמ
קעסטל היילן געמאַכט. פֿאַרײַכערנדיק דעם פּאַפּיראַס באַמ לאַמפּ, האָט
זי אינ אַלאַכסן געכאַפּט אַ קוק אַפּן אָנגעברױגעזטן ליפּקיסן און אַ
שמויכל געטאָן מיט אַ מינע פֿון אַ לעץ אַ שאַלעם-מאַכער:
„מאָדנע איז שוין יעדער מענטש“.

ס'דוכט זיך, אַז זי גרײַט זיך דערצײלן וועגן אײַנעם אַ מענטשן,
וואָס איז שוין מאָדנע מיט זײַן גאַנצע לעבן. מעגלעך, אַז דערצײלן

וועט זי איצט וועגן איר באקאנטן, דעם קרעפטיקן און איינזאמענ בא-
כער, דעם העברייזשן ליטעראט הערצ, וואָס וואלגערט זיך אלע זומער
ערגעצ אינ א שטארק-שטילן שווייצעדישן דאָרף און אלע ווינטער
אינעם קליינעם ליטווישן שטעטל, ווו זינ געשמאָרבענעם זיידן, דעם
דאָוו, האָט מען שוין לאנג א שטיינערנע מאצייווע פאר קאָהעלשע געלט
אוועקגעשטעלט.

און א כשאד איז דאָך פאראן א היפשער, אז די אקושערקע איז
געשטרויכלט געוואָרן אין איר ליבע דאפקע צו אָט דעם באַכער, וואָס
גלייבט שוין אין גאָרנישט, אז עפעס איז צווישן זיי אומאָנגעמעם
צוריק מיט צוויי יאָר פאָרגעקומען, און די אקושערקע האָט דערפאר
געמוזט ניט-וויילנדיק איר שטעמל פארלאָזן און זיך אין אָט דעם וויסנ
עק דאָרף באזעצן.

מירעלע רוקט זיך מיטן בענקל נעענטער צום בעט, ווו די אקושערקע
האָט זיך באקוועט אוועקגעזעצט. און ליפיקסעס מויעב איז נאָך אלץ
פארנומען מיט זיין וואַכעדיקן כעזשנ:

„אלע טאָג טינעט מיט אים זיין מוטער, אז ער מוז זיך מאכנ א
האלב טוצ וועש... נאָך אלע פארדינסטן וועט ער סאָפּאָלסאָפּ ניט
האָבן מיט וואָס איבעראיאָר ווינטער אין קראכ אוועקצופאָרן.“

ווען אָט דער געדאנק הערט אופ אין זיין מויעב צו עקבערן, קוקט
שוין מירעלע אינגעבוניגענעהייט מיט שטארק פארינטערעסירטע אויגן
אין דער אקושערקעס פאָנעם און כאפט יעדעס וואָרט, וואָס יענע לאָזט
פאמעלעכ צוזאמען מיטן רויך פונ מויל ארויס.

„צי הערצ שרייבט איר בריוו, פרעגט מירעלע? ... ריישיס, איז ער
שוין דערפּ ביכלאל צו קלוג און האָט פינט נארישקייטן צו טאָג, און,
צווייטנס...“

זי פארציט זיך טיפ-טיפ מיטן פאפיראָס, אזוי אז די רויטע קויל בא-
לייכט איר אינגאנצן דאָס פאָנעם, לאָזט ארויס דעם רויך פונ מויל און

גיש שוינ צו מיט אויסגעקרימטע ליפן און מיט א ווונדער פון בא-
ליידיקונג:

„מ'וואָלט געקאָנט מיינען, אז איר, דער אקושערקע, גייען זיי טאקע
בעמעס אָפּ, אָט די בריוו זינע...“

בא ליפסיס פארקרימט זיב דאָס פאָנעם אפ לעצאָנעס צו מאכט.
„יא, דער אקושערקע גייט שוינ קלוימערשט קיינמאָל ניש אָפּ דאָס,
וואָס זי האָט ניש און וועט קיינמאָל ניש האָבן.“

ער וויל איר דערמיט, אפאָנעם, אָפּדינען פאר אירע פרויערדיקע ווער-
סער: „אז אָב און וויי איז צו אייב, ליפסיס“. נאָר ער האלט זיב אייב,
קוקט מיט סינע אפ איר אופגערעגט פאָנעם און שווינגט.

ס'איז אזוי שטיל אין אָט דעם איינציקן באלויכטענעם כידער,
וואָס אין דעם אקושערקעס שמיכל. ס'דוכט זיב, אז ס'איז שטארק
שפעט, און ס'קלינגט בא עמעצן אין אן אויער. צווישן דער באנאכ-
טיקער רוי, וואָס נאָנט אין אלע טונקל-באלויכטענע ווינקעלעכ, הערט
זיב נאָר, ווי ליפסיס שפארט דעם קאָפּ אפ דער פארענטשע פון בעט
און ווי ס'שטארבן פאמעלעכ אָפּ די באטראכטע ווערטער, וואָס די אקו-
שערקע שאצ ווארפט וועגן איר באקאנטן אין דער שטילקייט ארניט:
„האָט ער נאָכ פארצווייגארן פון זיב אליינ כויזעק געמאכט און איר
געוואָגט:

„שריבן באטאָג איז אימ שוינ א ביזויען פאר זיב אליינ און פארן
גאנצן שמעטל יודן, וועלכע באדארפן עס ניש. טוט ער עס שוינ נאָר
באנאכט, ווען מענטשן שלאָפן.“

„באנאכט, זאָגט ער, איז בא יעדן די בושע קלענער.“
און נאָכדעם שמיכלט ער און שווינגט.

„ס'איז אימ שוין, זאָגט ער, גאַרנישט וועבליבן, כּוּצ דאָס שמייכל-
דיקע שווינגן“.

אינ דער לופט פונעם כּיידער שוועבט שוין ארום דער בלאַנדזשענ-
דיקער שאַטן פונ אָט דעם פארוואַגלטן באַכער, און ס'דוכט זיך: ער-
געצ איז א נאָעמנ כּיידער-ווינקל, וואָס היטמער די פּלייצעס, שטייט
ער אליין מיט זיין גאנצן קרעפטיקן און עטוואָס אינגעבוויגענעם
ווקס; ער האָט ליכטיקע, ניט לאנג אָפגעשוירענע האָר מיט אויב
אזעלכע ליכטיקע נידעריק צוגעשוירענע וואַנצעס, קוקט אהער רויק מיט
שמייכלדיקע אויגן און הערט, ווי ס'דערציילט וועגן אימ די אקו-
שערקע שאַצ:

„וואַלגערט זיך געוויס אָט דער נאווענאד איצטיקן ווינטער אויב
אינ קליינעם ליטווישן פּוסטן שטעטל און בלאַנדזשעט דאָרטן גאנצע
נעפּלדיקע טעג ווייט, ווייט אפ די שניידיקע פעלדער“.

מירעלע פארטראכט זיך וועגן זיך, דענסטמאָל ווען די אקושערקע
דערציילט, וואווי ער רעדט שוין דאָרטן קיינמאָל מיט קיין אינטע-
ליגענטן מענטשן ניט און האלט זיך אפילע פונ פּאָשעטע שמאָט-יודן
פונדערווייטן. נאָר אויב ווייט פונ שטעטל באגעגנט ער ערגעץ-ווי א
פויער שפּאנען, שמעלט ער זיך אָפּ און פארפּיחט מיט אימ א לאנגן
שמעס:

„פונ וואָסער דאָרפ שטאמט ער? צי האָט ער ווייט און קינדער? און
וועמעס ער באארבעט ער: אייגענע, צי פרעמדע?“

און נאָכדעם קוקט זי שוין ווידער צו דער אקושערקע און הערט
ווייטער, ווי זי דערציילט:

„דאָרטן, זאָגט ער, צווישן די שווייצערישע פארשטיינערט שווינגן-
דיקע בערג און שטילע אַזערעס, שטארקט זיך אינ אימ די איבערציי-
גונג, אז מענטשן וועלן סאָפּקאָלסאָפּ צו טומלען אופהערן און וועלן
מיט איין און דעם זעלבן שמייכל דעם טויט מיטן לעבן באגעגענען“.

„ער קוקט שוין געוויס מוירערדיק אפן לעבן, גיט זי דערבני צו, און דאך האָט דאָס אימ ניט געשמערט נאָט אינ דער זעלבער שווייצ איינע פון זיינע שענסטע קליינע זאכען אָנצושריבן.“

די אקושערקע שעמט זיך מירעלעך און ליפקיסן אינ פּאָנעם ארניג-צוקוקן און הרייט פון זיי איר פּאָנעם אוועק.

מיט גלאַנצנדיקע קוימ-קוימ שמיכלדיקע אויגן קוקט זי צו דער העכערער האלב פון דער קעגנבערדיקער וואנט און הייבט דאָך אָן פאמעלעך און שטייל אָט די קליינע זאך זיינע אויסווייניק צו לעזן.

...און בלאַנדזשענדיק אזוי יאָרנלאַנג איינער אליין איבער דער וועלט, האָב איך, דער פארטריבענער נאווענאר, אלץ מער און מער זעלטן ערגעץ-ווי א יושעוו באגעגנט, און פארגעסן האָב איך פאר דער צייט דעם כעזשע פון שאבעס און פון וואָב. איינע נאָך איינער האָב איך פונעם שווערן פּאָק, וואָס אפּ מינע פלייצעם, די זאכען ארויסגעוואָרפן און געזאָגט צו זיך אליין: „גיט איך און ניט קיינער באדארף שוין אָט די זאכען האָבן. נאָך וואָס זשע זאָל איך זיי נאָך אפּ זיך וטראַגן און אונטער זיי-ער שווערקניט מינע פלייצעם בייגנ?“

און ווען איך לעכערדיקן זאק, וואָס אפּ מינע פלייצעם, איז שוין גאַרנישט געבליבן, האָב איך אימ אויב אוועקגעוואָרפן און גענומען ארומקוקן זיך אליין.

„כ'בינ נאָך קימאט יונג, האָב איך דערבני געטראכט, קראפט און מאכט שלאָפט אינ מיר, נאָר צי קאָן איך האָפן, אז איך אליין זועל זיך נאָך אמאָל אינ זיך נייטיקן?“

און פארגעסנדיק דאָס, וואָס כ'האָב הינטער זיך געלאָזט, האָב איך פאמעלעך גענומען שפּאַנען פּאַרויס.

כ'האָב געטראכט:

„ס'איז קעדני צו זען, וואָס ס'טוט זיך דאָרטן, אפּ יענעם וועלט-שעטעך, וועלכע ס'שלינגט איינע האַריוואָג, און עפשער... עפשער וועל איך פאָרט ערגעץ אָנקימען“.

און איינמאָל, איך אָנהייב ביינהאשמאָשעס איז דאָס געווען, בינ איך טאקע אזוי איך א טויטער שטאָט אָנגעקומען און האָב דאָרטן די טירן פון אלע היזער אָפענע געטראָפּן.

ניט קיין ווינטערדיקע און ניט קיין זומערדיקע זינען איך אָט דער טויטער שטאָט די ביינהאשמאָשעס געוועזן, און קאלט איז מיר ניט געווען, און קיין פאכער איז מיך ניט באפאלן. פון שטוב צו שטוב בינ איך ארומגעגאנגען און האָב געזען: פארגלי-ווערטע קערפערס ליגן אומעטום אפּ די בעטן און האלטן איך די פויסטן הארט געדריקטע שטיינער. אפּ עמעצן האָבן זיי שוין אפּאַנעם, פארן טויט אָט די שטיינער געוואָלט ווארפן.

איך א ווינקל פון א שטוב האָב איך נאָר איינע א שלאַנק-וואקסיקע פרוי דערזען און בינ פארשטיינערט געוואָרן אפּ איר קוקנדיק. א שווארץ-כיינעוודיקע, א מאט-בלאסע, געקליידט איך א לאנגע שווארצע קלייד, איז זי אָנגעשפארט אָן דער וואנט גע-שטאנען, געקוקט מיט שווארצע אויסגעמאטערטע אויגן איך דער זויט און שוין, אפּאַנעם, פארגעסן, אז זי האלט די גאנצע צייט צוגעדריקט צו דער ברוסט א קינדערש קליינע, וועקסענע ליאלקע.

„אזוי שפעט ביסטו געקומען, האָט זי צו מיר שטייל און גלויבליכטיק געזאָגט, מ'האָט דאָ אפּ דיר אזוי לאנג געווארט, און איצט קוק: זיי זינען שוין אלע טויט“.

כ'האָב געשווינג דערפאר, וואָס איך אירע אויגן האָט שוין געברענגט יענער פייער, וואָס ברענט איך די אויגן פון אלע מע-

שונאָזאָמ, און זי האָט מיר נאָכ אפ דער ליאלקע, וואָס בא איר
ברוסט, אָנגעזויזן און געזאָגט:
„דו ווייסט, וואָס דאָס איז? ס'איז א פארשלייערטער טאָעס“.
און, אנדערפאלנדיק א טויטע אפן בעט, וואָס איז לעבן איר
געשטאנען, האָט זי נאָכ שטיל, אומגעוויינלעך שטיל, דעם גע-
דאנק אירן פארענדיקט:

„און אינגאנצן... אינגאנצן — איז דאָס — געווען — נישט
מער, ווי א פארשלייערטער טאָעס“.

...דענסטמאָל האָב איך די שטוב פארלָאָזן און בינ געגאנג-
גען זיך אפן טויער פון שטאָט אוועקזעצן.

„ווידיג וועל איך שוין פונדאגען גיין? האָב איך צו זיך אליין
געזאָגט, בעסער וועל איך שוין דאָ אייביק אפן טויער זיצן און
וועל א שוימער פון אַט דער שטאָט בלייבן“.

און אַט זיך איך שוין אזוי לאנג אפן טויער פון אַט דער
שטאָט, וואָס איך איר קומט קיינער נישט אריין און פונוואגען
ס'גייט קיינער ניט ארויס.

אלץ, וואָס כ'האָב אמאָל געוואסט, האָב איך עזיין לאנג פאר-
געסן, און איך מויעב איך מינעם איז שוין מער ניט ווי איינער
א געדאנק געבליבן:

„אלע, אלע זינגען זיי שוין געשטאַרבן, און גאָר איך אליין
לעב און ווארט שוין ניט אפ קיינעם“.

און ווען איך קוק נאָכאמאָל זיך אליין ארום און דערפיל די
קראפט און מאכט, וואָס ש'אַפט איך מיר, טו איך שוין אפילע
קיינ זיפצ ניט און טראכט:

„כ'בינ א שוימער פון א טויטער שטאָט“.

די אקושערקע איז געבליבן שטיל.

מירלעלע האָט זיך מיטאמאָל פֿון אָרט אַ הויב געגעבן, קעדיי צו גיין מיט ליפּקיסן אהיימ. נאָר דער גניכט פֿון דער דערציילונג האָט נאָכ אפּ איר גערופֿט, איז זי טרויעריק און שטיל אפּ איין אָרט געשטאנען, און איר מויעכ האָט נאָכ געקלערט וועגן דער שוויטער שטאָט און וועגן דער אקושערקעס פּאָנעם, וואָס האָט זיך אזוי מאַדנע אומגעביטן בעשאַסן לעזן.

„די אקושערקע האָט געוואָלט אויסזען אלע אירע יאָרן ווי אַ כאַ- כאַמע און אַ געפרוּוטע, איז אפּ איר ארופגעשפרונגען דער צאָרן פֿון איר באהאלטענער ליבע צו אָט דעם באַכער... בעשאַסן לעזן זינען דאָך געווען אזעלכע מינוטן, ווען איר פּאָנעם האָט אויסגעזען אזוי נא- ריש, ווי דאָס פּאָנעם פֿון אַן עמעסן אידוואָט.“

און ווידער האָט אפּ איר די שטימונג פֿון דער דערציילונג געווירקט. אירע אויגן האָבן געקוקט אפּ די פענצמער-שוויבן, וואָס צו זיי האָט זיך פֿון הרויסן געקלאַפט די שוואַרצע נאכט, און אירע אויערן האָבן שוין נישט געהערט דאָס שטילע שעפטשען פֿון אירע אייגענע ליפּן:

„אָט דער פּאַרשוין, וועלכע די אקושערקע רופֿט הערצ... עפעס לעבט ער אָן ווילן און שרעכט אָן ווילן... ווי קלערט די אקושערקע: ס'איז אימ נאָכ געבליבן עפעס אַכוצ מעשוּגע צו ווערן?“

נאָר די אקושערקע שאַצ האָט זיך שוין ווידער כאַט קעסטל מיט הילזן געפּאַרעט און זיך דאָרטן שוין ווידער אַ נעעם פּאַפּיראָס גע- מאכט.

„ער איז אזוי געזונט, ווי אַ גוי, האָט זי פֿון דאָרטן געענטפּערט, ער קאָן אלץ אריבערמאַגן שוויגנדיק.“

און דער גומעריאָר ווייסט זי, פּאַרוואָס זי האָט נאָכ באלד כאַ- דארפֿט קאלטבלוטיק צוגעבן:

„נישקאַשע, דער רועב וועט אימ דאָרשן ניט נעמען.“

מירעלענ איז נאָכדעם אינטערעסאנט געווען אריינצוקוקן אהער פון דרויסן דורכט פּענצטער און זען:
די אקושערקע שאצ אַוילט זיך לאַבלומן ניט שלאָפּן לייגן און טראכט נאָך אפילע ניט דעם לאַמפּ אויסלעשן. מיטן רייכערדיקן פּאַ-פּיראַס איז מויל און מיט מאַנצבלש אריבערגעוואָרפּענע פּיס זיצט זי נאָך אָן שום באַוועגונג אפּן בעט און קוקט ערגעץ וווייניג און דער פּום-שער לופּט, וואָס איז כּיידער.

ס'איז געווען שפּעט נאָך האַלבער נאַכט, און קיינ לאַמפּן האָבן שוין אינערגעץ ניט געברענט.

ווייט-ווייט אינעם באַנאַכטיקן האָריזאָנט, וואָס קעגניבער די פּאַר-שנייטע פּעלדער, האָבן זיך נאָר איז איינ לאַנגער שוואַרצער שורע די דעמבענע וועלדלעך געצויגן, און געדוכט האָט זיך, אַז זיי ווילן דריי-לען און קאַנען ניט, אַז ס'שמעט זיי פּונדאָנען די לאַנגע שניט פּון דער אקושערקע שאַס דרויט באַלויכטענעם פּענצטער, און ס'וועקט זיי אלע-מאָל אַן אנדער שטייַל בלאַנדזשענדיק וויינל, וואָס קומט אַהין צווישן די יונגע ביימער צו לויפּן און לאָזט איבער צווישן זיי באַנאַכטיקע מאַ-רעשכויירע פּון ערגעץ-ווי אַ נייגעכויירענעם אומגליק.

מירעלע האָט נאָך אַלץ פּאַר די אויגן די זיצנדיקע אקושערקע שאַצ געזען, געדענקט דאָס מייסעלע וועגן דער טויטער שטאַט און זיך מאַ-רעשכויירעדיקערהייט געוואָרנט:

„געוויס וועט זיך איר שוין אַ גאַנצע נאַכט די טויטע שטאַט מיט דער מעשוגענער פּרוי איז שוואַרצן כּאַלעמען... אַ גאַנצע נאַכט“.
נאָר דורכגייענדיק פּאַרבן איר געוועזענעם מעכטנס דרימלענדי-קער שטוב מיט אירע אויסווייניק געשלאָסענע בלויע לאָרנס, האָט זי

דעם באיאָרטן גוי, דעם סטרוזש, דערזענ וואָן זיך געשטעלט מיט אים ריידן.

„אב, זאכאר, פארוואָס קומט ער קיינמאָל צו זיי ניט ארונט, זאכאר?“

דער אלטער זאכאר איז געשטאנען פאר איר אָן אַ היטל און איז שיר ניט צעגאנגען פון גליק:

„אוי, אוי, אוי! וויפל מאָל האָט ער די באַרישניע באַנאכט אַהיימ געפירט? וויפל מאָל האָט ער דער באַרישניע אינ דער בלאָטע-צניט זאָפּיסקעס געטרָגן... און איצט, איצט האָט מען אים אפּ דער קיב געזאָגט, אז זי איז שוין אויס קאלע געוואָרן... איז עס עמעס אָט דאָס, וואָס מ'האָט אים אינ קיב געזאָגט?“

און זי האָט געשמיכלט און אים אינ אויער געשרווען:

„ס'איז עמעס, עמעס, זאכאר.“

עפעס האָט זי זיך שוין צופיל וועגן איר געוועזענע מעכונסן הויזגעזינד דערפּרעגט; געוואָלט, אפּאַנעם, שטאַרק געוואָר ווערן, צי דער געוועזענער כאָסן אירער נעכטיקט איצט אינ שטאַט, נאָר ניט געקאָנט, צי דערפּאר, וואָס ליפּקיס איז דאָ באַ דער זיט געשטאנען, צי נאָר דערפּאר, וואָס דער באַיאָרטער זאכאר האָט וועגן אלע שנילעס אירע געקאָנט דאָרטן אינ שטוב איבערגעבן.

ליפּקיס איז שוין אזוי צופּרידן געווען, וואָס זי האָט צולעצט אָט דעם אלטן גוי אָפּגעלאָזט, און שוין אלייג געפּילט, אז ער ניט אופּ אַן איבעריקע שנילע:

„אָט וועט ער באַ איר, לעמאַשל, פרעגן: וואָס פאַר אַן אינטערעס האָט זי געהאַט מיט אָט דעם אלטן גוי אַ גאַנצע האַלבע שאַ פאַר-ברענגענע?“

נאָר זי האָט אים גאָרנישט ניט געענטפּערט, זיך ווידעראַמאָל אָפּ-געשטעלט, זיך דערמאָנט, און מ'באַדאַרף דעם סטרוזש אפּ טוי געבן,

אונ בא אימ, ליפקיסן, צוליב דעם א וואנצן רובל געפרעגט. האָט
ער זיך אָקאָרשט פונסנני שטארק באַרויגעז דערפילט אונ, שלעפנדיק
דעם זילבערנעם רובל פון מאַש, שוין מיט אַזאַ בייזקניש וועגן איר
געטראַכט:

„עמעצער איז אַ מיינון, ווי פאַשעט אונ פראָסט זי נעמט דאָס
א ביסל באַ אימ געלט? מאַמעש ווי באַ אַ מאַן נעמט זי דאָס באַ אימ“.

IV

אפ עמעצן האָט מען זיך באַ ר' גראַליע, הורוויצן אינ שטוב
געריכט.

די אויסלענדישע ראָזע גארדינען האָט מען פונסנני אפ אלע פענצ-
טער אופגעהאנגען, דעם קילן זאל האָט מען אלע וואָג געהייצט אונ
די סאַמעמענע סטעזשקעס האָט מען דורכויס אפ די דילן אויסגע-
שפרייט. די וואַנצע שטוב האָט שוין פון כויל אפ קוידעש עפעס מוי-
סעפ געווען אונ, דוכט זיך, שוין גאַרנישט אינזינען געהאַט, אכוצ
די קלאַנגען, וואָס האָבן זיך אינעם גאַנצן שטעטל וועגן מירעלען
ארוםגעטראָגן:

„איז אַ סוואָרע, אז זי ווערט טאַקע פאַר אימ אַ קאלע, פאַר יאַנ-
קעוו-יויסעפ זנדענאָווסקיס לייטישן באַכער; פאַרן באַכער פון יענעם
זעלבן יאַנקעוו-יאָסל זנדענאָווסקי, וואָס שטאַמט פונעם נאָענטן דאָרפ
שוקני-גאָראַ, וווינט שוין דאָס צענטע יאָר אינ פאַרשטאָט פון ווייט-
לעבן קראַב, ווו ער האָט אַן אייגענע גוראַליע אונ שפאַרט נאָך אַן
אדאיעם אינ דער היגער געגנט מיט זינע גרויסע אָקסן-שטאַלן“.

ליפקיס איז אזוי בייז געווען יעדעס מאָל, בעשאַס עמעצער האָט
זיך וועגן אָט די קלאַנגען באַ אימ פאַנאנדערגעפרעגט, אונ בייזער-
הייט געענמפערט:

„פונטוואנען זאל ער דאס וויסן?“
„און ביכלאל... פארוואס דערפרעגט מען זיך וועגן דעם דאפקע
בא אימ, ליפקינס?“

ער האָט זיך דענסטמאל זעלטן ווען מיט מירעלעך באגעגנט, זיך
דערפאר עמעצן אפגעלאָכעם געהאלטן מאָרנע געוועדיק און שמאלץ
און קלוימערשט ניט געוואסן, און די גאנצע קלאנגען שטאמען ניט
מער ווי פון א פאָטעטן פרעמדן יודן, א שאדכנ, וועלכער האָט זיך
אפ א פאָר טעג בא אוראָם-מוישע בורנעם אָפגעשטעלט און האָט זיך
דאָרטן געקלאָגט:

„וואָס זשע קומט ארויס, וואָס בא זיךענאָווסקיני איז א ווילער
באָכער פאראן! מירעלע איז נאָך פאָריקן זומער ערגעץ אין קרניזשטאָט
איז איין אכסאניע מיט אימ געשטאנען, זיך א פאָר מאל דאָרטן אין
קאָרידאָר מיט אימ אדורכגעשמועסט און אימ שוין, אפאָנעם, אפ
איביק דעם קאָפ פארהרייט.“

נאָר טעג נאָך טעג זינען אוועקגעגאנגען און צו דר' גראַליע חור-
וויצן איז שטוב איז נאָך אלץ קיינער ניט אראָפגעקומען. מירעלע איז
נאָר עפעס בלאַסער און שטילער געוואָרן, און געדוכט האָט זיך שוין,
אז זי ווייסט ניט פון גאָרנישט און הערט זיך צו גאָרנישט צו; אז אל-
צייטס איז איר, צי מ'רעדט וועגן איר איז שטאָט שלעכטס, צי גוטס,
און אז דערפאר טוט זי שוין גלויבנילטיק אזעלכע אומבאטראכטע, סאָס-
יעכדישע מניסימ, שטעלט אָפ אינמיטן גאָס איר געוועזענעם כאָסנס
שוועסטער, קלאָגט זיך אפ זיי דערפאר, וואָס זיי קומען צו איר קיין-
מאל ניט ארבייט, און טינעט מיט א מאָדערן יאָרדישער געפאלנקייט:
„אלקאָלפאָנעם... ניט ערגער איז זי דאָך, אלקאָלפאָנעם, פונעם
פאָטאָגראַפס ווייב, דער דאָזענבויעכע, וואָס צו איר לויפן זיי צוויי
מאל א טאָג.“

ביידע אוראָמ-מוישע בורנעסעס מיידלעכ האָבן זיך נאָך אַט דער באַגעניש אין די פענעמער געקוקט און זי איז גרויס ווונדער מיט די אויגן באַגלייט:

„ביסט אפ איר א מיוונג?“ האָט די עלטערע באַ דער קלענערער געפרעגט.

און זי איז נאָך אלץ איינע אליין ערגעץ ארופ דעם שטעטל גע-
גאנגען. באַ דער אפטיק, וואָס צווישן די לעצטע יודישע הויזער, האָט
זי זיך אינמיטן וועג אָפגעשטעלט און זיך ארומגעקוקט. קיינער איז
דאָרטן ניט געווען, אכוצ יענעם אָפגעריסענעם יונגעלע, וואָס איז פון
ערגעץ אראָפּ אין שמאָט ארניג געגאנגען, און די גלעזערנע אפטיק-
טיר, וואָס מיטן גלעקל, איז פון איבווייניק מיט א רויט פאָהענגל
פארשטעלט געווען. זי האָט אָט דאָס אָפגעריסענע יונגעלע צו זיך צו-
גערופן און אימ געבעטן, איר פון דער אפטיק דעם פראָוויזאָר-געהילף
סאפיאנען ארויסצורופן. דאָס יונגעלע האָט זיך געשעמט און געפאָלגט,
און זי איז דאָרטן איינע אליין געשטאנען און געווארט, ביז סאפיאנע
האָט און ארבעט זינע געענדיקט, ביז ער האָט זיך דאָרטן אָנגעמאָן
און איז אהער אין דרויסן מיט זינע ארויסגעקראַכענע, פארבלאָזע
אויגן ארויס. יודן זינע דערווייל אפ א פאָשעטן פוייערשן שליטן פון
ערגעץ צוריק אַינן שמאָט אָנגעקומען, געוואָרפן אפ איר דערשטוינטע
בליק און דערבן מאָדנע שמייכלען איינער צום צווייטן אָנגעהויבן,
און זי האָט זיך קלוימערשט אפ זייערע שמייכלען ניט אומגעקוקט און
מיט אן ערנסטער מינע צום פראָוויזאָר-געהילף סאפיאנען געזאָגט:

„זי האָט אימ פריער געוואָלט בעטן, ער זאָל זי צו דער אקושערקע
שאצ אָפפירן. נאָר איצט... גלוסט זיך איר שוין צו דער אקושערקע
שאצ ניט גיין. ער האָט צינט זיך מיט איר אַ ביסל אהיין, ארויס דער
שמאָט דורכגיין?“

און דער פראָוויזאָר-געהילף סאפּיאַנ האָט איבער אָט דער שנילע
געמוזט דעם האַרדז אויסציען, אראָפּשלינגען און מיט נערוועזע פינ-
גער דאָס אייבערשטע קנעפל פונעם ווינטערדיקן פאלמאָ פארשפּיליען:
„צי ער האָט צייט? ער איז, אייגנטלעכ... ער קאָן, אייגנטלעכ, א
ביסל גיין“.

און ער איז געגאנגען א נערוועזער און אופגערעגטער פארבני איר
לינקער זייט, ניט געקוקט צו איר, געזען מיט די ארויסגעקראַכענע גרוי-
סע אויגן דעם נעפל, וואָס שפּרייט זיך ארויס דעם שמעטל, ניט גע-
האט אפּצעלאַכעס פון וואָס צו ריידן, און געשווינגן א מאָדנע שווער-
קניט האָט זיך אין זיין שווינגן געפילט, האָט מירלע אפּ אימ פון צייט
צו צייט א בליק געוואָרפן און, צולעצט, בא אימ געפרעגט:
„ער, סאפּיאַנ, שטאמט, דוכט זיך, עפעס גאָר פון אן אַלטער מיש-
פּאַכע... מ'האָט איר, דוכט זיך, ניט לאנג וועגן דעם דערציילט?“

און אין א וויילע ארום ווידער וועגן דעם זעלבנ:
„איר טאטע שטאמט אויך פון אן אַלטער גערמאנישער מישפּאַכע,
וואָס האָט זיך לאנגע צייטן מיט זיך אליין מעשאדעכ געווען און ווערט,
אפּאַנעם, פון אַלטקניט דעגענערייחט. מעגלעכ, אז דערפאר פילט שוין
צייטנווייז זי, מירל, אזא פוסטקניט און טויג ניט צו גאַרנישט“.

זיי זינען שוין געגאנגען איבערן שנייטן שפּאַציר-פלאַץ און זיך
פאמעלעכ גערוקט פאַרויס. פּלוצעם האָט דער אופגערעגטער פראָוויזאָר-
געהילף אומבאוואוסטערהייט אָנגעהויבן אין פאלמאָ-קעשענע מיט א
פינגער עפעס א מיין „ליכוויד“ צו חרייען און, ניט אומקוקנדיק זיך
צו איר, מיט א נערוועז-ציטעריקן קאָל געפרעגט:

„ס'איז געוויינלעך ניט זיין אייסעק, און זי האָט בעיאד אימ ניט
צו ענטפערן... ער וויל בא איר נאָר פרעגן: פארוואָס, לעמאַש, זאָל זי
זיך צום עקזאמען ניט צוגרייטן און זאָל זיך עפעס אן אינטעליגענטע

פּראָפּעסיע ניט צוקלעבן. ער האָט געהערט: סאכאקל צוויי ואונ צוואַנ-
ציק יאָר איז זי אלט.

אונ מירל האָט זיכ איבער עפעס אָפּגעשטעלט און גענומען אַראָפּ-
קוקן אהינ, וווּ זי האָט מיט א שפיץ פון איר קליינעם קאלאָש אין
שניי געגראָבן:

„יאָ, פיל מענטשן האָבן איר שוין די שילע פירגעהאלטן“.

ס'איז געווען שטיל אין דער אַרומיקער נעפּלדיק גרויער לופט. קיין
שוואַרצע ראָבן זינען דאָ שוין אפילע נאָענט ניט אדורכגעפלוניגן, און
קיין בענאָדאָם האָט זיכ אין דער ווינטערדיקער ווינטקייט ניט באוויזן.
פלויעמ האָט מירל עפעס ווי א זיפּצ געמאָגן, זיכ פאמעלעכ און ער-
געצ אין א זנט פארקוקט און אויב אזוי פאמעלעכ און פארקלעחט
אָנגעהויבן דערצייילן, ווי אין איינעם א ווינטערדיקן פרעמיק-צונאכטס
האָט זיכ פאר איר זייער דינסטמיידל געקלאָגט:

„ווי וועט זי דאָס אָן יאָדערנ איינע אליין ביז עלף אזייגער אויס-
זיצנ? מעשוגע וועט זי דאָך דאָ ווערן“.

און אין א קליין שטיקל צייט ארום האָט זי, שפּאַצירנדיק אין
קרייזשמאָגל, אונטערגעהערט, ווי א קורסיסטן האָט זיכ פאר א סטו-
דענט געקלאָגט:

„נאָט אירער! זי האָט לאַכלומן ניט אין דער היים וואָס צו לעזן,
פונעם זינען וועט זי דאָך דאָרטן איינע אליין אַראָפּ“.

און דאָ האָט זי זיכ אָקאָרשט אפ סאפּיאנען אומגעקוקט, זיכ גע-
לאָזט מיט אים ווינטער גיין און געפרעגט:

„איר פארשטייט, סאפּיאנען? איינע און די זעלבע פוסטקייט וויל
מען פון זיכ מיט יאָדערנ און מיט א בוכ פארטרייבן?“
„צי איר פארשטייט?“

באמ פראוויזאָר-געהילפ זינענ די ארויסגעקראַכענע פארבלאָזע
אויגנ נאָכ גרעסער געוואָרן, און א האַלבע זינט נאָן האָט באַ אימ
נערוועז פון כקירע-היסלעוועס אונטערשפרינגענ אָנגעהויבן.
„דיעלץ וו מאַמ, וואָס זי, מירל, האָט נאָרוואָס צוויי פארשיידענע
זאכנ צונויפגעמישט...“

נאָר מירל האָט אימ שוין איבערגעשלאָגן און אימ אפ טריט-סי-
מאָנימ, וואָס אפנ שניי, אָנגעוויזן:

„ער דערקענט זיי, אָט די מאַנצבלשע טריט? דאָס איז זי מיט
ליפקיסנ ניט לאַנג אפ דעם זעלבנ אָרט אַרומגעגאנגענ.“

צי האָט זי אימ דערמיט געמיינט פאָשעט די רייד. איבערשלאָגן?
צי עפשער האָט זי גאָר געוואָלט, און ער זאָל דאָס נאָכדעם ליפקיסנ
איבערדערציילן און זאָל באַ אימ א פאָדראַסיקע בענקשאפט צו אָט
די טריט-סימאָנימ ארויסרופן?

אליין איז זי דענסטמאָל נאָכ לאַנג, לאַנג איבער אָט די שנייזקע
פעלדער מיט סאפיאַנע אַרומגעגאנגענ און אימ אלעמאָל געפרעגט, צי
ס'איז אימ אָנגענעם מיט איר צו גיין, און צי דער באלעבאָס זינער,
דעם גאלעכס איידעם, וועט אפ אימ באַרויגעז ניט זיין.

אומגעקערט האָט זי זיב מיט אימ צוריק אָינ שטעטל, וועג אינ
הרויסנ האָט שוין טונקל ווערן אָנגעהויבן, און די געפלעג, וואָס אַרומ,
האָבן זיב נידעריקער צו דעם שניי אַראָפגעלאָזט און זיב גענומען
אקעגן נאכט שטארקן. זי האָט זיב אָפגעשטעלט פאר איר שטוב, קע-
דיי אימ נאָכאמאָל צו באַדאנקענ:

„איז באַ איר שטארק אָנגעלייגט, וואָס אימ איז סאָטש אויב אָנ-
גענעם מיט איר געווענ... זי האָט דאָכ באַ אימ אזויפיל צינט אָפגענו-
מענ.“

נאָר דאָרטן אפ דער שוועל פון קראַמ, וואָס צווישן קעגניבערדיקער
צינל הנוזער, האָט זיב איר געוועזענער מעכושענסטעם אַ שמויבלדי-

קע קרויווע באוויזן, עמעצן דאָרטן אפּ איר מיט סאפּיאנען אָנגעוויזן
און, דוכט זיך, דערעכני האנאָע געהאט:

„זי האָט שוין, דאנקען גאָט, א ניעמ העכט געכאפט.“

האָט זי זיך אפּגעלאָכעט נאָכאמאָל צום אוועקגייענדיקן סאפּיאנען
אויסגעהרייט און שוין צו אימ אפּן קאָל אויסגעשרייען:
„איז אויב ער וויל, וועט זי אימ מאָרגן אויב פון דער אפטייק
ארויסרופּן.“

און נאָכאמאָל האָט זי זיך צו אימ אויסגעהרייט און נאָך העכער
דאָס קאָל אירס אופּגעהויבן:
„איך דער זעלבער צייט, וואָס הוינט, וועט זי אימ פון אפטייק
ארויסרופּן.“

א גאנצן אָונט איז איר שוין נאָכדעם פּוסט איין איר אָפּגעזון-
דערטן כּיידער געווען, פּוסט פון די עטלעכע שאָן, וואָס זי איז מיטן
פּראָוויזאָר-געהילף סאפּיאנען ארומגעגאנגען, פּוסט פון איר געוועזע-
נער מעכטענעסמעס קרויווע און דערפּון, וואָס איין עסצימער איז די
אומצופּרידענע גימעלע אפּ דער קאנאפע געזעסן, געהערט שווינגנדי-
קעהרייט דער יונגער רעבעצנס פּלאפּלערין, געקוקט מיט א שמייכל אפּ
די אייגענע פינגער-נעגל, און האָב די גאנצע צייטן ניט פּארגעסן אָן
איר, מירעלען, וואָס זי פירט מיט איר שוין צוויי וואָכן צייט א פּאָר-
אקשנט שווינגערישע פּאָליטיק און וואָס איבער איר איז אהער איין
שטוב נאָך אלץ ניט אראָפּגעקומען יענער, וואָס אפּ אימ האָט מען דאָ
די גאנצע צייט געווארט און וואָס צוליב אימ האָט מען דאָ די גארדי-
נען אויסגעהאנגען, די סאמעטענע סמעזשקעס אויסגעשפּרייט און דעם
קילן זאל באהייצט.

זי האָט ניט געקאָנט דאָ איין כּיידער איינזיצן, האָט זיך צוריק איין
סאק אָנגעטאָן, פּארוויקלט צולעצט דעם קאָפּ מיטן שאַרף, זיך אפּ א

וויילע אינעם עס צימער פארהאלטן און דאָרטן צו דער מוטער אירער גע-
זאָגט:

„מ'מעג שוין, דוכט זיך, אופהערן דעם זאל באהייצן, נישקאָשע...
און ביכלאל... ס'איז שוין, דוכט זיך, ציט דעם „יאָממעו“ פון שטוב
אויסצוראמען“.

די שווינגנדיקע גיטעלע האָט זיך קיין דיר אפ דער קאנאפע ניט
געטאָן און זיך צו איר אפילע ניט אומגעקוקט. א שמיכל פון אן
אקשן האָט זיך נאָר ארום איר געשלאָסענעם מויל באוויזן, און גע-
זאָגט האָט זי קאלטבלומיק און שטיף, קוקנדיק ערגעץ אהיני, צום
היפּשן פענצטער, וואָס קעגניבער דער רעבענעם פלייצעם:
„וועמען ארט עס, אז איך שטוב איז יאָממעו?“

מירעלע איז אן אופגערעגטע פון שטוב ארויסגעגאנגען און איז איי-
נע אליין ערגעץ אפ א גאנצן אָוונט פארשוונדן. דעם קאסיר זייערן,
דעם קאָרעו, וואָס זי האָט אימ ניט ווייט פון שטוב באגעגנט, האָט
זי נאָך אָפגעשמעלט און אימ געזאָגט:

„ער קאָן איר געבן צו פארשטיין, וואָס פאר א טיפ איז זי, די
מאמע אירע?“

און נאָך:

„דעריקער, וואָס זי, די מאמע אירע, שמיכלט און שווינגט,
ווי עמעצן אפצעלאָכעם... מ'וואָלט אינגעמעסן געקאָנט מיינען, אז זי
האָט פיל וואָס צו זאָגן און שווינגט נאָר דערפאר, וואָס זי איז צו
קלוג“.

און נאָכדעם איז שוין אזוי געווען עטלעכע טעג נאָכאנאנד: אוועק-
געגאנגען פון שטוב איז זי טכילעס אָוונט, ניט אויסריידנדיק צו קיינעם
א וואָרט, און אומגעקערט האָט זי זיך שפעט נאָך האלבער נאכט, ווען
איך שפעטל זינגען שוין דורכום אויסגעלאָשן די לאַמפן געווען און

די שטוב זייערע האָט שוין אין דער מיט פון א פעסטן און שווערן
שלאָפ געהאלטן. אומעגלעכ איז געווען צו טרעפן, ווהינ זי ווערט
דאָס פארשווונדן.

די אקושערקע שאצ איז דאָך שוין דעם פינפטן מעסלעס ערגעץ-ווי
בא א פריצע א קימפעטאָרן אין א נאָענטן דאָרפ געווען, און א היפש
שלעסל איז אפ דער טיר פון איר עק-דאָרפישן שטיבל געהאנגען.
איינמאָל, קומענדיק מיט דער פריצעס פור איינקויפן אין אפטייק,
איז די אקושערקע שאצ אהער צו דער שטוב צוגעפאָרן און אפ מירעלען
געפרעגט. גישעלע איז עטוואָס רויט געוואָרן און שפיל געענט-
פערט:

„זי איז אוועקגעגאנגען, מירל... צו דער פאָטאָגראפמשיכע, דער
האָזענבויםיכע, איז זי געוויס אוועקגעגאנגען“.

נאָך ווען די אקושערקע שאצ איז אהינ צוגעפאָרן, האָט זי דאָרטן
קיינעם נישט געמראָפן, אכוצ מירעלעס געוועזענעם כאָסנס צוויי שוועס-
טער, וועלכע זינגען געזעסן אין יענעם קליינעם און נידעריקן כידער
מיט דער שטארק רויטער פאָדלאָגע, וואָס איז מיט וואַזאַנעס און מיט
א רייע פון גוישע מניכאָלימ פול געווען, און האָבן געהערט, ווי די
פאָטאָגראפמשיכע, די ראָזענבויםיכע, שפילט אפ א גיטארע.

„ניש געווען דאָ מירל?“, האָט זי, אריינקומענדיק אהער אין כיי-
דער, געפרעגט.

דענסטמאָל האָבן זיך מירעלעס געוועזענעם כאָסנס שוועסטער מאָ-
דנע שמייכלענדיק איבערגעקוקט, און דעם פאָטאָגראפס ווייב, די
ראָזענבויםיכע, האָט דעם קאָפ פון דער גיטארע אפגעוויבן און אזוי
דערשטויבט געענמפערט:

„זי קומט דען אמאָל אהער ארייבן, מירל הורוויץ?“
ס'ארא ריינ קריסטלעכ אויסזען ס'איז באַ אָט דער ראָזענבויםיכע

געווען! ניט אומזיסט האָבן זיך שוין וועגן איר איבערן גאנצן שטעטל
קלאנגען ארומגעטראָגן, אז פרויער, ווי זי האָט מיטן פאָטאָגראַפּ דאָזען-
בויענען כאַסענע געהאט, האָט זי ערגעץ אינעם אַ גרויסער שטאָם מיט אַן
אַפּיצער געלעבט.

אינעם פונקט די אָונט, ווען מירל איז, ווי שטענדיק, אינעם
דער היים ניט געווען, האָט זיך אינעם דער פינצטער, וואָס לעבן ר'
גראַלע הורוויצעס שטוב, א פּרעמדע באַלעגאַלישע פּור אָפּגעשטעלט
און אַ מיטל-וויקסער אומבאַקאַנטער יוד איז פון איר אָנגעפּעלצטער-
הייט אַראָפּגעקראַכן, זיך אָפּגעשטעלט אינעם באַלויכטענעם פּאָדער-
שטיבל און דאָרטן גענומען שמויכלען מיט זינע קליינע אויגעלעכ:
„ער איז אַהער צוגעשיקט געוואָרן... פון יאַנקעוו-יאָסל זינדענאָוו-
סקין איז ער אַהער געשיקט געוואָרן“.

ס'האָבן אים דאָרטן באַגעגנט גיטלעך מיטן יוגנט קאַרעו, דעם
קאַסיר, געזען, ווי ער שלעפט פון זיך פאַמעלעך אַראָפּ די בורקע מיטן
פּיעזעמענעם טולוף און הענגט זיי אָפּ אויב אזוי פאַמעלעך אַפּ דער
שאַראַגע; געזעסן מיט אים נאָכדעם אינעם עסציער באַמ טייש און גע-
הערט, ווי ער דערציילט באַטראַכט און ניט געכאַפט:
„איז ער, הייסט עס, ניט קיין שאַדכנ... און באַדאַרפּ, באַלילע, דער-
צו ניט אָנקומענ...“

אַ סקלאַד פון זעק האָט ער אינעם שטעטל, וואָס לעבן קראַכ, און
אַלעם גוטעפּרינגט קער ער זיך מיט יאַנקעוו-יאָסלס הויזגעזינד אָן.
ער האָט געהאַט אַ היפשע גרוילעכע באַרד מיט אַ לאַנגער, צום
מױל פאַרקנילעכטער נאָז, וואָס אַפּ איר האָבן זיך אונטער דער הויט
ברוי-בלויע אַדער געצויגן; אויסגעזען מאַדנע לייטיש אינעם זיין לאַנגן

שווארצען סורדוט און האָט לניטישערהייט מיט זינע קליינע גרויע
אייגעלעך צו שמיכלענ ניט אופגעהערט:

„איז ער, הייסט עס, אהער צוגעשיקט געוואָרן... פון יאנקעוו-יאָסל
זינדענאָוסקין איז ער אהער צוגעשיקט געוואָרן“.

ביז שפעט איז ער נאכט האָט שוין דענסטמאָל בא ר' גדאליע
הורוויצן איז עסציימער דער הענגלאָמפ געברענט.

גיטעלע איז צולעצט צו זיב איז שלאָפצימער אוועקגעגאנגען איז
זיב דאָרטן שלאָפן געלייגט. עמעצער האָט אימ, דעם צוגעשיקטן יודן,
דעם גאסט, א פרישן געלעגער איז ר' גדאליעס קאבינעט צוגעגרייט
און זיב אויב שלאָפן געלייגט. און ער, דער פרעמדער יוד, דער גאסט,
האָט אַקאָרשט פונעם פעקל פון זינעם ליפערטס קולטור-געשיכטע איז
דער העבריישער איבערזעצונג ארויסגענומען, זיב מיט איר צום טיש,
וואָס איז עסציימער, געזעצט און זיב דערבין פארן אוועקגייענדיקן קא-
סיר פארענטפערט:

„ער האָט אמאָל א קראָמ פון יודישע ספאָרימ געהאלטן... איז אימ
נאָך, הייסט עס, פון דענסטמאָל אָן פארבליבן די טעווע אריינצוקוקן
ביז שפעט איז ער נאכט איז א סייפער“.

דער קאָרעו האָט זיב אָפגעזענט און איז אהיימ אפ נאכטלעגער
אוועק. די דינסט האָט נאָך אימ די טיר פארשלעסן און היכיק צו
שנאָרכן אינעם פוסטן קיב-כידער גענומען. און ער איז נאָך אלץ
באמ טיש איבערן סייפער געזעסן און אלץ נענטער און נענטער צו
זיב דעם הענגלאָמפ געצויגן. פון איינעם און עקסטן דרויסן-לאָדן האָט
זיב צולעצט אהער מירלס קלאפן דעהערט, האָט ער זיב פונעם סייפער
אופגעהויבן, געגאנגען איר די טיר עפענען, דעם קאָפ מיט די שמיכל-
דיקע גרויע און גוטע אייגעלעך איז דרויסן ארויסגערוקט און דערבין
מאָדנע פילבאר און צעמישט, ווי א קליין שעמעוודיק קינד, צו שטאמ-
לעך אָנגעהויבן:

„הממ... אָנגענעם, אָנגענעם“.

מירל האָט א צימער געטאָג מיט אלע אייווירימ, דערזענדיק אָט דאָס ארויסגערוקטע פרעמדע פּאָנעם, זיכ געשווינד א ריס געטאָג צו-ריק און זיכ מיט א האנט פארט קלאפנדיקן הארצט געכאפט:

„א... זי האָט זיכ אזוי דערשראָקט“.

און, ארזינקומענדיק אינ שטוב, האָט זי זיכ נאָך אלץ פונ אימ אינ איינ אָפרוקט געהאלטן און ווי מוירע געהאט, ער זאָל זיכ צו איר ניט צורירט.

פונעם קאָפּ ביז די פיס איז זי אינ שווארצט געווענ אָנגעטאָג. האָט שוין דערפאר איר פיגור שלאנקער און בייגיקער, ווי טאָמער, אויס-געזענ, און א דייעכ, א קוימ-קוימ שמעקנדיקן, האָט זי ארום זיכ פאר-שפרייט און געוויקט אפן פרעמדן יודן, ער זאָל אופגערעגט זינ און זאָל שעמעוודיקערהייט צו שמייכלענ און צו שטאמלענ ניט אופהערט: „הממ... המ... דערשראָקט? וואָס איז שניעכ? אָנגענעם... זייער אָנגענעם“.

ער האָט אויסגעזענ אזוי לטימיש מיט זינ קינדערשער פילבארקניט און דערמיט, וואָס ער האָט איר די האנט ניט געגעבן. און דאָך האָט זי זיכ נאָכדעם לאנג ניט געקאָנט בארויקט, אָפגעווארט ביז ער האָט זיכ שלאָפן געלייגט, און איז געגאנגענ וועקט פון שלאָפ דאָס געשמאק שנאָרכנדיקע דינסטמירל:

„וואָס איז דאָס פאר א יוד?“

„און יעדנפאלס, ווייסט זי כאָטש אפ געוויס, אז ער איז ניט קיין גאנעוו?“

און דער יוד, דער גאסט, האָט נאָך איר קאָל צו זיכ אפן געלעגער דערהערט און פונ גוטסקניט, צי פון אופגערעגטקניט, נאָך שעמעוודיק געשמייכלט צו זיכ אליינ:

„א גאנעוו?.. וואָס איז שניעכ?.. א וויל קינד... זייער א וויל קינד“.

עמלעכע מעסלעס איז דאָרמאָן אינ שטוב דער צוגעשיקטער יוד אָפּ-
געשטאנענ, און אלע פרימאָרגן, ווען מירעלע האָט זיכ פונ שלאָפּ אופּ-
געכאפט, האָט זי געהערט, ווי אינ עסצימער, וואָס איבער דעם שטילן
זאל, מירינקט מען פאמעלעכ טיי מיט מילכ, און ווי ס'איז דאָרמאָן קיי-
נער נישטאָ, אכוצ דעם פרעמדן יודן, וואָס דערציילט פאר דער לויטיש-
שווינגנדיקער גיטעלע און פארט איבערגעגעבענעם קאָרעוו, דעם קאסיר:
„ווייל מען, הייסט עס, דאָרט מירעלען אוואדע מיטן גאנצן לעבן...
וואָס פאר א שנילע?..“

„ער, דער יונגערמאן... שמוליק, הייסט עס, ווייל... און יאנקעוו-יאָסל
אלייג... און דאָס ווייב זינגט, מינדל“.

און וואָס נאָכ?

„זיי פרעגן בא איינ ניט אפ קיין געלט און אפ קיין צוואַנג... און
אזוי האָט מען אימ טאקע געהייסן זאָגן“.

מירלען איז שוין פונ דעם דאָ, אינ בעט ליגנדיק, אזוי עקלדיק אפ
דער נעשאַמע געווען. און פונ עסצימער האָט זיכ נאָכ אהער אלצ דער
שטילער און איבערגעריסענער שמועס געמראָגן:

„און מענטשן, באדארפ ער זיי זאָגן, זינגען די זינדענאָוסקיס מאָרנע
לויטישע... ווייכע...“

„און דער באַכער אלייג... א ווילער באַכער... גאָר, גאָר א ווילער
באַכער“.

דער יוד איז צולעצט אוועקגעפאָרן און אָנגעהויבן אהער צו שיקן
אָפּטע בריוו מיט איילנדיקע טעלעגראמעס, וואָס עס האָבן מיט אזא
נינגעריקניט געליענט גיטעלע מיטן וויקסיקן יונגמאן, דעם איבערגע-
געבענעם קאסיר. גיטעלע האָט בעשאַסמיסע א גיפטיק שטילע טינגע פונ
אן אקשנטע א שווינגערן געהאט, און דער קאסיר האָט, שטייענדיק לעבן
איר, א שמאדק פארקנייטשטן שמערן געהאט, צופיל פארקלערט מיט
דער נאָז ארום געשמאָרעט און זיכ אזוי לאנג געקליבן מיט מירלען

איבערוידיג, ביז זי אליין האָט אימ אוינמאַל איג דרויסן בא דער שטוב
אַפגעשטעלט און האָט אימ געזאָגט:

„זאָל ער טאקע אזוי גוט זיין און דער מאמענט אירער איבערהגעבן:
זי מעג זיין זיכער, אז ס'וועט פון דעם גאַרנישט זיין...“

זי איז שוין אפילע צופיל אופגערעגט געווען, בעשאם זי האָט אימ
אָט די ווערטער געזאָגט, און דאָס, ווען איג עטלעכע וועג ארום איז
זי גלאט אזוי איג קרינזשטאָט אוועקגעפאָרן, איז עמעצער פון דאָרטן
אהער געקומען און דאָ וועגן איר איבערן גאנצן שטעטל נייע קלאטגען
פארשפרייט:

„יא, מ'האָט זי דאָרטן מיט שמועל זינדענאַווסקי אַרומגיין געזען.“
„איג מאלאָראָסישן טעאטער האָט מען זי דאָרטן מיט אימ געזען,
און לעבן דער פּורמע, וואָס ארויס דער שטאָט, האָט מען זי מיט אימ
געזען.“

שווער איז שוין געווען אג עק דערגיין, צי פאָרנדיק איג קרינז-
שטאָט האָט מירל געוואָסט, אז זי וועט זיב דאָרטן מיט אימ טרעפן,
צי דאָס טרעפן זיב איז שוין א צופעליקע און אומגעריכטע זאכ אפילע
פאר גיטעלען מיטן קאסיר געווען.

איג עטלעכע טעג ארום איז זי א בלאסע און אומעטיקע פון קרינז-
שטאָט אהיים געקומען. ס'איז געווען ארום צוויי אזויגער באמאָג און
איג עסציימער איז נאָכ אפן קיילעכדיקן מיש דער ווינסער טישטעכ פון
מיטיק געלעגן. גיטעלע איז דאָ נאָכ אויבנאָן באמ מיש אקעגן קאָרעו,
דעם קאסיר, געזעסן און זיב מיט א שוועבל-שטעקעלע די צייג געריי-
ניקט. מירעלע האָט, דורכגייענדיק דעם צימער, צו קיינעם אפילע קייג
וואָרט ניט אויסגערעדט און זיב עפשער אפ א גאנצער האַלבער שאָ

בא זיב אינ אָפּגעזונדערטן כּיידער פּאַרמאַכט. גימל האָט דאָ די גאַנצע צייט דעם קאָרעוו, דעם קאַסיר, ואינ איינ מינטערן געהאַלטן:
„פּאַרוואָס זאָל ער צו איר אהינ ניט ארענגגיין און זאָל זי ניט א פּרעג טאָן? זי פּאַרשטייט בעשומיפּן ניט, פּאַרוואָס...“
נאָך דער באַטראַכטער יונגעראַמאַן דער קאַסיר האָט זיב ניט געזעלט, געקנייטשט דעם שטערן און געשמאַרעט מיט דער נאָז ארום. מירל האָט זיב דערווייל בא זיב אינ כּיידער איבערגעטאָן, גענומען אפּ זיב דעם שוואַרצן סאַק מיטן שאַרפּ און זיב געלעזט אינ גאַס גיין. האָט ער זיב אָקאַרשט פּונעם בענקל אפּגעהויבן, איר נאָכגעגאַנגען ביזן קאָ-רידאָר און זי דאָרטן אָפּגעשטעלט:

„יא, ער האָט זי געוואָלט פּרענגן... האָט ער זי געוואָלט...“
און ענטפּער האָט ער באַלד באַקומען אן אומצופּרידענעם און א מאָרע שטרענגן:
„זי האָט דאָך אימ שויגן איינמאָל געזאָגט, און ס'וועט פּונ דעם גאָר-נישט ניט זיין.“

ער איז אפּ א ווילע אינ קאָרידאָר שטיין געבליבן און ניט געוואָסט, צי ער זאָל זיב צוריק אינ שטוב אומקערן, און זי איז א רויקע און גלייכגילטיק אומעטיקע פּונ די גאַנעק-טרעפלעך אראָפּגעגאַנגען און פּאַמעלעך ערגעץ אהינ ארום שמעטל אוועקגעשפּאַנט. ס'איז געווען א טונקל-מאַרעשכוירעדיקער און גרינג-פּראָסטיקער טאָן, וואָס נאָך א זון-נענדיקן יאָר, א „זוירלע“*. גלייטיק איז אונטער די פּיס דער ברודי-קער שניי געווען, און אויב אינ אזעלכער בלאַטיק-ברודיקער ערטער ווי פּאַרבליבענער שפּרוי האָבן דאָרפּישע כאַזירימ מיט יודישע בעהיימעס זייערע נעזער געשטופּט. ערגעץ וווּ לעבן טירן פּונ קליינע מעל-געוועלעך-לעך זינען דאָ און דאָרטן אָנגעפּעלצטע און שטאַרק פּאַרבונדענע וויב-

* א נאָכגעלעזטער פּראָסט.

לעב קרעמערקעס געשמאנענ און איר נעגערקערהייט מיט די אויגן
נאָכגעקוקט:

„איז זי שוין, זאָגט מען, קימאט ווי א קאלע, מירל?״
זי האָט זיך לינקס מיטן הינטערגעסל, וואָס איז עק שמאָט, גענומען,
ארנינגעגאנגען דאָרטן דורך דער הויז-טיר צו ליפקיסן איז שטוב און
זיך דאָרטן דערפרעגט:

„ער איז נישטאָ אין דער היים, ליפקיס?״
ס'האָט זי פון דאָרטן מיט גרויס דערעכערעצ ארויסגעבאגלייט די
אלמאָנע, די מאמע זינע, און עטלעכע מאָל איבערגעכאזערט:
„ער לערנט איצט ערגעצ... בא זינע סאלמידימ לערנט ער איצט
ערגעצ.“

איז זי פון דאָרטן מיט דער אינגערטראָטענער סטעזשקע, וואָס ארויס
דעם שמעטל, צו דער אקושערקע שאצ איועקגעגאנגען, געטראָפן דאָרטן
א שלעסל אפ דער טיר הענגען און אויסגעהערט די גויע, די שכינע:
„צו א קימפעטאָרן פון קאשפעריווקע האָט מען זי נעכטן באנאסט
ארויסגערופן.“

זי האָט זיך אזא מאָרעשכויִרעדיקע צוריק איבן שטאָט אומגעקערט,
זיך אָפגעשטעלט פאר דער אפטיק, נאָר וועגן עפעס א טראכט געמאָגן
און זיך געלאָזט ווייטער, דורכגעגאנגען גאָר נאָענט פארבן איר גשווע-
זענעם מעכטנס שטוב מיט די אויסווייניקסטע בלויע לאָדנס, געכאפט
אהיב א קוק און געזען:

קיינ איינציקע פור איז דאָרטן פארן גאנעק ניט געשמאנען, און
קיינ מענטשן האָבן זיך פאר איר ניט באוויזן. א ווקסיקער פויער א
„שליאכטיש“, וואָס האָט, אפאָנעם, א קליינע האַלואַע אפ דער קומען-
דיקער זומער-ארבעט געבעטן, איז נאָר מיט לידיקע הענט פון דאָרטן
ארויסגעגאנגען, זיך אָפגעשטעלט, געטאָגן א הייליכקן זיפצ, אָנגערוקט

האָס ווינטערדיקע היטל איבער די אויערן און זיך באטראכט, אז ס'איז
איך איצט אלצייטס, ווהיני ער זאָל נישט אָנקומען, און אז דערפאר מעג
ער שוין גיין אהינ, ווהיני די אויגן זינען וועלן איך טראָגן.

זי האָט זיך איינע אליין ארומגעדרויט, ביז איך דרויסן האָט טונקל
ווערן אָנגעהויבן און א נאָך מער טונקעלע נאכט האָט זיך גענומען אפן
שטעטל אָנרוקן. באגעגנט שוין נישט ווייט פון איר פאָטערס שטוב דעם
געוועזענעם כאָסנס אכצניאָריקן שוועסטערקינד, וועלכער איז צום פע-
טער זינעם טיי טרינקען געגאנגען, און זיך מאַרעשכויִרעדיק און מאַ-
נאָטאָניש שטיף פאר איך געקלאָגט:

„ער איז א מיינון אפ דער פוסטקניט, וואָס דאָ איך שטאַט האָט צו
הערשן אָנגעהויבן?.. ס'איז פאָשעט נישטאָ, מיט וועמען א וואָרט אויס-
צורידן.“

V

קימאט אלע באטאָג איז זי שוין נאָכדעם אין דרויסן כא דער שטוב
געשטאנען און געזען:

ס'שטארקן זיך די קליינע פרעסט אקעגן דער מיט-ווינטערדיקער
כאָגע „ראָזשדעסמוואָ“, און די ברודיק פארפרוירענע, אָפגעדעקטע
געגנט קוקט שוין אין מעשעכ פון גאנצע גרויע מעג צו יענער מאַרע-
שכויִרעדיק פארטונקלטער זיט, ווהיני ס'בלאָזט מיט שמארקניט דער
סמאלענדיקער ווייט. דאָס שמעטל ווארט פון דאָרט אפ א נניעם אום-
גליקלעכע פארוואַגלטן שניי און הערט, ווי גוואלדיק און טרויעריק
ס'רוישן שוין וועגן דעם די ארומיקע אָפגעפאלענע און שמארק נאָגן-
דיקע ביימער:

„ער מוז דאָך ענדלעך אויסברעכן, אָט דער ניער שניי. ער מוז...“
ערנעצ-ווי, אין פארשידענע שמאָט-ווינקלען, האָבן זיך ווארעם
אָנגעטאָנענע קינדער אין כידער אריין פון מיטיק איינציקווייז אומגע-

קערט. זיי זינען געגאנגען פאמעלעך און פויל, זיך אַלעמאָל מיט די פליצעס צום ווינט אָפגעשטעלט און זיך פארקלעחט:

„זי וועט קומען, די בלינדע נאכט... אינגיבן וועט זי שוין געוויס קומען“.

און פון דאָרטן, מיטן וועג, וואָס פירט אהער פון דער מאָרעשכוי-רעדיק פארטונקלעכער פּעלדער-זיט, איז שוין אַלעמאָל אַ נישט דורכ-פאָרנדיק-פרעמדער ישריטן אָנגעקומען, געפירט עמעצן אפּ יאָמטעו, אַ לייכט געקליידטן און שטארק פארפרוירענעם מעלעגראַפֿיסט, וועלכער איז נאָך גאַנצפרי מיט דער באַן אינ די היגע מעקוימעס אָנגעקומען. די פּור האָט זיך געשליסלט מיט אים אַלץ ווייטער און ווייטער אַקעגן דעם ברענענדיקן ווייט און אים אָן לאָשן גוטע האַפּטאַכעס צוגעזאָגט:

„אַט באַלד, אַט באַלד: אַ שטארק וואַרעם און שטארק באלויכטן שטיבל, אַ היימ... אַ פּריינטלעכער שמויכל פון פּויערימ טאַטע-מאַמע מיט אַ לאַנגער און פינצטערער דאָרפ-נאַכט — אַ יאָמטעו“.

אַ היימישער יוד, אַ גייוועניק, אַ יוירעד און אַ ליידיקגייער, איז צו איר פאמעלעך און אינגעהויקערט אהער צוגעגאנגען. ער האָט זיך אָפּ-געשטעלט מיט פארלוינגע הענט אינ די אַרבל, זיך מיט אַ זיפּצ אינ דער ווייט פארקוקט און פאמעלעך אָנגעהויבן דערציילן וועגן זינג יונ-גער טאַכטער, מירעלעס אַ געוועזענער באווערמע, וואָס לערנט שוין דאָס דריטע יאָר אינ פּאַריזש:

„שרייבט זי אים פון דאָרטן, אַז זי וועט אזוי גיך אַהיימ ניט קומען, די טאַכטער זינען... ביז זי וועט ניט ענדיקן, וועט זי אַהיימ ניט קומען“.

דער יוד האָט זיך פארקוקט אפּן וועג, וואָס פירט אינ יענעם היפּשן און ווייטלעכן דאָרפ מיט דער צוקער-פאַבריק, וווּ דער טאַמעד פּריילע-כער און טאַמעד באשעפטיקטער נאָכעם מאַראַכני פירט אַ פּריזיש-נע-גידישע שטוב, און נאָך מער פאמעלעך גענומען דערציילן וועגן דעם,

וואָס אָט דעם נאָכעם טאראכניס קינדער זינגען זיך שוין אהיין אין דאָרפ אפּ כאָגע צונויפגעפאָרן.

„איז שוין איצט דאָרטן אין דאָרפ דער קלענערער זוג זינגער, דער פאָליטעכניק, פאראן, און דאָס יונגל, דער רעאליסט... און נאָך איינער א יונגער פאָליטעכניק... דעם זונס, זאָנט מען, א כאווער“.

אזא בענקשאפט האָט זיך שוין איינעם געפאלענעם יודנס קאָל גע- הערט, און גערעדט האָט ער שוין מיט אזא ווייכקייט וועגן אָט די צוויי פאָליטעכניקעס, וואָס אין דאָרפ, גלויב בידע וואָלט זיי געווען ניט אנדערש, ווי די באסאנימ פון זינג ציטערדיקער טאָכטער, וואָס לערנט זיך שוין דאָס דריטע יאָר אין פאריזש. און ווען אימ איז שוין צולעצט שטיין דאָ נימעס געוואָרן און אוועקגעגאנגען איז ער ערנעצ ווינטער וועגן אָט דעם זעלבן דערצוילן, איז זי, מיירל, נאָך לאנג דאָ בא דער שטוב געשטאנען און האָט געטראכט וועגן זיך און וועגן די טעג, וואָס גייען אוועק:

„וואָכעדיק ציט זיך דאָ איר לעבן... וואָכעדיק איז עס ביז אָט דער מיט-ווינטערדיקער כאָגע געווען און וואָכעדיק וועט זיך עס צווען אלץ ווינטער און ווינטער“.

ווינט, ווינט, קעגנישער דעם האָריוואָנט האָט זיך געמאָלט דאָס פרעמדע דאָרפ מיט דער צוקער-פאבריק, און דאָס הארץ האָט גענאָגט און מאסטלאַז שטייל געצויגן צו יענע צוויי פריש-פענעמדיקע און יונגע פאָליטעכניקעס, וואָס שפאצירן איצט דאָרטן געוויס נאָך א לאנג בא- טאָגדיקן שלאָפ. ס'האָט זיך אויב געמאָלט די גרויסע שטאָט, פונדא- בען זיי זינגען ערשט נעכטן אראָפגעקומען, און ס'האָט זיך געקלערט: „עפעס אן ארבעט האָבן זיי אין יענער גרויסער שטאָט ביז אָט דער גוישער כאָגע פארענדיקט... און צו א ניער וועלן זיי, קומענדיק צוריק אהיין, זיך ווידער נעמען גרוימנ“.

„און זי, מירל, וואָס האָט זי ביז אָט דער מיט-ווינטערדיקער כאָגע
אַפגעטאָגן?“

אינ קרינזשטאָט איז זי געווען און זיך דאָרמט עטלעכע טעג ארוםגע-
שלעפט מיט א וווקסיק, נעגירישן באַכער, וואָס מע רופט אים שמוליק
זינדענאָוסקי; דאָס גאנצע שמעטל ווייסט שוין וועגן דעם — און גאָר-
נישט וועט פון דעם ניט ווערן.

ס'ווערט איר נימעס אינ דרויסן צו שטיין, גייט זי אריין צוריק אינ
שטוב, לייגט זיך אוועק בא זיך אינ כידער אפן בעט און טראכט וועגן
אָט דעם באַכער אזוי גלויבנילטיק און קאלט:

א וווקסיקער און יונגער באַכער אינ א הויכ ביבערן היטל און אינ
א ניעמ טכורענעם טולוף, וואָס באדארף א כאָסן ווערן און האָט א
יונג פאָטער מיט געשעפטן אפ א האלבן מיליאָן. דרויש ער זיך ארום
אפ דער פראָווינצנאליש רוישיקער גאס פון קרינזשטאָט, שמעלט זיך
אַפ, באגעגענענדיק זיך מיט זיין געוועזענעם העברייזשן לערער, און
דערציילט אים ווייך און ליגנעריש ערנסט, ווי שמארק ס'געפעלג אים
די ווערק פון איינעם א יודישן שריפטשמעלער און ווי גוט ס'זינגען די
גרויסשטעטיקע באזאָנימ:

„ער מיטן העברייזשן לערער האָבן ביידע מעסיקעסדיקע קוילעס
און האָבן אמאָל צוזאמען באזאָנימ נאָכגעזונגען.“

רניכע יודן, סאָברימ, וואָס האָבן נאָך אמאָל זיין פאָטער געקענט,
קוקן אפ אים פונעם קעגניבערדיקן בירושע-טראָטוואר. זיי פארגעסן
א ווילע אָן זייערע מיסכאָרימ, האָבן אינזינען דעם היפישן נאדן, וואָס
זיי וועלן זייערע דערוואקסענע מיידלעך געבן, און שמועסן וועגן אים,
שמוליק, און וועגן זיין פאָטער, וואָס זיי קענען אים נאָך פון אמאָל:
„כ'זאָגט: א גאנצע פינער באַכער, אָט דער שמוליק זינדענאָוסקי.“
גאָר ער, שמוליק אליין, האָט זיך מיט איר, מירל הורוויצן, באקאנט
און וויל וועגן קיין אנדערע שידוכים ניט ריידן.

און פארוואס געפעלט זי אימ טאקע אזוי שטארק, אָט דעם יונגן
און ריכטן באַכער?

איצט שליטלט ער זיך געוויס ערגעץ ווינט, ווינט, צום שטילן עק
פאַרשטאַט, וואָס באַ דער ווינטער גובערניע-שטאַט, שליטלט זיך איינער
אליין אפּ דער אייגענער פּור, וואָס מ'האַט נאָך אימ צו דער באַן אַרויס-
געשיקט, בענקט נאָך איר, מירלעני, און קלערט וועגן דעם, וואָס באלד
וועלן זיך באַ אימ דערפּרעגן נייגעריקע פּאַטער און מוטער:
„ווי וישע געפעלט דיר מירל הורוויץ?“

„און ביכלאל: זעט זי עפעס שיינ אויס, אָט די מירל הורוויץ?“
זי קלערט לאַנג וועגן אימ און וועגן פּיל אנדערע יונגעלייט, וואָס
זי קען, געדענקט דעם ווינטלעכע דאָרפּ מיט טאראכניס שטוב, ווי זי
האַט קינדווייז צוזאַמען מיט איר פּאַטער א זומערדיקן גוסרענגן אי-
בערגעווארט, און טראכט וועגן דעם זון זינעם, דעם פּאַלימעכניק, און
זינג כאווער, דעם גאסע. פּלוצעם ווערט זי אופגערגנט און בלאס, דאָס
הארץ הייבט אָן באַ איר צו קלאפּן, און געדענקען געדענקט זי שוין
נאָסן העלערן, אָט דעם ביינעוודיקן און יונגן באַכער, דעם פּאַרשוין
מיטן פּרישן און לענגלעכע פּאַנעל און מיט די קוימ-קוימ שפּראַצנדיקע
וואַנצעס, וועלכער האָט די רעאל-שול געענדיקט און האָט צוויי מאָל
דעם קאַנקורס ניש אויסגעהאלטן. צוריק מיט א יאָר האָט ער צוליב איר
דעם גאַנצן פּרילינג דאָ אינ שטעטל פּאַרבראַכט און האָט דערוועקט
ליבע-געפּילן באַ מיידלעכ, וואָס ער האָט מיט זיי קיינמאָל קיין וואָרט
ניש אויסגערעדט.

אינ די שטילע פּרילינג-אָווונטן איז זי געזעסן מיט אימ אפּן היפּשן
בערגל, וואָס אַרויס דעם שטאַטישן דאָרפּ, געהאלטן דעם קאַפּ אפּ זינג
אַקסל און אומעטיק געהערט, ווי ער כאזערט איבער דאָס זעלבע, וואָס
ער האָט שוין איבערגעכאזערט נעכטן און אייערנעכטן:

„וועט זי זיך מיט איר כאָסן, וועלן בורנעם, פאנאנדעהניג, און
ער וועט דעם פאָליטעכניקום ענדיקן, וועט און אינזשעניער אין א ווי-
טער פאבריק ווערן און וועט דאָרטן מיט איר, מירלענ, איינינעם אין
א פארוואקסן שטיבל ווינענ.“

נאָר איינמאָל אין שפעטן פריילינג-ביינהאשמאָשעם האָט זיך איר,
מירלענ, אזוי קלאָר פאָרגעשטעלט, ווי אין צוויי יאָר ארום נאָך דער
כאסענע מיט העלערן ליגט זי נאָך דער פארנאכטיקער טיי אפן דיוואנ,
וואָס אין יענעם פארוואקסענעם פאבריק-שטיבל, ליגט דאָרטן איינע
אליינ און טראכט גלייכגילטיק און אָן א שום ווילן אין הארצן:
„ער... כאָסן... ער האָט זיך שוין אזויפיל מאָל פון דער פאבריק
אחיוב אפ נאכטלעגער אומגעקערט... געוויס וועט ער הינט אַויב
אחיוב קומען.“

און נאָך אין יענעם זעלבן ביינהאשמאָשעם האָט זי העלערן איבערן
שטעטל געזוכט, אימ צילעצט געפונען און אימ געזאָגט:
„ס'וועט פון דעם נאָרנישט ניט זיין, און ער, העלער... ער מעג נאָך
הינט פון שטעטל אוועקפאָרן.“

א גאנצן זומער איז ער שוין נאָכדעם אין צוקער-פאבריק בא זינעם
א פעטער געווען, ארוםגעשפאצירט דאָרטן איבערן דאָרפ מיט נאָכעם
טאראביס קינדער, געוואָלט האָבן א נעקאָמע אָן איר, מירלענ, און
דערפאר דערציילט:

„אניט איז ער דער ערשטער, מיט וועמען מירל האָט זיך געקוישט?“
טאראביס ווייב מיטן מיידל זינען דענסטמאָל וועגן דעם געוואָר
געוואָרן, און דאָ, אין שטעטל, האָט עס עמעצ איבער אלע הינדער צע-
פויקט.

שאבעס פארנאכט האָט זי איינמאָל, ניט ווייט פון דער אקושערקע
שאצן וויינונג, דריי שפאצירנדיקע שנודער-יונגען באגעגנט, זי האָט

זיי דעם וועג אָפגעטראַטן און געהערט, ווי זיי ווערטלען זיב מיט
מועסע ווערטער וועגן איר און וועגן נאָסן העלער.

„נאר איינער, האָט יעמעצ פֿונ זיי וועגן דעם כאָסן אירן געזאָגט,
בעסער איינ פֿראַצענט אינ וואַ גוט געשעפט, איידער אלע הונדערט אינ
א שלעכטן“.

און אפֿן צווייטן פּאָנ, וואָלקנדיק און קיל איז דענסטמאָל אינ
דרויסן געווען, און זי איז דענסטמאָל געפֿארן מיטן כאָסן אירן אינ
קרויזשטאָט ניט דערפֿאר, וואָס זי האָט אהינ באדארפט, נאָר גלאַט
אזוי, עמעצן אפֿצעלאַכעס. עמעצן אפֿצעלאַכעס האָט זי געהייסן דעם
אַנטריבער אַראָפֿקערן אינעם דאָרפֿ מיט דער צוקער-פֿאבריק, ווי גאָסן
העלער האָט זיב נאָך אַרומגעדרייט, עמעצן אפֿצעלאַכעס זיב האָרטן
פֿאר גאָכעם טאראכניס שטוב אָפֿגעשטעלט און אַרניגעשיקט אהינ דעם
אַנטריבער פֿונ וועלוולס וועגן א בורקע אנטליען:

„זיי זינען אינ אַזעלכע ליכטע קליידער פֿונ דער הייז אַרויסגע-
פֿאַרן, האָט זי דאָרטן געהייסן דעם אַנטריבער זאָגן, זי האָט מוירע,
אז וועלוול זאָל זיב, כאַלילע, ניט פֿאַרקילן“.

געכאַלעמט האָט זיב איר שוין נאָכדעם וואַ גאַנצע נאַכט נאָכעם
טאראכניס דאָרפֿישע שטוב מיטן פרעמדן פֿאַליטעכניק, דעם גאַס, וואָס
וועגן אימ האָט דער שאָבן, דער יוירער, טעכטן דערציילט. ערנעצ איז
זי מיט אַט דעם פֿאַליטעכניק אינ דער בלאסער כאשכעס אַרופֿ דעם
נאַקעטן באַרג, וואָס אַרויס דעם דאָרפֿ, געגאַנגען, געשמייכלט צו אימ
און געהערט, ווי ער זאָגט:

„זי, מירל, האָט שוין אַמאָל א כאָסן געהאַט; ער האָט אימ דאָ
געזען. ס'אַרא נאָרשן מראָפֿ א כאָסן זי האָט שוין אַמאָל געהאַט“.

און ווען זי האָט זיך אָפּגעכאַפּט, האָט זי נישט געדענקט, ס'אַראַ פּאַנעם ער האָט, אָט דער פּאַליטעכניק, דער גאַסט. זי איז אינגעשלאָפּן צוריק מיט אַ מעטושמעשדיקן נאַגנדיקער בענקשאַפּט אין האַרצן און מיט געדריקטע הענט צו דער ברוסט, זיך ווידעראַמאַל אָפּגעכאַפּט מיט אַן אַנדענק פּונ אַ נועם מעטושמעשדיקן כאַלעם, וווּ דער פּאַלי-טעכניק, דער גאַסט, איז שוין מיטן פּאַנעם שטאַרק ענגלעך צו נאָכן העלערן געווען, און שוין גיט געוואַסט, נאָך וועמען פּונ זיי דאָס האַרץ בענקט.

נאָכדעם איז איינמאַל אַזאַ שיינער ניו באַשניטער טאַג געווען, די זון האָט צוליב דעם גוישן יאָמטעוו גויווער געווען דעם פּראָסט, און פּונ די שניי-ווינסע דעבער האָבן טראָפּנס נאָך טראָפּנס געטריפּט און די בענקשאַפּט אין האַרצן פאַרשטאַרקט. מיט דויטע גאַרלעך אַפּ די לאַנגע ווינסע פּעלצן זינען די דאָרפ-שיקסעס אין מאַרק געשטאַנען, געקנאַקט פּרילעך יאָדערן און געלאַכט פּונ די דאָרפ-שקאַצים, וואָס האָבן פאַר זייערע אויגן אין אַ כאַווערישן געשלעג געשפּילט. און דאָרטן, באַ דער איינציקער היפשער באַקאַליי-קראַמ, וואָס איז אָנהייב מאַרק, איז די גאַנצע צייט טאַראַבינס אויסגעפּוצטע פּור געשטאַנען און געוואַרט אַפּ זינע קינדער, וואָס האָבן זיך אינווייניק אין קראַמ געפּונען און האָבן דאָרטן מיט גרויס אַפּעטיט דעם גאַנצן שאַקאָלאַד אָפּגעסען.

עמעצנס אַ ווייב איז אַהער פּונ דער קראַמ אָנגעקומען, געטראָגן אַ קלומעק מעל צוגעדריקט צום בויב און דאָ, גיט ווייט פּונ ר' גראַליע הַרְוויצעס שטוב, דערציילט:

„זיי זינען אזעלכע שיינע יונגלעך, טאַראַבינס קינדער, און דאָס מיידל זינען... דאָס מיידל איז אויב אַ גאַנצע פּינע.“
דאָס דינסטמיידל האָט זיך אַהער מיט דער גרויסער פּלאַש קעראַ-

סינ אומגעקערט, זיכ אָפגעשטעלט לעבנ מירלענ אפ די טרעפלעכ פונ גאנעק אָונ איבערזעגעבנ דאָס, וואָס זי האָט דאָרטנ געזענ אונ געהערט. „האַט הייסט עס, דער פּאָליטעכניק, דער גאָסט, צום קרעמער גע- זאָנט: „בא אינ אינ שטעטל איז פאראנ א „בארעשניע“ מירל הורוויץ, וואָס האָט ליב מילכ-שאַקאָלאַד, מוזט איר דאָכ צוליב איר אָט דעמ שאַ- קאָלאַד האלטנ“.

דאָס דינסטמיידל איז אינ שטוב ארזינגעגאנגענ אונ דאָרטנ גע- שווינד אָן דעם, וואָס זי האָט געהערט אונ געזענ, פארגעסנ. אונ זי, מירל, איז נאָכ לאנג אפ די טרעפלעכ פונ גאנעק געשטאנענ אונ די אויגנ פונ דער קלייט מיט דער אויסגעפוצשער פור ניט געקאָנט אָפ- רינסנ. טאראבניס קינדער זינענ צולעצט פונ דאָרטנ ארויסגעגאנגענ, זיכ אָפגעשטעלט דאָס שטעטל באטראכטנ אונ שטארק האנאָע געהאט פונעם יונגל דעם רעאליסט, וואָס האָט אינמיטנ מארק א קליינע ציג געכאפט. דער רעאליסט האָט די ציג געדרייט פארני עק אונ, פרגענדיק בא איר דעם טיטיש פונ „סעגל מעמ“, זי געצווונגענ ענטפערנ מיט א געציקלשנ ווישעק-געשרוי:

„מ-מ-מ-מע-ע-ע-ע-ע...“

אָט האָבנ זיי זיכ ענדלעכ אפ דעם שליטנ ארופגעזעצט, זיי לאָונ זיכ פאָרנ אהיימ פארבנ ר' גדאליע הורוויצעס שטוב אונ קוקנ אַלע, אכוצ דעם מיידל, אהער צו מירלענ. טאראבניס זונ זאָנט עפעס אפנ אויער דעם כאווער זינעם, דעם פּאָליטעכניק, וועלכער האָט נאָכ גאָר א פריש, אויסגעלאסנ קלוג פאָנעם. דער לעצטער דרייט שוינ דערפאר אהער פארבנפאָרנדיק דעם קאָפּ, שמייכלט צופיל מערקזאמ אונ קוקט שוינ ארזינ אינ מירלס פאָנעם מיט די זעלבע נייגעריקע פרעסער-אויגנ, וואָס מיט זיי קוקט מענ ארזינ אינ פאָנעם פונ אן איינזאמ בלאַנדזשענדיקער, גרויסשטעטיקער נאכט-מיידל:

„אָט דאָס איז זי?“

ס'איז קלאָר:

מ'האָט אים נאָרוואָס די מניסע יועג איז און וועגן העלערן איבער-
געגעבן.

און נאָכ:

אומדריינע געדאנקען האָט שוין, קוקנדיק אפ איר, אָט דער פּאָלי-
מעכניק, וואָס מיטן אויסגעקאסן שמייכלדיקן פּאָנעם,
און איבער עפעס פילט זי נאָכ צו זיין אויסגעלאסענעם קוק א
שטילע און טנווערדיקע אופרזינג, און אויסגעמישטע מיט יעצער-
האַרע-געדאנקען און מיט טיפער אינווייניקסער געפאלנקייט. די טי-
וועדיקע אופרזינג ווערן פארשווגנדן צוזאמען מיט דער אָפּלויפנדער
פּוּר; נאָר די געפאלנקייט בלייבט, פארשטאדקט זיב און גייט איבער
איז און אינווייניקסער כאראַקטע-פּוסטקייט. דערפילט זי מיטאמאָל, ווי
קלייב און געפאלט זי זעט איצט אויס איז די אייגענע אויגן, און זייל
פונ זיב אָט דאָס געפיל פארטרייבן, הערמאָנט זיב איבער עפעס אָן דער
פּאָרשטאָט פונ ווייטן קראכ און אָן אים, שמוליק זינדענאָוסקינ אליין,
שטייט דאָ נאָכ לאנג און איינזאמע בא דער שטוב און פּראכט:
„יערנפאלס האָט אָט דער שמוליק זינדענאָוסקי און איראָפּייזש
פּאָנעם, און צו באווייזן זיב מיט אים צווישן מענשטן איז שוין קלאר
ניט קיין ביווען. יערנפאלס האָבן דאָרטן איז קרניזשטאָט אלע אפ
אים געקוקט...“

VI

קלאנגען האָבן זיב אים שטעטל וועגן וועלן בורנעסן געפּראָנג:
ער פוט יאזא גוטן שידעך, וועלן; ער נעמט, זאָגט מען, א שוין
מידל, א ברונעטן, וואָס האָט אים קרניזשטאָט די גימנאזיע געענדיקט
און האָט ניט לאנג עמעצן וועגן אים געזאָגט:

„נישקאָשע, ער איז א גאנצ אַנשטענדיקער יונגערמאן, וועלדול
בורנעם; ער שטייט בא איר געוויס העכער פונ אלע אירע דיפלאָ-
מירטע באקאנטע, און קיין כייסאַרן איז שוין בא איר קלאַל ניט, וואָס
די ערשטע קאלע זינע האָט אימ ניט געוואָלט.“

מירל האָט זיב אינ יענער צייט זעלבט וועג אפ דער גאס באוויזן,
און קיינער האָט ניט געוואָסמ, וועגן וואָס זי טראכט. איינמאָל האָט
זי נאָר דער אקווערקע שאצ וועגן דעם געזאָגט:

„מעגלעכ, אז דאָס כיידל, וואָס האָט די גימנאזיע געענדיקט, איז
שוין גאַרנישט אזא נאר...“

און ניט קוקנדיק אפ דעם, וואָס די אקווערקע איז שמארק אומ-
צופרידן מיט אַט דעם שמועס געווען און איר די רייד איבערגעהאקט,
האַט זי נאָכ צוגעגעבן:

„נאָר יעדנפאלס... יעדנפאלס פילט זי דערין א באליידיקונג און
א פארדראָס און וויל ניט, אז וועלדול זאָל א כאָסן ווערן.“

נאָכדעם איז איינמאָל אפן שטעטל אזא פוסטער און מאַרעשכוי-
רעדיק פראָסטיקער דאָגערשטיק געקומען, און אפ קאפּצאַנישע הניזער
איז האַ און דאָרטן געלעגן אזא שווערער און וואָכעדיקער פאַר-
נאָסע-אַל.

„שאבעס מאכט, א? טאקע ווידער שאבעס מאכט?“

יודן ליידיקגייערס זינען בא די מארק-קלייטן געשטאנען און גע-
שמועסט וועגן דער פריילעכער סודע, וואָס וועט אינאָונט בא טא-
ראכניען איינ דאָרפ פאָרקומען:

„וואָס זשע? ס'גייט אימ עפעס אָפ, טאראכניען?“

און אהינ, צו יענעם עק שטאָט, וואָס האָט מיט די גויזשע הניזער
געזעגעצט, איז מירל, א ווארעם אָנגעטאַנענע און אומעטיקע, שוין
אפ ר' גדאליעס צעלויכצטן שליטן און אויסגעדארטע פערד צו טארא-

במען אפ אָט דעם אָונט געפאָרן און געדריקטערהייט געהייסן העם קלוינעם שייגעצ, דעם אָנטרניבער, צו דער אקושערקע שאַצס יעק-האָד-פישן שטיבל פארקערעווען.

זי איז שטארק טריב געוואָרן פונעם שלעסל, וואָס זי האָט אפ דער אקושערקעס טיר געטראָפן, געשטאנען האָרטן א ווילע מיט א געפאלן געמיט, און איר צולעצט בא דער גויזשער שכינע איבערגעלאָזט די אַנילאַרונג, וואָס טאראבן האָט איר, דער אקושערקע, צוגעשיקט, מיט א פאָר צוגעשריבענע ווערטער:

„די אקושערקע מוז איצט אהינ קומען ניט צוליב טאראבניען, וועלכער רעקאָמענדירט זי צו די ארומיקע פריצים, נאָר צוליב איר, מירלען.“

זי איז דאָרטן געשטאנען א ווילע און זיב געשלאָגן מיט דער דייע:

„עפעס א נארישע ריזע מיט טאראבניס א נארישן אָונט. זי וואָלט געוויס גלייכער געטאָן, ווען זי הייסט איצט פארקערעווען און קערט זיב אומ אהימ.“

און נאָכדעם איז זי שוין דעם גאנצן פיר-און-צוואנציקווערסמן-דיקן וועג אזוי אומעטיק און געפאלן געווען, געזען די ארומיקע פויסטע פעלדער, ווו נידעריק פארוואָלקנטע און סאלטע הימלען האָבן מיט א סאָפ-ווינטערדיקער מאָרעשכווירע אראָפגעקוקט, און געוואָרן בא זיב נאָב געפאלענער און קלענער פון דעם, וואָס ווינט-ווינט הינטער אירע פלייצעס האָבן זיב אהער שוין געשווינד מיטן וועג צו טאראבניען געטראָגן איר געוועזענע מעכטנס צוויי פריצישע פורן און האָבן זייער גלעקער-קלאנג איבער דער פעלד-שמילקניט געוואָרפן. זי האָט געטראכט:

„די אקושערקע שאַצ... זי זאָל כאַטש אהינ קומען, די אקושערקע שאַצ.“

אינ א האלבער שאַ ארום האָבן זי אָט די צוויי געשווינד לויפן-
דיקע פורן אָנגעיאַגט און זיב מיט איר אינ רעכטער און לינקער זייט
אויסגעגלייכט. מאָדנע מעזואטל געווען האָבן זי מיט זייער שווינג
די מענטשן, וועלכע האָבן זיב אפּ אָט די אויסגעפּוצטע פורן אינ איר
רעכטער און לינקער זייט געשווינד געטראָגן. האָט זי שוין אפּ זיי
נאָר ווי פּונ א סאָלעם ארויסגעקוקט און האָט באמערקט:

מיט א פארפרעמדט פּאָנעם זיצט אפּ אן אויסגעפּוצטן שליטן איר
געוועזענער כאָסן, און פּונעם צווייטן שרײַען איבער איר אריבער זיינע
ווארעם-אָנגעטאָנענע שוועסער:

„וועלוו, דו האָסט מיטגענומענע?“

שרײַען איבער איר אריבער רונק און באשעפטיקט, ווי איבער א
לעבנסלאָזער זאכ, כאפּן זיינעם א שאַקל מיטן קאָפּ, אן ענטפער, און
לאָזן זי געשווינד הינטער די פלייצעם.

און ווען אָט די צוויי פורן האָבן זיב שוין ווייט-ווייט צום האָ-
ריזאָנט געטראָגן און דאָרטן קלענער ווערן אָנגעהויבן, האָט זי אַקאָרשט
פּונ אָט דעם האַלבדרימלענדיקן צושטאנד דערוואכט און האָט
דערזען:

דער קליינער שייגעז, דער אָנטרײַבער, שמייט די גאנצע צייט אפּ
די פיס, הערט ניט אופּ צו שמײַסן די אויסגעדראַחטע פּערד, וואָס
שפּרינגען שוין מיט די לעצטע קויכעם, און וויל, אפּאַנעם די לאַנג-
אנטלאָפּענע פורן דעריאָגן. זי האָט זיב געשווינד פּונעם איינגעזעסע-
נעם אָרט א כאפּ געגעבן און פארן אָנטרײַבערס פלייצעם א שלעפּ
געטאָן:

„ס'אָר אן אומגליקלעכער מעשהגענער ער איז! שוין לאַנג טרײַבט
ער אזוי די אויסגעדראַחטע פּערד?“
דער קליינער שייגעז האָט זיב פארשעמט, אָפּגעשטעלט די שטארק

פארמאטערשע פערד, אראָפּגעקראַכנ שערעוודיקער הייט פונעם שליטן, און עפּשער אפּ אַ גאַנצער האַלבער שאַ גענומען לעבן איינעם פון זיי און איבערהערטענעם פּאַסטראָמעק צונויפּבינדן.

און זי איז שוין אזוי געפאלן און אונטערטעניק דאָ אפּן שליטן געזעסן און איימ מוסער געזאָגט:

„זי, מירל, וואָלט געוויס צופרידן געווען, ווען אָט די אומגליקלעכע פערד פייגערט אויס ביידע אינ איינ נאכט. נאָר קאַלומאן זיי זשיפען נאָך אפּ דער וועלט, באדארפּ מען האָבן גאָט אינ הארצן און זיי ניט שלאָגן.“

זי איז אָנגעקומען אינ דאָרפּ טכילעס נאכט, ווען ליכט האָט מען שוין אינ ריכטע גויזשע הויזער געהאט אָטגעצונדן און ווען פאר-שטארקט האָט זיכ שוין פונ רעגע צו העגע די גלייכגילטיק שטרענגע מאכשאַווע, וואָס מיט איר האָבן אָט די באַלויבטענע הויזער אפּ איר פרעמדער פור געקוקט:

„די היגע גויזמ זענען רוזק און ריכט, האָבן אָט די הויזער געוואָלט דערציילן, די היגע גויזמ האָבן לעבן זיכ, אכוצ דער ערד, נאָך אַ ריכטע צוקער-פאבריק, וואָס פון איר ציען זיי שעפע דעם גאַנצן ווינטער.“

אַ טונקלִקייט פון סאָפעק טאָג און סאָפעק נאכט איז שוין געלעגן אפּן לאנגן געברוקירטן דאָרפּ-וועג, וואָס האָט זיכ צוזאמען מיט אַ גאַנצ פּעלד פון פויערשע דעכער אלץ העכער און העכער ארופ דעם פלאכנ בארג געצויגן און זיכ געענדיקט דאָרשן, ווי דער הויכער עק הימל איז שמאָרק רויט געווען און ווי דער ריזן-קוימען פון צוקער-פאבריק האָט זיכ, ווי אַ יאָמטעוודיקער אויסגעשריי-צייכ, אינ אָט דער רויטקייט אַנינגעשטקט. אומגעוויינלעך פאַמעלעך האָבן זיכ אהינ די מידע פּערד ארופ דעם פארבויטן בארג געשלעפט און אלעמאָל די קעפּ צו דער

ערד געבויגט. און אזא טרויעריקע, פרייטיק-פארנאכטיקע זארג האָבן שוין די ארומיקע הילדער מיט זייער פּרעמדן בליק דערוועקט, א זאָרג פון אַ פּאַרשפּעטיקטן ערעוו-שאַבעסדיקן יודן, וואָס שלעפט זיב נאָכ מיט זיין פּוּר אינעם געהייליקטן ביינהאשמאַשעם איבער דער טיפּער בלאַטע, וואָס אפּ די פּעלד-וועגן, שלעפט זיב פּאַמעלעכ און געדענקט: דאָרמט וואַינעם שטאַרק באלויכטענעם בעסמעהרעש, וואָס איז זיין שטעטל, שאַקלען זיב שוין שאַבעסדיק שעמערינדיקע יודן, שאַקלען זיב אלע צוזאַמען און זינגען נאָכ דעם כאַזן:

„הודו לה' כי טוב, כי לעולם חס-ד-ו-ו“*.

מיט שטאַרק באלויכטענע ניימאָדישע פענצטער איז נאָכעם טאַראַ-בייס גרויסע שטוב און דער ברייט פונעם עקסטן דאָרפישן געסל גע-שטאַנען און אָן לאַישן איבערהגעבן אַ יאַציקע קירע-פּראַגע פון איר באלעבאָס:

„כ' פּאַרשמי נייט: אז גאָט העלפט, מ'פּאַרדינט און מ'איז געזונט, פּאַרוואָס זשע זאָל מען טאַקע נייט לעבן אַ גוטן מאָג אפּ דער וועלט? פּאַרוואָס זאָל מען זיין ערגער פון די פּריצימ?“

ציכטיק, רייג איז געווען דער פּאַרנטיקער האַלב-קנילעכדיקער הויפּ, וווּ איר מיידע פּוּר האָט זיב פּאַמעלעכ אָפּגעשטעלט, דער אָפּענער גאַ-נעק, די הויכע ווויס-געפּאַרביטע טיר מיטן ניקלענעם שילד-בלעטל.

און ווען זי האָט צולעצט איין אָט דער טיר אָטגעקלונגען, איז צו איר באלד איין אַ שוואַרצ סורדעמל און אָן אַ היטל אַרויסגעלאָפּן דער קלייננוויקיקער, טאַמעד פּריילעכער נאָכעם מאַראַבנ און זיב צו איר אויסגעבויגט מיט עלעגאַנטיש ציוניפּגענומענע פּיסלעכ:

* אַ פּאַסעק פונעם טילימ.

„יאסנאוועלמאזשנא פאנא הרוויצ האָט פארשפעטיקט אפ גאנצע צוויי שאָן“.

ואונ, שלעפנדיק אלעמאָל די ווייסע מאנושעשלעכ פונ אונטער די ארבל, האָט ער שוין נאָכדעם צו איר געפלאפלט די גאנצע צינט, ביים אינעם שטארק באלויכטענעם פאָדערשטיבל האָט איר א פארפוצט דינסטמיידל זיב אויסטאָג געהאָלפן:

„אינ דער אינלאדונג שטייט בעפירעש, אז פיר אזויגער וועלן שוין זיין אלע געסט, אונ איצט זאָל זי זען: זיין טאשנווייגער גייט מאַמעד ריכטיק אונ האלט איצט פונקט זעקס. וויז עם אפילע פונ מירלם זינט ניט איבעריק שייג, נאָר זי מעג זיין זיכער: ער איז מיט ר' גראליענ פונ מאַמעד אָן א גוטערפרינט אונ וועט צו איר כופע ניט פארשפעטיקן אפילע אפ קיין דעגע“.

זי האָט זיב צורעכט געמאכט די האָר אקעגן דעם היפשן שפיגל, וואָס אינעם פארוואָרפענעם מיט קליידער פאָדערשטיבל, געזען דאָרטן דאָס אייגענע פאָנעם מיטן דעקאָלטיהטן האלדז אונ זיב גענייט שמייב-לענ צו טאראביענ, וועלכער איז הינטער אירע פלייצעם געשטאנען:

„ער מעג איר גלייבן: זי איז ניט שולדיק...“

אָבער נאָך אינעם ערשטן שטארק באלויכטענעם ביידער, ווהינ טא-ראבני האָט זי אונטער דער האנט אריינגעפירט, האָט זי שוין מיטא-מאָל דערפילט די גאנצע צוציענדיקע קראפט, וואָס איז איר גראצו-עזער אונ אינגעצויגענער אינעם קרעם-וואָלענעם קלייד פיגור. דאָס צופרידנדיקע הארצ האָט איז איר מיטאמאָל שיקער ווערן אָנגעהויבן.

„איינגטלעכ האָט זי קלוג געטאָג, וואָס זי איז איצט אהער גע-קומען... אומגעוויינלעכ קלוג...“

אפ א שטול פונעם נידעריקן גארניטור איז זי אינ עק צימער אקעגן טאראבינס פארביסן קלוגער פרוי געזעסן, געפילט אפ זיב פיל

אָנגעווענדטע בליקן פון די געסט און שמייכלענדיק געענטפערט אפ
די אָנפראַגן:

„יאָ... די מאמע אירע איז א שטובזיצערן, פון טאָמער אָב א
שטובזיצערן“.

פון צייט צו צייט האָט זי א קוק אין דער איבערגעפולטער טיפ
פון כידער געכאפט און געזען:

קעפ צו קעפ בייגן זיב, קוקן צו איר אין אלאכסן און שעפטשען
זיב דערבי ארום:

„ווער?.. ומירל הורוויץ?.. פון וואָסער שטעמל?“

צווישן צוויי אזעלכע אריבערגעבויענע קעפ זינען אפ א קאנאפע,
וואָס בא דער געשלאָסענער באלקאן-טיר, איר געוועזענעם כאָסס צוויי
שוועסטער געזעסן און שוין געהאט אזעלכע אָנגעשטרענגטע מעכונטע-
געסדיקע נעז, גלויב עמעצער האָט זיב מיט יעדער רעגע געגרייט צו-
גיין צו זיי און זיי דערמאָנען:

„ער איז דאָב ערשט מיט צען יאָר צוריק א קאפצן געווען, דער
טאטע זייערער“.

איינער פון די געסט, א שווערגופיקער פאָליאק מיט א שטארק
פארגרעכט און אומגעגאָלט פאָנעם, איז שוין געווען שיקער-לאָט, און
דאָב געדענקט צו כאַנפען אונטער די אויגן דעם קלוגן טאראבניען,
וואָס דורכ אים האָט ער ניט לאַנג איז צוקער-פאבריק א שטעלע גע-
קראָנג. פאלנדיק פון די פיס, האָט ער יעדן באקאנטן און אומבא-
קאנטן גאסט אָפגעשטעלט, נאָכדערציילט טאראבניס איין און די זעל-
בע כאַכמע און איז דערבי שיר ניט צעגאנגען געוואָרן פון געלעכ-
טער און שיקערער היספּילעם:

„אָס צע שעלמא, טען פאן טאראבני... שעלמא...“

עמעצער פון די צוקערפאבריק-געסט, וואָס האָבן זיב פאר די ליכט,
וואָס אפן טרינעם שישל, אין ווינט שטארק פארטיפט, האָט זיב גע-

שווינד מיט די קארטן אינ האנט פון זינג שטול אד הייב געטאָג און אויב אזוי געשווינד ארײַנגעשרייען צום יונגווארג, וואָס האָט זיב אינ צווייטן כידער פארקליבן:

„שאמפאניער-ווינג שפעטער!.. שאמפאניער פונקט צוועלפ אזויגער באנאכט“.

און דאָ לעבן מירלען איז נאָכ אלץ, ווי לעבן אן אלטן גוטן-פרענטס אד קינד, די געכאמע פאראבני געזעסן, געקוקט אפ איר מיט די שווארצע ליגנערישע אויגעלעכ, וואָס פאר זיי האָט אפילע מויהע געהאט דער קלוג פלאפלענדיקער טאראבני, און זיב געפליסט צו ציען מיט איר ווייטער דעם וועלטלעכען שמועס:

„טוינעט זי דאָ אנומלעטן מיט גישעלעג, דער מאמע אירער: איר פאָרט איינמאָל אינ א יוויל אינ קרייזשטאָש מיט דער באג, איז פאָרט צווייטן קלאס... און מיט וויפל, מישייטנסגעזאָגט, קאָסט צווייטער קלאס טייערער? מיט זעכציק קאָפעקעס?“

און נאָכ:

„צוליב וואָס, אישטייגער, גודעט מען זיב און מ'וויינט דאָרטן אינ פוסמן שטעטל? דאָ, אינ דאָרט... ס'איז דאָ פאראן אד צוקער-פאבריק... ס'זינגען דאָ פאראן מענטשן, וואָס מ'באגענגט זיב מיט זיי... ס'איז דאָ כאָטש פאראן געשעפט...“

כאמ ענג-ארוםגעזעצטן שישל, וואָס אינ דער איבערגעפולטער טיפ פון כידער, איז די גאנצע צייט אהער מיט די פלייצעס איר געווע-זענער כאָסן געזעסן און דאָרטן ניט געוויסט, וואָס צו טאָן מיט די איבעריקע הענט. יעדעס מאָל, וואָס זי האָט דאָ בעקיוון איר באסייע-כידע-שרינגענדיק קאָל אופגעהויבן, האָט ער זיב דאָרטן מיט נאָט די הענט צופיל פון הייטן באמ קאָלנער געשאפט און צופיל ארײַנגעקוקט אינ פאָנעם יענעם וווקסיקן און יונגן סויכער, וואָס האָט זיב אלע-מאָל פונעם בענקל געהויבן און היציק מיט אלע איינורימ געשטנעט:

„שא! עד האָט זיך פאראיאָרן נישט געבעטן באַר' נאָכעמען: ר' נאָכעם, לאַמיר פארזייען מער בורעקעס?“

א ביסל ווייטער, כאטש עק ביידער, זינגען אין ווייטע, מיט אויסגע- שניטענע וועסטן א פאָר יונגעלעך פון צוקער-פאבריק געשטאנען, גע- וואסט די גאנצע מיניטע, וואָס האָט זיך מיט איר און מיט נאָסן הע- לערן פאָרדיקן זומער געטראָפן, געקוקט דערפאר מיט שיקערע יעיצער- האָרע-אויגן אפ איר שמויכלדיקן פאָנעם און דעקאָלירטן האַלדז און זיך געשעפטשעט וועגן איר מיט ניוולפע:

„איז וואָס מיט וואָס פאר אַ שיינער נעקיווע, אַ?“

עמעצער האָט פון איר נעכאמע טאראבני אפ א סאָר אוועקגע- רופן, און אליין איז זי געבליבן דאָ אפ דעם נידעריקן גארניטור-שטול זיצן, ביים די יונגעלעך פון צוקער-פאבריק האָבן נאָכ אלץ אפ איר געקוקט. זי האָט אַ מאָדנע צעטראַגענעם בליק אפ דער אייגענער שלאַנק-וואָקסיקער פיגור געוואָרפן און זיך געלאָזט גיין עריגע-אחיין, צום זיטיקן ביידער, וווּ מיט אַרונטערגענומענע הענט און מיט אַן אויסגעצויגענעם פּים פאָרויס איז אין אַ קורצן באַלעבאָסשע-פארטעכל געשטאנען טאראבניס באיאָרט מיידל, מאַניע, געהאלטן דעם קאָפּ עט- וואָס אפ אַ זיט און געוואָלט מעראמעז זינג דערמיט, וואָס זי קוקט נישט צו קיינעם און קנאקט זיך שטילערהייט מיט דער צינגל:

„נישט געווארט האָט זי אפ האָט דער גאנצער סימכע, און נישט קיין אַנטויל קלערט זי אין איר צו נעמען.“

עמעצער האָט זי, מירלען, דאָ איגמיטן ביידער באַמ נאָמען אַג- גערופן, האָט שוין באַ איר דאָס הארץ אַ קלאפ געטאָן. נאָך געווען איז האָס סאכאקל אַ פאָשעט יונג און פרומ ווייבל פון זייער שטעטל, אַ ווייבל מיט אַ שטענדטיבל אפּן קאָפּ, וואָס איז נאָך באַ איר טאטן דעם שויכעם אפּ קעסט געזעסן און זיך דורכן מאַן מיט טאראביען קרויווימ אַנגעקערט:

„וואָס האָט זי מירעלענ געוואָלט בעטנ? מירעלע איז, דוסט זיכ, אהער געקומענ מיט דער אייגענער פור, אונ זי, דאָס ווייבל, זי פילט זיכ האָ אזוי שלעכט. עפשער וועט זי אינגיכנ קאָנענ מיט מירעלענ אהיימ פאָרנ?“

לעבנ מאניע טאראבני איז שוין דערווייַל א וווקסיקער יונגערמאנ געשטאנענ, איר געוואָלט אינדרענ, אז די גרויסע שטעט האָבנ זיכ זייער גרויסנ ווערט, אונ לניטיש אויסגעהערט, ווי זי בלניבט בא אירנ: „איז זי פאָריקנ סאָפ-זומער געווענ אינ אָרעס אונ דאָרטנ עק-זאמענ אפ זעקס קלאסנ געהאלטנ... זי האָט זיכ דאָרטנ אזוי שלעכט געפילט... זי איז קוימ פונ דאָרטנ ואנטלאָפנ.“

פלוצעמ האָט זיכ אהער מיטאמאָל פונעמ זניטיקנ כיידער דאָס יונגווארג א לאָ געטאָנ, זיכ דאָ גענומענ יאָגנ נאָכ טאראבניס קלענערנ יונגל, דעמ רעאליסט, אימ געפאקט אונ מיט קוילעס צוריק נאָכ אימ אינ זניטיקנ כיידער ארנינ:

„פארוואָס וויל ער ניט דעקלאמירנ? וואָס ארט אימ, אז ער וועט עפעס דעקלאמירנ?“

עמעצער איז צו איר צוגעגאנגענ אונ פאר איר אומבאקאנטערהייט אפנ רעאליסט זיכ גענומענ קלאָגנ:

„ער האָט ערשט צוריק מיט א פאָר וואָכנ אזוי גוט דעקלאמירט; אפ ואן אַוונט, וואָס אינ קראכ, האָט ער דעקלאמירט.“

אונ זי, מירל, זי האָט זיכ שוין אזוי שלעכט געפילט דערפאר, וואָס אהער אינ זאל האָבנ זיכ שוין איר געוועזענעמ כאָסנס נאָרוואָס אָנ-געקומענע טאטע-מאמע געהאט ארנינגעשטעלט, זי איז געשטאנענ איינע אליין מיט צוגעדריקטע פלייצעס צו דער וואנט, געהאלטנ עטוואָס אונטערגעהויבנ דאָס מאָרעשכוירעדיקע פאַנעמ אונ געזענ:

כאמ נאָענטנ טישל מיטנ פריש אוועקגעשטעלטנ קיבעד זיצט מיט נעכאמע טאראבני איר געוועזענע שטארק גראָבע מעכומענעסטע,

עטעמט שווער, ווי א פאריאָנטע און פעטע גאָרדז, און קלאָנט זיך
קרעכצנדיק אפ איר אסטמע-פעלער:

„איז דאָס א „מוקא“ דאָס לעבנ... א „מוקא“.

און א ביסל ווּנטער פון איר רעכטער האנט שפּרינגט דער פּריי-
לעכער טאראבני אקעגן איר געוועזענעם גרויסגופיקן מעכטן און וויל
עשוואַס לוסטיקער מאכט זיך ערנסטע, אמעראציש אויסגעידלטע צורע:
„וואָס זשע זאָרגט מען זיך אזוי, ר' אַווראַט-מוישע? מיט נאָר-
געלט האָבן זיי שוין, דאנקען זאָט, די קינדער פאַרוואָרנט?.. מע מאַכט
זיי נאָסענע און מ'בלויבט „דיד דא באבא“.

אַט איז טאראבני אוועקגעלאָפּן אפ א ווילע ארויסבאגלייטן א
כאַשעוונ גאסט, און ער, דער שווארצער און אויסגעידלטער אמאָרעצ,
מיטן פאפיראַס אין מויל, האָט געטאָן עטלעכע שפאן צו טאראבניס
קלענערן זון, דעם פּאָליטעכניק, און גענומען פאר אים זיך אן אייגן
קלוג וואָרט איבערכאזערן:

„ער האָט דאָ נאָרוואָס א קאשע געפרעגט... דעם טאמטן זינעם
האָט ער נאָרוואָס א קאשע געפרעגט“.

דער מיטלווקסיקער פּאָליטעכניק מיטן קורצן, שטרענג אראָפּגע-
לאָזטן שטערן און מיט די גייוועדיק אונטערגעקלעפטע נאָזלעכער איז
שוין אזא שווינגנדיקער לעצ געווען; ער אליין האָט סאכאקל שטארק
ניט געהאלטן ניט פון די אייגענע טאטע-מאמע און ניט פון זייערע
צונויפגערופענע געסט. און ער, דער אויסגעידלטער אמאָרעצ, איז אים
מיט זיך בקירע-קאשע אין פּאָנעם געקראָכט:

„וואָס זשע איז אייגנטלעך דער כילעק צווישן קאשעפּריווקער גראפ
און צווישן וואסילן, דעם לאקיי זינעמ?“

מירל האָט עטלעכע שפאן צום אָפענעם און שטארק באַלויכטענעם
עסציימער געטאָן, זיך דאָרטן געפאלענערהייט מיט א צוגעהריקטער
באק צו דער טיר אָפּגעשמעלט און האָט געזען:

פונסנען גרויט מען שוין דאָרטן דעם אומגעוויינלעך לאנגן פיש, און טעלער צו טעלער קלאפן שוין דאָרטן אזוי אָפט און אזוי פרוי-לעך און דערוועקן באַ עמעצן א פרישן אפעטיט. דאָס יונגוואַרג שפאנט דאָרטן טיילווייז ארום און שטייט טיילווייז אין בינטלעך, און די אקושערקע שאצן איז שוין דאָרטן דאָ, שטייט מיט א פריש-פארביק פאָנטעם פון קעלט אקעגן דעם פאָלימעכניק, דעם גאסט, רייכערט זינעם א פאפיראָס און שמייכלט:

„זי קען זיי... אויסגעבונדן קען זי זיי, אָט די אויסגעלאסענע פאָ-לימעכניקעס, וואָס האָבן זיך ליב ארום מיידלעך צו דרייען.“
פאמעלעך און מאָדנע געפאלן איז מירל צו דער אקושערקע צו-געגאנגען, זי ארוםגענומען און זיך צו איר מיטן גאנצן גופ, ווי א קליין קינד, צוגעדריקט; ס'האָט בא איר געציטערט דאָס קאָל:
„די אקושערקע שאצן שמעלט זיך פאָר, ווי זי איז איר איצט דאנק-באר דערפאר, וואָס זי איז איצט אהער געקומען? זי, מירל, וועט איר שוין א צווייט מאָל וועגן אָט דער דאנקבארקייט דערציילן.“

מ'האָט געטרונקען ווייניג פון פארשיידנארטיקע פארקאסמעטע פלע-שער, וואָס מ'האָט זיי פרויער פאמעלעך אין די הענט גענומען און שמייכלדיק געלייענט דאָס, וואָס איז אפ זייערע בלעטלעך און בלע-ערלעך אָנגעשריבן געווען.

געטרונקען האָט מען די גאנצע צייט, בעשאסן יעסן און נאָכדעם, ווען פונעם אומגעוויינלעך לאנגן, ווייניג-פארשפרייטן טיש האָט מען שוין די אויסגעליידיקטע טעלער אראָפגענומען, און טאראביניס גע-שוועסטערקינד גופע, א מאָדנע לאנגער און געזונטער מויכער-טווע-ניק, איז שוין געווען מעוואסעמדיק, רויט און פארשוויצט און האָט,

שטעלנדיק צום טיש ואלעמאָל נייע פולע פלעשער, געוואלדעוועט מיט
אן אומגעלומפערט הויב קאָל און מיט אַ ניגון פון „אמאָ האָרייסאָ“:
„אַט האָס שטעלט דער פעטער גאַכעם פארן עלטערן זון, באָריסן,
וואָס דינט אינאָרזשער באַנק און וועט, מירטשעשעם, אינגיכט ווערן
די-רעקטאָר!“

„אַט האָס שטעלט די מומע געכאמקע פאר דער עלטערער מאַכטער,
טאניענ, וואָס האָט פאר סוקעס אויסגעהאלטן פאר זעקס קלאסן.“
דער רויב פון די פיל אויסגערויבערטע פאפיראַסן האָט זיך געזעצט
איבער די לאַמפּן און פארהמונקלט זייער שיין.

אַ שיקערער דרייסיקמנילערדיקער געמורמל איז שוין אויסגעמיש-
טערהייט געהאנגען אין דער לופט און קוימ-קוימ עמעצנס א געשריי
מיט אַ קלאנג פון אַן אָנגעשטויסענער פּאָר פלעשער דורכגעלאָזט,
און ער, דער גרויסגופיקער מויכערטוועניק מיט די לאנגע פאנאנדער-
געלאָזענע הענט, האָט זיך נאָך אלץ אפן האלדז געריסן און געצווונ-
גען וועלמלעכ-לויטישע כיענמשינן זייערע פענעמער פארקרימענ:
„אַט האָס שטעלט דער פעטער פארן קלענערן זון, ואיסאקן, וועלכער
ווערט, מירטשעשעם, איבער צוויי יאָר אינזשעניער.“

מיט מירעלענ האָט זיך באַ אַט דעם רוישיקן טיש אזא אומגעטריב-
טער צופאל געטראָפּן:

דער פּאָלימעכניק, דער גאסט, מיטן שמייכלדיק אויסגעלאסענעם
פּאַנעם, וואָס האָט שוין לאכלומן ניט נישטער אויסגעזען, האָט זיך
וועגן איר מיט איינעם פון די יונגעלענט, וואָס אינ די טיפּ אויסגע-
שניטענע וועסטן, אדורכגעווינקענ:

„מעג מען, הייסט עס, אָנהייבן, א?“

ער האָט זיך מיט אַ שמייכל פון אַ דאָרפ-שייגעצ צוגעזעצט צו
איר אפן נאָענטן ליידיקן בענקל, דענסטמאָל ווען זי האָט מיט איר
ערנסט טרויעריקן פּאַנעם גלויבגילטיק צו דער קעגניבערדיקער שורע

מענטשן געקוקט. ער האָט געכאפט אין אַלאַכסן אַ נאַריש אַויסגע-
לאַסענעם בליק אַפּ איר דעקאָלמירטן האַלדז און געשאַן אַויב אַזאַ נאַ-
ריש אַויסגעלאַסענעם היסט אין דער פּויסט, וואָס ער האָט שמייכלדי-
קער הייט צום מויל צוגעטראַגן:

„אַ גאַנצ ווילער באַכער נאָסן העלער, אַ שיינער, א? געוויס אַ
שיינער?“

עפעס האָט ער דערציילט וועגן דעם, וואָס דער פּוילער נאָסן
העלער האָט ניט אַויסגעהאַלטן דעם קאַנקורס, וואָס זיי האָבן זיך
צוזאַמען געגרייט דערצו; וועגן דעם, וואָס נאָסן העלערס ניטלאַנג
געשטאַרבענע טאַטע-מאַמע האָבן אים ניט מער ווי פינף-זעקס טויזנט
רובל ישרושע איבערגעלאָזט, און וועגן דעם, וואָס ער, דער ליכט-
זיניקער און שיינער באַכער, דרייט זיך איצט אָן אַרבעט דאָרטן אין
קראַב אַרוב און וויל טאָן אַיינעם פון די ביידע שידוכים, וואָס מע
רעדט אים:

„פּופּצן טויזנט רובל, דערציילט ער, וויל מען אים נאָרן געבן.“
מירל האָט צו אים די גאַנצע צינט אפּילע אַיינ מאָל איר פּאַנעם
ניט אַויסגעדרייט, זיך ניט הערנדיק געמאַכט און גאָב אלץ מיט די
ערנסט פּרויעריקע אַויגן גלייכגילטיק צו דער קעגניבערדיקער שורע
מענטשן געקוקט.

פּלוצעם האָט זי דערפּילט, ווי ער, דער האַלב-שיקערער, רוקט זיך
צו איר אונטערן טיש אלץ נענטער און נענטער מיט זיין בענקל,
לייגט דאָרטן פּאַמעלעך זיין פּוס אפּ אירן אַרופ און הייבט אים דאָרטן
אַויב אַזוי פּאַמעלעך אָן צו דריקן.

זי איז מיטאַמאָל פּאַרטומלט און שטאַרק רויט געוואָרן און איז
מיט אַ געשריי פּונעם אָרט אפּגעשפּרונגען:
„ניע סמיעט!“

א געפיל פונ קאס און באליידיקונג האָט אינ איר אלץ אזוי אופ-
גערעגט און צעראשט. אינ איר פארטומלטן מויעכ האָבנ זיכ שוינ
נאָר שטיקלעכ געדאנקענ געפלאַנמערט, און דאָס הארצ האָט נאָכ אלץ
צופיל געקלאפט און נאָכ אלץ צופיל האנאָע געהאט פונ גרויסן עקל,
וואָס מיט אימ האָט זי צו אימ צולעצט א געשריי געטאָנ:
„דוראק!“

מענטשן האָבנ זיכ אפ דעם געשריי געשווינד פונ וויש א הייב
געטאָנ. געשעפטשעט האָט זיכ, ווארפנדיק אפ איר בליק, דעם גע-
וועזענעם כאָסנס מישפאָכע, און מיט עמעצן האָט זיכ קעגניכער דעם
מיש די איראָניש שמויכלדיקע אקושערקע ריידן געשטעלט. נאָר איר
איז דאָס אלץ אזוי אלציניס געווען און טראכטן האָט זי וועגן דעם
ניט געקאָנט.

מיט הארט צוגעדריקטע פלייצעס צו דער וואנט איז זי איינע
אליין אינ עק ליידיקן זאל געשטאנען און זיכ ביסלעכווייז אונטער-
געגעבן דעם געפיל פונ אייגענער געפאלנקייט:
„ניט געווען קעדני... אָט דער גאנצער נארישער אָוונט איז שוינ
עפּשער ניט געווען קעדני“.

וועגן עפעס האָט זי זיכ פארטראכט, שטייענדיק מיט הארט צו-
געדריקטע פלייצעס צו דער וואנט און אראָפּקנדיק מיט טרויעריק
פארקלערטע אויגן אפ א ווייטן געלן פלעק, וואָס אפ דער פּאָדלאָגע:
„ניט דער אָוונט איז דער איקער...“

אָט פילט זי שוינ פונ אזא צייט, ווי וואָבעדיק פוסט ס'גויסעסט
איר באסיעכיריש לעבן. ארומדרייענדיק זיכ מיט ליפּקיסן, פילט זי עס,
און טראכטנדיק שאענלאנג וועגן יענעם נעגירישן באָכער, וואָס מע
רופט אימ שמוליק זינדענאָוסקי, פילט זי עס.

פונעם עסצימער האָט זיכ שוינ דערווייז אהער אינ זאל דער גאנ-
צער שיקערער טומל געהאט איבערגעטראָגן. אויסגעטרונקענע ברויט

מיט רוים פארשוויצמע פענעמער האָבן דאָ שוין גערוישט אלע צו-
זאמען און עפעס געוואָלט. באלאָגערנדיק די פיאנע, וואָס אינעם קעגני-
בערדיקן זאל-ווינקל, האָבן זיי זיך איינער צום צווייטן געשמופּט
און וועגן טאניע מאראבני געשרייען:

„נישקאַשע!.. נישקאַשע!“

„ס'וועט איר ניט העלפּן.“

דער שיקערער טומל האָט זיך דאָרטן אַלץ נידעריקער און נידע-
ריקער צו דער ערד געזעצט און זיך צולעצט דערוואָרטן מיטן באלעגאָ-
ליש-היזערדיקן קאָל פֿון טאראבניס געשוועסטערקינד, דעם מויכער-
טוועניק:

„שאט, שאט! די בארישניע טאניע וועט עפעס שפילן לעקאָוועד

די געסט.“

איך דער שטילקניט, וואָס איז מיטאמאָל געוואָרן, האָט זיך א
ווארטנדיקע פֿויע אריינגעוואָרפֿן און נאָך איר די ערשטע שטיל נאָנג-
דיקע מענער פֿון בעטהאָווענס ערשטע סאָנאטע, זיך אריינגעוואָרפֿן
שטיל און ציענדיק-אַנגענעם, פארשעמט פֿונעם באדכאַנישן אויסרופֿ,
וואָס איז פֿאַר זיי געקומען, און שמייכלענדיק וועגן דעם קינדערש
נאווי צו זענען ווייכע באם-אקאָרדן, וואָס מיט זיי האָבן זיי זיך שוין
פֿון אזא לאנגער צייט אזוי גוט געקענט:

„ווי פֿילן זיי זיך, די באם-אקאָרדן? ס'ווערט זיי ניט עפעס מאָדנע

עקלדיק פֿון אַט די אלע פֿארשוניען, וואָס הערן?“

קינער האָט שוין ניט דערוועגט זיך אַט די נאָנגדיקע שטילקניט
איבערצורייסן, און נאָך פֿונעם קעגניבערדיקן ווינקל, וואָס בא דער
טיר, האָט זיך נאָך געהערט, ווי ס'קאָן זיך ניט אינשטילן דער בא-
יאָרטער שיקערער פֿאַליאק, קריכט דאָרט עמעצן אין פֿאַנעם אריין,
כאנפענדיק אונטער די אויגן דעם קלונג טאראבניען, און ווערט שיר
ניט צוגאנגען פֿון שיקערער היספּילעס:

„אָט צע שעלמא, ווען פאן טאראבני!.. שעלמא!“
פלוצעם האָט זיך צווישן אָט דער שטיקליט געלאָזט הערן דאָס
קאָל פון מירלס געוועזענער מעכומענעסטע:

„זע נאָר! וווּ זשע זינען זיי ערגעץ, ר' נאָכעם?“
דאָרטן, ווינמיטן זאל, איז אָט די גראָבע יודענע איינע אליינ גע-
שטאנען און שוין אזוי צעשמריוט און באשעפטיקט טאראבניען מיט
די אויגן געזוכט.

„זי באדארף דאָך זיי אזוי נייטיק האָבן, ר' נאָכעמען.“
פון צווישן די פיל מענטשן, וואָס ארום דער באלאנגערטער פיאנע,
איז צו איר ארויסגעגאנגען דער געוועזענער כאָסן און זי לייטש אָן
א זינט פון זאל אָפגעפירט:
„שא, קוק זי נאָר אָן!.. וועסט זיי זען שפעטער א ביסל, ר' נאָ-
כעמען.“

מירל האָט צולעצט דעם זאל פארלאָזן און זיך אומעטיקערהייט
דורך דעם נאָענטן פינצטערן ביידער צום עסציימער געלאָזט גיין.
עמעצט האָט זי דאָרטן באדארפט געפינען:

„יא, די אקושרקע שאצ האָט זי דאָרטן באדארפט געפינען.“
נאָר אריינגעקומען אינעם צווייטן פינצטערן ביידער, האָט זי דאָרטן
בא דער מיר דעם געוועזענעם כאָסן מיט זיין פאָטער און מוטער ארום
נאָכעם טאראבניען דערזען און זיך מיטאמאָל א כאפ געטאָן צוריק.
עפעס האָט דאָרטן צו טאראבניען איר געוועזענער מעכומן געטיינעט:
„אז יענער גיט מיר די סבוירע... אז יענער זאָגט מיר: נאט איינע
דעם נאדן און לייגט אימ אוועק וווּ איר ווילט.“

און דאָס ווייב זינט האָט באלד אָט די טיינע מיט פוהרן אינ
הארץ אונטערוגעכאפט:

„זאָל ער איר לאנג לעבן, ר' נאָכעם, און זאָל דער נאדן לייגן בא

אימ... ואז זי וויל שוין מער ניש אנגלייגן בא פריצימ... אז זי איז שוין איינמאל געשטרעפט געוואָרן."

מירל האָט זיך דורך דעם זאל אינעם צימער געלאָזט גיין, געפונען דאָרט די אקושערקע וואו אַ מאָדנע פריילעכע האלב-שיקערן צו-שטאנד און וויז געוואָרן שטארק אומצופרידן פונעם ווייניג-רייכע, וואָס האָט זיך פון איר מויל געטראָגן:

"וואָס זשע? די אקושערקע שאצ קלערט שוין נאָר קיינמאל אהיים ניש פאַרן?"

און זיי האָבן זיך אָנגעמאַך און זינען געפאַרן אהיים. געזעסן ביידע אפ'ר' גדאליעס אלטן שליטן און זיך מיט א רעגלמעסיקן טרייב גערוקט אינעם דער נאכט ארני, וואָס ארויס דעם שלאָפנדיקן דאָרפ. שטיל און אידוואָטיש צעקראַכן האָט טרייבנדיק די פערד, געוויינט דער קליינער שייגעצ און זיך געקלאָגט אפ'ן די געזונטע אויסגעפוצטע קומשערס, וואָס האָבן אימ אינעם קיב און אינעם שטאל איינער צום צווייטן געוואָרפן און אימ דערביי פון אלע זייטן מיט די פינגער-קנעכלעך אינעם קאָפ געקנאקט.

צופיל געלאַסט און געפלוידערט האָט דאָס מאָל די אויסגעטרונקענע אקושערקע שאצ.

מירל איז געזעסן לעבן איר מיט א שטארק געפאלן געמיט. זי האָט געקוקט אינעם יענער זינט, ווו די צוקערפאבריק-לאמטערנעס האָבן געדולדיק די געמויערטע האפינאדן-אמבארעס געהיט, און געפילט די פוסטקניט פון די טעג, וואָס זינען אוועק, מיט דער פוסטקניט פון די וואָס וועלן זיך פון מאָרגן אָן צו צוען אָנהייבן: "איז שוין הייסט עס, און עק?.. צו אלץ אַ עק?.."

ווען זי איז צולעצט אינ שטעטל צו זייער שטוב צוגעפאָרן, שמיל
אין קיב-לאָדן אָנגעקלאַפט און אויב אזוי שמיל אינווייניק אַרײַנגעקן-
מען, האָט גיטעלע פון איר שלאָפצימער דערהערט, ווי זי גייט איבערן
עסיצמער אפ די שפיץ פינגער, און צו איר פון דאָרטן מיט אַ שטארק
פארשלאָפן קאָל אויסגעשרווען:

„ס'לויגט דאָרטן אפּן מיט אַ טעלעגראַם... פונעם טאטן אַ טע-
לעגראַם“.

מירל איז צום טיש צוגעגאנגען, דעם לאָמפּ ארויסגעדרויט און
די דעפעש געפנט:

„ער קומט, ר' גראַליע... מאָרגן באַטאָג קומט ער“.

און איבער עפעס איז זי גיט אוועקגעגאנגען צו זיב אין כיהער, זיב
מיט דער דעפעש אין האנט דאָ אפ דער קאנאפע אוועקגעזעצט און זיב
וועגן ר' גראַליע צום ערשטן מאָל פאר דער גאנצער צייט פארטראַכט:
„אַט האָט זי שוין ניט ליב אפילע אימ, דעם טאטן אירן...“

אַ גרויס ראַכמאַנעס פילט זי נאָר צו זיבן פאַרלאָזטן פעלער, וואָס
דאָקטוירים הייסן פון מאַמעד אָן קורירן אימ, און צו זינע אומ-
גליקלעכע און פאַרדרייטע געשעפטן.

„ער האָט דאָך, זאָנט מען, שוין אזויפיל אויגן און פונעם שווער
געיאַרשנט געלט איבערגעפירט... מעגלעך, אז עס שטייט אימ איצט
פאָר אַ מאַמעשיקער טראַכ... נאָר זי, מירל... זי איז אליין אומגליקלעך
און טויג נימ צו קיין שום אַרבעט“.

„זי קאָן אימ מיט גאָרנישט העלפן“.

בלאָס זינען שוין געווען די לאָדן-שפּאַלטן, ווען זי האָט זיב סאָפּ-
קאָלסאָפּ באַ זיב אין כיהער אויסגעטאָן און זיב אינ בעט אַרײַנגע-
לייגט. ערגעץ ווייט אינ דער פּרײַטיק-פאַרמאָגנדיקער אָנגעשפּרענגטער
שטיקלטייט, וואָס אינעם שלאָפנדיקן שטעטל, האָבן שוין געקלונגען
אווּראַם-מוישע בורגעסעס צוריקגעקומענע און אויסגעליידיקטע פּורן

און ארום זיב א מעכטאָנימ-שטימונג פון אויס סאסענע פארשפרייט.
און דאָ איב שטוב האָט זיב שוין גיטעלע איבער עפעס בא זיב איב
כידער איב אזא פרוענ פארטאָג אָנגעטאָג און באמ לָאָמפ, וואָס איב
עסציער, ארומשפאנענ גענומענ.

ס'איז געווענ מאָדנע:

אָט די באיאָרשע, טאָמעד שווינגנדיקע און פאראקשנטע ברזע האָט
דאָכ שווינגנדיקערהייט די גאנצע ציט איר צעטרָגענעמ מאנ ליב
געהאט און נאָכ אימ געבענקט. איצט איז זי שוין אפאָגעט שטארק
אופגערישט פון זינ קומענ געווענ, געהאט א פארוואַגלעט נאכט און
מיט איר ארומשפאנענ געוואָלט פארקירצנ די ציט, וואָס איז נאָכ
ביז אָט דעמ קומענ זינעמ געבליבנ.

VII

ר' גדאליע הורוויץ איז דאפקע דעמ גאנצנ שאבעס אזוי צופרידנ
געווענ מיט זינ היימ. שאבייסענאכטס האָט ער פרוילעכ אריבערגע-
קוקט איבער די גילדענע ברילנ צו הימישע יודנ און געוועזענע שוט-
פימ, וואָס זינענ זיב זענ געקומענ, האָט זיי שוין אפילע צעטרָגענ-
נערהייט א שפיציק ווערטל געזאָגט:

„אָ, אינ אויסלאנד האָט מענ אימ שוין גיט אנדערש זוי פאר א
באָכער אָנגענומענ... שידוכים האָט מענ אימ שוין דאָרטנ אפילע
געוואָלט ריידנ.“

אליינ איז ער איב אויסלאנד שטארק פונעמ ליב ארָאָפ, באקומענ
א פארשווארצט פאָנעמ פון א ווייט אָפגעשיידטנ שכייו-מיירא* און
געבראכט מיט זיב פיל פלעשלעכ רעפועס, א קליינע ניקלנע מאשיג-

* שכייו-מיירא — א שוים-קראנקער.

קע — אפ צו קאָזן זיב אינ מויל ארניג דאמפ, מיט אג וואנאליז פונ
א געפערלעכער אונ שטילער קרענק. די פלעשלעכ זינענ אינ א לאנג-
ווייליקער שורע אפנ קאבינעט-פענצטער געשמאנענ אונ שווינגנדיק
דערמאנט אָן דער גלויבליכטיקייט פונ די אויסלענדישע פראָפעסאָרן:
„ווייס איב וואָס?.. אניט האָט בא זיי א מאמאָשעס א מענטש?“
אונ וועגנ דעם אנאליז האָט דער נאָרטיקער שטארק אָנגענומענער
פערלשער, דער שאסקנ*, ערגעצ-ווי ובא זינע געוונשווערנדיקע כאלאָזי
דערציילט:

„אָט, אפאָנעם, א וראק בא ר' גראליענ: וואָס זשע דענ?“
יודנ האָבן זיב טאקע לעבנ ר' גראליענ געפילט שלעכט אונ האָבן
צופיל געשווינג. זיי האָבן אויסגעשפינג ביגניווע אָן א זינט יעדעס
מאָל, וואָס עמעז האָט די קרענק זינע באמ נאָמענ אָנגערופן, אונ זיב
געוונדערט:

„ער הייסט דאָכ נאָכ א יונגערמאנ, ר' גראליע; כ'מיינ בעמעס:
ער האלט דאָכ נאָכ פאר כאמישימ“.

אונ ער האָט זיב נאָכ אלץ צו דעם ניט צוגעהערט. צעמראָגענער-
הייט האָט ער געוואָלט ווויטער די אומגליקלעכ געשעפטונ פירנ אונ
עמלעכע אָונטנ נאָכאנאנד בא זיב אינ קאבינעט מיטנ קאָרעוו זינעם,
דעם קאסיר, די אלטע אונ נייע ביכער אונטערגעפירט.

יעדעס מאָל, וואָס ער האָט דאָרטנ שפעט באנאכט די ארבעט
איבערהגריסנ אונ איז צוואמענ מיטנ קאסיר אינעם באלויכטמענעם עס-
צימער ארויסגעשאנגענ, האָט ער געהאט א שטארק פארטראָגנ פאָנעם
מיט אויב אזעלכע צעמראָגענע נערוועז רויטע אויגנ, געשווינד געביסנ
איינס א פינגער-קנעכל אונ זיב אליינ אלעמאָל די געדאנקענ איבער-
געריסנ:

* דער שאסקנ — דער שווינגער.

„נו, איז דאָך שלעכט... איז דאָך ניטאָ פֿונ וואָס צו ריידן“.

אונ טאָכדעם האָט ער זיך נאָך אומגעוויינלעך לאנג מיט דער קרישמע בא זיך אינ שלאָפֿציער ארומגעדרייט, ניט אינגעהערט, וואָס די אויסגעשאַנענע גיטעלע האָט צו אימ פֿונ איר בעט ארויסגעטינעט, אונ האָט אלעמאָל בא איר געשווינד אונ צעטהאָנג איבערגעפרעגט: „א? וואָס האָסטו געזאָגט?“

צופיל מאָל האָט שוין דענסטמאָל גיטעלע איר צירונג מיט די ברייליאנטענע אווירינגלעך דערמאָנט, צופיל האָט זי שוין ר' גראַליענ גע- וואָלט אינרירדן, אז וס'איז גלויב, זי זאָל מיט זי א פאָר טאָג צו איר רייכט פעטער, וואָס איז ווינטלעכט ישמעל, אונ צופיל גיפטיק האָט זי שוין אנטקעגן דעם קאָרעו, דעם קאסיר, געטינעט:

„אז זי האָט אימ נאָכער געזאָגט... ואז זי האָט נאָכער צו אימ די גאנצע צייט געשריענ: ער מאכט א צו ברייטן באַלאַנט, מאכט ער“.

ביסלעכווייז האָט דאָ ווידער דער אָנזעצ-מישמאיש אפגעוואכט אונ ווידער דערוועקט אינ מירלעג אונ עקל מיט א סינע צו דער שטוב אונ צו די פרעמדע מענטשן, וואָס האָבן אינ איר געליארעמט. פֿונ שאַג צו טאָג האָט זיך אינ איר עפעס א געדאנק געשטארקט: „דער אָנזעצ-מישמאיש... ער וועט שוין געוויס אינגיכט אונ עק געמען“.

אונ אומגליק וועט, דוכט זיך, איבער דעם געשענ מיט אלע שטוב- מענטשן, מיט די יודן-נעמאָנים, וואָס אינ קאשפעריווקער וועלדל אונ טערנאָוועד מיל, מיטן קאסיר אונ אפילע מיטן איבערגעוואקסענעם מיידל, דער קעכט, וואָס דינט שוין בא זיי דאָס אכטע יאָר. נאָר איר, מירלעג אליינ, איז דאָס קימאט ווי אלציינס, אונ אינ טאָכ...
טאָכ...

אינ טאָב וועט איר דאָך פֿון דעם ניט ערגער און ניט בעסער ווערן.
גאנצע שטענדיג איז זי מיט אָט דעם געדאנק באַ זיב אינ כּיידער
געלעגן, געגאנגען מיט אים זיצן צו דער אקווערקע שאַצ און זיב מיט
אייב פֿון דאָרפֿן צוריק אהיימ אומגעקערט, זיב ניט אומגעקומט
אפֿ די פֿיל וואַרשנדיקע באַלכווועס און צוגעשיקטע בויערייכ, וואָס
האָבן מיט זייערע פּאפּיראַסן דעם עסציער שטארק פּארייכערט.
ארנינגעקומען צו זיב אינ כּיידער און דאָרטן ווידער וועגן דעם זעלבן
געטראַכט:

„דער אָנזע-מישמאַש... ער וועט זיב שוין געוויס אינגיכט ענדיקן.“
אינ שטובֿ האָבן זיב אָנגעהויבן צוען פֿיל שלאַפֿלאָזע גסיסע-געכט
מיט אופּערעגטע אייצעס-זוכערניען. קיינער, אכוצ איר, האָט זיב
דענסטמאָל ניט אויסגעטאָגן און וועגן דו ניט געטראַכט. האָט זי זיב
אלעמאָל אינ איר פינצטערן כּיידער אופּגעכאַפּט און געהערט, אז אינ
שטובֿ שלאַפּט מען ניט; אז כּוצ דעם קאַסיר מיט אַוורעמל דעם האָו
איז דאָרטן פּאַראַן דער אָרטיקער פּריוואַט-אדוואָקאַט; אז מ'סוידעט
זיב דאָרטן פּאַרויכטיק און שעפּטשענדיק שפּיל, קעדיי ס'זאָלן ניט
דערהערן זי מיטן דינסטמיידל, וואָס שלאַפּט אינ קיב, און מ'הערט
דאָרטן דעם אדוואָקאַטס אייצעס:

„דעריקער איז אינגעזאָלן אינ דער צייט די „ראַמעס“ פּאַר קאַש-
פּעריוקער וואַלד און פּאַר טערנאָווער מיל; וואָרעם וויבאַלד אלץ איז
שוין איבערגעשריבן, הערט מען דעם באַנקס סטראַשונקעס, ווי דעם
פּאַראַיקריקן שניי.“

מיד און קרענקלעך-גרינג האָט זי אינ דער פינצטער אינגעדערעמל
און אינ כּאַלעם געזען פֿיל פּרעמדע ליאַרעמדיקע מענטשן, וואָס פֿילן
איבער די שטובֿ, זיב ווידער אַ ביסל צעשראַקן אופּגעכאַפּט און ווידער
דערהערט, ווי דער אדוואָקאַט ניט אייצעס:

„מוז דאָך גיטעלע אלץ פֿון איר זייט אפּן קאַסירס נאָמען אי-

בערשרייבן, וואָס פארשטייט איר דאָ ניט? דעריקער איז דאָ צו האָבן די דריטע האנט".

אונ נאָכאמאָל האָט זי דאָ אינגעדערעמלט אונ שוין אינ אָנהייב גרינגן שלאָפ געהערט, ווי גיטעלע מינטערס דאָרט אלעמאָל ר' גדא-ליענ:

"גדאליע, גוי שלאָפן, גדאליע... דו טאָרסט ניט זיצן, גדאליע".
ר' גדאליע האָט זי ניט געהערט און איז ווייטער ביזן ווייסן פאָג געזעסן. ער האָט שוין טאקע דערפאר אזא שלעכט פאָנעם באקומען, און די שפיציקע נאָז האָט אונטער זינע גאָלדענע ברילן אויסגעזען בלאָס, ווי בא א מעס.

איינמאָל באטאָג, אינ דער וואָך, וואָס פאר פורים, איז דאָס געווען, איז ער מיט יאָט דער בלאסער נאָז צו מירלעגן אינ כידער ארני-געקומען, זיכ ניט ווייט פונ איר בעט מיטן פאָנעם צום פענצטער אוועקגעשטעלט און דאָרטן צעטראָגענערהייט גענומען ארומטאפן די קלייניקייטן, וואָס אפן טיול-באצויגענעם טואלעט-שישל.
ער האָט זיכ ענדלעכ אָנגעהויבן פאר איר קלאָנג אפ גיטעלען מיטן קאסיר:

"אינגאנצן די צייט האָט ער זיכ בא זיי געבעמט אינ זינע בריוו: לעמאנאשעם, דירט ניט אָג מירעלעס פינפ טויזנט רובל... ווי בא גאזלאָנימ האָט ער זיכ בא זיי געבעמט..."

אָבער פונקט אינ דער צייט, וואָס זי האָט צו אימ איר פאָנעם א ביסל אויסגעדרייט און עפעס געוואָלט בא אימ א פרעג טאָג, האָט אימ די אינגעגעסן-פאראקשנמע גיטעלע פונ עסציימער פיל מאָל צו רופן אָנגעהויבן:

"גדאליע, קומ נאָר אהער, גדאליע".

„גדאליע, כ'האָב דיר עפעס געוואָלט זאָגן, גראַליע.“
מעשוונע האָט מען געקאָנט ווערן פון אַזאַ דעם קאלטבלוטטיקן, אַזוי-
געשפּאַרטן רופּ, איז ער ענדלעך אומצופּרידן און אַ ביסל אופּגערגוט
אחינ אוועקגעגאנגען און איבער עפעס נאָך צוגעזאָגט איר, מירלענ,
וועלכע איז פון אינדערפרי אָן מיט קאָפּווייטעק און געהעכערטער
טעמפּעראַטור אינ בעט געלעגן:
„ער וועט נאָך צו איר ארנינקומענ... אינ אַ האַלבער שאָ אַרום וועט
ער צו איר ארנינקומענ.“

אינ שטוב האָט מען זיכ יענעם טאָג געריכט אפּ אַ נייעם קלאַפּ,
אנ אומגליק, און דערפאַר בעקיוון דאָס דינסטמיידל ערגעצ-וווּהינ אפּ
גאנצע עטלעכע שאָ אוועקגעשיקט. אַ דערוואָהגענער שרעק-גערודער איז
דאָרטן די גאנצע צייט פאָרגעקומען, און דאָס אייגענע און געארשנטע
זילבער, וואָס אינ דער אלטער גלעזערנער זאַל-שאַפע, האָט מען ערגעצ
אינ אינלנדיקער שרעק איבערגעטראָגן. און דער אינגעשפּאַרטער
גיטלעך האָט שוין ר' גדאליע דערלויבט צו איר ריכטן עלטערפעטער,
וואָס אינ ווינטלעכע שמעטל, אַ פאָר מאָגן. אלעמאָל האָט זיכ אַהער
דערהערש, ווי זי ברענגט דאָרטן ר' גדאליע אַרויס פון די קיילימ און
צווינגט אים, ער זאָל העבער, ווי געוויינטלעך, זינג קאָל אופּהייבן:
„נן, נן... וואָס פּילדערט זי אזוי?!.. זי וועט נאָך פאָרן... פאָרן,
מיטן קאשפּעריווקער וואַלד-נעמאָגן וועט זי אַהינ פאָרן.“

נאָר איר, מירלענ, איז שוין דענסטמאָל אלץ, וואָס אַרום, אזוי
ווינציק אָנגעגאנגען.

געשלעפּערט האָט זי שוין דער צווייטער מעשוונעדיקער היץ-
דעמל און געכאַלעמט האָט זיכ איר, אז ס'איז שפעט אינטאָוונט, און
אינ עסציימער דערציילט ליפקים ליבקע דער דעבעצן, ווי ער איז חרני
וואָכטן קעסידיקער אפּ טיפּוס שלאַפּ געווען און ווי ער איז איצט אַרני-
געקומען ניט צו מירלענ, נאָר גלאַס צו איר, ליבקענ; און אז אינ

דער זעלבער צינט, וואָס ער רעדט דאָרטן אזוי, שטייט דאָ, ניט ווייט פונעם בעם, איר געוועזענער כאָסן, וועלוול בורנעס, שטייט מיט א געפאלן געמיט און מיט גרויס דערעכערעצ, קוקט דערפאר ניט צו איר, נאָר אראָפּ צו דער פּאָדלֶאָגע, און פארענטפערט זיכ:

„ער איז ניט שולדיק, וואָס ער איז צו איר געקומען. זי באדארפ אימ מויכל זיין... ער האָט די מעג מיטן מיידל דער ברוגעטן כאסענע און איז געקומען, גלאט אזוי איז ער געקומען“.

ווען זי האָט צולעצט פון אַם דעם פארוואַנגלטן דרעמל זיכ אופ-געכאפט, האָבן שוין די שויבן ווי שווארצער טינט אויסגעזען. א שפע-טע באנאכט-שטימונג האָט געשוועבט ארום דעם לאַמפ, וואָס האָט אי-נעם ווייטן כוידער-ווינקל געברענגט, און איז דער גאנצער אויסגע-שטאָרבן-פוסטער שטוב איז קיין לעבעדיקער נעפעש ניט געווען. ערשט איז א ווילע ארום האָט זי דערהערט, ווי ווייט-ווייט איז פאָדער-שטיבל לויפט עמעצ געשווינד פון דרויסן אריין, לויפט באלד אויב אזוי געשווינד מיט א פראל פון דער טיר צוריק איז דרויסן ארויס און טוט דערבני איז גרויס איינלעניש א געשרויי:

„די שאל!.. גיטעלע האָט פארגעסן מיטצונעמען די גראָבע שאל...“
דאָס האָט מען אָקאָרשט, אפּאָנעם, אלע צוזאמען ארויסגעבא-גלייט גיטעלען צו איר פעטער, וואָס איז ווייטלעכג שמעסל, מ'איז געשטאנען איז הויפּ און געקוקט, ווי בא דער שניי פונעם ארויסגע-טראָגענעם לאַמפּ זעצט זי זיכ צוזאמען מיטן קאשפעריווקער וואלד-נעמאָן אפּן אייגענעם געשפאנטן שליטן.

מירל האָט שוין געדענקט:

איז שטוב איז עפעס פארן טאָג פאָרגעקומען... זי, מירל, וויל ניט טראכטן וועגן דעם, וואָס עס וועט מיט איר זיין מאָרגן... און אינדערפרי... אינדערפרי איז דאָ, דוכט זיכ, עמעצ געזעסן און דערצוילט: „וועלוול בורנעס האָט אינגיכטן כאסענע מיט דעם מיידל דער

ברונעטנ... סארדורענס קלאפן שוינ אפילע דאָרטן, א סוואָרע, מאַנד-
לענ מיט צימרינג, און ערגעצ-ווהינ קיינ אויסלאַנד, זאָגט מען, פאָרט
דאָס יונגע פאָרל באלד נאָך דער כאסענע אומעק."
„קיינ אויסלאַנד?..“

ליגנדיק אינ בעט, האָט זי געהאט אזעלכע גרויסע אַוולדיקע אויגן,
גלייב זי וואָלט איצט זען די ווייטע פינצטערע נאכט מיטן לאנגן שנעל-
צוג, וואָס טראָגט דאָס יונגע פאָרל ערגעצ-אהינ צו דער גרענעצ צו.
זי האָט געקוקט אינעם ברענענדיקן לאַמפּ און האָט געטראכט:
„ניש שלעכט איז שוין, עפּשער, זיב איצט אינצוויינע אזוי צווישן
דער נאכט-פינצטער קיינ אויסלאַנד טראָגט... נאָך פאר איר, מירלענ,
איז דאָס איצט אזוי אומגעלעב, און ניש דאָס איז דער איקער... זי
האָט וועגן דעם ניש וואָס צו קלערן. ניש גוט איז איר, און די פינפ
טויזנט רובל אירע... איז דאָס ווייטערדיקע לעבן אירס, אב!... זי
וועט זיב שוין בעסער אזוי איז א קנויל צוזאמענצונע און וועט
שלאָפן, שלאָפן...“

און וויפל איז זי אזוי אָפגעשלאָפן!

דאָרטן איז עס צימער זינענ אינ מעשעב פונ דער נאכט זעלפּט-
ווען אָפגעשטאָרבן די איינזאמע טריט פונ ר' גראַליעס נערוועזן ארומ-
שפּאנען. טיי האָט ער שוין דאָרטן אפילע איינער אליינ פונעם זן-
דיקן סאמאָוואר אָפגעטרונקען און די טיר פונ איר כיידער האָט ער
צוליב עפעס א פאָר מאָל געפרוּווט אן עפּט טאָג. און זי האָט דאָ
נאָך אלץ שלאָפנדיקערהייט ערגעצ-ווו איז א פינצטערב אוילעם-האטויע
ארוםגעשוועבט און אָנעם וואָכעדיקן פּינג פארגעסן. ערשט צו דער
הריטער אשמוירע צו האָט זי דאָ, ליגנדיק אינ בעט, א ציטער געטאָג,
דערזען ווי פּאסן נאכט, שמאָלע און קוימ-קוימ בלויע קוקן דורכ די
לאַנדן-שפּאַלטן אהער אינ כיידער ארנגן, און ווי בא איר אפּט בעט זיצט
ר' גראַליע און פארגעטפּערט זיב:

„ער האָט זי אופגעוועקט, האָט ער זי... ער האָט זיכ עפעס ניט געקאָנט איינהאלטן און האָט זי אופגעוועקט.“

שטארק שלעכט איז אימ געווען, און ניט געוויסט האָט ער, וואו-זוי וועגן דעם מיט מירלען צו ריידיגן, ער איז דאָ לאַנג אפן בעט געזעסן און זיכ ווידער גענומען אפ גיטלעך מיטן קאסיר קלאָנגן:
„אז ער האָט זיכ באַ זיי געבעטן, ווי באַ גאזלאָנימ: ער וויל ניט פאָרן קיין אויסלאַנד... אז ער האָט ניט געטאָרשט פון דער היים וואוּלעק-פאָרן...“

פלוצעם האָט זי צו אימ איר פאָנעם אויסגעדרויט און באַ אימ אַ פרעג געטאָן:

„מאמע, וויפל געלט איז דיר געבליבן?“

און געזען האָט זי באלד, ווי ר' גדאליע טוט אַ הייב מיט ביידע אקסלען, הויקערט זיכ איינ מאָדנע, ווי אַ קליין קינד, וועלכען מ'ווייל אַ קלאפ געבן, און הייבט אָן טינען מיט די הענט:
„אז נאָרנישט... אַ קאָפעקע ניט.“

„נאָרנישט?..“

גלאט אזוי האָט זי עס באַ אימ איבערגעפרעגט, און גלאט אזוי האָט באַ איר האָס הארץ געשווינד צו קלאפן אָנגעהויבן. פריער האָט זי עפעס געוואָלט פארשטיין און ניט געקאָנט, און נאָכדעם האָט זי שוין גאָרנישט ניט געוואָלט, געקוקט אפ אימ מיט אומסאוועגלעכע, עטוואָס דערשטוינטע אויגן און ניט געוויסט, צוליב וואָס ער זיצט נאָך לעבן איר אפן בעט.

זי האָט דאָך שוין באַ אימ מער ניט וואָס צו פרעגן... זי ווייסט דאָך שוין אלץ. טראכטן וועגן עפעס האָט זי מוידע געהאט, און ניי-טיק, שטארק נייטיק איז פאר איר געווען ווידעראמאָל איינצושלאָפן. האָט זי זיכ טאקע באלד נאָך ר' גדאליעס אוועקגיין מיטן פאָנעם צו דער וואנט אויסגעדרויט, דעם קאָפ מיט פארמאכטע אויגן טיפער ווי

קיישן אינגעגוראכט, הארט צו דער ברוסט די איבערגעפלאַסטע הענט
צוגעהריקט און זיך נאָסן העלערס פּאַנעם איך זיך גענומען:
„אַט אזוי... אזוי... אַט ווערט זי צוריק אנשלאָפּן.“

אפן צווייטן טאָג האָט זי זיך מיט אַ גרויסן און נישט קלאָרן פּלאַן
פון שלאָפּ אופגעכאַפּט, געלעגט לאַנג איך בעט איך אַ האַלבנעפּלדיקן
צוּשטאַנד און געוואָלט אַט דעם פּלאַן באַנעמען:
„אַמאָל האָט זי, דוכט זיך, געהאַט די מעגלעכקייט אַט די שטוב
צו פאַרלאָזן... וואַרט... ס'אַראַ מעגלעכקייט האָט זי אַמאָל געהאַט?“
ר' גראַפיע האָט זיך שוין מיטן טאַלעס און טפילן פון דער סאַ-
דענערער קלויז געהאַט אומגעקערט און האָט זיך אָן גיטעלעך שטאַרק
איינזאַם און דער פּוסטער שטוב דערפילט. ער האָט געטראָפּן מירלעך
איינע אַליין און כּיידער שטייט און דאַרטן ווידער צעטראַטענערהייט
די קלויניקייט, וואָס אפּן טואַלעט-טיישל, גענומען אַרומטאַפּן.
ער האָט איר געזאָגט:

„דער „סודעבנע“... מעגלעך, אַז דער „סודעבנע“ זאָל הינט אַהער
אַרבינקומען... מ'ווייסט נאָך נישט אפּ געוויס, נאָר יעדנפאַלס... יעדן-
פאַלס באַדאַרף זי זיך נישט שרעקן.“

„אַך, דער „סודעבנע“?.. גוט.“
שמיל און נישט אומקונדיק זיך צו אים האָט זי עס געענטפערט.
און באַרד האָט זי אפּ זיך דעם סאַק מיטן שוואַרצן שאַרפּ גענומען
און איז פון שטוב אַוועקגעגאַנגען.
„וווּהיך וועט זי אַיצט גיינן? אַלציינס.“

דעריקער איז, וואָס זי קאָן מער איך אַט דער שטוב נישט בלויבן, און
עטלעכע טעג...
„עטלעכע טעג קאָן זי אַפּלעבן אפּילע וואַ דער אַקושערקע שאַץ.“

און זי האָט עטלעכע טעג אָפּגעלעבט אינצוויינען מיט דער אקו-
שערקע שאַצ. געלעגט דאָרטן ס'האָן אין בעט און אומעטיקע מיט א
פארשטארטן טרויער איז די בלויע אויגן, געקוקט מיט זיי ערגעץ-
ווהיין צו דער ערדענער פּאָרלאַגע און געשווינגן. און אמאָל האָט
זיכ געמאכט, אז, נישט אופהייבנדיק די אויגן פון דער פּאָרלאַגע, האָט
זי, ליגנדיק אין בעט, אָנגעהויבן ריידן צו דער אקושערקע אויסגעצויגן
און שטייל, ווי אן אָוול:

„הרני און צוואנציק יאָר האָט זי אָפּגעלעבט דאָרטן אין שטוב.“
ניט די שטוב טוט איר כאַנג און נישט די יאָרן... וואָרעם די יאָרן,
וואָס האָט זי דען געקאָנט מיט זיי טאָג? און די שטוב...
„מענטשן, וואָס ווערן געבוירן אין אַזעלכע שטיבער, קאָגען ניט
לאַכן, אָט ווי זי, מירל.“

און אמאָל האָט זיכ געמאכט, אז די אקושערקע האָט זיכ געמוזט
איין שטעטל צו א געווינערן אראָפּכאפּן און זיכ דאָרטן א פּאָר שאָ
אַפּזאמען. זי האָט גערענקט, אז זי האָט געלאָזט מירלען, און האָט זיכ
גענילט אהיים, און ווען זי איז געקומען צוריק, האָט זי געזען:

מיט איבערגעפלאַכטענע הענט אונטערן קאָפּ ליגט מירל אין בעט
אפן אייגענעם אָרש, וווּ זי האָט זי געלאָזט. זי קוקט נאָך אלץ ערגעץ-
ווהיין צום באַלק און הייבט פּלוצעם אָן צו ריידן שטייל וועגן דעם,
וואָס זי האָט דאָ די גאַנצע צייט געטראַכט:

„אזעלכע מענטשן, ווי זי, מירל... אָדער זיי ווערן זינגערנס אין די
שאַנטאָנען, אָדער זיי נעמען זיכ דאָס לעבן.“

דער אקושערקע איז פון אַש די ווערטער געוואָרן מאַדנע; זי האָט
זיכ באַרד באַלעבאטעווען אין שטוב גענומען און אָנגעהויבן צונויפ-
זוכן די קליינע נאָזטיכלעכ:

„ווי קלערט מירל? ס'וואָלט דוכט זיך, לאַבלומן ניש איבעריק געווען, ווען זי, די אקויערקע אליין, געמט זיי איצט, בימכילע, אָט די טיכלעך איבערוואַשן?“

נאָר מירל האָט זיך דערין ניש אינגעהערט און ווידער דאָס אי-ריקע וויטער גערעדט:

„קען זי אָבער פאר די שאַנטאָן-הינדער ניש זינגען און ניש לאַכן.“
און קעריי צו באַניי זעלבסטמאָרד...

דאָ האָט זי, ליגנדיק אין בעט, איר שלאַנק און בייגיקן קערפער אזוי שטארק אַרפּגעבויגן, אז אין פּאַנעם האָט זיך איר דאָס גאַנצע בלוט אַרײַנגעגאַסן, אַנטפּלעקט די הענט ביז צו די אַקסלען, זיי פא-מעלעך פון אלע זינטן באַטראַכט און זיי ווייך אזוי פאַמעלעך גע-נומען גלעטן:

„אזעלכע שיינע הענט... זיי טוען איר באַנק יעדעס מאָל, וואָס איר קומט אויס וועגן זעלבסטמאָרד צו טראַכטן.“

דענסטמאָל האָט זיך די אקויערקע פּלוצעם דערמאַנט, אז זי האָט פאַרזען אַינ שטעטל אַ קעסטל סאַרדינען קויפן. זי האָט אוועקגעוואָרפן די אינגענעצטע טיכלעך און זיך נאָכאַמאָל געלאָזט אַהיין לויפן:

„ס'ארא פאַרשטאַפּט קאָפּ זי האָט די לעצטע צייט באַקומען... מירל וועט דאָך באַ איר פאַשעם פון הונגער אויסגיין.“

לויפנדיק אזוי איינמאָל אין שטאָט, האָט זי ניש פאַרגעסן זיך אויב אַפּ אַ רעגע צום פּראָוויזאָר-געהילף סאַפּיאַנע אַרײַנצוכאַפּן און דאַרטן פון מירעלעס וועגן אַ ניעם נאָרוואַס אויסגעשריבענעם בוך נעמען. נאָר מירל האָט זיך שוין אזוי גלייכגילטיק צו אָט דעם ניעם בוך באַצויגן, אויב אזוי גלייכגילטיק אימ אין די הענט גענומען און, ליגנדיק אין בעט, מאַנאַטאַניש די ערשמע צוויי פראַזן איבערגעלייענט. און באַלד האָט זי דאָס בוך פון די הענט ווי אַ לעיוצלעך אַרויסגעלאָזן.

ווידער מאָדנע אומעטיק צום פענצטער גענומענ קוקט און אויב אזוי
אומעטיק צו ריידן אָנגעהויבן:
„אלע האָבן זיי לויב אָנצוהייבן זייערע ביכער פון עמעצנס א
טרויעריקן פּרילינג און דערמיט יעדן די אייגענע יעסורים פאר-
שטארקן“.

און נאָך אַ פּויזע, א זיפּ, ווידער וועגן דעם זעלבן:
„ווען אפּן הארצן איז גרינג, איז מען דאָס מויכל און מ'לוינט
זיי. נאָך ווען מ'געפינט זיך איז אזא געדריקטער שטימונג, ווי אירע
איצט, זעט שוין איז זיי אויס יעדע פּראזע, ווי אן איינגעגעסענע פּליג,
וואָס שטעלט זיך אלעמאָל אפּ דער נאָז און רייצט זיך, „אָבער ס'איז
דיר שלעכט... שלעכט... שלעכט“.

נאָך אמאָל אינאָוונט האָט זיך געמאכט, אז די אקווערקע האָט
גענומען דאָס קליינע און אוראַטע Dicta Sapientium*, וואָס
אן אלטע פּריצע א קאטאָליקן האָט איר ניט לאנג אוועקגעשאַנקען,
זיך מיט דעם לעבן מירלען איך בעט געזעצט, גענומען לעזן דעם ווי מיט
טרערן אויסגעפלעקטן און שטארק פארגעלטן קאפּיטל, און איר איינ
פּאַסעק נאָך דעם צווייטן לויט דער איבערזעצונג פארטייטשט:

Omnis felicitas mendacium est...**

בידע מיידלעך זינגען מיטאמאָל ענלעך צו שיווע-זיצערנס געוואָרן,
און געדוכט האָט זיך שוין, אז זיי לויענען איצט איינע פאר דער
צווייטער דעם פּאַסעק אַנעו און טרייסטן זיך: אָט זינגען נאָך גרע-
סערע צאָרעס יערגעצ-ווי אפּ דער וועלט פאראן.
און דאָך איז מאכמעס אָט דעם לעזן אַ ביסל היימלעכער דאָ
אינעם באלויכטענעם כידער געוואָרן, און די געדריקטע שטימונג איז

* — די רייד פון כאכאָמימ.

** — יעדער גליק איז פאליש.

פונדאנען אפ א ווילע פארשוונדן. די אקושערקע שאצ האָט זיך שוין אפילע שמיכלדיקערהייט א פאפיראָס באַמ קעסטל הילזן געמאכט, זיך איז רייכערן ציריק איז בעט לעבן מירלען געזעצט און זיך אָן איר באַקאנטן, דעם בעלעטריסט, דערמאָנט:

„האָט ער איר איינמאָל געזאָגט:

גליק קאָן מען שוין געפינען נאָר באַ קאָמיוואַיאַזשאַרן; ס'וואָלט זייער פאַרדראַסיק געווען, נאָר ס'איז דערבני א נעכאַמע פאַראַן; זיי, די קאָמיוואַיאַזשאַרן, זינען שטענדיק מיט קאָרטן-שפּיל פאַרנומען און ווייסן וועגן דעם ניט“.

און ביידע זינען זיי א ווילע שווינגנדיק געבליבן און אזא נעקאַמע געהאט אָן אַט די קאָמיוואַיאַזשאַרן:

„זיי ווייסן כאַטש וועגן זייער גליק ניט“.

מידל האָט שוין אפילע נאָכדעם א שמיכל געטאָן:

„עטאָן כאַראַשאַ“.

נאָר אייגנטלעך איז שוין אַט דער שמיכל אזוי שוואַך און מאַדנע באַ איר אַרויס. צופיל ענלעך איז ער שוין געווען צו א קרימ, וואָס קומט אַמאָל פאַר טרערן.

VIII

איז שטאַט האָט מען דערוויל זענען איר וווינען באַ דער אקושערקע שאַצ צו ריידן ניט אַפּגעהערט. באַ אַווראַמ-מוישע בורנעם איז שטוב האָט מען צופיל דערפונ האַנאַע געהאט און פּרילעכ געלאָפּן אַקעגן יעדן ניי-אַרזינקומענדיקן גאַסט, וואָס האָט וועגן דעם עפעס ניים גע-קאָנט דערציילן:

„נו, וואָס הערט זיך? וואָס איז ער עפעס נאָך געוואָרן געוואָרן?“

ר' גראַליע האָט זיך באַ זיך איז שטוב שיר נישט געעקט און זיך וועגן דעם אַלעמאָל געהאַלטן אייזעס מיטן מעקורעוו דעם קאַסיר.

„ער וועט אימ זאָגן דעם עמעס: ער וואָלט שוין געוואָלט דערלעבן די שאָ, ווען גיטעלע וועט צוריק אהיים קומען; זי, גיטעלע, איז דערצו א מענטש און קאָן געפינען עפעס אן אייצע... וואָס, ניט אזוי?“
און ארומגעלאָפּן איז ער דערבני איב אזא צעטראַגענער שרעק איבער דער שטוב און גערוקט האָט ער דערבני אהין און צוריק די גילדענע בריִל איבער דער נאָז:

„ווער ווייסט? עפּשער איז קערני געבן גיטעלען א טעלעגראַם, זי זאָל וואָס גיכער אהיים קומען?“

נאָר אינגיכט איז שוין אזא שיינער און זונענדיקער עסטר-טאַנעם געווען. די לופט האָט שוין איב אימ מיט אזא סאָפּ-ווינטערדיקער וואַרעם-קייט געשמעקט, און דער פּראָסט איז שוין געווען אזוי קליין און שוואַב, קוים געהאלטן גאנץ די שנייזקע בלאַנק-ווייסע אויבערפלעכ, וואָס אפּ די ארומיקע פעלדער, און געשפרונגען איבער איר אנטקעגן דער זונען-שניט מיט פיל זילכערנע און דימענטענע פונקען.

באמאָג איז צו דער אקושערקע שאצ געקומען א פור פון א דאָרפּ-שער פריצע און איר א בריוו געבראכט:

„מ'וויל זיב מיט איר מעיאשעוו זינג, און אויב זי איז ניט פאר-נומען, בעט מען זי קומען.“

שטילערהייט האָט די אקושערקע געוואָלט ליידיק די פור צוריק אָפּשיקן און שוין אפילע צוליב דעם א בריוו דער פריצע געהאט אָנגעשריבן. נאָר מירל האָט זיב פלוצען וועגן דעם דערווייט און איז מיטאמאָל שטרענג געוואָרן:

„ניינ... די אקושערקע וועט באלד אהין פאָרן.“

און ווען די אקושערקע האָט טינען אָנגעהויבן, האָט זי נאָכ א רוגנעדיק בלאס פאַנעם באקומען און זיב איבער עפעס געשטעלט די אומריינע גלעזער און שאָלן איבערוואשן.

„אויב די אקושערקע פאָרט ניט, טוט זי זיך כאלד אָן און גייט אוועק פונדאנען“.

א דעמעז איז אין אַם דעם שטומענ גלעזער-וואשן געווען ס׳דע-דע-רופ, וואָס זי איז א באסיעכידע, ס׳דע-רופ, וואָס זי קען וואָרט האַלטן און ערגעץ-ווהינ פונדאנען אוועקגיין; אינ כוז דעם: ס'איז עפעס גלאַט אזוי געווען שטארק מאַדנע זי כאַ אַט דער ארבעט אָנצו-קוקן.

אינ א האַלבער שאַ ארום האָט זיך שוין די אקושערקע ערגעץ ווינט-ווינט ארויס דעם שטעטל אקעגן דער דאָרעם-מנרעוודיקער זונ גע-שליטלט, און מירל איז שוין צוריק אומעטיק בארוקסט אפן בעט גע-לעגן. זי האָט מאַנאָטאָניש שטייל געבעטן זיצן דעם נאָרוואָס ארני-געקומענעם פראָוויזאָר-געהילף סאפיאנען און אימ אויב אזוי שטייל אפ זינע אַנפראנג געענטפערט:

„יא, פריער ווי אינאָונט וועט די אקושערקע אהיים ניט קומען“.
דער פראָוויזאָר-געהילף סאפיאן איז, ווי טאָמער, געווען נערוועז, ערנסט און שטרענג. ער האָט געקוקט מיט זינע בוילעמע פארבלאָזע אויגן ניט צו איר, נאָר ערגעץ-ווהינ אינ כידער-ווינקל, געמראכט, אפאָנעם, צום שלעכטן וועגן דער אקושערקע און געשווינגן. א שווערע פוסטקייט איז נאָך זיין אוועקגיין דאָ אינ כידער געבליבן. די שטייל-קייט האָט זיך געשטארקט, ס'האָט זיך געהערט, ווי נאָענט קעגניבער דעם פענצטער לויפן ארום צוויי שיקסלעך אינ שטיוול, יאָגן זיך איינע נאָך דער צווייטער און לאַכט, יאָגן זיך און לאַכט.

מירל האָט זיך צולעצט אפן בעט אופגעזעצט, זיך פארטראכט און זיך מידערהייט פארקוקט אפן פירעקיגן זונען-פלעק, וואָס האָט זיך פאמעלעך געשפילט אפ דער מיט פאָדלאָגע.

פלוצעם האָט זי זיך גענומען אָנמאָן, פארשלאָסן דער אקושערקעס האַלבע שטוב און איז ארויסגעגאנגען אינ דרויסן. ס'איז געווען ארום

האלב פיר אזויגער באטאג, און די זון האָט נאָך נאָענט פון דאָרעם-
מירעוודיקער זינט געשניט, און דער קליינער פראַסט האָט נאָך אַסענאָג
איר שנינענדיקן יאָמ מיט פיל זילבערנע און דימענטענע פונקענ ארום-
געפאָנעט. און די היפשע שיקסעלעכ, וואָס איז די שטיוול, זינענ נאָך
איינע דער צווייטער נאָכגעלאָפּן, זיך געיאָגט און געלאַכט, געיאָגט און
געלאַכט. מירל איז געגאָנגען לינקס און אַראָפּ, צום שטעטל צו. גע-
גאָנגען פאָמעלעך און זיך פון צינט צו צינט איז די זינט אומגע-
קוקט.

ס'איז געווען אזוי פריש און לעבלעך. 'ערגעצ זינט, איז אַ גרויסער
רוישיקער שטאַט, האָט שוין געוויס א יונגע מוטער איר דרײַאַריק
קינד צום ערשטן מאָל מיט דער דערציערן שפאָצירן ארויסגעשיקט
און דאָס קינד איז צוריק אהייט געקומען אַן אנציקסס מיט פאָרביק
רויטע בעקלעך, מיט א פריש שמייכלדיק פּענעמל און מיט אַן
אייניציק ניימאָדנעם וואָרט:

„מאָמא, וועסנא!.. וועסנא!“

און דאָ איז שטעטל זינענ לעבן דער שול, וואָס איז אַ ביסל גי-
דעריקער פון אפּטייט, עלטערע און יונגערע פאָסטנדיקע יודן איז אַ
קליין בינטל געשטאַנען; זיי האָבן געהאַט געדולד צו וואָרטן אפּן
עסטערפאָנעסדיקן „ויחל“ און זינענ געווען אנציקס פון ינגלעך
וויסעכעוועניקעס, וואָס האָבן פאר זייערע אויגן איינער אפּן צווייטן
מיט שניי געוואָרפּן.

די יודן האָבן זי דערזען און האָבן א ווילע אָן די ינגלעך פאר-
געסן. זיי האָבן געוואָס:

„זי, מירל הירוויץ, האָט דעם פאָטעס שטוב פארלאָזן און וווינט
דאָרטן... בא דער אקושערקע שאצ וווינט זי.“
און זי איז פאָמעלעך און מיד געגאָנגען זונטער אַהאַפּ מיטן

שטעמל. זי האָט פארהאלטן א ביסל די טרויט פאר איר געוועזענע מע-
 כוטנס שטוב מיט די אויסווייניקסטע בלויע לאַדנעס און האָט געזען:
 פארן פאַרנטיקן גאַנעק מיט דער פאראד-טיר שטייט איר געווע-
 זענעם כאָסנס פור, און פונ דער הינטערטיר, וואָס פירט אין קיב,
 פארטראַגט זיב אהער אלעמאַל א רייעב פונ פרישן צוקערגעבעקס מיט
 רעגלמעסיקע קלעפ פונ א פאָר אומרוקע מעשענע שמייסלעכ און
 דערמאָנענ אָן א נאָענטער, לאנג-דערווארטער כאסענע:

„א שעמעוודיק לניטישער איז דער כאָסנס... און די קאלע... זי איז
 אימ ווערט... ווערט... ווערט...“
 און ס'איז געווען מאָדנע:

אין איר, מירלענ, האָט דאָס אלץ קיין בענקענדיקע געפילן ניט
 דערוועקט און ניט ארויסגערופן קיין פאכער פארן קומענדיקן לעבן.
 מיט א נעפלידיקן און קאלטן באשלוס האָט זי זיב אלץ נעענטער
 צום פאָטערס שטוב גערוקט. מיטן זעלביקן קאלטבלוטיקן באשלוס איז
 זי אריינגעקומען אהין אין פאָטערס שטוב. פוסט און האלב פינציטער
 איז דאָרטן אין די באדאָרימ געווען, און קיינער האָט זיב דאָרטן ניט
 געפונען, ווער ס'זאָל זי באמערקן. איז זי, די שלאנקע און אומעטיקע,
 געבליבן דאָרטן שטיין בא דער טיר, און געדוכט האָט זיב איר שוין,
 אז זי לעבט ניט ווי אלע מענטשן, נאָר זי גייט איינע אליין ארום בא
 דער זינט פון לעבן, אפן אוילעם-האטויע, און פלאָנטערט זיב דאָרטן
 פון קליינערהייט אין א לאנגן פארוואַגלטן כאָלעם, וואָס האָט ניט קיין
 אָנהייב און קיין סאָפ:

„אָט איז זי שוין, דוכט זיב, איצט צו עפעס צוגעקומען און וועט
 עפעס טאָן, און עפשער איז זי נאָך צו גאָרנישט ניט געקומען און
 וועט גאָרנישט ניט טאָן. איינע אליין וועט זי נאָר ווויטער ארום-
 בלאַנדזשען, ווי אן אייביקער כאָלעם פון טויהו-וואָווויהו, און וועט אין
 ערגעץ ניט אָנקומען.“

„און אָט שטייט זי ווידעראמאָל אינ אַט דער שטוב, וווּ זי איז שוין אזויפיל מאָל געשמאנעט, און גייט דאָ פֿאַמעלעכ פֿון איינ כיו- דער אינ צווייטן. ווי ואמאָל, הערשט איצט דאָ די כוושעכדיקע ביינ- האשמאָשעסן, שטארקט זיכ און גייעט איבער אינ נעפֿל. נאָר אמאָל זי- נעט דאָ געוועט מענטישט, און איצט איז דאָ קיינער נישט. פֿון איינ כוידער אינ צווייטן זינעט אָפֿן די טירן; א שווארצע פֿוסטקניט זעט זיכ ערטרעוויז אינ יענע ווינקלעך, וווּ ס'זינעט פֿון טאָמער אָן געשמאנעט אייניקע זאכט פֿון אלטן ווייכט מעבל. זי, מירלעך, באמערקט דאָ קיינער נישט. קיינער שמעלט זי נישט אָפֿ און ווערט מיט איר קומעט נישט פֿרוי- לעכער. עפעס איז דאָ שוין, דוכט זיכ, שפעט און גאָב אלעמען. גאָר די מענטשט? ווהינ זינעט זיי פֿונדאנעט אהינגעקומעט, די מענ- טשט?“

פֿלוצעט אָט זי אינעם האַל-פֿינצטער קאבינעט איינעם אליינ ר' גדאליעט דערזעט. דאָס צוזאמענגעצויגענע הארץ האָט צו אימ א שטארקט צי געטאָן, און אליינ האָט זי מיטאמאָל אָן איר נעפֿלדיקט באשלוס פֿארגעסן. אינגעהויקערט און שטארק פֿארקלענערט איז ער דאָרטן געוועט צו איר מיט די פֿלייצעס, דער קאָפֿ עטוואָס פֿארוואָרפֿן ארונטער און דאָס מויל אָפֿן, ווי בא א פֿיש, און אָנגעשמעלט אנט- קענט דעם רעפֿוע-דאמפ, וואָס ער האָט זיכ געלאָזט פֿונעם אויס- לענדישן ניקלעט מאשינדל. אינ דער שפעטער ביינהאשמאָשעסדיקער לופט האָט דאָס מאשינדל אנטקעגן אימ מיט א קליינעם בלו-גרינ- לעכט פֿלאַם געברענט, און מיט אָט דעם בלו-גרינלעכט פֿלאַם איז זינ פֿאַנעם קוימ-קוימ באַלויכטן געוועט, אויסגעזעט נאָס און באַדעקט מיט פֿיל שוויסיקע דאמפ-טראָפֿנס.

ער האָט געענדיקט דעם דאמפֿ לאָזן און דאָס מאשינדל אויס- געלאָשט. דאָס נאָסע פֿאַנעם האָט ער זיכ מיט דער פֿאַטשיילע פֿא-

מעלעב ואויסגעווישט, און זי האָט יעדן נאָכ אלץ הינטער זיך ניט דער-
שפירט. נאָר זי איז שוין אזוי צעבראָכן געווען. טרערן זינען איר
געשטאנען אין האַלדן, און גענאנגען איז זי שוין צו אימ מיט פא-
מעלעכע טריט און מיט אַ ראַכמאַנעס צו אַ פאַטער, וועלכער איז מע-
גולגל געוואָרן אין אַ קליין אומבאהאַלפן קינד.
„וואָס פון אימ איז געוואָרן!“

און אין אַ ווילדע אַרומ איז זי שוין געשטאנען מיט אימ לעבן
פענצטער. זי האָט אימ דאָס פּאַנעל געווישט, געקוישט אין שטערן
און געזען, ווי יעדן דרייט זיך פון איר אלעמאָל מיט אַ שוואַכן קויעב
צום פענצטער אוועק, ציטערט מיטן גאַנצן איינגעהויקערטן קערפער
און כלפּעט שטיל אין זיך, ווי מוירע האַבנדיק, ער זאָל די סלינע
פונעם מויל ניט פארלירן:

„עפ-עפ-עפ-עפ-עפ-עפ... פארוואָס קומט דאָס אימ? ... עפ-עפ-
עפ-פפפ... בא די עלטערע יאָרן — עפ-עפ-עפ-עפ...“

ער האָט זיך אַ ביסל באַרוקט, ווען דאָס דינסטמייַדל איז פון גאס
געקומען און אַ לאַמפּ דאָ אין קאבינעט און אין עסצימער אָנגעצונדן.
דענסטמאָל איז מירל אין עסצימער אַרויסגעגאַנגען, באַגעגנט דאָרטן
דעם קאַסיר, און, קוקנדיק גלייב אין זיין פּאַנעל, זיך לעבן אימ
אַפּגעשמעלט:

„ווי קלערט ער: ווען מ'דעפּעשירט באלד זינדענאָוסקי, וואָלט
נאָך דער קנאַסמאָל געקאַנט זיין הינטיקן שאַבייסענאַכטס? יאָ? טאָ
וועט זי ווימ בעטן, ער זאָל באלד אָט די דעפּעש באַזאָרגן.“

„נאָר זאָל יעדן וואַרטן... עפעס האָט זי אימ, דוכט זיך, נאָך געוואָלט
זאָגן און האָט פאַרגעסן... גיי, גיי... זי האָט זיך שוין דערמאַנט. ער
מעג גיין די דעפּעש באַזאָרגן... זי האָט זיך שוין דערמאַנט... דער
שליסל... דער שליסל פון דער אַקוּשערקעס פאַרשאַסענער שמוב איז
בא איר געבליבן, זי מוז אימ איצט אַליין גיין אָפּטראָגן.“

אינ אַנדערהאלבן שאַ אַרום, ווען זי האָט זיך צוריק אַהיימ אומ-
געקערט, האָט זי שוין די שטוב שטאַרק באַלויסטן געמאַפּן. ר' גרא-
ליע איז נאָך אין דער סאַדעגערער קלויז באַ דער מעגילע געווען, און
אינ עסיצמער, באַמ ווײַס פאַרשפּרייטן מיט די ברענענדיקע ליכט,
איז געשטאַנען די נאָרוואַס אַנגעקומענע גיטלע, געהאַט אַ פאַרפלאַמט
און פילפאַרביק פאַנעם. טראַכטנדיק עפּשער נאָך וועגן דעם, מיט
וואָס זי האָט זיך פּונ איר רייכע עלטערפּעטער אומגעקערט, האָט זי
געהערט, ווי דער פּרום-אַרומגעגאַרטלער יוד לייענט פאַר איר די
מעגילע:

„בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך“.

מיט אַ וונק האָט זי דאָ מירלען אַפּגעשטעלט, געוואָלט באַ איר
עפעס פּרעגן, נאָר מוירע געהאַט אויסצוריידן און איר אפּן באַשריבע-
נעם שטיקל פאַפּיר, וואָס אפּן מיט, אַנגעוויזן:
„נו-אָ... אַדרעס... נו... אַ קוק געבן, צי געשריבן טויוו זנדע-
נאָוסקים אַדרעס“.

און איבער עפעס האָט מירל, איבערלעזנדיק דעם אַדרעס, איר
נאָרנישט ניש געענטפּערט. אוועקגעגאַנגען צו זיך אינ כּידער און זיך
דאָרטן אינ דער פינצער אינ בעם געלייגט.
ס'איז געווען אזוי נישט צום גלייבן:

אינ שטאַט האָט נאָכדעם עמעצער געשוואָרן, אז אינ יענעם
זעלבן אָונט, ווען די אַקושערקע האָט זיך אַהיימ אומגעקערט, האָט זי
זיך באַגעגנט לעבן איר אויסגעלאָשענער שטוב מיט וועלוול בורנעסעס
וואַרטנדיקער פּור. ער, וועלוול בורנעס אַליין, איז דאָרטן אינ דרויסן
אַקעגן דער לעוואַנע געשטאַנען פאַר איר עפּשער צען מינוט אָן אַ
היפּל און פּונ אפּפּעדעגטקייט קוים-קוים געקאַנט עטלעכע ווערטער
אויסריידן:

„ער האָט געקלערט זענן דאָ מירלענ, האָט ער געזאָגט, ער האָט געוואָלט... איבערגעבן עפעס, האָט ער איר געוואָלט... נאָר אייגנטלעך... די אקוישערקע שאַצ באדארפ, אייגנטלעך, אפּ אימ קיינ פאריבל ניט האָבן.“

אינ צוויי טעג ארום האָט זיכ א פינף-אונ-דרנסיקיאַריקער באַכער אָפגעשטעלט מיט זיין פור לעבן ר' גדאליעם שמוב און זיכ דערפרעגט באַ אונזערעמל דעם האָוו, וועלכער איז אימ פונ דאָרטן אנטקעגן אַרויסגעגאנגען:

„אַט דאָ וווינט ר' גדאליעם טאָכטער, מירל הורוויץ?“
דער ראָוו האָט געקוקט מאַדנע אפּ אימ און אפּ זינע פעלד-פעבלש-גרויסע וואַנצעס, איז אימ נאָכגעגאנגען צוריק און פאָדער-שטיבל ארײַן און האָט געזען, ווי ער טוט דאָרטן אויס דעם טולופ און דערווארעמט די נאָז מיט די וואַנצעס פונ דער קעלט. דער ראָוו האָט געמיינט, אז דאָס איז זינדענאָוסקיס א נני-צוגעשיקטער שאַ-לעך, וואָס האָט א שניכעס צום שידעך און צו די טנאָז. און ער, דער פינף-אונ-דרנסיקיאַריקער באַכער, וואָס האָט נאָסן העלערן א פּעטער אָנגעקערט און האָט אינ צוקער-פאבריק געדינט, איז שוין נאָכדעם לאַטג געזעסן מיט מירלענ איב דעם שטיבל זאל און זי דאָרטן ביז פאָרנאכט אפּן גרויסשטאַמישן שטייגער גענודעט. רוסיש האָט ער גערעדט שלעכט, ווי א דאנטיסט, ארויסגעזאָגט א „ס“ אפּן אָרט פונ א „ש“, און האָט דערצוילט, אז דער „פלעמיאניק“ זינער, נאָסן העלער, פרעגט זיכ נאָך אינ יעדן בריוו אפּ איר, מירלענ:

„ער בעט אינ יעדן בריוו מ'זאָל געוואָר ווערן, וואָס זי מאכט.“
דערפאר, וואָס אָט דער באיאָרשער באַכער איז שוין קיינ איבע-ריקער באַכעם ניט געווען; דערפאר, וואָס קיינ סאדראס איז אפּ אָט

דעם גאנצן קליינשטעטלדיק נארטישן וויזיט ניט פייזק געווען, איז איר, מירלעג, שרעקלעך לאנגווייליק געווען מיט אימ דאָ, אין זאל צו זיצן, און געערגערט האָבן זי סײַ זינע מניסעס וועגן נאָסן העלערן סײַ די בליקן פון כּשאר, וואָס מיט זיי איז גיטעלע אלעמאָל אהער צו דער טיר צוגעגאנגען. זי האָט זיך געהילט אין שאל און געוואָלט, ער זאָל גיכער אוועקגיין, און אז ער איז צולעצט אוועקגעגאנגען, איז איר שוין געווען שטארק נימעס די שטוב, דער קנאכמאָל, וואָס צו אימ גרייט מען זיך, איר גאנצ סינפטיק לעבן, מיט גיטעלעס פראגע:

„וואָס האָט ער געוואָלט, אָט דער יונגערמאן?“

גיטעלען האָט זי געענטפערט עפעס ביזי און אופגערעגט:

„זאָל זי געשווינד א דריטער אופגעצן און אימ נאָכשיקן פרעגן, וואָס האָט ער געוואָלט“.

און אליין איז זי אוועקגעגאנגען צו זיך אין צימער, זיך אויס-געטאָן און זיך טכילעס נאכט געלייגט שלאָפן. צום קנאכמאָל איז דאָך נאָך געבליבן עטלעכע טעג: עפעס האָט נאָך ביז יענער צינט געקאָנט געשען, און זי איז נאָך לאכלומט ניט געווען מעכועווען צו טראכטן וועגן אימ, דעם נעגירדישן באַכער, וואָס הייסט שמוליק זינדענאָוסקי, און וועגן דעם אומאָנגענעמען נײַס, וואָס מיט איר וועט פאָרקומען.

פארן שלאָפ האָט זי נאָך אומגעדיכט וועגן העלערן א טראכט געטאָן, און נאָכדעם האָט זיך איר שוין א גאנצע נאכט געבאָלעמט זיין לענגלעך פאָנעם, וואָס מאכט אימ ענלעך צו א רומענער. ערגעץ איז ער איינער אליין ארום צען אזוינער געגאנגען דאָרטן, אינעם קראכ, דער גובערניע-שפּאַט, וווּ ער געפינט זיך, געגאנגען צו זינעם א באווער, וואָס וווינט אין צווייטן עק שפּאַט, און אינזינען געהאט דעם גאנצן וועג אָט דעם כאווערס ווארעמען און באלויכטענעם צימער. זיצן וועט מען דאָרטן קאָנען לאנג בא א גלאָז טיי און דערציילן וועט מען דאָרטן קאָנען פארמראכט און מיט גרויס בענקשאפט:

„איז א שטעמעלע עהגעז ווינט, ווינט פאראנ, און א מיידל, וואָס הייסט מירל הורוויץ, לעבט דאָרטן אין אַט דעם ווינטן שטעמעלע. האָט זי מיכ אמאָל ליב געהאט, אָט די מירל הורוויץ... שטארק האָט זי מיכ אמאָל ליב געהאט“.

זינט פאָנעם האָט זיך שוין נאָכדעם געדענקט אין מעשעכ פונ גאנצן ווינטערדיקן טאָג, זיך געדענקט מעטושטעשדיק און פארפינצטערט-ליב און געצויגן צו זיך די מאכשאַווע מיטן הארצן. נאָר אין שטוב האָט זיך שוין אזוי שטארק דער נאָענטער קנאסמאָל געפילט, און געהערט האָט זיך צו איר אין צימער, ווי מ'רוקט אין די ארומיקע כאַדאָרימ די טישן, ווי מעצעד קלאָנגט זיך און רעכנט אויס:

„וואָס מיינט איר? אויב די זינדענאָוסקים וועלן קומען מער ווי אינדערנען, וועט מען זיך פאקע מוזן א ביסל מוטשען“.

האָט זי מער ניש געוואָלט אינזינען האָבן נאָסן העלערס פאָנעם און זיך געפליסט טראכטן וועגן דעם, וואָס שמוליק זינדענאָוסקי האָט אן אייראָפייזשן אויסזען:

„זי האָט שוין אמאָל אפילע וועגן דעם געקלערט... ארומגייענדיק מיט אים אין קריזשטאָט, האָט זי וועגן דעם געקלערט“.

IX

זיי זינען אָנגעקומען פריטיק באַטאָג, די מיטליאָריקע פאָטער און מוטער, וואָס וווינען אינעם שפילן עק פאָרשטאָט פונ ווינטן קראַב, מיטן עלטסטן קינד, דעם כאָסן, און געבראכט האָבן זיי מיט זיך א לייטישן האַלב-ארויסגעוויזענעם שמייכל פונ אינווייניקסטער צופרידן-קייט מיט א זיבניאָריק כאָסן-שוועסטערל, א „מיזינקע“. דער שמייכל איז נאָכדעם אזא פארפירעדישער געוואָרן; ער האָט זיך דאָ באוויזן אפילע אפ די פענעמער פונ ווילד-פרעמדע שמואָס-יידן, זיי געמאכט

פאר אזעלכע גוטע, גוטע און זיי געצווונגענ איינ און דעם זעלבן סייכל
אופטאָן:

„אז זיי, די מעכטאָנימ אליינ, האָבן זיך גאָר ליב... אז זיי האָבן
נאָך גאָר אומאָל אינ סאדעגערע געטשומאקעוועט און געפעלן זיך נאָך
אדאיעמ איינער דעם צווייטן בעסער ווי די כאָסן-קאלע“.

און דאָס זיבניאָדיקע מידעלע האָט, ווי אַ גרויסע, צו אָפט די
קליידלעך געביטן און זיך צופיל אפ דער מוטערס בענקל געדראפעט
יעדעס מאָל, וואָס טאמע-מאמע האָבן דערציילט, וויאזוי זי האָט זיך
אין וואגאָן צווייטן קלאס מיט אַן אלטן גענעראַל אויסגעטיינעט.

„די עלטערע, האָט די מעכטענעסטע וועגן איר דערציילט, ענדיקט
הינטיקס יאָר די גימנאזיע; זי האָט קיין צייט נישט אונן באדארפ לער-
נען. און זי, די קלענסטע, האָט מען מיטגענומען; זאָל זי נאָך אַ ביסל
הוליען“.

און, ארטינקודיק דעם קינד אינ פענעמל ארטיג, האָט זי געפינטלעך
מיט די קליינע שווארצע אויגן אזוי געשווינד, ווי אַ קורצזיכטיקער
נאכט-פויגל, געוואָרפן אַ מועסן כשאָד אפן שווארצע פינטל, וואָס טאמ
קינדס נעזל, און האָט זי בעשאסמיסע אפ איר הייזערקלעכטן קאָל
געפרעגט:

„נו, ווי געפעלט זי דיר עפעס, די קאלע? האָסט זי שוין געזען?“
גיטעלע איז לויטש שווינגנדיק געזעסן אקעגן איר און האָט זי

אָנגעקוקט:

אַ הויכע, אַ דארע און עטוואָס מידע ידענע, האָט אַ מאט-שונקל
און לענגלעך באלעבאָסטע-פאָנעם, אַ קליינעם, שמאָרק שעמפן מויעכ
מיט אומגעוויינלעך גרויסע הענט און פיס. די היפשע יערושע-שפילקע,
וואָס אפ איר שאטענעם פאָריק, איז, אפאָנעם, אַ מינערע, אַ כריילי-
אנטענע, נאָר זי אליינ האָט נישט וועגן וואָס צו ריידי, שמייכלעך דער-

פאר צופיל פון אינווייניקסטער צופרידטקייט און הייבט אָן אלעמאָל
דערציילן גאָר-גאָר פֿונ אָנהייב:

„נו, און אז די מעלעגראַמ איז אָנגעקומען פֿונקט פֿורן צו דער
סודע... און און אָנדער האַלב מיניאָנימ יודן זינען שטענדיק באַ דער
סודע פֿאראַן, האָט ער, יאנקעו-יאָסל, הייסט עס, מינאסטאמ באַלד א
קאָמאנדעווע געמאָן: ווינ! גראָבט אויס ווינ! (ער האָט דעם ווינ אין
קעלער פֿארגראָכט נאָך דאָס יאָר, וואָס שמוליק איז געבוירן געוואָרן).
נו, קאָן מען זיך שוין פֿאַרשמעלן...“

א ביסל ווינטער, באַמ געעפנט בוך, וואָס אפֿ דער קליינער ביכער-
עטאזשערקע, איז דער ישראָל-וויקסיקער כאָסן מיטן מעקורעו דעם
קאסיר געשטאנען. ער האָט געהאט דערעכערעצ פֿאַרן קאסירס צוויי
מעליצע-בריווילעך, וואָס זינען צו זיי אין שטוב אָנגעקומען, אימ
גערעכנט פֿאַר א מאַסקל און אימ דערפֿאַר אפֿן קאָל געלאָזט הערן,
ווער ס'איז אזוינס אכאד-האָאָמ.

„איך פֿארשטייט? ער קאָן אייך אָפֿשווינגן א גאנצ יאָר, אכאד-
האָאָמ.“

ער האָט געהאט נאָך גאָר א יונג בלאַנד-רויטלעך פֿריש אַרומגע-
שוירן בערדל. דאָס בערדל האָט, אויספעלגדיק די אויערן, זיך מיט די
שאַמענע קאָפֿ-האָר צוגיפֿגעגאָסן און זיך געצויגן אַרום פֿאַנעם, ווי
א שטרענג-גלויכע רעצע. און דאָך איז ער שטאַרק ענלעך געווען צו
זיין מיטלוויקסיקן און געפֿאַקט-קרעפֿטיקן פֿאַטער, צו אָט דעם וריער-
דיק-מונטערן מיטליאָריקן ברונעם, מיט דער היפּשער שטאַרק שוואַר-
צער און ניט גערירטער באָרד און מיט די פֿרישע, ווי מיט לאַק אָפֿגע-
שמירטע, שוואַרצע אויגן. אָט דער פֿריילעכער מעכושן האָט אָפֿן און
ברייטהאַרציק ד' גראַליען באַמ פֿיי-טרינקען אַרומגענומען, זיך מיט
אימ דערבן שיר ניט צעקושט און שוין עפּשער דערפֿאַר אזוי פֿלוצעם

און אזוי פריילעך, ווי זינג זאפטיקע ברוסט-שטימ, צו גיטעלעך ארי-
בערגעשרייען:

„מעכומענעסטע! איר וועט אַנקוקן, ס'ארא זעקס מאָרטן א מא-
טאַנע מיר האָבן איינע צו פירן געבראכט.“
מ'האַט זיך געהרייט גיין דאווענען.

לעבן דער מעכומענעסטע איז שוין דערווייַל געזעסן ליכקע די רע-
בעצן מיט דער שווינגער יאָהער, איר גאסט, א יודענע מיט א פאַשעט
פאַנעמ, מיט יונג ארויסגעפאלענע פאַרערשטע ציין און מיט א זינג
מיכל אפּן קאַפּ. די יודענע האָט ניט געוויסט, וויזיין די צעהאקטע
קיב-הענט אהינצומאַגן, און האָט געוואָלט אויסבראָהאלטן דעם גרעאַבן
האנט-פינגער, וואָס פון אימ איז בא איר שוין יאָרנלאנג א זעקסטער
א וויגינישט אויסגעוואקסן. און דאָ לעבן מעכומען האָט זיך שוין אוו-
רעמל דער וואָו שמיכלדיק געהרייט א געקרניזלטע פּיע. ער האָט הא-
נאָע געהאַט, וואָס דער מעכומען טראָגט שאכעס א שווארצ זינדענעם,
עשוואָס פארקירצטן סורדוט, און פון דעם, וואָס אפּ דער וועלט זיי-
נען נאָך ביכלאַל ליטמיש-פרומע יודן פאראן, און האָט דערפאר אויך
אזוי שעמעוודיק און שפיל א זיטיקע סוואָרע ארויסגעזאָגט:

„אינ קלויז וועלן מינאסטאמ די מיספאלעלימ וועלן, אז רעב
יאנקעוו-יאָסל זאָל זיי פארן אָמערד א שפילע שענקענע... זיי געדענקען
דאָך נאָך, מינאסטאמ, זינג יאָמי-נויראַזמדיק דאווענען אינ סאדענערע.“
און דער וועלטלעכער מעכומען האָט, רייכערנדיק דעם לעצטן פריי-
טיק-פארנאכטיקן פאפּיראַס, קלוימערשט א שטרענג פאַנעם באקומען:
„ווער? ער וועט דאווענען פארן אָמערד? כאסוועכאַליע.“

ער האָט גשוואָלט, מע זאָל אימ בעסן.

פלוצעם האָבן זיך אַלע אינ כידער מיטאמאָל פון די ערטער א
הייב געשאַגן. דער מעכומען האָט אָנעם וואָו פארגעסן און זיך פונדער-
ווינטס גענומען וועלטלעך בייגן אקעגן מירלען, וועלכע האָט זיך אינ

א לאנג גרוי-זנדן קלייד צומ וערשטן מאָל אינ עסציער באוויזן. אירע
בלויע אויגן האָבן צו די געקומענע מעכטאָנימ געשמויכלט, אונ
דאָס נאָרוואַס אָפגעוואשענע פּאָנעם איז געווען אזוי אויסגעמאטערט
בלאס אונ האָט אויסגעזען עטוואָס עלטער ווי אינדערעמעסן. דעם
פרעמדן אויג האָט זיך שוין יאָקע געדוכט, אז זי איז ניט קיין
טמימעסדיק מיידל, נאָר עפעס אַן אומגעוויינלעכ לידנשאפטלעכ
ווייבל, וואָס לעבט שוין דריי-פיר יאָר מיטן מאַן, וואָס זי האָט אים
שרעקלעכ ליב און גיט זיך אים איבער מיט גרויס געטרנישאפט און
אַן שום בעזשונג, אז איבער דעם זעט שוין איר אידל פּאָנעם אויס
אזוי מיד און אויסגעמאטערט בלאס, ניט קוקנדיק דערופ, וואָס זי האָט
אים נאָרוואַס לאַנג מיט שטארק קאלטן וואסער געפריישט און אים
אלערליי סגולעס געמאָן.

דער מעכטאָן האָט זיך ניט אינגעהערט, וואָס זי האָט, שמויכלעך-
דיק מיט די אָפגעפרישטע בלויע אויגן, צו אים געזאָגט. ער האָט זיך
צו ר' גראַליען האַלב אויסגעהרייט:

„וואָס, דאווענן גיין? יאָ, וער איז גרייט.“

און ווען ער האָט זיך ווידער צו איר מיטן פּאָנעם אומגעקערט,
האָט זי שוין אָן אים געהאט פארגעסן. זי איז געשטאנען סאָם פענץ-
טער אקעגן שמוליקן און צו אים מיט די זעלבע אָפגעפרישטע בלויע
אויגן געשמויכלט:

„איז זי, נאָך דעם, ווי ער איז פונ קרניזשטאָט אוועקגעפאָרן, נאָך
אייג מאָל דאָרטן געווען און זיך איינע אליין איבער די פוסטע גאסן
ארומוגעהרייט. ווען איז דאָס געווען? אָט וועט זי זיך דערמאָנען, ווען
דאָס איז געווען.“

נאָר אליין האָט זי שוין וועגנע עפעס אנדערש געטראכט און זיך
בעשומיפן ניט געקאָנט דערמאָנען, זיך פלוצעם נאָכאמאָל צו זיך איין
ביידער ארבייטגעכאפט און דאָרטן ווידער עפעס געמאָן דעם בלאסן

פאָנעם, זיך פון דאָרטן צוריק אומגעקערט איז עס צימער און פאָר-
געלייגט שמוליקן, וואָס איז צוליב איר דאוונען ניט געגאנגען:

„ער האָט ניט קיין ביישעק אָנטאָן דעם טכירענעם טולוף און זיך
מיט איר א ביסל איבערן שטעטל דורכגיין?“

דאָ און דאָרט האָט זיך שוין נאָכדעם א מיידל איז א שאל לעבן
דער הויז-טיר פון איר פאָטערס שטוב פארהאלטן און געזען, ווי זיי
שפאצירן ביידע איבערן שטעטל, פארלאָזן די פאָרשטע גאס און
לאָזן זיך אוועק צו די הינטערגעסלעך מיט די באַלויכענע באַטע-
מערדראַשימ, וווּ מ'איז מעקאבל-שאבעס, ארום און ארום די באַטע-
מערדראַשימ האָבן פענצער אויסגעקרימטע, מיט ליימ ארוםגעשמירטע,
די פלעמלעך פון זייערע שאבעס-ליכט דער שפעטער לופט באוויזן.
צוויי מיידלעך, קאלעס, זינגען דאָרטן צו זייער באוועהמע דער שבייגע
צוגאסט געקומען, געשטאנען אלע דרין לעבן ואזא מיט פענצטער און
זיי, מירלען מיטן באַסן, נאָכגעקוקט, געוואָלט זען שמוליקן איז פאָנעם
און ניט געקאָנט. און א יונג וויבל, וואָס איז צופעליק איז דרויסן
געשטאנען, האָט געזען, ווי מירל שטעלט זיך אָפּ מיטן באַסן פאר דער
לייזיק פארשמירטער טיר פון ליפקיסעס שטוב און וויזט אימ אָן:

„אָט דאָ וויינט אירער גאָר א נאָענטער גוטערפרענטי; ער הייסט
ליפקיס און איז א סטודענט. נאָר ער איז זייער און אָרעמער און הינקט
א ביסל אפּ וואַ פּוּס“.

שאבעס אינדערפרי איז מען איז שטאָט געוואָר געוואָרן, אז ר'
נדאליעס מעכטן וועט דאוונען פארן אָמער. צו מוסעפּ איז שוין די
אסאטענער קלויז געווען פול געפאָט מיט די באַלעבאטימ פון ביידע
באָטעמערדראַשימ און פון דער גרויסער באַלמעלאַבישער שול. הערנדיק
ווי ער, דער מעכטן, פארנדיקט פאמעלעך איינ מישעביירעך און גייט

אויב אזוי פאמעלעכ איבער צום צווייטן, איז מען אין די הינטערשטע שורעם אפ די שפיץ פינגער געשטאמען, ארויסגעזען פון אלמעמאך-הייב ניט מער ווי דעם שפיץ פון זיין גילדענער אטאָרע און געטראכט וועגן איי, דעם גרויסשטעטיקן מיטליאָריקן גוויר: דאָרט איז מיזרעכ-וואַנט איז דער זון זינער, דער כאָסן, איז איין שורע מיט ר' גדאל-יען געשטאמען, און ער אליין האָט געהאט אַ שטארקע, אָנגענעמע שטימ און האָט געדאוונט:

„ווי גאָר די גרויסע כאַזאַנימ האָט ער געדאוונט.“

איז דער לופט, וואָס איבער די קעפּ, איז געהאנגען די מידע מו-סעפדיקע שטימונג. ס'האָבן געשוויצט איין דער הייב די געמויעהטע ווענט פון דער קלויז, ס'האָט פון מיזרעכ מיט אַ הייליקער שאַבעסדי-קער מידקניט אַראָפּגעקוקט דער פאַרהאַנגענער אָרנקוידעש, און פון דער אלמעמאָר-הייב האָט נאָכ אַלץ געשימערט דעם שאַמעשם פּאַנעם, און געקלאַפּט האָט ער פאַר יערער טפילע, קעדיו די שטילקניט צו פאַרטרעסערן.

ארויסגעגאַנגען פון קלויז איז מען שפעט, אַרומ אוינס אזויגער, דערפילט די נישטערע פאַרבאַלעשטע הערצער און זיב גענילט אהויב. און נאָכדעם האָט שוין דאָס גאַנצע שטעמל געלעבט, ווי איז אַ שאַ-בעסדיקן באַלעם, געדענקט די מעכומאַנימ מיטן כאָסן, וואָס געפינען זיב באַר' גהאליען איז שטוב, און דעם קנאַסמאָל, וואָס זועט דאָרטן אינאָוונט פאַרקומען.

וואַרעם אָנגעשטאַנענע מיידלעכ האָבן זיב טאַקע איבעריקס יאָמטעוו-דיק איז אַט דעם זוינטערדיקן שאַבעס געפילט און האָבן צופיל אַרומ-געשפאַצירט אַרופ און אַראָפּ מיט דער לאַנגער גאַס, וואָס צו איר גיען אַרויס די פאַרנטיקע פענצשער פון ר' גדאליעם שטוב. און נאָר דאָרטן, איז אָנהייב מאַרק, איז מאָרנע אומעטיק און ווי פאַרלאָזן גע-שטאַנען מיט אירע בלויע לאָדנס די גרויסע שטוב פון מיירלס געוועזע-

נעם מעכטן אווראָם-מוישע בורנעם. ס'האָט זי געקערנקט יעדער פריילעכער ניגון, וואָס אסאמענער כסידים זינגען בא ר' גדאליענ. קיי-נער איז איך ניט אריינגעקומען, קיינער איז פון איר דעם גאנצן שאבעס ניט ארויסגעגאנגען, און ארויסגעקוקט האָט זי, ווי פון אונטער א שווערן כירעם. זועלול בורנעם אליין איז האָרטן געוויס אפ אָט דעם שאבעס ניט געווען און געלעגן ערגעץ-ווי בא זיכ אפן פולווארק. נאָר איז שטאַט האָט מען דאָך שוין סניוויסן געוויסט, אז ער גייט זיכ פאנאנדער מיט זיין צווייטער קאלע און אז האָס, וואָס ער אליין דערציילט יעדן, אז זיין כאסענע איז אָפגעלייגט געוואָרן אפ שאבעס-נאכמו, איז אויב נאָר לעפאָנעם.

שאביסענאכטס איז ר' גדאליע הירוויצעס שטוב געווען שטארק באלויכטן און איבערהעפולט מיט פיל אַרטיקע און פדעמזשעמלדיקע געסט גוורים.

ס'האָבן אין פאָדערשטיבל פון אָט די געסט שטארק האנאָע געהאט אייניקע פון ר' גדאליעס שרעקלעכ פאראָרעמטע מעשולאָכים, געווען צופרידן, וואָס ר' גדאליע האָט נאָך גוטעפריינט, און שוין דערפאר, נאָך יעדן ניו-אריינגעקומענעם גוור, אזוי פריילעכ איינער צום אנדערן די האנט נאָך א ציגאר אויסגעשטרעקט:

„וואָס זאָגסטו אפ אָט דעם-אַ?.. אויב ניט קיין קאפצן, אָ? גיב א ציגאר“.

ס'איז געווען ענג ארום דעם גרויסן קיילעכדיקן טיש, וואָס האָט זיכ האָרטן ביז די פאנאנדערגעעפנטע מירן פון דעם באלויכטענעם זאל געצויגן. אויבנאָן לעבן בירע מעכטאָנימ איז מיט א פריש פאָנעם פון קעלט געזעסן דער פריילעכער נאָכעם פאראכטן. ער איז נאָרוואָס מיט זיין אייגענער פור אפ די טנאָים געקומען און זיכ שוין ניט גע-

שעמט אריין דערציילן דעם מעכוסנ יאנקעו-יאסלען, אז ער איז ר' גדאליען א דוירעש-טוויו און איז דערפאר געקומען אפ זיין טאכטערס טאגן אפילע אום שאבייסענאכטס. ער איז אהער געפארן ביז 10 אזויגער באנאכט, געבלאנדזשעט אפילע ערגעץ-ווו איז דער פינץ-טער, וואס הינטער א שלאפנדיק הארץ, און איז פארט געקומען. איצט האט ער שוין דא געליארעמט מיט זיין פריילעכע פליעסקע, מיט זיין קונציקן שפרונג-אונטער און מיט זיין יאציקער שנילע, וואס מיט איר האט ער אלעמאל דעם מאדנע אומעטיקן ר' גדאליען געמינטערט:

„וואס זשע הענט? ער פארשטייט נישט: ר' גדאליען מאכט טאגן בא א קינד, און ער, טאראבני, וועט דערבני ניט זיין?“

ר' גדאליען איז פון באטאגאן געווען שטארק אומעטיק און געפאלן און ניט געוויסט, וואס מע רעדט צו אימ. זיצנדיק לעבן דעם מעכוסנס לינקער האנט, האט ער די גאנצע צייט געשוויגן, געהאט אן אראפגע-לאזענעם קאפ מיט יאָרדישע געדאנקען און געוויסט אז אָס די אלע געסט זינען זיך שוין איצט אהער צונויפגעפארן ניט צוליב אימ, ר' גדאליען דעם יאָנזעצער, נאָר צוליבן דיכט מעכוסנ, יאנקעו-יאסלען, וואס האט בא א האלבן מיליאן און קנאקט אפן גווירישן שטייגער. אז ער, דער גיוועדיקער און מונטערער מעכוסנ, ווייסט דערפון, און קוקט זיך דערפאר צו ווייטן ניט אים. און זיי, די געסט, האבן דערפאר אפ ווייטן, ר' גדאליען, האכמאנעס און לאָזן אים אויב צורן.

ער האט זיך שוין אפילע א ביסל דערשראקן פאר גיטעלען, וועלכע איז צו אים פלוצעם נאָך זינען שליסעלעך צוגעגאנגען. אינגעהויקער-טערהייט האט ער זיך אפ די פיס אופגעשטעלט, ניט געוויסט, ווו ער איז און דער וועלט, און האט לאנג מיט טאפנדיקע הענט ארומגעשארט פון איין קעשענע אין דער צווייטער.

מירל האט דאָס געזען פון דער ווייט. דאָס הארץ האט מיט גרויס ראכמאָנעס צו אים א צי געמאָן, איז זי צו אים צוגעגאנגען.

„האָט זינגענ זיי דאָב, די שליסעלעכ... בא דיר אינ אייבערשטן שאש
לינג זיי“.

זינג אומעטיקער אויסזענ האָט זי צעבראָכנ. פון טאָמער אָב האָט
זי געגלייבט, אז ער, דער פאָטער אירער, איז א שטארקער און קענ
טאָג אלץ, קעדיי צו זינג שטאַלץ, ניט צו פארלירן זיב. און איצט האָט
זי אימ צום ערשטן מאל דערזענ אן אומבאהילפיקן מיט אן אויסזענ
פון אן יעמעסן פארלוירענעם יוירער. אומעטיק און אונטערטעניק שפיל
איז זי געזעסן לעבנ גיטעלענ מיט דער מעכוסטענעססעל און געהערט,
ווי האָט די קורצזיכטיקע יודענע וויל ניט ריידן קיין לאָשנהאָרע אפ
זייער געשוועסטערקינד אירע שפאָליאנסקי, וואָס וווינט אין איינ
גובערניע-שטאָט מיט איר און פעלשט דאָרטן אָנעם מאנ. זי הייבט
אָן דערציילן, אז זי האָט איינמאל אירענ געזענ אין טעאטער
מיט אן אָפיער און מיט א נאָכשלעפנדיקן פאָליטעכניק. נאָר פארכאפט
זיב און וויל עס פארגלעטן:

„איז זי דאָב די בארימטע פארשוין, אירע, און דער מאנ אירער
אבראם איז געוויס א פינער יונגערמאנ. ער האנדלט, דוכט זיב, מיט
דער אינטענדאנטסטווע און איז כאדאָשימווניז אין דער היימ נישטאָ.
נאָר די שטוב זייערע... די שטוב, זאָנט מענ, איז שוין א הינטיקע...
נאָר, גאָר א פרינע“.

ארום די גרויסע געגרייסע טישן מיט די פיל ברענענדיקע ליכט
האָבן זיב שוין די „געוואשענע“ געסט געהאט צוריק אוועקגעזעצט. זיי
האָבן דאָרטן באַר נאָכ „האמויצע“ גענומען שמיכלענ מיט די שא-
בייסענאכטיקע פענעמער, טרינקענ לעכאזם און ריידן, קלינגענ מיט די
קעלישקעס, ווידער וטרינקענ און ווידער ריידן. דער שמועס האָט זיב
געטראָגן איינציטיק פון זעכציק קינענדיקע און וטרינקענדיקע מינלעך,
און האָס אלץ האָט דאָב ניט געשמערט, אז זי, מירל, זאָל זיב, ווי פרינע,
איינזאם פילן. אז זי זאָל געדענקענ די גרויסע גובערניע-שטאָט, ווי זי

וועט מיט שמוליקאן און דרין צי איז פיר צימערן וווינען, און זאל זיך פאָרשטעלן די גאסן, וואָס דאָרטן איז זי שוין אמאָל קינדוועג מיט ר' גראַליען געווען.

„ערגעץ זעלן זיי שוין דאָרטן אין א זומער-פארנאכט אזוי אינ-צווייטן גיין, גיין פאמעלעך און ניט האָבן וועגן וואָס צו ריידן, זיך אומקערן אהיים און דאָרטן ווידער ניט האָבן וועגן וואָס צו ריידן.“
שטארק גוט אפן הארצן וועט שוין ניט זיין סוף פון אַט דעם פארנאכטיקן שפאציר סוף פונעם אומקערן זיך אהיים. נאָר זי, מירל הורוויץ...

„וואָס האָט זי שוין געקאָנט מיט זיך מאַכן?“
דאָס האָלב-שיקערע גערויש איז געוואקסן. פארשיידענע אויסגנע-שרייען האָבן דערוואָרגן אלעמאָל עמעצן אַן אנדערנס אָנגעהויבענעם ניגן, און דער מונטשערער מעכומן יאנקעוו-יאָסל האָט געטרונקען אזוי פיל און מיט אזא אקשאָנעס, גלייב ער וואָלט וועלן פארטרינקען דעם געדאנק, אז ער האָט א שידעך געמאָן מיט א קאפּצן, וואָס האָט ניט לאָנג אָנגעזעצט און פארמאָגט שוין ניט א פרומע. אלעמאָל האָט ער דאָרטן מיט זיין קרעפטיקער פויסט אפן טיש געקלאַפט, פלעשער זיי-נען אומגעפאלן און זיך צעגאַסן, דער הענגלאַמפּ האָט זיך געזעצט, און ער האָט נאָך אלץ געקלאַפט, זיך אפילע איין מאָל נישט אומגעשוקט צו ר' גראַליען און געשרייען צו אוורעמל דעם האָוו:
„ר' אוורעמל רָאוּוו! איך הייס טרינקען!... גלייב מיט מיך הייס איך טרינקען.“

מירל איז נאָך אלץ געזעסן און צווייטן עק כידער און האָט גע-שווינגן. מינוטנווייז האָט זיך געדוכט, אז אַט דאָס גאנצע גערויש קומט פאָר ניט צוליב איר, נאָר צוליב א צווייטער מירל, וואָס איז מיטן קנאסמאָל שטארק צופרידן, און זי, די עמעסע מירל, זעט דאָס אלץ נאָר פון דער זיט און האָט דערצו קיין שניכעס ניט. און ווען זי האָט

פון אָט די מינוטן דערוואכט, האָט זי שוין געגלייבט, אז ס'איז נאָך א גרויסער סאָפעק, צי זי וועט אמאָל כאַסענע האַבן מיט אָט דעם שמו-ליקנ, וואָס ער זיצט אויבנאָן און וואָס צו אימ פּרינקט מען לעכאונט, אז דערפאר איז שוין נאָריש סײַ דאָס, וואָס מ'פּרייט זיב מיטן קנאָס-מאָל, ווי מיט עפעס אַ וויכטיקער געשעעניש, סײַ דאָס, וואָס זי האָט זיב אונגעצויגן איז אָט דעם נײַעם גרוי-זנדענעם קלייד און זיצט דאָ צווישן אָט דעם נאָרישן אוילעם, ווי עפעס אַ געשלייערטע ליאליע. און אָט האָט זי צוריק מיט עטלעכע שאַ געזען איז שפּיגל, וואָס באַ איר איז כּיידער, די אייגענע אנטפּלעקטע הענט מיטן לאַנגע ענג-אונגעצוי-גענעם גאַרסעט און שטארק געוואַקלט, און לעבן איר זאָל זיב געפינען יענער זעלבער נאָסן העלער, וואָס זי האָט אים שוין אמאָל פון זיב מע-שאַלייעב געווען. איז דאָך שוין אָט דער ווילג אויב ניט מער ווי אַ נא-רישקניט געווען, וואָרעם אָט דעם נאָסן העלערן האָט זי שוין אמאָל גע-זאָגט:

„נו, גוט, זי וועט מיט אים כאַסענע-האַבן. און וואָס וועט זי טאָן נאָכדעם?“

און זי מירל הורוויץ, אליין:

„זי איז שוין, דוכט זיב, אַ דערוואַקסענער מענשט, און שלעכט איז איר שוין, דוכט זיב, אויב, ווי גאָר-גאָר אַן ערנסטן מענשטן, גאָר אליין איז זי נאָך אלץ אַ „דער רועב-ווייס-וואָס“, און איז קאָפּ קריכט איר נאָך ציטנווייז אַזעלכע נאָרישע געדאַנקען.“

זי האָט זיב אינגאנצן אַפּגעכאַפט איבערן שיקערן טומל, וואָס איז שוין באַמ קינלעכדיקן טיש פּול געווען מיט ווילדע געשרייען, מיט כאַזאַנישע „מי-שעביירעכס“ און איבערגעריסענע געזאַנגען. עמעצער האָט דאָרטן שוין ציט עטלעכע מינוטן מיט אַזאַ אַקשאַנעס איר נאָמען ארויסגעשרווען.

דאָס האָט זיב איר האַלב-שיקערער מעכטונג יאנקעוו-יאָסל וועגן
עפעס מיט נאָכעם טאראכט פארוועט, געקלאפט מיט אַ גלאָז אינ מיט,
עס צעבראַכט, געכאפט א צווייט גלאָז אונ ווידער געקלאפט:

„מירל!!! כ'היים צוגייט אהער, הייס איב, מירל!!!“

אנ עקלדיק פארדראָס האָט דאָס שרניענ אינ איר ארויסגערופנ. זי
איז געשטאנענ אהינ מיט די פלייצעס אונ זיב ניט אָפגערופנ. זי האָט
געזענ:

צווישנ אַ בינטל יודנ מיט אָנגעשמרענגטע אויערנ שטייט שמוליק
אינ דער מיט פונ כידער, זינגט פאר זיי א יאָמימ-נויראַזמדיק שטיקל,
האָט דערבני א נאריש פאָנעם אונ מאכט מיט די הענט, ווי א
כאזנ.

פרושר האָט זיב איר שטארק געוואָלט, ער זאָל איצט דאָ אינ שטוב
ניט זינ, אונ זי זאָל אוימ ניט זענ, נאָר באלד האָט זיב אינ איר די
אומעטיקע גלויבליכקייט געשטארקט, אונ קיינ ווילנ איז שוין אינ
איר הארצנ ניט געווענ. אַ ווילע האָט זי אפ אימ פונדערווייטנס געקוקט
אונ זיב געוונדערט אפ זיב אליינ:

„צוליב וואָס האָט זי אימ באדארפט, האָט דעם באַכער?.. אונ בי-
כלאָל, וואָס וועט זי מיט אוימ טאָנ אלע אירע יאָרנ?“

אונ פלוצעט האָט זי דאָס אָרט, וואָס אינ עק עסצימער, פארלאָזנ,
אוועקגעטאנגענ צו זיב אינ כידער, זיב דאָרטנ געשווינד אויסגעטאָנ,
זיב אויב אזוי געשווינד אינ בעט געלייגט אונ דעם לאָמפ אויסגע-
לאָשנ.

זיטעלע האָט שוין נאָכדעם א פאָר מאָל צו איר אינ טיר געקלאפט
אונ זיב צולעצט אהינ אפגערגט ארנינגעריסן:

„ס'איז דאָס פאָשעט א כיווענ... ווער טוט עס אזוי? ס'איז דאָס
פאָשעט ניט שוין.“

און זי איז דאָרטן גלויבליך איז אין בעט געלעגן און א ביסל בא-
רויגענדיק אָפגעענטפערט:

„ווער האָט דאָס איר געזאָגט, אז ס'איז נישט שיינ?"
זי האָט געוואָלט אינגעלעך און נישט געקאָנט, איז שטוב איז נאָך
אזוי לאַנג דער שיקערער טומל געשטאנען; מישן מיט בענק האָט מען
דאָרטן אָקארשט פון ועסציער ארויסגעפראָגן, און טאנען האָט מען
דאָרטן פונטענן אָנגעהויבן, האָט זי זיך האָ איז בעט לאַנג געדרייט פון
איינ זייט אפ דער צווייטער און איז געווען באַרויגען אפ זיך אליין:
„סניוויסי וועט פון דעם גאַרנישט נישט זיין. צו קיין כאַסענע וועט
דאָס נישט צוקומען, און זי, מירל... זי איז נישט מעכעווען צו טראַכטן
וועגן איך, וועגן אַט דעם באַכער, וואָס זינגט אין עסציער אַ יאָמי-
נוראָימדיק שטיקל און מאַכט דערבני מיט די הענט, ווי אַ באַזן.“

X

די מעכטיגסטע האָבן דאָ פאַרבראָכט נאָך איינע אַ שלאַפֿלאָזע נאַכט
און זיך געסוידעט אין זאל מיט ר' גראַליען און מיט גיטעלען.
די נאַכט פון זונטיק אפּ מאַנטיק איז דאָס געווען, און איז שטוב
איז קיינער נישט געשלאָפּן. אַרום פיר אַזויגער באַנאַכט האָט מען אויב
מירלען אין זאל אַרבינגעדופּן. מ'האַט צו איר אַרופגעקוקט פון די ניי-
דעריקע שטובל, וואָס אפּ זיי איז מען די גאַנצע צייט געזעסן, און די
מעכטענעסטע האָט באַ איר געפרעגט:
„נו, ווי געפעלט עס איר, אַט דאָס, וואָס מ'ווייל אָפּשטעלן די כאַסע-
נע אפּ שאַבעס נאָך שווינעס?"

מירל איז געשטאנען אַנטקעגן און האָט געשוויגן. ביזן שאַבעס נאָך
שווינעס, האָט זיך איר געדוכט, איז נאָך אזוי ווייט, פיר מינטימ קאָן
מען ביז יענער צייט אָפּמאַן, קעדיי די כאַסענע צעשמערן. זי האָט

געוואָלט, אז די מעכטאָנימ מיט שמוליקנ זאָלנ צומ גיכסטנ פונ שטוב
אוועקפאָרן, און האָט געענטפערט:
„נוט, זאָל זיין שאבעס נאָך שוועס“.

זי איז נאָכדעם אָפגעשלאָפן דעם גאנצן נעפלדיקן און ברודיק
לעבלעכע פרימאָרגן, געשלאָפן די גאנצע ציט, וואָס מ'האָט נאָך די
מעכטאָנימס גאנצפרויענדיקן אוועקפאָרן די ברודיק פארלאָזטע שטוב
גערואמט, און נאָך דעם, ווען איז די כאדאָרימ איז שוין ווידער ציב-
טיק, ריינ און שטיל געווען, און ר' גראַליע מיטן קאסיר זינגען שוין
געווען אוועקגעפאָרן אין קרניזשטאָט, וווינן ס'האָט זיי מיט א דעפעש
ארויסגערופן דעם קאשפעריווקער גראפס אויסלענדרישער אירדעם.

די אויגן אירע האָבן זיך איין מאָל געהאט אקעגן דער פוסטער
כידער-לופט אן עפן געטאָן. זי האָט נישט געוואָלט געדענקען, וואָס מיט
איר איז פאָרגעקומען, האָט זי זיי באלד צוריק פארמאכט און ווידער
דרימלעך אָנגעהויבן:

„סניוויסי... און פון וואָס איז דאָ שוין פאראן צו קלערן?“

ס'איז מער ניט:

„ווען זי קאָן, לעמאָשל, אזוי אָפּשלאָפן אלע אירע יאָרן און אָנעם
בעזשכ פון איר אייגענעם לעבן פאָרגעסן“.

און אָט האָט זי, לעמאָשל, אמאָל א מיסע געהערט:

א מיסע מיט אן אויסגעדרייטן, שטארק פארהאָרעוועטן זעלנער,
וואָס האָט זיך אינמיטן ווינטער צו זינגע קליינישטעמלידיקע עלטערן
אומגעקערט, זיך דאָרטן באלד שלאָפן געלייגט און איז אָפגעשלאָפן
דעם גאנצן ווינטער. אפגעכאפט האָט ער זיך אָקאָרשט אין די ווא-
דעמע טעג, וואָס פאר פייסעכ, און דערזען: ער ליגט אין דרויסן צווישן
בעטגעוואנט, וואָס מ'האָט אנטקעגן דער זון לופטערן ארויסגעפראָגן;
ערגעצ נאָענט באקט מען מאצעס, און איז שטוב וואוּשטן מען די פענצ-
טער און מ'שאַכט די ווענט.

ווען זי האָט אַ צווייט מאָל די אויגן אַקעגן דער פּוּסמער כּיידער-
 לופט און עפּן געמאָג, איז שוין געווען אַרום פּיר וואַייגער באַטאָג.
 ס'איז געווען שטיל אין די אַרומיקע כאַדאַרימ, און געהערט האָט זיכ
 ווי ווינט-ווינט לעבן דער קיב גענעצט אפּן קאָל די אויסגעשלאָפּענע
 גימעלע, ווי עמעז דערציילט דאָרטן פאַר ליבקע דער רעכעצן וועגן
 העמ גוטן אינדרוק, וואָס די מעכטאָנימ האָבן געלאָזט דאָ אין שטעטל,
 און נאָכדעם פאַרערט מען זיכ אַלע צוזאַמען און מ'שמועסט וועגן דעם
 אומגעריכטן יאָטטעו, וואָס קומט איצט פאַר באַ דער אַקוּשערקע שאַצ
 אפּן דאָרפּ:

„איר באַקאַנטער, דער העברייזשער פּאָעט, פאַרברענטט שוין דאָרטן
 באַ איר דעם צווייטן טאָג; די פאַראַיאָריקע לערערן פּאָליע קומט צוליב
 דעם אזוי פּרי אפּ פּייסעכ פּונ איר קאַנדיצע, און דער אַרשיקער
 העברייזשער לערער שאַבאַד איז שוין צוויי מאָל געגאַנגען אהין זיכ
 מיט דער אַקוּשערקעס גאַסט באַקענען און אים ביידע מאָל אין דער
 היינט געטראָפּן.“

אַלץ פּונעם קנאַסמאָל ביז די כאַסענע אַפּשטעלן מיט די מעכו-
 מאָנימס גאַנצפּרונדיקן אוועקפאַרן, איז שוין געווען אזוי ווינט אינעם
 אָווער, וואָס הינטער די פּלייצעס, ניט צו גלייבן איז געווען, און
 אַפּגעטאָגן האָט זיכ עס אַקאַרשט הינט גאַנצפּרי. ס'האַט זיכ געמאַלט,
 ווי דער צוג מיט די מעכטאָנימ און מיט שמוליקן טראָגן זיכ שוין
 ווינט-ווינט איבער יענע היימלעכע ספּאַנציעס, וואָס גיבן שוין איבער
 שטומע גרוסן פּונ דער ווינטער גובערניע-שפּאַט. און מאָדנע איז
 אויסגעקומען, וואָס זי איז בעמעס פאַר אים, שמוליקן, און קאַלע גע-
 וואָרן, וואָס אין גאַנצן שטעטל ווייסט מען וועגן דעם און וואָס די מע-
 כּוּטאָנימ וועלן שאַבעס באַ זיכ אין דער היינט און קידעש מאַכט, און
 איר נאָמען וועט מען דאָרטן באַ לעכאַנימ-טרינקען דערמאַנען.

אופהייבנדיק זיב פון בעט, האָט זי געדענקט, אז זי באדארף עפעס טאָן: א בריוו באדארף זי צו שמוליקן אין גובערניע-שטאָט אָנשריבן אונ צו וויסן באדארף זיי אימ געבן, אז פונעם קנאסמאָל וועט גאָרנישט ניט ווערן. נאָר אליינ איז זי געווען אזוי ירוק און אזא אָנגענעמע פוילקניט האָט זי אין זיב דערפילט איבערן געדאנק, וואָס שמוליק איז דאָ ואין ישׂתוב שׂוין מער נישטאָ. זי האָט זיב באַלד גענעצנדיק צוריק איב בעט ארׂינגעלייגט און זיב פארטראכט וועגן דעם, וואָס דער איקער שלעסטיקׂיט איז שׂוין פארבן און וואָס אפ מעוואסל זׂינ די מנאָזם איז נאָכ געבליבן גענוג צׂיט.

„ביז שאבעס נאָכ שוועס איז איר דערופ נאָכ צׂיט געבליבן“.

אינאָוונט איז גיטעלע צו ואיר איב כׂידער ארׂינגעקומען און איר א בריוו אויסגעשטרעקט:

„ס'איז אָנגעקומען אפ ואיר, מירעלעס, נאָמען, מיט דער פאָטשט איז עס אָנגעקומען“.

דער בריוו איז געווען פון נאָסן העלערן און אָנגעהויבן האָט ער זיב מיט די ווערטער, וואָס מיט זׂי, דוכט זיב, האָבן שׂוין אזויפיל בריוו זיב אָנגעהויבן:

„הייסט עס, אז זי איז שׂוין א קאלע, מירל“.

דער בריוו איז איר נימעס געוואָרן נאָכ פון די ערשטע ווערטער, האָט זי אימ לעבן זיב אוועקגעלייגט, אימ נאָסאמאָל, געפרוּוס לעזן:

„אפ אימ, העלערן, האָט מען איר דאָכ אזויפיל רעכילעס אָנגע-פירט“.

נאָר קׂיין געדולד ניט געהאט, אימ ווידער אוועקגעלייגט און אימ שׂוין מאַקע אזוי לעזן ניט געענדיקט.

דער בריוו איז שוין נאָכדעם די גאנצע צייט געלעגט פאנאנדערגע-
 עפנט אפן בענקל, וואָס לעבט איר בעט, און וועט זי איז איינמאָל אהער
 פון דרויסן ארנטגעקומען, האָט זי דערזען:
 גיטעלע טוט זיכ מיטאמאָל א רוק פון איר בעט און גייט געשווינד
 פון כידער ארויס, און דער בריוו... ער ליגט ניט ווי פרוער אפן
 בענקל, נאָר יא וויסל ווייטער אפ דער פּאַדלאַגע. זי וואָלט, דוכט זיכ,
 געמעגט געווען שווערן, אז די נייגעריקע גיטעלע האָט העט בריוו גע-
 ליענט.

גיטעלע האָט זיכ שוין טאקע נאָכדעם צופיל געסוידעט מיט ד'
 גדאליען, וועלכער איז איינמאָל באנאסט אהיים געקומען.
 „אז זי האָט אים אליין געליענט, דעם בריוו, אז ער שרטיבט איר
 פאָר'ס „דו“, שרטיבט ער איר.“
 ד' גדאליע האָט זיכ צו דעם ניט געוואָלט צוהערן און איז אפ
 איר, גיטעלע, בארויגעז געווען:
 „ער ווייס, וואָס זי דולט אים דאָרטן דעם קאַפּ, דולט זי אים...
 וואָס איר קאָן זיכ דאָרט אויסווייזן!“
 אזוי פארנומען און באשעפטיקט איז ער שוין געווען מיטן פלאַן,
 וואָס עס האָט אים אופגעגעבן דעם גראַפּס אויסלענדישער איידעם,
 וועלכער איז אהער אהאַפגעקומען און האָט קאשפעריווקע בא דער
 באַנק אויסגעקויפט:
 „סאכאקל אכט טויזנט דובל — נעמט ער צו אים, ד' גדאליען, פאר
 א שוטעפ צום דרויסן וואַלד, מאכט אים פארן באלעבאָס און רעכנט
 אים אפן פּריוו, וואָס עס גיבט די סאָכרימ פון קריזישטאָט. ער, ד'
 גדאליע, קאָן עפשער דורכ דעם געראשעוועט ווערן, קאָג ער...“
 און גיטעלע האָט אים נאָכ אלץ צורו ניט געלאָזט:

„ער מיינט, אפּאָטעם, אז ער איז שוין מיט איר פארטיק, מיט דער מאַכטער מיט זינער?.. אָט זאָל ער זען. זי זאָגט, זי וועט ניט פאַרן אינ קריזשטאָט זיב נייענ די כאַסענע-קליידער. בעשומיפּנ, זאָגט זי, וועט זי אהינ ניט פאַרן“.

א שאַבעס, וואָס פאר שאַבעס-האַנגאַרל, האָט געבליאָזן א קליינ פארפייסעכדיק ווינטל.

געטריקנט אונ גרוי געוואָרן זינענ די יבני-הויפּנס, וואָס האָבן דאָ אונ דאָרשן פונ צווישן דער בלאָטע ארויסגעשטעקט, אונ ס'איז ניט קלאָר געווען, וועמעס יאָמטעו צוליב עס קלינגט פאר זונ-זעצן-זיב אינ קלויסטער.

כאמ גאַנעק פונ איר פאָטערס שטוב איז שאַענלאַנג געשפּאַנענ אוראָמ-מוישע בורגעסעס מיידל, די שטובזיצער, געשפּאַנענ אַנגע-הילט אינ דער מוטערס שוואַרצער שאל אונ געקוקט, ווי ס'גוייענ גוי-זמ פונעם דאָרפ, וואָס אינ איינ עק ישפּאַט, צום קלויסטער, וואָס אינ צווישן. די גוייז גוייענ פאמעלעכ, האַלט זיב האַט לעבן די יודישע הניזער, וואָס אינ דער לאַנגער וואַס, זוכן סמעזשקעס אונ ווילן ארויס ברוקן.

אונ ארומ-אונ-ארומ מערט זיב שוין דערווייל אזוי שפּאַק די פּוסקניט פונעם קומענדיקן זומער. דער פּראָוויזאָר-געהילף סאַפּיאַן קאָן זיב קיינ אָרט אינ דער פּוסטער אפטיק ניט געפינענ אונ לאָזט זיב גיינ איבערן שטעטל, שטעלט זיב אלעמאָל אָפּ אונ וויל זיב צוריק אומקערן. ער באַגעגנט צולעצט אוראָמ-מוישע בורגעסעס מיידל, לאָזט זיב מיט איר גיינ אָפּ דער פּריש אינגעטראַטענער סמעזשקע, צו די גויישע הניזער, קוקט ניט צו איר אונ רעדט דאָב אזוי ערנסט ווי מא-מעש פאר א באַרדאָס.

„ליפקים, זאָגט ער מיט רישעם. איז שוין דאָ נישטאָ; ער איז סאָפּקאַלסאָפּ קליגער געוואָרן און האָט זיך דאָרטן איך קראַך געשמאַק צו זינע לימודים גענומען. און מירל הורוויץ... מירל זיצט שוין די צווייטע וואָך איך קרענען שטאַט און נייט זיך דאָרטן כאַסענע-קליידער. „קאָק עטאָ סמעשנאָ“.

אווואָקט-מוישע בורנעסעס מיידל פילט שוין זיך לעבן אימ שלעכט און האָט אימ ניט וואָס צו ענטפערן. זי ווייס: זי אליין קרימט זיך הינטער זינע פלייצעס מיט דער נאָז. און אפּ דער גאנצער שטאַט זאָגט מען, אז ער האָט ליב די אַקוּשערקע, וואָס באַ איר פאַרברענגט איצט שוין דאָרטן עטלעכע טעג איר באַקאנטער, דער העברייזשער פּאַעט.

און ער קוקט נאָך אלץ מיט נערוועזע אויגן ערגעץ-אהין פאַר זיך און ווערט ווייטער דאָס זיניקע.

„וועמען, מיינט מירל, נארט זי: זיך, צי די שטאַט?“

פּלוצעם דערזענען זיי אַ וואַקסיקן און ברייטפלייציקן באַכער, וואָס שפּאַנט אהער פּונ דער זייט פּונ די גויזשע הונזער. זיי בלעבן שטיין און קוקן אפּ אימ פּונדערווייטנס:

ער זעט אויס, ווי אַ יונגער פאַרמעגלעכער דאָקטער, וואָס האָט ערשט ניט לאַנג דעם אוניווערסיטעט געענדיקט און פאַרנעמט זיך נאָך ניט מיט פּראַקטיק.

ס'איז קלאָר, אז דאָס איז ער, דער אַקוּשערקעס גאַסט, און ס'איז אומעגלעך צו טרעפּן, ווהיין ער גייט איצט.

מירל הורוויץ איז שוין דאָך די צווייטע וואָך איך דער היים ניש-טאָ. און איך אָנהייב שטאַט, וואָס אהינצו דערנענטערט ער זיך, איז דאָך קיינער נישטאָ. אבוצ דעם קליינעם בינטל יודן, וואָס ווארטן איך דרויסן אפּ דער שאַבעס-האַגאַר-דיקער מינכע. ער קוקט צו די יודן פּונדערווייטנס. די יודן קוקן צו אימ אנטקעגן. אלע שווינגן, נאָך יוען ער

גייט איבער, באקומען די יודן שמייכלענדיקע פענעמער, קוקן אימ נאָב
 אינ די פלויצעס און שמועסן זיך וועגן אימ אדורכ:
 „וואָס, זאָגסטו, שרײַבט ער?“
 „ביכלעכ?“
 „נו, מאכטייסע, פארוואָס דען ניט? זאָל ער ישריבן.“

XI

ס'איז שוין געווען לאכלוסט א טרוקענער, לעמוואָס קילער טאָג, ווען
 מירל האָט זיך איינמאָל פאר זון-זעצן-זיך צוריק פון קריניזשטאָט אומ-
 געקערט און געטראָפּן אינ די כאדאָרימ א פארפייסעכדיקן גערודער.
 דאָס מעבל איז דורכויס געווען אָפּגערוקט פון אָרט, אָטגעוואָרפּן און
 איבערגעדעקט מיט ווייסע ליילעכער. גיטעלע האָט זיך פאנאגדער-
 געצאָלט מיטן אלטן פארבער, וואָס האָט די באַלקנס אָפּגעווינסט, און
 מיט די צוויי גויעס, וואָס האָבן א גאנצן טאָג די פענצטער מיט די
 טירן געזויפט. זי האָט אָט די גויעס אָטגעזאָגט קומען אפּ ומאָרגן אויך.
 און אינ שטוב איז שוין הערווייל גנים געווען:

ר' גראַליע האָט זיך נאָכ וגאנצפרי געהאט אומגעקערט פון גובער-
 נייע-שטאָט, וווּ אימ האָט זיך אַנינגעגעבן צו ווערן א שומעפּ מיטן
 גראַפּס איידעם אינעם גרויסן קאשפּעריווקער וואַלד. גיטעלענ האָט ער
 שוין אינ מעשעב פון טאָג עטלעכע מאָל וועגן אָט דעם נייעם גליק-
 לעכע געשעפט דערציילט. און איצט האָט יער זיך שוין מאכמעס דעם
 מעיאכעד געווען מיטן קאסיר בא זיך אינעם צוגעראמטן קאבינעט.
 דער קאסיר איז האָרטן פארטראכט כאמ טיש געזעסן, און ער האָט זיך
 לעבן אימ ארומגעדרייט אינ די פוטערנע ישיב, זיך אלעמאָל אָפּגעשטעלט
 מיט די פלויצעס צו דער ניט-געהויצטער הרובע און פון דאָרטן צו
 אימ, דעם קאסיר זינעם, איבער די גילדענע בריילן אריבערגעקוקט:

„וואָס, נייַנ? מ'קאָגן רעכענען אז דער רעוועכ פונ וואַלד זאָל בא-
טרעפן א גאנצן גוויר.“

און נאָכ:

„ער שפּילט זיך מיטן מאַטעריאַל, וואָס מ'קאָגן ארויסשלעפּן פון
די מיטלסטע הרני הונדערט דעסיאַמינ!“

דערפאר, וואָס ר' גראַליען האָט זיך איצט אינגעגעבן די שטוב צו
בארויזן און זינע געשעפטן צו פאריכטן; דערפאר, וואָס ער ווייז איצט
שוין מיט די געשעפטן שטארק פארמאָגן געווען און האָט וועגן קיינ
אנדער זאך ניט געקלערט, האָט זיך איר, מירלען, מיטאמאָל צו דוכטן
אַנגעהויבן, אז קיינער באַדארף עס איצט שוין דאָ אינ שטוב ניט, אָט
דאָס, וואָס זיי ווייז א קאלע געוואָרן און לנדט דערפון, אז אלע קלערן
שוין וועגן דעם אזוי וויינציק, פונקט ווי וויינציק ס'האָט וועגן דעם
צוריק מיט עטלעכע וואָכן געקלערט זי אליין, און דערפאר זינען
איבעריק די כאַסענע-קליידער, וואָס זי האָט זיך איצט אינ קרניזשטאָט
אַנגענומען, דאָס, וואָס זי איז אהין געפאָרן, מיט דעם, וואָס זי ווייז
דאָרטן אכט טעג אָפגעזעסן:

„זי האָט זיך ניט באַדארפט, אָט די „געמאסטע“ נעסיע אינ קרניז-
שטאָט; זי האָט פון אָנהייב אָן באַדארפט זאָגן, אז דער קנאַסמאָל איז
געווען א נאָרישער און אז קיין כאַסענע וועט קיינמאָל ניט זיין.“
דער קאַסיר איז שוין אינ קאַבינעט ניט געווען, און אַ קאַמף האָט
שוין דאָרט געברענגט. ר' גראַליען איז דאָרטן איינער אליין באַמ טיש
געזעסן און האָט אינ דער שטיבל די בעזשבויעס פון זיין ניעמ וואַלד
גערעכנט. און זי האָט נאָך אלץ אַרומגעשפּאַנט באַ זיך אינ כיידער
און זיך געפּילט דאָרטן עשוואָס פרעמד נאָך די אַכט טעג, וואָס זי ווייז
ניט געווען אינ דער היים. זי האָט זיך דאָרטן ניט געקאַנט צורירן ניט
צומ בעט און ניט צום טישל און האָט געדענקט, וואָס זי וועט באַלד
טאָג:

אהינ, צו ר' גראליענ אינ קאבינעט, וועט זי ארזינגיג און וועט אימ זאגן: „ס'באדארפ דאָס וויצט שוין געוויס קיינער ניש האָבן, אָט דעם נאָרישן קמאסמאָל. די כאסענע וועט דאָכ סניוויסני ניש זיין, סאָ זאָל נעמען דערצו אַן עק“.

זי האָט וועגן דעם געטראַכט לאַנג, אַרוםדרייענדיק זיך באַ זיך אינ כיידער, און זיך געלאָזט גיין צו ר' גראליענ אינ קאבינעט. ס'זינגען שוין אפילע באַ איר די ערשטע ווערטער צוגעגרייט געווען:

„איך באדארפ מיט דיר וועגן עפעס ריידן“.

נאָר דאָרטן, באַ ר' גראליענ אינ קאבינעט, וויז מיט איר עפעס געשען, און שווער איז איר מיטאמאָל געוואָרן ווייטער אַ וואָרט אַרויס-צולאָזן. ר' גראליע האָט זיך אינ אָנהייב צו איר ניש אומגעקוקט, גע-וואָרפן אומגעניט אפּן „שטישאַט“ און דערצו איבערגעכאָזערט די צי-פער אפּן קאָל. און ווען ער האָט צולעצט אָט די אוחבעט איבעהגעריסן און צו איר דאָס פּאָנעם אויסגעדרייט, האָט זיך איר מיטאמאָל אַ וואָרפ געטאָן די רויקניט, וואָס האָט זיך צו אים פאר די ילעצטע עטלעכע טעג אומגעקערט. איצט איז אָט די רויקניט זינע שוין אָנגעהאנגען נאָר אָן איר. ניש מער ווי אייניקע מינוטן האָט עס נאָך געקאָנט געדויערן. גענוג איז געווען, אַז זי זאָל נאָר אַ פּאָר ווערטער אויסריידן, און ער זאָל זיך ווידער דערפילן אומגליקלעך און זאָל בליבן זינע, ווי אַן אָוול, וואָס איז אַפּ אים אַ מאַפּאָלע געקומען.

אַ וויילע איז זי דאָרטן אַנטקעגן אים געשטאנען און אפּ אים גע-קוקט. און נאָכדעם האָט זי, ניש ענטפערנדיק אפּ זיין שנילע, דעם קאבינעט פארלאָזן און זיך אומגעקערט אינ די אפּגעטרודערטע באַדאָ-רימ. זי האָט עס אָפּגעלייגט אפּ שפּעטער מיט אַ שטיקל צינץ, געווען אפּ עמעצן באַרויגעז און זיך אליין געטרייסט:

„סניוויסני וועט די כאסענע קיינמאָל ניש זיין. ס'וועט שוין געוויס אינגיכט נעמען צו די שניצמ אַן עק“.

אינגאונט איז זי געזעסן צווישן די היימישע געסט, וואָס באַ דער אַקושערקע שאַצ אינעם באַלויכטענעם שטיבל, און זיכ דאָרטן צום ערשטן מאָל עלנט און פרעמד דערפילט.

אַכצו דער לערערן פּאָליע מיט דער אַקושערקע שאַצ זינען דאָרטן אויך געווען דער ציגנינעריש שוואַרצער העברייזשער לערער אַניזיק שאַבאד מיט דער טאָכטער פונעם אַרטיקן געוועדיקן יוירער עסטער פינקעל, אַ וואָסיק מיידל מיט אַ לענגלעך און אומעטיק פּאַנעם, וואָס לערנט שוין דאָס דריטע יאָר אין פּאַריזש.

דער באַוויבטער לערער האָט שוין לאַנג מיט קיינעם, אַכצו זיי-נע קליינע וואַלמידימ, קיינ אַסאָקיימ ניט געהאט, און מיר איז ער געווען נאָכן וואָג אַרבעט. ער האָט ווי געהערעמלט שטיבל אין אַ זינט און האָט צום דריטן מאָל געוואַרט אפּ דער אַקושערקעס יאָסט, דעם העברייזשן פּאַנעם, זועלכער איז נאָך פּאַרנאָסט פון שטוב אוועק און האָט שוין אינגיכט באַדאַרפט צוריק קומען.

די מיידלעך האָבן אים ניט באַמערקט. אלע דרין זינען זיי און מעטיק געזעסן לעבן מירלעך אפּ דער סאַפּקע, וואָס לעבן דער ניט-געהייצטער הרובע. און אלע האָבן זיי זי, מירלעך, ווי אינגאַרייט. באַ-ליידיקן זי האָט קיינע פון זיי ניט געוואָלט, נאָר צו ריינן מיט איר האָבן זיי שוין אויך ניט געהאט וועגן וואָס.

עסטער פינקעל האָט דערציילט וועגן דער פּראָפּעסיע, וואָס דער פּאַריזשער אַניווערסיטעט וועט איר געבן אין אַכט באַדאָשימ אַרומ: „ביבלאַל קאַן זי האָפּן: דאָס לעבן וועט זי שוין ווי-ניט-איז דורכ-שטופּן, און גליק... וועגן איבעריקע גליקן געוויינט מען זיכ אָפּ אין פּאַריזש צו שראַכטן.“

עסטער פינקעלס לעצטע ווערטער האָבן, דוכט זיכ, געהאט עפעס אַ שניכעס צו מירלעך. קיינער האָט עס אפּ געוויס ניט געוואָסט, נאָר אין דער שטילקייט, וואָס דורכויס אַרומ דעם ברענענדיקן לאָמפּ, האָט זיכ

שוין גערענקט עפעס אן אומעטיקע און שטילע מניסע: א מניסע מיט א פארצווייטן און אומעספארנאכט, ווען בא ר' גראליענ איז שטוב זינענ די מעכטאָנימי מיטן כאָסן געווען, און ניגונימי האָבן דאָרטן די אסאמענער כסידים באמ בינהאשמאָשעסדיקן שאלעסודעס געזונגען. איז איין שורע האָבן דענסטמאָל די הרני מידלעכ ארומגעשפאצירט אקעגן דער מינרעוודיקער הימל-סרייפע, וואָס ארויס דעם שמעטל. יעדע פון זיי האָט געהריקט א בענקענדיקער טרויער, און צו א באשלוס זינענ זיי דענסטמאָל וועגן מירלעך געקומען:

„א מירל, וואָס קאָן זיך איצט געפינען איז דער בינהאשמאָשעסדי- קער שטוב, וווּ כסידים זינגען ארום איר כאָסן, וואָס זיי האָט אייך דער- קענט דורכ א שארכנ... וועגן וועמען איז שוין דאָ, בעצעמ, פאראן צו טראכטן?“

ערשט ארום ניין אזויגער אינאָיונט האָט זיך אהער אומגעקערט דער אקושערקעס גאסט, דער העברייזשער פאָעט הערצ. ער איז איז זיין טונקל-בלויען אָנצוג געזעסן אויבנאָן און געקוקט אראָפּ צו דעם גלאָז טיי. ס'האָט צוזאמען מיט זיין פאָנעם געשמיכלט דער גרינער אָפּגלאַנצ, וואָס איז זינע קליינע טיפ-ארנינגעגראָבענע אויגן, און דער- ציילט האָט דער שמיכל וועגן זיך אלייני:

„בינ איך, הייסט עס, דאפקע א קלוגער און גלייב אזוי ווינציק איז סענטימענטאלישעט און אפילע איז אייגענעם טאלאנט. נאָר איצט זעט איר מיך גראָד, בעשאַס איך האָב געמאָן א נארישקניט: פאָרנדיק קיין אויסלאַנד, בינ איך אראָפּגעקומען צוגאסט צו א גאנצ פאָשעט מירל, וואָס אינטערעסירט מיך עפשער נאָך ווינציקער ווי אייך.“

די שטילקניט, וואָס איז כידער, איז מאכמעס זיין קומען געוואָרן שווער און דריקנדיק. די מידלעכ האָבן געשווינג און דערפאר אויס- געזען ערנסטער און לינטישער, ווי איז דער וואָר. און עסטער פינקעל איז שוין אפ די פיס געשטאנען, זיך אָנגעמאָן און זיך געלאָזט גיין

אהיים. איך האָט נעכטן די אקושערקע פארציילט, אז הערצ האָלט
שטארק ניט פון קורסיסטקעס, איז זי איצט באמ אוועקגיין בארויגעז
געווען און האָט געדענקט:

זי אליין קען דאָס שוין אויב איך פארזש וועמען וועמען פון די
ידישע און רוסישע פּאָעטן, קיינער פון יענע האָלט זיך ניט אזוי גני-
וועדיק, ווי אָט דער וווקסיקער פארשוין, וואָס מיט די קורצע און ליב-
טיקע קאַפּ-האַר.

דער העברייזשער לעהער איז שוין דערווייַל צופיל וואכנדיק און
באריידעוודיק געווען, ער האָט געהאלטן איך דער מיט פון א וויכ-
טיקן שמועס און האָט בעשמויפן ניט געקאָנט פארשטיין:

„פארוואָס זאָל זיך הערצ באזעצן אזוי קאלט צו די אויגענע שירימ,
וואָס איך פארשיידענע כרעסמאָמייעס?“

הערצ האָט זיך לאַכלונג צו זינע רייד ניט צוגעהערט. וס'איז דער-
פאר אפ איך דעם לערער, א ראכמאָנעס געווען. נאָר ער האָט עס ניט
געפילט און געשניגעט, אז דאָס, וואָס ער דערציילט, איז א פאקט:

„ער קאָן מאַרגן טרענגען אהער צען-פופצן טאלמעטוירחע-ינגלעכ,
זואַס דעקלאַמירן אויסווייניק הערצ'ס שיר „איך אלױס האַשאכאר“.

הערצ האָט זיך אפגעהויבן פון טיש ווי זיין גאנצן הויכט וואָס
און האָט גענומען ארומשפאנען איבערן כוידער. דער גרינער קאָפּלאַנצ
האָט שוין מער איך זינע אייגן ניט געשמיכלט. ער האָט איצט

געוואָלט עפעס טאָן און ניט געקאָנט וויבן שאבארן מיט מירלען,
וואָס אינטערעסירן איך ניט. ער האָט גענומען שעפטישען דער אקו-
שערקע אפן אויער און זי געבעטן, זי זאָל איך באפרייען פון שאבארן,

וועלכער נודעט איך. דענסטמאָל איז מיט מירלען עפעס געשען. עפעס
האָט זי פארהאַסן, האָט זי זיך מיטאמאָל פון אָרט אפגעהויבן און
האָט דעם לערער שאבארן די רייד איבערגעשלאָנגן:

„שאבארן איז ניט קיין באַלן צוזאמען מיט איך באלד אהיים גיין?“

און אויסגעקומענ איז דאָס סאַפּקאַלסאַפּ, אז באַגלייט האָט זי אהיימ ניט דער לערער שאבאד, נאָר דער אַקושערקעס גאַסט הערצ, וועלכער האָט ניט געהאט, וועגנ וואָס מיט איר צו ריינ. אינ דער פינצטערער לופט, וואָס אַרויס דעם פאַרפייסעכדיקן שטעמל, איז גע- ווען קיל און שטייל, און געקלונגענ האָבן דערפאַר צופיל אינ די אויערן די לעצטע ווערטער, וואָס מיט זיי האָט שאבאד זיך צו איר, מירלענ, געווענדט:

„אַט דער כאָסן אירער... דער כאָסן, זאָגט מען, קענ גאנצ גוט העברייזש“.

די פינצטער האָט געמעקט די לאנגע אינטגעטראָטענע סטעזשקעס מיט מירלס בייגינקער פיגור, וואָס צו איר האָט זיך הערצ אלעמאָל אומגע- קוקט: א פיגור פון א פאַרמעגלעכ מיידל א קאלע, וואָס איז ענג אינגע- צויגן אינעם שווארצן הארבסט-דעקל, שווינגט, קוקט ניט צו אימ און פראָגט מיט זיך דעם כאָר פון איר אומבאַקאַנטן באַסיעכדישן לעבן. ער האָט צולעצט געפרעגט:

„בא איר באדארף, דוכט זיך, זיין אינגיכטן כאסענע?“
דענסטמאָל האָט זיך אינ מירלענ געשטאַרקט די אָנגעקליבענע גע- פאַלנקייט, און אויב אזעלכע געפאַלענע געדאַנקען האָבן איר אָנגעהויבן אינ קאָפּ צו קומען:

„די כאסענע... מ'ווייס נאָך ניט... ס'איז נאָך ביכלאָל א סאַפעק...“
זי האָט אָט די ווערטער ניט געוואָלט זאָגן, און זיך צו אימ ניט אומגעקוקט, נאָר ער האָט א צווייט מאָל זיין שנילע איבערגעכאַזערט. האָט זיך אינ איר מיטאַמאָל עפעס אָנגעצונדן, און זי האָט געזאָגט עטוואָס אופגערעגט און שווער:

„זי וויל אימ עפעס בעטן... ער קאָן איר געוויס מאָג אָט די קליינע טיווע און נאָך א ביסל שווינגן; ס'איז שוין ניט וווינט צו די ערשטע

שטאַט-הינדער, און זי וועט שוין באלד קיין מוירע ניט האָבן אליין
צו גיין."

איצט איז אים שוין געווען עפעס נייגערדיק אינאיינער, און דער
גרינדער אָפּגלאַנצ האָט שוין ווידער אינ זינע אויגן געשמייכלט. ער
האָט זי באגלייט ווויטער פון די ערשטע שטאַט-הינדער, צוגעקומען גלויב
מיט איר ביזן גאנצע פון איר פאָטערס שטוב. נאָר זי האָט זיך שוין
מער צו אים ניט אומגעקומט. זי איז באלד פארשווונדן געוואָרן אינ די
אָפּענע טירן פון פאָטערס גאנצע און אים ניט געזאָגט קיין „גוטע-
נאכט".

אפּ מאָרגן באַטאָג האָט זיך מירל אומגעקערט פונעם צווייטן שטאַט-
ווינקל, וואָס באַ דער פאָמישט, און האָט דאָרטן איינעם אליין הערצן
באָגענט. זיין פאָנעם האָט זיך איר איצט שוין גערוכט באַקאנט פון
לאנג. ער איז דאָרטן געשטאנען באַ דער זיט פון וועג, געקוקט אפּ
אן אָרעמער שטוב, וווּ מ'האָט מאַצעס געבאָקט, און זיך לאנג צוגע-
הערט צו איר אינווייניקסטן טומל.

אז ער האָט דערזען מירלעג, האָבן באַ אים די אויגן צו שמייכל-
לען אָנגעהויבן. ער איז צו איר צוגעגאנגען און האָט געזאָגט:
„ער האָט נעכטן אינאָוונט וועגן איר געטראַכט און פיל מיט דער
אָוועקגע-גערעדט — אים געפעלט, וואָס זי האָט אים נעכטן גע-
הייסן שווינגן."

א ווילע איז זי געשטאנען אנטקעגן אים און האָט אים אָנגעקוקט:
ער האָט מיט זינע ווערטער געמאכט אן אינדרוק פון א מענטשן, וואָס
ווייסט שוין געוויס עפעס מער פון אן אנדערן וועגן מענטשן און וועגן
לעבן, יעדנפאלס קלערט ער אליין אזוי און שרייבט וועגן דעם ביכער.
נאָר מיט איר, דעם קאלע-מיידל, וואָס ער האָט דאָ אינ שטעמל

באגעגנט, קלערט ער אפילע ניט וועגן דעם צו ריינד. דעריבער ווערטלעך
ער זיך שוין נאָר אויבערפלעכלעך און גרינג. ער דערפילט, ווי ס'ווייסקט
אפ אים אירע בלויע אויגן מיט זייער טרויער, טוט ער דערפאר א
שמייכל און כאזערט נאָכאמאל איבער:
„ער מיינט עס ערנסט: אים געפעלט, וואָס זי האָט אים געכט
געוויס: שווינג“.

שפאנענדיק פאמעלעך איז איין שורע מיט אים, האָט זי געדענקט,
אז דאָס גייעט איצט אראָפּ צום מארק צו ער, הערצ, וועמעס שירימ
מ'כאזערט מיט די טאלמעטוירע-יונגלעך אפ אויסווייניק, און זי, מירל
הורוויץ, שמוליק זינדע: אַיִוסקים קאלע, וואָס אפ איר האָט שאבאר דער
לערער געכטן אינאָונט פאר הערצן איז די אויגן אָנגעוויזן:
„אַט דער כאָסן אירער... דער כאָסן, זאָגט מען, קען גאנצ
גוט העברייזש“.

זי האָט ניט געוואָלט, ער זאָל זיך פילן העכער פון איר, און
געערגערט האָט זי, וואָס ער דערמאָנט נאָכאמאל זיין געכטיקע שנילע
און רעדט נאָך אלץ מיטן פרויערדיקן ווערטלדיקן טאָן. א וויילע האָט
זי געשווינג און געהערט, ווי ער פארענטפערט זיך:

„ער האָט דאָך געכטן מיט זיין שנילע גאָרנישט געמיינט“...
און פלוצעם האָט זי אים די רייד איבערגעשלאָגן און גענומען דער-
צוילן וועגן דעם, וואָס דאָ איז שטעמל איז פאראן איינער א פראָוויזאָר
סאפיאן.

„ער האָט ליב שיינע ליטעראטור, אָט דער סאפיאן; ער האָט אויך
געלייענט זיין, הערצ, מיטעלע וועגן דער „טויטער שטאָט“ און האָט
געזאָגט: „דאָס בילד מיט דער ליאלקע, האָט ער געזאָגט, איז צו
אויבערפלעכלעך און צו גראָב און קיין פאָעזיע איז דערין נישטאָ“.
זיי זינגען שוין געשטאנען גאָר נאָענט באמ גאנעס פון ד' גראַליעס

שמוכ. הערצ האָט זיך געשווינד אפּ ואיר אומגעקוקט. זינג פּאָנעמ איז מיטאמאָל רוים געוואָרן און שעמעוודיק צו שמייכלענ אָנגעהויבן.
„הערט!“ האָט ער מיטן פּרוּערודיקן שמייכל זיך ווערטלענ געוואָלט אָנהייבן.

נאָר זי האָט אימ שוין איר האנט געהאט אויסגעשטרעקט. זי האָט זיך מער צו אימ ניט אומגעקוקט און איז ארויפגעגאנגענ אפּ די טרעפּ-לעב פון איר פּאָטערס גאנעק.

א שייגעציל פון דאָרפּ האָט איר נאָכדעם געבראכט א צעטלעך, וווּ ס'זינענ געווענ אוטטעהגעשריבן די אקושערקע מיט הערצן. מ'האָט זי געבעטן, זי זאָל קומען אפּ טוי. זי האָט האָט שייגעציל אָפּגעשיקט אָן שום ענטפער און איז אליין דעם גאנצן טאָג געבליבן אין דער היים. פארנאכט האָט זי זיך אומגעקערט פון דער אָרטיקער צעלניק-קלייט, וווּ זי האָט ניט געפונען דעם מינ סכּוירע, וואָס זי האָט באדארפט. זי איז געגאנגען איינע אליין און האָט געזען, ווי זונט-ווינט איבער די גוישע הנוער רויטלעך זיך א גאנצע זינט פון הימל און ווי מיטן וועג, וואָס ציט זיך פון אונטער אָט דער רויטקייט אינ שטעטל ארענ, קומען אָן די אקושערקע מיט הערצן. זי האָט ניט געוואָלט וועגן זיי טראכטן. איז זי נאָכדעם לאנג געלעגן בא זיך אינ כּיידער און אינזינענ געהאט זיך מיט די טנאָזימ, וואָס זי באדארפּ מעוואטל זינג:

„וויארום וואָלט זי, לעמאָשל, נאָך ביי פייסעך געקאָנט צו אָט די טנאָזימ אן עק מאכט?“

צו איר אינ כּיידער איז דאָך אינ א ווילע ארום די אקושערקע ארענגעקומען און געפרעגט:

„מירל איז ניט א באלן צו גיין א ביסל שפּאצירט?“

די אקווערקע האָט צופיל געשמייכלט, צי דערפאר, וואָס איז הרויסן
האָט אפּ איר הערצ געווארט, צי דערפאר, וואָס ער האָט איר דאָרטן
געטאָן איין טויט ארײַן, זי זאָל ארײַנגיין אונ זאָל רופן מירלען. זי
האָט זיך דאָ נאָך איין א נארישער לאגע דערפילט דערפאר, וואָס מירל
האָט געענטפערט קאלט, אז זי וויל ניט גיין, זיב אפּ א ווילע דאָ
פארהאלטן אונ גענומען פלאפלען וועגן זיב אונ וועגן הערצן, וועלכער
האָט זיך באַטאָן פון שלאָפּ אופגעכאפט איז האָט שמויכלענדיק וועגן
איר, מירלען, געזאָגט:

„ער בענקט נאָך איר... וויאזוי רופט מען זי? נאָך דער „קליין-
שטעמלדיקער טראגעדיע“ בענקט ער“.

מירל איז געווען עטוואָס בלאָס; זי האָט ווי דערשטוינט אפּ דער
אקווערקע געקוקט אונ איר גאָרנישט ניט געזאָגט, נאָך נאָך דעם,
ווען די אקווערקע איז שוין דאָ ניט געווען, האָט זי נאָך לאנג גע-
דענקט אימ, דעם העברייזשן פּאָעט הערצן, אונ געקלונגען האָט נאָך
אלץ איין די אויערן דאָס וואָרט, וואָס ער האָט וועגן איר געזאָגט:
א „קליינשטעמלדיקע טראגעדיע“.

זי האָט ניט געוואָס איין וואָס שטעקט די באליידיקונג מיטן פאר-
דראָס, וואָס זי פילט: צי איז דעם, וואָס פאר אימ, הערצן, האָט
קלוימערשט ניט געפאסט איר נאָמען צו געדענקען, צי אינעם וואָרט
גופע, וואָס ער האָט וועגן איר געזאָגט:
א „קליינשטעמלדיקע טראגעדיע“.

זי האָט געטראכט, אז ער מיטן וואָרט זינעם גייען זי נישט אָן,
זיך געוואָלט דערמיט גרינגער מאכט אונ באשלאָסן וועגן אימ, הערצן:
„סניוויסן איז די גאנצע מיטע א נארישע. אונ זי, מירל... זי האָט
עפעס אנדערש אינזינען אונ וועט שוין געוויס מער זיין פּאָנעם ניט
אַנקוטן“.

הָאָם זיב אָבער הערצ אפּ מאָרגנ צופיל איבערנ שמעטל געדרייט
אונ איז עטלעכע מאָל דורכגעגאנגענ גאָר נאָענט פארבנ ר' גדאליע
הורוויצעס גאנעק. מירל האָט געזענ דורכנ פענצטער, ווי פארבניגייענ-
דיק, הרייט יער ואלעמאָל דעם קאָפּ אהער צו דער שטוב. זי האָט ניט
פארשטאנענ, צוליב וואָס ער טוט עס. איינמאָל האָט זי אפילע מיט די
אקסלענ א צי געטאָנ אונ זיב געוונדערט:
„וואָס וויל ער?“

פארנאכט האָט זי זיב דאָכ אינ שאַל איינגעהילפּ אונ איז אפּנ
גאנעק ארויסגעגאנגענ, גלאט אזוי האָט זי עס געטאָנ. אונ ער האָט
זי פונדערווייטנ דעזענ אונ איז מיט יאנ ערנסט פאָנעם צומ גאנעק
צוגעגאנגענ:

„איצט מוז ער מיט איר א פאָר ווערטער ריינד. ניט מער ווי א
פאָר ווערטער. זי קאָנ זיב אָנטאָנ אונ מיט ווי א ביסל גיינ?“
זי האָט געפילט, אז עס איז נאריש אָט דאָס, וואָס זי גיט נאָכ,
גייט ארעין אינ שטוב, טוט זיב אָנ אונ לאָזט זיב מיט אימ גיין אי-
בערנ שמעטל.

„יעדנפאלס האָט דאָס געפאסט פאר א זיבעצניאָרדיק מיידעלע, ניט
פאר איר, מירלענ, וואָס האָט עפעס אנדערש איינגיינענ.“

א וויילע זינענ זיי אזוי איבערנ שמעטל געגאנגענ, געשווינג אונ
איינער צום צווייטנ ניט געקוקט. אונ אויסגעקומענ איז דאָכ אזוי, אז
זי, מירל, האָט די ערשטע צו ריינד אָנגעהויבנ. זי האָט צו ווי איר
אפגערעגט פאָנעם אויסגעדרייט:

„א, קליינשמעטלדיקע טראגדיע“, דוכט זיב, אזוי האָט ער וועגנ
איר נעכטנ געזאָגט?“

הערצ איז שעמעוודיק רויש געוואָרנ, אונ אינ זינע אויגנ האָט ווי-
דער דער גרינער אָפּגלאנצ צו שמיכלענ אָנגעהויבנ. אינ זינ קאָל האָט
זיב שוינ נאָכאמאָל געהערט דער נעכטיקער ווערטלדיקער טאָנ:

„באדארפ דאָב מירל וויסן, וואָס ער האָט מיט דעם געמיינט...“
מירל איז בלאָס געוואָרן און האָט אפּ אימ א קוק געטאָג: ניין,
אַט דער מענטש איז געווען פאַרסאמט מיט די ווערטלעך פון דער
אקושיערקע און פון איר אַלטער באַבען. האַלטן האָט מען אימ בא-
דארפּט שטינפּ אינ די הענט, אנדערש האָט ער געקאָנט די גאַנצע צייט
לעצאָגעס מאַכן פון זיך, קעדיי כאַטש א רעגע לעצאָגעס מאַכן פון יענעם.
„ער, הערצ אליינ... ער איז דאָב אויב ניט מער ווי א „קליינשטעמל-
דיקע טראַגעדיע“.

זי האָט מער ניט געוואָלט הערן, וואָס ער זאָגט, און אימ איבער-
געשלאָגן:

„הערט! ווי רופּט מען אַינ? איר זינט ניט א באַלן זיך באַקענען
מיט אַינער קריטיקער?“

און, ניט אומקוקנדיק זיך מער צו אימ, האָט זי גענומען רופן דעם
פּראָוויזאָר-געהילף מאַפּיאַנ, וואָס זי האָט אימ פונדערווייטנס דערזען.

זונטיק באַטאָג, א טאָג פאַר ערעוו-פּייסעך, איז מירל איבער דעם
ערעוו-יאָמטעוודיקן גערודער אפּ לאַנג פון שטוב אַוועקגעגאַנגען און
האַט עטלעכע שאַ אַרומגעשפּאַצירט ערגעץ ווייט אַרויס דעם שמעטל.
פאַרנאכט, ווען זי האָט זיך אַהייב אומגעקערט, האָט מען איר אַינ
שטוב דערציילט:

הערצ איז אַינ מעשעב פון צוויי שאַ באַ איר אַינ כּיידער געזעסן
און האָט אפּ איר געווארט.

אפּן טואַלעס-טייטל איז געלעגן זינס א צעפּל:

„ער פּאַרט הנינט איועק. א שאַד, וואָס ער האָט זי ניט געמאַפּן
און זיך אפּ איר ניט געקאָנט דערווארטן. אויב ער וועט נאָכאמאָל
אַהער אַינ שמעטל קומען, וועט דאָס זיין אויסשליסלעך צוליב איר.“

פונ וואנטן איז געווען אָנגעצייכנט זיין אדרעס.
ער האָט, הייסט עס, אפילע יאָר דאָס צעטעלע שוין אויב פאר-
ענדיקט מיט א ווערטל — מיט א ווערטל, וואָס האָט צוויי פענעמער
און קאָן אמאָל איבערגיין אין אַן עמעס.
„אויב ער וועט נאָכאמאָל אהער אין שטעטל קומען, וועט דאָס זיין
אויסשליסלעך צוליב איר.“

ניט קלערנדיק מער וועגן דעם, וואָס זי טוט, האָט זי זיך צוריק
אָנגעטאָן, אוועקגעגאנגען צו דער אַקושערקע שאַץ און זיך דאָרטן אָפּ-
געשטעלט פאר דער פיר, וואָס איז פונ דרויסן געווען געשלאָסן.

„איז ער שוין, הייסט עס, אוועקגעפאָרן, הערצ?“

און נאָכדעם איז זי אין דער פינצטער פונ טכילעס נאכט איינע
אליינ צוריק אהיים געגאנגען און האָט שוין געפילט די פּוּסטיקע
פונ די טעג, וואָס וועלן זיך ווידערהאמאָל צו ציען אָנהייבן:

„איז ער שוין, הייסט עס, אוועקגעפאָרן, הערצ.“

און נאָכדעם איז שוין דאָ אין שטעטל ניט געווען מער, מיט
וועמען א וואָרט אויסצורירן, און די נאכט פונ בדיקעס-כאַמעץ האָט
זיך גערוקט אפ די טונקל-באלויכטענע הנווער. און געדענקט האָט זיך
ער, הערצ, וואָס טראָגט זיך שוין מיטן צוג ערגעץ-וווּהיט צו דער
גרענעץ צו:

„אַט, ווען ער זאָל זיך נאָך דאָ געפינען... ווען זי באגעגנט אים,
לעמאָשל, איצט אומקערנדיק זיך אהיים...“

איננאנצן גוט וואָלט איר דערפון געוויס ניט געוואָרן, אָבער דער
אומעט וואָלט שוין עפּשער אויב ניט געווען אויף גרויס. ער, הערצ,
האָט געוויס געהאט בעיאד זי צו פארשטיין און איר דערמיט עשוואָס
גרינגער מאכט. נאָר אימ איז דאָס לאַבלוטן ניט געגאנגען אין לעבן,
און געזאָגט האָט ער וועגן איר א ווערטל:

„א, קליינישטעפּלדיקע טראגעדיע“, האָט ער וועגן איר געזאָגט.

אינגאנצן די מינסע איז שוין עפּשער קינדערשי, נאָר דאָס פאר-
דריסט: ער האָט זי געקענט פארשטיין, נאָר ער האָט נישט געוואָלט און
האָט זיך געווערטלט:

„באדארפּ זי דאָס וויסן, וואָס ער האָט מיט דעם געמיינט...“

א ווילע איז זי באַזיך אין פינצטערן כוידער געלעגט און האָט וועגן
דעם געטראכט. צולעצט האָט זי זיך אופגעוויבן, אָנגעצונדן דעם
לאַמפּ און זיך געזעצט צו איי אַ בריוו אָנשרייבן:

„די „קליינשמעטלדיקע טראגעדיע“ האָט פּינט מענטשן, וואָס
ווערטלעגן זיך. ווארפט אָס די ווערטלעב אפּ אַ ווילע אוועק און הערט
אויס: באַ מיר באדארפּ זיין באַסענע איך אכט וואָס אַרומ.“

איך שטוב איז געווען שטיל און קיל, דערפאר, וואָס מ'האָט אַ
גאנצן טאָג די פענצטער געהאלטן אָפּ, און איך דרויסן האָט גע-
הירושעט לעבן אַ קלייט עמעצנס אַ צוגעבונדן רינט-פערד. איך
אייניקע פון די אַרומיקע אפּ פייסעך צוגעקליבענע באַדאָרימ איז גע-
ווען פינצטער, קעדיי קיינער זאָל איך זיי קיין באַמעצ נישט פארטראָגן.
ס'האָט זיך געהערט, ווי מיט אַ ליכט איך האנט שפאנט איבער זיי
אַרומ ר' גראַליע און איז כוידעק באַמעצ, האלט נאָך דער יבראָבע און
ער רעדט צו גיטעלעך אפּ לאַישנקוידעש עפעס וועגן אַ פלעדעווויש
און וועגן ברעקלעך. ערגעץ ווייט איך עסצומער האָט זיך צוליב עפעס
געהיצט איך דער הרובע, און געהערט האָט זיך אהער, ווי ס'קלאַפט
דאָרטן דאָס אינווייניקסטע טשוהונגען טירל, ירידט זיך איבערן פלאַם
און ציט זיך געשווינד אהין און צוריק:

„פאכ-פאכ-פאכ... פאכ-פאכ-פאכ... פאכ-פאכ-פאכ...“

מירל האָט זיך פארטראכט, האלטנדיק די פענ איך האנט, און זיך
פארקוקט איך פלאַם פון לאַמפּ.

„מעגלעך, אז איר וועט שוין קיין קויעך נישט בלייבן אָס די באַ-
סענע נישט צו דערלאָזן.“

קיינ קויעכ וועט איר ניט בלייבן ניט דערפאר, וואָס זי באדארפ
אַט די כאסענע, און ניט דערפאר, וואָס עמעצער און אנדערער בא-
דארפ זי, נאָר דערפאר, וואָס איר איז שוין אַלציינס, און זי פילט
שוין א שטארקע עקל יעדעס מאָל, וואָס זי טראכט מעוואטל זיין אַט
די צווייטע טגאַומ אירע.

און דאָך, פון צינט צו צינט פילט זי נאָך אזא שטארקע בענק-
שאפט נאָך ליבע, ליגט זי דאָ בא זיכ אפן בעט און טראכט:
„מענטשן לעבן דערווייל, דענסטמאָל ווען זי לִגט דאָ איינע אַליין
אַן א זינט. זי זעט פון דער ווינט, ווי זיי לעבן.

זיי ווייסן שוין, דוכט זיכ, פון אזא לאַנגער צינט, אז ליבע איז
ניט דער איקער. יעדערער פאר זיכ ווייסט דאָס, און זאָגט ניט אויס,
און דאָך, דער וויקער אַליין, ווו איז ער? עפּשער איז פאַרט פאראג
אזא ווינקל איב לעבן, ווו מ'קאָן וועגן אימ א פאַר ווערטער הערנ?״

ווען זי האָט שרייבן געענדיקט, איז שוין געווען ארום צען אזוי-
גער אינאָוונט. זי האָט דעם אָנגעשריבענעם בריוו איב די הענט גע-
נומען, אימ נאָכאמאָל איבערגעלייענט, זיכ א פאַר מאָל איבערן ביידער
אדורכגעגאנגען, זיכ נאָכאמאָל אָפגעשטעלט כאַמ טיש, ווידער גענומען
דעם בריוו איב די הענט און אימ פארטראכטערהייט צעריסן אפ פיל
קליינע שטיקלעך:

„ס'ארא נארישער בריוו! און ביכלאל, וואָס קער זי זיכ אָן מיט
הערצן, זי זאָל אימ בריוו שרייבן?״

צעמאָנגענשהייט האָט זי דערזען אפן טואלעט-טיש'ל די עטלעכע
בריוו, וואָס זינען אָנגעקומען פון שמוליקן, זוען זי איז איב דער
הוימ ניט געווען. פיר שטיק זינען זיי געווען. און אלע — געפאקטע
און אפ איר נאָמען געשריבענע, זי האָט איינעם פון זיי געעפנט און
געזען:

ער איז געשריבן די ערשמע האלב העברייזש, די צווייטע האלב יידיש, הייבט זיך אָן מיט די ווערטער „אהוואס נאפשי“ און ענדיקט זיך מיט צוויי ליידיקע געפינטלעכע שחרעס.

זי האָט די בריוו פארבאסמערטהייט דאָ אפן טואלעט-טיש'ל גע-לאָזט און איז אוועק אין עסציימער. דאָרטן האָט זי געטראָפן דעם קאסיר באמ טיש זיצט און אימ געזאָגט פאר ר' גדאליענ און גיטעלענ איז די אויגן:

„וואָס האָט זי אימ געוואָלט בעסט? דאָ זינענ איר עטלעכע בריוו פון שמוליקן אָנגעקומען, זאָל ער אזוי גוט זיך ענטפערן; זיי, מירל, האָט גיט ליב קיין בריוו צו שרייבן, און ביכלאל... זי בעט אימ ביכלאל, ער זאָל איר מער אזויפיל פאקעטן גיט שיקן.“

XII

אפ די אנדערע זעג פייסעך ווי אהאָפגעקומען שמוליק. אהאָפגעקומען איז ער פלוצעם קימאט ווי אומגעבעטן, געגאנגען מיט ר' גדאליענ דאווענען אין סאדענערער קלויז און זיך שוין געפילט איז שטוב היימיש און גוט, ווי א ניער אידעם, וואָס עסס דעם ערשטן כוידעש קעסט.

איז שטעטל האָט מען אימ פאר א שיינעם געהאלטן. יאָמטעוו-דיקע זויבער האָבן וועגן אימ געשמעסט:

„ער איז דאָך אזא גוטער... ער האָט פאָשעט קיין גאל גיט.“

און מירל האָט געטראכט, אז ער דערוועקט שוין איז איר גיט אפילע קיין יעצעהאָרדע-געפילן, און געקוקט האָט זי שוין אפ אימ גליכבילטיק און גלאט אזוי. זיין היפש פאָנעם איז איצט געווען בא-קאנטער און געלער ווי פרוער, דאָס קליינע, צארטע און גלייב ארום-געשוירענע בערדל — רויטער, די וואָנצעס — שיטערער און לענגער.

און די פולבלעכע נאָז — מונעסער דערמיט, וואָס זי צעשפּרייט זיך נאָריש באַ די נאָזלעכער, און מיטן קוימ-קוימ מערקזאמענ שמאָר, וואָס איז איר, דער נאָז, אפּ ווייביק פונ די קינדער-יאָרן פארבליבן. ס'האָט זיך ארויסגעוויזן, אז ער דערט שלעכט רויש און וויל דאָפּקע אפּ דער שפּראַך מיט דער אקושערקע שאַצ ריידן; אז ער האַלט פונ שלאָפּן באַמאָג און האָט לײַב צו דערציילן לאַנגע, אומינטע-רעסאָנטע וועלט-מניסעס, וואָס פונ זיי באַשלאַנגט גיב דעם צווייטן מיט א קאַלטן שווייס.

איינמאָל האָט ער אינ זאָל אזא מינ לאַנגע מניסע דאָס צווייטע מאָל דער אקושערקע דערציילט. פּלוצעם האָט ער באַמערקט אפּ איר פּאַנעם עפעס א באַהאַלטענעם איבערפּלי-שמייכל, פארפּלאַנטערט זיך און ניט געוויסן, מיט וואָס די מניסע צו ענדיקן. מירל איז דאָרטן באַ דער זינט געזעסן און האָט געפּילט אַן עקל צו אימ, צו זינט אוי-בערפּלעכלעכער נעשאַמע און צו דער לאַנגער אומינטערעסאָנטער מניסע, וואָס ער דערציילט זי שוין דאָס צווייטע מאָל. זי האָט ניט געוואָלט וועגן דעם טראַכטן און זיך אָנגעהויבן דערפּרעגן באַ דער אקושערקע וועגן הערצן:

„ווי קלערט די אקושערקע: ער וועט שוין מאַקע אַהער מער ניט אַראָפּקומען, הערצן?“

נאָר שמוליק האָט די ליטעראַריש באַקאַנטע פּאַמיליע דערהערט און זיך אינ שמועס אַרזינגעמישט:

„יא, ער האָט געלייענט זינע ביכער; ער קען אפּילע זינעט א געשוועסערקינד, אַן אפּיקוירעס אַ ראָוו.“

מירל איז פונ זינט אַרזינגמישן זיך געוואָרן אונטערגעצונדן. ס'האָט זיך געוואָלט אימ זאָגן, אז ער דערציילט אַ ליגן; אז ער פאַרשפּייט ניט דאָס, וואָס ער האָט געלייענט. אָבער זי האָט זיך אָפּגעהאַלטן, אַפּ-

געטראָטן מיט און אינגעהאלטענעם קאס צום פענצער און איז דאָרטן
געשטאנען, ביז זי האָט זיך באַרוקט.

זי האָט געמראַכט:

„וועלול בורנעס — ער איז געוויס מער פאַרגרעבט פון אימ,
שמוליקן, נאָר דאָך... קייג עקל רופט ער יעדנפאלס ניט אַרויס“.

איז א פאָר טעג ארום, וועג שמוליק האָט זיך איר איינמאָל איבערן
שמעטל נאָכגעשלעפט, האָט זי דערזען פאר אַווראַם-מוישע בורנעסעס
שטוב וועלולס וואַרטנדיקע פור. זי האָט זיך צוגעשמעלט און, ניט
קוקנדיק צו שמוליקן, געזאָגט:

„ער איז איצט דאָ אינ שמעטל, דער געוועזענער באָסן אירער? וועג
ער האָט ניט אזעלכע נימעסע טאמע-מאמע, וואָלס זי איצט מיט גרויס
פאַרגעניג צו אימ אַרבינגענאַנגען“.

און וס'איז געווען אזוי פאַרדראָסיק:

אימ, שמוליקן, האָט עס לאַבלוטן ניט אָנגעריהט — אזא ווא-
סעריקער אייז ער שוין געווען, און אזא אויבערפלעכ-קאלטע נעשאַמע
איז שוין אינ אימ געזעסן. געבנדיק א קליינעם שמאָד מיט דער נאָז,
האָט ער באַלד ווּנטער גענומען דערציילן, ווּנאזוי זיי, ער מיט מירלען,
וועלן וווינען ניט צוזאמען. מיטן פאָמער אינ דער גרויסער אלטער
שטוב, זיי וועלן וווינען אינעם קליינעם, ניט לאַנג אויסגעמויערטן
פליגל, וואָס שטייט אינ עק סאָד און גייט אַרויס מיט די פאַרנטיקע
פענצער צו דער שטיילער גאָס פון פאַרשמאָט.

ריידנדיק האָט ער זיך געפילט מיט איר שטאַרק היימיש און זי
אונטער דער האַנט אָנגענומען. נאָר זי האָט, ניט קוקנדיק צו אימ, זיך
באַפּרעט, זיך עטוואָס אָפּגערוקט און באַקומען א שטרענג פאַנעם:

„זי האָט פינט, אז מ'האַלט זי אונטער דער האַנט... פון טאָמער אָן
האָט זי עס פינט, און האָט אימ שוין עטלעכע מאָל וועגן דעם געזאָגט“.
זי האָט געשוויגן דעם גאַנצן וועג און צו אימ ניט געקוקט.

אינ דער היים האָט זי זיב דערמאָנט, אז שמוליק וועט שוין געוויס
אינטיכט אוועקפאָרן, און האָט דערפילט, ווי ס'ווערט איר מיטאמאָל
גרינגער אינ מויעב און אינ הארצן. זי איז נאָכדעם געשטאנען אינ דער
טכילעס-נאכטיקער פינצטער, וואָס בא איר אינ כידער, געקוקט אינעם
מונקעלע פּענצטער און געטהאכט זועגן דעם:
„ר' גראליע וועט שוין אויב געוויס אפ גאנצע וואָכט אינעם ניעם
קאשפּערי ווקער וואלד אוועקפאָרן“.

אינ שטוב ארניט וועט זיב צוריק די פארפויסענדיקע שטילקניט
אומקערן; און זי, מירל:
„זי וועט דאָ שוין ווידער קאָנען בלייבן אינעם אליינ... יעדנפאלס
כאָטש אינעם אליינ“.

ס'איז שוין געווען מאמעש א הייסער זומערדיקער פרימאָרגן, און
א צעגליטע מיזרענדיקע זון האָט פון קאיאָר אָן אנטקעגן די פאָרנטיקע
אָפענע פּענצטער געשווינדלעך, הייס געמאכט די שויבנ מיט די שא-
לאוואניעס און געשפילט מיט איר שניט אפ די פאָדלאָגעס און אפ די
ווענט.

בא ר' גראליע אינ שטוב איז מען דענסטמאָל פריזער ווי אלעמאָל
אופגעשטאנען און געגרייט שמוליקן אינ וועג. צו מירלע אינ פינצ-
טערן כידער האָט זיב געהערט, ווי אינ עסצימער מדינקט מען טיי מיט
מילכ, ווי גיטעלע פּרעגט דאָרטן בא שמוליקן, וווהינ זי זאָל אימ דאָס
פומערנגעבעקס ארניטלייגן, ווי ס'קומט אהינ ארניט פארן דאוונען
אוועק דער ראָוו און זאָגט וועגן שמוליקן אפן קאָל:
„אפילע, אז ער וועט ארויספאָרן צוועלפ אזיינער, וועט ער דאָכ
אויב צום צוג אָנקומען“.

איג הויפ האָט מען געוואָשן די בריטשקע, פארוואָרפן די פערד
האָבער און באשטעלט א גערונגענעם באלעגאָלע, וואָס מיט אים האָט
ר' גראַליע באלד נאָך שמוליקן געזאָלט איג קאשפעריווקער וואלד
אוועקפאָרן.

ווען מירל איז אופגעשטאנען, איז שוין געווען שפעט, ארום צען
אזויגער. וא גאנצע האלבע זינט שמוב איז שוין מיטן קורצן פאָרנטיקן
שאַטן פארכאפט געווען, וא ווינטל, א קוימ-קוימ בלאַזנדיקס, האָט
אהיב דורכ די אָפענע פענצטער ארנינגערונגען און שוואכ מיט די
לאטע פאָרהאטגען גערודערט.

מירל האָט אָפגעטרונקען טיי איג עסצימער באמ טיש, ווו ס'זיג-
גען געזעסן ר' גראַליע מיט אורעמל דעם דאָוו. שמוליק האָט זיכ
דאָרטן לאַטן איג די טפילן ארוםגעדרייט. ער האָט געדענקט, אז איג
מעשעכ פון די לעצטע צוויי טעג האָט מירל צו אים קיינ וואָרט ניט
אויסגערעדט, זיכ געפילט שלעכט און באליידיקט, געקוקט, ווי זינע
פיים שפאנען איבער דער פאָדלאָגע. סאכאקל איינמאָל האָט ער איג
אלאכסן צו איר די אויגן אויסגעדרייט און האָט געזען: זי קוקט ניט
צו אים, נאָר צום בעקאָוועדיקן מעכאניק, דעם דניטש, און הערט, ווי
ר' גראַליע זאָגט צום קאסיר:

„דרינגט ער, אז די זעג-מאשינ איז גלויבער אוועקצושטעלן באמ
קליינעם יאר, דאָרטן... נאָך דער זעקס-אונ-אכציקסטער דעסיאטיג“.

איג א ווילע ארום איז ער שוין אָן די טפילן צו איר איג כידער
ארנינגעקומען און זי דאָרטן געטרעפן איינע אלייג באמ אָפענעם
פענצטער.

זי איז געשטאנען צו אים מיט די פלייצעס און זיכ ניט אומגעקוקט.

ער האָט באלד באקומען א פולן מויעב מיט פוססקנימ. זינג פאָנעם איז געוואָרן געלער פון רעגע צו רעגע. ער האָט אפ עפעס געווארט.

פלוצעם האָט זיך מירל צו אימ אויסגעדרייט און האָט גענומען פאר א בנישפיל די לעצטע צוויי טעג:

„אַט אזעלכע טעג קאָן ער האָבן פון איר פיל, פיל... ער וועט זיך פילן מיט איר אומגליקלעכ אלע זינע יאָרן“.

און וואָס נאָך? זי, מירל, האָט אימ ניט ליב און קאָן מיט אימ ניט באסענע האָבן... זי פארשטייט ביכלאל נישט, נאָך וואָס באדארפ ער זי. ער קאָן נאָך געוויס טאָגן מיט זיך א גוטן שידעכ. זי ווייסט ניט קלאָר, וואָס פאר א פרוי ער וויל. נאָר אַט זינענ, לעמאַשעל, דאָ איז שטעטל בורגעסעס צוויי מיידלעך פאראן:

„וועמען פון זיי ער וואָלט ניט נעמען, וואָלט אימ שוין געוויס בעסער געווען, ווי מיט איר, מירלען“.

ווען זי האָט זיך נאָך א היפשער פויזע נאָכאמאָל צו אימ אויס- געדרייט, זינענ שוין בא אימ איך די אויגן געשמאנען מרערן. צוויי טראָפנס זינענ פאמעלעכ פון זיי ארויסגערונען און זיך פאמעלעכ איבער דער נאָז געשלעפט, און די נאָז האָט זיי דערפילט און גע- ענטפערט אפ זייער נאסן קריכט מיט א שטילן שמאָד ארום.

מירלען איז מיטאמאָל גרינג און פרע געוואָרן, און א מאכשאַווע איז בא איר געשווינד וועגן זינג וויינען אדורכגעלאָפן:

„הייסט עס, אז ער האָט שוין בא זיך געפויעלט...“

זי האָט אפ זיך באלד דעם שווארצן שארפ ארופגעוואָרפן, זיך געלאָזט אוועקגיין און פון דער טיר צום לעצטן מאָל אפ אימ א קוק געמאָן:

„הייסט יעס, אז זיי גייען זיך פאנאנדער... זי ווינטשט אימ אלע בעסטע און וויל אימ צום לעצט בעטן איין זאך: זאָל ער דאָ אינ שטוב

קיינ ראש ניט אָנמאכט און זיך ביזן סאָפּ פירט אזוי, גלייבט ער איז נאָך איר באַסן. קיינעם, בעט זי אים, זאָל ער איצט דאָ אינעם שטוב וועגן דעם ניט זאָגן. אירע פאָטער און מוטער באדארפן עס געוואָר ווערן שפעטער, זענען ער, שמוליק, וועט שוין דאָ נישט זיין... זי אליין האלט אים געוויס פאר אַ ליטמישן מענטש און גלייבט, אז ער וועט עס פון-אירטוועגן טאָן.

אומבאמערקט פאר אלע שטוב-מענטשן האָט זי זיך דורכ דער הינטערשטער קיך-טיר אינעם הויסן ארויסגערוקט און איז אוועקגע-גאנגען צו דער אקושערקע שאַץ.

זי האָט דאָרטן מיט גרויס אומגעדולד געווארט, די צייט פון פאָרן צום צווג זאָל איבערזייגן. געלעגן באַ דער אקושערקע אינעם בעט און געטראכט:

„איז שוין הייסט עס, אַן עק... סאָפּקאָלסאָפּ פאָטער געוואָרן פון אים, שמוליק, און פון די טנאָמ, וואָס האָבן זי צו אים צוגעבונדן.“

XIII

ווען מירל האָט זיך פון דער אקושערקע אהיים אומגעקערט, איז שוין געווען ארום דרין אזויגער באַטאָן. קורצע טונקעלע שאַטנס זיי-נען דורכויס לעבן די הויזער געלעגן און האָבן צוזאמען מיטן גאנצן שטעטל געצויגן די לאַטגווייליקייט פונעם נורנעם און הייסן מאָג.

ארום און ארום ר' גראַליע ה'רחוויצעס שטוב איז געווען אזוי שטיל און רוי. אַ כאַזער האָט געדרעמלט הינטער איר אינעם בלאַטיקן גרוב, ווהיגן מ'האָט דאָס קיך-וואַסער געגאָסן, און די טיר פון פאָרנטיקן גאנעק איז געווען געשלאָסן פון אינווייניק, ווי אומ שאַבעס. מ'איז דאָרטן אפּגעט, געשלאָפּן באַטאָן.

מירל איז ארזנגעקומען אין הויף און האָט זיך ארומגעקוקט. די ברייטשקע, וואָס שטייט טאַמער אונטערן קליינעם שוץ-דעכל, איז שוין דאָרטן ניטאָ, די שטאַל איז אויך געשלאָסן און ליידיק.

„היינט עס, אז די פּור האָט טאַקע שמוליקן צו דער באַן אָפּגעפירט, ר' גדאָליע איז שוין אויך אין קאַשפּעריווקער וואָלד אוועקגעפאַרן, און קיינער איז אין שטוב, אכוצ גיטעלען, גיטאָ. איר, מירלען, ווילט זיך שוין איצט אזוי אהיין, אין אָס דער שטילער שטוב, וווּ ס'איז קיינער ניטאָ.“

אין דער קיל, וואָס באַ איר איז כּיידער, וועט זי לאַנג לינגן אפּ איינאַרט, און וועט דאָרטן אין דער שטיל פּראַכטן וועגן זיך און וועגן דעם, וואָס זי איז שוין צוריק פּרונג, און איז איר לעבן קאַן נאָך עפעס געשען.

אַבער נאָך איז עס צימער האָט זי שוין איר וואָס כאַמערקט און מיטאמאָל פּארגעסן, וואָס זי האָט פּרונג מיט אַ דעגע געטראַכט. די שטוב איז געווען פּול מיט סוידעס און מיט איבערהגעשראַקענעם טומל, וואָס מ'האַט פּאַרבאַרגן פּונ דער שטאַט און פּונ די מענשישן, וואָס זינגען געוויינט אהער ארזנגעקומען.

מ'האַט זי גערופּן אין דעם פּאַרמאכטן זאַל, וווּ מ'איז געזעסן ארום דעם פּאַרוויינטן און דערשלאָגענעם שמוליקן און איז צופיל געבעטן. ער זאַל אויסטרינקען זיין קאַלטע גלאָז טיי. איבעריידן האָט מען דאָרט מיט איר געוואָלט פּאַר שמוליקן איג די אויגן, און אַ פּאַר לייטישע שנילעס זינגען שוין פּאַר איר אָנגעגרייט געווען. נאָר זי האָט אהיין גיט געוואָלט גיין. זי האָט זיך פּאַרשלאָסן באַ זיך איז כּיידער, זיך דאָרטן געפילט שטאַרק געדריקט און געטראַכט:

„אייגנטלעך איז זי, מירל, געווען אזוי נאַריש און קינדערש נאָוון... ווי האָט זי אפּילע געקאַנט קלערן, אז אלץ וועט זיך ענדיקן אזוי גיך און אזוי גרינג?..“

מ'האָט זיך די גאנצע צינט געהאלטן איינעם אינ דעם פארמאכטן זאל, פונדאנען שמוליק איז זעלטן ארויסגעגאנגען. אורעמל דעם האָוו האָט מען אין מיט די איינעם ארטינגעמישט, דעם קאסי'ר האָט מען פון שטוב ניט ארויסגעקאָזט, און ארויסגערופן האָט מען מיט א דעפעש יענעם גוטנפרענט פון זינדענאָוסקיס הויז-געזינד, וועלכער איז אהער פאָריקן ווינטער צוגעשיקט געוואָרן. אינאָונט איז ר' גדאליע צו מירלען אין כידער ארטינגעקומען און האָט בא איר געפרעט:

„וואָס וויל זי? זי קאָן זאָגן, וואָס זי וויל?“

מירל האָט געהאט אן ערנסט פאָגעם. זי האָט געענטפערט בארוי-געז און קאלט:

„זי וויל גאָרנישט... זי וויל, מ'זאָל זי לאָזן צורו“.

ר' גדאליע האָט זיך אומגעקערט צו דער טיר, וואָס פירט אין זאל ארני, און האָט געזאָגט וועגן שמוליקן שטיל, גלויב ער וואָלט מוירע האָבן, עמעצער זאָל אונטערהערן: „יענער וויל ארויסרופן אהער די עלטערן זינע... ס'איז פאָשעט א ביזויגען פאר דער ישמאט“.

און נאָך:

„עפשער מיינט זי, אז די געשעפטן זינען האָבן שוין גליקלעך צו גיין אָנגעהויבן? עפשער קלערט זי, אז די פופציק פראָצענט, וואָס ער האָט אין קאשפעריווקער וואלד, וועלן אימ קלעקן מער, ווי אפ אויס-צוצאָלן די כוועס און אָפצולעבן מיט גרויס כעזשבי א פאָר שטילע יאָר?“

ער איז דאָ א ווילע געשטאנען און האָט געטראכט וועגן זינע לעצטע ווערטער.

„ער זאָגט איר נאָכאמאָל: זיי, ער מיט גיטלען, נעמען פון זיך אראָפ די אכרעס... זאָל זי טאָן, ווי זי פארשטייט“.

ס'איז געווען קלאָר: זיי, די פאָטער-אונ-מוטער אירע, האָבן שוין געטאָן צוליב איר אלץ, וואָס זיי האָבן געקאָנט. איצט מאכט זיי זי באלעבאָם אפ זיב אליין און זאָגט:
„טו, וואָס דו ווילסט“.

איר איז נאָך ר' גדאליעס אוועקגיין געוואָרן נאָך שווערער, ווי פרוער, און שרעקט האָט זי אָנגעהויבן איר קומענדיקע איינזאמקייט:
„זיי, ר' גדאליע מיט גיטעלען, וועלן זיין די איידעם פון אָט דעם אומענדלעכע עלטער לעבן; זיי וועלן וועגן דעם קיינמאָל ניט רייזן, נאָר זיי וועלן טראכטן: נו, וואָס קאָנען זיי העלפן?“

באנאכט האָבן זיב איר געבאָלעמט די בארויגעזע פענעמער פון שמוליקס עלטערן, וואָס האָבן זיב דאָ אינ שטוב שאַענלאַנג אינ איין פאָקן געהאלטן און צו קיינעם ניט געוואָלט א וואָרט אויסריידן. פֿלֿו-צעמ איז זי מיטן טאָגליכט אויסגעוואקסן לעבן פענצטער און האָט דערזען זייער אייגענע אָפּפאַרנדיקע פּור. אויבנאָך זינען דאָרטן גע-זעסן אווראָם-מוישע בורנעס מיטן ווייב, און צווישן זיי איז שמוליק געווען איינגעהויקערט איינדרענען, שמוליקס קאָפּ איז געווען אראָפּ-געלאָזן, זינע אקסלען האָבן געציטערט פון איינגעהאלטענעם כליפען, און זיי אווראָם-מוישע בורנעס מיטן ווייב, האָבן ביידע געשמאַרבעט דעם קליינעם שייגעצן, דעם אָנשרייבער, און אימגענילט, ער זאָל טרייבן וואָס געשווינדער צו דער באַן.

ווען זי האָט זיב גאנצפרי פון שלאָפּ אופגעסאָפּט, האָט זי קוי-דעמקאָל א טראכט געטאָן, אזו שמוליקס עלטערן זינען נאָך דאָ אינ שטוב ניטאָך. דער הריקנדיקער קאָשמאר האָט איר נאָכלאָזן אָנגעהויבן, איז זי געלעגן אינ בעט, געקלערט, אז ס'איז נאָך געבליבן ציט אפ צו כאפן צוריק, און זי, מירל... זי קאָן זיב נאָך באטראכטן און בא-שליסן בא זיב כאסענע האָבן מיט שמוליקן ניט אפ אייביק, נאָר אפ דערווייל, ביז א ציט.

מירל איז צוריק שאלעם געוואָרן מיט איר כאָסן, און די כאַסענע
איז נאָכאמאָל אָפגעשטעלט געוואָרן אפּ שאבעס נאָכ שוועס.
מ'האָט געשמועסט וועגן די שפּאַגל-נייע טנאָמ, וואָס מירל האָט
פונסני מיטן כאָסן אויסגענומען:
„לעבן מיט איר, ווי א מאַן מיט א ווייב, זאָל ער זיך ניט ריכטן.
און זי, מירל...“

זי מעג אוועקגיין אפּ אייביק פון אים און פון זיין שטוב אין יעדער
זייט, וואָס איר וועט זיך פארװעלן.“

וועגן וואָס איז דאָ שוין שנייע געווען צו קלערן?

שמוליק זינדענאָווקי האָט געוויס נאָכ איצט אויך געקאָנט דעם
גליקלעכסטן שידעך טאָג. אויב ער האָט בא זיך געפויעלט לעבן מיט
מירלען אייביק ווי אומ יאָמקיפּער, איז דאָס שוין נאָר געווען דערפאר,
וואָס זי איז אים שוין עפּשער ניט ווינציקער, ווי וועלוול בורנעסן,
אניגעבאקט אין האַרצן געווען. אָבער די מיסע, די מיסע אליין איז
דאָך שטארק אינטערעסאנט און טשיקאווע געוואָרן, און קערני איז
פונסני געווען צו באלאָגערן טיר און פענצטער און צו זען, ווי אָט
דאָס פּאָרל שפּאַצירט איבער דער לאַנגער גאס, — א פּאָרל, וואָס וועט
לעבן ניט ווי מאַן און ווייב, נאָר עפעס מעשונע און אנדערש, ווי קיין
פּאַרפּאָלק האָט נאָך ביז היינטיקן טאָג דאָ אין שטעטל ניט געלעבט.

שמוליק האָט שוין איצט איבער עפעס אלעמען אויסגעזען, ווי א
הייליקער מאַנצבל. פאר באקאנטע האָט ער נאָך, ווי פרוער, דערציילט
לאנגע נודע מיסעס, נאָר זיין קאָל איז שוין געווען שטיל, ווי בא א
יירער, דאָס פּאָטעם אומעטיק, און געדוכט האָט זיך, אז ער פאסט.
מענטשן האָבן געפילט צו אים א ראַכמאַנעס און האָבן באקלאָגט זיין
מאזל:

„מאָרט אייך: ס'איז אז-אַך-און-וויי צו אים אויב... ער איז נעבעך
אויב גוט ארױנגעפאלן...“

און מירל האָט זיך נאָך, שפאצירנדיק איבערן שמעטל, אזוי שמרענג מיט אימ געפירט, ער האָט שוין אפילע ניט דערוועגט זיך זי אונטער דער האנט אָנצונעמען.

אינמיטן דער גאס האָט זי איינמאָל עפישער אפּ א האלבער שאַ ציט אָן אימ פארגעסן און האָט זיך אוועקגעשמעלט ריידן מיט בראָבע דער שוסטערן, וואָס בא איר האָט זי אמאָל זעקס כאדאָשימ ציט געזויגן.

„יא, האָט זי צו דער בראָבען גאנצ ערנסט געזאָגט, אינער שטוב פאלט איינ, איר מוזט זי געוויס נאָך הינטיקן זומער איבערבויען.“ ארום און ארום זינען ליט אפ זייערע גאנעקעס געשטאנען און האָבן געגאפט:

„גוואלד געשרייען: אָט דאָס טוט מען, בעשאס מע גייט שפאצירן מיט א כאָסן?“

און זי האָט נאָך געהייסן, בראָכעס מאן זאָל קומען שמוליקן א מאָס אפ א פאָר שייך אראָפּנעמען, און האָט אָט דער שוסטערן נאָך געשרייען אפן קאָל:

„נישקאָשע, אינער מאן איז א גוטער באלמעלאַכע, ער גייט געוויס ניט ערגער פון די שוסטערס, וואָס איז די גרויסע שמעט.“

XIV

שמוליק איז נאָכדעם אפ גאנצע אכט טעג דאָ איז שטוב פארבליבן. ער האָט געהאט א דערשלאָגענעם אויסזען און אָפּגעלייגט זיין נעסיע פון טאָג אפ טאָג.

ווען ער איז אהיים אוועקגעפאָרן, האָט זיך דאָ איז שטוב שוין שטארק די נאָענטע כאסענע געפילט, און איז קיב האָט שוין א קני-לעכדיקן מעסלעס איז אויוון געברענט. מער פון א האלב טוצ ווייטער

האָבן דאָרטן געשווינד מיט די נאָסע פארקאמטשעטע הענט גערודערט, געשילט מאַנדלען, געקלאַפט אייזער, געשטויסן צימרינג — און אלץ אונטער דער האַזשגאַכע פֿון אַ פרעמדער הייזעריקער סאַרווערן, אַ יודענע אין בלויע ברוילן, וואָס האָט גערעדט ווינציק, ווי אַ גוטידישע אַלמאַנע, און געטאָגן געשווינד, ווי פאַר צען.
 ר' גראַליע איז, ווי פרוער, גאַנצע וואָכען אָפּגעווען אין קאַשפּעריוו-קער וואַלד.

אין שטוב האָט שוין דערווייל באלעבאטעוועט גימעלעס פֿרעמד-שטעמליקע אָרעמע קרויווע, און די פּאַרנטיקע כאַדאָרימ זינגען שוין פֿול געווען מיט דער היפּשער קאַמפּאַניע ווינבערשע שניידערס, וועלכע זינגען מיט מירלם האַלב-אָפּגענויטע קליידער פֿון קרניזשטאָט אַראַפּ-געקומען און האָבן זיי דאָ אין שטאָט פאַרענדיקט.
 אין שטאָט גלייבט מען נאָך אלץ ניט, אז מירל האָט בעמעס כאַ-סענע, און אַ שמועס מאַכט מען נאָך וועגן דעם באַ אַוואָראַם-מויזשע בור-נעסן אין עסציימער:

„וואַרט און האָט ביטאַכען, זי וועט נאָך מירטשעשעמ זינדענאָוסקינ אויב די שניצומ אָפּשיקן“.

צו ר' גראַליע איז שטוב קומען שוין פֿון אַ צינט גיט אַרניט ניט די אַקישערקע שאַצ און ניט דער פּראָוויזאָר-געהילף סאַפּיאַנ. ביידע שפּאַצירן זיי אלע מאָג אַראַפּ דעם שטעמל, ווערן אלץ מער פאַרפּרעמדט צו מירלען און געפינען שוין אין איר קיין אינטערעס ניט.
 „און מיט וועמען זאָלן זיי זיב טאַקע דאָ אינטערעסירן? זיי האָבן קיינמאָל קיין כאַסענע-מיידל ניט געזען?“

און מירל אַליין ווייסט שוין, אפּאַנעם, אויב, אז זי איז די לעצטע צינט שטאַרק אַראַפּגעפּאַלן; ווייסט עס, בעשאַס זי שטייט אַגאַנצן באַ-מאָג אינעם שפּיל, מיט וועט פאַרוואַלגערטן כּיידער; ווייסט עס, בע-שאַס זי לייגט אָפּ די וועט צונויף און בייגט זיב דערמיט אינעם אָפּע-

געמ נארדן-קאסטן. ארום און ארום איר גייט זיך רעגלמעסיק פארויס
די ערעוו-כאסענעדיקע ארבעט, און אינמיטן דער שטיילקניט, וואָס איז
די קילע כאַראַרימ, הערט זיך פון צניט צו צניט דער הייזעריקער קלאַנג
פון דער גרויסער שננדערשער שער. ס'פּרוּווט אָט די ישטיילקניט אופ-
רודערן איינער פון די באַכערימ-ארבעטער, וואָס זיצט אָנגעבויגן איבער
זיין ניי-מאשינ און דרייט זי אונטן געשווינד מיט א פּוס. אומגעריכט
פאר אלעמען טוט ער פּלוצעם א זינג מיטן גאנצן קאָל:

אוי, מיין געליבטע!
איך א זינגט וועג
פאַר איך אוועק.

און נאָכדעם הערט זיך שוין נאָך דאָס איינזאמע קלאַפּן פון דער
געשווינד שטעפּנדיקער מאשינ, הערט זיך לאנג, הייזעריק און בייז און
ווערט צולעצט פארישווינג. אינעם קעגנבערדיקן ווינקל גרייט זיך שוין
שמעפּן א צווייטע מאשינ. און דורכן אָפענעם פענצטער דרינגט דער-
וויגל אריין דאָס לעבלעכע שטאַט-ווינל, בלאָזט פאמעלעך אופ א פאַר-
האנג הויב, הויב ביז צום באלקן און באווייזט, אז אינעם סאָפּ-
אפּרעליקן דרויסן זינגט די הימלען עטוואָס פארטונקלט, און אז ווייט,
ווייט, איז די גווישע סערלעך בלוזען שוין ציט עטלעכע טעג די
ביימער.

מירלען רופּט מען אין זאל אריין א קלייד מעסטן. א שטיק צען
שניידער-יונגען פארוגעסן דאָרטן מיטאמאָל אָן זייערע אופגעהויבענע
נאָרלען, גלאַצן אויס די אידאָמישע אויגן און קוקן אפ אירע נאקעמע
פלייצעס און הענט. און זי שטייט אינעם נופארסטריגעשן קלייד אקעגן
גרויסן שפּיגל און געדענקט:

„אָט איז זי, מירל, עפעס געווען און האָט יעפעס שטארק ניט גע-

וואָלט... און איצט איז זי גאַרנישט און געפאלן, און ווייסט לאַבלוטן
ניש, וואָס מיט איר וועט זיך ווייטער, און מעסענ מעסט זי זוי אליין,
מישטיינסגעזאָגט, אָט די באַסענע-קליידער אירע”.

פלוצעם ווערט זי אופגערעגט און ביז און שטופט אָפּ פון זיך דעם
שניידער, וואָס בעט זי שטייגן גלייב:

„וואָס וועט ער איר דערציילן מניסעס, דער שניידער? אז די גאנצע
פלייצע קנייטשט זיך, און דאָס גאנצע קלייד וויל באַגראָבן אין דער
ערד”.

און איינמאָל באַשאָגן איז זיך אזוי אָפּ ר' גדאליע הורוויצעס גאנעם
געשטאנען איינע פון די קרנישטאָטישע מיידלעך שניידערנס און האָט
דאָרטן אין דרויסן געפרעסט א גיז זנדן קלייד. דאָס מיידל האָט דאָרטן
אלעמאָל גענומען דעם הויסן אייזן אין האַנט, געשפּריצט דאָס וואַסער
מיטן מויל און געהערט, ווי איינשטוב כאַפט וואָס איינ מאַשינ באַ דער
צווייטער דאָס שטעפּן. ווייט, ווייט ארום דער מיזרעבדיקער שטאָט-
בריק זינען פאמעלעך איינער נאָכן צווייטן אָפּגעשטאָרבן די רעגל-
מעסיקע קלעפּ פונעם שמידישן האַמער, און איינשטעטל איז געווען
שטיל. פלוצעם האָט זיך פון יענעם זעלבן עק שטאָט געלאָזט הערן
דאָס קלינגען פון אַ פאָר פרעמדשטעמלדיקע גלעקער, און אַן אומבאַ-
קאנטע באַלעגאָלישע פּור האָט זיך אהער אַלץ געענטער און געענטער
גענומען רוקן. אַ פרעמדער ווּקסיקער באַכער איז אויבנאָן אָט
דער פּור געזעסן און האָט, פארבניפּאָרנדיק, נישט אַראָפּגעלאָזן קיין אויג
פון ר' גדאליע הורוויצעס שטוב. דאָס מיידל האָט אָפּ אַ ווילע פארגעסן
אָן קלייד, וואָס זי פּרעסט, באַגלייט די פּור מיטן די אויגן ביז צו די
ערשטע גווישע סענדלעך און זיך באַרוקס:

„מיסטאָמע א פּרעמדער... מיסטאָמע נאָר אדורכגעפּאָרן.“
נאָר איז א ווילע ארום איז עמעצער גאנצ רויק אהער איז שטוב
ארנינגעקומען און דערציילט שטיל, ווי אָן לונג און לעבער:
„צו דער אקושערקע, זאָגט מען, איז ווידעראמאָל געקומען דער פּאָר-
פייסעכדיקער גאסט.“

מעסטנדיק א נני קלייד, איז דענסטמאָל מירל געשטאנען אנט-
קעננ שפּיגל מיט נאקעטע אקסלען און מיט א הייס פלאמענדיקן פּאָ-
נעם.

„ווער? האָט זי מיטאמאָל באקומען ברייט-פאנאנדערגעפנטע דער-
שטוינטע אויגן, זעה, זאָגט מען, איז געקומען?“

און נאָך איידער מ'האָט איר געענטפערט, האָט זי שוין לאַבלוטן
געחאט פארגעסן אינעם עלטסטן שנידער, וואָס איז לעבן איר אפ די
קני געשטאנען און זי פון אלע זימטן ארומגעשפּיליעט מיט שפּילקעס.
זי האָט געשווינד פון זיב דאָס ניט-דערמאָסטענע קלייד אראָפּגעריסן
און זיב געכאפט צוריק צום וואַכעדיקן קאָפּטל.

דער שנידער איז געוואָרן אויסער-זיב, אויסגעהרייט דאָס פּאָנעם
צו די צוויי ארבעטער, וואָס זינען צוליב אָט דעם קלייד אָן ארבעט גע-
בליבן, און האָט אַנטגעהויבן ווישן דעם שווייסיקן שטערן.

„מאָלט איב, מירעלעס קאפּריזן... ער קען זיי שוין פון גאנצ לאנג.
נאָר איצט איז ער געווען זיכער, אז מ'וועט דאָנערשטיק אינאָונט די
ארבעט ענדיקן און מ'וועט פּרנטיק גאנצפרי קאָנען אהיימ פּאָרן.“

נאָר בא מירלען האָבן שוין געציטערט די ליפּן, ביים די פינגער
האָבן אפ זיב געשווינד דאָס קעלנערל פון קאָפּטל פארקנעפּלט:
„וואָס וויל יעד פון איר, דער שנידער? זי ווייסט - לאַבלוטן ניט,
וואָס ער וויל.“

זי איז געשווינד פון זאל ארויס און איז גרויס אומגעדולד גענומען

אפ' עמעצן ווארטן. יעדעס מאָל, וואָס די דרויסן-טיר האָט א קלאַפּ גע-
שאָגן, איז זי פונ איר כידער אינ עס צימער אריינגעלאָפּן און אופגע-
רעגטערהייט געשיקט דאָס דינסטמייַדל א קוק שאָגן אינ פאָדערשטיבל:
„אנו, ווער? ווער איז אהינ אריינגעגאנגענ?"

און פארנאכט, איז שוין בא איר די שטימונג געווען אזוי געפאלן
און האָס פאָנעם אומעטיק און מיד.

קיינער איז צו איר ואהער ניט געקומען.

אינע אליין איז זי געזעסן אפ די טרעפּלעכ פון גאנעק, זיכ גע-
הילט אינ דער זומערדיקער שאל און געקוקט, ווי די פארהייענדיקע זון
רויטלט נאָך דאָ און דאָרטן די שפיצן פון די שמרויענע דעכער. וערגעצ-
ווי האָט אינאָוונט א וואכ, וואָס פאר א „בענזאָכער“, באדארפט פאָר-
קומען. האָט מען אהינ געטראָגן פון מארק א פערטלעמערדיקן שטאָפּ
וויינ. דער וויינ האָט זיכ געכליאפעט אינ דער גרויסער פלאש, געשי-
מערט אקעגן דער פארהייענדיקער זון און אויסגעזען צופיל לויטער און
רויט. ס'האָט זיכ געמאָלט די שטוב, ווי אָס די וואכ וועט אינאָוונט
פאָרקומען; ס'האָבן זיכ געמאָלט די געגרייטע פישן, די יודן מיט די
באשיניטע פענעמער, וואָס וועלן ארום זיי זיצן און וועלן לעכאנימ
טרינקען. און ווייט, ווייט ארויס דעם שטאָטישן דאָרף האָט זיכ גע-
מאָלט א צווייטע גויישע האלבע שטוב, וואָס וועט הינט ביז שפעט אינ
דער נאכט זיין באלויכטן, זיצן וועלן דאָרטן די אקושערקע מיט הערצן,
זיצן וועט דאָרטן אויב דער פראָוויזאָר-געהילף סאפיאן, און אלע וועלן
זיי, ריינדריק וועגן פארשידענע אינאָנימ, וויסן, וואָס עס איז געשטא-
נען אינעם בריוו, וועלכע זי, מירל, האָט באלד נאָך פייסעכ אוועקגע-
שיקט. נאָר יעדער באזונדער וועט וועגן דעם קיין וואָרט ניט דערמאָ-
נען און יעדער באזונדער וועט געדענקען ערגעצ-ווי בא זיכ אינ מויעכ:

„וועגן וואָס איז דאָ שניעב צו ריידן?.. א נאָרישע מינסע מיט א בריוו. נאָר, נאָר א נאָרישע מינסע מיט מירלס א בריוו...“
אפּ מאָרגן גאנצפרי האָט די אקושערקע געכאפט א פרעמד פערד-און-וועגל, געפלוּיגן מיט דעם איבערן ישמעל און אליין אָנגעטריבן. וויבער האָבן דאָס געזען מיט זון-אופגאנג, בעשאַס זיי האָבן זייערע בעהוימעס אין טישערעדע געטריבן.

מ'איז געוואָרן געוואָרן:

א גאנצע מאכט האָט מען געשיקערט אין דעם אקושערקעס עק-דאָר-פישן שטיבל. געטרונקענע האָבן דאָרטן פיל: הערצ, די אקושערקע אליין, דער באלעבאָסטעס זון, דער אויסגעדינטער סאָלדאט און נאָך עפעס א לערער פון נאָענטן ישמעל, און אָפּגעפליקטער אכט-און-דרייסיקיאָר-קער פארשוין אין אַ בלוּ העמדל, וואָס האָט שוין אמאָל געהאט סמי-כעס אפּ ראַבאָנעס מיט אַ שויבעסס אַ מאַכטער פאר א ווייב און איז איצט פארליבט אין אַ פארמעגלעכע קרעמערס א מיידל, וואָס איז נאָך קיין זיבעצן יאָר ניט אלט.

אויסגעטרונקענע, איז דאָרט הערצ שטארק באַרויגען געוואָרן, וואָס מ'מאכט מיט אים אַ שמועס וועגן מירלען, און האָט וועגן איר געזאָגט האַלב אפּ לעמאַנעס, האַלב אפּדערעמעס:

„ער פארשטייט ניט, וואָס מ'וויל, זיי איז טאקע ניט מער ווי אַן איבערגאנג-פונקט, און זינג וועט פון איר גאָחנישט. אָבער אַ מיידל איז זי דאָך.“

באַטאָג האָט מען וועגן דעם גערעדט באַר' גדאליע הורוויצן אין שטוב. עמעזער האָט אויסגעמאָלט, ס'ארא פאָנעם די אקושערקע האָט געהאט, ובעשאַס דאָס פערד-און-וועגל איז מיט איר איבערן שמעל גע-פלוּיגן. יא צווייטער האָט פון כוּזעק וועגן געפרעגט:

„כ'בעט אייך: וויפל איז זי אלט, די אקושערקע?“

מירל האָט עס געהערט, זוכנדיק עפעס אונטער די בערג וועש און

קליידער, וואָס אַרומ איר. זי האָט אַפּ אַ רעגע צו זוכן אַפּגעהערט און אָנגעשטעלט די אויגן אַפּ דעם, וואָס דערציילט.

פאַרנאַכט האָט זי זיך איך גאָס מיט דער אַקוּשערקע באַגעגנט. ביידע מיידלעך האָבן זיך אַ ווּינלע געקוקט איך די פּענעמער, ניט געהאַט וועגן וואָס צו רידן, און געפילט, אַז זיי האָבן איינע די צווייטע פּינט. מירל האָט געזאָגט:

„זי האָט געהערט, הערצ איז געקומען“.

און די אַקוּשערקע האָט געשמויכלט ישלעסט, ווי אַ שניידערס אַ טאַכטער, בעשאַס זי איז זיך אָב עמעצן נויקעם:

„יא, האָט זי געזאָגט, נאָך זונטיק איז ער געקומען“.

אַ פּויע.

„לאַנג וועט ער דאָ פאַרברענגען?“

„עטלעכע טעג“.

אַ צווייטע פּויע.

„די אַקוּשערקע ווייסט ניט, פאַרוואָס הערצ האָט איר, מירלען,

אַפּן בריוו ניט געענטפּערט?“

דענסטמאָל איז דער אַקוּשערקעס שמויכל מיטאַמאָל געוואָרן אַזאַ שטענדיקער, און דאָס געלעכטער אַזאַ נאַרישעס און גיפטיקעס, גלויב מירל וואָלט באַ איר עפעס געוואָלט צונעמען און קאָן ניט.

„זי פאַרשטייט ניט, וואָס מירל „וויאַזשעט“ זיך צו הערצן, יענעם

ליגט געוויס מער ניט אינזינען נאָר זי, מירל, מיט אירע בריוולעך“.

און מירל איז געשטאַנען און האָט איר איך פּאָנעם געקוקט.

אַהייב איז זי שוין געגאַנגען גיכער ווי אַלעמאָל, און האָט עס ניט באַמערקט. איך פּאָדערשטוב האָט צו איר עפעס געזאָגט דער עלטסטער שניידער, און זי האָט ניט געהערט; געלעגן נאָכדעם לאַנג באַ זיך איך כּיידער און האָט עס ניט געדענקט.

פּלוצעם האָט זי זיך אַפּגעכאַפּט, געשווינד פאַרקנעפּלט אַפּ זיך

דאָס זומערדיקע אייבערשט, זיב ניט אומגעקוקט צום עלטסטן שנני-
דער, וואָס האָט זי ווידער געוואָלט אָפּשטעלן, און האָט פלינק אוועק-
געשפּאַנט אירופּ צו דער אקווישערקע שאַצם יעק-דאָרפישן שטיבל.
ווען זי האָט זיב פונד דאָרטן צוריק אהיים אומגעקערט, איז שוין
געווען ארום צען אזויגער אינאָוונט. מיט א פלאמענדיק פאָנעם איז זי
אריין צו זיב אין כידער, געבליבן שטיין, געוואָלט זיב עפעס דערמאָנען
און זיב גענומען דערפּרעגן בא דעם נייטערן-מיידל:
„דאָס מיידל געדענקט נישט, וואָס פאר אן ארבעט זי. מירל, האָט

הינט באַטאָג געהאט צו טאָגן?”

און באלד איז זי וואוּעק אינעם עקסטן היפשן כידער מיט די
טונקעלע לאַמפּן, וווּ ס'האָבן נאָכן טאָג ארבעט געהערעמלט זיצנדיק די
אָנגעהאָרעוועטע שננדרער. זי האָט זיב דאָרטן געהייסן געבן מעסטן
יענצ ניט-פארענדיקט קלייד, וואָס מ'האָט עס איבער איר נאָכ באַטאָג
אוועקגעלייגט, און איז געוואָרן שטארק אומצופרידן מיטן שננדרער
דעם באלעבאָס, וועלכער האָט געוואָלט אפּ מאָהגן איינער אליין איז
קרניזשטאָט אָפּפאָרן. דאָס פאָנעם אירס האָט שטארק געפלאַמט, בעשאַס
זי האָט אפּ זיב אנטקעגן שפיגל דעם גאָרעט צורעכט געמאכט, און זי
האָט געטינעט:

„קומענדיקן מאָנטיק פאָרט כמעט ארויס אפּ דער כאַסענע, זי וועט
זיב אפּילע מיטן צונויפלייגן די קליידער אפּ קיינעם, אכוצ דעם
עלסטן שננדרער, ניט פארלאָזן“.

איר האָט זיב געוואָלט, אז ארום איר איז שטוב זאָל ווערן וואָס
מער מאַדראַמ; זי איז געלאָפּן צו ר' גדאליען איז קאבינעט, אימ
אהער געבראכט און אימ געצווונגען, ער זאָל דאָ אפּן אירע ווער-
מער פאר די שננדרער איבערכאזערן:

„אויב די שננדרער וועלן נעמען ארבעטן באַנאכט, וועט מען זיי א
ביסל סכירעס מויסעפּ זיין“.

XV

נאָר אינגיכט איז שוין געקומען אזא שיינער מאָג פּרזטיק, וואָס דעמלט האָבן די שנידערשע מאשינעס דאָ שוין מער נישט געקלאַפט. די גארדינענע זינענע דאָ שוין אפּ אלע פענצטער געהאנגענע. און די שטוב האָט מען צום לעצטן מאָל אין גרויס אַינלעניש גענומען צו-קלעבן.

ערעו שאבעס-פאָרשפּיל איז דאָס געווען.

ארום דרין אזויגער באַמאָג שטייען זיך אזוי לעבן ר' גראַליעס שטוב די צוויי גרויסע גויזשע פּוּרן, וואָס צו זיי בינדן די שנידער אין אַינלעניש זייערע מאשינעס מיט די פּאָר נאָרישע מאַנעקענע, און דער צעטראַגענער ר' גראַליע אַליין קומט בעשאַסמינסע אָן פונעם גרויסן קאַשפּעריזוקער וואַלד און שמויכלט פּרילעכ צום שטעמל. אַראַפּקריכט-דיק פון זיין פּוּר, עפנט ער ברייט דעם פּינסטער און באַוויזט די שנידער דאָ, אפּ די פּריש-אַפּגעוואַשענע גאַנעק-טרעפּלעך, אז ער איז נאָך אַימישטאַנד גוויזש פאַר זיין מאַכטערם כאַסענע-קליידער צו באַצאָלן. פון גליק שימערט באַ אים דאָס פּאַנעם, און, לאַזנדיק זיך אפּ דער ניט-אויסגעשפּאַנטער פּוּר אין מערכע צ אַרײַן פּאַרן, פאַרגעסט ער דאָך ניט זיך אַפּצושטעלן לעבן אַוועק דעם דאָו און אים מיט זיך מיטנעמען.

איך מאַרק זינענע געשטאַנען ידן, געקוקט ווי די שנידער וואַרפּן זיך געשווינד אַרײַן די גרויסע וועגענער, געזען, ווי זיי שמניסן גע-שמאַק אַוועק מיטן וועג אין קריזשטאָט, און זיך וועגן זיי גוטמוטיק אַדורכגעשמויכלט:

„זיי וועלן אַרײַנשמניסן אין שאַבעס, די שנידער“.

„אפּ אַ פּאָר שאָ וועלן זיי געוויס אין שאַבעס אַרײַנשמניסן“.

און נאָכדעם איז שוין געווען אזוי שטיל אינעם שטעטל און אין ד' גראַלעס צוגעקליבענער שטוב.

ס'זינען דאָרטן אפּ די פענצטער געהאנגען די וואָזע גארדינען, ס'זינען געלעגן אויסגעשפּרייט די סאַמעטענע סטעזשקעס און האָבן אַרויסגערופּן אַ בענקשאַפט נאָך פרעמדן גליק.

ליגט זיך אזוי אַ סטעזשקע אין זאַל אפּ דער ריינער פּאַדלעך, ליגט מיט איר גאַנצע אויסגעצויגענער לענג און אין זיך מיסקאַנע אין אַ צווייטער סטעזשקע, וואָס ליגט ערגעץ ווייט אין אַ צווייטער כאַסענעדיק צוגעקליבענער שטוב.

„די קאַלע איז אינעם שטוב גליקלעך, קלערט, דוכט זיך, אָט די סטעזשקע“.

טוט זיך קוימ-קוימ אַ ריר דער גאַנצער פּאַרהאַנג, וואָס אפּן פענצ-טער, און וויל, דוכט זיך, אומעטיק צוגעבן:

„זי האָט ליב דעם כאָסן, יענע קאַלע“.

און מירל איז נאָך אַלץ געשטאַנען אַנמקעגן קליינעם שפּיגעלע, וואָס באַ איר אינעם בירדער, און זיך אָנגעטאָן פּאַשעט, ווי אפּ אַלע שאַבעס.

ס'איז געווען שטיל אין די אַרומיקע כאַדאַרימ; ס'האַט זיך גע-פּילט אַ בענקשאַפט נאָכן באַסיעכדישן לעבן, וואָס גויסעסט, און ס'האַט זיך ניט געוואָלט טראַכטן וועגן שמוליקן, וואָס גרייט זיך אין דער פּאַרשטאַט פונעם זויטן קראַכ צו דער זעלבער כאַסענע, וואָס זי. ס'ווייטן אין דאָך אָט די גאַנצע כאַסענע שוין מער ניט געווען, ווי אפּ קאַטאַוועס, ביז אַ צייט און אפּ דערווייַל. מער ווי אַן אנדערש מאָל איז זי דעריבן געווען אַיבערצייגט איצט, ערעוּ דעם שאַבעס-פּאַרשפּיל, זיך געפּילט וואָכעדיק, ווי אינעם די טעג פון אַ גאַנצן יאָר, און זיך שוין אפּילע, ווי אין אַ פּאַשעטן פּרנטיק, געלאָזט גיין עפעס קויפּן אין אפּטויק.

גייענדיק אהינ איינע אליינ מיט דער גאס, וואָס ארום דעם שטעטל, האָט זי געדענקט, אז זי איז עלנט און איז דאָך עפעס ווי פאראקשנט אינ אָט דער עלנטקייט, און באדארף איצט ניט קיינעם, קיינעם; אז פון צייט צו צייט קלערט זי נאָך, אז אינ איר לעבן פעלט אַן „איסער“, און סאַטאַקל מיט איינ מינוט שפעטער גלייבט זי שוין נישט סני אינ זיכ סני אינ אָט דעם „איסער“, קוקט זיכ ארום און זעט, אז קיינער גלייבט ניט.

און פלוצעם איז זי רויט געוואָרן און זיכ דערמאָנט, אז אָט די זעלבע ווערטער האָט זי געשריבן אינעם בריוו, וואָס אפ אימ האָט הערצ ניט געענטפערט. ארוםשפרינגענדיק אפ די טרעפלעכ פון אפ-טייק, איז זי שוין געווען אזוי אינ קאס אפ זיכ אליינ:
„עפעס א מינ נארישער בריוו... און ביכלאך, ווער האָט אימ בא-דארפט, אָט דעם בריוו?“

און אינ א וויילע ארום, ווען זי איז צוריק פון אפטייק ארויסגע-גאנגען, איז שוין די ווייטע און רויטע זון געהאנגען אינ מנרעוו-ווערטיקאל, ווי א גרויסע פנערדיק-גאלדענע מאטבייע, און אינ אָנהויב ערעוו-שאבעסדיקן שטעטל איז איינער אליינ געשטאנען הערצ. פון זינע קליינע ארנגעגראָבענע אויגן האָט ווי שטענדיק ארויסגעשמיכלט דער גרינער אָפגלאַנצ, און אליינ האָט ער אינגעבויענערהייט געקוקט אפ די יודן, וואָס זינען שוין צוריק פון מערצע געקומען, שטייען דאָ און דאָרטן לעבן זייערע פאטאנדערגעעפנטע מירן און גרויסן זיכ גיינ צו קאבאָלעם-שאבעס. הערצס פאָנעם איז אינגאנצען געווען אינגעטונקט אינ דער שניב פון דער אונטערגייענדיקער זון; ער האָט אויסגעזען א גאלדענער. ער האָט דערזען מירלען. געטאָן צו איר עמלעכע שפאָן און איר אָנגעוויזן אפן שטעטל:

„זאָל זי א קוק טאָן. מאמעש א שאבעסדיקער הימל; שאבעסדיק זעען אויס אפן מנרעוודיקן בארג אפילע די ארומיקע גרינע פעלדער.“

מירל האָט מעכאניש א קוק געטאָן צום באַרג און האָט דאָרטן
גאָרניש געזען, אכוצ דעם מירן גוי, וואָס דעראַקערט צו נאכט זיין
פעלד, א היפש צעאָקערטער פּאָם האָט זיך דאָרטן שוין געצויגן איבערן
נאנצן רעליעף פון גרינעם באַרג און אימ אַרומגענומען, ווי מיט א
ברייטן שוואַרצן גאָרטל. זי האָט נאָך ניט געוויסט, צי הערצט זוערטער
האָבן אַן איראַנישן זין, צי ניין, און האָט געקוקט אַפּ אימ מיט
דערשראָקן-דערשטוינטע אויגן:

„ביכלאַל ווייסט זי ניט, וואָס ער וויל פון איר, אָט דער פּאַרשוין,
און קען אימ מיטן סיכל ניט טויפעס זיין.“

און באַ אימ האָבן די אויגן נאָך איראַנישער צו שמייכלען אָן-
געהויבן. ער האָט זי באַטראַכט, ווי אַ קלוגיטשקער, און געפרעגט האָט
ער שוין באַ איר, אַפּאַנעם, גלאַט אזוי, פון כויעק וועגן:

„זי האָט אַמאָל געטראַכט וועגן יודן?“

אינ מירלען האָט געזאָטן עפעס טיפּ, איטווייניק. זי איז געווען
בלאָס פון אופּרעגוטן, ניט געקוקט צו אימ, געהאַלטן האַרט צונויפּ-
געדריקט די ליפּן און געעמעלט שווער און צו אָפּט.

„ווער האָט נאָך אימ געשיקט?“

איבער עפעס האָט זיך איצט געדענקט דאָס צעטעלע, וואָס ער האָט
פאַרן ערשטן אוועקפאַרן באַ איר אינ כוידער געלאָזט: „אויב ער וועט
נאָכאַמאָל קומען אַהער אינ שטעטל, וועט דאָס זיין אויסשליסלעכ
צוליב איר.“ און באַליידיקט האָט דערפאַר שטאַרק און טיפּ
אָט די איצטיקע מעשונעדיק-קאַלטע און דערווייטערטע באַצונוג זינגע
מיטן ריידן אַפּ איר אונטער די אויגן ערגעץ דאָרט באַ דער אַקושערקע
אינ שמוב. ניין, עפעס איז שוין אינ יענעם צעטעלע געווען ערגערס,
ווי אַ ווערטל.

ער האָט זיך געלאָזט זי באַגלייטן אַראָפּ מיטן שמעטל און געזאָגט:

„ער האָט דאָ צוריק מיט עטלעכע טעג איר פּאָמער געזען...“
נאָר זי האָט אים באַלד די רייד איבערגעהאקט:
„פאַראַן מענטשן, וואָס מוזן באַליידיקן מיט יעדן וואָרט, וואָס זיי
ריידן ארויס. די איינציקע גוטע זאך, וואָס זיי קאָנען טאָן, איז שוויגן...
און זי, מירל, זי האָט אים שוין איינמאָל געבעטן וועגן דעם“.
און, ניט אומקונדיק זיך מער צו אים, דעם פאַרשעמטן, האָט זי
זיך געשטעלט ריידן מיט דער אקעגנעקומענער יודענע, וואָס איר האָט
ר' גראַליע ערשט צוריק מיט עטלעכע טעג ארטיגע שיקט דעם לעצטן
כויוו מיטן פּראָצענט און האָט פאַרגעסן באַ איר די קוויטלעכ אָפּצוגע-
מען.

באָ דער יודענע האָט געשימערט דאָס שמויכלדיקע גוטע פּאַנעם,
וואָס אונטערן ליכטיק-זינדענעם שאַבעסדיקן טיכל, און געזעצט האָט
זי ר' גראַליע אונטער די אויגן:

„אניש קען מען דען אָפּשאַצן זייער האַרץ, ר' גראַליעס? אניש
האָט זי ניט געזאָגט פּרוער, אז זיי וועלן, כאַליע, ניט אָנרירן יענעם
און וועלן ניט שולדיק בלייבן קיינעם אָ קאָפּעקע?“
און הערצ איז דאָ נאָך געשטאַנען און זי נאָך נאָכדעם אראָפּ ביי
צו דער שטוב באַגלייט.

„הערט, האָט ער, שמויכלענדיק מיט זיין רויט-שעמעוודיק פּאַנעם,
געוואָלט פאַרפירן מיט איר אַ וועלטלעכען שמועס, ער קען מיידלעך,
וואָס ווערן צוציענד פונקט מיט איין מאָמענט פּרוער, איידער זיי האָבן
כאַסענע...“

זי האָט ניט געוואָלט הערן און אים די האַנט אויסגעשטרעקט:
„זאָל ער איר מויכל זיין, זי באַדאַרפ אַרטיגייט אין שטוב“.
צוליב עפעס האָט ער נאָך געזאָגט:

„ער האָט געמיינט, אז זי איז איצט פּרנז; די אקושערקע וועט ערשט שפעט אינגאונט אהיים קומענ... ער האָט ארויס די סערלעכ פונ דאָרף א זעלטנ שיינ אָרט באמערקט.“

און זי האָט אים דאָ איינעם אליינ געלאָזט, אריינ אינ שטוב און פונ שטוב צו זיב אינ כידער. דאָרטנ האָט זי אָקאָרשט אינ א וויילע ארום דערפילט, אז ס'צייט צוריק צו אים, אז זי וויל נאָכאמאָל זענ אים, וועלכער האָט זיב איינער אליינ צו דער אקושערקעס וווינונג אומגעקעחט, און האָט מיט אים וואָס צו רידנ. צווישנ די פיל געדאנ- קענ, וואָס בא איר אינ מויעכ, זינענ ארופגעשוואמענ איינציקע און זיב אלעמאָל איבערגעכאזערט:

„מאָגטיק פאָרט זי ארויס אפ דער כאסענע... הערצ איז דאָרטנ איינער אליינ לעבנ דער שטוב, ווו ס'איז איצט ניטאָ די אקושערקע.“
און אליינ איז זי נאָכדעם אינ הרויסנ אפנ גאנעק געשטאנענ, געשטאנענ לאנג, ביז ס'איז שוין אינגאנצנ פינצטער געוואָרנ, ביז יודנ האָבנ אָנגעהויבנ צו גיינ פונ דאוונענ, און ר' גדאליע איז אהער אינ זינ זינדענער קאפאָטע מיט א פרוילעכ און שימערירנדיק פאָנעם אפ די טרעפלעכ ארופגעקומענ און האָט איבערגעכאזערט צוויי מאָל:
„גוט-שאבעס, גוט-שאבעס.“

זונטיק פארמיטיק האָט זיב הערצ ווידער אינ שטעמל ארומגע- דרייט און איז סאָפּקאָלסאָפּ איינער אליינ ארזינגעקומענ צו ר' גדאליע הורוויצנ אינ שטוב.

ס'איז געווענ מאָדנע:

אינ עסציער באמ טיש זינענ דאָרטנ דענסטמאָל געזעסנ מער פונ א האלכנ מיניענ יודנ, גוטעפריינט, און אוורעמל דער דאָוון איז דאָרטנ אויב געווענ און האָט געמרונסענ צו ר' גדאליענ לעכאומ:

„האשעמ-יוספארעכ זאל העלפן, מ'זאל ארויספארן בעשאַלעמ און מ'זאל קומען בעשאַלעמ“.

„לעכאומ! גאָט זאל געבן אינ אַ שאַץ טויוואַ אומזעלעכעס“.

פון די ארומיקע כאדאָרימ האָט זיך געהערט, ווי מ'פאקט קערב און מ'פארקלאפט קעסטלעך, און ווי גימעלעס פרעמדשמעטלדיקע קרויווע קלינגט מיט די שליסעלעך און שרײַט צו עמעצן ארויס דורכן אַפענעם פענצטער:

„קומט מאָרגן צוועלפ אזויגער; האלב אינס וועלן מיר שוין זיין ארויסגעפארן“.

פלוצעמ האָט זיך געעפנט די טיר, און ארײַנגעשמעלט האָט זיך איינער אליין הערצ. אַ געזונטער און וויקסיקער באַכער, וואָס קינגער פון די יודן קען אימ ניט און וואָס פרעגט זיך נאָך אפּ מירלען.

די יודן האָבן אימ אָנגעקוקט; אָנגעקוקט האָט אימ אויב ר' גהאליע. פארויסן די שפיציקע נאָז מיט די גילדענע בריִלן און געקלערט וועגן אימ, ווי וועגן עפעס אַ קלעזמער-יונג, וואָס איז געקומען אהער אינ שמעל אַ כאסענע באַשטעלן און איז איצט פארבלאָנדזשעטן געוואָרן ניט אינ יענער שטוב, ווהינ ער האָט באַדארפט.

און הערצ האָט נאָך נאָכדעם גענומען שמייכלען צו מירלען, וואָס האָט אינ זאל ארײַן זיין קאָל דערהערט און האָט זיך יאן איבער-געשראַקענע באַ דער טיר באוויזן.

אקעגן אַ האַלבע שאַץ האָבן זיי גערעדט דאָרטן, קעגניבער דער געשאַסענער טיר פון זאל. וועג זיי זינען ביידע צוריק פון זאל ארויס, האָט באַ מירלען פון אופרעגונג געברענט דאָס פאָנעם. זי האָט צו אימ ניט געקוקט, און ער איז דרוק געגאנגען פאר איר און האָט געשמיכלט צו זיך אליין.

אפּ די טרעפּלעך פון גאנעק האָבן זיי זיך אָפּגעשטעלט און דורכ-

געלאָזט א פאָר יודן, וואָס האָבן זיך שוין מיט ר' גראַליענ געהאט
אָפגעזעגנט.

מירל האָט געקוקט צום זומערדיק-בלויענ הימל, וואָס איבערן
שטעטל, זי האָט געזאָגט קאלט און אימ, הערצט, אפצעלאַכעס:
„זי איז אזוי צופרידן, וואָס די לעצטע טעג זינען שיינע און
לויטערע; דער מאָג פון איר כופע וועט שוין געוויס אויב זינען א שיינער.“
און ער האָט נאָר אַן מער מערקזאמענ שמייכל געמאַן, געגעבן צו
איר אַ שאַקל מיטן קאַפ און זיך פאמעלעכ אוועקגעלאָזט צוריק, צו די
עק-דאָרפישע שטיבלעך.

און אינ שטאָט האָט מען נאָך דערציילט, אז מאַנטיק, א פאָר
שאַ פארן ארויספאָרן, איז מירל איינע אליינ ארום און ארום דעם
שטעטל צו דער וואַסערקע שאַצ אוועק, ניט געטראַפן דאָרטן קיינעם
און איז געוואָר געוואָרן באַ דער גויע, דער באלעבאָסטע:
„הערצ איז נאָך נעכטן ווינאָונט קיין אויסלאַנד אוועקגעפאָרן און
וועט שוין מער צוריק ניט קומען.“

פון בורנעסעס הויז זינען נאָך גאנצפרי די פאָטער און מוטער
אין קרניזשטאָט געווען אוועקגעפאָרן.

כאַטאַג, ווען ר' גראַליעס שטוב איז שוין געווען פּוסט און
געשלאָסן, איז עמעצער אהער צו בורנעסעס קינדער געקומען און
האָט פארזיכערט, אז די אַרטיקע שניידער, וואָס מ'האָט זיי מירלס
קליידער ניט געגעבן נייען, האָבן וועגן הערצט און מירלען אַן
אנאָנימען בריוו צו שמוליקס פאָטער און מוטער אָנגעשריבן, און אז
דער בריוו וועט אהינ אָנקומען פונקט דעם „פריילעכען שאַבעס“.
אין אווראָם-מוישעס עסצימער איז שוין דענסטמאָל געווען אי-

בעריק פרוילעכ בא טוי וטרינקען, און די פאָמאָגראַפּשטיכע, די רוי-
זענבויםעכע, איז דאָרטן מיט איר גיטארע געזעסן, און די קליינע קינד-
דער האָבן צופיל אין די אַרומיקע כאַדאַרימ געפילדערט. מ'האַט
צולעצט געלאָזט אַט די קליינע קינדער לויפן אַפּרעזער און מ'איז אוועק-
געגאנגען שפּאַצירן איבערן ישטעפל. די לופט האָט זיך געדוכט פּרונער,
דאָרטן בא ר' גראַליען איז שמוב איז שוין קיינער נישט געווען.

אַבער דורכגייענדיק פאַרבן אָט דער געשלאָסענער שמוב, איז אלע-
מען מיטאַמאָל געוואָרן עפעס ומאַרנע אומעטיק פון אירע אויסווייניק
געשלאָסענע לאַדנס און פון איר אויגווייניקסער פּוסקטוט. אַן אָן-
געשעלצטער גוי, א סטרוווש, איז דאָרטן געזעסן אפּ די טרעפלעכ פון
גאנעק אינמיטן העלן מאָג און געהיט איר פאַרנטיקע געשלאָסענע
טיר. און זי, די שמוב אליין, האָט אָן לאַשן דערציילט וועגן די אוועק-
געפאַרענע און וועגן דעם היפשן און ווינטן וואָקואַל, זוי ס'וועט מאַרגן
פאַרקומען מירלס כּופּע.

ס'האַט זיך געמאַלט דעם פאַרבן גייענדיקן מענטישן מויעכ:
דאָרטן, אינעם ווינטן געברוקירטן שטעטלעך, וואָס איבערן רעלסן-
שנור, ציט זיך איצט דער זעלבער שטילער זומערדיקער באַמאָג, וואָס
דאָ; קלעזמער שפּילן דאָרטן צום אָנבליסן, וואָס באַ כאַסנס צאר, און
מירל גרייט זיך אהין גיין און שוט זיך אָן אינעם נעעם זינדענעם
קלייד, וואָס מיטן שלעפּ.

ווען עמעצער פון די שפּאַצירנדיקע האָט פאַרגעלייגט זיך אומקערן
און בעסער גיין צו די דעמבענע וועלדלעכ, האָבן זיך שוין אלע אהין
געלאָזט פויל, אָן שום ווילן. פּלוצעם האָט בורנעסעס קלענער מיידל
דערזען פונוווינטנס די פּור, וואָס האָט זיך נאָרוואָס לעבן זייער פּאַראַד-
גאנעק אָפּגעשטעלט. זי האָט קיין סייבל ניט געהאט און האָט אויסגע-
שריען אפּן קאַל:

„זע נאָר, וועלולס פּור!.. וועלול איז געקומענ!“
אלע שפּאצירנדע האָבן האָבן שוין געוואָסן, פּארוואָס וועלול איז
איז די לעצטע אָנדער האָלבן כאַדאַשימ אפּילע איינ מאָל אהער איז
שטעטל נישט געקומענ.

דאָס עלטערע מיידל האָט זיך באַלד איינע אַליינ געשווינד אהיין
אוועקגעלאָזט, אריינגעקומענ איז יעסצימער און דערזענ:
וועלול שטייט דאָרטן איינער אַליינ איז זיין ליכטיקן פּאַרמאָלאַט,
שטייט מיט אַן אַרמאָגעלאָזטן קאַפּ, קוקט אַראָפּ צו זיין אויסגעצויגע-
נעם פינגער און שאַרט מיט אימ דאָס וואַסער, וואָס איז פּונ נאָכ טיי
טרינקענ אפּ דער טיש-קלעיאַנקע פּאַרבלייבן.
טראַכטנדיק וועגן אימ און וועגן מיחלען, האָט דאָס מיידל נאָריש
אויסגעשרייענ:

„זע נאָר — וועלול!..“

זי האָט זיך מיט אימ געוואָלט דערפּדייענ. נאָר ער האָט איר
גאָרנישט נישט געגענטפּערט און דעם אַרמאָגעלאָזטן קאַפּ נישט אָפּגע-
הויבן.

א ווילע איז געווענ שטייל, די שוועסטער האָט זיך געפילט שלעכט.
זי איז צו איינעם פּונ די פענצטער צוגעגאנגענ, פּאַרהייבן דעם פּאַר-
האַנג און האָט לאַנג און אומעטיק אַרויסגעקוקט איין דרויסן. צולעצט
האָט זי נאָכאמאָל צו אימ איר פּאַנעם אויסגעדרייט:

„וועלול, האָט זי געפּרעגט, דו וועסט דאָ נעכטיקנ?“

דענסטמאָל האָט ער אָקאַרשט אומגעהערט מיטן פינגער דאָס זוא-
סער צו שאַרן, באַהאַלטן ביידע הענט איז די זיפּן-קעשענעם פּונ פּאַר-
כאַלאַט און, נישט קוקנדיק צו איר, איבערגעפּרעגט:
„א?.. וואָס?.. ניינ, ער פּאַרט צוריק אהיימ“.

און באַלד אַיז ער צוריק פּונ שטוב אַרויסגעגאנגענ און זיך אָפּ-
געזעצט אפּ דער פּור.

די שפאצירנדע קאמפאניע האָט געהערט, ווי ער זאָגט דעם אָנ-
טרעבער:

„צוריק אהיים... אפן פולווארק“.

און נאָכדעם איז מען שוין דאָ גלאַט אזוי געשמאנעט און געקוקט:
די פערד מיט דער גרינגער רעסאָרן-בריטישקע טראָגט זיב געשווינד
צוריק צווישן די לעצטע הויזער פון שטאָט, און וועלן זיצט דאָרט
עמוואָס אַנטגעבויגט אויבנאָן, זיצט מיט די פלייצעס אהער און קוקט
זיב אפילע איון מאָל ניט אומ.

ד ר י ט ע ר ו ט י י ל

I

„שמוליק, גוי דיר אוועק!“

שמוליק ישטייט איבער איר מיט א האלב-אָפּן מויל, לאכט אונטער אונ דייניקט זיך די ציינ פונ נאָכנ עסנ. אינ דרויסן ווארט שוין אפ אימ די אייגענע געשפאנטע פור, וואָס וועט ווייט אינ מעשעכ פונ גאנצע דרני שאַ אינ פאָמערס גוראלניע ארנינ אָפּירנ.

ער טרעט סאָפּקאָלסאָפּ אָפּ פונ דער קאנאפע, וואָס מירל ליגט אפ איר, שפניט אויס באשעפטיקט בא דער פיר, משמאָקעט עפעס ארויס פונ צווישנ די ציינ אונ זאָנט איר אַ ליגנ:

„פּרניטיק, מירעלע, פּרניטיק.“

פּרניטיק וועט ער פארפרי פונ דער גוראלניע קומענ. ער וועט זינ אינ שטאַט אונ וועט פרעגנ, פארוואָס מע שיקט ניט צו דעם גרויסן שטייזיגער.

זינג לינג איז אג איבערריקער, אינטערעסירט זוי ניט אונ רופט ארויס איג איר אג עקל. זוי וויל אפ אימ ניט קוקן. זינג גאנצע אָפּגעלאָזענע פיגור, דאָס רויטלעכע בערדל, וואָס ער האָט שויג צווי וואָכנ ציגט ניט ארומגעשוירג, דערמאָנט איר, אז צוריק מיט א כוי- דעש ציגט האָט זי זיג אימ אָפּגעגעבנ אָג שומ ליידנשאפט אונ ווילג; אז ער, שמוליק, האָט שויג באקומענ פונ איר אלץ, וואָס ער האָט באדארפט, אונ איז דערפאר געוואָרנ רויקער, אָפּגעלאָזענער אונ ני- מעסער. אָט איז נעכטנ א מאָג שאבעס געווענ, אונ איג די ווייסע ארבל איז ער דעמ גאנצנ באטאָג אָפּגעשלאַפּנ אפ דער נידעריקער קאנאפע, וואָס איג קליינעמ פירעקיג קאבינעט. איינער פונ זינג מוטערס יונ- גע קרויווימ האָט אימ דאָרטנ פאר זונ-זעצנ געוועקט אונ געקיצלט, האָט ער זיג איג א קנויל צוזאמענגעצויגנ אונ זיג באמ ינגנ קאָדעוו אָפּגע- בעטנ:

„נישמ... קיצל ניט... כ'ביג דאָכ שויג אג אלטער יוד“.

אונ זי, מירל, האָט געמיינט, אז זי האָט כאסענע אפ קאמאָוועס, אונ האָט מיט אימ קאלעוויז א שניי אויסגענומענ:

„לעבנ מיט איר ווי א מאנ מיט א ווייב זאָל ער זיג וואָרנימ דיכטנ.“

אונ פיל קאלע-מיידלעכ, וואָס ווייסנ ניט, וואָס זיי ווילג, האָבנ, ווי זי, געמיינט, אז זיי האָבנ כאסענע אפ קאמאָוועס, אפ דערווייל, אונ האָבנ מיט זייערע ניט געראַטענע כאסאנימ דעמ זעלבנ טניי אויסגענומענ.

ס'דערהערט זיג סאָפּקאָלסאָפּ דער גערויש פונ שמוליקס אָפּפאַרנ- דיקער ברימשקע, אונ ס'ווערט יעמוואָס גרינגער, וואָס ער פאַרט אוועק אפ א גאנצער וואָכ, אונ נאָכדעמ איז שויג אזוי טרויעריק אונ שטיל איג אלע פיר גנ-אויסגעמעבלטע כאדאָרימ, אונ ס'הערט זיג, ווי איג קיב צעוואשט מענ אפגיב דאָס געפעס. טעלער צו טעלער פאלג דאָרטנ צו מיט א ווייגענדיק טויבנ קלאנג, גלויב ס'טוענ זיי ווי די קלעפ, וואָס זיי כאפּנ.

גלאט ואזוי גייט זי ארויס צו איר גרויסן האלב-אויסגעגראָבענעם האלב-פארטריקנטן דאָרטן, שטעלט זיכ אָפּ און קוקט:
אלץ איז שוין דאָרטן געל, פארטריקנט און שמעקט מיט שפעטן זומער, אָפּגעפליקטע ווינשלי-ביימער ציען זיכ פון איר קליינעם פליגל ביז צו דעם שווערס גרויסן ווינס-אָפּגעקאלכטן הויז און סוידען זיכ וועגן מאָרעשכויִרעדיקע הימלעג אינ קילן אָנהויב עלעל. און פון דאָרטן, פון ווינטן סאָד-ווינקל, ווזהינ ס'גייט ארויס די וגלעזערנע וועראנדע פון שווערס שטוב, שמעקט די שוויגער ארויס דעם קאָפּ דורכ אן אָפּגערוקט פענצטער און שרייט:

„מירעלע! דעם האלבן פונט טיי... האָסט געלעבט א האלב פונט טיי, פארוואָס האָסטו ניט אין זינען אָפּצושיקן?“

ניט אין האלבן פונט טיי גייט איר, דער שטארק ריכער יודענט, נאָר ס'פארדרייט זי, און זי וויל אויסלערנען:
„א וויבל באדארפ איינמאָל פאר אלעמאָל געדענקען: אז מ'אנט-לייט, מוז מען אין זינען האָבן אָפּצוגעבן.“

מירל ענטפערט ניט. די שוויגער איז איר מועס. זי דרייט זיכ אוועק צום פאסאד פון איר פליגל און זעצט זיכ דאָרטן צו אפ די טרעפלעכ פון גאנעק.

אן אויסגערוטער איזוואָשטישיק אפ איין פערד רוקט זיכ פונדאנען פאמעלעכ צו דער לאנגער קייטן-בריק, צו דער פילגאטיקער גובערניע-שטאָט און צו איר האלבן מיליאָן באשעפטיקטע מענטשן, וואָס ברו-מען דאָרטן א קינלעבדיקן מעסלעם דעם גערויש פון זייער וואָכעדיקן שומל. און זי זיצט און קוקט דעם איזוואָשטישיק נאָכ:

„וואָס וואָלט זי, אישטייגער, איצט געקענט נעמען טאָגן?“

ווייט, ווייט אפן געברוקירטן וועג, קעגניבער דעם צווייטן פוסטן פאָרשטאָט-עק, רוישט נאָכ עמעצנס א לויפנדיקע פור. ס'דוכט זיכ: ניט

קיינ ורעדער קלאפן דאָרטן, נאָר אַ טרוקענער באַסקאָל האַלט זיך דאָרטן
אינ איינ כאַזערן:

„מאָרגן וועט דאָס זעלבע פאָרקומען... איבערמאָרגן וועט דאָס
זעלבע פאָרקומען“.

און אַנטקעגן קלעטערט אַן אַלטער האָגן אפּן שטיינערנעם, ערמער-
ווייז אָפּגעפאלענעם פּאַרקן פּונ פּוסטן קלויסטער-הויפּ און עפּנט זיין
פּיסק:

„קו-קא-רע-קו-ו“.

און שא, שטיף. אויסגעשטאַרבן מיט אַ טשוווע-געדאַנק אַלע וגעמיינע
און פּינערע הויזער, וואָס אינ זאַמדיקן עק פּאַרשטאַט. ס'זעט זיך
שוינ קיינ מענטש נישט אַרום, און ס'געדענקט זיך אַ מינסע פּונ אָגן-
הייב זומער, פּונ צוריק מיט צוויי באַדאָשימ:

געווען דאָ ר' גדאליע מיט גימעלען; פּאַרבראַכט באַם שווער אינ
שטוב דעם רוישיקן „פּריילעכען שאַבעס“, זיך געפילט שלעכט און
עלנט, דערפאַר, וואָס זיי האָבן ניט, מיט וואָס זיך אויסצושטעלן, און
זיך אַלע זוינלע איינער דעם צווייטן אפּ סוידעס אינ אַ זייט אָפּגערופּן.
געזעסן נאָכדעם, ווי פּרעמדע, צווישן די פּיל ריכע שטאַטגעסס, וואָס
זינען אפּ דער מעלאַוועמאַלקע געקומען אהער, אינ איר מיט שמוליקס
ניי-אויסגעמערבטן פּלייגל; און אוועקגעפּאַרן זינען זיי פּונדאנען
שטיף, מיט אַ פּאַרהאַרגן געפּיל פּונ אַ פּאַר דערווייטערטע קרוויימ-
יאָרדימ.

איצט זינען זיי שוינ אזוי ווייט פּונדאנען מיט זייער געפּאַלנקייט,
מיט זייער גאַנצן פּוסטן שמעטעלע און מיטן גאַנעק, וואָס באַ אימ איז
די פּיר פּאַמער געשלאָסן. דערמאָנט מען זיך אָגן זיי, דוכט זיך גיט
אַנדערש, נאָר זיי שלאַפּן דאָרטן באַטאָג, און אינ די אַרומיקע באַדאָ-
רימ איז שטיף, און די ווענט לאַנגווייליקן זיך דאָרטן און טראַכטן:
„שוינ כאַסענע געמאַכט מירעלען, שוינ כאַסענע געמאַכט“.

איצט האָט זי זיב שוין אָפּגעגעבן שמוליקן, און גיין גייט זי שוין אָפּט צו איר היגער געשוועסטערקינד, אירע שפּאַליאנסקי, דער ווייב-לעב-אויסגעלאסענער שטאַט-פארשוין, וואָס איז ווייב און פעליש אָנעם אוועקגעפּאַרענעם מאַן. און איז סאַמע צענטער פון דער גובערניע-שטאַט האָט זי, מירל, שוין פיל מאָל זיב ארומגעדרייט און באַגעגנט האָט זי זיב שוין דאָרטן מיט נאָסן העלער, וואָס וויל דאָ איז קראַכ א קאָפעקע-צייטונג ארויסגעבן. שפעט אינאָוונט האָט זי זיב איינמאָל פון אירענ אהיימ אומגעקערט, דורכגעגאַנגען די צענטראַל-גאַס און האָט דאָרטן איימ, נאָסענע, צום ערשטן מאָל איז די פלייצעס דערזען. איז א ניעם און ברייטן האַרבעט-מאַנטל איז ער געשטאַנען אפ א פוסטן דאָן, לעבן א הויכן עלעקטרישן לאַמטערן, וואָס האָט שוין באַמ אויס-לעשן געהאַלטן, און האָט גערעדט מיט א לייטישן באַיאָרטן קריסט וועגן זיין לאַטן-פאַרמאכטן קאָפעקע-בלעטל:

„פּאַנימאַיטיע, אָבער דער ערשטער נומער מוז האָבן דערשיינען גיט שפעטער פונעם פופצנטן“...

זי איז געווען צעטומלט און האָט ניט געדענקט, ווען זי האָט גאָר נאָענט לעבן זיב דערזען איימ, זיין לענגלעך מאַט-טוינקל און פריש פּאַל-נעם מיט די פריש געזאַלמע באַקן און וואַנצעס, וואָס האָבן אויסגע-זען שטאַרק שוואַרץ, ווי בא א רומענער.

„סאָפּקאַלסאָפּ, האָט ער, שמייענדיק אַקעגן איר, איז אופּרעגוט גע-זאָגט, זיי האָבן זיב, סאָפּקאַלסאָפּ, נאָכאַמאָל באַגעגנט“.

בא איר האָט דאָס האַרץ געפּרוּווט פּאַן עטלעכע גיכע אָפּגעריסענע קלעפּ. דאָס, וואָס ער האָט געזאָגט, איז דאַפּקע געווען נאָריש און האָט דערזעקט איז איר א געדאַנק:

„ער איז נאָכ אַלץ גיט קליגער געוואָרן, נאָסן“.

גאָר ארום און ארום אימ האָט שוין די לופט געשמעקט מיט די פאַרצווייאַריקע פּרילינג-אַוונטן, וואָס בא איר איז שטעמל, מיטן

פניכטן גראָז פונעם גרינעם בערגל, וואָס אפּ אימ זינענ זיי ארום די גוישע הויזער ביז שפעט אין דער נאכט געזעסן.

באנאכט האָט זיך איר געכאַלעמט, אז זי איז יונגער מיט צוויי יאָר, און אז זי האָט אימ ליב, נאָסענענ. און נאָכדעם האָט זי שוין אַלע גאנצפרי געצויגן צום רווישיקן שטאַם-צענטער און ווינטער, צו יענער שטילער, פארוואַקסענער גאס, וווּ נאָסן האָט אפּ אויך אין אָנהייב אַוונט באדארפט ווארטן.

באמאָג האָט זי שוין געדענקט, אז ס'איז נאָריש אָט דאָס, וואָס זי ציט צו אימ. זי איז געזעסן אפּ די טרעפּלעך פון גאנעק, געקוקט אפּן פּוסטן עק-פּאַרשטאַט און געטראכט, אז זי אַלײַן איז שוין אמאָל העכער פון אָט דעם געפיל געשאנען און האָט אַלײַן אָט דעם נאָסענענ פון זיך מעשאלײַעך געווען; דענסטמאָל האָט זי עפעס געוואָלט, און אַיצט איז דאָס לעבן אירם פּוסט, און שמוליקן האָט זי זיך שוין אָפּגעגעבן, און אפּ אויבויק האָט זי זיך שוין אָפּגעריסן פון ר' געדאַליענ מיט גיטלענ.

און פארנאכט איז אפּן הארצן נאָך אומעטיקער געוואָרן, און דער מויעב מיט די געפילן זינענ שוין געווען ווי פארנעפּלט פונעם אי-בערגעלעכטן מאָג, און געדענקט האָט זיך, אז מענטשן זינענ ערגעץ גליקלעך. לינקס, אין עק אַנזערנעם פּארקן, וואָס רינגלס ארום דעם שווערם שטוב, האָט דענסטמאָל קימאט שמענדיק אין איין צייט א קלאפ געמאָגן דאָס אווטאָמאטישע שיירל, און ארויסגעגאנגען איז פון דאָרטן פארפוצטערהייט שמוליקס קלענערע שוועסער ריקל, א זווק-סיק ניינצניאָריק מיירל, וואָס האָט אָקאָרשט פּאַריקן זומער די גימ-נאויע געענדיקט, זעט אויס עלטער, ווי אפּ אן עמעס, פארשפרייט ארום זיך א געפיל צי פון מידקייט, צי פון גלויבניגקייט, און איז אינגאנצען מיטן גרויסן הויט און מיטן פארקעם, וואָס זינענ ביידע א ביסל אַנגערוקט אפּ א זינט, ווי געמאכט געוואָרן נאָכן גרויסשטאַמישן

פאסאָן. לעבן מיירלעך שטעלסט זי זיב אָפּ שווער, ווי אונטן געשפּאַנטע
אינ איר לאנגן גאַרסעט מיטן נײַעם גרויסשטאַטישן אָנצוג, און
דערצײלסט, אז זי גײט איצט פּאַרן מיטן טראַמווײַ אין שטאָט:

„מירל באַדאַרפּ דאָרטן גאַרנישט האָבן?“

מירל האָט געקוקט אפּ איר פון אונטן אַרופּ און האָט זי באַ-

טראַכט:

א וווקסיקע, אַ שלאַנקע, האָט אַ מאַט-טונקל פּאַנעם מיט אויב
אועלבע מאַט-טונקעלע אויגן, שווינגט ס'ראָוו און וויל ניט הערן וועגן
די שידוכים, וואָס מ'רעדט איר. ס'דוכט זיב, אז זי רעדט קיינמאָל ניט
קײן קלונע זאכ נאָר דערפאַר, וואָס זי איז צופיל מיד. נאָר אין עמעסן
איז גאָר באַ איר דער קאַפּ, ווי באַ איר מוטער, צופיל טעמפּ, און ס'ווערן
אינ אימ זעלמן-ווען מאכשאַוועס געבוירן. און אַ כּשאַד איז דאָס פאַראַן,
אז אָט דאָס מײַדל איז דאָ אין שטאָט עפעס געוואָרן געוואָרן וועגן איר,
מירלעך, און וועגן העלערן און זעט עס הינט-מאָרגן באַ דער שוויגער
אינ שטוב דערצײלן.

איבער אָט דעם לעצטן געדאַנק טוט באַ מירלעך אַ קלאַפּ דאָס האַרץ
און ווערט באַלד ווי פאַרשטאַרבן. צום אָנהײב קוקט זי, ווי ריקל
דערווייטערט זיב און ווערט פאַרשווונדן, און נאָכדעם גײט זי אַרײַן
אינ שטוב און טוט זיב לאַנג אָן באַ זיב אין שלאָפּצײַמער. זי גײט
אוועק צו יענער זײַט פאַרשטאַט, וווּ ס'קלינגט אלעמאָל אַ נײַ-אָנגעקו-
מענער טראַמווײַ-וואַנגן, זעצט זיב אין אימ אַרײַן, בעשאַס ער איז שוין
באַלויבטן, און טראַנגט זיב אין אימ איבער דער לאַנגער אַנזעהנער
בריק, וואָס פירט אין שטאָט אַרײַן.

ס'איז אַ שטילער, פינצטערער און שטאַרק אויסגעשטערנטער עלעל-
אָונט, און די לעוואַנע איז אפּן הימל נײַמאָ. פון אונטן, איבערן ברײַטן
אויבערפלעך פונעם מעכטיקן פליסנדיקן טיכ, גליטשן זיב דאָ און
דאָרטן אויסגערוטע, שוואַכ באַלויבטענע שיפּן. זײ שטעלן זיב אָפּ,

גיבנ א פניפ, רוקנ זיב צוריק און גיבנ אָפּ א שטומענ גערום פונ די מענטשן, וואָס זינענ אינ זיי נאָכ באַטאָן אהער אינ גובערניע-שטאָט אָנטעקומענ:

„עט, עט, עט!.. זיי האָבנ זיב שוין אויסגעשלאָפּנ, אָט די מענטשן, און מוזנ שוין איצט אוואַדע זינ אינ טעאטער, אינ קלוב, צי אינ די שטאָט-סעדער“.

און אנטקעגנ פינקלט דער שטארק באַלויכטענער באַרגיקער קראַכ, מינעט מיט זינע מיליאָנענ געדיכטע און שיטערע פּניערנ און וואַרפט אָפּ אהער דעם גערויש פונ זינ טכילעם-נאכטיקנ טומל. ער הערט זיב אהער יעדעס מאָל, וואָס דער וואַגאַנ שמעלט זיב אָפּ, אָט דער טומל — ער איז ענלעכ צום קוואַקענ פונ צענער טויזנטער שניכ-זשאַבעס און דערמאָנט אָן דער ווינטער און שמילער גאס, וווּ ס'וואַרט שוין ערגעץ ער, נאָסן העלער.

דער פּרי-באַלויכטענער טראַמוני-וואַגאַנ איז שוין שטענדיק געווענ פּולגעפּאקט מיט מענטשן, וואָס זיצנ לינייש אפּ זייערע ערמער און שווינגנ. יעדער פונ זיי האָט מיט זינ שווינגנ געוואָלט מעראמעז זינ, אז ער באַמערקט ניט דעם צווייטן, און יעדער פונ זיי איז דאָכ אויס-געקומענ קאָמיש און האָט ניט מער ווי געמאכט אַן אינדרוק פונ אַ קאפּריזער ברזע, וואָס איז נאָרוואָס אפּ דער לינקער זינט פונ שלאָפּ אופגעשטאנענ.

זי, מירל, האָט בעצעמ אָט די אלע כרוזמ באַדארפט אפּ קאפּאַרעס, נאָר ערגעץ-ווי הינטער אירע פּלייצעס האָבנ זיב שוין שטענדיק געפונענ אַ פּאַר אָנגעזעענע פּאַרשטאָט-באַלעבאטימ, וואָס האָבנ זיב איינער צום צווייטן אַ בייג געמאָג און זיב וועגנ איר, מירלענ, דורכגעשעפּ-משעט:

„יאנקעו-יאָסל זינדענאָוסקיס שנור?“

זיי האָבן געהערט באַ זיב אינ דער היים, אז זינדענאָוסקיס שנור איז עפעס אזעלכע, וואָס צו איר גלױסמנ שטארק יונגעלױב. האָבן זיי זי איצט געוואָלט זען מיט די אייגענע אויגן און האָבן דערביי געהאט אַ געוויסן טאָם:

„עפעס יא וועלט זאָגט; ס'איז קערני צו וויסן דעם געשמאק פון א וועלט.“

האָט זיב אויב איינמאַל געמאכט, אז אַן אָפיצער, וואָס איז אַנטקעגן מיט זײַן פרוי געזעסן, האָט זיב אפ איר גאַנצ לאַנג פאַרקוקט, זיב, אפאַנעם, דערמאָנט אָן זײַן ערשמער ליבע און שױנ צו גלױבן אָן-געהױבן, אז יער האָט בעטאַעס מיט זײַן זױב כאַסענע געהאַט. מירל האָט יאָנסטינקטיוו דערפילט זײַן בליק און געעפנט אפ אים די היפ-שע אומעטיקע אויגן, וואָס קוקן פון אונטער די שוואַרצע ווײַס פון זייער שמענדיקן פרויער ארויס און דערציילן, וואַזוי דאָס אייגענע לעבן האָט זיב נישט אַנגעגעבן. ביידע, דער אָפיצער און מירל, זײַנען רױט געוואָרן, און זי האָט נאָך דערצו דערפילט דעם האַרמטן גאַרסטעם, וואָס ליגט שטײַף אַדום אירע זײַטן, זיב פון אָרט אַופגעהױבן און געגאַנגען זיב אוועקשטעלן אפן קלײנעם גאַנעק פון וואַגאָן.

ווען זי איז סאָפּקאַלסאָפּ אַראָפּגעגאַנגען אפן אָנהױב פון דער בריי-טער און שטאַרק דױשיקער צענטראַל-גאַס, האָבן דאָרטן די עלעקטרישע לאַמפערנס שױנ אומעטום געפֿינקלט מיט זייערע היפּשע בלאַנק ווײַסע פּינערן, זיב צונױפגעגאַסן מיט דער שײַן פונעם בלאַסן ביינאַשטאַ-שעס אונ געלויבטן צוזאַמען, ווי אומ יאַמטעו. ווײַט, ווײַט אינ דער טיפּעניש פון דער שנור-גלױכער גאַס איז אָט דער יאַמטעו פאַרגע-קומען. ער האָט אויסגעזען פון דאָרטן, ווי יא כופע מיט ליכט, וואָס רוקט זיב אהער און קומט אָן פון ערגעץ אַ פאַרקױשעפטער דױשיקער מעלובע,

און געדוכט האָט זיך, אז מ'קלאַפט דאָרטן ישׂמאָרק אין פּיל גרויסע אומגעלויפערטע ברומענדיקע פּויקן.

אנטקעגן, אפן רעכטן ברייטן טראָטואַר האָבן זיך באַגעגנט פאר- פּוצטע באַכער־ים, וואָס קוקן פרויען אין די פענעמער אַרײַן, רײַכ גע- קליידטע ווײַבלעך, וואָס גארן צו פעלשן אָן זייערע מאַנען און ווײַסן ניט, ווײַזוי, און גאַנצע מאַכנעם פּונ פּריציפּטיקע סטודענטן מיט קור- סיסמקעס, וואָס זעען פּאַמער אױס צעטראָגן און, געפּינענדיק זיך אפּ אײַן גאַס, כײַנענ זיי, אז זיי פאַרשפּעמיקן עפּעס אפּ דער צווייטער. אָט האַקט זיך דער טראָטואַר איבער מיט דער שפּילער גאַס, וואָס מיטן לאַנגן בולוואַר אין דער מיט. דאָרטן ווײַנט איר געשוועסטערקינד אידע שפּאַליאַנסקוי. נאָר זי גײַט גלײַב ווײַטער. אנטקעגן גײַען נאָך אַלץ פּיל מענשען, יאָמטעוודיקע, שוואַרצ געקליידטע, אַלע זײַנען זיי איר פּרעמד. נאָר אָט זײַבט זיך שױן אָן די גאַס אינצושפּילן, מענשען באַגעגענען זיך שױן ווײַנציק, און זי גײַט שױן לײַנס אפּ דער צוויי- טער שפּילער, פאַרוואַקסענער גאַס. די הריטע גאַס אין שױן אַ שטײ- לערע, אַ מער פאַרוואַקסענע, און אפּ דער פּערטער — ברענען שױן נאָר פּאַשעטע האַלב-טונקעלע לאַמטערנס, און לעבן אײַנער פּונ זיי וואַרט שױן אפּ איר לאַנג נאָסן העלער און לאָזט זיך אין אומגעדולד איר אנטקעגן.

ער האָט געמײַנט, אז זי וועט שױן ניט קומען, און אין דאָ שײַר פּונ זײַנען ניט אַראָפּ. אײַצט האָט ער מוירע, אז מ'איז איר קיל, און אין צופּרידן, וואָס זי לאָזט, ער זאָל זײַן ברייטן האַרבסט-מאַנטל אפּ זייערע בײַדנס פּלייצעס אַרופּוואַרפּן. ס'צײטערט שױן באַ אײַם אפּילע די רעכטע האַנט, וואָס מיט איר נעמט ער אַרומ אונטער אָט דעם האַרבסט-מאַנטל די טאַליע פּונ איר, שמוליק זנדענאָוסקױס יונגן ווײַבל. „די האָר אײַרע, זאָגט ער, שמעקן ניט מיט פאַרפּומען — נאָר מיט זייער

אייגענעם דרייעכ. און זי אינגאנצען, די באסיעכידע און מעפונעקעס, —
ער געדענקט זי דאָס נאָך פון איר קליינעם שטעמל“.

און זי שוויגט און געדענקט, אז ס'איז שוין ניט אפ לאנג, אָט
דאָס, וואָס ס'צײט זי צו אימ און זי דרייט זיכ מיט אימ ארום.
זי קוקט אפ די צוויי פארמעגלעכע מיידלעך, וואָס קומענ אָן
אנטקעגן. ביידע זינגען זיי, אפאָנעם, גרויסשטאַטיק-געבוירענע און
ווייסן, וואָס א שיינער באַכער באשניט; די מיידלעך קוקן אפ העלערן און
שמייכלען, גייען אָפּ יעטלעכע שפאן, דרייען די קעפּ אהינטער און
שמייכלען ווידער. און זי הערט שוין ניט, וואָס העלער פלאַפלט וועגן
זיכ און וועגן זיין קאָפּעקע-ציטונג, און טראכט, אז ס'איז ניט פאר
איר אָט דאָס ארוםהרייען זיכ מיט העלערן:

„פאר זיי, פאר אָט די צוויי גרויסשטאַטיק-געבוירענע מיידלעך, איז
האָס עפּשער א זאכ, נאָך פאר איר, מירל הורוויצ...“
זי האָט שוין אליין אמאָל אָט דעם נאָסענען פון זיכ מעשאַליועכ
געווען.

און עפעס אנדערש פעלט איר; מיידלוויז האָט זי שוין אפילע
אָנגעהויבן צו פארשטיין, וואָס איר פעלט, נאָך איצט איז זי פאר-
טומלט געוואָרן איב אָט דער טומלדיקער גובערניע-שטאַט, ווו זי האָט זיכ
ניט לאנג באזעצט, און ער וועט זיכ שוין באלד פעלן, אָט דער טומל...
„געוויס וועט ער זיכ שוין אינגיכט פעלן“.

II

פון טאָג צו טאָג האָט ער זיכ מער געלאָזט דערקענען.
ער, דער פארצווייטקער גאָס העלער, איז נאָך אלץ געווען גרינג
אפ דער דייע און האָט מיט זיין פוסטקניט, ווי אלעמאָל, דערמאָנט אָן
אן ארויסגעטריבענעם גרויסשטאַטישן גימנאזיסם.

מירלענ איז אזוי ווינציק אָנגענאנגענ זינג פּלאַפּלערני וועגן דעם,
אז ער איז צוריק מיט פיר כארעשימ א כאָסג געוואָרן דאָ אינ שטאָט
פאר א דניכ און קראנק מיידל — א יעסוימע, און זייל איצט דעם
שידעכ אָפּלאָזן.

נאָר איינמאָל אינאָונט האָט ער גלייב אָנגעהויבן פאָדערן, זי זאָל
זיכ געטן מיט שמוליקן און זאָל כאסענע האָבן מיט אימ, נאָסן העלער.
וואָס וועט מאכט גליקלעכע געשעפטן אינ זינג קאָפּעקע-ציטונג און
וואָס פאר אימ האָט מען דאָ אינ גובערניע-שטאָט דערעכערעצ.
איר איז דאָס געווען מועם, און ער האָט געהאט צו איר שנינעם,
פארוואָס זי הערט ניט, וואָס ער רעדט, און טראכט וועגן עפעס אַנ-
דערש:

„כא קיינעם אינ די אויגן זעט ער דאָכ ניט אויס אזוי קליינ און
נאריש, ווי בא איר, מירלענ“.

זי האָט אימ דערופ גאָרנישט ניט געענמפערט; זי האָט נאָר אפ
אימ א מאָדנעם קוק געטאָן און האָט אופגעהערט צו קומען צו אימ
פארנאכט אפ דער שטילער פארוואָקסענער גאס.

פון דענסטמאָל אָן האָט זי זיכ שוין ווידער גאנצע טעג גענודעט
אפ די טרעפלעכ פון איר געמויערשטן גאנעק און געדענקט, אז זי האָט
זיכ די לעצטע צייט אָפּגעלאָזן און טאָר עס מער אפ ווייטער זיט
דערלאָזן:

„מיידלוויז איז זי דאָכ שוין געווען געשמאנען אפ א דערעכ און
האָט מיט שמוליקן כאסענע געהאט נאָר אפ דערווייל, ביז א ציט“.
זי האָט באדארפט עפעס טאָן, קעדיי צו באפרייען זיכ פון איר
איצטיקער לאגע, און האָט ניט געוויסט וואָס.
ס'איז געווען קלאָגערדיק אפן הארצן.

טעג האָבן זיך נאָך דערצו אויב געצויגן אזעלכע פארכוישעכטע, עלעלדיקע, אומעטיקע; פארוואָלקנטע הימלען האָבן פונג נאָכמיטאָג אָג שטומ אראָפּגעקוקט צום פּוסטן און זאמדיקן עק-פאָרשטאָט, און גע-וועקט האָבן צו עפעס די פארבניגוענדיקע מענטשן מיט די רעגלמע-סיקע פארנאכטיקע קלעב פונג דער שוויגערס אנווערן פארקן-טירל:

„וואַרט... מע מוז זיך פאמעלעך פאנאנדערקלעבן און באמראכטן: וואָס דארף פאָן ווייטער א מיידל, וואָס איז געוואָקסן א באסיעכידע בא ר' גהאליע הורוויץ און האָט שוין עפעס געהאט אָנגעהויבן צו פארשטיין, און האָט שוין באסענע געהאט נאָר אפ קאמאָוועס, אפ דערווייל“.

פונג העלערן איז איר איינמאָל אומ שאַבעס אָנגעקומען א בריוו, און ער האָט זי ליב, און זינג לעבן איז אימ אָן איר פּוסטן; און זינג קאלע, וואָס איז שוין וועגן דעם געוואָר געוואָרן, איז נאָך דיגסטיק אָן זינג וויסן אוועקגעפאָרן צו איר ברודער קיין לאַדזש און זיך געהייסן ריירגן שידוכים; אז הינט איז שאַבעס און אין דער צייט, וואָס בא איר, מיידלעך, אין דער היימ וועט זינג דער מאַן, און געסט זעלן זיצן בא זיי און פארברענגען, וועט ער זיך, ווי אַלע פארנאכט, איינער אַליין ארומחרייטן אפ דער שטילער גאס, און די היימ זינגע וועט אימ זינג נימעס, און ער וועט זיך עקן פונג גרויס מאטערניש און וועט מראכטן: „עפּשער... עפּשער וועט זי פאָרט צו אימ א צי טאָן, און זי וועט קומענ?“

דער בריוו האָט זיך געוואַלגערט לעבן איר א ניט-דערליינשער, און אַליין איז זי געלעבן אפ דער קאנאפע מיטן פּאַנעם ארום און גע-האלטן די הענט אונטערן קאָפּ.

דאָס גאנצע באגעגעניש מיט העלערן — א באַכער, וואָס האָט ניט קיין עלטערן און קיין שוועסטער און ברודער און וואַלגערט זיך שוין דאָס צווייטע יאָר ערהעצ איז א געדונגען צימער, וואָס אין שטאָט-

צענטער, האָט זיך איר איצט שוין גערובט אזוי איבעריק נודנע און נאריש. ס'האָט זיך געמאַלט, ווי ער לאנגווייליקט זיך איצט דאָרטן אפ דער ווייטער און שפילער גאס, לעבן דעם איינציקן שאבעסדיק-געשלאָג-סענעם יודישן קלויסל; ווי ס'איז אימ דאָרטן פוסט אפ דער נעשאַמע, און ס'איז אימ נימעס זיך גערונגענער כידער, ווו ער קאָג שוין לאנג ניט אינזיצן. און ס'איז שוין געווען אזא כידעש אפ זיך אַליין: „זי, מירל הורוויץ... נאָך וואָס האָט זי זיי באדארפט, אָט די גענג, וואָס זי איז צו אימ וואָג בא טאָג אין שטאָט ארײַן געגאנגענע?“

איך יענעם שאבעס איז שמוליק ווידער אָפגעשלאָפן דעם גאנצן באטאָג מיט די ווייטע ארבל איך זיך קליינעם קאבינעט, און ווידער האָט אימ דאָרטן פאר זעצן געוועקט און געקיצלט איינער פון זיך מוטערס יונגע קרוויימ:

„שמוליק!.. עפן אפ די אויגן... ס'ברענט די גוראלינע, שמוליק!“ מירל האָט זיי ניט געקאָנט פארלירן, אָט די יונגע שמויבלדיקע קרוויימ, און האָט צו זיי קיינמאָל קיין וואָרט ניט אויסגערעדט. דורכ-גייענדיק פארביי דער אָפענער קאבינעט-טיר, האָט זי אהיין אפילע קיין קוק ניט געשאַן. נאָך שמוליק איז שוין דאָרטן געלעגן אפ דער קאנא-פע מיט אָפענע אויגן. ער האָט זיך געצויגן מיט זיך גאנצן פארשלאָג-פענעם גופ און צו איר ווייב און גוט הארציק געשמייכלט:

„מירעלע, וועסט גיין צום טאטן, מירעלע?“

זי האָט גלויב אריבערגעשפאנט אין עס צימער ארײַן און זיך צו אימ ניט אומגעקוקט. מיט א פאָר שאבאָסימ צוריק האָט זי אימ אפ אָט דער פראגע געענטפערט: „ער וועט טרעפן אהיין אָג איר“. ער איז ניט קליין געווען אָט דעם ענטפער צו געדענקען און איר מער דעם קאָפ ניט דולן.

שפעטער, ווען שמוליק האָט שוין מיטן פּאָטער צו דער שאַבעסדי-
 קער מינכע געהאט אוועקגעשפּאַנט, האָט זיך פּלוצעם צו איר איג עס-
 צימער דערהערט א שאַרפּער קלונג פונעם נניעם פּאַראַד-גלעקל, עמעצנס
 א געשווינדער שפּרונג ארױנג מיט אויב אזעלכע געשווינדע אָנפּראַנג
 וועגן שמוליקן:
 „ניטאָ? ווען קומט ער? אוועקגעגאַנגען אפּ שאַלעסודעס צום
 פּאָטער?“

געווען איז דאָס שמוליקס געשוועסטערקינד מאָנטשיק דער גרוי-
 סער. ער איז לעקאָווער שאַבעס געווען אָנגעטאָן איג א שפּאַגל נניעם
 גרויע אָנצוג מיט אויב אזעלכע שפּאַגל-נניע געלאַקירטע שיב. אונ
 אינגאַנצן מיט זינג סאָכריש-צעטראָנג פּאַנעם אונ גרויסשטאַטיק-רי-
 רעוודיקן גופ האָט ער זיך געריסן צוריק איג טומלדיקן קראַכ-צענטער
 ארױנג, פּונאָנען ער איז נאָרוואָס אראָפּגעקומען, גלױב ס'וואָלט איג
 דאָרטן פּאָהגעשטאַנען ניט קיינ שווינדלערישע פּאַרדיגסטיג, נאָר גאָר
 עפעס א נניע אונ וויכטיקע נאכט-אוויירע. ס'האָבן שוין אפּילע באַ איג
 מער ווי טאָמער געגלאַנצט די צעטראָנגע גרויסע שוואַרצע אויגן. אונ
 דאָך איז ער דאָ א היפשע ווילע אָג א היטל לעבן מירלען געזעסן, זיך
 באַצויגן צו איר, ווי צו א נני צוגעקומענער קרויווע, מיט וועמען ער
 וויל הימיש וושרן, האָט לאַנג דערציילט וועגן זיך מיט שמוליקן, וועגן
 דעם ליטווישן מעלאַמער, באַ וועמען זיי האָבן קינדוויזן באַם פעטער
 יאָסלען איג שטוב געלערנט, אונ וועגן די טיבעלעכע, וואָס זיי פּלעגן
 דענסטמאָל האָדעווען איג אַט דעם פּליגל, וווּ ס'וויינען איצט מירל
 מיט שמוליקן.

אונ איינמאָל האָבן זיי דאָ שוין צען פּאַר טיבעלעכע מיטאַמאָל גע-
 האַט. האָבן זיי גענומען פונ אױגן פּאַר אַ „ער“ אונ פונ דער צווייטער
 פּאַר א „זי“, זיי פּאַרשלאָסן איג אַט דעם קליינעם כּיידער, וואָס איג
 איצט שמוליקס קאַבינעט, אונ האָבן געוואָלט זען, וואָס דערפּונ וועט

ארויס. מירל קאָן האָס גלייבן! אזעלכע שנעקן! ער, מאָנטשיק, איז נאָך דענסטמאָל קיין צען יאָר ניט אלט געווען.
 ס'איז געווען צו דערקענען, אז דער אינגפאל — פארשפארן איז איין ביידער א פרעמדן „ער“ מיט א פרעמדער „זי“ — איז געווען זינער, מאָנטשיקס: ער האָט פאָרגעגעבן, און שמוליק האָט אויסגעפירט. ס'האָט שוין טאקע דערפאר פון אימ געשמעקט מיט פיל אָפגעטאָנענע גרויסשטאָטישע אווירעס. נאָך ס'האָט אויסגעזען, אז פיל אווירעס ישייען אימ נאָך פאָר, דעריבער איז ער נאָך אזא קרעפטיקער, אזא ריהעוודיקער און אזא צעטראָגענער.

מירל האָט קימאט ניט געהערט, וואָס ער האָט דערציילט. ליגנדיק אפ דער קאנאפע, האָט זי געקוקט אפ אימ מיט גרויסע אויגן און האָט געדענקט, אז זינט זי לעבט, האָט זי נאָך, דוכט זיכ, עפעס אזא מיין פארשוין ניט געזען. איינמאָל, איז די ערשטע טעג פון איר אָנקומען, האָט ער זי, מירלען, אינ שטאָט אפ דער סאמע רוישנדיקער גאס באגעגנט און זי דאָרטן עטלעכע קווארטאלן באגלייט. האָט זי געזען, אז ער האָט פיל, פיל קרויסטלעכע און יודישע באקאנטע, אז ער איז קימאט מיט זיי אלעמען אפ „דו“, און אז צו אייניקע פונ זיי שרעקט ער אפן קאָל:

„קום ארניין צו מיר הינט אינאָוונט, איך באדארף דיך האָבן“.

„זיי עלף אזויגער איג דער היימ, דו הערסט? פונקט עלף“.

און בא דער שוויגער איז שטוב האָט מען פון אָט דעם צעמראָ-גענעם באַכער געהאלטן אן אוילעם-אומלויע. יעדעס מאָל, וואָס ער האָט זיכ צו זיי פון שטאָט אראָפגעכאפט, האָט מען אימ ארומגעשמעלט און באשטאָטן מיט שוילעס:

„מאָנטשיק, פארוואָס ביסטו ניט געקומען שאבעס?“

„מאָנטשיק, די מומע פערל האָט דיר צוגעשיקט פונ ווארשע א מאטאָנע, האָסט געזען?“

„מאָנטשיק, דו זועסט פאַרן מיט אונדז זונטיק אינ גוראלניע?“ אלע זינדענאָוסקיס האָבן אימ מאכמעס עפעס איבעריק ליב געהאט, און אלע האָבן זיי ניט געדענקט, אז זיי האָבן שוין פיל מאָל דערציילט וועגן אימ יעדן ניו צוגעקומענעם מיטפאַכע-מענטשן, און האָבן פונסני אלע מיטאמאָל דערציילט, אז ער איז א קלוגער, א דורכגעטריבענער, אז א קאָפּ האָט ער פון קינדווניז אָן א זעלטענעם, און אז קענען קען ער א סאכ, א סאכ, כאַטש ער האָט נאָך בלא אכצן יאָר די ניט דערענדיקטע קאָמערצ-שול אוועקגעוואָרפן און האָט מיט זיין קלוג קעפל פארהרויט עפעס א מאַדנע גליקלעכע סאָכרישן ארטעל, ווו ער איז נאָך אדאיעמ באלעבאָס. איצט האָט ער שוין אינ קראכ א נאָמען, א קרעדיט מיט א גרויס באקאנטשאפט, און מענטשן קומען צו אימ אָפט פּרעגן סאָכרישע אייצעס. ווען ס'לָאָזן זיך אימ דאָ אויס דיבורים און אוועקצוגוייט איז ער שוין גרויט, און דאָס הימל האַלט ער שוין אינ האנט, דערמאָנט ער זיך פּלוצעם אָן איינעם פון אָט די אייצע-פּרעגערס און פארהאלט זיך נאָך א ווילע:

„איז צו אימ אָט דאָ איצטיקע וואָך געקומען פּרעגן אן אייצע איינער א יונגערמאן און האָט געזאָגט, אז ער איז מירלס א באקאנ-טער, א שיינער איז ער, אָט דער יונגערמאן, גאָר, גאָר א שיינער; א ביסל ענלעכ אפ א רומענער. ווארט, ווי איז די פאמיליע זינע?.. העל... העל... העלער, העלער. ער וויל דאָ ארויסגעבן א רוסיש קאָפּעקע-בלעטל און האָט דערופ סאכאקל דרני טויזנט רובל. עמ!.. ס'וועט ניט גיין, ס'איז קיין געשעפט ניט.“

בא מירלען האָט נאָר צום אָנהייב א קלאפ געטאָן דאָס הארץ און איז באלד געוואָרן זוי פארשטאָרבן:
אָט דער מאָנטשיק האָט די לעצטע מינסע געקאָנט דערציילן גלאט אזוי, צופעליק. נאָר ס'האָט אויך געקאָנט זיין אינ דעם עפעס א מיינ... פון דער שוויגער האָט מען אימ, לעמאָשל, געקאָנט אונטערשיקן.

א היפשע ווילע נאָב מאַנטשיקס אוועקגיין איז זי נאָב קאלט און רונק אפ איר אָרט געלעגן. ס'איז איר שוין אפילע געווען וא כידעש אפ זיב אלײַן. נאָר פלוצעם האָט זי אָנגעהויבן פארדריסן, וואָס ער, העלער, גייט ארום צווישן איר טאנס קרויווימ און רעדט וועגן איר, מירלענ. זי האָט מער ניט געוואָלט וועגן אימ טראכטן און זיב געשווינד ווי מיט קאס גענומען אָנטאָן, קעדיי צו גיין אפ יענער שטילער גאס, וווּ ער ווארט אפ איר:

„ניין... ס'מוז אומאָל נעמען אן עק; איר עקלט שוין פון דער גאנצער מיטע. זאָל ער אופהערן אפ איר, מירלענ, האָפענונגען צו האָבן.“

נאָסג העלער האָט, ווי טאָמער, געווארט אפ איר לעבן דער גע- שלאָסענער פאָמיש-אַפטיילונג, וואָס אפ דער שטילער גאס, געטראכט, אז זי וועט שוין ניט קומען, און זיב געעקט. אלע ווילע האָט ער געקנייטשט מיט די אויגן און זיב אינגעקוקט אינ יענעם ווינטל עק- גאס, פונוואָנען די נידעריקע און ווינטע זון האָט נאָב אהער געבאקט, געצונדן די פארגעלטע בלעטער, וואָס אפ די ארומיקע ביימער, מיט די דעכער פון די נאָענטע הנוזער. ציטנוויז איז פון דאָרטן געגאנגען א מענטש אַ באַלויכטענער מיט דער רויטלעכ פארגעלטער זונענשנין, א גילדענער — ניט מירל איז דאָס געווען. וועג ער האָט זי סאָפּקאלטאָפּ פון דאָרטן אַנקומען דערזען, האָט ער זי שוין ניט אינגאנצן דערקענט און ניט געגלייבט, אז דאָס איז זי. ער האָט געדענקט, אז ער באַדארף איר עפעס דערציילן וועגן זיב, וועגן די טעג, וואָס ער האָט איבערגע- לעבט, וועגן רעם, וואָס ווינטער קאָן זיב מער מיט אימ אזוי ניט ציען. ס'האָט געצויגן צו איר שלאַנקער פיגור און צו איר פאָנעם; ס'האָט זיב געוואָלט וויינען.

נאָר, צוקומענדיק צו איר, האָט ער דערזען, אז איר פּאָנעם איז אומעטיק שטרענג און פארפרעמדט, און האָט מיטאמאָל פארגעסן, וואָס ער האָט איר זאָגן געוואָלט. א ווילע זינען זיי אזוי אָן לאָשן איינער אנטקעגן צווייטן געשטאנען. מירל האָט געקוקט אפּ אים, דענסטמאָל ווען זיין קאָפּ איז געווען אראָפּגעלאָזן. זי האָט גאָרנישט ניט געזאָגט. ער האָט געהערט: זי האָט אַ לאַנג און ישטילן אָטעם געטאָן און זיב פאמעלעכ געלאָזט שפאנען. ער האָט אויב עפעס ווי א ויפּצ געטאָן און זיב פאמעלעכ געלאָזט נאָכ איר. איצט איז שוין געווען קלאָר, אז זי איז צו אים געקומען דאָס לעצטע מאָל. ער האָט גע- ציטערט מיטן גאנצן גופ. ווען ער וואָלט געווען אָנהייבן ריידן, וואָלט ער פּשוט בא אים די ציין געווען געקלאָפט. ער האָט געקוקט ניט צו איר, נאָר אנטקעגן, צו דער געשלאָסענער פּאַטשט. דער דאכ איז אפּ איר נאָכ מיט דער לעצטער זונענשיין באלויכטן געווען; איז איינעם א פענצער איז דאָרטן א שויב געווען אויסגעזעצט; זי איז געווען פון אינווייניק פארשטעלט מיט אַ בלוי פּאַפּיר. דאָ האָט ער אָקאָרשט נאָכאמאָל אפּ מירלען א קוק געטאָן און האָט באמערקט, אז זי איז פאר די לעצטע טעג שטארק פון פּאָנעם אראָפּ, און אונטער די אויגן איז כא איר שוואַרץ; אז געווען איז זי געוויס די גאנצע צייט פארשפארט בא זיב אינ שטוב און געלייט האָט זי דאָרטן פון געדאנקען, וואָס האָבן צו אים, העלערני, קיין שניכעס נישט. ס'האָט אים פארדראָסן, האָט ער געזאָגט:

„וואָס זשע דענ? ער איז דאָכ בא איר גאָרנישט...“

מירל האָט ניט געענטפערט.

זיי האָבן פארקערעוועט לינקס און זינען געגאנגען אראָפּ בארג מיט דער ברייטער און פארקרימער גאס, וווּ די געברוקירטע שטיינער זינען געווען גרעסער, ווי אומעטום, איבער די וואסערן, וואָס דינען איבער זיי אין די יערלעכע רעגן-ציטונ. און נאָכדעם האָבן זיי דער-

וטרויכט דעם עק פון אָט דער פארקרימטער גאס, וואָס איז אויב געווען
 דער עק פון שטאָט; און נאָכדעם זינען זיי ביידע געזעסן דאָרטן אין
 עק אפן בענקל, וואָס אנטקעגן דער לאנגער איינגארנדיקער און גרויס-
 פענצערדיקער גיס-פאבריק. די ווינטע מינרעו-זון האָט איר רויטן
 אונטערגאנג-פייער אין די פענצטער פון אָט דער עלעקטריש-באלויב-
 טענער גיס-פאבריק אָפגעשפייגלט, און רעכטס האָבן זיך שוין אין אָט
 דער רויסקיט געטוקט די הויכע, גרינע, בערג מיט די ליימ-גריבער,
 וואָס לאָזן ניט, די שמאָט זאָל זיך ווייטער בויען. א געפענטעט פערד
 האָט זיך דאָרטן אפן בארג לעבן דער אלט-פארלאָזטער ווינטמיל אפן
 פארזיטלטן גראָז געפאשעט, און א שייגעצל אין ווינטע לינונטענע
 פלודערלעך איז דאָרטן אין עק געשטאנען און אפ דער שמאָט אראָפ-
 געקוקט. פלוצעם האָט נאָסן דערפילט, אז ער ווערט אופגערגעטער פון
 העגע צו רעגע, און אז ער הייבט אָן צו ריידן, נאָך איידער דער מויעכ
 ווייסט, וואָס פאר א ווערטער ס'וועלן בא אימ פון מויל ארויסגיין:

„ער ווייסט... איינ זאך ווייסט ער. ער וויל, איינגטלעך, בא איר
 פרענג...“
 מירל האָט אימ דערשטוינט אָנגעקוקט און ניט געוואוסט, וואָס ער
 וויל.

ער האָט נאָך אלץ דעם פאָדעם פון זינע געדאנקען אָנכאפן ניט
 געקענט. ס'האָט אימ געדוכט, אז מירל קוקט אפ אימ ווי אפ אן
 איד! אָט, וואָס פלאפלט. איז ער נאָך מער אופגערגעט וגעוואָרן, און
 פארדראָסן האָט אימ אפ איר אזוי שטארק — דער פארדראָסן האָט אימ
 געהאָלפן, ער זאָל מיטאמאָל בא זיך שטארק ווערן און זאָל מיטאמאָל,
 אומגעריכט פאר זיך אלייני, ארויסזאָגן דאָס, וואָס ער וויל.

„אָט וואָס ער וויל ווייסן: מירל האָט אימ ליב? זי קאָן דאָך דאָס
 ניט אָפלייקענען. פרעגט ער בא איר איינ זאך: פארוואָס וויל זי זיך
 ניט געסן מיט איר מאן און טאסענע האָבן מיט אימ, העלערנז?“

מירל האָט אַימ אויסגעהערט, א קנייטש געטאָגן מיט די אַקסלענ
אונ גענומען אראָפּקוקן צו די פּאַסקעלעכ, וואָס זי האָט מיטן שירמ-
שטעקל אפּ דער ערד אויסגעדרייט:
„נו, אונ נאָכדעם, נאָכ דער כאַסענע...“
„נאָכדעם?“

נאָסן העלער האָט ניט פּאַרשטאַנען, וואָס זי מיינט מיט דעם.
„נאָכדעם... נאָכדעם וועלן זיי אוועקפּאַרן קיין אויסלאַנד... ביכ-
לאַל נאָכדעם...“

מירל האָט ווידער מיט די אַקסלענ אַ קנייטש געטאָגן אונ זיכ פּונ
בענקל אפּגעהויבן.

העלער האָט עפּעס געוואָלט אפּווייזן, נאָר זי האָט עס געוויסט
אפּרוער. ס'איז געווען נימעס צו הערן, האָט זי אים קאַלטבלוטיק
אַפּגעשטעלט:

„זי האָט פּינט אַ סאַכ צו ריידיג.“
נאָר העלער איז שוין געווען אויסער זיכ:
„נו, ווי זשע לעבט זי, לעמאַשיל, שוין פיר באַדאַשימי ציט מיט איר
נאָרישן מאַנ? אינ שטאַט לאַכט מען פּונ אים... אים אינ די אויגן
לאַכט מען פּונ אים...“

ער איז אַנמישוויגן געוואָרן נאָר דערפּאַר, וואָס מירל האָט צו אים
איר פּאַנעם אויסגעדרייט. ער האָט געזען: נאָכ מער פּאַרפּרעמדט, ווי
פּרוער, איז אָט דאָס פּאַנעם געווען, עס האָט אפּ אים אומעטיק גע-
קוקט, אונ ווי אַ ציטער איז, דוכט זיכ, איבער אים דורכגעגאַנגען.
זי האָט געזאָגט:

„עטלעכע מאָל האָט זי אים געבעטן, ער זאָל ניט ריידיג וועגן איר
מאַן אונ זאָל זי צורו לאָזן... דער מאַן אירער איז אַ גוטער... ער טוט,
אַקאַפּאַנעם, קיינעם קיינ שלעכטס ניט.“

ס'האָט זי פאָרדראָסן אפ זיכ; ס'האָט זיכ געדוכט, אז פיל, פיל וויבֿלעב האָבן שוין די זעלבע ווערמער וועגן זייערע נאָרישע מאַנען געזאָגט צו יענע יונגעלעכט, מיט וועמען זיי דרייען זיכ אַרומ אפ די שטילע יאָסן.

„יעדנפאלס איז ער, העלער, ניט ווערט, מ'זאָל איבער אים די מיינונג וועגן איר מאַן ובייטן“.

זי האָט ניט געוואָלט פראַכטן וועגן אָט די לעצטע ווערמער, וואָס זי האָט צו אים מיט קאס פארן אוועקגיין געזאָגט. זי האָט זיכ מער צו אים ניט אומגעקוקט און זיכ געפליסט אָן אים פאָרגעסן. גייענדיק מיט רעגלמעסיקע גיכע טריט, האָט זי געהאט אַ געוויינלעכ אומעטיק פאַנעם, געוואָלט פאָרשריבן פון זיכ די אופרעגונג און שטארקן אים זיכ די געדאַנקען:

„האָט זי שוין, הייסט עס, מיט אים מיט העלערן, פארענדיקט. און איצט... ווארט... עפעס מיט נאָך עמעצן האָט זי, דוכט זיכ, באַדאַרפט פארענדיקן... יאָ. מיט זי, מיט די זינדענאָוסקים, מוז זי שוין אינגיכטן אַן עק מאַכן“.

זי באַדאַרפט איצט אַהיים קומען און זיכ באַלד פאר אָט דער אַרבעט נעמען.

III

ס'איז געווען שפעט אינאָוונט, ווען זי האָט זיכ נאָך עטלעכע שאַ אַרומהרייען צוריק אַהיים אומגעקערט און איז אין עק פאַרשטאַט צו איר שטיבל צוגעקומען. פון די אויסגעלאָשענע פענצער האָט אפ איר מיטאַמאָל פוסטקניט אַ בלאָז געמאַן, און קיין כיישעק איז שוין ניט געבליבן דעם שלאָפנדיקן דינסטמיידל אָנצוקלינגען און אין די פינצ-טערע באַדאַרימ אַרניצוקומען. פון קעגניבער דעם פינצטערן סאָד האָבן אַרויסגעקוקט די שאַבעסצונאַכטיקע באַלויכטענע פענצטער פון שווערם

גרויסער שטוב. מ'האָט באַדארפט אהינ אַרײַנגיין; מ'האָט דאָרטן
באַדארפט נאָכאַמאָל עפּעס זען, קעדיי צו איבערצײגן זיך נאָכאַמאָל
דערין, וואָס זי טראַכט:

„ס'איז פאַר איר קיין געשעפט ניט, אָט דאָס, וואָס זי איז נאָך בײַ
הינט ניט אוועק פֿון זינדענאָוסקים שטוב.“

און זי איז אהינ סאָפּקאָלסאָפּ אַרײַנגעגאַנגען, געזעסן דאָרטן לאַנג
אין עסצימער און זיך גענודעט, ניט אויסטוענדיק פֿון זיך דאָס גאַס-
קאָפּטל און ניט אויסריידנדיק צו קיינעם אַ וואָרט.

ווי אלעמאָל, האָבן זיך אהינ אויך דעם שאַבייסענאַכטס קימאַט די
גאַנצע מיטפאָכע קרויווימ צוזאַמענגעקליבן. זיי זײַנען געזעסן אַפּ די
אַלטע און נײַע בענקלעך, וואָס אַרום דעם לאַנגן פאַרשפּרוימטן טיש און
לעבן גרויסן „כופּעט“; געשטאַנען בינטלעכווייז לעבן גלעזערנעם הויך
אווועקגעשטעלטן יערושע-שאַפּקעלע, אָדער זיך געזואַלגערט אַפּ דער
גרויסער און כרייטער קאַנאַפּע, וואָס איבער איר איז נידערדיק געהאַנגען
דאָס איינציקע אויסגענייטע בילד.

פֿון קליין ביז גרויס האָבן אָט די קרויווימ שמוליקן ליב געהאַט,
אימ געהאַלטן פאַר אַן אומגעוויינלעך גוטן און ווייכהאַרציקן, זיך
געשפּילט מיט אים, ווי מיט אַ קליין געראַטן קינד. אַלע האָבן זוי
געוואָסט, אַז מירל איז אַ שיינע, אַ פּינע, נאָר אַלע זײַנען זיי פֿון איר
ניט אינגאַנצן צופּרידן געווען און זיך געהאַלטן פֿון איר עטוואָס ווייט,
טאַמער גערעדט צווישן זיך, אַז מירל איז ניט די, וואָס אַפּ איר האָבן
זיי מיט שמוליקן די לעצטע עמלעכע יאָר געוואָרט, און ניט געקאָנט
פאַרגעסן אָן אַן אָרטיקן שטאַרק רײַך מיידל — איטע מוריינים, וואָס
פּייגערט נאָך אַדאיעם נאָך שמוליקן אוועק.

„אַ מאַשעל, אַז דער אַלטער מוריינים אליין האָט אָקאַרשט אָט דאָ
אַנמלעטן געזאָגט: שמוליקן האָט ער בעדייע געהאַט אויסצוצײלן
צוואַנציק טויזנט רובל.“

געווען איז איצט אויך צווישן די קרויווימ די עטוואָס פארפרעמדטע געוועזענע קורסיסמן, מיריאָם, א וווקסיקע, א שיינע און גרויסגופיקע, מיט אן אַווער פון א געזעצט קלוגער רעוואָליוציאָנערן; אַקאַרשט צוריק מיט אַנדערהאלבן יאָר האָט זי כאַסענע געהאט פארן פארטיי-כאווער, אינזשעניער ליובאשיץ, געהאט מיט אימ א קינד, אַנגעהויבן באלד נאָכ דעם ערשטן קימפעט פעט ווערן, צופיל שמייכלעך און נאָכאמאָל גיין צום פעטער יאנקעוו-יאָסלעך אין שטוב. זי האָט אויך, ווי אלע קרויווימ, געזאָגט, אז זי איז צו שמוליקן פון מאַמער אָן ניט גלענדיגליק, צופיל האַרציק צו אימ געשמייכלט און געהאלטן אין איינ דערציילן וועגן איינעם פון זיינע גוטתאראציקע קוריאָזן:

„טרעפט זי זיך מיט שמוליקן פאר א וואָכן דרין אפן גרויסן וואָקאל און באַקאַנט אימ דאָרט מיט זייער קאָרעוו נאום קלוגער. נאום איז געפאָרן פון באַרקאָוו, ווו ער האָט אַקאַרשט הינטקום יאָר אפ דאָקטער געענדיקט“...

דער קוריאָז איז באַשטאנען דערין, וואָס שמוליק איז נאָוו, זוי א קינד, און האָט א גוט האַרץ. דאָס ערשטע מאָל האָט מען אימ בא-קאַנט מיט אַט דעם יונגן דאָקטער דעם קאָרעוו, וועמען ער האָט, זינט ער לעבט, אפילע אייבן מאָל ניט געזען, און ער איז מיטאמאָל געוואָרן צו אימ היימיש און איז צו אימ ניט אפ קאטאָוועס צוגע-שטאנען:

„נאום, קומט אראָפּ צו מיר אפ שאַבעס, נו, נאום! שטעמפלסט אַס

דעם בילעט, נאום“.

פונעם באלעבאָס' קאבינעט, מיטן באלעבאָס' א פאפיראָס אין מויל, איז ארויסגעוואנגען א מיטליאָריקער יוד, א שאדכנ, א הויכער, א האַלב-פרומער, אין א צו ברויטן סוּרדום, מוש א שמואָל לענגלעך בערדל און שאַבעסדיק צופרידן פאַנגעם, און מיט א טעווע פאַרצושטעלן זיך מער

אידיאָמיש, ווי ער איז אינעמעסן. ער האָט באַמ גרויסן טיש געכאַפּט א פּאַר ווערטער פונעם שמועס, וואָס מ'האַט דאָרטן געפירט, און זיך באַלד גענומען שווערן אפּן קאָל:

„וואָס? קורסיסקעס? זאָל ער אזוי א גוט יאָר האָבן אויסגעבעטן, ווי זיי פייגערן שיר ניט קאלעס צו ווערן. צום אָנהייב מאכט זיי דער-פון קלוימערשט אַן אַנשטעל און מאכט כויעק, נאָך אַז זיי זעען עפעס אפּ דער עמעס, באקומען זיי כיישעק און הערן אופּ צו לאַכט... ווי ער איז א ייד.“

אַקעגן שמוליקס שוועסטער, ריקלענ, זינען אָט די שמועסן גע-גאַנגען. דאָרטן אויבנאָך באַמ טיש איז די שוויגער מיט דער שאַל אפּ די אַקסלען געזעסן און האָט נאָר די געפיגטל מיט די אויגן. פרוער א ביסל, פאַר מירלס אָנקומען, האָט זי זיך געקלאָגט פאַר דער געוועזע-נער קורסיסטן מידיאָמען אפּן אויער:

„אַבער די זאך אליין איז דאָך א כידעש... זי גייט אלע סאַג אינ שטאָט אריין, מירל, פאַרוואָס זאָל זי אַמאָל ניט רופּן מיט זיך שמוליקנ?“

איצט האָט זי שוין דערציילט א באיאָרטער יודענע וועגן די צוויי קורסיסטן, וואָס האָבן זיך אין שטאָט באַמ פעטער אַורזעל-מייערס טאָכטער א כידער אָפּגעדונגען:

„דערציילט זי, דעם פעטער אַורזעל-מייערס טאָכטער, אַז אָפּט קומט צו אָט די קורסיסקעס שפעט אינאָונט א סמודענט און בלויבט בא זיי נעכטיקן.“

און א ביסל ווייטער, אין דער מיט פון גרויסן כידער, איז גע-שטאַנען דעם באַלעבאַס' יונגסטער ברודער, שאַלעם זינדענאָוסקי, א טאָמעד אומצופרידענער, מאט-טונקעלער יונגערמאַן, מיט אַן אויסזען פון א באיאָרטן יעשיוועבאַכער, וואָס האָט זיך נאָרוואָס די פייעס מיטן סדרוט אונטערגעקורצט. ער איז דאָרטן געשטאַנען איינער אליין, גע-

קוקט אפן גאנצע אוילעם פאָרזיכטיק און געדולדיק, ווי פון א זינט, און האָט דערביי געשוויגן. אליינ איז ער ניט לאַנג, נאָכט מויט פון זינע פאנאטישע עלטערן, געבליבן ניט מער, ווי א האלב אפיקאָרישער פארגיפטיקטער מאסקל, כאסענע געהאט צוליב נארט מיט אן איבערגעוואקסן דאָר-גופיק מיידל, וואָס יעדער האָט זי חרדי יאָר צינט ניט געוואָלט, זיך באזעצט מיט איר אינעם נאָענטן שמעל, ווי ס'ווינט א גוטער יוד, און האָט דאָרטן געמוזט א סקלאָד פון ברעטער עפענען. פילט ער איצט צו געלט א טיפע סינע מיט א געיאַרשנטער קרעמערש-קרענקלעכער ליבע, גלייבט ניט, אז עמעצער איז אינ דעם פאך בעסער פון אימ, און וואָרט דערפאר ארום אינ זיך אן אומגעוויינ-לעך שלעכטע מיינונג וועגן דער גאנצער יודישער יוגנט:

„אז בא אונדז קאָנען ניט זיין קיין געזונטע טיפן“...

צו מירלען האָט ער זיך פון אָנהויב אָן באצויגן שלעכט און פּינט-לעך, גלייב ער וואָלט איר בעשומיפן ניט קאָנען מויבל זיין, וואָס זי האָט כאסענע געהאט מיט זיין ברודערס נארישן שמוליקן. ער האָט דעם גאנצען אָונט צו איר ניט געקוקט, געפילט, ווי ס'רענט אימ דאָך איר שיינ אומעטיק פּאָנעם מיט די פאָרזאָרטע בלויע אויגן, צוגע-גאנגען צולעצט צום יונגן ליובאשיץ דעם סטודענט, וואָס איז ניט ווייט פון מירלען געזעסן, און אימ דערציילט מיט אזא טאָן, גלייב ס'וואָלט זיך האנדלען וועגן א צופאל, וועלכער איז נאָרוואָס פאר זיי-נע אויגן אפ איינטער פון די רושיקע שמאָט-גאסן געשען:

„יאָ... גייען זיי בא אונדז קליינערהייט ארום, אָט די יונגעלעך, און טראכטן: איך וועל זיין א בענמעלעך... ס'ווארט ערגעץ אפ מיר א באסמאלקע“...

ס'איז אָנגעקומען פון שטאָט מאַנטשיק. אָנגעקומען א פארשפע-טיקטער, א צערטראַגענער, מיט אן אויסזען פון א מענטשן, וואָס איז אהער אראָפּגעפאלן פון יענער-וועלט. נאָרוואָס האָט זיך בא אימ עפעס

נאָר אַ לוינענדיק געשעפטל פון אונטער די הענט ארויסגעגליטשט, איז בא-
אימ דער קאַפּ נאָכ אינ שטאַט געווענ אונ האָט געזוכט אייצעס, ווי-
אזוי אַט דאָס געשעפטל מאַצט צו זינ, אונ די אויגן האָבן אויסגעגלאָצ-
טערהייט אינ לאַמפּ אריינגעקוקט. ער האָט טאקע צומ אָנהייב ניט בא-
מערקט, ווי הינטער זינע פלייצעס שטיקן זיכ אונ שמופן זיכ איינע
צו דער צווייטער די יונגע קרויוועס, ווי ס'מוט אימ פון דאָרטן אלע-
מאָל אונ אנדערע אַ שטיקלן שלעפּ פארן רעקל, אונ ווי עמעצער רוקט
אימ מאַראַנצ-שאַלעכע הינטערן קאַלנער. ווען ער האָט זיכ סאַפּקאַל-
סאַפּ אומגעקוקט, האָבן זיי שוין אלע אפּן קאַל פון אימ געלאַכט, אונ
נאָר די געוועזענע קורסיסטן מיריאָם ליובאַשיץ האָט זיכ געפּלניסט
האָבן אונ ערנסט פּאַנעם אונ האָט געצריבן קאטאַוועס:

„פע, מאַנטשיק!.. שוין עפשער א האַלבע שאַ, זינט איכ פרעג בא-
דיר עפעס... וואָס הייסט, דו ענטפּערסט ניט?“

דענסטמאָל האָט זיכ מאַנטשיק אַקאַרשט דערמאָנט, אז ער איז
הונגעריק, אונ זיכ אָנגעהויבן ווינדערן:

„וואַרמ, קיין טיי האָט ער פארנאכט געוויס ניט געטרונקענ. אָבער
מיטיק?.. וואָס איז דאָס פאר א מינסע? ער קאָנ זיכ בעשומיפּן ניט
דערמאָנען, צי ער האָט הינט געגעסן מיטיק, צי ניין.“

מ'האָט פון אימ ווידער געלאַכט אונ אימ עסן געגעבן. האָט ער
געכאַפט א פּאָר ביס שטייענדיק, זיכ ווידעראמאָל פארטראַכט, גענומען
פון שאַל אינ האַנט די גלאָז טיי אונ איז מיט איר אוועק שפּאַצירן
איבערן כּידער.

אויבנאָן באַמ טיש האָט מען נאָכ אלץ גערעדט וועגן „קורסיסט-
קעס“. עמעצער האָט אונטערגעהערט, ווי ציניש די צוויי קורסיסטנס,
וואָס קוואַרטירן באַמ פעטער אַרזעל-מייערס טאַכטער, האָבן צווישן
זיכ גערעדט נאָכ דעם ווי דער סטודענט, וואָס נעכטיקט באַ זיי, איז
אינמאָל גאַנצפרי פון זיי אוועקגעגאַנגענ. די שוויגער האָט זיכ פאַר-

קרימט און הילכיק אויסגעשפיגלט, און בא די מאנצבלענע האָבט זיך דערפון די שניוועדיקע געפילן צעפלאקערט, און ניט קיין שיינע מינסעס האָט מען איינער דעם צווייטן אָנגעהויבן דערציילן. עמעצער האָט אָפגערוּפן שמוליקן אָן א זינט און זיך גענומען מיט אימ סוידענ וועגן א קליין-וויקסיק, שטארק לינדנשאפטלעך וויבעלע, א קורסיסטן, וואָס האָט איין קורס א מאָן א וואַיאזשאַר געלאָזט און איז שוין דאָ אינ שטאָט פון עמעצן טראַגעדיק געוואָרן. בא שמוליקן האָט זיך פון אָט דעם סאָד האָס פאָנעם צעברענט, און פאָרגעסן האָט ער אָן די מענטשן, וואָס פילן אָן דעם גרויסן עסצימער; ס'האָט זיך געהערט, ווי ער פרעגט דאָרטן אפן קאָל:

„טאקע דאָ? אינ שטאָט?“

נאָר אינ פינצטערן קאָרידאָר, וואָס צווישן קאבינעט און עסצימער, האָט זיך שוין דערווייל געלאָזט הערן די קלינגעוויקע ברוסט-שטימ פונעם מיטליאָדיקן און קרעפטיקן באַלעבאָס, דעם ברונעם:

„היים באלד שפאָנען די פור, באַרעכ! דו האָסט נאָך צום צוג א שאַ מיט א פערטל.“

אינ ביידער איז מיטאמאָל געוואָרן שטיל. ווען אפ דער שוועל האָט זיך באוויזן זינג לעבעדיקע פיגור, האָבן שוין אלע צו אימ מיט דערעכערעצ געקוקט, ווי ער לייגט דאָרטן מאַנטשיקן זינג האנט אפן אקסל ארופ און טוט צו אימ שמייכלדיק א ווונק:

„טראסקעסט, א?“

קיינער האָט ניט געוואוסט, צי אָט דאָס וואָרט „טראסקעסט“ איז געזאָגט געוואָרן אפ דער ועמעס, צי אפ לעצאָנעס. די אויגן האָבן בא אימ ווי שטענדיק געגלאַנצט, גלייב ער האָט זיי נאָרוואָס מיט לאק אָפ-געשמירט, און זינג גאנצע פיגור האָט ווי איבערגעכאזערט אָן לאָשן דאָס, וואָס אלע האָבן שוין לאנג וועגן אימ געוואוסט און וואָס ער אליין האָט וועגן זיך קיינמאָל ניט געזאָגט:

„בא א האלכנ ומיליאנ געלט... א? א נאמען אפ דער גאנצער סווי-
ווע... און אליין עפעס אויב ניט אבי-ווער... עפעס פונ די זינדע-
נאָווסקים!“

מירל האָט אפ אימ געקוקט פונ קעגניבער דעם טיש, וווּ זי איז
נאָכ אלץ אָנגעטאָנענער הייט געזעסן. אָט דער יוד, וואָס האָט זיכ
ווערטלעג ליב געהאט, איז געפאָרן אראיעמ אפ יאָמקיפער קיין סאדע-
גערע און צו יעדן לאנגן שאלעסודעס ניט אנדערש ווי א גאנצן מיניענ
באדארפט, האָט איז אירע אויגן ציטנווייז אויסגעזען, ווי א פאָשעמער
איבערגעטאָנענער זשוליק. ס'איז רעכט געווען צו גלייבן, אז, נישט
קוקנדיק אפ זיין יודיש פירעכצ, בלעבט ער אָפּט אונטערוועגנס אומ-
געשרני זיין אויגן ווייב און טוט אָפּ גאָר מעסע מניכים; אנדערש האָט
מען ניט געקאָנט פארשטיין, פארוואָס ער ברעכט ציטנווייז אזוי פלו-
צעמ זיין שטאַליצע, אקשאָנעסדיקע נאטור און זוערט אָפּט פאכהאָנעס-
דיק ווייב אפילע צו זינע אייגענע קליינע קינדער.

אָט האָט ער צולעצט זי, די ערשטע ישנור זינע, דערזען, צוגע-
גאנגען מיט א שמיכל און מיט האווינעס און זיכ גענומען ווערט-
לען מיט אזא טאָן, גלייב נאָר ער אליין ווייסט בעסאָד-סידעס, אז זי
איז פאר זיין זון לאכלומן קיין ווייב ניט:

„א... מירעלע... ווי גייט עס עפעס אינ באַלעבאטישקניט?“

אלע האָבן אהער געקוקט, געשווינג און געשמיכלט, און נאָר די
געוועזענע קורסיסטן — מיריאָם ליובאשיץ, וואָס האָט זיכ בעקיוון הינ-
טער עמעצנס פלייצעס באהאלטן, האָט פונ דאָרטן שטיל געענטפערט
פאר מירלען מיט א ווערפל, וואָס קיינער האָט ניט אינגעהערט, און
האָט געוואָלט דערמיט דעם פעטער יאנקעוו-יאָסלס אופמערקזאמקניט צו
זיכ צוצוען.

מ'האָט געלאכט פונעם ישוערס לעצאָנעסדיק-קלוגע איננפאלן:

„זאָל זיך מירל אויסמאַלן: די קעכנ האָט זי פּלוצעם אוועקגעוואָרפּן
און קיינ אנדערע קאָן זי ניש קרינגן.“
„ס'קאָן דאָך אמאָל געמאַלט זיין אַ „זאכאספּאַווקע“ פון קעכנס,
לעמאַשל“.

ס'האָט ניש געלאכט נאָר דעם שווערס גינזעדיקער און שטארק
שלעכטער ברודער — שאַלעם זינדענאָוסקי. א שטרענג אָנגעבלאָזענער,
מיט א שלעכטער מיינונג בא זיך איג קאַפּ וועגנ דעם, וואָס אָט דער
גאנצער אוילעם איז איינגעשלאָעב נישט ווימישטאנד צו פארשטיין נישט
אימ, דעם בויערדיקן קאַפּ, נישט די סיבע פון זיין סינע צו מענטשן,
איז ער בא דער זינט אָפּגעזונדערט פון אלע געשיטאנע און האָט גע-
שווינגן דער קאַפּ איז בא אימ געשטאנע א ביסל אָן א זייט, די רעכטע
האנט איז געווען פארוקט צווישן די קנעפלעך פון זיין פארשפילעמט
סורדוט, און די דורכדרינגענדיקע אויגן האָבן די גאנצע צייט געקוקט
אפ מירלען שלעכט און ווי פון אויבן אראָפּ. צווישן דעם גאנצן
ארוםיקן אוילעם האָט דאָך נאָר ער אליין גערעכנט זיין עלטערן ברודער
פאר א פאַשעטן האַנאַרניק און נארישן קאַוועד-זוכער, נאָר געוויסט,
אז קיינער, כּוּצ אימ, וועט עס דאָ נישט פארשטיין און דערפאר נישט
געוואָלט וועגן דעם ווייזן. ער האָט נאָך נידעריקער אראָפּגעלאָזט דעם
קאַפּ, אונטערגעהויבן די ברייטע גלאנצענדיקע געמבע, וואָס אפ איר
איז זעלטן-זעלטן א האָר געוואקסן, זיך גינזעדיק געלאָזט שפאנען
איבערן כּיידער און שוין קיינ וואָרט נישט געענטפערט אפילו דער
געוועזענער קורסיסטן מיריאָמען, וואָס האָט אימ געהאלטן פאר א
קאמפּן און איז שוין צו אימ עמלעכע מינוט צייט מיט איר נודנער
שנילע צוגעשטאנען:

„שאַלעם, אפ ווען בעטסטו, זאָל מען פאַרן צו דיר צוגאסמ?“
דער שווער איז שוין דאָ איך כּיידער נישט געווען. דער אוילעם האָט
זיך שוין צוריק געפירט צופיל פריילעך און פריי, און מירל איז נאָך

אלץ וְאָנְגַעטאַנענערהייט באַמ טיש געזעסן. פֿלוצעמ האָט זי אפּ זיכ
ווידעראַמאָל באַמערקט שאַלעמ זינדענאַוווסקים בליק אונ איז אומגעריכט
פאַר זיכ אליין פונ אָרט אופגעשפרונגען.

זי האָט זיכ דאָ אין שטוב מיט קיינעם ניש געזעגנט. זיכ איינע
אליין געלעזט אהיים גיין, און זיכ נאָכ אלץ ניש געקאָנט באַרוקן:
„ניין, אָט דעם יעשיוועבאַכער וועט זי סאַפקאַלסאַפּ אמאָל מוזן
זאָגן, אז ער איז אַ גרויסער טיפּעש, אָדער עפעס אנדערש אין דעם
זעלבן זיין“.

און דאָס האַרצ האָט גענאָגט די גאַנצע צייט, וואָס זי האָט זיכ
נאָכדעם באַ זיכ אינ צימער אויסגעטאָן און אין בעש זיכ געלייגט:
„אָט רירג זי שוין אָן שאַלעמ זינדענאַוווסקים בליק... און
דעריקער...“

דער איקער איז, וואָס זי אליין פילט אלע טאָג, אז מע באַדאַרפּ
עפעס צו טאָגן, און ווייסט ניש, וואָס און וויאזוי צו טאָגן. אלע טאָג טראַכט
זי, אז זי וועט עס זויסן מאָרגן, נאָך מאָרגן פאלט זי ווידער, דערפאַר,
וואָס זי געפינט זיכ אונטער איין דאָך מיט שמוליקן און איז זיין ווייב.
סאַפקאַלסאַפּ מוז זי דאָך פונ אָט דעם גאַנצן לעבן עפעס און אויסגאַנג
געפינען.

ס'איז מער ניש —

„פאַראַן אנדערע מענטשן, וואָס זוכן אויב יאָרנלאַנג אָט דעם זעלבן
אויסגאַנג, און אז זיי געפינען אימ ניש, נעמען זיי זיכ סאַפקאַלסאַפּ
דאָס לעבן און לאָזן איבער האַלב-נאַרישע, האַלב-קלוגע בריווע-
לעב“.

ס'איז שוין געווען שפעט נאָך האַלבער טאָכט, ווען זי האָט שוואַכ
אַנצושלאָפּן אָנגעהויבן. אין שטוב איז געווען שטאַרק פינצטער און
שמיר. עהגעצ אינ קיב, וואָס איבערן קאָרידאָר, האָט פונ געשמאַקן
שלאָפּ הילפיק געשנאָרעט דאָס נישט אויסגעטאָגענע דינסטמיידל, און

די קאצ האָט דאָרטן איבער דער פּאָדלֶאַגע מיט א שטיקל צוקער גע-
קלאפט און דערמיט געווירקט, אז זי, מירל, זאָל זיכ אינ שלאַפּ פאר-
געסן נישט קאָנען און אז ווי איר דרימלענדיקן מויעכ זאָל זיכ נאָכ
איבערכאזערן דער סאָפּ פונעם לעצטן געדאנק:

„און אז זיי געפינען אימ נישט, נעמען זיי זיכ סאָפּקאָלסאָפּ האָם
לעבן און לאָזן איבער האַלב-נאָרישע, האַלב-קלוגע בריוולעכ.“
זי האָט נישט געדענקט, וויפל צייט האָט זיכ אָט דער פארוואַגלשער
דרימל געצויגן.

פלוצעם האָט זי פון שלאַפּ דערפילט, ווי צו אירע נאקעטע פלייצעס
רירט מען זיכ צו מיט א קאלטער האַנט. זי האָט געגעבן א ציטער מיטן
גאנצן גוף און געעפנט די אויגן.

אינ כידעך איז געווען צופיל ליכטיק פונעם ארטיגעטראָגענעם קא-
בינעט-לאָמפּ און לעבן בעט איז אינ אונטערשטע וועג געשטאנען שמו-
ליק, געשמאנען אינגעבוין, געציטערט און געשמייכלט — ער איז
געווען אופגערעגט פון די מינסעלעכ, וואָס ער האָט זיכ א גאנצן אָונט
וועגן דעם קורסקער טראָגעדיקן וויבעלע אָנגעהערט.
א ווינלע האָט מירל אפּ אימ געקוקט מיט ירעק:

„וואָס באַדאַרפסטו דאָ, שמוליק?“

און באַלד איז פאר איר קלאָר געוואָרן, צוליב וואָס ער שטייט דאָ
לעבן איר בעט, און אינ די אויגן אירע האָט זיכ מיטאמאָל אָנגעצונדן
א פייער פון אקשאַנעס און פאָרדראָם:

„שמוליק, נעם באַלד א קישן און גיי לייג זיכ אינ קאבינעט.“
א פויזע.

„דו הערסט, וואָס מ'זאָגט דיר, שמוליק?“

שמוליק שטייט נאָכ אלץ אַ האַלב-נאקעטער און אינגעבויענער, צי-
טערט, שמייכלט נאָריש און רירט זיכ נישט פון אָרט. נאָר מירלס האַנט
האלט שוין פאר דער גאלקע מיטן עלעקטרישן קנעפל און קלינגט אָן

אנ אופהער צו דעם שנאָרכנדיקן דינסטמיידל, וואָס איז קיב. ס'דוכט זיך, אז דאָס קלינגענדיקע גלעקל וועט באלד די שמוב צעטראָגן, און ס'הערט זיך שוין, ווי דאָס דינסטמיידל שלעפט אהער אירע באַרזעסע פיס איבער דער פאָדלאָגע. דעמלט נעמט שמוליק נאָריש שעמעוודיק א קיש איז די הענט און גייט אוועק צו זיך איז קאבינעט. דאָס דינסטמיידל טראָגט פונדאנען ארויס דעם לאָמפ און לעשט אימ אויס, און איז שמוב ווערט ווידער פינצטער און פוסט, ס'דוכט זיך, עמעצער וויינט אַינגעהאלטן שמיץ און פונ טיפן, טיפן האַרצן. נאָר ווען מ'זעצט זיך אפן געלעגער און מ'שמרענגט אָן די אויערן, הערט מען נאָר, ווי די קאצ קוליעט דאָס שטיקל ציקער איבער דער פאָדלאָגע און ווי דאָס דינסטמיידל אָטעמט און שנאָרכט.

IV

אפ מאָרגן איז מירל אפגעשטאנען שפעט, ארום עלף אויזגער איז-
דערפרי.

איז קיב האָט שוין געשווינד דאָס האקמעסער געקלאפט, און איז הויפ האָט מען שוין אויסגעשפאנט די צוריקגעקומענע פור, וואָס האָט שמוליקן נאָך מיטן פאָגליכט איז גוראלניע אריין אָפגעפירט. דעם שווערס מעיוכעס — דער פורמאן, האָט דאָרטן לאנג לעבן דער צו-
ריקגעקומענער ברייטשקע געוואלדעוועט, געשריען אפ שמוליקס קליינעם ברודערל, וואָס פלאַנטערט זיך צווישן די פערדס פיס, און אפ דער שוויגערס שיקסע, וואָס גיסט דאָס קיב-וואסער אינמיטן צוגערוימטן הויפ. די שוויגער אליין איז האָרט אויב געשטאנען, זיך געווינדערט, וואָס שמוליק איז דאָס מאָל אזוי פרי איז גוראלניע אוועקגעפאָרן, און האָט באמ שרענדיקן פורמאן אפ א בריוו נאָכגעפרעגט. איז א ווילע ארום, ווען מירל איז דעם הויפ אדורכגעגאנגען, איז שוין דאָרטן קיי-

נער ניט געווען. א שטילקניט פון וואָך האָט גערוט דורכויס ארום די געשלאָסענע שטאלן, און דער פּורמאָן איז שוין אויב עהגעצ איז קיב געזעסן, און נאָר אינמיטן צוגעדרימטן הויפּ איז נאָך צוליב עפעס די אויסגעשפּאַנטע רעסאָרן-בריטשקע מיט איר ארנינגעשטעלטן די של גע-שמאַנע און אָן לאָשן דערמאָנט אָן אימ, דעם אוועקגעפּאַרענעם שמוליקן:

„האָט ער נעכטן באַנאַכט אין די אונטערשטע וועש לאַנג פּונ איר בעט ניט געוואָלט אָפּטרעטן... שעמט ער זיך איצט איר אין די אויגן צו קוקן, און וועט זיך דעריבער אזוי גיב פּונ גוראלניע ניט אומקערן.“ זי איז באלד אוועקגעטאַנגען צוריק אין עסצימער, זיך אינגעהילט אין ישר און זיך וואָ דער קאַנאַפע אוועקגעלייגט. ס'איז געווען אזוי שווער און עקלדיק אפּ דער נעשאַמע, גלייב מ'וואָלט נעמען דאָס האַרץ און עס אינגאַנצן אין עפעס ברודיקס אינזונקען. און פּונ אונטער די דרויסנדיקע פּאַרוואָלקנטע הימלען האָט ארנינגעקוקט דער ניער וויסער זונטיק און האָט דאָ דורכויס זיין איינציקע לאַנגוואַליקע מאַכשאַווע געשפּרייט:

„א ניע וואָכ... א וויסטע וואָך, א פּוסטע וואָכ.“

פּונ שלעכט אָפּגעשלאָפענער, אומגערענטער נאַכט האָט מיט שווערקניט געבראַכט דער הינטערשטער האַלבער קאַפּ, וואָס צום האַלדן און נאַכן די געפּילן זינען געווען מעשושטעשידיק און ישוואַכ, ווי אין אָנהייב פּונ א טיפּוס-קרענק, די אויגן האָבן זיך פּונ זיך אליין געקלעפט, און אין איינדרעמלענדיק פּאַרנעפּלטן געוויסן האָבן זיך גע-פּלאַנשערט געדאַנקען וועגן די קלעפּ פּונ האַקמעסער, וואָס הערט זיך פּונ קיב, וועגן דעם אייגענעם פּאַרלוינדענעם לעבן, וועגן דעם טעמפּן ווייטעק, וואָס אין הינטערשטן האַלבער קאַפּ, און וועגן דעם, וואָס דאָ אפּ דער קאַנאַפע וועט זי ליגן לאַנג, לאַנג:

„זי וועט דאָ דרימלען א גאַנצן טאָג.“

און זי האָט געדערעמלט דאָ, אפּ דער קאנאפע ליגנדיק, זיכ אופגע-
כאפט און באמערקט דעם געגרייטן טיש; געפרוויט צוגייט און עפעס
עסן, נאָך ניט געקאָנט, זיכ צוריק געלייגט און ווידער געדערעמלט, גע-
עפנט די אויגן אָקאָרשט גאָענט צו ביינהאשמאַשעס און האָט דער-
זען:

דער רועב האָט אָנגעטראַגן א דורכפאַרנדיקן יונגמאן, א כאזן, א
הויכ און דארט פארשוין איז א קורצ אָפּגעטראַגן סורדומל מיט א
ברודיקן פאפירענעם קראג און מיט א קאמערטאָן איז טאש. ער הערט
מיט א פאַנפענדיקן קאָל און דערפרעגט זיכ אפּ שמוליקן, ווי אפּ א
כאַשעוונ שול-באלעבאַס:

„אקלאַל, די מאדאט ווייסט ניט, ווען דער הער וועלן קומענע?“
„פאַנימאיעטיע-לי, אקלאַל, אפּ שאבעס וועלן דער הער אויכ ניט
קומענע?“

זי איז, דוכט זיכ, קלאַל ניט געווען מעכויעוו צו נודען זיכ לעבן
אימ, צו פילן, ווי דער רייעכ, וואָס ער פארשפרייט ארום זיכ, איז
ענלעכ אפּן רייעכ פון צעפוילטע געזאלצענע פיש, און צו ענט-
פערן אימ אלעמאָל דאָס זעלבע, וואָס זי האָט שוין געענטפערט
פרויער:

„כ'ווייס ניט“.
„ניינ“.
„כ'ווייס ניט“.

פרויער האָט זי אימ איז די אויגן געפרוויט דעם כידער לופטערן
און אלע פענצטער געעפנט, זי האָט געמיינט, אז ס'זועט העלפן. נאָך
ער האָט זיכ נאָכ אלץ פונ אָרט ניט גערירט. האָט זי אימ צולעצט
איינעם אליין דאָ איז כידער געלאָזט, ארויסגעגאנגען איז דרויסן און
זיכ דאָרטן אפּ די מרעפלעכ פון גאנעק אוועקגעזעצט.

פאמעלעכ, פאמעלעכ האָט זיך אָנגערוקט דער טונקעלער פארנאכט
און געשפּרייט שטיל־קניט ארום די געצייַלמע הניזער, וואָס איז זאמ-
דיקנ עק פאַרשטאַמט. ס'איז שוין קיין מענטש נישט דורכגעגאנגענ, און
די לופט האָט זיך איך ערגעץ קיין ריר נישט געטאַן. עהגעצ ווייט לעבן
דער שאַפע מיט די סטערמעס שטרוי, וואָס קעגניבער דעם גרויסן
קלויסטער-הויפּ, האָט זיך געדרייט א דרעש-מאשינ און דערדראָשן צו
נאכט צו דעם גאלעכס אויסגעטריקטע טוועס, און לינקס, פון צווישן
דעם שווערס ביימער, וואָס פון דאָרטן האָט פרויער א ביסל אַ גאנצע
מאכנע קרוויימי שאַלעם זנדענאָוסקין איז וועג ארויסגעבאגלייט, האָט
זיך דעהערט, ווי די שוויגער שמניסט איינעם פון אירע קליינע קינד-
דער — יונגלעכ, ווי דאָס קינד רניסט זיך און שרניט, און ווי שמניסט-
דיק הערט די שוויגער נישט אופ צו כאזערן אפ איר הייזעריקלעכט און
נארישן קאָל:

„אפ א מאמענט טאָר מען אזוי נישט זאָגן... אפ א מאמענט טאָר מען
אזוי נישט זאָגן... אפ א מאמענט טאָר מען נישט“.

הערנדיק דאָס געשריי פונעם וויינענדיקן קינד, האָט זיך געמאָלט,
ווי די שוויגער האלט אימ דאָרט אריבערגעבויגט וויבער די קני און
בייגט די קורצזיכטיקע אויגן גאָר נאָענט צום אָרם, וווייניג זי שמניסט.
ס'האָט זיך געטראכט וועגן דעם, וואָס אָט די נארישע און לאנגע
יידענע האָט קיין סייכל נישט, ווייסט נישט, וואזוי ארום קינדער צו גיין,
און מאכט פון זיי א טעל; וועגן דעם, וואָס ערשט ציריק מיט א יאָר
פופציג-זעכצן האָט זי, פונקט ווי איצט, געשמיסט שמוליקן, דעם איצ-
טיקן מאנ אירן, און האָט צו אימ, פונקט ווי איצט, געשרייענ:

„א מאמענט טאָר מען אזוי נישט זאָגן... א מאמענט טאָר מען אזוי נישט
זאָגן“...

און דערפאר, וואָס ס'איז איצט שוין קיין סאָפעק נישט, אז שמו-
ליך וואָלט בעצעט באדארפט האָבן א ווייב, וואָס זאָל אימ זינע קינד-

דער, פונקט ווי זיין מאמע, שמייסט, איז פון איר מיטאמאָל יעפעס א שווערע מאסע אראָפּ, און דאָס גרינגע הארץ האָט מיטאמאָל די האלב-פארגעסענע האָפענונג דערפילט:

„ווארט!.. קיינ זאכ ביגרט זי דאָ ניט צו צו אימ, צו שמוליקן, און ניט צו נאָם דער שטוב, און זי, מירל... זי קאָן דאָכ אָט די שטוב פאר-לאָזן אינ יעדער צייט, וואָס זי וויל“.

סאכאָל איינעם א פלאַן באהארפּ זי געפינען.

ס'האָט זיכ געדענקט א מיניסע, וואָס איז זיכ צוריק מיט עטלעכע יאָר בא זיי אינ קרענישטאָט פארלאָפּן:

א שווינגנדיק און פארהאקשנט וויבל, א שנור באא ריכער פאמיליע דיוויד, הייבט זיכ אופ אינ איינעם א פרימאָרגן פונעם אַנינגעזעסע-נעם אָרט, וואָגט פארן אוועקגיין קיין וואָרט ניט דעם מאַן און די שווער און שוויגער, און קומט מער אהיים ניט צו גיין.

אינ שטאָט ווערט מען וועגן דעם געוואָר, און אינ באַלעבאטישע הויזער ווערט'ט מען זיכ:

„נישקאָשע, זי וועט זיכ אומקערן... זי וועט, האישעם-יוסבאָרעכ, זיין א גאסט אפ שאבעס“.

אַבער דאָס וויבל קערט זיכ ניט אומ, און קיינער ווייסט אראיעם ניט, ווו איר געבייט איז אהינגעקומען... קיינער ווייסט ניט... אָבער איר, מירלען, איר איז איצט אזוי נייטיק צו וויסן. אָט וועט זי אויסרעכענען: „וואהינ האָט, לעמאָשל, אָט דאָס וויבל געקאָנט אהינגעקומען“.

שמוליק איז נאָכ אלץ אינ גוראלניע געזעסן און קיין מינדסטע יע-דע פון זיכ ניט צוגעשיקט. ער האָט זיכ געגרייט גיין פון דאָרטן מיט דער פארפרייסעכדיקער פארטיע אָקסן קיין ווארשע. אינ שטאָט ארײַנג איז צוליב דעם געקומען דער נעמאָן פון אָקסן-שטאל, ד' בונעס — א

קליניווקסיק פארשמאָלצעוועט און געפאקט יודל מיט א שטארק רויטן האַלדז און נאָס, וואָס האָט אים זומער א לאנגן קאפּטן געטראַגן און האָט געהאט א מעווע ניט צו פארגעסן, וואָס דער באלעבאַס זאָגט אָן. ער האָט געבראכט אהער צום פאריכטן עטלעכע אלטע שטאל-לאמ-מערנס, געקויפט פיל נייע קורצע שטריק מיט עטלעכע פוד שטיינערנע זאלץ, קעדיי די אָקסן זאָלן האָבן אפּן וועג וואָס צו לעקן. ער איז אויב ארנינגעקומען אהער אינ שמוב, ארנינגערענגענדיק מיט זיב דעם דרייב פון דער גוראלניע-בראהע, געטראַפּן מירלען איינע אליין אפּ דער קא-נאפע לינג און איר דאָ זינג שליכעס איבערגעגעבן:

„דער יונגער באלעבאַס האָבן געזאָגט... מ'זאָל געבן די פארפייסעב-דיקע קאָנטע, האָבן זיי געזאָגט“.

מירל האָט אים אויסגעהערט, זיב אפילע פון אָרש ניט גערירט און אים אינ קיב ארנינג אָפּגעשיקט.

דאָס דינסטמיידל האָט, אפּאָנעם געמיינט, אז ס'רעדט זיב וועגן עפעס ו א פארפייסעכדיקער קיילע, און האָט אפּ אים א פאָר גרויסע אוינג אויסגעגלאָצט:

„פונוואנען זאָל זי וויסן, אז זי האָט נאָך פאר פייסעב ניט גע-דינט?.. זאָל ער א פרעג געבן אינ דוויפ באמ פורמאן טעאָדאָרן“.

דאָס יודל האָט זיב אזוי לאנג אינ הויפ ארומגעהרייט, ביז מ'האָט אים פון דאָרשן צוריק צום אלטן באלעבאַס אינ שטוב ארנינגערופן און זיב בא אים דערפרעגט:

„וואָס זשע? זי האָט נאָך אלץ ניט געגעבן די קאָנטע, די יונגע באלעבאַסמע?“

די שוויגער אליין איז אהער סאָפּקאָלסאָפּ מיט דער שאל אפּ די אָס-לען ארנינגעקומען, זיב אינ קאבינעט אפּ דער שאפע אזוי לאנג צווישן די ביכער געפאָרעט, ביז זי האָט צווישן זיי איינעם א בוכ געפונען, ארנינגעקוקט אינ אים מיט אירע אייגענע קורציכטיקע אוינג און אי-

בערגעלייענט די ערשמע שורע מיט א קאָל פֿון א יודענע, וואָס לייענט
אין טײַטש-כּומעש:

„קאָנטע משזרים שנקנו חודש שבט, אָדר וניסן“*.

„נאָט“, האָט זי צום יודן בעקיוון אפֿן קאָל געזאָגט, זיכ געלאָזט
אוועקגיין און זיכ צו מירלענ ניט אומגעקוקט; זי איז געווען אויסער
זיכ, אריינגעקומען צו זיכ אהיים מיט גרויס טארומעס און גענומען
וואַרפֿן אפֿגערעגטע בליקן צו איר מאַג אינ קאבינעט, זוו ער איז מיט
געשעפֿט-מענטשן געווען פֿארנומען. זי האָט זיכ אינגעהאלטן פֿון צו
ריידן אינעם מעשעכ פֿון גאַנצן מיטיק, אָפֿגעוואַרט, ביז ער, יאַנקעוו-
יאָסל, איז אוועקגעגאַנגען דרען אינ שלאָפֿצימער, זיכ דאָרשן לעבן
אימ באַמ בעט אוועקגעזעצט און זיכ מיט אימ אָנגעהויבן שעפֿטשען
אזוי שטיל, גלײַכ עמעצער וואָלט זי פֿאַרן האַלדז ווערנג:

„פֿאַרשטייסט? כ'מיינ, וואָס איז זי שמוליקן פֿאַר א ווייב, מיש-
טיינסגעזאָגט?“

„יאָ, און ווינגאַנצן דאָס פֿירעכצ אירס... און דאָס גיינ, מישטיינס-
געזאָגט, צו דער שיינער שוועסטערקינד... און דאָס, וואָס איכ באַדאַרפֿ
איר די שטוב פֿירן און אינ זינען האָבן, אז מ'באַדאַרפֿ באַ איר די
באַקנס איבערפֿאַרבן... וואָס הייסט? אפֿילע די הינער שיק איכ איר
דאָב שעכטן.“

דער קרעפֿטיקער כּרונעט, דער באַלעבאָס, וואָס האָט גניוויש-קלוגע
אויגן געהאַט, איז געלעגן מיט די ווייניסע אירבל אינ בעט, גערויכערט
שווינגנדיק זינן פֿאַפֿיראָס און אַלעמאָל געוואָרפֿן אזעלכע גניווישע
אויגן צו דער טיר, גלײַכ ער וואָלט מוירע האָבן, אז עמעצער הערט
אונטער. ער האָט איר דערופֿ גאָרנישט געענטפֿערט. שוין לאַנג.

* קאָנטע פֿון די אַקסן, וואָס זינען געקויפֿט געוואָרן אינ כּוידעש
שוואַט, אָדער און ניסן (בערעכ פֿעווראַל, מאַרט, אפֿרעל).

אפאָנעם, געפויעלט כא זיך, אז שמוליק האָט שלעכט אָנגעטראָפּן, און געוואָלט וואָס גיכער אופהערן וועגן דעם צו ווייזן. און זי, די קורצ-זיכטיקע יודענע, האָט זיך נאָך אלץ נישט געקאָנט באַרוקן, געפינטלעך פיל מיט די ווײַס און איז שעפּטשענדיק שפּיל צו א באַשלוס געקומען: „נאָר גאַרנישט... ווען זי טרעפט אָן אפּ אנדערע מענטשן, פאר-שטייט מען דאָך שוין, וואָס ס'וואָלט געווען. האָט זי דאָך אָנגעטראָפּן אפּ אונדז... און שמוליק איז אויב א שטילע טויב... איז גאַרנישט... אָפּגעווישט די ליפּן און שא! שטיל... ווי נישט געזען“.

איז א פאָר טעג ארום איז די שוויגער אהער ארבינגעקומען צוזא-מען מיט א פאָר געדוטונגען באַלמעלאַכעס, פארבערס; זי האָט זיך נישט אומגעקוקט אפּ מירלען, וואָס איז אפּ דער קאנאָפּע געלעגן, געגאנגען מיט די באַלמעלאַכעס פונ אײַן ביידער איז צווייטן און זיי די באַלקנס אָנגעוויזן:

„זעט איר? פריער באַדארפּ מען איבערפארבן דעם באַלקן איגן קא-בינעט, און דאָס מעבל פונ דאָרטן איז עסצימער ארויסטראָגן, און נאָכדעם וועט מען דעם עסצימער איגן קאבינעט אריבערשטראָגן און מ'וועט זיך דאָרטן צום באַלקן געמען“.

די שוויגער איז, נישט אומקוקנדיק זיך, אוועקגעגאנגען, און די באַלמעלאַכעס האָבן באלד דאָס קאבינעט-מעבל אהער, איגן עסצימער, איבערגעטראָגן און זיך באלד צו דער ארבעט גענומען.

איגן שפּוב האָט אָנגעהויבן שמעקן מיט אייל-פארב, מיט א געשמירעכצ פונ נאָכרע און ענגלישער סאזשע. די אומאָרדענונג איז געוואקסן פונ טאָג צו טאָג. די פארוואַלגערטע כאַראַקטירן האָט מען שוין נישט צוגעראַמט, נישט באַטאָג, נישט באַנאכט, און די פארבער האָבן זיך נאָך אלץ געשאַן זייערס. געמאָלט פאַמעלעך אײַן באַלקן נאָכן צווייטן.

זיי זינען נאָך קלאַר קיין זקיינימ נישט געווען, אָט די צוויי יידן-
פארבער. אויסגעניימע העמדער האָבן זיי נאָך אונטער די אַנגעשמויר-
מע דעקלעך געטראָגן, און מוידלעך האָט נאָך ערגעץ נאָך זיי און נאָך
זייער מאָלערני דער וועב אוועקגעכאַפּט. שטייען זיי זיך ביידע גאַנצע
מעג אפּ די הויכע צוגעריכטע שמעלן, ווירען פאַמעלעך מיט די
ווירעלעך, שמירן צו מיט די פענדזלעך, האָבן דערפון האַנגע און
פּיפּן זיך דערבין צו אַן אומעטיקן באַלמעלאַכישן ניגן.

און אומאָל האָט זיך געטראָפּן, אַז צוליב אַ נייטיק שטיקל געצויג
איז איינעם פון זיי אויסגעקומען דעם צווייטן ביידער אדורכגיין און
דאָרטן עפעס באַמערקן. ער איז אַרונגעקומען צוריק אַ ביסל אַן אופ-
גערגעמער, זיך אַרומגעקוקט, צי קיינער אַכוצ זיין כאַווער איז דאָ
ניטאָ, און האָט געפרעגט באַ אימ אפּן ווונק:
„ניט קיין מועסע באַלעבאַסמעלע, אָ?“

ער האָט זי שוין טאַקע אינזינען געהאַט די גאַנצע צייט, וואָס ער
האַט זיך דאָ מיט זיין כאַווער אפּ דער הויכער שוועל אוועקגעזעצט,
פאַרייכערט מיט אימ די פאַפּיראַסן און אימ איינע פון זינע יינגלשע
מינסעס אָנגעהויבן דערציילן:

„איז דאָס געווען... צוריק מיט אַ יאָר אַכט איז דאָס געווען... גע-
אַרבעט האָבן מיר דענסטמאַל אינ קאַזאַנעם דאָרפּ קלאַקע, און אַ
יונג שנורעלע איז דאָרטן באַמ באַלעבאַסאַם געווען, אַ רירעוודיקע, אַ
דורכגעטריבענע“.

און מירל איז דענסטמאַל געלעגן אפּ דער קאַנאַפע, וואָס אינ
צווייטן פאַרוואַלגערטן ביידער, אינעם ברייטן דעקאָלירטן שטוב-כאַ-
לאַט, וואָס מיט די גאַלאַכישע אַרבל, זיך געהילט אינ דער דינער שאַל
און געזען פאַר זיך די פאַרשיידענע ערטער, וווינן זי קאָן, פאַרלאָזן-
דיק אָט די שטוב, אוועקפאַרן:

„סנוויסני: ערגער ווי דאָ קאָג איר שוין איבערהעצ ניט זינט.“

ארום און ארום איר זינענ געשטאנען די בעטן, ביידע גארדע-
דאָב-שאפעס, וואָס מיט די שפיגל-סירן, די ווייכע שטולן פון זאל מיטן
היפּשן וואש-קאסע, וואָס פון אים נעמט מען שוין גאנצע טעג ניט
אראָפּ די נאסע פּאַדלֶאָגע-שמאמע. אלץ האָט דאָ אויסגעזען, ווי אינ א
מאָדנעם ערעוו-פייסעב, וואָס קומט פּאַר אינמיטן כוידעש עלעל. די
ארוםיקע לופט איז נאָכ פון נאָכמיטאָג: אָן געווען פארפּינצטערט און
טונקל, דער מויעב מיט די געדאנקע פארנעפּלט און פארטראָגט און
געדוכט האָט זיך שוין, און דער הונטיקער שאָג קומט פּאַר ניט איצט,
נאָר מיט פינף-זעקס יאָר צוריק.

א מניסע מיט אַ בוב איז נאָכ צו אָט דעם אלץ צוגעקומען, א
מניסע מיט הערצס אַ נני צוגעשיקטן העברייזשן בוב, וואָס שמעקט מיט
נני פּאפּיר, מיט פּרישער דרוק-פארב און מיט פרעמדן באַכער.

דער ברייטערענער האָט עס איינמאָל צווישן דער איבעריקער קאָ-
לעספּאַנדענץ געבראכט צו דער שוויגער אינ שטוב. האָט מען זיך אלע
ארום דעם ארומוגעשמעלט און מוירע געהאט דערפאר, ווי פאר עפעס
לעבעדיקס. עמעצ האָט עפעס באמערקט אינ דער פעסטער מענערשער
האנטשירפט, וואָס אפּן אדרעס:

„ווארט... אפּן אדרעס שמיט דאָך בעקיוון שמוליקס נאָמען ניט
דערמאָנט.“

און נאָך:

„וואָס זשע דענ? מ'האָט פרוער ניט געוואסט, אז אזוינע, ווי מירל,

מוז טאָמעד האָבן אַ באַכער נאָכ פון מיידליוויז?“

האָס בוב איז דאָ אַ היפשע וויילע אפּן מיט געלעגט און האָט
אלעמען אויסגעזען, ווי אַ לעבעדיקע אונטערגעוואָרפענע אווירע-פרוכט.

ס'האָט דערמאָנט אָן מירלס און נאָכ עמעצנס אַ בעשטפּעסדיקער זינר,
און מ'האָט ניט געוואסט, וואָס דערמיט צו טאָג:

„זאָל מען עס מירלען נישט אָפּשיקן, ביזוואנען יאנקעו-יאָסל וועט קומענז?“

מ'האָט עס איר, סאָפּקאָלסאָפּ, ארנינגעשיקט, איז זי געוואָרן מאָדנע אופגערעגט און צעטרענגט. זי האָט זיך געשווינד אָנגעטאָן און האָט זיך געלאָזט גיין אפּ דער טעלעגראַפּ-סטאנציע, נאָך באלד האָט זי זיך אומגעקערט, געשיקט דאָס דינסטמיידל צו דער שוויגער אין שטוב און איר אָנגעזאָגט:

„אפּ א בריוו זאָל זי דאָרטן פרעגן, זי הערט? צוזאמען מיטן ביכ, זאָל זי זאָגן, האָט באדארפט א בריוו אָנקומענז.“

בא דער שוויגער אין שטוב האָט מען פון דענסטמאָל אָן אָנגע-
הויבן זוכן אייצעס און אָפּגעהאלטן בעסאָד קליינע אסיפעס:
„וואָס הייסט? מען מוז דאָב סאָפּקאָלסאָפּ מיט שמוליקן איבעריידן
און מיט אימ אַינשמועסן, אז ס'איז פאר אימ קיין לעבן נישט.“
מ'האָט פארשטאנען: מ'מאָר אימ מיטאמאָל נישט זאָגן, אז אלע
ווייסן שוין, וואָס צווישן אימ און מירלען איז דענסטמאָל שאבויסע-
נאכטס פאָרגעקומען. מ'האָט געזוכט דערצו דעם פאסיקן מענטשן,
אין גוראלניע ארנינג צו שיקן, און מ'האָט זיך אָפּגעשטעלט אפּ דער
געוועזענער קורסיסטן מיריאָם אייצע:
„עפּשער איז זי טאקע גערעכט, מיריאָם... עפּשער פאסט טאקע
דערצו דער יונגערער ליובאשיצ דער סטודענט?“

איינמאָל פאר זונ-זעצן האָט ער זיך א פארשמויבטער פון גוראל-
ניע אומגעקערט, דער יונגערער ליובאשיצ דער סטודענט. ער האָט גע-
האט א שמויכלדיק פאָנעם פון א מענטשן, וואָס האָט פון גוטסקניט

אָפּגעטאָג אַ שלײכעם, וואָס פּאָסט נײַט פּאַר אײַם, און האָט דערצײלען
אײַנעם באַזונדערן כײַדער, וווּהײַן מ'האַט אײַם אַרײַנגעפּירט:

”יאָ, ער האָט דאָרטן מיט אײַם אײַבערגערעדט, מיט שמוֹליקן”.
אָרומ און אָרומ זײַנען געשטאַנען קײַמאַט אַלע דערוואַקסענע שװב-
מענטשן מיט דער שװײַגער און מיט דער געוועזענער קורסיסמן מײַר-
יאָמ בערשאַש. מע האָט זײַך געהײַט פּאַר אַ פּרעמד אױער. מ'האַט פּאַר-
טריבן פּונדאַנען די קלײַנע קײַנדער און געקוקט דעם שװײַכלדיקן
שאַלעכ אײַן פּאָנעם אַרײַן:

”זאָגט ער, הײַסט יעס, אַז שמוֹליקן האָבן זײַך געשטעלט טרערן אײַן
די אױגן, בעשאַס ער האָט אײַם, לײַבאַשיצן, דערזענען?”

דער יונגער סטודענט לײַבאַשיצן אײַן געווען אַ גרויסגופּיקער, אַ
וואַקסיקער, אַ געפּאַקטער און אַ בלאַנדער, ווי אַלע לײַבאַשיצערס. ער
אײַן געשטאַנען אָנגעשפּאַרט מיט זײַנע ברייטע פּלײַצעס אָן דער פּינער-
קאַסע און האָט אױסגעזען מײַד פּונעם וועג. אַלײַן אײַן ער סאַבאַקל
געווען אַ שטיקל פּאַעט, געהרוקט זײַנע לײַדער אײַן אַ סטודענטישן
זשורנאַל, זײַך דערפּאַר געגאַלט די וואַנצעס, געבקייעט מעשוּגענערױוּן
וועגן וואַס-ניט-אײַן און האָט געהאַט אַן אײַגענע מײַנונג וועגן טאַלס-
טאַיען. נאָר ווען ער האָט גערעדט וועגן שמוֹליקן, האָט ער באַקומען
דאָס זעלבע קײַנדערײַש-שװײַכלדיקע פּאַנעם, ווי בעשאַס ער אײַן שיקער,
און געדוכט האָט זײַך, אַז אַט-אַט וועלן זײַך באַ אײַם אַלײַן טרערן אײַן
די הײַפּשע בלײַלעכע אױגן באַווייזן:

”האַט, הײַסט עס, שמוֹליק אַ זאָג געטאַג, בעשאַס ער האָט אײַם,
לײַבאַשיצן, נאָר דערזען:

זע נאָר — שװײַק! האָט ער אַ זאָג געטאַג, ווי קומסטו אהער,
שװײַק?”

ס'האַט אױסגעזען, ווי שמוֹליק מײַנט, אַז אַלע ווײַסן שױן, פּאַר-

וואָס ער קומט אהיים ניט, און שעמט זיך אפילע פאר אימ, שויליקן.
 נאָר נאָך דעם, ווען, שפאצירנדיק איבער דער גוראלניע, האָט ער, לוי-
 באשיצ, מירלס נאָמען דערמאָנט, האָט אימ שמוליק אונטער דער האנט
 אָטגענומען און אָנגעהויבן ריירן אזוי שטיל און אזוי מאָדע, אז אימ,
 לויבאשיצ, האָט שוין אויב פארן הארץ א קלעם געמאָן.
 „דו פארשטייסט, שויליק? האָט ער צו אימ געזאָגט. מירל איז א
 שלאק... געוויס א שלאק, נאָר אז זי וויל, קאָן זי זיין גוט“.
 און נאָכדעם האָט ער געשוויגן, שמוליק, און טרערן זינען אימ
 אינ די אויגן געשטאנען, יא... און נאָכדעם האָט ער אימ, לויבאשיצ,
 נאָכאמאָל אונטער דער האנט אָטגענומען און אימ געזאָגט:
 „מיינ ניט, שויליק, אז אזעלכע מירלס זינען פאראן א סאכ... ס'איז
 מער ניט, זאָגט ער, זי רעכנט מיך פאר א נאר, מירל... וואָר פאר א
 נאר רעכנט זי מיך“.

V

שמוליק איז טאקע אהער ניט געקומען; ער איז גלייב פון גוראל-
 נייע מיט די וואָסן קיין וואַרשע אָפגעפאָרן.
 צום שווער אינ שטוב זינען פון אימ געגאנגען אָפטע טעלעגרא-
 מעס וועגן דעם גרויסן ברענענדיקן מארק. ער האָט דאָרטן, ווי נאָר
 א געניטער סויכער, דעם מעקעב פאריסן, באשלאָסן צו בלייבן מיט
 זינע אָסן אפילע אפ דער צווייטער וואָך און האָט געפאָרערט, מ'זאָל
 אימ וואָס גיכער פון אלע נאָענטע און זינטע אָסן-שטאלן די „גרויסע
 פּורדן“ ארויסשיקן.
 כאטש שווער אינ קאבינעט האָט מען זיך וועגן דעם מעיאישעו גע-
 ווען עמלעכע מאָל אינ טאָג. מ'האָט אהין שוין אריינגעלאָזט די קליינע
 קינדער און געפרעגט האָט מען שוין אפ לעצאָנעס א דייע אפילע
 מאמ קלענסטן זעקסיאָריקן קליינענדיקן יונגעלע, וואָס ס'שמעקט פון אימ

מיט שטאל און וואָס די שוויגער אליין שמניסט אימ אָפּט אינ גע-
זעסל:

„וואָס זאָגסטו, שמענדריק מיט די גלעקעלעכע?.. שיקנ אָקסנ?“
מ'איז געווען ניט אפצוקלוימערשט אופגעלייגט.

„וואָס הייסט? אז גאָט העלפט, דער מאַרק גיט זיב אַזינ, פארדינט
מען דאָס אַ גאַנצן גוויז מיט געלט.“

די שוויגער האָט זיב געמאכט אַן אויסרויך און איז אַרזינגעקומען
צו מירלענ איבן ישמיבל קלוימערשט א קוק געבן, צי די באַלקנס קומען
ניט ארויס צופיל טונקל. זי האָט געשראָפּן מירלענ אינעם אופגער-
דעחטן עסצימער אַפּ דער קאַנאַפּע לינג און איר דערציילט, אז שמו-
ליק געפינט זיב איבן וואַרשע און אז מ'שריבט אימ איצט א
בריוו:

„יא, וואָס זשע זאָל מען אימ עפעס פאַר איר, מירלענ, צושריבנ?“
מירל האָט גלייכגילטיק מיט די אַקסלען א צי געמאָג:

„גאָרנישט... זי האָט איבן ניט וואָס צו שריבנ.“

זי איז געשטאַנען מיטן פּאַנעם צום פענצער און ניט געזען,
מיט וואָס פאַר אַן אויסזען די שוויגער האָט די שטוב פאַרלאָזט.
און גאַכדעם איז זי צוריק געזעסן אַפּ דער קאַנאַפּע, געפילט, ווי די
שטוב איז איר נימעס, און ווידעראמאָל געדענקט, אז זי באַדאַרף עפעס
טאָג:

„זי מוז געפינען א מיטל, וויאזוי אָלט די שטוב צו פאַרלאָזן.“

ס'האָט זי ערגעץ געצויגן און ניט געלאָזט אַנזויצן אַפּ אַן אָרט.
האָט זי עטלעכע טעג צייט געהאַלטן איבן איינ גיינ איבן שטאָט אַרזינ,
זיב דאָרמטן לאַנג איינע אלייבן אַרומגעדרייט און האָט סאַפּקאַלסאַפּ צו
נאכט צו פאַרקערעוועט אַפּ דער שמיילער בלוואַר-גאַס, צו איר געשוועס-
שערקינד אידע שפּאַליאַנסקי. ס'האָט זיב איר געדוכט, אז זי באַדאַרף

זאָגן איר, אידענ, וואָס הערט זיך ניש צו צו די צינישע קלאַנגענ, וואָס
גייענ ארום וועגנ איר אינ שמאָט:

„הער, אידע, דו ביסט שוין געוויס בא זיך העפקער, נאָר דאָך, וואָס
וואָלסטו אַליין געזאָגט, ווענ מ'דערציילט דיר: מירל האָט אוועק-
געוואָרפן שמוליקס, וויל מיט אימ משר ניש ווינענ?“

אונ ס'ראָוו איז שוין אויסגעקומענ, אז אידע איז צו אַוונט צו אינ
איר ריכער שטוב ניש געווענ, זיך עריגעז פראַנק אונ פרינ ארוםגעפירט
מיט א יונגן שטארק ריכטן אָפיצער, וועמענ מירל האָט דאָ אינמאָל
אינ בינהאשטמאָשעס געטהאָפן, אונ בידע שטוב-דינסטן האָבט ניש גע-
וואָסט, ווהינ זי איז אוועקגעגאנגענ אונ ווענ זי וועט קומענ.

אינ אלע פינף באַדאָרימ איז געווענ פינצטער אונ שמיל. קימאט
אומעטומ זינענ געלעגן גרויסע נייע קאָווריצעס; אפ די קאָווריצעס איז
דורכויס געשמאנענ ניי-מאָדנע ווייכע מעבל אונ האָט אויסגעזענ אזוי
פאָרטהאכט, גלייב ס'ווייסט פיל סוידעס וועגנ דער באלעבאָסטע, דער
שטאָט-פארשוין, וואָס בלייבט אומגעטריי דעם מאנ, דענסטמאָל, ווענ ער
פארדינט גרויסע געלדער ערגעז אינ די ווינטע רוסישע גובערניעס;
וועגנ דעם, וואָס ער, דער באלעבאָסט, וועט סאָפּקאָלסאָפּ וועגנ דעם גע-
וואָר ווערנ, אונ באַרעוו וועט אָט די שטוב ווערנ.

נאָך א פאָר שאָ וואַרשט אונ וואַלגערנ זיך אפ דער זידענער שלאָפ-
זאָפּע, וואָס בא אידענ אינ צימער, האָט זי סאָפּקאָלסאָפּ פארלאָזט אָט
די שטוב מיט א געפיל פונ עפעס א בלאַנדזשענדיקן פוסטעפאָסניק. זי
איז געגאנגענ צוריק אהיימ אונ האָט געדענקט, אז אינ אָט דער גאנ-
צער גובערניע-שטאָט איז זי איבעריק אונ עלנט; אז אלע מענטשן,
וואָס קומענ איר אנטקעגנ, האָבט מיט זייערע גענג עפעס באשטימטע
צילן. טוענ זיי עפעס, איז דאָס נאָר, וואָס זיי מוזן. אונ זי, מירל... זי

הייבט זיב אָן דערמאָנען אָן אלץ, וואָס זי האָט אינ איר לעבן געמאַכט
און וואָס דערפון איז ארויסגעקומען:
„קיינ אומגליק וואָלט, דוכט זיכ, ניש געווען געשען, ווען זי וואָלט
פון געבוירן אָן געווען לייגן אין בעט און זיכ ביז הינט פון אָרט קיינ
דיר ניש געטאָגן“.

און זי האָט סאָפּקאָלסאָפּ לאכלומן אופגעהערט צו גיין אין שטאָט.
גאנצע טעג איז זי אין שטוב געזעסן, געטראָגן איינעם און דעם
זעלבן קויטיק רויטלעכט און צעבראסטעטן כאלאש מיט עמעצנס א פאָר
גרויסע מאנצבלישע שמעקשיב, זיכ אָטגעטאָגן אין אָט די בעגאָדימ נאָכ
באלד, ווי זי איז ארום עלפ אזויגער אינדערפרי פון בעט אופגעשטאנען.
זיכ דאָס פאָנעם ניש געוואשן און די האָר ניש פארקעמט, זיכ איז
עס צימער אפ דער קאנאפע אוועקגעלייגט און זיכ פאָרט געמאטערט
און געליטן פונעם אלטן געדאנק:

„אויב זי וועט בעמעס ניש געפינען קיינ מיטל, וואזוי פון אָט
דעם איצטיקן לעבן ניצל צו ווערן, איז דאָכ שוין פארפאלן אלץ... און
אָט דאָ געפינען זיכ, בא די זינדענאָוסקים אינ שטוב, ס'איז שוין יעדן-
פאלס ניש פאר איר, און ס'קען זיכ שוין לאנג ניש פארצויען“.

די שוויגער האָט פון נאָכ דער מניסע מיט שמוליקס בריוו לאכלומן
אופגעהערט צו איר צו ריידין. איינמאָל איז זי אהער מיט איר שיקסע
ארטינגעקומען און זי צוזאמען מיטן דינסטמיידל אוועקגעשטעלט מיר
און פענצטער צו זייפן און די כאדאָרימ ראמען. זי האָט דאָ געפינטלש
מיט די ווועס און גערעדט ניש צו מירלען, נאָר צו זיי, צו דער שיקסע
און צום דינסטמיידל:

„וואָס הייסט? ס'איז דאָכ שוין קימאט פיר כאדאָשימ, זינט מ'האָט
דאָ אפילע די ווענט ניש ארומגעווישט“.

דאָס גאַנצע בעמגעוואנט האָט זי זיי געהייסן אין גאַרמאן אַרויס-
טראָגן לופטערן און נאָך א פּאָדלאָגע-פּוצער האָט זי אין שטאַט אַרײַנג-
געשיקט און אכטונג געגעבן, ער זאָל, פּוצנדיק אין שלאָפּצײַמער, די
בעטן מיט די שאפעס אָפּרוקן. דאָרטן, אין דרייטן כײדער, האָט זי
שוין אפּילע דאָס קלײדל אונטערהעוויבן און זיך פּאַרקרימט, אַראָפּ-
קוקנדיק צו דעם שטאַרק אומדריינעם פּאָדלאָגע-ווינקל, וואָס זי האָט גע-
פונען. ס'האָט זיך געהערט ווי זי שפּיט הילכיק אויס, שרעט אָפּ אין
א זינט, אוועקרוקנדיק איינס פון די בענקלעך, און לערנט דעם פּאָדלאָ-
גע-פּוצער מיט עקל און אפּ גויניש:

„העט ווסקריז... העט ווסקריז“*.

און מירל איז דענסטמאָל נאָך אלץ געלעגן אפּ דער קאַנאַפע און
זיך פון אָרט ניש גערירט. ס'איז איר שוין גאָר שטאַרק ניםעס געווען
דער גאַנצער אַרומ און אַרומ. א מעשוונעדיקער ווילן האָט זיך געפּילט
אָנצונעמען לעבן דער ברוסט פּאַרן כאַלאַט און רײַסן, רײַסן, האָט זי
כײדע הענט צום פּאַרשטעלטן פּאַנעם שטייפּ, שטייפּ צוגעהריקט און
זיך געעקט פון וויימעק:

„ס'איז דאָך אַן אומגליק, אַן אומגליק... אזא מיין אומבאַהאַלפּן-
קײט... סאַכאַקל איינ פּלאַן באַדאַרפּ זי האָבן, און דער פּלאַן זאָל ניש
זײַן, און אומגעלעב זאָל זײַן אימ צו געפּינען“.

בא דער שוויגער אין שטוב האָט מען זיך געריכט אפּ שמוליקן.
מ'האָט שוין דאָרטן אפּילע געוואוסט, ווען און מיט וואָס פּאַר א צוג ער
וועט קומען.

מאָנטישיק זינדענאָווסקין האָט מען דאָרטן געפּאַקט אינמיטן העלן

* אומעטומ... אומעטומ.

טאָג בעשאַס ער, דער צעטראַגענער, האָט זיך אפּ א רעגע צוליב גע-
שעפט פון שטאַט אראָפּגעכאַפט. מ'האַט אים אָפּגעווארט, ביז ער וועט
פונעם פעטערס, יאנקעוו-יאָסלס, קאבינעט ארויס און אים ארביינגעכאַפט
איז א באזונדער כידער:

„מאַנטישק, א גרויס אומגליק האָט דאָך געטראָפּן שמוליקן! מאָג-
טישק, וואָס לייגט מיר עס אָפּ?.. ואפּ וועמען פארלעָזט מיר זיכ?“
מאַנטישק האָט צעטראָגן געקוקט אפּ די ווייבער, וואָס האָבן אים
ארוםגעשטעלט, און געדענקט די עפלעכע מענטשן, וואָס זיינע גע-
בלייבן אפּ אים ווארטן דאָרטן, בא אים איז קאָרדאָר.

אקעגן א מענטשן זעקס-זיבן האָבן דאָרטן, מינאסטאמ, נאָך בא-
דארפט בלייבן ווארטן... איז צוויי בענק באדארפּ ער נאָך דערנאָך זיין...
און זיי, די מומע מיט מיריאָם ליובאַשיץ, זאָגן, אז ס'איז א גרויס
ראכמאַנעס אפּ שמוליקן... ווארט. ער, מאַנטישק אליין, האָט שוין, דוכט
זיך, אויב אמאָל א טראכט געטאָג, אז ס'איז פון אַנהייב אָן קיין שידעך
נישט געווען... א? וואָס זאָגט זי, די מומע?.. געוויס... ער איז אליין
מידע:

„אפּ אים, מאַנטישק, ליגט א כויוו, ער זאָל עפעס אָנהייבן צו טאָג.“
ער איז איז איז איז איז באלד אוועקגעלאָפּן צוריק אהיים, צו זינע
געשעפטן. נאָר שפעטער איז ער ווידער אהער אראָפּגעקומען און
האַט זיך מיט א שארפּן קלונג ארביינגעריסן גלייב צו שמוליקן איז
פלייגל.

ער האָט דאָרטן געטראָפּן מירלען אינעם צעבראסטעטן כאלאט און
איז די מענערשע שמעקשיכ אפּ דער קאנאפע לייגט און האָט צעטראָגע-
נערהייט באמערקט:

איז די ציכטיק-ריינע כאדאָרימ איז צוגעקליבן און שטייל צוליב
שמוליקס קומען. מיט א בלויען יאַמטעוודיקן סערוועט איז שוין אפילע
איז עס צימער דער טיש פארשפּרייט. נאָר דאָס אלץ קער זיך נישט אָן

מיט איר, מירלען, וואָס וואַלגערט זיך אפּ דער קאָנאָפּע. אונ דערפֿאַר
זראַכט זיך מער וועגן איר, איידער וועגן אימ, און ס'ווערט מאַדנע
אומעטיק סני פון די אָפּגעוועקסטע פּאַדלֶאָגעס סני פון די אויסגעשטעל-
טע שמוּלן.

ער איז דאָרטן לאַנג אַקעגן איר געזעסן, זיך געמאַכט, גלויב ווי
ער באַמערקט גאָרניש, און האָט לאַנג דערציילט וועגן זינע געשעפטן,
וועגן זינע מוטער, שוועסטער און קליינעם ברודערל, וואָס ער האַלט
אויס און וואָס ער וווינט מיט זיי איינינעם, זינט זינע פּאַטער איז
געשטאָרבן און האָט געלאָזט שלעכטע געשעפטן.

„די שוועסטער זינע, האָט ער דערציילט, איז סאַכאַקל מיט צוויי
יאָר יונגער פון אימ. אַ שוואַרצע איז זי, אַ ציגלנערן, און ריינדן רעדט
זי פון געבוירן אָן אַ סאַך, מאַלט, ווי פון אַלעסן סיסטעם אַ בייטלמיל.
אַ יאָר נאָך דער גימנאַזיע איז זי געזעסן שטיל אינ דער היים, זיך
גענודעט און גערעדט אַלדאָס ביזן אפּ קורסיסטנס. ערשט הינטמיקן
ווינטער האָט זי זיך אָטגעהויבן אַננריידן, אַז זי האָט אַ שטימ, און
אָטגעהויבן זינגען באַ אַ פּראָפּעסאָר.“

מירל האָט אין זינע רירעוודיק צעטראַגן פּאַנעם געקוקט און האָט
גלויבנדיק געוואַרט. מיט יעדער רעגע איז קלאָרער געוואָרן, אַז מ'האַט
אימ אַהער פון דער שוויגער צוגעשיקט. ס'איז געווען אַ כירעש, וואָס
ער הויבט ניט אָן:

„יאָ, וואָס זשע קלערט זי וועגן שמוליקנע? וואָס, שטעלט זי זיך
פאַר, קען פון אזאָ לעבן זינע דער מאַכלעס?“

נאָר ער האָט, כאַפּנדיק אפּ איר צעטראַגענע בליקן, נאָך אַלץ מיט
פאַרשיידענע מיניסעס געשאַטן, און צו גלויבן איז שוין ציטנווונן גע-
ווען, אַז ער האָט דערבוי קיין מיין ניט, ער וויל נאָר פון איר אַ ביסל
דעם אומעט פאַרטרייבן:

„ער, מאַנטשיק, האַלט זיך לאַבלוטן ניש פאַר קיין מוזיקער. נאָר דער שוועסטערס קאָל קאָן ער מאַמעש ניש אַריבערשראַנגן. עפעס אַ מינ גרילצנדיקע קוויטשערין, און ניש פונ ברוסט, נאָר ערגעץ פונ נאָרנל און פונ נאָז. ער בעט זי: זינג ניט, ווען איך בין אין דער היים, און זי באַליידיקט זיך, וויינט און קלאָנגט זיך איבער אים פאַר זינע באַקאנ-טע: אַן אייגענער ברודער, זאָגט זי, וואָלט זי באַדארפט אונטערהאַלטן און איר מיטפילן, און ער לוידיג וואָס ער פילט איר ניש מיט, נאָר ער וויל איר צעשטערן דעם גאַנצן אידעאַל פונ איר לעבן.“

אַלעמאָל האָט ער זיך אָפגעשטעלט, זיך צעטראָגענערהייט אין איר איינגעקוקט און דערביי עפעס אַ געדאַנק געכאַפט. און נאָכדעם איז ער שוין אינגאַנצן אַנשווינגן געוואָרן, אַראָפגעלאָזט די אויגן און אָנגע-הויבן גלעטן דעם בלויען סערוועט. איצט איז שוין דאָס שווינגן געווען אַ שווערס און נאָגנדיקס. ס'האַט זיך געהערט, ווי אין קיך דערפֿרענט זיך די שווינגער באַ דער דינסטמויד, צי מ'האַט אפֿ די קישנס ווייניע ציבן אָנגעצויגן, ווי זי גייט פונ דאָרטן מיט איר שיקסע אין שלאַפֿ-צימער אַרײַן און פֿאַרקעט זיך לאַנג באַ דער שאַפֿע, זוכנדיק דעם ניי-טיקן שליסל, ווי זי העלפט דאָרטן דער שיקסע די ציכלעך אָנציען, גייט פונדאַנען צוריק אַהײם אוועק און קוקט זיך דאָ אפֿ קיינעם ניש אום.

מאַנטשיק האָט זיך סאַפֿקאַלסאַפֿ צעטראָגענערהייט מיט איר גע-זעגט און איז אוועק צום פעטער יאַנקעוו-יאָסלען אין שטוב. אין פּאָ-דערשטיבל האָט ער דאָרטן ניש דערקענט עפעס אַ לײַטישן יונגמאַן, וואָס האָט אים די האַנט געגעבן, און איז גלײַך אַרײַן אינעם באַזונדערן כיידער, וווּ מ'האַט אים אַיבעראַנײַט אַרומגעשטעלט. די שוואַרצע אויגן האָבן באַ אים געשמראַלט, זיי האָבן אויסגעזען פאַרכאַלעמט און האָבן געקוקט אפֿ די אַרומיקע מיט זייער גאַנצער אויסגעלאָצטער גרייט:

„וואָס קענ מען האָבן צו מירלענע?.. ער איז דאָרשן איצט געוועסן אקעגן א שאַ... זאָגנדיק דעם עמעס: ער ווייסט ניט, וועמען ס'איז איצט ערגער — מירלענע, צי שמוליקנ“.

און דענסטמאָל, ווען די ווינבער האָבן אימ דערשטוינט אָנגעקוקט און געוואָלט אָנהייבן באַלוימעס צו אימ באַטלענע, האָט ער שוין צע-מראָנגן איבערן ביידער ארומגעשפּאַנט און האָט זיי ניט באַמערקט, זיכ פּלוצעם אָן עפעס דערמאָנט און זיכ נאָכאמאָל אקעגן זיי מיט אַן אופגעהויבענעם פינגער אָפּגעשטעלט:

„זי איז א קלוגע, האָט ער צו זיי וועגן מירלענע מיט אַט דעם פינגער געשאַקלט, א דורכגעטריבענע איז זי... ער, מאָנטשיק, האָט גאָר פון אָנהייב אזויפיל ניט געוויסט“.

מירל האָט אימ באַמערקט, בעשאַס ער האָט זיכ א באַלעמדיק-פּאַר-מראַכטער יצוריק צום טראַמוווי געלאָזט גיין און איז נאָענט פּאַרביי אירע פענצער דורכגעגאנגען. עפעס איז איר פּלוצעם אַרײַן אין קאָפּ, האָט זי אימ אין שוויכ אָנגעקלאַפט און זיכ דאָרשן איבעראַנניס מיט אימ ריידן אוועקגעשטעלט:

„ניין, מאָנטשיק באַדאַרפּ ווייסן פּרױער: אויב יער אַינלעט זיכ איצט אהייבט איז אַט דער שמועס זייערער ניט איבעריק נייטיק“.

אירע אויגן מיטן פּאָנעם האָבן דערביי ניט געוואָלט וועגן עפעס ווייסן, און ער, מאָנטשיק, איז אַנטקעגן אַט דעם פּאָנעם געשטאַנען, געדענקט, אז ער האָט קיין צינט ניט, און האָט זיכ דאָך געהאַלטן אין דער מנילע:

„וואָס? ער אַינלעט זיכ? כאַסוועכאַילע... אדעראַבע“.

ער האָט פּאַר איר דערעכערעצ און גייט נאָכדעם צוואַמען מיט איר אין שטאָט אַרײַן. און אז זי באַשטעלט אימ אַפּ מאָרגן אויב, האַלט ער זיכ ווידער אין דער מנילע און זאָגט איר צו. אין קאָפּ דרייען זיכ באַ אימ געדאַנקען, אז זי טראַכט די גאַנצע צייט וועגן עפעס א זאכ,

וואָס זי וויל בעקיוונ פארשוונגן, ניט וועגן דעם, וואָס זי רעדט; אז שמוליקן, וועמען ער האָט ליב, באַדארפֿ ער עפעס זאָגן וועגן איר, דער אינמערעסאנטער אונ קלוגער, וואָס איז שוין געוויס מיט אימ קיין פאָר ניט. נאָר ווען ער באַגלייט זי אהיים און גייט נאָכדעם איינער אליין צוריק צום טראַמוווי, פאַרגעסט ער אָן אָט די אלע געדאַנקען און פאַרטיפט זיך צעטראַגענערהייט אינ זינע באַטאַגעדיקע געשעפטן. אינעם איבערפולטן באַלויכענעם טראַמוווי-וואַגאָן זעצט זיך צו אימ צו דער זעלבער יונגעראַמאן, וואָס האָט אימ אַמאָל באַם פעטער יאַנקעוו-יאָסלען אינ פאָדערשטיבל די האַנט געגעבן; דער יונגעראַמאן רעדט צו אימ וועגן אַ באַקאַנט געשעפט, און ער, מאַנשיק, קוקט אימ אָן מיט גרויסע אויסגעלאָצטע אויגן און איז באַרויגעז אַפ זיך אליין: „מיינע, ער, מאַנשיק, זעט זיך טאַקע איבער אַ טאַג מיט הונדער-טער סאָכרימ, אָבער וואָס הייסט, ער דערקענט שוין קיין מענטשן ניט?“

VI

שפעטלעך אינאָוונט איז מירל אינ עטלעכע טעג אַרומ נאָכאָמאָל מיט מאַנשיקן אינ שטאָט אַרײַן געפאָרן, דורכגעגאַנגען מיט אימ די צענטראַל-גאַס און דערזען נאָך פונדערווייטנס, ווי באַ איינעם אַ ליידיקן ראָג וואַרט זיי אָפֿ נאָסן העלער. ער שטייט דאָרטן איינער אליין אינ זיין ברייטן האַרבעס-מאַנטל, האָט אַ אומגליקלעך פאַנעל און קוקט איר, מירלען, גלײַב אינ די אויגן.

קעדיי ניט צו באַגעגענען זיך מיט אימ, איז זי באַלד מיטן פאַר-טראַכטן מאַנשיקן אַריבער אַפֿן צווייטן טראַטוואַר און מיט אימ דאָרטן אַרײַנגעגאַנגען אינ אַן איבערגעפולטן, רוישיקן קאַפּע-הויז, וווּ קלעפּ פֿון טעלער האַבן נאָך פֿון פאַרנאַכט אָן מילכאַמע געהאַלטן מיט די שריינעדיקע ניונימ פֿונעם אונטערגעריסענעם אָרעסטער. נאָר ווען

זי איז פון דאָרטן אַרום האַלבער נאַכט מיט מאָנטשיקן אַרויסגעגאַנגענע,
איז דער באַכער אין האַרבסט-מאַנטל נאָכ אלץ אַנטקעגן קאַפּע גע-
שטאַנען און, ווי פּרוּזער, גלויב אפּ איר געקוקט. דערזענדיק אים, האָט
זי אזש אַ ציטער געמאַן און זיכ פּונ שרעק צו מאָנטשיקן צוגעדריקט:
„מאָנטשיק איז אַ מיינונג, ווי יענער קוקט?“

מאָנטשיק האָט אפּ אַ רעגע פּונ זינע וועשעפט-געדאַנקען אופּגע-
וואַכט און איר שנילע ניט פאַרשטאַנענע. ער האָט געוואָרפּן אַרום זיכ
אַ צעמאָנגענעם כליק, נאָר וואָרנישט ניט באַמערקט. גייענדיק אין איינ-
שורע מיט איר, האָט ער זיכ באַלד ווידער פאַרטראַכט וועגן דער קוראַ-
פּאָליער פאַטעקע-פאַבריק, וואָס גייט שלעכט און האַלט זיכ באַ פאַרקויפּן:
„יענע וואָב האָט זיכ אים אינגעגעבן צונויפּצופירן די קוראַפּאָליער
אַקציעאַנערן מיט די קוינימ... ווען דער דירעקטאָר זייערער איז ניט אזא
הונט און אזאַ כאַבאַרניק, וואָלמ עפעס די ניע וואָב געקענט דערפּונ
אַרויס.“

פּלוצעם האָט ער זיכ אָפּגעשטעלט און האָט מיט צוויי פינגער דעם
אַנגעברויגעזשטן אונטערגעשפּאַרט:

„וואָרמ... ער קאָן זיכ בעשומיפּן ניט דערמאַנען, צי אפּ דער
שעלעגראַם, וואָס ער האָט באַמאַן געקלאַפּט דעם דירעקטאָר, האָט ער
זיכ אונטערגעכאַסמעט, צי ניינ?“

ער האָט זיכ בעמעס שלעכט געפילט און אַ קוק געמאַן צו מירלען
מיט אזאַ בעמלעריש פּאַנעם, גלויב ער נייטיקט זיכ איצט שטאַרק אין
איר ראַכמאַנעם:

„מירל מוז אים מויכל זינע. ער מוז אפּ אַ רעגעלע אין נאָענטן
שעלעגראַם אַרזינלויפּן און דאָרטן אַ ספּראַווקע מאַכן.“

נאָר מירל האָט אים, דעם צעשהאָגענעם, נאָכ אליין געענטער צום
שעלעגראַפּ צוגעפירט און אים דאָרטן אויסגעזודלט, פאַרוואָס ער וויל
זי אליין אין דרויסן ניט לאָזן:

וואָס מאַכט ער קונצן, מאָנטשיק?.. זאָל ער די רעגע ארניג אינ
טעלעגראַפ. זי וועט אָן אימ אויב צו זיב אהויב טרעפן.

ס'האָט זי געצויגן צוריק, צו נאָסן העלער, די גאנצע צייט, וואָס זי
האָט צו מאָנטשיקן גערעדט, און נאָב דעם, וועג זי איז איינע אליינ
שטיינ געבליבן אפן פּוּסמ טראַטואַר און זיב אומגעקוקט. „ער“ איז
נאָב אלץ געשטאנען האַרטן באַם דאָג גאָס און האָט איר נאָכגעקוקט.
ער האָט האַרטן גאַרנישט ניט געוואָלט; ער איז נאָר געווען אומגליק-
לעב — און האָט איר נאָכגעקוקט.

פּלוצעם האָט זי זיב מיטן פּאַנעם צו דער פּאַרשטאַט אויסגעדרייט
און זיב געשווינד איז א דראַשקע ארנינגעוועצט.

זי איז געווען אינ קאָס אפּן געפיל, וואָס צייט זי צו אימ, אפּ זיב
אליינ. אפּן וואַלדערן זיב באַ די זינדענאָוסקים אינ שטוב און אפּ דעם,
וואָס פּוּן אלץ, וואָס זי האָט אינ איר לעבן געטאַן, איז קיינ איינציקע
ניצלעכע זאָב ניט ארויסגעקומען:

„אַט באַדארפּ זי א מיטל צו באַפּרענען זיב פּוּן שמוליקן און האָט
אימ ניט“.

„און אַט דרייט זי זיב שוינ עטלעכע טעג מיט מאָנטשיקן אינ
שטאַט ארום און קלעהט באַ אימ וועגן אַט דעם מיטל פּרעגן. און
אינגאנצן איז דאָס איבעריק און נאָריש... וואָרעם ער, מאָנטשיק... ער
איז שמוליקס א קאָרעו און האָט אימ ליב. און כּוּצ דעם...“

„וואָס קאָן ער איר דערופּ זאָגן?“

זי האָט ניט באַמערקט, ווי זי איז די פּאַרשטאַט-טריק איבערגע-
פּאַרן און איז צו דער עקסטער גאָס צוגעקומען. פּלוצעם האָט זי דער-
זען, ווי די פענצטער פּוּן איר שטוב, אכּוּצן שלאַפּצימער, זינען אלע
שטאַרק באַלויכטן און באַרימען זיב פּאַרן פינצטערן האַלב-נאַכטיקן
דרויסן:

„געסט האָבן מיר, געסט, געסט“.

זי האָט זיך דערשמוינט אין אָט די באַלויכטענע פענצטער אינגע-

טוקט:

„עפּשער דער פּאָטער אירער, צי די מוטער... זי האָט זיי פונ נאָך דער כאסענע אפילע קיין איין בריוו ניט געשריבן.“

אַבער נאָך אין קאַרדאָר, וווּ דאָס דינסטמיידל האָט הינטער אירע פּלייצעס די טיר פארשלאָסן, האָט זי שוין באמערקט, אז ס'איז קיין זאך ניט געשען און אז קיין געסט זינען ניטאָ; שמוליק איז נאָר נאָך אַ כוידעש וואַלגערן זיך פונ ווארשע פּאָשעט צוריק צו זיך אהיימ געקומען. געקומען אזוי מאַדנע שטיל און אַ ביסל שעמעוודיק, ער ווייסט: קיין איבעריקער נאכעס ווארט שוין דאָ ניט אפ אימ.

דער קאַפּ מיטן בערדל זינען באַ אימ געווען אַפּגעשאַרן פונסני און אזוי נידעריק, גלייכ ס'וואַלט מאַרגן ערעוו-פייסעך זיין. זיין ליכטיקער אָנצוג איז געווען אַ גינער, אַ ווארשעווער; די גינע שיך האָבן אונטערהגעסקריפּעט. און אליין האָט ער שוין אויב אויסגעזען אזוי גיין, צאפּלדיק און פריש — ס'האָט זיך געדוכט, אז ער איז נאָר-וואָס פונ באַד געקומען, אז פאר דער צייט פונ זיין זיצן אין גוראלניע און אין ווארשע האָט ער אפ זיך געארבעט און האָט זיך פונ פיל פונ זינע ינגלשע טנועס אַפּגעוויינט.

מירל איז דאָ אין עסציימער דורכגעגאנגען און זיך צו אימ נישט אומגעקומט. ס'איז אימ געוואָרן אַ ביזויען פארן באיאָרטן גרייז-גרויען און אומריינעם ידן, זייער אַקסן-קויפּער. דער יוד איז דאָ מיטן שמעקן אין האנט און מיט די קאליע העליש-רויטע אויגן פארן פיש געזעסן און האָט פארשפּרייט ארום זיך אַ רייעך פונ שארפן שמעק-שאַבעק און פונ צייגן-פלייש. און שמוליק האָט שעמעוודיק דעם קאַפּ אראָפּגעלאָזן און גענומען ביסן מיט די ציין דעם שפיץ פונ אַ שוועבל-שמעקל. די אויגן זינען באַ אימ געוואָרן פארטרערט.

מירץ איז שוין דערווייניג געווען אין דעם באַלויבטענעם זאל. זי האָט דאָרמאָן דעם אייבערשטן סאַק פֿון זיב אַראָפּגעצויגן און נישט גע-
וואַסט, פֿאַרוואָס זי איז פֿון עס צימער נישט אַרײַנגעגאַנגען גלײַכ רעכטס
אין פינצטערן שלאָפֿכידער. זי האָט זיב געוואָלט אָן עפֿעס דערמאַנען,
נאָך נישט געקאַנט, און געדענקט, אז שמוליק שטייט אין צווייטן
כידער; גענומען צוליב עפֿעס גאַכאַמאַל אָנטאָן דעם סאַק, נאָך אימ
באַלד צוריקגעלייגט און איז דורכטן עס צימער אוועק גלײַכ אין פינצטערן
שלאָפֿכידער. זי האָט דאָרטן נישט אויסגעטאָן דאָס ענגע שוואַרצ-
זינדענע קאַפּטל מיטן אינגע צויגענעם גאַרסעט און זיב גלײַכ אין בעט
אוועקגעלייגט. זי האָט זיב פֿאַרשטעלט מיט ביידע הענט דאָס פּאַנעם
און זיב גענומען גרייטן צו דעם, וואָס ס'וועט באַלד פֿאַרקומען:
„אַן עק... איצט מוז שוין נעמען אַן עק...“

ס'איז געווען שטייל אין אלע אַרומיקע כאַדאַרימ. אינמיטן דער
שטילקייט האָט זיב געהערט, ווי שמוליק שפּאַנט פֿאַמעלעכ אַרומ אי-
בערן עס צימער, ווי דער ברודיקער יוד, דער אָקסן-הענדלער, האָט הא-
נאָע פֿון די פּאָר טויזנט דובל רעוועכ, וואָס וועלן אימ איצט אפּ זײַנע
קליינע פּראָצענטן אויספֿאַלן, און קאָן זיב נישט אָפּוואַנדערן פֿונעם
מאַרק, וואָס שמוליק האָט אָנגעטראָפּן:

„אַזאַ מאַרק, מעג ער זאָגן, געדענקט מען נישט פֿון נאַפֿאַלעאַנס
צײַטן אָנ... וואָס רעדט ער, שמוליק? זיבן דובל א פֿוד?..“

זײַנע קאַליע אויגן מיט די איבערגעקערטע רויטע ווײַסע האָבן אימ
געטרערט. די טרערן זײַנען אַראָפּגערוגען אפּ די באַקן און ערטערן זײַן
דעהגרייכט די גרײַז-גרײַע, ברודיק פֿאַהגעלטע באַרד, און ער האָט עס
נישט געפֿילט, געשטופּט טאַבעק אין טאָז און געהאַלטן דאָס שמײַכל-
דיקע פּאַנעם עטוואָס פֿאַריסן, ווי אַ בלינדער, וואָס כּאַלעמט וואַכנדיק.
ער האָט געכאַלעמט וועגן נאָכ אינעם אַזאַ גליקלעכען מאַרק:

„איז אויב שמוליק וויל טאקע באלד נאָב סוקעס זווידעראמאָל קיין ווארשע גיין, וועלן אין סטאַלינער וואָלאָוניע* מוזן בלויבן די פּאָ-פּיווקער אכצן יאלעווקעס**... און די זיבן יעליסאוועטער, וואָס שטייען בא דער טיר... יאָ, און דער לעבעדיקער, אָט דער, וואָס מיט די גרויסע הערנער... א מאָדנע זאכ: אָט די הרנן שטייען שוין אָט א בעזשבן פון פערטהאלבן כאדאַשימי און נעמען נאָב אפ זיבן קיין לויב נישט... ער האָט זיי א טאפ געטאָן אָט דאָ יענע וואָכ, עמ... עם הייסט נישט קיין לויב... ער האָט פּינז אַזעלכע אָקסן“.

דער יוד איז סאָפּקאַלסאָפּ אוועקגעגאנגען, און די טיר האָט נאָב אימ שמוליק פארשלאָסן. די שטילקניט איז שוין איצט געווען א גאנצע, ווי אינמיטן דער נאכט. און געהערט האָט זיבן נאָר, ווי שמוליק שפאנט פאמעלעכ איבערן עסצימער, ווי זינע נניע שייב סקריפען אונטער און דערציילן עפעס וועגן דעם, וואָס אימ, דעם באלעבאָס זייערן, איז שלעכט, וועגן דעם, וואָס ער טראכט איצט וועגן איר, מירלען, וואָס ליגט אין פינצטערן ביידער אינ בעט, האָט זי ליב, וויל צו איר אריינגיין, נאָר קאָן ניט און ווייסט ניט וואווי; פילט אז ער איז אומגליקלעך, און אפ אייביק, אייביק וועט שוין פון אימ אָט דער אומגליק נישט אוועק:

„און אָט איז ער איצט, אשטוייגער, נאָב פיר וואָכן צייט צו זיבן אהיים געקומען...“

געלט האָט ער נאָר נישקאָשעדיק פארדינט... ער ווערט א גוויר... קאָפּטן מיט מאטאָנעס האָט ער מירלען אהיים אָנגעקויפט... ער האָט געמיינט: זיי וועלן איר געפעלן, האָט ער געמיינט, און נאָב האָט ער געמיינט:

* אָקסנשטאל.

** ניט-קעלביקע בעהיימעס.

„ער וועט נאָכ זעקס וואָכן אהויב קומען, וועט זי מיט אים ריידן
אַנהייבן...“

ער האָט נאָכ אלץ געביסן מיט די ציין דאָס שוועבל-שמעקעלע, און
איז די אויגן זינגען אים נאָכ אלץ געשמאנען די טרעדן:
„אז זי האלט אים פאר א נאר, מירל“.

פאר די אויגן איז אים געשמאנען איר פאָנעם, א פרישס און עט-
וואָס א שמעקנדיקס. איצט ליגט זי האַרטן אין צווייטן פינצטערן כיו-
דער אפן בעט און האלט פארמאכט די אויגן. עפשער שלאָפט זי שוין
דאָרטן, און עפשער ניין. ער האָט געוויסט:

ווען ער גייט צו איר צו, וואָלט ער איר נישט געהאט וואָס צו זאָגן.
און דאָס איז ער אהין געגאנגען, פאמעלעכ, טריט בא טריט, זיב אלע
מאָל אָפגעשמעלט, דעם אראָפגעלאָזטן קאָפּ נישט אופגעהויבן, און
האָט געדענקט:

„זי האלט אים פאר א נאר, מירל“.

ער איז די שוועל פון פינצטערן כידער אריבערגעטראָגן, זיב אָפ-
געשמעלט. די שניג פונעם באלויכמענעם עסציימער האָט אהער דער-
גרייכט; אנטקעגן, אין בעט, האָט זיב שוין געוועבט איר פיגור, א
שלאַנקע און בייגיגע פיגור, אן ענג-איינגעצויגענע אינעם שוואַרצן
שמאָלן קליידל. פאמעלעכ, פאמעלעכ איז ער צו איר מיט אן אראָפגע-
לאָזטן קאָפּ געגאנגען; געמאָן א שפאָן, זיב אָפגעשמעלט, און ווידער
א שפאָן געמאָן. איצט האָט ער שוין געזען איר פאָנעם. פארוואָרפן
עסוואָס ארונטער איז עס הויב איין קישן געלעגן, און די אויגן זינגען
געווען פארמאכט. א וויילע איז ער פארן בעט מיט אראָפגעלאָזטע
אויגן געשמאנען. ער האָט געוויסט, אז ער באדארף זיב צוריק אומ-
קערן און איז דאָס נאָכ נעענטער צוגעגאנגען, דערזען איר אראָפגע-
לאָזטע האַלכ-אויסגעצויגענע האנט אפן זימל פון בעט און זי שטייל
פאר אַס דער האנט אָנגענומען.

ער איז געשטאנען אזוי שטיל, שטיל, האלטנדיק איר האנט און
האָט שטיל צו וויינען אָנגעהויבן.
זי האָט באַ אימ די האנט ניט אוועקגענומען. ער האָט געהערט: זי
האָט ווי פֿון האַלבן שלאָפֿ אַ זיפּצ געטאָג און האָט געזאָגט מיט אַ
מאָנאָטאָניש שטיל און פֿארשלאָפֿן קאָל:
„וואָס באַדאַרפֿסטו מיכ, שמוֹליק?“

דענסטמאָל האָט ער זיכ אפֿן בעט אַרָפּגעזעצט און האָט כליפֿען
אָנגעהויבן. ער האָט געקושט איר האנט, ער האָט פֿיל געקושט אָט די
האנט. זי האָט די אויגן נישט געעפֿנט און געשוויגן. ער האָט זיכ נע-
ענטער צו איר צוגערוקט און זי אַרומגענומען. זי האָט נאָכ אלץ די
אויגן נישט געעפֿנט און געשוויגן. און דאָרשן, אינ קיב, האָט זיכ שוין
דאָס שטאַרק פֿאַרשלאָפֿענע דינסטמייַדל אַפֿ אַ ווילע פֿון שלאָפֿ אפֿ-
געכאַפֿט. זי האָט געשלעפֿט די באַרוועסע פֿיס איבער דער פֿאָדלאָגע,
אַרומגעגאַנגען פֿון כּיידער צו כּיידער און האָט אויסגעלאָשט די לאַמפֿן.

VII

אַ טאָג נאָכ וואָס שטעשטאָנע, ווען שמוֹליק איז אַפֿ אַ פֿאָר שאָ אין גו-
ראַלניע אַריין צוגעפֿאַרן, האָט מירל אינ איר געלג לעדערנעם סאַק
עטלעכע זאַכן פֿאַרפֿאַקט און זיכ געגרייט נאָכ אינ דעם זעלבן טאָג
אוועקפֿאַרן צו איר פֿאַטער אַהייבן.
זי האָט דערבני צו קיינעם קיין וואָרט נישט אויסגערעדט און האָט
זיכ געהאַלטן פֿעסט באַ איר באַשטימטן פֿלאַן:
„איצט נעמט שוין געוויס צו אלץ אַנ עס... זי ווערט ניצל פֿון די
זינדענאָוסקים“.

באַ דער שוויגער אינ עסצימער האָט זיכ דענסטמאָל באַטאָג שוין
שטאַרק דער צוימ-גראַליע-טאָנעס געפֿילט. דער באַלעכאַס איז דאָרטן

אויבנאָן אפ זינג ברייט, קאָווערזוכערישן שטייגער געזעסן, און א פארמעגלעכע דורכפאָרנדיקע קרויווע האָט דאָרטן לאנג מיט איר מאן דעם לאַרטן פארבראכט און האָט צו הויב אפ איר קליינשטעמלדיקן קאָל גערעדט.

מ'האָט געשמועסט וועגן דער ווארשעווער מומע פערל, אז ווי שמוליק דערציילט, האָט זי זייער א גוט יאָר געהאט; אז דער היגער מומע עסטערן איז איצט, קיין אינגארע, עפּשער בעסער, ווי בעשאס דער מאן ואירער האָט געלעבט, און זי פאָרט אלע זומער קיין אויסלאנד; און אז מאַנטשיק, וואָס האלט זי אויס, איז געבוירן געוואָרן פונקט אינעם יאָר, וואָס כאט פּעטער אזרעל-מייער איז געשמאָרבן דאָס ער-שטע ווויב; ער איז שוין אלט זעקס און צוואנציק יאָר און פארדינט גרויסע געלטער, נאָר ער האָט ציט און רעדט קיינמאָל נישט וועגן כאסענע האָבן.

פלוצעם איז עמעצער פון די אייגענע אריינגעקומען און האָט דער שוויגער אפן אויער מירלם סאָך אַנגערוימט. די שוויגער האָט עס באלד אפן מאַנס אויער איבערגעשעפּטשעט, גענומען אימ קוקן גלויב אין פאָנעם אַרײַן און דערבײַ מאַדנע געפײַנטלײַט מיט די אויגן. די לעצ-טע עטלעכע טעג האָט שמוליק אויסגעזען אזוי פרוילעך. דעם צווייטן טאָג דאָשעשאַנע באַטאָג האָט מען אימ געזען שטיין צוזאמען מיט מירלען אפ די גאנעק-טרעפּלעך אקעגן דער זון, און זי, די שוויגער, האָט שוין אפּילע נאָכדעם געפרעגט אן אייצע באַ מיריאָם לײַבאשיצ: „אשטייגער, זוער צו וועמען באַדארף, נאָך מיריאָם יוישער, אָן-הייבן פרזער צו ריידן? א? אוואדע קומט, אז מירעלע זאָל פרזער אָן-הייבן, א?“

די שוויגער איז באלד מיט דער שאל אפ די אקסלען צו מירלען איג פליגל אריינגעקומען און דאָרטן אָנגעהויבן פאָרויכטיק צו ריידן, פרז-

ער צו דעם דינסטמייזל און נאָכדעם נאָך פּאַרויכטיקער צו איר,
מירלענ, אליינ:

„אפ לאנג פאַרסטו, מירלעע?“

און נאָכ:

„עפּשער וועסטו צווארטן אפ שמוליקנע?“

מירל האָט זיך געהרייט צווישן אירע צוויי פעקלעך מיט אן ערנסט
פאַראקשנט פאַנעם, גענומען אפגיב דעם אייבערשטן מאנטל אָנטאָן,
געשיקט נאָך א דראָשקע, און דערבני אפ דער שוויגערס שנילעם גע-
ענטפערט אַפּגעהאקט און קורצ:

„זי ווייסט נישט.“

„זי וועט זען.“

„זי קען נישט ווארטן.“

אזוי שטארק איז זי איצט מיט איר פלאן בא זיך געבליבן; ס'איז
איר שוין אפילע געווען א בידעש אפ זיך אליינ:

„אָט די פאַשעמע זאך האָט זי דאָך גרינג געקאָנט מאָן צוריק מיט
א בידעש און מיט צוויי... ווו איז איר די גאנצע ציט דער קאָפּ
געווענע?“

איך מעשעכ פון דער גאנצער אכצנשאַעדיקער באן-רניזע האָט זי
זיך געפילט אזוי גרינג און פריש, גלויב ווי פיל פון אירע אמאָליקע
און איצטיקע האָפענונגען הענגען אָפּ דאפּקע אָן דער נעסע, און גלויב
זוי פון איצט אָן הייבט זי אָן צו לעבן פונסני. ס'איז געווען איבעריק
גוט אָפּצושטיין גאנצע האַלבע שאָען באמ ריינעם, ברייטע פענצער
פון וואָגן צווייטן קלאַס און צו קוקן אפ די פרעמדע שטיבלעך, אפ
די אומבאקאנטע פעלדער און האַריוואָנטן, באפּוצטע מיט סעדער און
וועלדלעך, וואָס באווייזן זיך געשווינד דעם גיכ-לויפנדיקן צוג און בלי-
בן אויב אזוי געשווינד פון הינטן. ס'האָבן זיך בעשאַסמיסע געדענקט
די אייגענע בלויע אויגן, וואָס קוקן ארויס מיט גרויס אומעט פון און-

טער די לאנגע שווארצע וועס. ס'האָט זיך אויך געדענקט, אז זי, די שלאָקוואַקסיע און שוואַרצ-געקליידטע, איז איצט פֿרני און איינע אַליין צווישן אָט די אלע פֿרעמדע-עמדיקע רניזנדער, וואָס קוקן אפּ איר מיט שטאַרק-ניגערדיקע אויגן יעדעס מאָל, וואָס איר קומט אויס נאָענט לעבן זיי דורכגיין, פֿרעמט איר מיט גרויס דערעכערעץ אָפּ דעם וועג און דערוועגן זיך דאָ נישט מיט איר רייזן אָנצוהויבן. איינער אַ בלאַנדיג, וואָס האָט, זיצנדיק אַנטקעגן איר, די גאַנצע צייט געשלאָנגען מיט גרויס אינטערעס די בלעטער פֿון זיין דינשישן בוך, האָט צולעצט אפּ איר אַ היפשע וויילע די אויגן אָפּגעשטעלט און זיך לינטיש דער-פֿרעגט:

„נישט מיט איר האָט ער זיך פֿאַרצווייאָרן און איטאליע באַגעגנט?“

אפּ אַ גרויסן וואַקזאַל, וווּ דער שטאַרק-פֿאַרשטויבטער צוג האָט אַ גאַנצע האַלבע שאַ אָפּגעמעמט, האָט איר לאַנג נאָכגעקוקט אַ וואַקסיער און ריכטער קריסט, אַ יעגער, באַ וועמען ס'איז איבער די פֿלייצעס אַ צווייערנדיקע ביקס געווען אַריבערגעוואָרפֿן. ער האָט זיך אַרומגעדרויט באַמ טיש, וווּ זי האָט אַינ וואַקזאַל געפֿרישטיקט, און זיך צולעצט פֿונקט אַנטקעגן איר געזעצט טיי פֿרינקען.

פֿאַרנדיק אפּן צווייטן מאָג פֿונעם לעצטן וואַקזאַל מיט דער פֿור, האָט זיך נאָך אָט דאָס אלע געדענקט, און געטראַכט האָט זיך דערבני מעמושטעשדיק און גרינג וועגן אַ ניי לעבן און וועגן דעם, וואָס זי האָט גוט געמאָגן דערמיט, וואָס אפּ דער שוויגערס אָנפֿראַגן האָט זי געענט-פֿערט אומבאַשטימט און קאַלט:

„זי ווייסט נישט, זי וועט זען“.

אַבער נאָך איז יענעם זעלבן מאָג אַרומ אַיינס אַזיגער, ווען די אומגעריכטע באַלעגאַלישע פֿור איז מיט איר איז אַנאָהייב ישמעל אַרענ-געפֿאַרן, האָט אפּ איר פֿון די אַלט-באַקאַנטע פֿאַרמאָרעשכוירעדיקע

הניזער מיט אמאָליקן יזעש אַ בלאַז געטאָג, און דערפילט האָט זי אינ זיב צוריק ואווי שטארק די מיידלשע וואָכעדיקע פוסקניט, גלויב זי איז קיינמאָל פונדאנען נישט ארויסגעפאָרן און איז איצט אהער נישט געקומען.

דאָס גאנצע נישטיקע און פאראַרעמטע שטעטלע מיט זינע אלט- באקאנטע אָרעמע און צעוואָרפענע הניזער איז ווי פארהגליווערט געוואָרן אפ דער איינציקער לאנגאַנעדיקער מאכשאַווע:
„נישט צום איבערמאכטן איז דער אומגליק... און נישט צו האָפּן איז פאראן אפ וועמענ...“

און דאָרמט, אַ ביסל נידעדיקער, האָט שוין פון הינטערן מארק ארויסגעקוקט איר פאָטערס שטוב מיטן גאנעק; זי, די שטוב, איז דאָרמט, ווי סאַמעד, אומעטיק געשטאנען און נאָב אלץ דערציילט יעדן מענטשן, וואָס איז לעבן איר פאָדערשטער וואגט אדורכגעגאנגען:
„שוין כאסענע געהאט מירל... שוין דאָרמט, איז פאָרשטאָט פון קראב, מירל.“

קיינער איז זיב מיט איר זען נישט געגאנגען, און קיינער האָט זיב מיט איר קומען נישט דערפרייט. איז שטוב זינען קיין שינום נישט פאָרגעקומען. גיטלע האָט נאָר גענומען דעם שאבעסדיקן פארוק אפ אינדערוואָכן, און דאָס צירונג אירס האָט נאָב אלץ געפעלט. דערזענע-דיק צום אָנהייב מירלען, האָט זי זיב פאמעלעכ-פאמעלעכ אופגעשמעלט פונעם בענקל, וואָס פארן קיילעכדיקן טיש, געוואָרן רויט און קוימ-קוימ שמיבלען אָנגעהויבן:

„זעט נאָר, האָט זי שעמעוודיק און שטיל אַ זאָג געטאָג. — מירלע...“

און איבער עפעס האָט זי נאָב אלץ נישט אָפגעלאָזט דעם בלאט פון קיילעכדיקן טיש, וואָס אפ אימ האָט זי ביידע הענט געהאלטן. ס'איז איר, אפאָנעם, שטארק מאָדנע געווען סיי דאָס, וואָס מירל איז איצט

פלוצעם און אומגעריכט אהיים געקומען, סײַ דאָס, וואָס פאר די גאנצע פערטהאלבן כאדאָשימ פון איר וויינען אין פאַרשטאַט פון קראב האָט מען פון איר קיין טמונאם וואָס ניש געזען, און נאָר שמוליק האָט צוגעשריבן פאר איר גרוסן אין יעדן בריוו:

„ס'קאָזט אייך גריסן זוגאַסי האיעקאָרף מאָראם מירעלע טיכיע“.

גלאַט אזוי, אפּאָנעם, האָט שוין גימעלע צוגעגעבן:

„זי האָט זיך אפּן פּאָנעם גאַרנישט פאַריכט, מירעלע“.

און באלד האָט זי באַט דינסטמיידל צוגענומען די קאָמפּרעסן און איז אוועקגעגאנגען זיי צולייגן אין שלאַפּצימער ר' גראַליען, באַ ווע-מען ס'האָט זיך די לעצטע צייט ווידעראמאָל אָפּגערופּן די ווינטער-דיקע באלאָס.

אַנגעפּאָנענערהייט איז ער דאָרטן אין איינעם פון די צוויי אלטע הילצערנע בעטן געלעגן. ער האָט געהאלטן דעם בלעכענעם קאָמפּרעס באַט בויב און האָט נישט געקרעכצט.

„ב'לייג, האָט ער דאָרטן מירלען געזאָגט און האָט דערבן שעמען-ווען

דיק אַ שמייכל געטאָן, כ'ביי ערשט באַטאָג אַרומגעגאנגען“.

זינג פּאָנעם האָט אויסגעזען געל און יערגער ווי אלעמאָל, און דער

שמייכל האָט שוין מער צו זינג שפּיציקער נאָז נישט געפּאָסט.

קוקנדיק אפּ אימ, האָט זיך איבער עפעס געטראכט, אז ער וועט שוין

קיין סאך נישט לעבן, אז דאָס קאָל זינגט איז שוין געביטן, ווי דאָס

קאָל פון אַ מענטשן, וועמען מ'האָט שוין אפּן הימל אַרופּגערופּן און

אימ דאָרטן זינג בוכ מיטן גוזארדין באַוויזן:

„נא, קוק: שטארבן וועסטו... ווענט? — דאָס איז נישט דינג זאך“.

פאַרנאכט, ווען דער ווייטעק איז באַ אימ איבערגעגאנגען, האָט ער

זיך פונעם בעט אָפּגעהויבן און האָט געהייסן די פּוּר שפּאָנען, קעדרי

איז קאַשפּעריווקער וואָלד אוועקצופאַרן. ער האָט דאָרטן געמוזט זינג.

ער האָט אָנגעטאָן דעם פּאָר-באלאָט, צוגעגאנגען צו מירלען און,

מראכטנדיק וועגן עפעס, געשמאנען פאר איר א ווילע מיט אן אראפ-
געלאזטן קאפ.

אינ דרויסן האט שוין אפ אים די געשפאנמע פון געווארט, און
גיטעלע איז אין ביידער נישט געווען.

מעגלעך, אז ער האט געמראכט וועגן דעם, וואס איר, דער צוגאסט
געקומענער שאכטער, וואלט ער איצט באדארפט א מאטאנע געבן און
האט נישט בעיאד.

פלוצעם האט ער בא איר געפרעגט:

„ווי לעבט זיך איר עפעס? ער מיינט, ווי לעבט זיך איר מיט
שמוליקנ? קיין שלעכטער מאן באדארף ער נישט זיין...“

נאך אליין האט ער שוין, אפאנעם, דערפילט, אז ס'איז נישט דאס,
וואס ער האט איר זאגן געוואלט, און זיך פארשעמט, זיידער דעם קאפ
אראפגעלאזן, געמראכט א ווילע און זיך צולעצט אופגעכאפט:
„פא! וועלן מיר גיין פארן“.

וועגן עפעס האט באלד נאך זיין אוועקפארן שטיל און פאמעלעך
די שווינגנדיקע גיטעלע אָנגעהויבן דערציילן:

וועגן דעם, וואס דער קאשפעריווקער וואלד איז שוין גארניש אזא
מעצע, ווי מ'האט געמיינט, האט זי דערציילט; וועגן דעם, וואס דער
קארעו זייערער, דער קאסיר, האט שוין בא זיי נישט וואס צו טאן און
איז שוין אפ א שטעלע בא די סאכרימ-שומפוימ פון קרניזשטאט.

„נו, און א מענטש איז ער דאך פון טאמער אָן א פיינקער, און
איבערגעגעבענער און א באטראכטער. וועלוול בורנעס האט דאפקע
געשיקט צו אים, ער זאל איבערהויבן צו זיין פאטער, און האט אים
געוואלט געבן שווינט רובל א יאָר... איך מיט גראליען האבן אים
דאפקע צוגערעדט... און אוועקמל דער ראָוון האט אים אויך געמאסט
פאר א מעשווענעם... נו, איז ער דאך אן אקשן, האט ער נישט גע-
וואלט“.

און נאָכדעם האָט מען געטרונקענ טיי און נישט געהאט מער וואָס צו ריידן. און נאָכדעם איז מירל לאנג איינע אליינ אינ דרויסן בא דער פיר געשמאנעט און האָט אפן שמעטל געקוקט.

אליץ איז דאָרטן, ווי שמענדיק, געווען פוסט און משוועדיק געפאלן. שפעט אינ בינהאשמאנשעס איז די פארצווייאָריקע לערערין פאָליע געגאנגען צו דער אקושערקע שאַץ, וואָס וויינט אפן דאָרפ. און דער געהילף-פּראָוויזאָר סאפּיאַן האָט אויב אהינ אוועקגעשפּאנט, און דער קרומער סטודענט ליפּקיס... און אינ שמעטל איז געווען טונקל און קיל, און א ווינטל האָט זיך געיאָגט נאָכן מארק-שטויב. און וואָווע בורגעס האָט שוין געוויסט, אז זי איז געקומען, און איז דערפאר אזוי פרי צו זיך אפן פּולוואַרק אפ נאכטלענגער אוועקגעפאָרן. און נאָר אינ דער היפּשער סארעגערער קלויז, וואָס האָט מיט אירע באַלויבטענע פענצטער פונעם קעגנבערדיקן הינמערגעסל ארויסגעקוקט, האָבן זיך געשאַקלט משוועדיק דערשלאָגענע יודן און האָבן מיט גוואלדיק-שרויעריקע קוילעס נאָכגעשרינען דעם כאַזן:

„לרוד!!!“

עפעס א געפאקטער און פריש-אויסגעשלאָפענער באַכער מיט א פרעמד אינטעליגענטיש פארגרעכט פּאָנעם, אפּאָנעם א נייער לערער אינ סאלמעטוירע, האָט דאָ גאָר נאָענט דורכגעשפּאנט אינ דער פינצטער פונ קילן טיבלעס אָוונט, ער האָט ווי א ציטער געגעבן מיט זיין גאנצן קרעפטיקן קערפער און א טראכט געטאָג מיט פארגעניגן:

„דאָרטן, וווייניג ער שפּאנט, וועט זיין ליכטיק און ווארעם; א לאַמפ וועט ברענען אפן פיש מיט די אָנגעגאַסענע גלעזער טיי, און א ווערטל וועט מען דאָרטן קאָנען זאָגן.“

נאָר איר, מירלען, האָט איצט שוין אליץ אויסגעזען אזוי איבעריק און נאריש. נאריש איז געווען דאָס, וואָס, פאָרנדיק אהער, האָט זי די גאנצע צייט אפּ עמעצן א האַפּענונג געהאט. נאריש איז געווען דאָס,

וואָס בא דער אקושערקע אינעם באַלויכטענעם גווייזשן שטיבל האָבן זיך איצט צונויפגעקליבן פונקט די זעלבע, וואָס האָבן זיך שוין אהיין צונויפגעקליבן פארצווייאַרן, און ריינדן איצט פונקט דאָס זעלבע, וואָס זיי האָבן שוין דאָרטן גערעדט פאראיאָרן. אלע: די אקושערקע, פאָליע, סאפיאַנ, ליפּקויס, זינגען נישט צופרידן מיטן לעבן, נאָר קיינער פון זיי שוט גאָרנישט, קעריי אָט דאָס לעבן איבערצומאכן. און אפ דער וועלט זינגען פאראן פיל אזעלכע נישט-צופרידענע אקושערקעס, פאָליעס, סאפיאַנס, און אלע קומען זיי זיך איצט אינגאָונט צונויפ אינגאָלויב-טענע הניזער, וואָס אינגאָרשיידענע שמעט און שמעטלעך, און אלע גייען זיי נאָכדעם אוועק צו זיך אהיימ און טוען דאָרטן ווינטער דאָס, וואָס זיי האָבן שוין געטאָן נעכטן, דאָס, וואָס ס'איז שוין פיל מענטשן פאר זיי נימעס געוואָרן צו מאַן.

און סאָפּאָקאַלסאָפּ... איצט, אינגאָט דעם קילן פארנאכט, וואָס נעמט ארום די וועלט...

„ערגעצ מוזן דאָך איצט, סאָפּאָקאַלסאָפּ, זינג אזעלכע, וואָס פרווונ טאָן עפעס אנדערש“.

ווען זי איז צוריק אינגאָרשיידענע, האָט דאָרטן אינגאָרשיידענע צימער שוין פון לאנג דער הענגלאָמפּ געברענט, און ליבקע די רעבעצן איז שוין דאָרטן פון לאנג געזעסן, געשמייכלט צו דער שווינגנדיקער גיטעלעך און דערבני וועגן איר, מירלעך, עפעס גאָר א צינישע ווינטערשע זאך געזאָגט.

„אזוי גאָר?“

מירלעך איז דערפון געוואָרן שטארק עקלדיק און שווער. זי איז ארינגעגאנגען אינגאָרשיידענעם כוידער, וואָס קעגניבער דעם פינג-טערן זאל, זיך אָפּגעשטעלט און אימ בא דער שינג פון לאָמפּ בא-טראכט. אלץ איז דאָרטן געווען וואָכעדיק: די טישלעך נישט צוגע-

דעקט, די לופט קאלט, גלניכ איז דרויסן וואָלט איצט ווינטער געווען
און מ'האָט שוין דאָרטן די הרובע פון א כוידעש צייט נישט געהייצט;
איז דער ליידיקער שאפע איז געהאנגען אירם אן איבערגעלאָזט קליידל
מיט אן אָפגעטראָגן האַרבסט-דעקל, א קורצס און אפ וואטע, דאָס
געלעגער איז געווען נישט פארבעט, נאָר איבערגעדעקט, אזוי אז די
קאָפּ-קישנס האָבן פון אונטער דער קאָלדרע גלניכ מיט דעם איבערבעט
ארויסגעשטעקט. און געדוכט האָט זיכ איבער עפעס, אז ס'איז פיל
גרינגער אייביק טאווענאד צו זיין, אידער איז אָט דעם בעט זיכ
נאָכאמאָל אַרײַנצולייגן.

ס'איז איר געווען שווער מער דאָרטן צו בלניבן. איז זי צוריק איז
עס צימער ארויסגעגאנגען, זיכ האָרטן כאמ מיש געזעצט, אונטערגע-
שפארט מיט ביידע הענט דעם קאָפּ, געטראכט א ווילע און זיכ
פלוצעט אָנגעהויבן דערפרעגן וועגן די צוגן, וואָס גייען אָפּ איז
קראכ:

„צוויי צוגן גייען, דוכט זיכ, אהינ אָפּ... זי ווייסט נישט, מיט
וואָס ערן ס'איז פאר איר וגלניכער מאָרגן אהיימ צו פאָרן: מיטן אינ-
דערפרי? ענדיקן, צי מיטן פארנאכטיקן.“

גיטלע האָט צוגעשמייכלט און פארווונדערט עפעס געפרעגט. די
דעבעצן האָט עפעס צוגעגעבן. מירל האָט נישט געהערט, וואָס די אויגן
האָבן בא איר נאָכ אלץ געקוקט ערגעץ-ווהיין פאר זיכ.
„איז, הייסט עס, מאָרגן, צוריק אהיין, איז פאָרשטאָט פון קראכ...“
פון אָט דער גאנצער נעסזע אירער האָט זיכ אויסגעלאָזט א בוי-
דעם. דאָ, איז שטוב, קען זי שוין קיין איבעריקע שאָ נישט בלניבן.
זי אליין מוז שוין געפינען פאר זיכ א וועג, וואזוי דאָס אייגענע לעבן
צו ראטעווען. און אויב זי קעחט זיכ איצט אומ צוריק איז פאָרשטאָט,
איז דאָס יעדנפאלס נישט אפ לאנג... נאָר אפ א קורצער צייט קעחט
זי זיכ איצט אהיין אומ.

VIII

זי איז אָנגעקומען צוריק אין פּאַרשטאָט אפּן דריטן טאָג באַנאכט, ווען אלע זינען שוין געשלאָפּן. זי האָט אויסגעזען אפּן פּאַנעם שלעכט, ווי נאָך אַ שלאַפּקייט, און האָט נישט גערעדט צו קיינעם, געלעגן אָנגעמאַנענערהייט און איז עטלעכע טעג פּונ שיטוב נישט אַרויסגעגאַנגען. באַ שמוליקן איז קאַבינעט זינען אייניקע ביכער געווען. האָט זי זיי איינציקווייז צו זיך איז שלאָפּציימער אַיבערגעפּראָגן און געוואָל- גערט האָבן זיי זיך דורכויס אַרומ בעט, וווּ זי איז געלעגן. איצט האָט זי צו שמוליקן גאַרנישט נישט געהאַט, נישט בעסער און נישט ערגער האָט ער איר שוין געקאַנט מאַכן. און אזוי פּעסעט און שוין באַ איר באַשטימט געווען, אז זי גייט פּונ אים אַיטגיכט אַוועק. זי האָט טאָר נישט געקענט פאַרלירן, וואָס ער דרייט זיך אַמאָל אַרום באַ איר איז כּיידער, נישט געקוקט צו אים און אים נישט געענטפּערט, אויב ער האָט גערעדט צו איר.

שמוליק האָט געוויסט, אז פּונ דעם פּאַמער אירג האָבן זיך די דאָקטוירים מעיאַעש געווען, אַוורעמל דער ראָוו האָט עס אים איז אַ בריוו געשריבן; די מאַמע זינע האָט זיך געכידעשט דאָרטן באַ זיך איז שטוב און האָט בעשומויפּן נישט געקאַנט פאַרשטיין:

„וואָס הייסט? אַ פּאַמער איז מעסוקן שלאָפּ, ווי זיצט אַ שאַכטער נישט אָפּ באַ אים כאַטיש אַ פּאַר טעג?“

ער האָט צום דריטן מאָל געפּרוּווט באַ מירלען וועגן דעם אַ פּרעג טאָן. איז זי געוואָרן אַפּגערעגט און האָט אים די רייד אַיבערגעריסן:

„זי ווייסט נישט... זי ווייסט נישט...“

דענסטמאָל האָבן זיך באַ שמוליקן איז די אויגן טרערן געשמעלט, און אַוועקגעגאַנגען איז ער איז עס ציימער צום פּענצטער, געשטאַנען דאָרטן אַ ווילע און האָט מיט אָס די פּאַרטערטע אויגן צום פּאַר-

וואַלקנטן דרויסן ארויסגעקוקט. ס'איז אימ געווען שלעכט. און קיין געדאנקען האָט ער איבן מויעכ נישט געהאט. ער איז פונ העסעכ-האראעס וועגן אוועקגעגאנגענן צום פאָטער אינ דער גרויסער שטוב, האָט מען דאָרטן עפעס אפ זיבן פאָנעם באַמערקט, און די שוויגער האָט אימ בעסאָד אָן א זיבן אָפגערוּפן:

„וואָס זשע, שמוליק? שוין ווידער עפעס אַ ניס?"

נאָר ער האָט דערשלאָגענערהייט געמאכט א פאָנעם פון אַן ערנסטן מאַנצבל און אפילע די ברעמען אָנגעברויגעזוט:

„ניין, ווער זאָגט דען?.. ניין... גאָרנישט..."

און באלד איז ער אוועק צום פאָטער איבן קאבינעט, ווו ס'האָבן זיבן געפונען דרין מענטשן פון פארשיידענע אָקסן-שטאלן און האָבן גע-שמועסט וועגן גיין מיט אַ נייער פארטיע קיין וואַרשע. דער פאָטער האָט דאָרטן בא אימ וועגן דעם געפרעגט, האָט ער נישט געוואָסט, וואָס מ'רעדט צו אימ, און געענטפערט:

„א?"

כאלעמויעד-סוקעס באַטאָג איז מען בא דער שוויגער איבן עסציי-מער געזעסן ארום לאַנגן ווייס-פארשפרייטן טיש און געפרונקען מיי. קימאט ואלע שפאָט-קרויווימ זינגען דאָרטן צוליב יאָממעוון צונויפגע-קליבן געווען. מ'האָט אויסגעזען לוסטיק און בעקיוון נישט געוואָלט אינזינגען האָבן מירלענ. די שוויגער אליין האָט נאָרוואָס א טראַכט געמאָגן, אז מיט שמוליקן האַלט שלעכט. נאָר דער קאָפ איז בא איר געווען אזוי טעמפ. זי האָט באלד אָן דעם פאָרגעסן און גענומען נאָריש פינטלען מיט די אויגן.

ס'איז דאָ אויב באַמ טיש געזעסן די געוועזענע קורסיסמן מיריאַם ליובאשיצ און האָט געהאלטן אפ די הענט איר זעקסכאדאָשימדיק קינד, א בלאָגד מיידיעלע מיט א הויל קעפעלע, בלויז גלעזערנע אויגע-

לעב און און און אויסגעצויגן און נאם אייבערשט ליפל. אָקאַרשט צוריק מיט א פערטל שאַ האָבן זיך קימאט אלע שטוב-מענטשן ארום אָם דעם קינד געריסן. יעדערער האָט עס צו זיך אפ די הענט געכאַפט, געטאַנצט מיט דעם, עס געהויבן אינ דער לופט, און דאָס קינד האָט אפ אלץ געקוקט מיט בלוי-גלעזערנע אייגעלעך, זיך געשראַקן און אָפּטמאַל גענומען סרעכנ פּיסקלעך. די שוויגער האָט עס צו זיך אפ די הענט גענומען און, פּינטלענדיק מיט די אויגן, אָנגעהויבן צו דעם רייזן. האָט דאָס קינד דאָס יערשטע מאָל דאָס קורפאַטע נעזל שטאַרק פאַרקנייטשט, אַרויסגעשטעקט דאָס צינגלע און פּריילעך צו שמיכלען אָנגעהויבן. דענסטמאַל זינען אלע שטאַרק אנציקט געוואָרן, און מיריאָם ליובאַשיץ האָט געזאָגט:

„איר זעט, צי ניין?... ס'האָט שוין ליב די מומע.“

איצט איז שוין אין עסציער געווען שטיף. די קרוויים זינען שוין געווען ערגעץ אינ זאל, און דאָס קינד איז שוין בא מיריאָמען אפ די הענט געזעסן. עס האָט מיט ביידע שוואכע פּויסטלעך איבער דער מוטערס פּאַנעם געשאַרמ, געשפּריצט פּונעם מילכל און מיט גרויס אימפעט אַרויסגעברומט איבערן שטיבל עסציער:

„כּבּע!...“

גלויב דאָס פּאַנעם וואָלט א שויב זיין, און דאָס קינד וואָלט זיך אַזינגעשפּאַרט זי אויסצושלאָגן. די מוטער האָט געדרייט דאָס פּאַנעם אָן א זינט, ווי מוירע האָבנדיק פאַר א פאַמיש פּונ אָם די צוויי קליינע פּויסטלעך, און זיך געפּלעסט ענטפּערן אפ דער מומעס שנילע:

„וואָס האָט מען דאָ שוין וואָס צו קלערן? פאַר קיין גאַרמאַלן מענטשן קאָן מען שוין מירלען געוויס נישט דעכענען.“

אַרום מיט זינען שוין קימאט אלע בענקלעך ליידיק געווען, און דאָס יונגוואַרג האָט שוין געפּילדערש ערגעץ-וו אינ דרייטן כּיידער.

די שוויגער האָט זיך ארומגעקוקט, צי קיינער הערט נישט אונטער, געהויסן עמעצן פארמאכט די טיר, וואָס פירט אין קאָרדילדאָר, און זיך נענטער צו מיריאָמען צוגערוקט:

„ווער שמעסט שוין דאָ וועגן נאָרמאל?“

און די געוועזענע קורסיסמן איז געבליבן שמיל, געהערט דער שוויגערס שטעמע און האָט צוזאמען מיט איר געטראכט, אז פון נאָר-מאלימעט איז דאָ שוין נישט שנייעב צו ריידן:

„וואָרעם האָט איז. לעמאַשיל, זי, מיריאָמ ליובאשיצ, ריכוינעשע-ליילעמ... זי לעבט דאָך עפעס אויב מיט אַ מאַן!“

מיריאָמ האָט זיך אופגעהויבן, אָפגעגעבן דאָס קינד דער אלטער גויע, דער ניאנקע, און זיך געלאָזט גיין אהיים. די שוויגער איז גע-גאנגען באַגלייטן צום טראַמוני און איבערן וועג נאָך אלץ דאָס איריקע געשנייעט:

„און נאָך אַ זאכ: וואָס וויל זי פון שמוליקנ? זי וויל געט? זאָל זי זאָגן, אז זי וויל געט...“

איג דרויסן איז געווען וואָלסקנדיק. ס'האָט זיך געלאָזט גיין אַ רעגנל. און מירל איז איינע אליין אין פענצער מיט אַ שאַל אפן קאָפּ גע-שטאנען און האָט זיי נאָכגעקוקט מיט אומעטיקע אויגן.

פלוצעם האָבן זיי זיך אָפגעשמעלט און דערזען:

פונעם טראַמוני, וואָס איז נאָרוואָס פון שטאָט אָנגעקומען, גייט אהאַפּ מאַנטשיק זינדענאָוסקי. ער איז צעטראַגן, טראַגט גרויסע צוויי פעק ביכער אונטער ביידע פאכועס, גייט דורך פארבן און באַמערקט זיי נישט. איינ בוך איז פון אונטער זיין לינקער פאכוע ארויסגעפאלן, און אַ פרעמד זונבל, וואָס איז געגאנגען פון הינטן, האָט אים נאָך-געשרזען אפן קאָפּ:

„הערט!.. זינט זשע מויכל!.. האָט האָט איר פארלוירן.“

און ער האָט זיך נישט אומגעקוקט און האָט געשווינד געשפּאַנט
גלויב צו מירלענ אין פּליגל.

צוריקוועגס איז די שוויגער אין פּליגל אריינגעגאנגענ און גע-
זענ:

איך שטוב איז שטיל און שלעפעריק, און מאַנטשיק דער גרויסער
איז שוין דאָרטן נישטאָ. שמוליק שלאַפּט אין די וויסע אַרבל אפּ דער
קאנאפּע, וואָס איך קאבינעט, און איך שלאַפּצימער ליגט מירל אפּ
בעט, וואָס איז נאָך פונ גאַנצרי נישט צוגעקליבן, און אַרומ איר
וואַלגערן זיך פיל נייע און אלטע ביכער.

פונ דענסטמאָל אָן האָט די שוויגער אפּ מאַנטשיקן אן אומבייג
געוואָרפּן און אימ אין עפעס כּוּישער זיין אָנגעהויבן.

זי האָט אימ גלויב אין פּאַנעם נישט געקענט קוקן.

וויאזוי וועגן אָט דעם כּשאַד אירע אייגענע דערציילן, האָט זי נישט
געוויסט, נאָר ביכלאַל, אויב ער איז איבערגעגאנגענ אפּ מירלס צאד
און האָט קיינעם נישט געוואָלט דערציילן, וואָס פאַר א שמועסן ער
פירט מיט איר, האָט זי, די שוויגער, אימ איין מאָל געמעגט אָן-
כאַפּן באַלד בא זיין אריינקומענ און א פרעג וטאָן בא אימ מיט א
שטאַב:

„עפּשער קאָן ער איר קלאָר מאכן, וואָס מירל וויל פונ שמוליק?
מ'זאָגט, אז ער, מאַנטשיק, ווייסט בא איר אלע סוידעס, בא מירלענ“.
מאַנטשיק האָט דענסטמאָל אפּ איר א פּאַר גרויסע אויגן אויסגע-
גלאַצט און איר גאָרנישט ניט געענטפערט. ער איז אפּ א ווילע אריינג
צום פעטער אין קאבינעט, ווו ער האָט געלט-געשעפּטן געהאט, און
איז באַלד פונ דאָרטן צוריק ארויס און זיך געלאָזט אהיים גיין, זיך
אָפּגעשטעלט לעבן דער פּאַראד-טייר פונ שמוליקס פּליגל, נאָר באַלד

אוועק צוריק צום טראמוווי און א טראכט געמאָן, אז ער באדארפ זיך
נעמען אין די הענט:

„וואָס איז דאָס פאר אַ גאָנג? מ'קען דאָך בעעמעס מיינען, אז ער
ווייל בא שמוליקן דאָס ווייב צונעמען.“
ער האָט אופגעהערט אהער איך פאַרשטאַט צו קומען.

IX

שמוליק האָט זיך דערווייז אין אַ געוויינלעכען מיטוואָךדיקן פאר-
נאכט אומגעקערט פונעם לייבעדיגער אָקסן-שטאל, ווו ער האָט אין
מעשעכ פון צוויי טעג די נייע וואָסן איבערגעשריבן, און האָט געשראַפן
מירלס טיר פון אינווייניק פארשלאָסן.

ער איז דאָרטן אַ וויילע געשטאנען און איך מיר אָנגעקלאַפּט,
אָפגעוואַרט און ווידער אָנגעקלאַפּט, ס'האָט אים פון דאָרטן קיינער
נישט געענטפערט. האָט ער גענומען אַרומשפּאַנען אין עס צימער און
איבערן קאבינעט, זיך פון צייט צו צייט אָפגעשטעלט און אַרויסגע-
קוקט צום פארוואָלקנטן דרויסן. ער האָט געדענקט, אז מירל האָט שוין
צו אים צוויי וואָכן צייט נישט גערעדט; אז די וועש, וואָס ער טראָגט
אויס, איז שוין שטארק ברודיק, און ער האָט נאָך צוריק מיט עפלעכע
טעג באדארפט האָבן צו דער שאַפּע, וואָס בא מירלעך איך כוידער; אז
די באצונגען פון מירלעך צו אים ווערן שוין אלעמאָל עהער, און ער,
שמוליק, איז אומבאהילפיק און קאָג דערצו קיינ איינע נישט געפינען.
אינטאָונש איז ער די שטוב זינע פון דרויסן אַרומגעגאַנגען און איז
צוגעקומען ביזן גאַרטן, ווהיין ס'גייען אַרויס די פענצער פון מירלס
כוידער. דער גאַרטן איז געווען אינגאנצען נאָס, אַ האַרבסט-רעגנרל האָט
אין אַלאַכסן געגאַסן, און אַ ווינטל האָט דאָס רעגנרל געבלאָזן, און
די ווינטלביימער האָבן זיך געשאַקלט, זיך גענעצט און שטיל וועגן

עפעס געקלאָגט. אינ עק סאָד האָבן זיך עטלעכע אלטע טאַפּאַלן אינ
איינ שורע געצויגן. זיי האָבן זיך אלע יאָרן איינ זינט מיט זייערע
שפיצן געבויגן און אומעטיק געווינקען צום שמאָרק פארשוואַרצטן
הימל-ווינקל, פונטוואַנען דער ווינט טרייבט די וואָלקנס:
„אָט פונ דאָרטן... פונ דאָרטן קומט דער אומגליק“.

די לאַדנס פונ מירלס כידער זינטען אינווייניק געשלאָסן געווען,
און די שינן פונ סרענענדיקן לאַמפּ האָט זיך פונ דאָרטן דורכ די
שפאלטן דורכגעשלאָגן. הייסט עס, אז זי איז נישט געשלאָפן.
ער האָט זיך אומגעקערט צו זיך אינ קאבינעט אַרענ און זיך
דאָרטן אפ דער קאנאפע אוועקגעלייגט, נישט געקאָנט אינשלאָפן,
נישט געוואָס, וואָס צו טאָן, און געקראַצט לעבן זיך די צעראַטע:
„שוין פארפאלן, אפּאַנעם, זינט לעבן... פארפאלן“.

ער איז סאָפּקאָלסאָפּ אַנשלאָפן געוואָרן אינ די קליידער און זיך
אופגעכאַפט איינ מאָל אַרום איינס אויגער באַנאַכט, ווען אינ מירלס
כידער איז נאָך ליכטיק געווען. און דאָס צווייטע מאָל גאַנצפרי, ווען
דאָס דינסטמיידל האָט נאָך די פּאַדלאָגעס געווישט און דורכ די
פענצער האָט ערשט אַרענגעקוקט דער וואָנהייב פונ אַ נייעם רעגן-
דיק-וואָלקנדיקן טאָג.

איצט איז שוין אינ מירלס כידער פינצטער געווען, זי איז גע-
שלאָפן.

ער איז אַרויסגעגאַנגען אינ דרויסן, אופגעוועקט דעם פּורמאַן, אימ
געהייסן די פּור שפּאַנען און איז אוועקגעפאַרן אינ גוראָלניע.
נאָך אינ גוראָלניע האָט ער דערפילט, אז ער באַדאַרפּ איצט זינט
נישט דאָ, נאָך דאָרטן, באַ זיך אינ דער היימ. ער האָט זיך צו גאָר-
נישט גיט גענומען. זינט כידער האָט זיך געפונען צווישן די קו-
פערנע, וואָס זיך קעסלען, וואָס אינ גרויסן קאַרפּוס. ס'איז דאָרטן
געווען שטאַרק הייס, און די לופט האָט געשמעקט מיט מאַליאַס, מיט

איבערגעברענטן ספירט און צוגעסמאליעטן גערשטן. ארום צוויי אזוי-
גער באמאג האָט זיך די זון פון צווישן די פארוואַלקנטע הימלען
דורכגעשלאָגן, און מוירעדיק נימעס האָט איך גוראלניע-הויז אויסגע-
זען אלצדינג, אפ וואָס איר קראַנקע זילבערשינג איז געפאלן. באַמ גע-
עפנטן פאָרוואַל, וואָס לעבן גוראלניע-מיכל, זינגען געשטאנען פיל
פונן מיט אינזערנע פעסער און געקאָמאנדעוועט האָט מיט זיי דער
אַלסער טאָמער שיקערער און טאָמער בייזער פאָרוואַלשטיק:

„סטאַי!“

„פאָראווי!“

„קודא פאָליעז?“

ערגעצ פון הינטן, פונעם טאָל, וואָס הינטערן גרויסן קאַרפוס,
האָט אהער געזעצט א פניכטער שלעכט-שמעקעדיקער דאָמפ — דאָס
האָט מען דאָרט די פרישע בראהע צום אָקסן-שמאל געלאָזט און גענו-
מען הייצן אפ דער באַנאכטיקער „סמענע“.

דענסטמאָל האָט שמוליק ווידעראמאָל געהייסן די פור שפאנען און
איז אוועקגעפאָרן צוריק אהיימ.

איצט איז שוין ווידער וואַלקנדיק און קיל געווען, און קיין רענג
איז נישט געגאנגען. די לופט איז געווען טונקל, ווי איך אָנהויב ביין-
האשמאַשעס, און פון די נאָסע פעלדער האָט געשמעקט מיט פניכ-
טער איבערהגעקערטער ערד, מיט פריש פערדיש מיסט און מיט פוי-
לע דיניעס, וואָס ערגעצ-ווי אפ אן ניש דערגראַבענעם באשטאן. ביידע
גרויסע גניאדע פערד זינגען געלאָפן לעבעדיק און דרייסט, בייגנדיק
פריילעך די קעפ צו דער ערד און ענטפערנדיק אפ יעדן פאָכ פונעם
פורמאנס רוט מיט א צופרידענעם שפרונג אונטער אָדער מיט א היל-
כיקן פערדישן ניסן. די ווייכע רעסאָרן-בריטשקע האָט זיך געווינגט און
איז גרינג נאָך זיי נאָסגעלאָפן, און שמוליק איז איך איר טיפ געזעסן
און די גאנצע צינט געדענקט, אז דאָס פאָרם ער, שמוליק זינדענאָוסקי,

וואָס פארמאָגט שוין אייגענעם קאפיטאל מער פון דרניסיק שווינט
רובל, הענגט שוין נישט אָפּ פון קיינעם, פון קיינעם, אפילו פון זיין
פאָטער אליין, און אנטלט זיך איצט צו זיך אהיים. דאָרטן בא זיך איך
דער היים האָט ער א ווייב, וואָס ליגט שוין באלד צוויי וואָכן בא זיך
איך כידער פארשלאָסן. באדארף ער איצט צו איר ארזינקומען און בא
איר פרעגן:

„מירל, באדארף ער בא איר פרעגן, זאָג, עפּשער ביך איך דיר
שווער? איך קאָן דיר דינגען אינמיטן שטאָט צוויי צי דרין צימערן,
זאָלסט וווינען באזונדער. פארשטויסט, מירל? איך פאָדער פון דיר
גאָרנישט“.

טראכטנדיק וועגן דעם, האָט ער שוין אפ זיך אליין אזא ראי-
מאָנעס געהאט, און ס'דערן זינגען אימ אים די אויגן געשיטאנען. און
דאָך האָט זיך אים גערובט, אז ס'איז שיינ קאָט דאָס, וואָס ער וועט
איצט זאָגן, און אז ער וועט מיט דעם מירלען געפעלן.

ער האָט געוואָלט וואָס גיכער אהיים קומען.

אָבער ווי נאָר ער איז מיט דער פור איך פאָטערס הויפ ארזינגע-
קומען, האָט ער זיך מיטאמאָל דערפילט שלעכט, ווי איך דער נעכ-
טיקער פארזאָגלעטער נאכט. און קלאָר זינגען פאר אים געוואָרן די
עלנע שווערע שאָען, וואָס אים שטייען פאָר הינט, מאָרגן און אי-
בערמאָרגן... איך דרויסן איז שוין געווען אַוונטיק טונקל. אינעם פאָ-
טערס גרויסער שטוב זינגען קימאם אלע פענצטער צום הויפ געווען
באלויכטן, און איך זיין שטוב איז געווען פינצטער. געלויסטן האָט
זיך דאָרטן נאָר איך די צוויי פענצטער פון מירלס עקסטן כידער, און
די לאָדנס זינגען דאָרטן פון אינווייניק געווען געשלאָסן.

זי איז האָרט, אפאָנעם, נאָך אלץ פארשפארט געלעגן.

אראָפּקריכנדיק פון דער כריששקע, האָט ער זיך דערמאָנט אָן די

ברדיקע וועש, וואָס ער טראָגט, און זיך געלאָזט גיין גלויב צו זיין שטוב.

האָט אים אָבער פֿלוצעם אָפּגעשמעלט זיין פּאָטערס דינסטמיידל, וואָס איז אהער גיב פון דער גרויסער שטוב געגאנגען:

„מ'רופט אים, האָט זי צו אים געשרייען, צום פּאָטער אין קאבינעט רופט מען אים; מ'האָט געזאָגט, ער זאָל די מינוט ארבייטקומען.“
„די מינוט?“

ער האָט נישט פארשטאנען, וואָס זיי איז דאָרטן אזוי מיטאמאָל אָנגעקומען, און איז אהין אוועק. נאָך באמ פּאָטער אין קאבינעט איז דאָס מאָל געווען אזוי אָנגערויבערט און הייס. אלץ האָט דערמאָנט אָן אן ערנסטן שמועס, וואָס האָט זיך דאָ שאַענלאנג וועגן אים מיט מירלען געפירט.

באמ טיש זיניען אנסקעגן פּאָטער געזעסן די מוטער, מיריאָם ליו- באשיצ מיטן יונגערן ליובאשיצ, דעם סטודענט, און אלע האָבן גע- האט פארפלאמטע פענעמער פון מענטשן, וואָס האָבן לאנג זייערע מיינונגען ארויסגעזאָגט און לאנג אייזעס געזוכט. ליובאשיצ דער יונ- גערער איז ביאלד בא שמוליקס ארבייטקומען פון קאבינעט ארויס. ער האָט זיך, אפּאָנעם, פארשעמט און זיך איך עסצימער מיט דיקלען געשטעלט דוידן. דער פּאָטער האָט, נישט קוקנדיק צו אים, ווי מוירע געהאט זיך מיט זיניען אויגן באגעגעניש, אראפּגעלאָזן דעם קאָפּ און א נועם פאפיראָס פארייבערט. מיריאָם האָט עפעס אפּן טיש א פינ- גער געשארט. און נאָך די מוטער האָט זיך צו אים האַלב אויסגעהרייט, געטאָן א פּאָר פינטל מיט די אויגן און אים געענטער צום טיש צוגערופן:
„קום נאָך אהער, שמוליק...“

שמוליקן האָט ביאלד אָנגעהויבן צו שיסן אין א שליפּ, און פאר- קרימט האָט ער עשוואָס דאָס פּאָנעם, אזוי נישט אָנגענעם און שווער איז פאר אים געווען דער שמועס, וואָס די מוטער האָט אָנגעהויבן.

צעטמאלטערהייט האָט ער געהערט, ווי זי דערמאָנט זינענע מיט מירלס נעמען. עפעס האָט זי דערציילט, ווואַזוי זי, די מוטער, איז אהינ צו מירלען אינ כידער ארנינגעקומען און האָט אָנגעהויבן מיט איר צו ריידן, און ווואַזוי מירל האָט איר באלד די רייד איבעחגע-שלאַגן און איר געענטפערט, ווי א מענטש, וואָס איז שוין געווען ניט באַם קלאָרן זינען:

„אז איב וויל נישט ריידן, האָט זי איר געענטפערט, אז איב וויל שווינגן“.

און באלד האָט זיב באַ דער מוטער אינ מויל אָנגעהויבן פיל מאָל איבערבאָזערן דאָס וואָרט „געט“.

אימ האָט אזוי צו ארן אָנגעהויבן אָט דאָס, וואָס די מוטער כא-זערט אזויפיל מאָל איבער דאָס וואָרט „געט“. ער האָט זיב אָנגע-ברויגעזט און האָט זיב איר אפילע עשוואָס נאָכגעקרימט:
„א מאַשעל: געט, געט... א מאַשעל“.

אינזינען האָבנדיק מירלען, וואָס ליגט איצט באַ זיב אינ כידער אפן בעט, האָט ער דאָס באַרויגעז אונטערגעברומט. ער האָט געוואָלט וואָס גיבער אהינ אוועקגיין און אינ טיר אָנקלאַפן. נאָך דער פאָטער האָט פלוצעם דעם קאָפּ אופגעהויבן און גענומען ריידן צו איב דאָס זעלבע, וואָס די מוטער:

„וואָס זשע דען, אז נישט קיין געט? האָסט אַן אנדער ברוייער?“
און מיריאַם ליובאשיצ האָט זיב פונעם אָרט אופגעשמעלט און דעם פאָטער אונטערגעהאָלפן:

„מ'קאָן אייביק אזוי נישט לעבן“.
און די מוטער האָט זיב אויב פונעם אָרט אופגעשמעלט און צו-געגעבן:

„ס'איז דאָך אזאַ בנישפיל זינט די וועלט שמוייט נישט געהערט געוואָרן“.

און נאָב א ווילע שווינג זינגענ ווי אלע דרני פון קאבינעט ארויס-
געגאנגענ און אימ דאָ ווינעמ אליינ געלאָזט, זיי האָבנ אימ מער וואָס
צו זאָגן נישט געהאט.

די מומער איז אינ עסצימער צומ יונגערנ ליובאשיצ דעם סטודענט
צוגעהאנגענ און אימ דאָרטן א ישעפטישע געמאָג:
„גיי ארונט אינ קאבינעט, זאָג אימ דו... ער האָט דאָכ פאר דיר
דערעכערעצ“.

איז ער אינ קאבינעט ארונגעקומענ, דער יונגערער ליובאשיצ,
געקראצט א ווילע דעם בלויענ געוואנט פון שרניבטיש און צולעצט
געזאָגט:

„אז זי האָט דיכ פנינט, מירל... טאָב פון פאר דער סאסענע האָט זי
דיכ פנינט. זעסט דאָכ, אז זי וויל מיט דיר נישט לעבנ. קאָנסט דעג
יענעם נוינט?“

און שמוליק איז צו אימ מיט די פלייצעס געשמאנענ און גע-
הערט:

„הייסט עס, אז זי האָט אימ פנינט, מירל...“

ער האָט נישט געוויסט, פונדאנענ אָט די ווערטער שטאמענ: פון
מירלס מויל אליינ, צי נאָר פון ליובאשיצעס האשפּאַרע. טאָר ביכלאל...
אויב זיי, אלע איווגענע זינע, פארשטייענ האָס, און אויב שויליק זאָגט,
אז זי האָט אימ פנינט, איז דאָס שוינ געוויס נישט קיין אויסגעטראכטע
זאכ... שויליק וועט נישט זאָגן גלאט אזוי, פונ דער העלער הויט. און
אויב זי האָט אימ טאקע בעלמעס פנינט, מירל, קאָג ער זי שוינ געוויס
נישט נוינט, זי זאָל ווינענ מיט אימ.

אומבאמערקט פאר זיכ אליינ האָט ער געלאָזט שויליקן אינ קא-
בינעט און איז אונגעוויקערטערהייט אינ צווייט פנינצערנ קינדער-
כידער אוועקגעגאנגענ. דאָס פענצער איז האַרטנ געווענ פון אינוויי-
ניק מיט עפעס א שווארצער זאכ פארהאנגענ. ארומ און ארומ זינגענ

די קליינע קינדער שוין געשלאָפֿן אינ די בעטלעך, וואָס באַ די ווענט, און האָבן שמיץ געשנאָרעט. ער האָט זיך מיט די אינטגעהויקערטע פֿלויצעס אָן אָט דעם פֿארהאנגענעם פענצטער אָנגעשפֿארט און זיך פֿארטראַכט.

„וועט ער זיך, הייסט עס, מיט איר געטן, מיט מירלענ.“
„און נאָכדעם וועט זי שוין וווינען ערנעצ דאָרטן באַ איר פֿאַטער אינ שטימעל... און ער, שמוליק... ער וועט צוריק זיין דאָ... איינער אליין וועט ער דאָ זיין.“

„און כאַסענע האָבן וועט ער שוין געוויס נישט... ווער שמועסט שוין פֿון כאַסענע האָבן?.. און דאָס לעבן איז שוין שאַקע בעעמעס פֿארפֿאַלן... אפֿ אייביק...“

און פֿלוצעם האָט אים דאָ פֿון דאָסמאָנעס צו זיך אליין באַמ האַרצן שטארק פֿארקלעמט, און דאָרטן אינ עס צימער איז מען שמיץ געבליבן און דערהערט, ווי ער וויינט אפֿ אַ קאָל.

„ווער איז?״ האָט די מוטער דערשראָקן געפֿרעגט און האָט ווי פֿארשטאָרבן צום קינדער-בידער די אויערן אָנגעשטעלט.

ס'איז געווען שמיץ, און באַ עמעצן האָט געקלאַפט דאָס האַרץ. פֿלוצעם האָט עמעצער אַ זאָג געמאָן אפֿן גאַנצן קאָל:
„נישקאָשע, זאָל ער זיך וויסוויינען.“

און אלע האָבן זיך אומגעקוקט און מיט גרויס ווונדער באַמערקט, אז געזאָגט האָט עס שמוליקס שוועסטער, ריקל.

זי האָט געוויסט די גאַנצע מיניע, וואָס איז צווישן מירלענ און צווישן נאָסן העלערן פֿאָרגעקומען. אירער אַ באַקאנטער סטודענט האָט דאָס איר דערציילט.

פֿון גרויס לייטשיקניץ האָט זי די גאַנצע צייט וועגן דעם געשווייגן, נאָר איצט... איצט האָט זי שוין געמעגט דערציילן, אז איינמאָל

פארנאכט איז זי מיט אָט דעם באקאנטן סטודענט אפּ נאָסן העלערס
נאָס דורכגעגאנגענ און האָט געזען: מירל קומט אָן פון פאַרשטאַט,
איינע אַליין קומט זי פון דאָרשן אָן, פארקערעוועט זיכ און גייט ארײַן
צו נאָסן העלער אינ קוואַרטיר.

X

שמוליק איז געזעסן איינער אַליין פארשפּאַרט אין אַ כּיידער און
פּון דאָרשן ארויסגיין נישט געוואָלט.

מיריאָם ליובאַשיץ האָט זיכ אין עסצימער ארומגעדרייט. די לעצטע
טעג האָט זי דאָ גענעכטיקט מיט איר קינד און געהאט די גאנצע צײַט
אן ערנסט פּאָנעם פון אַ געניטער אקושערקע, בעשאַס איר קימפעטאָרן
גייט אין צווייטן כּיידער צו קינד. זי האָט וועגן שמוליקן געזאָגט:

„אויב ער האָט שוין בעעמעס געפּויעלט באַ זיכ אפּ געט, נאָכ
וואָס זישע זאָל מען אים נאָכ אהיין צו מירלען לאָזן?“

און אירע רייד האָבן אזוי געווירקט. מ'האַט זי געפּאָלגט און שמו-

ליקן מער צו זיכ אין שטוב נישט געלאָזט.

די גאנצע גרויסע ישׂתוב האָט דאָ באקומען אזא אופגערעגטן און
צעטרעאָגענעם אויסזען, גלויב עמעצער איז אין איר מעסוקן שלאָפּ. אין
זאל איז געווען אָנגעוואָרפּן, אָנגערויכערט און ברודיק. מ'האַט זיכ
דאָרשן גאנצע נעכט אייצעס געהאַלטן און געזעסן נישט צו דער צײַט.

אין עסצימער איז פון צוויי אזויגער באַטאָג ביז פארנאכט דער טיש
געווען געגרייט, און באַ די קליינע קינדער האָבן די הערצלעכ גע-

קלעמט ווי אין אַ מאָנעס. ס'איז שוין געווען שטאַק-נאכט, ווען מ'האַט
בא אָט דעם געגרייטן טיש אפּגיב די קליינע קינדער עסן אָפּגעגעבן,

און די גרויסע זינגען נאָכ אלץ געזעסן פארשפּאַרט אין זאל און זיכ
דאָרטן געסוידעט מיטן בינימעסדיקן יודן, דעם גוטספרונט, וואָס

מ'האָט צו זיך גדאַליע הורוויצן אין שטוב אראָפּגעשיקט און אימ דאָרטן געהייסן זאָגן:

„פאָרערן זיי בא אַינב נישט, די זינדענאָוסקים, נישט קיין געלט און נישט קיין צוזאָג.“

באנאכט האָט מען אהער אָט דעם יודן דורכ א דעפעש ארויס- גערופן, און איאט איז מען אלע צוזאמען ארום אימ געזעסן און אימ איבערגעגעבן דעם קויעכ-הארשאָע (באפולמעכטיקונג):

„איז אויב מירל וועט אפ געט נישט מאסקים זיין, זאָל ער איר בעפירעש זאָגן:

מ'קאָן זי באוואָרענען; ביז זעקס טויזנט דובל קאָן מען איר פארן געט אָפּצאָלן.“

שמוליק איז געווען צעטומלט און האָט אין דעם שמועס קיין אַנטויל נישט גענומען. זיין גאנצ פאָרגאנגען לעבן איז איצט געווען פאר אימ פארנעפלט, ווי א באַלעם, און ארומגעדרייט האָט ער זיב אָן אן אופהער איבער דעם זאל, נישט געהערט, וואָס מ'רעדט, און גע- טראכט וועגן זיין זויטערדיק לעבן אָן מירלען: זיזאזוי ער וועט גיין דאווענן אלע שאבעס אין שול, ווו מ'זויל אימ פאר גאבע אויסקלעבן; וויאזוי עמעצער וועט שוין דאָרטן צום מיזרעכ-וואנט אפ אימ אָנוויזן: „נעבעכ א גאָרעש אָט דער יונגערמאן, און נישט געוואָלט האָט זי אימ, דאָס ערשטע ווייב זינס.“

ווען אלע האָבן זיב דאָ סאָפּקאָלסאָפּ פון די ערטער אופגעהויבן, און שמוליק איז שוין דאָ נישט געווען, איז מיריאָם ליובאשיצ צו- געגאנגען גאָר נאָענט צום בינימעסדיקן יודן, דעם גוטנפרינט, און האָט מיט א פינגער-קנעכל אין זיין שטערן אָנגעקלאפּט:

„אוי, א קאָפּ בא אַינב, פעמער! האָט זי אימ דערמיט אפ שמוליקן מיט מירלען מעראמען געווען, נאָר אינב האָט מען פאר דעם שידעכ צו פארדאנקען.“

דער בינימעסדיקער יוד האָט זיך אזוי שלעכט דערפילט. ער האָט זיך אינגעהויקערט, זיך פארטראכט און מיט ביידע הענט צו שנינען אָנגעהויבן:

„וואָס איז שניעכ? וואָס האָט מען געקאָנט וויסן? דוכט זיך, געווען א וויל קינד, מירל... זייער א וויל קינד.“
און ווען אלע זינען שוין פון זאל אוועקגעגאנגען, איז ער נאָך דאָ געבליבן, זיך איינער אליין ארומגעדרויט, געווען שטארק פארטראכט און א פאָר מאָל געזאָגט צו זיך אליין:
„וואָס איז שניעכ? וואָס האָט מען געקאָנט וויסן?“

ארומ צוועלף אזייגער אינדערפרי האָט דער לנישישער יוד, דער גוטערפרינט, אין מירלס טיר אָנגעקלאפט.

ער האָט זיך אזוי שלעכט דערפילט: אין עסציער האָט אים דאָס באַרוועסע דינסטמייַדל איבערן גאנצן כידער באַגלייט און אים צורו נישט געלאָזט:

„הערט, פעטער, פאָלגט מיך, און זאָל זיך אייביגערגלוסטן אהיין אין טיר אָנקלאפט, איר וועט כאַפן א פּסאָק!“

אריינקומענדיק צו מירלען איז כידער, האָט ער זיך אָפגעשמעלט און זיך בעקאָוועדיק א נייג געמאָן, געגעבן א פאָר שפאָן און זיך ווידער א נייג געמאָן. ער איז געווען אָנגעשאַן אין א שוואַרצן סוּרדום, האָט ער נישט געהאָט, וווּ די הענט אַהינצושאַן, און זיין גוט פאָנעם האָט שעמעוודיק געשמייכלט:

„כ'ביי געקומען, האָט ער וועגן זיך אליין ווי א לאַך געמאָן, אי-בעריידן מיט אייך בינ אייך געקומען.“

מירל איז אין שטוב-כאַלאַט און איז די שמעקשיב אין בעט גע-לעגן. זי איז געווען אין קאס, וואָס האָט דער יוד האָט זי געצוונגען

אימ די טיר צו עפעטענ, אונ האָט צו אימ נישט געוואָלט קוקן. פאר די צוויי וואָכן, וואָס זי איז געלעגן פארשפארט בא זיב אינ כידער, איז זי אזוי שטארק פונ פאָנעם אראָפּ אונ האָט די גאנצע ציט אפצעלאָכעס זיב אונ טאָכ עמעצן לאַבלומן אופגעהערט צו ריידן.

ס'האָט זי פארדראָסן, וואָס מ'דולט איר נאָכ אלץ דעם קאָפּ אונ מ'שיקט איר שליכט אונטער. האָט זי זיב עטוואָס אופגעהויבן אונ האָט צום יודן געוואָגט:

„גיט, זינט מויכל, איבער דער שוויגער: אויב כ'וועל האָבן עפעס ניש, וועל איב שיקן מוידוע זינט“.

זי האָט געמיינט, אז דער יוד וועט באלד אוועקגיין, נאָר יענער האָט טאָר ישעמטעוודיקער צו שמייכלען אָנגעהויבן:

„פארשטייט איר, די מינסע דערפונ איז אזוי“...

ס'איז אימ באפאלן א שווייס, האָט ער פונ ערגעץ א פאטשיילע ארויסגענומען, זיב אפן נאָענטן בענקל אוועקגעזעצט אונ האָט אהיין אונ צוריק דעם שמערן אָפגעווישט:

„יא, איר, הייסט עס, מיר אליין די גאנצע מינסע ניט אָנטגענעם, נישט אָנגענעם... נאָר, פארשטייט איר: יענער האָלט מיכ פאר א גוטן-פרענט אונ זאָגט, אז איב בין א ביסל שולדיק... נו... מוז איב“.

„אזוי, אזוי... יא, איז בא אונדו, יודן, זאָג איב, אז א פאָרפאלק לעבט, כאסועשאָלעם נישט צופרידן, אונ קיין קינדער איז אויב נישטאָ... אונ אָט איז טאקע, לעמאָשל, מינע א טאָכטער, אָט דאָ ערשט מיט א יאָר צוריק האָט זי זיב געגעט...“

מירל איז שוין אפן בעט געזעסן. דאָס הארץ האָט בא איר קלאפן אָנגעהויבן.

„נעם? האָט זי אימ פלוצעם די רייד איבערגעשלאָגן, גוט, גוט. זאָגט זי, זינט מויכל, אז גוט“.

דער יוד איז געווען צעטומלט. ער איז אופגעשטאנען פון בענקל
און האָט זיך נישט געגלייבט:

„איך גיי, האָט יער צעטראָגענערהייט געזאָגט, כ'גוי זיי זאָגן.“
נאָך פאר דער וויר האָט ער זיך אָפגעשמעלט, זיך פארטראכט און
נאָכאמאָל צו איר זיך פאָנעם אויסגערייט:

„זיי וועלן איך באוואַרענען, די שוויגער מיט שמוליקן... זיי האָבן
איך מאַקע אזוי געהייסן זאָגן...“

נאָך מירל האָט איך ווידעראמאָל די רייד איבערגעשלאָגן:
„גוט, גוט...“

זי האָט זיך באלד נאָכן יודנס אוועקגיין צוריק איך בעט אונט-
געוואלגערט. איר האָט זיך געדוכט, אז ס'איז נאָרנישט ניט געשען,
און זי האָט זיך נאָכאמאָל גענומען צום בוך, וואָס זי האָט פארן יודנס
אריינקומען געליענט.

דער בוך איז געווען און אינגעבונדענער, א גראַבער. ס'האָט זיך
איך איך געהאנדלט וועגן די פרויען איך מיטלאַלער און איך די ניע
צייטן, און לעזן דאָס פונעם אָנהייב ביזן סאָפ האָט זי נישט געקאָנט,
ס'איז איר געווען נימעס. האָט זי, ווי איר שטייגער, געהיפערט,
געסאפט דאָ און דאָרטן א האַלב זיטל, און דער מויעב האָט געקלערט
וועגן דעם, וואָס בא דער שוויגער איך שטוב קומט איצט פאָר. צווישן
די מיטלאַלערלעכע שלעסער און דיכטערנס פון ליבע-געדיכטן,
וואָס איך בוך, האָט זיך געפלאַנטערט מיריאַם ליובאשיץ מיט איר
קינד, די שוויגער, שמוליק מיט זיך דערהארגעט פאָנעם און דער
פרעמדער יוד, וואָס איך נאָרוואָס דאָ איך כידער געווען און איך
אוועקגעגאנגען מיט די ווערטער:

„איך, הייסט עס, געמ? יא, יא, ער גייט, ער גייט זיי זאָגן...“
זי האָט צום סאָפ דעם בוך געמוזט אוועקלייגן, זיך פארטראכט,

און ווידער דערפילט די שטארקע קלעפ פון הארצן און זיכ אפן בעט
אופגעזעצט:

„ווארט... זי וועט דאָך איצט ווערן ווי צוריק מיידלױב...“
אינ איר איז געוואקסן עפעס א געפיל פון געזונט און קויעכ.
צוזאמען מיט די הארץ-קלעפ פון פרייד איז אָט דאָס געפיל אין איר
געוואקסן.

זי האָט א קוויטש געטאָן, דערפילנדיק אין זיכ די פארצווייגטן אַרײַקע
מירל; סאכאקל איין מאָל א קוויטש געטאָן און מיט וואָזא פרייד. זי
האָט זיכ פלוצעם דערמאָנט אָן די שנייִקע פעלדער ארויס זייער
שמעטל, אָן די שנייִ-קוילן, וואָס זי האָט דאָרטן פאראיאָרן אפן קרו-
מען סטודענט ליפּקים געוואָרפן, און איר האָט זיכ מיטאמאָל פאר-
וואָלט זיכ וואַשן אין א סאכ פריש און שמאדק קאלט וואסער.

זי האָט אין הויפּ דערזען דעם יודן דעם גושנפרײַנט דורכגיין,
האָט זי געשווינד דאָס פענצטער אופגעעפנט און אימ צוגערופן:
„זי האָט אימ פארגעסן איין זאכ צו בעפן: זאָל ער אזוי גוט זיין
און איבערגעבן: זי בעט, מ'זאָל דעם געט מאכט וואָס גיכער, אָן שום
צערמאָניעס זאָל מען אימ מאכט.“

דורך דעם אָפּגעעמ פענצטער האָט אריינגעקוקט דער וואָלקנדיקער
דרויסן מיט די אומעטיקע און פיטש-גאסע ווינשליכייטער.

ס'האָט געגאָסן א שפעטער און לאַנגער האַרבסט-רעגן.
דאָס דינסטמיידל האָט געכאפט די מינוט, ווען מירל איז פון
כידער ארויסגעגאנגען, צוגעקליבן דאָס צעוואָרפענע בעט און צונויפ-
געלייגט אפּ זייער אָרט די ביכער און קליידלעכ, וואָס זינען דאָ די
גאנצע צייט אָנגעוואָרפן געווען. איצט איז שוין דאָס כידער געווען
פול מיט קאלטער לופט און מיטן זאפטיק פניכטן דרויסן. און מירל

האָט שוין איבער אימ אַרומגעשפּאַנט אין די שטייף-פּאַרשנורעוועמע
שיב און אינעם שוואַרצן ענג-אינגעצויגענעם טאָליע-קליידל, וואָס זי
האָט שוין צוויי וואָכן נישט געפרוּווט אָנשאַן. אַ רונקלייט האָט זיכ
געפילט אין יעדן פּאַמעלעכען שפּאַן, אין דער מיידלשער קראַפט, וואָס
דאָס ענג-אינגעצויגענע קאַפּטל האָט געגעבן צו פילן דער באַוועג-
לעכער ברוסט, און אין די געדאַנקען וועגן דער אייגענער פּרנהייט,
וואָס האָבן פּאַמעלעכ באַהערשט דעם מויעכ:

„מ'וואָלט באַדאַרפט אָנשרייבן... וועגן געט וואָלט מען עפּשער
עמעצן באַדאַרפט אָנשרייבן“.

זי האָט געווכט אפּן טיש פּאַפּיר און דערזען הערצס צוגעשיקטן
און נישט צעשניטענעם בוך:

„אַם, ווען זי טעלעגראַפירט איצט, לעמאַשל, אימ הערצן; ער וואָלט
געקומען“.

זי האָט זיכ צום בוך נישט צוגערירט און איז פון טיש אוועקגע-
גאַנגען. אָט דער געדאַנק איז געווען אַ נאַרישער, אַ זימיקער... זי,
מירל הורוויץ, איז נישט קליין געווען זוימיקערע געדאַנקען אין קאַפּ
צו האָבן.

און נאָכדעם האָט זי איבערן מעסלעסדיקן גוסרעגן דעם גאַנצן
טאָג פון שטוב נישט געקאַנט ארויסגיין, און נאָכדעם האָט זי ביז צוויי
אזיגער באַנאַכט געלייענט דעם בוך וועגן דער פרוי אין אלע ציטן.
און נאָכדעם איז זי אַנשלאָפּן געוואָרן און האָט געזען אין כאַלעם, אַ
מיטלאַלער איז אזא מינ ביינהאַשמאַשעסדיקע מעדינע, וווּ אלע
מענטשן שטייען אין דרויסן, שרייען עפּטם אלע צוזאַמען אַנטקעגן דער
לעוואָנע און ווייסן נישט קיינער, וואָס דער צווייטער וויל. ערגעץ איז
זי דאָרטן געגאַנגען איינע אליין מיטן פעלד צו אַקלויסטער, וווּס'האַבן
זיכ צוזאַמענגעקליבן אַ סאַך שרייענדיקע מענטשן און האָבן געוואָלט
ווייסן:

„די פרוי איז א מענטש, צי ניינ?״

נאָר פּלוצעם האָט זי זיך אינמיטן דער נאכט אופגעכאַפּט און זיך דערמאָנט, אז זי ווערט שוין אינגיכט פון שמוליקן געגעט. דאָס האַרץ האָט ווידער בא איר א קלאפ געטאָן פון פרייד און פון בענקשאפט צום מאָרגנדיקן פּרונע טאָג. זי איז צוריק אנשלאָפּן געוואָרן און שוין אין כאַלעם געזען ארום זיך א מוירעדיקע פינצטערע נאכט. די נאכט האָט פּלוצעם דורכ זיך א בליץ דורכגעלאָזט, און זי האָט אין דער בליץ-רעגע דערזען אפּן האַריזאָנט דאָס וויכטיקע און ניע לעבן, וואָס זי זוכט.

ווען זי האָט זיך אופגעכאַפּט, איז שוין געזען ארום צען אזויגעער אינדערפרי. זי האָט זיך מיטאמאָל דערמאָנט אָן דעם, וואָס ס'איז נעכטן געשען:

„ס'קאָן געמאָלט זיין, אז דער געט זאָל שוין אויסגעפירט ווערן גאָר אינגיכט, עפּשער נאָך היינטיקע וואָכ״.
און נאָכדעם איז זי נאָך א ווילע געלעגן אין בעט און געטראכט וועגן דעם.

זי האָט גערענקט דעם לעצטן כאַלעם, און ס'איז שוין איצט געזען אזוי צו גלייבן:

„א קלייניקייט, דוכט זיך... סאכאקל איין קלייניקייט באדארף זי נאָך איצט מיטן טויעב און מיט די געפילן אָנכאַפּן, און איר וועט ווערן קלאָר דער איקער פון איר לעבן, וואָס זי זוכט אימ שוין אזוי לאנג, פון קליינערהייט אָן״.

XI

באמאָג האָבן אופגעהערט צו רעגענען די נעכטיקע ברודיק-ברוינע וואַלקנס. א ברוינע ביינהאשמאַשעסדיקע שינ איז הענגען געבליבן אין דער לופט און געשפּרויט שטילקייט ארום די נאסע, פריילעכ-אַפּ-

געשווענקטע הניזער און ארום די שמויענדיקע קאליוושעס, וואָס איז
זאמדיקן עק פאָרשטאַט.

באָרוועסע שקאָצימלעכ האָבן פונ ערגעץ זייערע וויסע גענדרו גע-
טריבן, און א יונגערמאן, א פאָרשטאַט-באלעבאָס, האָט זיך מיט
עמעצן דורכגעשרייען וועגן דעם נני-אוינגעקויפטן פורל מעכל, וואָס
מ'האָט אים נאָרוואָס צו דער שטוב צוגעפירט:
„דאָס בופעטל איז דאָפּקע א גוט בופעטל; ס'איז א דעמבנס, דאָס
בופעטל“.

מירל האָט זיך אָנגעטאָן און איז מיט דער קייטן-בריק אוועקגע-
גאנגען צופום אינ שטאָט ארנין.

דאָרטן איז זי געווען איך דער הויפט-פאָטשט און האָט אָנגעשריבן
עטלעכע ווערטער צו הערצן. ס'האָט זיך געוואָלט כאַטש וועמען-ס'איז
דערציילן וועגן דער נניער לאַגע, און שרעבן וועגן דעם אהיים איז
געווען צו פרי און נישט קערני.

גייענדיק מיט דער צענטראַל-גאס צוריק פון פאָטשט, האָט זי פון-
ווישנס דערועט, זוי מאַנטשיק גייט ארויס פון איינעם א הויז:
„אָט איז מאַנטשיק“.

זי האָט פארקלענערט די טרייט, און דאָס פאָנעם האָט בא איר
קוימ, קוימ שמייכלעך אָנגעהויבן.

מאָנטשיק האָט נאָך באדארפט אַרנינגייט סאכאקל איך איין באַנק,
וואָס איז אָפּן ביז האַלב פינף אזויגער. נאָר וואָס פאר א שנילעך אויב
איך האָט איצט זיך מאַזל געשפּילט צו באַגעגענען זיך מיט איר,
מירלעך, סאָ מעג איצט גיין די באַנק מיט אלע זינע געשעפטן צו
אלדי שוואַרצע יאָר. ער האָט זי, מירלעך, שוין אזא לאַנגע צייט נישט
געזען און וועט זיך איצט מיט גרויס פאָרגעניגן דורכגיין מיט איר
אהיין און צוריק איבער דער גאס. מירל ווייסט נישט, וואָס דאָ איז
געשען: ער קאָן דאָך מער אהיין איך פאָרשטאַט נישט קומען, נישט צום

פעטער און נישט צו שמוליקן... זיי זינען פאָשעט געוואָרן נישט צו דערטראָגן, די זינדענאָוסקיס... ניינ, ווארט... ס'איז דאָך מאמעש עפעס א מעכניע, וואָס ער האָט זי איצט באגעגנט... אָט איז הינט אינדערפרי צו אימ איונער אפ דער בירושע צוגעשטאנען, ער זאָל געבן אפן נאציאנאל-פאָנד. ער, מאָנטישיק, האָט, פארשטייט מען, נישט געוואָלט... ווי האָט ער געקאָנט געבן, אז ער איז ביכלאל קעגן צועניזם? נאָר איצט וועט ער אימ אָפּזוכן, אָט דעם פארשוין, און וועט אימ געבן, אפ זיין ערטוואָרט.

„א גאנצן פינף-און-צוואנציקער וועט ער אימ געבן.“

ער איז איצט געווען אזוי אופגערעגט און גליקלעך, אָט דער צע-טראָגענער מאָנטישיק, די גרויסע שווארצע אויגן זינען האָבן פון אפ-געלייגטקייט געגלאנצט און געלויבט. פון גליק האָט ער זיך שוין אפילע עמלעכע מאָל פארגעסן, זי א פאָר מאָל געפרוווט א נעם טאָן אונטערן אָרעם און איר א הריק טאָן די האנט.

קוקנדיק אפ איר מיט אָט די גליקלעכ-שמייכלדיקע אויגן, האָט ער זיך צולעצט אָפגעשטעלט:

„מירל קאָן זיך דען פאָרשטעלן, ווי אימ טוט האנאָע, וואָס ער האָט זי איצט באגעגנט?“

א ווילע איז ער אזוי שטיין געבליבן און האָט געקוקט אפ איר. ער האָט זיך באלד דאָ אפן אָרט צוריק ארונטערגעבויגן און זיך פאנאנדערהעלאסט אפן קאָל:

„מירל זעט נישט, ווי אימ, מאָנטישיק, איז איצט גוט?“

מירל איז פאמעלעך געגאנגען מיט אימ, און איר פאָנעם האָט קוימ-קוימ געשמייכלט. זי האָט געוויסט, אז דאָרטן, בא די זינדע-נאָוסקיס איגן ישטוב, איז מען נאָך אראיעם איבערציגט:

„ער איז איגן איר פארליבט, מאָנטישיק, און וויל זיך בא שמוליקן צונעמען.“

נאָר ער, מאַנטשיק אליינ...

ער זועט עפּשער קיינמאָל זינע געפילט צו איר אפּן מויל נישט ארופברענגען, און האָב איז ער עפעס איבערגעגעבענער פּונ אַלע אירע אמאָליקע, וואָס האָבן זיב ארום איר געהרייט, און איז איר עפּשער דער בעסטער גוטערפריינט.

„מאַנטשיק, איר זענט אַ וויל יונגל“.

פּלוצעם האָט זי נאָך עטוואָס פּאמעלעכער צו שפּאַנען אָנגעהויבן און געזאָגט:

„איר ווייסט, מאַנטשיק, איב געט זיב מיט שמוליקנ“.

מאַנטשיק האָט זיב נישט אינגעהערט. ער האָט זיב אָפּגעשטעלט, באקומען א שטאַרק ערנסט פּאַנעם און האָט אפּ איר די גרויסע אויגן אויסגעגלאַצט: פּרוער א ביסל האָט ער געוואָלט בא איר פּרעגן, וויאזוי ס'האָט זיב איר געלעבט פאר דער צייט, וואָס ער האָט זי נישט געזען, איז אימ אָבער אַרײַנע עפעס אַ נאַרישקייט אינ קאַפּ אַרײַנ און ער האָט זיב פּאַרטראכט.

צום אָנהייב האָט ער געמיינט, אַז זי טרײַבט קאַטאַוועס, און נאָך-דעם איז ער אפּ אַ ווילע ווי פּאַרגלייזערט געוואָרן, און די אויסגע-גלאַצטע אויגן האָבן שוין ניט געקוקט אפּ מירלען, נאָר ערהעצ וווייני פאר זיב:

„ניינ, ווארט... ס'איז דאָס מאָרנע... ס'איז דאָס... גאָט ווייסט, וואָס איז דאָס“.

מירל האָט אימ געמוזט אַ ריר וואָגן פאר דער האנט און אימ דער-מאָנען, אַז ס'איז אימ שוין גענוג צו שטיין אינמיטן טראַטוואַר. ער האָט געצויגן מיט די אקסלען און זיב פונ הינטן אינ האַלדן און נאקט גע-קראצט, צוגעביסן די אונטערשטע ליפּ און זיב ווידעראמאָל פאר-טראכט.

„זאָל אימ דער רועיך נעמען, אויב ער הייבט זיך אפֿילע אָן פֿאַר-
צושטעלן, ווּזאזוי אָט דאָס אלץ איז דאָרטן מיטאמאָל געוואָרן! ניין,
זי זאָגט עס ערנסט, מירלע?“

ער איז געגאנגען לעבן איר און האָט געדענקט דעם געט מיט אָט
דער נבער לאַגע, וואָס איז איר הייבט מירל איצט אָן זיך צו געפינען.
ביידן איז שוין איצט אומעטיק געווען, און ביידע האָבן געטראכט וועגן
די ווערטער, וואָס מירל האָט נאָרוואָס פֿון מויל ארויסגעלאָזט:
„שטעלט אייך פֿאַר, מאַנטשיק, כ'ווייס נאָך לאַבלומט נישט, וואָס
מיט מיר וועט זיין.“

זי ווייסט אפֿילע נישט, וווּהיט זי וועט נאָכן געט פֿון שמוך אוועק-
גיין. מעגלעך, אז זי וועט שוין די ערשטע וואָך נישט האָבן, פֿונדאנען
א טאָג איבערצוקומען. נאָר זי שרעקט זיך איצט ביכלאל גאָרנישט.
די זעלע, ווּזינט זיך איר איצט אויס, איז אזוי ברייט. נעכטן, נאָך
דעם געט-מעקלערס אוועקגיין, האָט זי א קוויטש געטאָן פֿון פֿרייד
נאָר דערפֿאר, וואָס זי האָט זיך דערמאָנט, אז זי קאָן זיך וואַשן אין
א סאך, א סאך קאלט וואַסער.

„ערגעץ וועט זי שוין פֿון זינדענאָווסקים שמוך אוועקגיין...“

די הייבט אירע, וואָס איז שטעמל... זי איז עפעס מער נישט, ווי
א צעלאַכעסדיקע נאָרישקייט, אָט די הייבט. צו דער מוטער ציט נישט,
און צום פֿאָטער... גלויבט איר, וואָס זי מיטן פֿאָטער לעבן פֿונדער-
ווּנינט. העלפֿן איינער דעם צווייטן קאָנען זיי סינאָויסני נישט.
און וועגן זיך טראכטן זי דאָך פֿיל; זי איז פֿון טאָמעד אָן געווינט
פֿיל וועגן זיך צו טראכטן.

אָט האָט זי דאָ נישט לאַנג טורגעניעווס א בוך נאָכאמאָל איבער-
געליענט: א רוסיש מיידל קאָן מער נישט אויסקומען מיטן לעבן, וואָס
ארומ, גייט זי אוועק אין מאַנאסטיר, און ס'ווערט פֿון איר גאָרנישט.
און זי, מירל, זי איז שוין נישט קיין מיידעלע, און דער מאַנאסטיר איז

פון איר אזוי וויינט און ווייזט איר אויס אזוי נאריש, מ'האָט זי פון קליינערהייט נישט געלערנט זיין דעלִיגיאַנץ. זי קאָן מער מיט די ארד-מיקע צושטאנדן נישט אויסקומען. מוז זי אוועקגיין ווייטער: „צי זי וועט עפעס געפינען, ווייסט זי נישט, נאָר אוועקגיין וועט זי“.

זיי האָבן שוין געהאט דערגרייכט דעם אָנהייב פון דער קייטן-בריק און זיך אָפגעשטעלט. מאָנטשיק האָט ווייטער אהין אין פאָרשטאָט איבער די זידענאָווסקיס גיין נישט געקאָנט. באַ מירלענ אין די פארבאָלעמטע אויגן האָט געברענגט אַן אומעטיק פּינערל, טיפּ, טיפּ האָט עס דאָרטן אין שרוימ געברענגט און שרוימענדיק געקוקט ערגעץ-ווייניג אין אלאכסן פונעם ברייט פליסנדיקן טייך. איבער די בלויע פלעקן, וואָס אונטער אירע אויגן, האָבן די לאַנגע שוואַרצע וויעס אויסגעזען נאָך לענגער און שוואַרצער, ווי געוויינלעך, און האָבן עפעס אַ מאָדנעם ביינ געוואָרפן אראָפּ, אפּן טאַמער רייצנדן שוור-גלליכען מויל, וואָס איז שטרענג געווען געשלאָסן. פלוצעם האָט באַ איר דאָס פּינערל ווי אַ בליץ אין די אויגן געטאָן:

„כ'האָב אַ באַקאנטע העברייזשן פּאָעט, מאָנטשיק, ער שמייכלט ס'האָוו, אָט דער באַקאנטער אירער, און שווינגט. נאָר איינמאָל האָט ער וועגן איר געזאָגט:

פון מירלענ, האָט ער געזאָגט, וועט שוין קיינמאָל גאָרנישט זיין זיין. זי איז באַ אונדז מער נישט ווי אַן איבערגאַנג-פּונקט“.

אין די אויגן האָט זיך באַ איר אָנגעצונדן אַ שמייכל פון אייגענעם בויעק. זי האָט מיט אָט דעם שמייכל אפּ מאָנטשיק אַ קוק געגעבן: „איב אלליין, זאָגט אָט דער באַקאנטער מינער, בין גאָרנישט, און וועל איבערגעצן נישט אָנקומען. דעריקער, זאָגט ער, זינען די וואָס וועלן קומען נאָך מיר“.

זי האָט זיך געוואָלט געזעגענען און אליין וויסער מיט דער בריק
אדעקגיין. נאָר מאַנטשיק איז געווען פארמאָגן. ער האָט זיך אופגע-
כאפט ווי פון א שלאַפּ:

„וואָס פאר אַ שנילע? צו די זנדענאָוסקים אינעם שטוב קאָן ער
נישט גיין, אָבער ביזן צווייטן עק בריק קאָן ער דאָך יעדנפאלס
באגלייטן“.

און נאָכדעם איז ער שוין געווען אזוי פארטומלט און נישט גע-
דענקט, ווען ער האָט זיך צוריק אומגעקערט און זיך אינעם טראַמוווי
ארנינגעזעצט. בעשאַם ער האָט דעם קאָנדוקטאָר אפ א בילעט געגעבן,
איז באַ אימ פון טאָיש אַ בנימל מיט פּאָפּירן ארויסגעפאלן, אַן אַל-
טער גענעראַל, וואָס איז אַנטקעגן אימ געזעסן און האָט זיין צע-
טראַנגקניט באַמערקט, האָט דאָס בנימל אופגעהויבן און אימ אָפּגע-
געבן. האָט ער דעם גענעראַל גלויבן אינעם די אויגן געקוקט און אימ
אפילע קיין דאָנק נישט געזאָגט. אימ זינען אַזעלכע נאָרישע געדאַנ-
קען אינעם קאָפּ אַרײַן געקראָכן:

„ניין. ס'איז שוין געווען אַ זאך, וואָס ס'קאָן נישט זיין, אָט האָס,
וואָס ס'זאָל קלוימערשט געמאַלט זיין, אַז ער, מאַנטשיק, זאָל קלוי-
מערשט קאָנען אַמאָל באַסענע האָבן מיט מירלען. ס'איז אזוי נאָריש.
און ער קאָן בעשומיפּן נישט פאַרשטיין, ווי ס'קומט, אַז אימ, מאַנט-
שיק, זאָל אַזא „נעכטיקער מאַג“ אינעם קאָפּ אַרײַןפאלן. ריישיס, קאָג
ער זיך קיינמאָל אַזא גליק נישט פאַרשטעלן... ס'איז דאָך עפעס א
קאָפּ-מענטש — מירל... און צווייטנס... וואָס? ווער? וועג? זי באַדאַרפ
אימ האָבן, מירל? מירל באַדאַרפ עפעס אַנדערס... וואַרט... ער איז
עפּשער גערעכט, יענער באַקאַנטער אירער: אַן איבערגאַנג-פּונקט איז
זי, אַן „איבערגאַנג-פּונקט“. נאָר וואַרט... ער, מאַנטשיק, האָט די לעצטע
צניט פאַרדינט אזויפיל געלט, און זי, מירל... זי וועט זיך דאָך נייטיקן...
ווי קאָן דאָס אַנדערש זיין“.

„עס וועט דאך זיין פאָשעם א כועם, אויב מירל וועט באשמוינ צו נעמען בא אימ, וויפל זי באדארפ... ריישיס, באדארפ זי איצט איינע אליין אוועקפאָרן קיינ אויסלאנד... קיינ איטאליע, לעמאָשעל. ס'גייט צו ווינטער... זי מוז זיך האָב נאָך אַזוי דעם איבערגעלעבטן זומער אָפדענ. נאָר ווארט: ווואזוי זאָגט מען עס איר? ווואזוי לייגט מען עס איר, לעמאָשעל, פאָר?“

ווען ער האָט פון אַז דעם טומל דערוואַכט, האָט דער טראַמוווי אימ שוין געהאט פארטראַגן ערגעץ אינ אַ אנדער זייט, און ווינטער, ווי ער האָט באדארפ. ער איז צולעצט ארויסגעגאנגען און זיך געלאָזט גיין צופוס אהיים. נאָר דער טומל האָט אימ באלד ווינטער באהערשט. עפעס אַן עלעגאַנטע געקליידטער יוגערמאַן, אַ סויכער, איז געווען שטארק צופרידן דערפון, וואָס ער האָט זיך מיט אימ דאָ אַפ דער גאַס באגעגנט. אוועקגעוואָרפן זינע באקאַנטע, וואָס ער איז געגאנגען מיט זיי ערגעץ פארברענגען, און גענומען ריידן צו אימ וועגן געשעפטן. פאָרריאד אהין, פאָרריאד אהער.

מאָנטישיק איז אַנטקעגן געשטאַנען, געביסן דעם גראָבן פינגער און פאַרבאַלעמטער הייט געקוקט אראָפ צום טראַטוואַר. דער עלעגאַנטער יוגערמאַן האָט געמיינט, אַז ער הערט ניט איבער די טראַמוווינען און דראַשקעס, וואָס רוישן דאָ אָן אופהער, האָט ער אימ אוועקגעפירט אינ אַנהייב פון דער נאָענטער שטיילער גאַס און אימ דאָרטן אָנגעהויבן דערציילן אלץ פונטנען. נאָר מאָנטישיק האָט אפּן יונגמאַן געקוקט מיט אויסגעלאָצטע, פאַרטרוימטע אויגן, אימ צולעצט אונטער דער האַנט אָנגענומען און אימ קלאָר געמאַכט:

„מענטש איינער, רעדט צו מיר היינט, רעדט צו מיר מאָרגן, אַז איך דער איצט נישט קיינ איינציק וואָרט... וואָס זאָלט איר דאָ ניט פאַרשמוינ? אַז איך לעב איצט איבער א פּערוועלעכע זאַכ און בין פאָשעם ניט אימשטאַנד...“

XII

די זינדענאווסקיס האָבן אָפּגעלייגט דעם געט אפּ איבעראַכטאָג
מיטוואָך און באַשלאָסן אימ איבערצוטראָגן אין דער פרעמדער שטאָט,
וואָס ליגט אראָפּ טינג.

דער איינפאל האָט געשטאמט פון מיריאָם ליובאשיץ, וואָס האָט
איינמאָל גלאַט אזוי א זאָג געטאָג:

„כ'פארשמי נישט: צוליב וואָס באַדארפּ מען מיטן געט דאָ אין
שטאָט א גאנצן טאראַראַמ מאַכט?“

און די מומע האָט עס באַלד אונטערגעכאַפּט און איז מיט דעם
צום מאַגן אין קאַבינעט אוועק:

„כ'בעט דיכ: זי איז דאָס טאַקע גערעכט, מיריאָם...“

פאַר דער לעצטער צייט האָט זיכ דאָ אין שטוב ביכלאַל אָג איר
אייצע און האַסקאַמע קיין זאכ נישט אָפּגעמאַגן. און גענומען האָט מען
זי אין שפּאַג אפּילע, ווען שמוליק האָט זיכ אפּ אַ גאַנצן טאָג אין זינג
באַזונדערן כידער פאַרשפאַרט און קיין עסן צו זיכ נישט צוגעלאָזט.
עמעצער האָט שוין צו נאַכט צו א זאָג געטאָג:

„כ'בעט אייך, וווּ איז מיריאָם? פאַרוואָס זאָל זי נישט אַרביינגיין
צו שמוליקן און זען, ער זאָל עסן?“

און מיריאָם איז צו אימ אַרביינגעגאַנגען, און ער האָט געגעסן.
דער יונגערער ליובאשיץ איז דאָ געשטאַנען באַ דער זייט. ער האָט,
לאַמנדיק פון איר, זיכ באַ די זייטן געהאַלטן און זיכ מיט זינג גאַנצן
פינפּפּודיקן קערפּער צו דער ערד געצויגן:

„מיריאָם, וואָס איז פון דיר געוואָרן?“

פאַר דער כאַסענע, געדענקט ער, איז זי עפעס געווען, און איז די
קרניזלעכ האָט מען באַ יעדער נאַרישקניט איר נאָמען דערמאַנט. און
איצט איז דאָס פון איר נישט מער ווי א פּאַשעמע ניאַנקע געבליבן.

וואָס וועט זי אים דערצײלן מיטעס? א נאפקעמינע איז עמעצן א גרויסע, צי זי ניאטשעט איר אייגן קינד, צי א פרעמדע?
מיריאָם איז געווען אויסער-זיב און האָט אים אָנגעקוקט, ווי א מעשוּגענעם:

„כ'בעט אייב, עמעצער איז אפ אים א מיוון, אפ שויליקנ?"
איר קינד האָט בא דיקלענ צו וויינען אָנגעהויבן. האָט זי עס צו זיב אפ די הענט גענומען, דענסטמאָל ווען איר פלאמענדיק פאָנעם האָט נאָכ אלץ מיט צאָרן צום יוטגערן ליובאשיצ געקוקט. זי איז געווען גרויט צו זאָגן אים עפעס גאָר א גראָב וואָרט. נאָר די מומע האָט דעם קינדס וויינען דערהערט און איז פלוצעם צוגעגאנגען:

„הער, מיריאָם, האָסט עפעס געטאָן דעם קינד צום מעגל?"
האָט זי מיטאמאָל אָן שויליק ליובאשיצעס נארישקייטן פארגעסן און האָט זיב פאר דער מומע צו קלאָגן אָנגעהויבן:
„זי ווייסט שוין אליין ניט, וואָס זי זאָל טאָן. דאָס קינד האָט זיב א גאנצע נאכט געריסן, און די ווארעמע קאָמפרעסן האָבן נישט געהאָלפן.“

אינ שטוב ארײַן האָט זיב ביסלעכווייז אומגעקערט די געוועזענע דױקײַט.

אינ דער שטילקייט, וואָס אינ די שווינגנדיק-צוגעראמטע כאדאָ-רייב, זינען שוין די עלטערע ווידעראמאָל געשלאָפן באמאָג, און דאָס פילדערנדיקע קליינבוארג איז שוין צוריק איבעם ווייטלעכען כידער פארשפארט געווען. און נאָר שמוליק איז נאָכ אלץ נישט געשלאָפן דורכ די נעכט, געלייט פון שטארקן קאָפווייטעק און האָט געהאט שאדומעס אפ דער מומער, וואָס קומט צו אים אלע וויילע די היצ מעסטן:

„וואָס וויל מען פֿון אימ מיטן טערמאַמעטער? וואָס לאָזט מען
אימ נישט לעבן? אז ער האָט נישט קיין היץ“.

מ'איז שוין געווען געוויינט צו דעם, וואָס ער זעט פֿון טאָג צו
טאָג אלץ ערווער אויס, רעדט נישט מיט קינעם, ליגט פארשפּאַרט סא
זיב איז כוידער און שפּאַנט דאָרטן אָפּט גאַנצע שאַען ארום אהינ
און צוריק איז די זאַקט. נאָר איינמאָל באַנאכט האָט זיב שוין מיט
אימ גאָר אַן אומגעריכטער צופאַל געטראָפּן און איבערהערשאַקט אלע
אייגענע, וואָס האָבן נאָרוואָס די לאַמפּן אויסגעלאָשט און זיב איז
די בעסטן אַרטינגעלייזט. איז דער פינצטערער שטיקליקייט האָבן זיב פֿון
איינ כוידער איז צווייטן אפּגערגעמע קוילעם געטראָגן:

„וואָס איז געשען?“

„וועמען איז נישט גוט?“

„זאָל מען גיבער אַ לאַמפּ אָנציענדן“.

ארום דעם לאַמפּ, וואָס מ'האַט באַ שמוליקן איז כוידער אָנגע-
צונדן, האָבן זיב געשווינד געשטופּט ווינבערשע פּלייצעס, אָפּגעדעקטע
הענט און בלאַנק-ווייסע מענערשע גאַסקעס. עמעצער האָט אימ דעם
קאָפּ אפּגעהויבן; א צווייטער האָט אפּ אימ זואסער געשפּריצט. נאָר
ער אליין האָט שוין פּאַמעלעכ געהאַט געעפּנט די אויגן און אומע-
טיק געקוקט אפּ די מענטשן, וואָס האָבן אימ אַרומגערינגלט און האָבן
איינער דעם צווייטן איבערגעגעבן:

„גאָרנישט, גאָרנישט... ס'איז אימ נישט-גוט געוואָרן, שמוליקן;

ס'האַט זיב אימ אויסגעוויזן, אז ער ווערט בלינד“.

ער האָט באלד אינטערדימלט, זיב אפּגעכאַפּט און ווידער אינע-
געדריםלט. האָט מען די פּירן פֿון זיין כוידער פּאַנאָדערגעעפּנט און
דעם לאַמפּ געלאָזט ברענען, אוועקגעשמעלט לעבן זיין בעט אַ בענקל
מיט אַן אָפּגעשיילטן מאַראַנצ און זיב ווידעראמאָל איז די געלעגערט
אינגעוואַלגערט. נאָר שמוליק האָט זיב טאָכדעם נאָכאַמאָל אפּגעכאַפּט

און שוין מער שלאָפּן נישט געקאָנט. ער האָט גענומען אַרומשפּאַנען
איבערן כוידער.

ס'איז געווען אַרומ דרין אזויגער באַנאכט. פון די אַרומיקע כא-
דאָרימ האָט זיב א געשמאַק שנאָרכן געהערט. ער האָט געשפּאַנט אהיב
און צוריק און מיט אומגעדרלד געווארט אפּן מאָרגנדיקן טאָג. מאָרגן
וועט ער אַרענגיין אהיב, צו מירלענ איב פּליגל, און איר זאָגן:

„מיטוואָך איגדערפרי, וועט ער איר זאָגן, פאָרט מען ארויס צום
געט... אלץ איז געענדיקט. וויל ער בא איר בעטן נאָר איין זאכ: זאָל
זי אַרענגיין מיט אימ זיב געזעגענע צו זיין פאָטער און זאָל מיט
אימ דאָרטן זיצן, נישט מער ווי א פערטל שאָ... אימ וועט זיב איב
אַט דעם פערטל שאָ אויסווייזן, אז ס'איז גאָרנישט נישט געשען, אז זי
איז געקומען מיט אימ צום פאָטער צוגאסט.“

ער האָט געוואָלט, אז מירל זאָל סאָפּקאָלסאָפּ וועגן אימ א טראכט
טאָג:

„ער האָט זיב אינגאנצן איבערגעביטן, שמוליק... ער איז געוואָרן
אן אנדער מענטש.“

באטאָג איז ער עטלעכע מאָל אהיב איב פּליגל אַרעטגעקומען און
דאָרטן קייגעבן, אכצ דאָס דינסטמידל, נישט געטראָפּן. ער האָט
אַפּגעווארט, ביז מ'האָט אָנגעצונדן פּינער, און איז אהיב ווידער אַרעט-
געגאטען. איצט איז שוין מירל געווען. זי איז נאָרוואָס פון שפּאַט
געקומען. בא איר איב כוידער האָט געברענט א קאָפּ, און פאר די
אַפּענע אלמערס איז געשטאַנען דער גרויסער נארן-קאָרב, ווהיב דאָס
דינסטמידל האָט איר א נאנען פרימאָרגן געהאָלפּן די זאכ פאקן. זי
איז געלעגן איב בעט מיטן פּאַנעל צו דער טיר. איר פּאַנעל, וואָס האָט
נאָב דער דרויסנדיקער קעלט געפלאָמט, האָט געקוקט אפּ אימ עטוואָס
ניגערדיק און דערשטוינט. ער האָט זיב געשראָקן און האָט די אויגן
אַראָפּגעלאָזט.

און נאָכדעם איז ער שוין דערשראָקן געזעסן אנטקעגן איר אפן
בענקל, וואָס לעבן בעט, און שוין גערעדט לאַכלוטן נישט דאָס, וואָס
ער האָט זיב צוגעגרייט:

„ער האָט געטראַכט, אז עפּשער... עפּשער וואָלט זי פּאָרט ארניג-
געגאנגען זיב געזעגענען, האָט ער געטראַכט“.

ער האָט צו איר נישט געקוקט. פּלוצעם האָט ער דערפּילט, ווי זי
גלעט זיגן קני מיט איר ווייכער און גלאַמער האנט. ער האָט פּאמעלעכ
די אויגן אופּגעהויבן און דערזען:

לינגדיק אפּן בעט, האָט זי זיב נעענטער צו אימ צוגערוקט. זי האלט
דעם אונטערזעשפּארטן קאָפּ אפּן עלנבויען און קוקט אימ גלויב איג
פּאָנעם ארניג.

„שמוליק, פרעגט זי בא אימ, כ'האָב דיר דען שלעכטס געמאָגן?“

בא שמוליקן האָט געקלאַפּט דאָס הארץ.

„שלעכטס? ניין... ווער זאָגט דען?“

מירל האָט באַדארפט אופּשטיין גאנצפּרי און פּאַרפּאָקן די אי-
בעריקע זאכען. זי האָט אויב באַדארפט זיגן אינעם שטילן האַטעל, וואָס
אנטקעגן שפּאַליאָנסקיס וווינונג, דינגען דאָרטן א צימער און הייסן צו-
שיקן אהער נאָך די זאכען. צען אזויגער אינדערפּרי גייט אָפּ די שיפּ
איג דער שטאָט, וואָס אַראָפּ טינג. פּונ פינף ביז זעקס באַטאָג וועט
דאָרטן פּאַרקומען דער געט, און נאָכדעם וועט זי זיב שוין אומקערן
אהער מיטן צוג, קעדוי מיט די זינדענאָוסקיס נישט צו פּאָרן, און אפּן
וואָקזאַל וועט אפּ איר וואַרטן מאַנטשיק. ער האָט איר צוגעזאָגט. צו
אַונט-צו וועט זי שוין געוויס זיגן שטאַרק מיר. זי פּילט שוין איצט
א מידקייט אינעם גאנצן קערפּער. נאָר ס'איז א טערעצ? זי האָט אפּ
אימ איצט עפעס ראַכטמאָנעס, אפּ שמוליקן, און האָט אימ צוגעזאָגט.

מ'מוז נעמען אפ זיך די שאל און ארננגייגן אפ עטלעכע מינוט אהין
איז דער גרויסער שטוב.

דער שוויגערס דינסטמיידל, וואָס האָט איר דאָרטן די הינטערשפע
מיר געעפנט, האָט זיך מיטאמאָל א וואָרפ געטאָג צוריק, אזוי אי-
בערגעשראָקן האָט זי שוין מירלס פּלוצלינגדיק ארננקומען. איז עס-
צימער איז איבער איר די שטימונג מיטאמאָל א געהריקטע געוואָרן.
מ'האָט איר אָפּגעטראָטן דאָס בענקל, וואָס לעבן דער שוויגער, און
קיינער האָט זיך נישט דערוועגט אָנהייבן צו ריידן. עמעצער האָט
אָפּגערופן אפ א סאָך דאָס פרעמדע וויבל, די קרויווע, וואָס איז דאָרטן
באמ טיש געזעסן. מיריאָם ליובאשיץ האָט גענומען ריידן אפן אויער
מיט ריקלען און איז מיט איר אויב באלד איז א צווייטן כידער אוועק.
מירלען איז געוואָרן שווער, און כאַראַקטע האָט זי געקראָגן, וואָס זי
איז איצט אהער געגאנגען. זי האָט געטראַכט:

„זי האָט שוין יוצע געווען... זי מעג שוין גיין צוריק“.

נאָר די שוויגער האָט פּלוצלינג אָנגעהויבן צו פינטלען מיט די
אויגן און האָט זיך צו איר נעענטער צוגעבויגן. איר אויז די לעצטע
טעג איינער א ווייבערשער כשאד פון קאָפּ ניט ארויס. זי האָט זיך
וועגן אייז איצט געמוזט בא מירלען דערפרעגן.

מירל איז פון איר ערשטער שנילע געוואָרן רויט. זי האָט צו איר
נישט געקוקט און געענטפערט קורצ און עטוואָס בייז:

„ניין“.

„כ'געדענק נישט“.

„שוין לאנג“.

פּלוצעם האָט די שוויגער איר נאָרישע פיגור אויסגעגלויבט און
האָט כאַקומען א פּאָנעם פון א דערשטוינטער קליינשטעמלדיקער באבע.
„יא, האָט אָט דאָס פּאָנעם געזאָגט, ס'איז מיר שוין גוט“.

זי האָט זיך ארוםגעקוקט. נאָר קיינער איז האָ, אכוצ מירלענ,
נישט געווען. האָט זי זיך נאָכאמאָל צו איר אויסגעדרייט און זיך
פארווינדערט אפן קאָל:

„מירלע, דו טראָגסט דאָכ!...“
„וואָס?“

איר האָט זיך געדוכט, אז די שוויגער איז פון זינען אראָפּ, זי
רעדט פּאָשעט ווי אַן אידוואָט.

אפצולאָכעס איז זי באלד פון אָרט אופגעשטאנען און געפרעגט
אפן קאָל:

„זי פארשטייט נישט... און כוצ דעם, וואָס קער זיך עס אָן מיטן
געט?“

נאָר ארום איר איז שוין דאָ אינ כוידער אזוי גרויס דער טומל
געווען, און קיינער האָט זיך צו אירע ווערטער נישט צוגעהערט. עמע-
צער האָט אהער שמוליקן גערופּן. א צווייטער איז מיט דעם נייע
אוועק צו יאנקעו-יאָסלען אינ קאכניעס. און בא דער טיר איז דאָ
שוין ווידעראמאָל מיריאָם ליובאשיצ געשטאנען. די שוויגער האָט איר
עפעס אפגיב איבערדערצייַלש, האָט זי אהער צו מירלען געקוקט און
געשאַקלט מיטן קאָפּ:

„אווארע, וואָס פאר א פּראגע?“

XIII

באנאכט איז מירלען געווען נישט-גוט אפ צו ברעכנ, און גע-
וועקט האָט זי צוויי מאָל דאָס דינסטמייַדל. זי האָט זי געשיקט מיט
א צעמעלע צו שמוליקן; אינ צעמעלע איז געשטאנען, אז זי האָט איינ
נישט ליב און האָט מיט איינ נאָך פאר דער כאסענע אויסגענומען
דעם טנג, אז זי מעג אוועקגיין פון איינ אינ יעדער ציט; אז זי

גלויבט נאָב נישט, אז זי שראַגט, און קאָן יעדנפאלס קיין קינד נישט האָבן; אז אויב זי שראַגט, איז נאָר ער אַלײן אין דעם שולדדיק, און מ'באָדארפ זוכן דערצו אַן אייצע.

שמוליקס האָט מען אינגערעדט, ער זאָל אוועקפאַרן אין גוראל-ניע און זאָל דאָרטן עטלעכע טעג אַפּוואַרטן.

מ'האָט אים אַרומגעשטעלט אין אַ באַזונדערן כידער, און די שוויגער האָט אים דאָרטן פאַרן אוועקפאַרן געטרייסט:

„וואָס האָט ער וואָס צו קלערן? איצט איז גאָר אַן אנדער זאכ. אז זי וועט האָבן אַ קינד, מירל, וועט זי ווערן לײַטשיער.“

מירל האָט זיך גאַנצע דריי טעג באַ זיך אין כידער אָפּגעמאַטערט, געדענקט די גאַנצע צײַט דאָס נאָרט, וואָס נידעריקער פונ דער ברוסט, געפילט צו דעם אַן עקל און צולעצט אָנגעהויבן נאָכאַמאָל גיין צו דער שוויגער אין שטוב.

נייענדיק אהיב, האָט זיך איר געדוכט, אז זי מוז דאָרטן עפעס זאָגן און צו עפעס אַן עק מאַכן. נאָר יעדעס מאָל, וואָס זי איז אַהיב אַרײַנגע-קומען, האָט זי דער ווילן צו זאָגן פאַרלאָזן, און געשטאַרקט האָט זיך אין איר די סינע צום אָרט, וואָס נידעריקער פונ ברוסט. מ'האָט גענודעט פונ דער שוויגערס, „זי, מירלע“, פונ מיריאַם לײַבאַשיצ מיטן קינד, פונעם יונגערן לײַבאַשיצם פלאַמענדיק פּאָגעם און זײַנע כקירעס. און דער עקל איז איר איז געוואָסן, און געדוכט האָט זיך שוין, אז מ'קאָן אים מאַמעש מיט די הענט אָנטאַפּן; אָט וועט זי אים, דוכט זיך, אזוי פונ זיך מיטאַמאָל אַ רײַם טאָג, און איר וועט מיטאַמאָל ווערן נאָכאַמאָל לײַכט און גוט.

דענסטאַמאָל האָט זי די שוויגערס שטוב פאַרלאָזן און איז געגאַנגע-גען אין שטאַט אַרײַנג. געווען צוויי מאָל באַ איר געשוועסטערקינד אידע שפּאַליאַנסקי און זי איז דער היים נישט געטראָפּן, זיך נאָכאַמאָל צו

זיכ אהוימ אומגעקערט, זיכ אינ בעט געלויגט און זיכ באמיט אינ-
שטילנ זיכ אליינ:

„ווער ווייסט? עפשער איז שוין גלויבכער גאָרנישט צו טאָן און לאָזן
דאָס אלץ גיין, ווי עס גייט? עפשער איז שוין גלויבכער צו לויבן אזוי אלע
יאָרב שטיל אינ זיכ... אָט אזוי אינ בעט ליגנדיק... לויבן און
שוויגן.“

שמוליקן האָט זי נישט ליב. זי האָט קיינעם נישט ליב. ס'צייט זי
אמאָל צו נאָסן העלער, נאָר זי וגלייבט דאָס געפיל נישט. און מו-
פערס האָבן דאָך ליב זייערע קינדער. ווער ווייסט? מעגלעך, אז דאָס
קינד וועט זי ליב האָבן... זי וועט זיין א מאמע.

און זי האָט עטלעכע מעג געליבט שטיל און איז גיט ארויסגעגאנגען
פון שטוב. זי האָט זיכ אויסגעמאָלט, ווי זי וועט זיין א מאמע.

עמעצער וועט שוין געוויס פון איר, ווי פון מיריאַם לויבאשיץ,
לאכט. „וואָס איז פון איר געוואָרן? וועט ער זאָגן, א ניאנקע איז פון
איר געוואָרן.“ נאָר זי וועט זיכ נישט אומקוקן און וועט גאָרנישט הערב.
אינגעבויענערהייט וועט זי נאָך דעם קינד פוסטריט נאָכגיין און וועט
מויערע האָבן נאָר פאר איינ זאכ:

„אוי, וויי... דאָס קינד זאָל, כאַלילע, נישט פאלן.“

איז אָבער שוין אינגיכט געווען אזא שיינער פראָסטיקער זונטיק
און דער שניי האָט אינ אים דאָס ערשטע מאָל מיט צוויי מאָל ווייס
אנשקעגן דער שטראַלנדיקער זון געשווינדלעך, און די קלייטן זינגען אינ
איינ דורכויס צוליבן גוישן יאָממעו געווען געשלאָסן.
איבער דער פראָסטיק-ווייסער שטאָט האָבן זיכ פיל אייגענע און
געדונגענע שליסלעך געיאָגט. און די מיניסע, וואָס דער באַניטער דרויסן

הָאָם דער ארומיקער פעלדער-שטילקניט דערצוילט, איז באשטאנענ דור-
 כוים פונ אָפּגעשוואכט-וויימן גלעקער-קלאנג און פון א פריילעכע פער-
 דישנ ניס, וואָס א לויפנדיק שליטל האָט ערגעצ-ווי פארלאָרן.
 מירל איז איינע אליין אין פענצטער געשטאנענ. קיין ווילן האָט
 זי שוין אין הארצן נישט געהאט, און דער אומעט איז אין איר געווענ
 גרויס. זי האָט געזענ, ווי לעבן און איזוואָשטיק, וואָס זיין שליטל איז
 נאָרוואָס אויסגעליידיקט געוואָרן, שטייט שוין א יונג פּאַרל און
 האָט שטארק ביישעק סני צום שליטל סני צום נאסן פערד, וואָס אפ
 אים פריהט דער שניי. ביידע, דער באלענגאַלע און דאָס יונגע פּאַרל,
 לאכט פונ די קליינע געלטער, וואָס זיי קאָנענ פארן שליטלען זיכ
 פּאַרלייגן, און ביידע האָבן האנאַע: דער באלענגאַלע — פונעם בינדל,
 וואָס ער האָט הינגטיקן שאָט אָפּגעלעקט, און דאָס פּאַרל —
 פונעם ערשטן אויסגעפאלענעם שניי און פונ דעם, וואָס זיי האָבן זיכ
 ליב.

פאמעלעכ האָט זיכ מירל גענומען אָנשאַן, קעדיי ערגעצ-ווי היינ פון
 שטוב ארויסצוגיין. זי האָט פאמעלעכ פון ישראל דעם קאראקולענעם
 סאק ארויסגענומען, זיכ אָפּגעשטעלט און זיכ פארטראכט. ארופגע-
 צויגן אפ זיכ דעם סאק און זיכ ווידער פארטראכט. זי איז שוין אפילע
 צו דער סיר געווען צוגעגאטגענ. נאָר דאָרטן האָט זי זיכ אָפּגעשטעלט
 און זיכ פארקוקט אפ דער אייגענער שמאַלער האנט און אפ די לאנגע
 פינגער, וואָס מיט זיי האָט זי דאָס הענטל פון סיר אָנגענומען. פאר
 דער לעצטער צייט זינען איר די הענט אזוי אָפּגעשוואכט געוואָרן, און
 אזעלכע גרינ-בלויע אָדערן האָבן זיכ שוין פונ אונטער זייער טויט-
 בלאסער הויט ארויסגעזען. א ווילע איז זי דאָרטן אזוי געשטאנענ
 און אפ דער האנט געקוקט. און פלוצעם האָט זי זיכ פארקלערט, צו-
 דיק איז שלאָפצימער אומגעקערט, זיכ אויסגעשאַן און זיכ צוריק איז
 כעט אינגעוואלגערט. ס'איז שוין געווען אזוי עקלדיק און שווער און

ס'איז שוין געווען אומגעגלעכ צו שראָגן ווױטער אין זיך די אָפּגע-
שוואַכקױט מיט דער אונטערטעניקױט פֿון די לעצטע טעג:
„וואָס ווױל מען פֿון איר האָבן? ... וואָס ווױל מען זי פֿאַר אַ מאַמע
מאַכט? .. אז זי קאָן נישט זײַן קױן מאַמע... אז זי ווױל נישט האָבן קױן
קינד...“

אין יענעם זעלבן טאָג איז זי געווען באַ אידען און איז באַ איר
געוואָר געוואָרן, אז צוויי האַקטוירימ-אקוּשערן קענען „עס“ דאָ אין
שטאָט מאַכט:

„איינער איז אַן עלטערער קריסם. ער זאָגט פֿרױער אָפּ צוויי שאַ
מוטער און הייסט זיך נאָכדעם געבן „דערפֿאַר“ נישט ווױניקער פֿון
צוויי הונדערט רובל. און דער צווייטער איז אַ יוד און נאָכ אַ יונגער.
ער נעמט „דערפֿאַר“ נישט מער ווי הונדערט רובל. און מ'זאָגט, אז ער
מאַכט עס אויך גאַנצ גוט.“

זי איז אויך געווען באַמ יונגערן דאָקטער, דעם יוד, און האָט
מיט אימ גערעדט. ענטפֿערנדיק אַפּ זײַנע אָנפֿראַגן, האָט זי געפֿילט,
ווי ער באַליידיקט זי מיטן בליק, מיט זײַנע אומריינע מאַכשאַוועס און
מיטן טאָג, וואָס אין אימ ווױל ער איר געבן אָנצוהערן, אז ער נעמט
זיך אונטער „דאָס“ צו טאָג, נאָר ער קוקט דאָך אַפּ איר, ווי אַפּ אַ זײַ-
דיקער און פֿיל נידעריקער פֿון זיך, און כאַזערט דערפֿאַר איבער:

„עפֿשער איז זי נאָך אַ פֿרײַלעך און ווױל דערפֿאַר, אז קײנער פֿון
אירע אײגענע זאָל זיך וועגן דעם נישט דערוויסן? אימ איז דאָס,
אײגנטלעך, אַלצײנס, ער ווױל מיט דעם נאָר זאָגן, אז דאָ אין קא-
בינעט איז פֿאַר אימ די סאַקאַנע גרעסער, און ער פֿאַדערט דערפֿאַר
אַ צווייענדיקן לױב.“
ער האָט געזאָגט:

„צוויי וואָכנ קענענ „מיר“ נאָכ יעדנפאלס צוואווארטן און פרוואונ א פאָר מיטלענ, וואָס קאָנענ נישט שאַטן“.

ו'האָט זי געשניטן פונעם וואָרט „מיר“. זי האָט אים פלוצעם די רייד איבערגעשלאָגן און אים געגעבן צו פילן, אז ער איז א שאַרלא-טאן:

„גוש, ער וועט באקומען א צווייענדיקן לוינ“.

און נאָכדעם איז זי שוין רוזק בא זיב אין עסציימער געלעבט און האָט געציילט די טעג, וואָס זינענ נאָכ ביז אָט די צוויי וואָכנ געבליבן: „ווען קומט אויס אָט דער מאָג? ... מאַנטיק נאָכ שאַבעס קומט ער אויס“.

און נאָכדעם איז שוין נישט געווען, וועמען צו דערצייילן וועגן זיב, וועגן דער נאָענטער סאָקאָנע, וואָס שרעקט זי נישט, און וועגן דעם, וואָס איר האָפּענונג אפ דעם קומענדיקן לעבן איז שוין געווען מעסופּעקדיק און קלויב. און דאָס ציט נאָכ ערגעץ דאָס האַרץ, און פאַרשיידענע פלענער קומען נאָכ אפּן זינען ארופ. און ס'שראכט זיב נאָכ וועגן זיב און וועגן נאָסן העלערס קאָפּעקע-ציטונג, וואָס האָט שוין די לעצטע צייט אָנגעהויבן ארויסצוגיין און איז שוין אריין-געדורנגען אפילע צו שמוליקן אין קאבינעט:

„אָט, איז שוין אפילע ער, נאָסן העלער... ער האָט דאָכ זיב שוין אויב צו עפעס דערשלאָגן“.

דאָרטן אין קאבינעט איז שמוליק מיט אָט דער ציטונג אונטערן יאָב פון זינע יעסורימ געזעסן; אריינקוקנדיק אין איר, ווי אן אָוול, האָט ער גאנצע שאָען געשווינגן, אינזינען געהאט מירלען און האָט זיב נישט דערוועגט צו גיין און אָנהייבן מיט איר צו ריידן. ער האָט אויסגעזען ווי א מענטש, וואָס פאַסט האַפּסאָקעס. ס'רָאָו איז ער אין גוראָלניע געזעסן. און איז ער אהער געקומען, איז ער געשלאָפּן בא-נאכט אין קאבינעט און איז זעלסטן-וועג פון דאָרטן ארויסגעגאנגען.

דער יונגערער ליובאשיץ, דער סטודענט, איז איינמאל צו אימ מיט זינע נניג מאָס רייד ארנינגעקומענ. האָט ער נישט געקאָנט פארלירן, וואָס ער, ליובאשיץ, דערט אזוי לוסטיק און הייליך, בעשאַס מירל ליגט אין צווייטן כידער אפ דער קאנאפע, און האָט אימ כא די ערשטע ווערטער אָפגעשטעלט:

„שא... שמיילער א ביסל... וואָס איז אפ דיר אזוינס די סימכעז?...“

XIV

און דער מאָנטיק איז געקומענ.

ארום עלף אזייגער אינדערפרי איז שמוליק מיטן טראמווי פון שטאָט אָנגעקומענ און האָט דערזענ פונדערווייטנס:

מירל שטייט לעבן דער טראמווי-סטאנציע אין קאדאקולענעם סאק אקעגן א גוי א שטאָט-שאַלנעכ. זי שיקט מיט עמעצן איבער א בריוו, און דער גוי, וואָס איז רויטן היטל, שאַקלט צו איר מיטן קאָפּ און הערט אויס די סימאָני פונעם מענטשן, וואָס אימ באדארפ ער דעם בריוו אין האנט אָפגעבן.

שמוליק האָט זיך צוליב עפעס צוריק אינ שטאָט ארניג אומגע-קערט. ווען ער איז ארום הרני אזייגער אהיימ געקומענ, איז נאָך מירל נישט געווענ. ער האָט זיך א וויילע דאָרטן איינער אליינ ארוםגעדרייט, ארויסגעגאנגענ אין הויפּ און געהויסן די פּוּר שפּאַנענ. עמעצער איז צום פּאָטער אינ שטוב ארנינגעקומענ און האָט דאָרטן דערציילט, אז שמוליק פּאָרט ווידער אינ גוראלניע אוועק, איז דער מוטער זינער דערפון אזוי מאַדנע געוואָרן. זי איז צו אימ אינ שטוב ארנינגעקומענ און האָט אימ שוין דאָרטן געטראָפּן אינעם וועג-פוטער.

„שמוליק, האָט זי בא אימ געפרעגט, דו ביסט דאָ אָקאָרשט נעכטן פון גוראלניע געקומענ?“

שמוליק האָט דעם קאָפּ אַרױפֿגעלאָזט.
„מאָרגן איז אַוונט, האָט ער געזאָגט, פאָרגייט גרויס-כאָגע, מ'בא-
דארפ זיך פאָנאָדערצאָלן מיט די אַרבעטער.“
און באַלד האָט ער זיך צום פענצטער אויסגעדרױט און גענומען
שווינגנדיק וואַרטן, די געשפּאַנטע פּוּר זאָל וואָס גיכער פּוּר הויפּ אַרויס-
פּאַרן.

איז יענעם זעלבן טאָג, ווען איז די טונקעלע הנוזער פון פאָרשטאָט
האָט מען צו נאכט-צו לאָמפּן געצונדן, האָט זיך א צווייפּערדיקער
שליסן, און עקיפּאָזש, לעבן דער פּאַראַד-טיר פון שמוליקס פּליגל
אַפּגעשטעלט, און א גוי, א שטאַט-שאַלזעכ, האָט פון אימ מירלען
אַרױפּגענומען און זי אונטער דער האַנט איז שטוב אַרױנגעפירט. מירל
איז געווען צופיל בלאָס און האָט קוימ מיט די פּיס געפּלאַנטערט.
מיט דער הילף פונעם גוי, וואָס איז רוימני היטל, האָט זי זיך איז
שלאָפּציימער פאַרשלאָפּט און זיך דאָרטן אָן קויכעס איז בעט אַנינגע-
וואַלגערט. דאָס איבערגעשראַקענע דינסטמייַדל, וואָס האָט אַיינע אַלױן
די שטוב געהיט, האָט געוואָלט מאכט א גוואַלד און זיך צו דער שווינגער
איז שטוב געלאָזט לויפן, נאָך מירל האָט זי שוואכערהױט אַפּגעשטעלט
און זי צום בעט צוגערופּן:
„מ'באָדארפּ נישט... מ'באָדארפּ נישט... זאָל זי נעמען דאָס בױטע-
לע, דעם גוי באַצאָלן און זיך נישט דערוועגן קיינעם וועגן דאָס אַלץ
א וואָרט צו זאָגן.“

ס'האָט זי געשלעפּערט פון שוואכקױט און פון ווייטעק, און דאָס
פּאַנעם איז בא איר א ביסל פאַרקרימט געווען. זי איז געלעגן אין
בעט מיט פאַרמאכטע אויגן און זיך א גאַנצע נאכט געפּלאַנטערט
צווישן די פּיל קרענקלעכע געשעענישן פונעם איבערגעלעבטן טאָג.

ס'האָט זיך געדענקט דאָס שאַענלאַנגע וואַרמנ באַמ דאָקטער אינ אַפּנעם-כּיידער, די יונגע דאַמע אינ פּרוּיער, וואָס איז דאָרטן געוועסן, דאָס אַפּגערעגטע קלײַנשטעטלדיקע ווינבל, וואָס איז אַלעמאַל מיט שרעק איבערן כּיידער אַרומגעלאָפּן, דאָס נאַריש-שעמעוודיקע געלעכ-שער פּונ דער פּרינלנ מיטן אינטעליגענטישן פּאָנעם, וועמען ס'האָט אַהינ צו פּירן געבראַכט אַן עלטערע יודענע, אַן אַקושערקע. אַלץ האָט זיך געמישט צוזאַמען מיט דער פּראָסטיקער זונען-שני, וואָס האָט אַהינ דורכ די צווייענדיקע פענצטער אַרנינגעקומט, און אַלץ איז פאַרשווונדן אינ יענעם מאַמענט, ווען הינטער איר, מירלען, האָט זיך די טיר פּונ קאַבינעט פאַרמאַכט. מיט איר איז עפעס נאָכדעם אינ דרויסן געשען. פּונ די פּיס, האָט זיך איר געדוכט, וועט זי באַלד אומפּאַלן, און דער קאַפּ האָט זיך איר פאַרדרייט דענסטמאַל, ווען זי האָט פּונדערווייטנס דעם גוי, דעם שטאַט-שאַלדעך, דערזען. נאָר איצט איז שוין אַלץ פאַרבני, און אינ דרויסן איז שוין נאַכט, און זי ליגט שוין דאָ אפּן בעט, לנדט אַ ביסל פּונ ווייטעק און געדענקט אינ זאַכ: „די סאַקאַנע פּונ טראָגן האָט זיך שוין געפּעלט, נאָר איצט שטויט איר פּאָר אַ נייע סאַקאַנע. און מעגלעכ... זייער מעגלעכ, זי זאָל שוין מער פּונ אָט דעם בעט ניט אַראָפּקריכנ...“

אַפּן דריטן טאָג אינדערפּרי, ווען שמוליק איז פּונ דער גוראַלניע געקומען, האָט שוין באַ איר דעם צווייטן טאָג פּונ היצ דאָס פּאָנעם געפּלאַמט. די ליפּן זינען איר געווען פאַרטריקנט, און אינ גאַנצען כּיי-דער האָט זיך אפּילע קיינ איינציק רעפּוע-פלעשל נישט געפּונען. מירל האָט אים פאַר דער האַנט געהאַלטן און אים געבעטן, אַז אַלץ זאָל בלויבן בעסאָר:

„שמוליק, כ'האָב ים געמוזט מאַן. מיר וואָלטן דאָס ביידע אייביק אומגליקלעך געווען“.

האָט ער, שטייענדיק לעבן איר באַם בעט, דעם קאָפּ אראָפּגעלאָזן, אויסגעזען שטארק דערשלאָגן און דאָס צוגעשאַקלט מיטן קאָפּ:
„גוט... ס'וועט קיינער וועגן דעם נישט וויסן“.

ער האָט זיך ביכלאל פאר דער לעצטער ציט אזוי איבערגעביטן, שמוליק. באַטאָג, ווען די מוטער האָט אים אין א באַזונדער כידער אָפּ- גערופּן און עפעס וועגן מירלען אָנגעהויבן זאָגן, האָט ער זיך אָנגע- ברויגעזט און זיך שוין אפילע בייזערן אָנגעהויבן:
„וואָס וויל מען פון מירלען? יעדערער קומט מיט טינעם אקעגן מירלען“.

און אליין איז ער נאָכדעם שאַעוויזן איבער זיין שטוב ארום- געגאנגען און האָט געקלערט וועגן זיין נייעם פּלאַן, וואָס ער באַדארפּ מירלען פאַרלייגן, און וועגן דעם, וואָס ער קאָן מיט איר ערגעץ ווהיגן אָפּפאַרן אפּ עטלעכע טעג און ארויסלאָזן א קאָל, אז ער האָט זי געגעט.
„ער, שמוליק, וועט שוין סטיוויסי נישט כאַסענע האָבן. ס'טויג אים נישט זיין לעבן מיט די גרויסע געלטער, וואָס ער פארדינט, — וועט ער כאַטש וויסן איינ זאך: ערגעץ-ווי געפינט זיך מירלען, און ער שיקט איר ארויס אפּ צו לעבן... ער איז גרויט איר ארויסשיקן אויב דעם געט אינ יעדער מינוט, וואָס זי וועט אים באַדארפּן“.

אפּ מירלעס נאָמען זינגען דערווייץ צום אלטן זינדענאָוסקין אינ שטוב פיל טעלעגראמעס פון ערגעץ אָנגעקומען. אלעמאָל האָט מען אהין אינ שטוב שמוליקן גערופּן און זיך מיט אים וועגן די טע- לעגראמעס געסוידעט. שמוליק איז געווען דערשחאָקט, געלייענט יעדע ניי-אָנגעקומענע טעלעגראמע מיט א קלאַפּנדיק האַרץ און איז צולעצט ערגעץ אינ גרויס אַנלעניש מיטן שנעלצוג אוועקגעלאָפּן. אינ א פּאָר טעג ארום האָט ער זיך צוריק אומגעקערט מיט א בלאַס פּאָנעם און

מיט שטארק רוימע אויגן. ער האָט, אפּאָנעם, ערנעצ שאַענלאַנג
געוויינט. מירל איז דענסטמאָל מיט אַן אָשגעשוואַכט פּאָנעם אין בעט
געזעסן און קיין היצ האָט זי שוין נישט געהאט. זי איז געווען פּאַרק-
לערט, געקוקט איבן פענצטער און באַ אימ גאָרנישט גיט געפרעגט. און
ער איז געשטאַנען אַנטקעגן איר מיט אַ דערשלאָגן אויסזען, זיב פּאַר
עפעס געשראָקן און איז געווען גרייט צו זאָגן דעם צוגעגרייטן ליגן:
„כ'בינ געווען באַ דער מומע פּערל, בינ איב געווען. א זון האָט זיב,
נעבע, באַ איר געפּעלט“.

אינאָונט איז געקומען דער יונגער און וווקסיקער דאָקטער, דער
שאטען. ער האָט זיב געהויב פּאַר אַ פרעמד אויג, אָט דער דאָקטער,
דערפּאַר איז ער געקומען באַנאַכט, זיב כאַם אַרונטגאַנג אַרומגעקוקט,
ווי אַ גאַנעו, און איז באַ מירלען איב כּיידער נישט מער ווי אַ מינש
צוויי געזעסן.

„אַלץ איז איב אָרדענונג, האָט ער געזאָגט, מאָרגן וועט מירל מעגן
פּונ בעט אפּשטיין“.

ער האָט זיב געזילט און זיב באַלד אוועקגיין געלאָזט. שמוליק האָט
אימ, ווי אַ גוטן-יודן, פּונ שטוב אַרויסגעבאַגלייט און דעם לאַמפּ פּונ
קאַבינעט מיטגעטראָגן. האָט ער אפּ אימ מיט זינע דורכגעטריבענע
אויגן אַ קוק געטאָן און אימ געהייסן דעם לאַמפּ אוועקשטעלן.
„אַ יאָלד אַ מאַן באַ איר, האָט ער וועגן מירלען אַ טראַכט געטאָן,
שוין, אפּאָנעם, גאָר אַ קליינער כאַכעם“.

נאָר שמוליק איז געווען פּאַרשומלט און האָט שוין גאַנצע פינף און
צוואַנציק רובל גרייט געהאַלטן. האָט ער מיט איין האַנט די אַסיגנאַ-
ציעס באַ אימ אַ ריס געטאָן און די צווייטע האַנט אימ אפּן אַקסל
אַרופּגעלייגט.

„אַ וויבּל באַ אַנז, האָט ער אימ איב אַינלעניש אַ כאַנפע געטאָן,
אַ שטאַרקס... האַלעווי אפּ אַלע יודן געזאָגט געוואָרן“.

צו טאָג איז שוין איצט געבליבן גאָר א קלייניקייט:
מ'האָט באדארפט אריינגיין צו שמוליקן אין קאבינעט, אימ האָר-
טן אפ א רשע מעוואמל זיין פון זינע כעזשבוניעס און פלוצעם אָנהייבן
צו אימ ריידן:

„שמוליק, מאָרגן פאָרן מיר אין שטאָט, וואָס ליגט אראָפּ טיפּי-
גאָר אַליין איז זי נאָך אזוי שוואַך פון דער שלאַפקייט געווען, און
שמוליק איז דערצו אין איינעם א פארטאָג פלוצעם קיין ווארשע
אוועקגעפאָרן און איר געלאָזט בא דעם דינסטמיידל א בריוו, וווּ ער
האָט איר זיין נייעם פלאַן פאָרגעלייגט. א גאנצע נאכט איז ער צוליב
אַט דעם בריוו נישט געשלאָפן, אימ פיל מאָל איבערגעשריבן אָון פיל
מאָל איבערגעלייענט. ער איז געבליבן פון אימ צופרידן, און דערפאר
שוין ביזן פאָרן נישט געקענט אנשלאָפן ווערן. און מירל האָט נישט
מער ווי די ערשטע עטלעכע שורעם דורכגעקוקט און דערשטוינט בא
דעם דינסטמיידל געפרעגט:

„וואָס?“

און נאָכדעם האָט זי דעם בריוו צוריק אין קאָנווערס אריינגעלייגט
און אימ צוריק דעם דינסטמיידל אָפגעגעבן. געטאָג האָט זי עס אזוי
פאמעלעך. זי איז ביכלאל געווען דווקא און האָט איצט נאָך דער
שלאַפקייט מער ווי שטענדיק געדולד געהאט. זי האָט זיך פאמעלעך
צו די קרעפטן אומגעקערט און דווקא געווארט אפ דער צווייטער וואָב,
ווען זי וועט זיך שוין אינגאנצן געזונט פילן, און שמוליק וועט צוריק
פון ווארשע קומען.

אלע באַטאָג האָט זי זיך אָנגעטאָג אינעם סאָך מיטן שוואַרצן
שאַרפ. צו גיין אין שטאָט אריין איז זי נאָך געווען צו שוואַך, איז זי
געשטאנען אין דרויסן לעבן די טרעפלעך פון איר פאראד-טיר, פאמעל-
לעך ארומגעשפאנט אהין און צוריק און ארויסגערופן בענקשאפט בא
פארמעגלעכע געשעפט-מענטשן, יונגעלייט, וואָס זינען דאָ מיטן וועג

אפ זייערע אייגענע און געדונגענע הרשקעס דורכגעפארן. אלע האבן אהער געהרייט די קעפ און פון איר די אויגן נישט געקענט אפרויסן, און אלע האבן זיך דערבוי געפילט אזוי מאדנע, גלייך זיי וואלטן נאך קיינמאל נישט געזינדיקט, און זיי וואלט זיי יארנלאנג, ווי אן אומ- באקאנטע קאלע, צו באלעמ געקומען.

כאט שווער איך שפוט האט מען שוין געוויסט, וואס זי האט פאר די לעצטע צוויי וואכן אפגעטאן. די שוויגער האט זיך דארטן אפט אינמיטן העלן טאג מיט איר מאן מעיאכעד געווען. געזעסן אנטקעגן אימ מיט א פלאמענדיק פאנעם און פארדראַסיק-אונטערהגעקליבענע נאָלעכער און האט זיך שיר נישט געעקט פון פארדראַס און אומבא- האַלפנקייט:

„איך זאג דיר: אפילו בא די גוימ איז שוין זעלטן אזא מינ אויסווארפ“.

און זי האט זיך דענסטמאל ארוםגעהרייט בא זיך איך כידער, געדענקט דאס טראַגן, וואס זי איז פון אימ ניצל געוואָרן, און האט שוין ווידער זינציק געגלייבט אינעם ניעמ לעבן, וואס איר שטייט פאר. זי האט נישט געהאט וואס צו טאן, האט זי ווידער אָנגעהויבן צו גיין אין שטאָט ארניט און איז שוין דארטן נאכאמאל אפ גאנצע אַוונטן פארפאלן געוואָרן. צום אָנהייב האט קיינער נישט געוויסט, ווהיט זי גייט און בא וועמען זי פארברענגט, נאָר סאָפּקאַלסאָפּ האט זי עמעצער פון איר מאנס קרויווימ באגעגנט אפ דער גאס, ווו ס'גע- פינט זיך נאָסן העלערס קווארטיר, און בא דער שוויגער איך שפוט האט מען שוין וועגן דעם גערעדט אָפּ און קלאָר:

„וואס פאר א שילע? אז יענע איז אן אויסווארפ... אז זי האט אימ נאָך פון מיידלווייז ליב, דעם באַכער, און זיצט בא אימ איבער גאנצע אַוונטן“.

שמוליק האָט זיך איך איינעם פון אָט די טעג פון ווארשע אומ-
געקערט, זיך געהייסן איבערטראָגן זיין בעט איך קאבינעט ארני,
אופגעהערט צו גיין צום פאָטער איך שמוב און ביכלאל אָנגעהויבן
לעבן, ווי א פאָרעש. איך זיין שטילער אופירונג און דערשלאָגענעם
אויסזען האָט זיך שוין איצט געפילט עפעס פאראקשנטס און שמוס,
און געדוכט האָט זיך, אז ארומשפאנענדיק בא זיך איך ביידער, גע-
פינט ער זיך גלויבציטיק ערגעץ ווייט, איבער אַ הונדערטמיליקער
שטרעקע. אידע שפאָליאנסקי האָט אים איינמאָל איך שמאָט באגעגנט
און וועגן געט בא אים געפרעגט, האָט ער איר געענטפערט אזוי קאלט
און שטיל:

„ווער ווייסט? ס'קאָן זיין, ס'זאָל זיך נאָך אינגאנצן איבערדרייען.“
אידע האָט דענסטמאָל דורכטן טעלעפאָן מיירלעך ארויסגערופט,
ארומגעגאנגען מיט איר ביז פארנאכט איבער די שטילע גאסן און
איר עס איבערדערציילט:

„אָט וועסטו זען... איצט גיט איר שוין שמוליק קיין געט גיט.“
מיט איר אבראמען איז האָב צוריק מיט פיר יאָר פונקט דאָס זעלבע
פאָרזעקומען. אינגאנצן די צייט איז ער געווען גרייט איר געט צו געבן,
נאָר ווען ס'איז געקומען צו דער רעכטער מינוט, איז ער אפ א גאנצע
כוידיש פון דער היים אוועקגעפאָרן און האָט איר איבערגעגעבן דורכ
זיין קלענערן ברודער זיאמען:
„לעסאמע דארף דאָך אידע דעם געט גיט האָבן, און אז ער וועט
איר נייטיק זיין, וועל איך אים איר איך מעשעב פון צוויי שאָ צושטעלן.“

מיירל איז איך יענעם אָוונט מיט אן אומעטיק און אויסגעמאטערט
פאָנעם צו העלערן געקומען, געלעגן לענגער ווי אלעמאָל אפ זיין
קאנאפע און איז מער, ווי טאָמער, פארטראכט געווען. ס'איז געווען

קלאָר: גיין גייט זי אהער נישט צוליב העלערן, נאָר צוליב זיין שטילן צימער, וווּ זי קאָנן רויק וועגן איר קומענדיקן לעבן טראכטן. זעלטן ווען האָט זי איין כידער די שטילקייט איבערגעריסן, זיב געהייסן אונטערשפרייטן איר ווײַס טיכל אפן קישן, דערפאר וואָס העלערס ציכל איז שוין נישט גאָר רייני געווען, זיב צוריק אוועקגעלייגט און האָט איינע און די זעלבע ווערטער איבערגעכאזערט:

„ס'איז איר גוט דאָ איין צימער... זי האָט זיב, דוכט זיב, איין ערגעץ אזוי גוט נישט געפילט“.

און דעריקער גוט איז איר שוין דאָ, אפאָנעמ, געווען נאָר דערפאר, וואָס ער, העלער, האָט סאָפּקאָלסאָפּ סייכל באקומען און האָט מער וועגן באסענע האָבן מיט איר נישט גערעדט.

זי האָט דערציילט:

„ס'הייבט זי לאכלוטן נישט אָן צו ארן דאָס, וואָס אידע האָט איר איצט דערציילט“.

„ס'איז גענוג, זי, מירל, זאָל שמוליקן איין וואָרט זאָגן, און ער וועט איר באלד געבן געט. ס'איז מער נישט:

„מיט אַנדערהאלבן כאדאָשימ צוריק האָט זי אזוי קלאָר געוואוסט, צוליב וואָס זי באדארף דעם געט האָבן, און איצט ליגט זי און טראכט וועגן די מניסימ, וואָס זי האָט ביז היינטיקן טאָג אָפגעטאָן:

אלץ, וואָס זי האָט ביז היינטיקן טאָג אָפגעטאָן, איז געווען נישט פון אייגענעם ווילן, נאָר מאכמעס גינגעריקייט און דראכמאָנעס“.

זי אליין האָט אזוי ווינציק פון איר לעבן האנאָע געהאט, זי וואָלט בעצעמ איצט געמעגט אלט זיין אכצן יאָר. נאָר ווען זי וואָלט איצט בעמעס אכצן יאָר אלט געווען, וואָלט איר דאָך קיין ניער שריש איין לעבן נישט פאָרגעשטאנען, און איר וואָלט ווידעראמאָל געבליבן נישט מער, ווי דראכמאָנעס האָבן אפ איר פאָטער און אפ זיב, כאסענע האָבן

נאָכאמאָל מיט שמוליקן, זיב מיט אימ געטן און ווידער ליגן און טראכטן:

„נו, גוט: זי האָט זיב שוין מיט אימ געגעט. און וואָס וועט זי טאָן ווייטער?“

העלער האָט אריינגעלייגט די הענט אין די הויזן-טאיש און גע-
נומען ארומשפאנען איבערן כוידער. ער איז געווען פול מיט דער-
וואָרגענעם פארדראָם:

„ער איז דאָך בא איר גאָרנישט... קומען קומט זי דאָך אהער נישט
צוליב אימ, נאָר צוליב זיין קאנאפע און צוליב זיין שטיבל כוידער,
ווי זי קאָן רויק וועגן זיב טראכטן. קיין פרוי האָט זיב נאָך, דוכט זיב,
קייןמאָל מיט קיין מאנצבל אזוי נישט געפירט.“

ער האָט איר נאָכגעקוקט, בעשאַס זי האָט זיב אָטגעטאָן, בעשאַס זי
האָט זיב געלאָזט אוועקגיין, און בעשאַס ער האָט זי אין דרויסן
באגלייט. זי איז געווען פארטראכט, האָט ער געהאט פאר איר דערע-
כערעצ.

און נאָכדעם האָט ער שוין ווידער געווארט אפ איר אלע אָונט בא
זיב אינעם שטיבל גריין-באלויכטענעם כוידער און געבענקט נאָך איר,
ווי מע בענקט נאָך א פרוי, מיט וועמען מ'האָט נישט לאנג געהאט
קאָשערע, לאנג-דערווארטע כופע-וועקידושן. די לופט האָט דאָ איין
כוידער מיט איר רייעב געשמעקט. ס'האָט געצויגן צום אָרט, ווי זי
איז געלעגן, און צו איר דערווייטערט אימעטיק פאָנעם, און געדענקט
האָט זיב, אז איבער איר האָט ער אמאָל דאָס גרייטן זיב צום קאָנקורס
אָפגעלאָזן; אז די געוועזענע קאלע זיינע האָט שוין אינגיבן דאָ איין
שטאָט כאסענע פאר עפעס א יונגן אלמען, א יוריסט; אז די געשעפטן
זיינע איין דער קאָפּעקע-ציטונג גייען שלעכט, און איין שטאָט רעדט
מען שוין וועגן דעם:

„זי האלט זיך נאך אפ מיט ניסימ, די קאפעקע-ציטומג, און וועט זיך שוין אינגיכט אינגאנצן אפשטעלן“.

נאך מירל איז שוין צו אימ געקומען סאכאקל איין מאָל, און נישט מער, ווי אפ עטלעכע מינוט. זי איז געווען געדריקט און דערשלאָגן נאָך א שטארק אומאָנגענעמער סצענע, וואָס איז פרויער א ביסל צווישן איר מיטן מאג צוליבן געט פאָרנעקומען, און האָט נישט געוואָלט וועגן דעם דערציילן. א פאָר מאָל האָט זי זיך נאָך דאָ אין כוידער מיט אירע געדאנקען דורכגעשפאנט.

זי האָט נישט גערעדט, די קאלאָשן מיטן יסאק נישט אויסגעטאָן, און אז זי האָט אראָפגעשלונגען, איז דאָס איר אָנגעקומען שווער, ווי א מענטשן, וואָס פאסט. נישט אומקונדיק זיך צו אימ, האָט זי זיך באַרד צוריק אוועקגיין געלאָזט. ער האָט זי געוואָלט באַגלייטן, האָט זי אימ געהייסן דאָ אין שטוב בלייבן. ער איז איר דאָך אין דרויסן נאָסגעגאנגען, האָט זי אָנגעיאָגט באמ נאָענטן קווארטאל און איר געזאָגט א פאָר ווערמער, וואָס ער אליין האָט שוין אין זיי נישט גע-
גלייבט:

„איינער וויל בא אימ די קאפעקע-ציטוטג אָפקויפן און לייגט אימ פאָר פינף טויזנט רובל... זיי וואָלטן געקאָנט אוועקפאָרן קיין אויס-לאַנד... ס'וואָלט עפּשער קלעקן, ביז ער וועט דאָרטן אפ אינזשעניער ענדיקן“.

זי האָט זיך צו אימ ווידער נישט אומגעקוקט, געמאכט גיכע טריט און נאָך מיט די אקסלען א צי געטאָן. איז ער צולעצט געבליבן שטיין און שוין פוננזיגטנס געזען, ווי זי זעצט זיך ארונט אין טראמוווי און פאָרם צוריק צו איר שטוב, וואָס זי האָט פינט.

א צווייט מאָל האָט ער זי באַגעגנט אין גאס לעבן דרויסן און דניכט הויז, ווו ס'ווינט איר מאַנס קאָרעו מאַנטשיק. זי איז געגאנגען גען מיט א דאמע א ברונעפן, וועלכע האָט אויסגעזען מיט א פינף-זעקס

יָאָר עֲלִמְעָר פֿון איר, אפֿאַנעם איר געשוועסטערקינד אידע שפּאַ-
ליאַנסקי איז דאָס געווען. ער האָט זיך אָפּגעשטעלֶט און האָט דעם הוט
אַרָאָפּגענומען. זי האָט אים באַמערקט, נאָר זי האָט, ווי פּרִיעַר, געקוקט
צו דער דאַמע, צו איר עפעס געזאָגט און איז אזוי יאָר נאָענט פּאַרביי
אימ אַרדרכגעגאַנגען. איר פיגור האָט אויסגעוויזן אזוי פּאַראַקשנט און
שטרענג, און דערציילט האָט זי אָן לאַישג וועגן איר, דער באַסיעכדיש-
אומגליקלעכער: זי האָט מאַקע נישט קיינ אַרט אין לעבן, נאָר זי איז
אין עפעס אַנטגעשפּאַרט און האָט נישט קיינ ראַכמאַנעס נישט אפּ זיך
און נישט אפּ קיינעם.

זי האָט זיך פּאַרקערעוועט לעבן אַיינעם א קוואַרטאַל און איז דאָרטן
צוזאַמען מיט איר באַקאַנטער דאַמע פּאַרשווינדן געוואָרן. האָט ער
דאָ אפּ זיין אַרט א זיפּצ געטאָן, אָנגעטאָן צוריק זיין הוט און גענומען
שפּאַנען ווימער זיין וועג.

ער האָט באַדאַרפט אַרזינגיינ צו מאַנשיק זינדענאָוסקי, זיך פּילן
לעבן אימ ישלעכט, ווי לעבן מירלס מאַנס א קאָרעו, און אימ דאָרטן
זאָגן:

„עפּשער קאָן ער פּאָרט פּאַר זיין קאָפּעקע-ציטונג א שומעפּ מיט
געלט קרייגן?..“

XV

מאַנשיקס שרניכטיש איז א נידעריקער, א שווערער און א בריי-
טער. אכוצ די פּאַרשיידענע שווערע זאַכן, געפינען זיך אויב אפּ אָט
דעם טיש די בילדער פון זיין געשטאַרבֿענעם פּאַטער און פון מיר-
לען, וואָס שמייען אין צוויי באַזונדערע לעדערנע רעמלעך און קוקן
גלייב צו אים, דעם יונגן באַלעבאָס. פּאַרקוט זיך מאַנשיק טיילמאָל
אפּן בילד פון דער לעצטער, שפּאַרט אָן דעם קאָפּ אפּ א האַנט און
באַקומט גרויסע אויגן:

„עפעס טוט זיך מיט מירלענ...“

נאָכנ לעצטן מאָל, וואָס ער האָט זיך מיט איר איך גאס באגעגנט
און זי איבער דער קייטן-בריק באגלייט, איז צו אים געקומען א
שטאַט-שאַלעכ מיט אירן א בריוו; זי האָט געבעטן, ער זאָל איר צוויי
הונדערט רובל אנטלענען. און נאָכדעם זינען אים שוין די צוויי הונ-
דערט רובל אָנגעקומען צוזאמען מיט שמוליקס א צעטלע אינע העברייניש,
וואָס לייענט זיך אזוי:

„מיין שנייערער שוועסטערקינד מאָנשיק! א דאנק דיר פארן
גמילעסכעסער, וואָס דו האָסט געגעבן מיין פרוי מירעלע זאָל
לעבן.“

פון עס צימער קומט צו אים אריין זיין קליין עלפיאָריק ברודערל,
איז ער אים מעכאבעד אפן קאָל:

„א, ר' ליאַליע!.. וואָס וועט עפעס זאָגן א יוד ר' ליאַליע?“

ליאַליע האָט איינינעם מיט אים פינט די שקאַצים, וואָס קומען
צו דער שוועסטער דער זינגערן, און קאַן, ווי ער, איר קוויטשערין
נישט פארלירן. מאָנשיק האָט אים ליב דערפאר, וואָס ער איז א
געשמעלטער און אן אויסגעדארט יודעלע, האָט א גוטן קאַפּ, כאפט
אַפט די שוועסטער אין א לינג און, דעריקער, דערפאר, וואָס פון אים,
ליאַליע, וועט שוין געוויס עפעס זיין. ער האָט אים אויך ליב דער-
פאר, וואָס מירל האָט אים אמאָל געזען, אָט דעם ליאַליע, געזאָגט,
אז ער געפעלט איר, האָט אים איבערן קעפל א גלעט געמאָן. נעמט
ער אים אָן פארן הענטל, פרעגט בא אים עפעס, דענסטמאָל, ווען זינע
אויגן קוקן אין אלאכסן אפ מירלס בילד, און דער מויעב טראכט דאָס
זעלבע, וואָס פרויער:

„עפעס טוט זיך מיט מירלענ.“

און איינמאָל ארום דרין אזיגער באטאָג איז ער פארטראכט בא
אַט דעם טיש געזעסן און האָט מיט א מיד קאָל געענטפערט א „גוטן-

טאָג" דעם לעצמן פון די פאָר מיניאָנימ קלוגנטן, וואָס האָבן זיך בא
אימ פון פרימאָרגן אָן געפראוועט.

דער קאָפּ איז באַ אימ געווען מאַט און פול מיט די טומלדיקע
געשעענישן פון נעכטיקן איבערגעלעבטן טאָג. דאָרטן, אין פאָרשטאָט,
באמ פעמער יאנקעוו-יאָסלען אינ שטוב האָט דעם צווייטן טאָג די
גאנצע מישפּאָכע זינדענאָוסקי געקאָכט און געזאָטן, און מירל איז
שוין דאָרטן דעם צווייטן מעסלעס נישט געווען און האָט שוין געווינט
אין האָמעל, וואָס אפּ דער ישטילער בלוואַר-גאָס. עלף אזיגער אינ
אָונט האָט מען אהינ די מוטער זינגע, די מומע לעסטער, ארויסגערופּן
און איר דורכן טעלעפּאָן איבערגעגעבן אופגערגמע יעדזעס וועגן
דעם, וואָס דאָרטן אינ דער איבערגעפולט-צעשראָקענער שטוב קומט
פאָר:

"שמוליק איז פארשוונדן... פון נעכטן פארנאכט אָן איז יער פאר-
שוונדן... מ'האָט אימ שוין געזוכט... אומעמוט אינ שמאָט האָט
מען אימ שוין געזוכט. א? ... אינ גוראלניע? ... אינ גוראלניע
אויב".

מאָנטישיק איז געלעגן אויסגעטאָג אינ בעט און האָט ביז דרין
אזיגער אפּ דער מוטער געוואַרט. ס'האָט אימ געשאַסן אינ קאָפּ, און
די גאנצע שרעק, וואָס דאָרט באַ די זינדענאָוסקיס אינ שטוב, איז דאָ
אינ אימ געווען טיפּ פארהאָבן. ער האָט ניט גערעדט, נאָר באַ אימ
אינ מויעב האָט זיך שוין עפעס געדרייט וועגן דעם, וואָס דאָרטן קומט
איצט פאָר און וואָס באַ אלע קרויווימ ליגט דאָרטן אפּ אימ, מאָנטישיק,
א כשאַד, און ס'איז דאָך נאָריש... ער קאָג איצט אהיב נישט
קומען.

ארום פיר אזיגער פארטאָג האָט זיך די מוטער פון דאָרטן אומ-
געקערט. ער האָט איר אינ די אונטערשמע וועש די טיר געעפנט און איז
נאָכדעם לאַנג געזעסן באַ איר אפּן בעט. זיין צעטראָגענער מויעב איז

בעשׂאסמיסע געווען פול מיט פלינקער ארבעט, און די מוטער האָט
דאָס צייט געהאט... זי האָט שוין, אפּאָגעמ, אויב געוואָסט וועגן כּשאד,
וואָס פּאלט אפּ אימ, און האָט שוין גאָר פּאמעלעכ די מאָרעשכוי-
רעדיקע ננים איבערגעגעבן:

„וואָס נו?.. ער איז נישטאָ, שמוליק, און מ'האָט מוירע, אז ס'איז
מיט אימ עפעס געשען“.

„אז יענער טוט אָפּ וואַלכע מניסים:

באלד נאָך „יענערס“ אוועקגיין האָט ער אין דרויסן צוגעקלעפט א
בלעטל, אז די שטוב פּארדינגט זיך, און אז האָס מעבל פּארקויפט ער,
און אַ בריוו, זאָגט מען, האָט ער צו די פּאָטער און מוטער געלאָזט. זיי
שעמען זיך. אַ סוואַרע, אָט דעם בריוו צו באַווייזן...

„אידע שפּאַליאָנסקיס שוואַגער דערציילט, אז ער האָט אימ נעכטן
פּארנאכט געזען זיך אַרומדרייען לעבן קרעמאַווסקיס אפּטייק. איצט
האָט עמעצער איבערגעלייענט אין דער אַוונט-ציטונג, אז אין שפּי-
טאָל-וועלדל האָט מען אַ געהאַנגענעם געפונען, איז מען אַקאָרשט
נאָרוואָס אין אַנאַטאָמישן טעאָטער אוועקגעלאָפּן“.

מאָנטשיק איז אינגעשלאָפּן מיטן טאָג-ליכט, און געכאַלעמט האָט
זיך אימ, אז ער וווינט אין דעם זעלבן האָטעל, וואָס מירל, אין צווייטן
כיידער וווינט ער דאָרטן, און זעט דורכן פענצטער, ווי שמוליק דרייט
זיך דאָרטן אהין און צוריק איבערן טראָטואַר אַרום.

איצט, נאָכן האַלבן טאָג אַרבעט, איז ער שוין געווען אזוי מיד
און פּאַרטראָגן. און געדענקט האָט ער שוין, אז ס'איז אַ נאַרישקייט,
אָט דאָס, וואָס, אופּשטייענדיק פּונ שלאָפּ, האָט זיך אימ אויסגעוויזן,
אז ער מוז נאָך היינט צו מירלען אין האָטעל אַרענגגיין, און אז מירל
וועט מיט זיין קומען שטאַרק צופּרידן ווערן. ער האָט נאָך באַראַרפט
זיין איג די בענק און זיך אפּן בירזשע-ראָג מיט עטלעכע מענטשן זען.
האָט ער אין איינלעניש די אָנגעוואָרפענע פּאַפּירן אין פּינעראַסע

פארשלאָסן און געכאפט אפ זיב דעם פאלטאָ. נאָר איז דרויסן בא דער טיר איז ער פלוצעם אזוי בלאס און פארשפייגערט געוואָרן, גלויב ער וואָלט פאר זיב א בלאַנדזשענדיקן מעם דערזען. אנטקעגן אימ אפן טראָטואר איז געשטאנען שמוליק מיט זיין מאט-געל ערדיש פאָנעם; ער האָט נישט געוואָלט זאָגן, ווי ער האָט זיב די לעצטע צוויי נעכט ארומגעוואלגערט, און איז איצט אָנגעקומען צו אימ, מאָנטישיקן, נאָב א טויווע:

„צוריק מיט צוויי טעג, האָט ער דערציילט, איז מירל פון שטוב אוועקגעגאנגען און האָט בא אימ קיין געלט נישט געוואָלט נעמען... ער האָט זי געבעטן, נאָר זי האָט נישט געוואָלט און איז אוועקגעגאנגען... און איצט... עפשער וואָלט איצט מאָנטישיק אריינגעגאנגען צו איר און וואָלט זי בעטן, זי זאָל נעמען געלט...“

XVI

איז א פאָר וואָכט ארומ איז א ווקסיקער יונגערמאן איז א שווארצן הארבס-מאנטל און שטארק ברייטן אויסלענדישן הוט ארויסגעגאנגען פון א הויז מיט מעבלירטע צימערן, וואָס אפ דער צענטראל-גאס, און האָט זיב פאמעלעכ געלאָזט גיין אראָפּ, צו דער קייטן-בריק פון פאָרשטאָט.

דאָס איז געווען הערצ. דער אקוישערקעס באקאנטער, הערצ. זעקס וואָכט נאָכאנאנד האָט ער בא זיב איז פארוואָרפענעם שטע-טעלע געשמייכלט פון מירלס בריוו, וואָס איז אימ האָט זי אימ גע-בעטן קומען, און איצט איז ער שוין אהער אראָפּגעפאָרן, ווי אפ א ווערמל און גלאט אזוי. ארומ צוועלפ אזויגער באטאָג, ווען ער האָט זיב דאָ איז שטאָט אינעם מעבלירטן צימער אופגעכאפט, האָט ער זיב מיטאמאָל דערמאָנט, אז ער איז נאָב א באַכער; אז ער איז שוין אלט

צוויי און דרענסיק יאָר און אימ אליינ געפעלנ שוינ ציטנווייז נישט
פיל פון די אייגענע אָנגעשריבענע זאכנ; אז מירל, וועמענ ער האָט,
פאָרנדיק אהער, אינזינענ געהאט, האָט דאָ אינ שטאַט א מאנ, א שטוב
מיט א גאנצער מישפּאַכע קרויווימ. אונ ס'קומט אימ דאָכ... ס'קומט
אימ אָט דאָס, וואָס בעשאַס ער טוט זיב איצט אָנ, לאַכט ער אָפּסטאַל
אפּן קאַל און מאַכט כּוּזעק פּונ זיב אליינ.
עטלעכע טעג האָט ער זיב דאָ איבער די גאַסנ ארוםגעדרייט און
האָט געהאט דערבנ א שמיכלדיק פּאַנעם.

„וואָס טוט ער דאָ אינ שטאַט?“

ס'איז מער נישט: ער איז שוינ דאָס ערשטע מאָל אינ לעבנ אהער
געקומענ, איז קעדני געווענ באטראַכטנ דעם בוי פון די הונזער און טעא-
טער, זיב אוראָפּלאָזנ צו דער קייטנ-בריק, זיב האַרטנ אָפּשטעלנ לעבנ
שקאַצוי, וואָס קניענ יאָדערנ, און צוזאַמענ מיט זיי זענ, ווי דאָס איז
פונעם ברייטנ טיב איז שוינ אפּ שטיקער צעשפּאַלמ און ווארט אינ
גרויס שטיקניט עפעס אפּ א יעדנע פון דער ווייט.

און איינמאָל האָט ער זיב דאָכ ווייטער פון קייטנ-בריק איבער דער
פאַרשטאַט געלאָזנ גיין און ווידער גענומענ שמיכלענ פון מירלס
בריוו, וואָס ליגט בא אימ אינ טאַש.
ס'איז געווענ נאָענט צו פּורמ, און דער ליכטיקער טאַג האָט גע-
שפינט זינ ווארעמקייט פון גאָרער זונענ-שינ און פון זויבערער פּאר-
פייסעכדיקער לופט. רעדער פון לויפנדיקע דראַשקעס האָבנ הילכיקער
ווי סאַמעד אָן די פּריש-אַפּגעדעקטע שטיינער געקלאַפּט, און פון דער
זונ איז שוינ צו פּאַרנאַכט-צו א טיבל פון צעלאָזמ זילבער געוואָרנ און
געשטראַלט אהינ צו די נאָענטע און ווייטע בערג, וואָס ארויס דער
שטאַט:

„דעריקער זינענ זיי, די שווארצע ערד-פלעקן, וואָס שמעלצן זיך דאָרטן צווישן צעגייענדיקן שניי“.

דענסטמאָל זינענ אפ די גאסן-ביימער צוויטשערנדיקע פייגעלעך פון די קיילימ ארויס, און דערצויערנס האָבן זיך מיט זייערע קינדער אהויב אומגעקערט. און אין דער לופט האָט גענומען שמעקן מיט גרינג פראָסט, מיט יונג-מיידל און מיט סימכע פון קליינשטעלדי-קע קינדער, וואָס הערן שוין אופ „גיין באנאכט“.

הערצ האָט געמראָפּן שמוליקס פליגל פארשלאָסן און פוסט און האָט זיך אָפגעשטעלט. א דורכגייענדיקער יוד האָט אימ אָנגעוויזן צו די זנדענאָוסקים אין דער גרויסער שטוב, איז ער אהיב אין פאָדער-שטיבל ארבינגעקומען און האָט זיך אפ מירלען נאָכגעפרעגט.

בא די זנדענאָוסקים אין עסציימער האָט מען דענסטמאָל געקלעפט פורימ-גרעט און האָניק-פארפל. דער גאנצער לאנגער שיש איז דאָרטן געווען פארפלייצט מיט שטוב-מענטשן, מיט יונגווארג און מיט קרוי-וועס. מ'האָט נישט געקאָנט איבערטהאָנג פונעם קליינענדיקן יינגעלע, וואָס שטופט די הענט אין די ווארעמע האָניק-פארפל, און עמעצער האָט דאָרטן אָנגעשריגן אפ אימ אפן קאָל:

„פע, דו!... וואָס לעקסטו די פינגער?“

צום אָנהייב האָט דאָ הערצן אין פאָדערשטיבל דאָס דינסטמיידל באגעגנט. זי האָט נישט געוויסט, וואָס אימ צו ענטפערן, און איז מיט זיך שילע אין עסציימער אוועק. און באלד האָבן זיך אהער פון עסציימער מער פון א מיניען מענטשן א לאָז געטאָן. זיי האָבן טונקל געמאכט די שניי, וואָס אין קליינעם ביידער, און האָבן נייגעריק ארומגעשטעלט אימ, דעם פרעמדן יונגמאן, בא וועמען דאָס פאָנעם איז אין יעדער השגע גרייט א שמויכל צו טאָן.

אוינע א פרייליך האָט, קוקנדיק אפּ אימ, שטארק געוואָלט וויסן,
ווער ער איז, און האָט אָנגערופן דעם נאָמען פון האָטעל, ווי מירל
ווינט:

„אינ צוויי צימערן וווינט זי דאָרטן“.

א צווייטע האָט געוויסט, אז מירל וואָרט דאָרטן די גאנצע צייט
אפּ א מענטשן, וואָס באַדאַרף צו איר אַהער אינ שטאָט קומען. זי
האָט צוגעגעבן מיט א רעמעז אפּ שמוליקן, וואָס איז צוריק מיט א
פאָר טעג דאָרטן אינ האָטעל געווען און זיך בעשומיפּן צו איר נישט
געקאָנט הערשלאָנג:

„זי איז, דוכט זיך, עפעס נישט געזונט, מירל... שוין, דוכט זיך,
עטלעכע טעג, זינט זי ליגט צו בעט“.

פּלוצעם האָט זיך די שוויגער אליין אפּ דער שוועל פון ביידער
באוויזן און האָט גענומען פינטלעך מיט די קורצזיכטיקע אויגן:

„שא!.. וואָס האָט מען זיך דאָ אָנגעשטעלט?“

מ'האָט איר אָנגעוויזן אפּ אימ, דעם פרעמדן באַכער, וואָס פרעגט
אפּ מירלען, האָט זי געטאָן צו אימ א פאָר שפּאַן. א ווילע האָט זי אפּ
אימ אזוי מיט די צוזאַמענגעצויגענע אויגן געקוקט. און נאָכדעם האָט
זי אויסגעשטרעקט איר האַנט צו איר קליין יונגעלע און אימ אוועק-
גענומען פונעם פרעמדן באַכער מיט אזא פאָרזיכטיקייט, גלייב זי וואָלט
מירע האָבן, ער זאָל זיך אָן אָט דעם פרעמדן באַכער אָנדרין און
זאָל פאָמע ווערן. זי האָט אויסגעשפינג אָן א זינט, ווי מע שפּינט,
בעשאַס מ'דערמאָנט עמעצנס א שלעכטע באַלאַס, און האָט שוין געזאָגט
מיט א מינע פון א מענטש, וואָס קער זיך לאַכלונג מיט אָט דעם
באַכער נישט אָן:

„נו, יא... זי וווינט דאָרטן... אינ האָטעל וווינט זי“.

פערטער טייל

I

האָס איז געווען אין די פראַסטיקע שטורעם-שנייען, וואָס צווישן גרויסכאַנגע און צווישן גרויסן ניו-יאָר.

מיט אַ רויט פאַנגעם פון קעלט איז וועלוול בורגעס געשטאנען באַ זינג פאַמער אין עסציימער. ער איז גאַרוואָס אָנגעקומען פון זינג פולוואַרק און האָט נישט געקאָנט וויפּעס זינג, וואָס אַרום אימ קומט פאַר. קימאט אלע ישטוב-מענטשן זינגען מיט אומעטיקע פענעמער געשטאנען אַרום אַ יוד אַ מעשולעכ און געהערט, ווי ער דערציילט:

„ער האלט באַמ עק, יר' גראַליע... דער דאַקטער פון קריניזשטאַט האָט געזאָגט, אז ער האָט דאָ נישט וואָס צו טאָן. זינג שוועסטער פון אויסלאַנד איז שוין געקומען... און די טאַכטער... די טאַכטער, זאָגט מען, איז שלאַפ... אַ סוואַרע, אז דאָרטן, באַ איר שווער איז שטוב,

באהאלט מען פון איר די מעלעגראמעס, וואָס מ'שיקט פונדאנען קימאט אלע שאָ".

ס'איז געווען שטיל, און דורכ די צווייענדיקע פענצטער האָט שווינגנדיק ארינגעקוקט דער גרויער ווינטערדיקער פארנאכט; ער האָט געשפּרייט זיין פּאַרכטיקן אומעט אין אלע פארפינצטערטע כידער-ווינקלען, און דער גרויסער און שוואַרצער בופעט איז שוין אין אים אונגעוויקלט געווען און האָט מיט שטומען מוסער ארויסגעקוקט צו די מענטשנס מאָרעשכוירעדיקע פענעמער:

„האַט איר אים דאָ צוויי יאָר ציט געשאַלטן, ר' גדאליען... און איצט ליגט ער שוין אפן טויטנבעט, און די טאַלמעטוירע-ינגלעך גייען שוין פונזינטוועגן טיילן זאָגן“.

עמעצער האָט אפ די טאַלמעטוירע-ינגלעך אין חרויסן ארויס אָן-געוויזן און אלע האָבן באַלאַגערט די פענצטער און געזען: דאָרטן בא רעב גדאליען אין שטוב ליכטן, ווי צו גסיסע, די פרי-אָנגעצונדענע לאַמפּן — נישט פּריוילעך איז שוין דאָרטן אין די כאַדאָרימ, און דאָ, מיט דער טונקעלער גאס, וואָס פאר דער שטוב, גייען אין אָפּגעריסענע טולפּלעך מער ווי פּערציק טאַלמעטוירע-קינדער, קריכן מיט די פיסלעך טיפּ אינעם אָנגעפּאַלענעם שניי און פּאַלגן די צוויי מעלאַמדימ, וואָס וויזן זיי דעם וועג אין אסאטענער קלויז.

ס'איז ארינגעקומען דער אַרטיקער אָנגענומענער שויכעט, יענער זעלבער שויכעט, וועמען מ'האַט אמאָל, בעשאַסן אָפּלאָזן די טנאָים, פאר א בירער צו ר' גדאליען געשיקט. ער האָט דערציילט:

„דאָס גייט ער פון דאָרטן... מ'האַט נאָרוואָס די צאוואָע איבער-געשריבן און צעטיילט די אכצן טויזנט רובל רעוועב, וואָס די סאַכ-רימ פון קרניזשטאָט גיבן פארן כילעק אין גרויסן קאַשפּעריווקער וואַלד. צוועלפּ טויזנט זיבן הונדערט פרעפּן אָן די איבערהגעבליבענע כיוועס, דרייצן הונדערט רובל אפ אוילעמעס“.

באמ שויכעט איז געווען אן אומעטיק-באשעפטיקט פאָנעם, און אויסגעזען האָט ער געהייליקט און אָפגעשיידט פון אוילעמהאזע, ווי באַלד נאָך טווילע, בעשאַם ער נעמט זיך טאָן א גאָסספאָרמטיקע זאכ. אווראָם-מוישע בורנעס אליין איז דאָ לעבן אימ געשטאנען און פיל פאפיראַסן גערויכערט, אימ צולעצט אָפגערופן אין קאבינעט און זיך גענומען מיט אימ מעיאשעו זיין:

„ווי קלערט ער? עפשער וואָלט ער, אווראָם-מוישע, איצט באדארפט צו ר' גדאליעב ארנגויינ?“

און וועללוי איז אהין אין קאבינעט נאָכגעגאנגען און זיין אויער צוגעלייגט. דער שויכעט האָט פארקניימט דעם שמערן:

„וואָס האָט מען דאָ וואָס צו קלערן? ס'וואָלט אוואדע גלייך גע-ווען.“

דענסטמאָל איז אימ, וועללוי, פיל גרינגער געוואָרן, און גאנווע-נען האָט ער זיך אָנגעהויבן אין פינצטערן קאָרידאָר, ווו עס איז גע-האטגען זיין ברייטער וועג-פוטער. ער האָט זיך דאָרטן בניייווע אָנגע-געטאָן און זיך שטייל אין הויסן ארויסגערוקט.

ער האָט זיך געגאנוועט מיט די הינטערהגעסלעך אראָפ צו ר' גדאליעם שטוב... זינע פיס זינען געקראַכן טיפ אינעם ניי-אויסגעפא-לענעם שניי, און די עקן פונעם לאנגן און ברייטן פוטער האָבן זיך נאָכגעשלעפט און געלאָזט דורכויס סימאָני. ס'איז געווען שטייל פון נאָכן שניי-שטורעם. אלץ, פון דער בלאסער שווינגנדיקער נאכט ביז די שיטערע ערגעץ-ווי באלויכטענע שטיבלעך, האָט אויסגעזען מאָדנע ווארטנדיק און שמום, ווי אין דער בלאסער כאשעס פון באַלעם. פון ערגעץ א זינט-געסל האָט אהער א שטארקער קלאפ פון א הויז-טיר

דערגרייכט, און א יודענע, וואָס איז פון דאָרטן ארויסגעגאנגענע, האָט אויסגעשריגט צו איר שכיינע אפּן קאָל:

„נאָט קען אימ נאָך העלפּן, ר' גראַליענ!.. ער האָט אוואַדע פאַר-דינט“.

ער האָט באַמערקט ר' גראַליעס קאָרעו, דעם געוועזענעם קאסיר, וואָס האָט זיך פון ערגעץ אפּגיב צו ר' גראַליענ אינ שטוב אומגעקערט. ער האָט אימ אָנגעיאָגט:

„איין וואָרט... וואָס הערט זיך? נישט גוט, אָ?“

דער קאסיר האָט זיך אָפּגעשטעלט און האָט א זיפּצ געמאָג:

„וואָס זאָל זיך הערן? אוואַדע נישט גוט“.

ר' גראַליעס קאָרעו האָט זיך נישט געכידעשט, וואָס ער, וועלוול, דרייט זיך דאָ אַרומ; ער האָט אימ געענטפערט, ווי ר' גראַליעס א גוטנפרענט. ער איז געגאנגען ווויטער צו דער שטוב. א בינמל יודן זינען דאָ אַרומ ר' גראַליעס געוועזענעם מעשולעכ געשמאנען און האָבן געהערט, ווי ער דערציילט וועגן גיטעלעך, וואָס לינדט שוין דעם דריטן מעסלעס פון שטארקן קאָפּוויימעק:

„ר' גראַליעס שוועסטער זיצט דאָרט לעבן איר אינ פינאַטערן שלאַפּצימער; זי לאָזט גיטעלעך פון בעט ניט אפּשטיין“.

ער האָט דאָס בינמל אויסגעפעלט, אַרומגעגאנגען די שטוב פון דער צווייטער זייט און זיך אָפּגעשטעלט לעבן באַלויכמענעם פענאַטער פון מירלס בידער:

„אפּאָנעכו, האָ ליגט ער, ר' גראַליע“.

אנ אלטיטשקער יוד, א קראַנקער, א הוסטנדיקער און א לאַמדן, איז אַהער אָנגעקומען מיטן שמאָלב געסל, וואָס פירט פון אסאַטענער קלויז. דער יוד האָט זיך קרעכצנדיק אָפּגעשטעלט, אימ מיט זינע קאליע אויגן אינ פּאָנעם אַרײַנגעקוקט און, קרעכצנדיק, זיך דערפרעגט:

„ווער איז?.. אוי... אוי... וועלוול?“

דער אלטימשיקער האָט זיך געקלאָנגט אפּ דער עלטער, אפּן לעבן
און אפּ טויט. וועלוויל האָט איבערהגעוואָרן, ביז דער יוד איז אפּ ר' גרא-
ליעס גאנעק פארשווונדן, און האָט זיך נענטער צום פענצטער צו-
גערוקט. איצט האָט ער שוין געזען אלץ, וואָס דאָרטן איז כידער איז
פאָרגעקומען. ס'האָט זיך געמאָלט, ווי ס'שמעקט דאָרטן מיט רעפּעס,
מיטן גערוב פון שלאָפּן און פון נאָענטן טויט, און געדוכט האָט זיך,
אז ס'איז דאָרטן שטיף, אומגעוויינלעך שטיף. באַמ טישל, וווּ ס'האָט
אונטער אַ בלויע אבאזשור דער לאַמפּ געברענט, איז געזעסן דער
אַרטיקער אָנגענומענער פּעלדשער. ער איז שוין עטלעכע נעכט נישט
געשלאָפּן, איז באַ אימ דאָס פּאָנעם אימעטיק געווען, און געקוקט האָט
ער גלייב אהין צום שלאָפּן בעט, ווהיין ס'איז פון אונטערן אבאזשור
די אַראָפּגעזעצטע בלויע שינג געפאלן. אוועק דער ראָוו האָט זיך
דאָרטן אהין און צוריק צוזאמען מיט זינגן שאָטן, ווי אפּ די שפיץ
פינגער, ארומגעדרייט און דערביי געהאט אַ שטארק אומגליקלעך און
צעטרענגט אויסזען; דער רעכטער אונטערגעהויבענער אקסל האָט באַ
אימ געשטארצט אין דער הייב, און פונעם צווייטן אקסל, פונעם
אַראָפּגעלאָזטן, איז אַראָפּגעהאנגען די לינקע האנט מאָדנע, ווי אַ
געליימטע, זיך אינגאנצן באהאלטן אינעם אַרבל, און זיך, ווי פון זיך
אַליין, אהין און צוריק געשאַקלט. און דאָרטן, אפּן בעט, וואָס באַ דער
וואנט, איז דער שלאָפּער, אפּאַנעם, פארטראָגן געלעגן, דער קאָפּ איז
באַ אימ געווען אַראָפּגעלאָזט צוליב די פּיאָוקעס, וואָס מ'האָט אימ
נאָכן דאָקטערס אוועקפאַרן געשטעלט. האָבן זיך דערפאר די פּיעס
מיט דער באָרד געדוכט צופיל גרויס און צופיל שוואַרץ, און דאָס
פּאָנעם — צופיל אויסגעראַט און צופיל קליין. אָט האָט זיך דאָרטן
זינגן קאָפּ פאמעלעך, פאמעלעך אהין און צוריק אַ ריר געטאָן. די
מענטשן, וואָס איז כידער, זינגען נענטער צום בעט צוגעגאנגען.
וועלוויל האָט זיך דאָ אפּ די שפיץ פּינגער אפּגעשטעלט און געזען, ווי

מ'פאָלגט אימ, ר' גדאליענ, אונ מ'זעצט אימ אופ; ווי מ'טוט אימ אויס נאקעט און מ'ציט אפ אימ ארופ א ווויס העמד, א נני און א בלאנקענדיקס. וואָס אינ דעמ זעט ער, ר' גדאליע, אויס געהייליקט און רייני, ווי אומ יאָמקיפער פארנאכט, נאָכ א מעסלעס פאסטנ. פאמעלעכ, פאמעלעכ האָט מעג אימ צוריק אפן קישנ אראָפּגעלאָזן און זיכ איינ-געבויגט הערני, וואָס ער זאָגט. עמעצער האָט אהער אינ צימער מירלס בילד ארנינגעטראַגן און עס הינטנ-ארומ אורעמל דעמ דאָוו באוויזן. אורעמל האָט בארויגעזו צו יענעמ מיט דער האנט געמאכט:

„מ'באדארפ נישט. מ'באדארפ נישט“.

דאָס האָט, אפאָנעמ, ר' גדאליע וועגן דער טאָכטער זינער געפרעגט. און ווידער האָט מעג זיכ איינגעבויגן צו אימ און געהערט, וואָס ער זאָגט. אפאָנעמ, פון זינע רייד האָט באמ הארצן פארקלעמט. די שוועסטער זינע האָט זיכ אינ א זיט אוועקגעהרייט און גענומען כליפען און ווישן די אויגן. פלוצעמ האָט ער דערזען, ווי דער פעלד-שער ראמט עפעס דעמ דאָוו אפן אויער, און דער דאָוו שאַקלט מיטן קאָפּ און לאָזט זיכ פונעם צימער ארויס. ער האָט דאָס פענצטער פארלאָזן און זיכ געלאָזט צום גאנעק. א יוד א מעשולעכ האָט דאָרטן געזוכט א פור, קעדיי אינ נאָענטן דאָרפ נאָכ פיאווקעס צו פאָרן. האָט ער, וועלוול, אָט דעמ יודן באמ ארבל אָנגענומען און אימ גענומען פירן צו זינ פאָטער אהיימ:

„אָט איז מינן פור. זי איז געשפאנט... הייסט אימ שמניסן, דעמ פורמאן“.

ארום צוועלפ אזייגער באנאכט האָט זיכ פון דרויסן צו בורנעסן אינ עסצימער א געלויפערני מיט קוילעס דעהערט. ביידע מיידלעכ זינען, זיצנדיק באמ שיש, געוואָרן טויט. עמעצער פון זיי האָט זיכ

פארן הארצן א כאפ געמאָנ. א צווייטע האָט א קוק געגעבן אין דרויסן ארויס דורכן צווייענדיקן פענצטער, דערזענ דאָרטן די מענטשן, וואָס דרייען זיך אין דער בלאסער נאכט-כאשכעס, און זיך מיט שרעק צוריק צום טיש אויסגעדרייט:

„אוי וויי! זיך שוין, אפאָנעם, געפעלט ר' גדאליע“.

אינס פון די צוויי קינדער, וואָס זינען אין אַנטאָן אפ דער קא-נאפע געשלאָפן, האָט זיך אופגעכאפט מיט א דערשראָקן געוויינ; די מיידלעך האָבן מוירע געהאט אליין אין שטוב צו בלויבן, און וועלוול האָט אפ זיך געשווינד דאָס פוטער געכאפט און איז מיט א קלאפנדיק הארץ זוידעראמאָל אין דרויסן ארויסגעלאָפן. איצט האָט ער זיך שוין נישט געגאנוועט הינטן-ארום, נאָר געגאנגען גלייך מיט דער ברייטער גאס, ווי אין ס'דאָוויזער האָט זיך נאָך געלויבט. אין מאַרק זי-נען געשטאנען פיל יודן אין א בינצל און האָבן גערעדט אלע צווא-מען, ווי צו קידעש-לעוואָנע. עמעצער האָט דאָרטן געשריגט אפן קאָל:

„וואָס מיר נויסע-האמיטע...“*

„האָב ציט!“

דאָס גאנצע שמעטל איז געווען וואך. מענטשן זינען געגאנגען אראָפ, צו ר' גדאליעס שטוב. פון אלע עקן שמאָט זינען זיי אהיב געגאנגען, און ער, וועלוול, איז געגאנגען צוזאמען מיט זיי און זיך צוזאמען מיט זיי דאָרטן אין שטוב פון איינ איבערגעפולטן ביידער אין צווייטן געשטופט. אינעם באלאגערטן עסציימער האָט ער זיך וווקסיקן פאָטער דערזען; יענער איז אָפגעזונדערט פון אלעמען גע-שטאנען אָנגעשפארט אָן אלמער און מאָרעשכוירעדיק גערויכערט פון זיין זילבערנעם ציגאר-שפיץ. און דער אינגאנג אין דרויסן ביידער איז

* דער, וואָס טראָגט די מיטע מיטן מעס.

שוין אזוי ענג געווען; א סאכ ליכט האָבן דאָרטן געברענט, און פיל וויינענדיקע קוילעס האָבן זיך פונדאָרטן געשראָגן. אימ, וועלולענ, האָט מען דאָרטן געשטופט פון אלע זינטן. עמעצער האָט הינטער זינע פלייצעס אָנגעוויזן אהינ, אפ'ר' גראַליעס איידעם וועלכער איז נאָר-וואָס פון וואַקזאל געקומען. און ווען ער האָט זיך דערמאָנט, אז ער באַדארף ווייטער נישט גיין, האָט ער זיך שוין געפונען אינווייניק, אינעם ביידער מיט די פיל אָנגעצונדענע ליכט, און קיינער האָט זיך שוין ארום אייך נישט געשטופט. לינקס פון אייך, איז אייך שורע מיט גיטעלען און מיט דער אויסלענדישער שוועסטער, איז דער נאָרוואַס געקומענער איידעם געווען אָנגעבויגן איבערן מעס, און אַקעגן איז מיט א פארקרימט פאָנעם געשטאנען אוודעמל דער ראָוון און געקוקט צו אייך אזוי מאַדנע; ער האָט געוואָלט, אז ער, וועלול, זאָל זען, אז ער איז טאקע בעמעס ר' גראַליעס א גוטערפריינט געווען, און אז פון זינע ראַכבאָנישע אויגן גיסן זיך איצט טרערן.

מיטן גרויען טאָג-ליכט האָט מען די מיטע מיטן מעס פון שטוב ארויסגעשראָגן. שמאָל און קורצ איז אָט די מיטע געווען און אויס-געזען האָט זי, ווי א קינדערשע. מ'איז מיט איר געלאָפן, ווי מיט עפעס א זאך, וואָס מ'באדארף וואָס זיכער פון מענטשן באהאלטן. געטראָגן האָבן זי אפ'די אקסלען דער ראָוון מיטן דאיען, ביידע שאַכטימ, דער איידעם און נאָך עפעס א פאָשעטער יונגערמאן, וואָס פלעגט בא ר' גראַליען אין מיל אלע וואָך צוויי פורלעב מעל קויפן. עמעצער האָט אייך, וועלולענ, נענטער צו דער מיטע צוגערקוקט און אוועקגעשטופט דעם פאָשעטן יונגמאן:

„לאָז, לאָז, ס'איז וועלול בורנעם“.

און וועללול האָט זיין אַקסל אונשער גערוקט און האָט צוזאמען מיטן
איידיעם געטראָגן ווייט, ווייט ביזן בעסוילעם. ווען ער האָט די מיטע
אַפגעלאָזט, איז ער שוין אזוי צעטומלט און פארנעפלט געווען. דער
פאָשעטער יונגערמאן האָט זיך געפילט צו איים נאָענט, דערפאר, וואָס
ער האָט איים זיין אָרט באַ דער מיטע אָפגעטראָגן, און צוגעגאנגען צו
איימ און געזאָגט:

„גרינג, ר' גראַליע, אָ? אויסגעדראַרט...“

און ער האָט דעם יונגערמאן איי פאָגעם געקוקט און זיך נישט
געקאָנט דערמאָנען, וואַזוי מ'רופט איי און ווי ער האָט איי געזען.

II

גיטעלע מיט ר' גראַליעס שוועסטער זינגען דאָרטן איי שטוב שיי-
ווע אָפגעזעסן, און אוועקל דער האָוו האָט אהיי פון גאס צוויי מאָל
איי טאָג אַ מיניען געשלעפט. ער האָט קיינ איינציקן מענטשן נייט
דורכגעלאָזט:

„נישקאָשע... ר' גראַליע האָט באַ אייך פארדינט.“

יודן האָבן געפאָלגט און זינגען געגאנגען אהיי צו מיניען, געזען
ווי איי שטוב איז פוסט און שטיל, און ווי דאָרטן איי זאל זיצט
גיטעלע לעבן ר' גראַליעס שוועסטער אפ דער ערד, קוקט אראָפּ אפ
דער פאָרלאָגע און שווינגט.

ר' גראַליעס שוועסטער האָט געוואָלט, אז גיטעלע זאָל מיט איר
פאָרן צו איר קיינ אויסלאַנד. ווען קיינער איז דאָ איי שטוב נישט
געווען, האָט זיי זיצנדיק לעבן גיטעלעג אפ דער ערד, געמיניעט פארן
קאָרעו דעם קאסיר און פאר אוועקל דעם דאָוו:

„כ'מיינ, וועמען האָט זיי דאָ, גיטעלע?.. כ'מיינ, וואָס וועט זיי דאָ
זיצן?“

„און אפ א שטיקל צינט... אפ א שטיקל צינט מעג זי דאך, לע-
כאָלאָפּאָכעס, צו מיר צופאַרן“.

דער ראָוו מיטן קאסיר האָבן דערופ וואָס צו זאָגן נישט געהאט,
און די שוועסטער אליין האָט שוין אין דער ערנסטקייט פון איר איי-
גענעם קאָל נישט געגלייבט. גיטעלע האָט איר קאָפּ נישט אופגעהויבן;
און אין כידער איז געווען שטייל, און א פוסטקייט פון נאָכ אלעמען
האָט זיך געקלעפט צו די ווענט און צום באַלקן און דערמאָנט, אז ר'
גדאליע איז שוין טויט און אז גיטעלע האָט שוין אין ערגעץ קיין
אָרט נישט.

מ'האָט געזוכט א קוינע אפ ר' גדאליעס שטוב און נישט געפונען.
דאָס מעבל האָט מען אויספארקויפט הינטן-ארום, אָן גיטעלעס וויסן,
און א סטאָליער האָט מען שוין אינעם טאָג פון אוועקפאַרן געדונגען
און אימ געהייסן פון דרויסן מיט ברעשלעך די פענצער פארשלאָגן.
געזעגענע זיך זינען געקומען אוועק דער ראָוו, דער געוועזע-
נער קאסיר מיט זיין ווייב, ליבקע די רעבעצן און נאָכ עפעס אן אל-
טע קרעכצנדיקע יודענע, אן אלמאָנע, וואָס פלעגט בא גיטעלען געמען
אלע פרייטיק א כאלע צוליב אן אָרעמען שוסטער, א מעטופל. זי האָט
איצט מער ווי טאָמער געהאלטן אין איינ זיפצן, אָט די יודענע, און
איבער עפעס נישט אופגעהערט דערציילן וועגן איר עלטערער גע-
שמאַרבענער טאָכטער:

„האָט זי זיך געהאלטן אין איינ בעטן באמ ריבוינעשעלויִלעם:
ריבוינעשעלויִלעם, וואָס טויג דיר מיין טאָכטער? נעם בעסער מיכ...“
גיטעלע איז געווען צופיל אָנגעפעלצט און צופיל פארבונדן, אזוי
אז מ'האָט איר פאָנעם נישט ארויסגעזען. זי האָט אויסגעזען, ווי
פארשטיינערט, געזעסן אפ איינ אָרט און נישט גערעדט. פון שטוב
איז זי ארויסגעגאנגען צולעצט. נאָר בעשאס זי האָט זיך אפן שליסן
געוואָלט ארופזעצן, איז מיט איר עפעס געשען. דער קאָפּ האָט זיך

איר פארדרויט, און גערוכט האָט זיך, אז זי פאלט אום. מ'האָט זי געוואָלט אונטערהאלטן און אפּן שליטן אוועקזעצן, נאָר זי האָט זיך נישט געלאָזט און זיך באַפּרען, אַרופּגעגאַנגען נאָכאַמאָל אפּ די פּרעפּלעך און געגעבן אַ קוש די מעווזע.

און איבן שטאַט האָט מען נאָך דערציילט, אז וועלכע בורנעס איז איבן יענעם טאָג אפּן וואָקזאַל געווען, אז ער איז דאָרטן צו גיטעלען צוגעגאַנגען און איר געזאָגט:

„זינט געזונט, האָט ער איר געזאָגט“.

און זי, גיטעלע, האָט זיך אַפּגעשטעלט פּונעם בענקל, וואָס איבן צווייטן קלאַס, און האָט אים געענטפּערט:

„נאָט קאָן אים נאָך העלפּן, האָט זי אים געענטפּערט“.

אינעם לעצטן וואַרעמען שאַבעס, וואָס פאר פּייסעך, זינגען אַ שטיק פּינפּ אַרטיקע שניידער-יונגען געגאַנגען מיט דער פּריש-אויסגעטראָ-טענער סמעזשקע, וואָס אַראָפּ דעם שמעל. זיי זינגען געווען צופּרידן פּונדער בלאַטע, וואָס טריקנט, און פּונדער פּייסעכדיקער רוב, וואָס איז שוין נאָענט, זיך געווערטלט און נישט דורכגעלאָזט פּונדערישן קיין איינציק אויסגערוש דינסטמיידל.

ס'איז זיי געפּעלן געוואָרן דער גאַנצן פּונד' גראַלעס פּאַרלאָזן-טער שטוב, האָבן זיי זיך אפּ אים געשטעלט וואַרעמען קעגן דער זונ, זיך סאָפּאָלאָסאָפּ גענומען ראַנגלען און אומגען אויסגעזעצט אַ פּאַר שוויבן פּונד די פּאַרנטיקע פּענצטער.

דאָס האָט דערען אַן עלטערער יוד, אַ שטאַט-באַלעבאַס, וואָס איז פּאַרבי צו מינכע געגאַנגען. ער האָט זיך אַפּגעשטעלט און האָט אפּ די שניידער-יונגען אָנגעשריגן:

„ארקאפט, שקאָצימ, פון גאנעק... א ידועכ אינ אנערע ביינער, קיינ דערעכערעצ האָט עס נישט“.

די שנודער-יונגענ האָבן געפאָלגט און זינגענ פון גאנעק אַרקאָפּ, און די שויבן זינגענ שוין אזוי אויסגעשלאָגן געבליבן און האָבן בלינד-דערהייט דערמאָנט אָן פאָרשטאָט פון ווייטן קראכ און אָן ר' גראַליעס מאַכטער, וואָס איז אהער נאָכן פאָמערס פּוּיט אפּילע א קוק טאָג נישט אַרקאָפּגעקומענ. יודן האָבן אפּ איר געקוקט, אפּ דער שטוב, וואָס שפּייט פּוסט און האָט קיינ יורעש נישט:

„טאקע געשמאָרבן ר' גראַליע, א? נישטאָ“.

און אורעמל דער ראָוו האָט ערגעצ קאָהעלש געלט דערמאפט און געבויט א שטיבל אפּ זינג קיווער. שטאָט-באלעבאמימ האָבן געפונען, אז ס'איז קרום. האָט ער זיכ מיט זיי געקריגט און געבליבן בא זינגעמ: „נישקאָשע, נישקאָשע... שיינ אזוי: ר' גראַליע האָט געלאָזט קאָ-האַל הריצן הונדערט רובל, און קאָהאַל שטעלט אימ א שטיבל אפּן קיווער; איינס מיטן צווייטן קער זיכ נישט אָן“.

ער איז דענסטמאָל גאנצע טעג פון שטוב נישט ארויסגעגאנגען און האָט געלערנט מיטנייעס. ווען האָס שטיבל איז אפּן קיווער פארטיק געוואָרן, האָט ער שוין געהאלטן בא א סיעמ, און ארויפגעגאנגען אפּן בעסוילעם מיט א פּאַר מיניאָנימ יודן און האָט אפּ ר' גראַליעס קיווער די לעצטע פּירוקימ מעסאיעמ געווענ* און קאדיש אָפּגעזאָגט. איב דער אַלטער אסאטענער קלויז האָט זיכ אינ יענעם פּרימאָרגנ לענגער, ווי אַלעמאָל, די צוועלפּ-אזייגערדיקע שאַ געצויגן, און אורעמל דער ראָוו איז דאָרטן מיט די צוריקגעקומענע פּאַר מיניאָנימ יודן געשטאנען. מ'האַט געהאט פארכאלעשטע הערצער און גענומען א קאפּ בראָנפּ: פאר ר' גראַליעס אַלעס-געשאַמע.

* געענדיקט.

אינ קלויז איז געווען וואָכעדיק און שטיל. דער ערשמער פייסעכ-דיקער שטויב איז געלעגן אפ די שמענדערס און אפ די בענק, און דער שאמעס האָט שוין געהאט געגעסן אָנכייסן ערוגעצ-ווי בא זיכ אינ דער היימ. מ'האָט געשמועסט וועגן דעם וויסן העמד, וואָס ר' גדאליע האָט זיכ געהייסן אָנטאָן פארן טויט:

„איז יא סוואָרע, אז האָס העמד איז אימ געבליבן בעיערושע פון זינעם און עלטער-עלטערזיידן“.

דער יאָוו האָט געהאלטן דעם קעלישעק בראַנפן אינ האנט און האָט דערציילט דעם אוילעם וועגן ר' גדאליענ ז'5:

„איזן האָס געווען... שוין גאָר באמ לעצט איז דאָס געווען. טוט ער צו מיר יא זאָג: אוורעמל, טוט ער מיר א זאָג, — וואָס וויינסטו?.. נאר איינער, וועג איכ פיל, אז איכ לאָז עמעצן איבער נאָכ זיכ, וואָלט איכ געגאנגען אהינ, ווי צום טאנצ“.

דער אוילעם האָט געהערט און געשוויגן, און נאָר איינער א יוד, א פויעל-באָטל, און איבערהגעשראָקענער, און אויסגעדארטער און א באניפעניק, האָט זיכ צוגערוקט צו עמעצן הינטן-ארום און נאָריש גע-שמייכלט פונעם אויסגעטרונקענעם קעלישעק בראַנפן. ער האָט געוואָלט מעראמעז זיין אפ די באַכערין, וואָס מירל האָט פון מאַמעד אָן איבערן שטעטל נאָכגעשלעפט נאָכ זיכ, און אפ דעם, וואָס זי איז נאָכ זיין טויט אהער נישט אראָפגעקומען, און האָט א סייכל אופגעמאָגן:

„ר' גדאליע האָט זי אפאָנעם, געקענט, די טאָכטער זינע, א? ער האָט, אפאָנעם, געוואוסט, ווער זי איז“.

אָקאָרשט אפ די אנדערע טעג פייסעכ זינען פון דער גובערניע-שטאָט צו טאראבינען אינ דאָרפ די קינדער געקומען, און העלערס כא-ווער, דער פאָליטעכניק, איז אויב מיט זיי געווען. ער האָט זיכ דאָרטן באגעגנט מיט דער אקושערקע שאצ, וואָס האָט שוין כא דער צוקער-

פאבריק געוויינט, און האָט איר אין העלערם נאָמען דערציילט, אינ
וואָס מירלס כאלאס איז באשטאנען דאָרטן אינ שטאָט, בעשאַס ר'
גראַליע איז דאָ אפּן טויטן-בעט געלעגן.

בא אורדאָם-מוישע בורנעס אינ שטוב איז מען דענסטמאָל געוואָר
געוואָרן, אז מירל וווינט שוין נישט מיטן מאַן, נאָר באזונדער, אינ
איינ האַטעל מיט דער אקושערקעס באקאנמ, הערצן; אז זי איז עפעס
יאָ געגעט און נישט געגעט; אז זי לאָזט צו זיך קיינעם פון איר מאַנס
קריווייט נישט צו, אכוצ איינעם א געשוועסטערקינד זינעם, וואָס איז
נאָך א כאָכער און האָט, זאָגט מען, שטארק ריכע געשעפטן. אינ א
זונטיקדיקן באַטאָג האָט מען דאָרטן אינ עסצימער געהאט אָנגעהויבן
וועגן דעם צו ריידן:

„וואָס האָט מען וואָס צו קלערן? וועללוּל מען אוואַדע דאנקען און
לויבן נאָט, וואָס ער איז ניצל געוואָרן.“

נאָר וועללוּל איז פּלוצעם אָנגעקומען אהינ פונעם פּאָטערס קאבי-
נעט, איז מען מיטאמאָל שטיל געבליבן, זיך דערפילט שלעכט און אימ
אינ פּאָנעם נישט געקענט קוקן. ביידע מיידלעך האָבן זיך איינציקווייז
פון עסצימער ארויסגעגליטשט, און נאָר די מוטער האָט זיך דאָרט
באקוועמער און מיט אלע פיר אפּ דער קאנאפע ארופגעזעצט.
ס'איז געוואָרן שטיל.

„וועללוּל, האָט די מוטער געפרעגט, ווען וועט שוין אמאָל נעמען אן
עק, וועללוּל? ... ווען וועט שוין אמאָל קומען די גוטע שאָץ?“

וועללוּל האָט זיך צו איר מיט א פארקרימט פּאָנעם א בייג גע-
מאָן:

„א? ...“

און באלד האָט ער זיך באַרויגענדיק אוועקגעדרייט צום פענצטער
און גענומען ארויסקוקן אינ דרויסן. ער האָט נישט געוויסט, וואָס

מ'וויל פון אימ און וואָס מע דולט אימ דעם קאָפּ, און האָט געקוקט צו דער שטוב פון ר' גדאליעם קאָרעוו, דעם קאסיר, און צום מעבל, וואָס מ'טראָגט פון דאָרמט ארויס און מ'לויגט ארופ אפ די צוויי גרויסע אָנגעלאָדענע פורנ:

„אַט פאָרט שוין ר' גדאליעם קאָרעוו אויב אינ קרינזשטאַט ארויס, און קיינער וועט שוין דאָ אינ שמעטל נישט בלייבן...“
מעג וועלן זיך שוין דאָ אינ שמעטל ציען אזעלכע לאַנגע, הייסע און זומערדיק-נורנע. אינ שמעטל וועט זיך פוסט, און קיין דערעכערעצ וועט שוין נישט זיך פאר זעמען דאָ צו האָבן. און ער, וועלן בורנעם... יאָ, די נייע דרני הונדערט דעסיאטיג שוואַרצערד, וואָס מ'לויגט אימ פאָר ארומ מיראטאָום טינכ:
„ער וואָלט זיי באהארפט נעמען אינ ארענדע, אָט די נייע דרני הונדערט דעסיאטיג.“

III

פונעם קרומען סטודענט ליפקים איז באלד נאָך שוועס אָנגעקו-
מען א בריוו:
ער האָט זיך געמאכט אַן אָפּעראציע אפן פוס, און די אָפּעראציע איז געלונגען.
פריטיק-צונאכטס נאָכן דאווענן האָט מען וועגן דעם גערעדט אינ אסאמענער קלויז:
„וואָס זשע, ס'איז א נישט?.. נאָר די אָדערן זינען בא אימ געווען צונויפגעצויגן, און ס'איז א סוואַרע, ער זאָל אָנהייבן גיין גלייך, ווי אלע מענטישן.“

מ'איז דאָרמט אויב געשמאנען ארומ א מיזרעכ-באלעבאָס, וואָס איז אָקאָרשט פאנינאכט פון גובערניע-שטאַט אָטנעקומען, און געהערט, ווי ער דערציילט וועגן די זינדעטאָווסקים, וואָס וווינען דאָרמט אינ פאָר-

שטאָם, און וועגן זייערן א קאָרעוו, מוט וועמען ער אליין האָט דאָרטן גערעדט:

„זי וווינט נאָך אלץ אין האַטעל, מירל, און ס'איז אַ ליגן, וואָס מ'זאָגט, אז דער מאַן אירער האָט זי קלוימערשט געגעט“.

און גאָכרעם האָט זיך שוין דאָ אין שמעטל אזוי לאַנגווייליק די זומערדיקע וואָך געצויגן, און געקומען איז איינער א פּרעמיק, א פּאַרנער און אַ נודנער, ווי די איינציקע אויסגעליידיקטע גוי'שע פּור, וואָס איז פּונ גאַנצפּרי אין פּוסטן מאַרק פּאַרבליבן.

ארום צוועלף אזויגער באַטאָג האָט זיך גאָך געדענקט, וויפּל ווייבער האָבן זיך מיט זון-אופגאַנג ארום עטלעכע פּורן מיט גרינס געריסן, און דורכ אַפּענע טיר און פּענאַטער האָבן זיך נאָך פּונ ערגעץ ארויסגע-שפּאַרט גיכע פּאַרשפּעטיקטע קלעפּ, וואָס פּאַלנ אפּן פּיש-ברעטל, און זינען אויסגעמישט געוואָרן מיט די ווערטער, וואָס איין שכינע האָט צו דער צווייטער אין שטוב ארנינגעשריגן. אַ יוד אַ קרעמער האָט עמעצן אפּגיב א גמילעסכעסער אַפּגעטראָגן. און דער פּראָוויזאָר-געהילפּ סאַפּיאַן האָט זיך פּונ ערגעץ צו זיך אין אפּטייק אומגעקערט, נישט געקאָנט פּאַרלינדן דעם ווייעב, וואָס שלאָגט שווער און נידעריק פּונ די קוימענס, און איז געווען באַרויגעז אפּן שמעטל:

„ווייסט זיי דער רועב, מיט וואָס פּאַר אַן אומריינ מיסט זיי הייצן דאָרטן אפּ ששאַלנט“.

פּלוצעם האָבן זיך דערהערט קלאַטען פּונ אַ פּאַר פּרעמדע וועגן-גלעקער, און אַ פּריש-געקומענער וואָקזאַל-באַלעגאַלע האָט זיך מיטאַ-מאָל געטאַן אַ לאָז אראָפּ איבערן שמעטל, איבערגעשראַקן אַ האָן מיט עטלעכע הינער, זיך פּאַרקערעוועט און איז שמיין געבליבן פּאַר די טרעפּלעך פּונ אורעמל דעם ראָווס שטוב.

ס'איז געווען אזוי מאָדנע:

אפ דער פור איז איינע אליין געזעסן מירל הורוויץ, דער קאָפּ מיטן שמרויענעם היטעלע איין ווייסן טול פארבונדן, און אליין האָט זי צוגעשאַקלט מיטן קאָפּ און פּרניטלעכ געשמייכלט צו דער ואנט-קעגנקומענדיקער רעבעצן ליבקע.

ליבקע די רעבעצן האָט זי געכאנפעט נאָר לעפּאָנעם „וואָס פאר אַ שנילע? ... דאָס מיידעלע אירס, כאנקען, וועט זי איבערנעמען צו זיך איין שלאַפּצימער, און מירל וועט קאָנען זיין טאקע האַרשן איין כאנקעם ביידער.“

און זי איז מיט איר האנט בא האנט איין שטוב אריינטנגעגאנגען, נישט אופגעהערט צו שמייכלען און האָט עס אָנגענומען פאר אַן עמעס: „יא, זי האָט פּרזער געוואסט, אז זי וועט דאָ קאָנען וווינען אַ פּאָר וואָכן, יעדנפאלס נישט מער ווי אַ פּאָר וואָכן.“

שאבעס באטאָג האָבן זיך אויסגעפּוצטע מיידלעך פונעם שפּאציר אומגעקערט, אָנגעלייגט וועג און בעקיוון דורכגעגאנגען דאָס זיטיקע הינטערהעסל, וואָס שפּיגלט זיך אינגאנצן איין אוועק דעם דאָווס שטוב.

אין געסל איז געווען אופגעראמט און שטיף. הניזער האָבן פון זיך שאבעסדיקע שאָטנס אָפּגעוואָרפּן און זיך איבערהגענומען: „מיין שאָטן איז גרעסער.“

„און מינער איז נאָך גרעסער.“
דורך דער אָפּענער טיר האָט זיך ארויסגעשפּארט דער נאריש-סרע-נענדיקער ניגן, מיט וועלכן אוועק דער האָט געלערנט. אפ די טרעפלעך האָט איין רויטן פאריק געגענעצט ליבקע די רעבעצן, געהאט א פארשלאָפּן פּאָנעם און, נישט אומקונדיק זיך, גערעדט איין שטוב אריין צו איר עלפּיאָריק מיידעלע:

„כאנקע, ווייז אהער די אויבסן, כאנקע! האָרטן אינ שראַנק אינ א טעלער, כאנקע!“

און לעבן איר איז געזעסן מירל, געקוקט אומעטיק אפן געסל, און דער קאַפּ איז בא איר אפ די הענט געווען אונטערהגעשפארט.

„יא, האָט זי געזאָגט, איר, מירלען, טוט שוין געוויס באַנק, וואָס אפילע ער, זייער געוועזענער קאסיר, דער קאַרעו, האָט זיכ שוין אויב פונדאנען אינ קרניזשטאַט ארויסגעקליבן.“

אינ שמעל האָט מען געוואָסן, ואז עפעס א סקאנדאל איז דאָרטן אינ קאַרירדאָר פון האָטעל צווישן איר מיט איר מאַן פאַהגעקומען, און פון דער גובערניע-שמאַט האָט זי געמוזט אנטלויפן.

ער, נאָסן העלער, מיט וועמען זי האָט זיכ אמאָל דאָ אינ שמעל ארומגעשלעפט, האָט שוין צו יענער ציט זיין גאנצע יערושע באַמ קאַפעקע-בלעטל געהאט געפאטערט. ער האָט שוין פאר זעכציק רובל א כוידעש געדינט ערגעץ אינ דער היגער געגנט און האָט שוין ווידער גערעדט אפ איר אלדאָס ביז. איינמאָל האָט ער דאָרטן דעם פאַטאָגראַפּ ראָזענבוים דערטאָפּט און האָט אימ באוויזן שוין גאָר אַ מויעס צעטעלע, וואָס מירל האָט אימ ווינטער דורכ אַ שפאַט-שאַלעכ צוגעשיקט. און דער פאַטאָגראַפּ ראָזענבוים, א קרעפטיק-דארער יונג מיט אַן אָפּגע-ברענט-פארגווישט פאַנעם און מיט אַ ברייט-אויסגענייט העמד, האָט זיכ נאָכדעם אהער אהיימ אומגעקערט און האָט דאָ אלע פארנאכט געקיצלט דעם אָנגעברויגעזטן סאפּיאנען אונטער בידע פאכוועס:

„מ'קאָן דאָך נישט וויסן, פון וועמען מירל האָט געטראָגן... סאפּ-יאנטשיק!“

איינמאָל, אינמיטן העלן טאָג, איז צו איר פלוצעם פון דער גו-בערניע-שטאַט מאַנטשיק אַראָפּגעקומען און האָט זיכ דאָ אָפּגעזאָמט נישט מער ווי פון איינ צוג צום צווייטן.

איזן ישמעטל איזן מענטש באלד געוואָרן געוואָרן, אז סאָמטש ער, מאָנטשיק אליין, איזן שוין צו מירלענ לאַבלומטן נישט גלויבליכטיק, איזן ער דאָס איצט אהער אראָפּגעקומענ נישט צוליב זיך, נאָר צוליב איר מאַן, זינג געשוועסטערקינד, וואָס בעט, זי זאָל זיך צו אימ אומקערן; אז ער, מאָנטשיק, איזן א ריכער באַכער, אונ אז ביכלאל:

„ער איזן, זאָגט מענט, ביכלאל, א ליטישער מענטש, אָט דער מאָנטשיק“.

ליבקע די רעכעצג איזן געשטאנענ הינטער דער טיר בעשאַס מאָן- טשיק האָט מיט מירלענ איזן א באַזונדער כיידער גערעדט. זי האָט געהערט, ווי מירל האָט אימ דאָרמטן קאטעגאָריש געענטפערט:

„ס'וועט קיינמאָל נישט זינג... איר הערט, מאָנטשיק?.. קיינמאָל!“

אונ נאָכדעם זינגענ זיי שוין ביידע געזעסן איזן עס צימער. מאָן- טשיק איזן געווענ פארמאָגן, געקוקט פאר זיך מיט גרויסע אויסגע- גלאַצטע אויגן אונ האָט עטלעכע מאָל מיט דער האַנט אוועקגעמאכט:

„מער רעדט ער נישט... קיין איינציק וואָרט וועט ער זועגן דעם מער נישט זאָגן“.

בא מירלענ איזן די אויגן האָט געברענגט דאָס אומעטיקע טיפ- טרוימענדיקע פינערל; איר פאָנעם איזן געווענ פארפלאַמט, אונ געביסן האָט זי די אונטערשטע ליפ. זי האָט זיך פלוצעם דערמאָנט, אז מאָן- טשיק איזן אכצג שאַ מיט דער באַן געפאָרן, נישט געגלייבט, אז ער איזן נישט הונגעריק, אונ גענומענ שמייכלענ, אונ אליין דאָ באַמ טיש פונ- זיגטוועגן אייער געפרעגלט.

ליבקע די רעכעצג האָט שוין טאקע דענסטמאָל דערווייזן, אז זי קאָן נאָך מיט וועללעכע מענטשן פארברענגענ. זי איזן געזעסן ליטיש באַמ טיש אונ האָט געפרעגט באַ מאָנטשיקן אפן קאָשן, וואָס מ'רעדט איזן וואַרשע:

„זיי זינגענ וואָר קיין באלן נישט אויסקונ אונדער שמעטל?“

און מאַנטשיק האָט זיך צעטראָגענערהייט פון בענקל אופגעכאַפט
און האָט אפּ מירלענ א קוק געטאָן:
„יא, געוויס... דאָס ערשטע מאָל איז לעבן זעט ער דאָך איצט א
יודיש שטעטל!“

איז שטעטל איז מען געשטאנען בא די טירן און געקוקט, ווי ער
מיט מירלענ גייען ביידע איבער דער גאס: ער — איז א ניעמ ליכטיקן
אַנצוג מיט גרויסשטאַטישע בלאַנק-וויסע קראַנג און מאַנזשעטן, און
זי — איז א ליכט, ווייס און גלאַט-אופגענייט קלייד און אַן א שאַרפּ
אפּן קאָפּ. זי האָט אים פּונדווייטס אָנגעוויזן אפּ אַוואָרד-מויזשע בורגעסעס
ווינונג, אים צוגעפירט צו איר פּאַטערס שטוב און אים באוויזן:
„אַט דאָס איז געווען מיין צימער.“

אפּן גאנעק האָבן זיי זיך אָפּגעשטעלט און האָבן ביידע דורך די
אויסגעשלאָגענע שוויבן אינווייניק די קעפּ אריינגערוקט. מירל האָט
אופגעהויבן ביידע הענט אַרופ צוליב א קעמעלע, וואָס האָט זיך פון
אירע האָר אָנגעהויבן אַרויסגליטשן. דאָס קעמל איז דאָך אפּ דער ערד
אַרפּאָפּאלן, און ווען מאַנטשיק האָט עס איר דערלאָנגט, האָט זי עס
אזוי פאַמעלעכ פון זיין האַנט גענומען; זיי זינען א ווילע אזוי
געשטאנען און שמייכלדיק איינער דעם צווייטן אין פּאַנעם געקוקט.
ס'האָט אָנגעהויבן נאכט צו ווערן, און זי האָט זיך מיט אים נאָך
אַלץ צווישן די געסלעך אַרומגעפירט. ס'איז געוואָרן קייל, מאַנטשיק
האָט געזאָגט:

„ס'איז מאַדנע אומעטיק... פון אינגאנצן, פון אינגאנצן איז שוין
אזוי אומעטיק, און דאָך... ווער ווייסט? עפּשער איז שוין צוליב דער
איצטיקער מינוט אליין געווען קערני, וואָס ער, מאַנטשיק, לעבט שוין
זעקס און צוואַנציק יאָר אפּ דער וועלט.“

און מירל האָט אפּ אימ א קוק געטאָג אונ האָט אימ אויסגע-
שטרעקט די קאלטע פינגער פון איר לינקער האנט, ער זאָל זיי א הויק
טאָג.

ס'איז שוין געווען אינגאנצן פינצטער און זומערדיק קיל. איבערן
ראָווים הינטערגעסל איז ארויסגעשווימען א יונגע לעוואָגע, א פרישע,
א קיילעכדיקע און א בלאסע. מיידלעך האָבן דאָרטן מער, ווי אלע
אַוונט, ארומגעשפּאַצירט, און דער וואָקזאל-באלעגאַלע איז שוין דאָרטן
פארן ראָווים אָפּענער טיר געשטאנען. יענער זעלבער וואָקזאל-באלע-
גאַלע, מיט וועמען מאָנטשיק איז אָקאָרשט צוריק מיט עטלעכע שאַ
אהער אינ שטאָט געקומען. און די רעבעצן האָט נאָך דאָרטן אינ שטוב
דעם לאָמפּ אפּן פענצטער אוועקגעשטעלט און האָט דערמיט נאָך
גרעסער דעם יאָמטעווי אינ געסל געמאכט.

מירל האָט אפּגיבן מאָנטשיקס האנט-רענצל פארפּאַקט.
„מאָנטשיק, טוט א קוק... ס'איז, דוכט זיך, אינער האנטעך, מאָג-
טשיק?"

מאָנטשיק איז געווען צעטראַגן און האָט קוימ געהערט, וואָס
מ'רעדט צו אימ. פון דער טאלמעטוירע זינען צו אימ צוויי יונגעלנט
נאָך א נעדראָווע געקומען. האָט ער פינף גילדענע מאטבייעס ארויס-
גענומען און האָט א פּאָר פרעגנדיקע אויגן אפּ מירלען אָנגעשטעלט,
ער האָט געמיינט, אז ס'איז קאָרג.

מירל האָט אימ אפּגיבן פון שטוב ארויסגעבאגלייט און מוירע גע-
האט, ער זאָל דעם צוג נישט אָנווערן.

„ער האָט נישט בארארפט אהער קומען, האָט זי געזאָגט, איר טוט
ער איצט אזוי מאָדנע וויי, מאָנטשיק, אָט דאָ באמ הארצ טוט ער איר
וויי. נאָך א ביסל, און זי וועט זינן פייניק צו טאָג א נארישקניט און
וועט אימ אוועקפאַרן נישט לאָזן.“

זי האָט אים פאר בידע הענט נענטער צו דער פור צוגעפירט. געבליבנ שטיינ מיט ליבקע דער רעבעצנ און געקוקט, ווי דער באלע-גאלע צעשמניסט מיטאמאָל די פערד, פארקערעוועט מיטאמאָל, ווי אפ איבערצוקערנ, און שמניסט געשווינד אוועק מיטן וועג צום וואָקזאל. „מאָרגן, האָט זי געזאָגט, וועט ער שוין זיין אין דער הייב, אזוי-פיל געשעפטן האָט ער דאָרטנ... גלייכער אזוי“.

און זי האָט נאָכ א ווילע געקוקט אהינ, ווו די פור איז פארשווינדנ. און, אפאָנעם, געטראכט וועגן דעם, וואָס ס'איז גלייכער אזוי. אפן דריטן טאָג נאָכ מאָנטישיקס אוועקפאָרן זינען איר פון פאָרשטאָט מיטאמאָל צוויי טעלעגראמעס אָנגעקומען. די טעלעגראמעס האָבן פארבראכט דערציילט וועגן דעם, וואָס מאָנטישיק איז שוין ווידער בא זיב אין דער הייב, געדענקט דאָרטן לאנג דעם טאָג, וואָס ער האָט מיט איר דאָ פארבראכט, און ארבעט שוין ווידער אין די בענק און אפ דער בירושע; וועגן דעם, וואָס שמוליק איז שוין דאָרטן, בא אים אין דער הייב, געווען און אויסגעהערט דעם קאמענטאָרישן ענטפער, וואָס זי האָט אים דורכ מאָנטישיקן איבערגעגעבן. ליבקע די רעבעצנ האָט שוין אזוי שטארק געוואָלט וויסן, וואָס אין אָט די טעלעגראמעס שטייט. און מירל האָט נאָר א קוק געגעבן, פונדאנען די טעלעגראמעס גייען, און האָט זיי פארבראכט דערהייט צוריק דעם פאָטיש-טרעגער אָפגעגעבן:

„זאָל מען ענטפערן, האָט זי אים געזאָגט, אז זי האָט זיי נישט געוואָלט אָפנעמען, די טעלעגראמעס. פאָשעט, אז זי האָט זיי נישט געוואָלט אָפנעמען“.

און אליין איז זי נאָכ דאָ אין שטעטל געבליבן און האָט געגעסן קעסט בא דער רעבעצנ ליבקען. מ'האָט איר נאָכגעקוקט, בעשאם זי איז אלע טאָג אין פאָטיש געגאנגען און האָט עמעצן פון דאָרט פיל טעלעגראמעס מיט בריוו געשיקט — עפעס א מענטש, וואָס האָט אין

ערגעצ קיין היים נישט. און א שעמ האָט זי שוין אויב דעם עמעסן, אראַנק נאָסן העלער, וואָס ער הערט נישט אופ צו ריידן אפ איר איבער דער גאַנצער געגנט. סאפיאַן דער פּראָוויזאָר-געהילף האָט זי געזען דורכגיין, בעשאַס ער איז געשטאַנען באַ זיכ אינ אַפּטייק און האָט מיט אַן ערנסט פּאַנעם אָנגעטאָן פּאַפּירלעך אפּ די באַשטעלענע רעצעפּטן; ער האָט וועגן איר גערעדט פאַר אַ קוינע און אינטעליגענט:

„אַט זאָל מען זיין אזויפיל גוט און זי אָנקוקן... ליידיקייטערס מעגן זיך אראָפּנעמען אַ מוסער. און ביכלאַל, עמעצער קאָן אים ביכלאַל זאָגן, צוליב וואָס אזאַ פּאַרשוין דרייט זיך נאָך ארום אפּ דער וועלט?“

און פּאַשעטע יודן, אָן היטלען, האָבן געהערט און געשוויגן: זיי האָבן אַ ווילע פּאַרגעסן אָן די קינדער, וואָס זינען באַ זיי אינ דער היים כאַרעטן, און געהאַט דערעכערעצ פאַר אים, סאפיאַנען, וואָס פּאַרשפּרייט ארום זיך דעם אַפּטייק-רייע, באַטראַכט ערנסט די דע-צעפּטן, איידער ער לאָזט זיי פון די הענט ארויס, און קאָן קיין ליי-דיקייטערס נישט פּאַרלענדן.

IV

מירל האָט אפּ אירע טעלעגראַמעס און בריוו קיין ענטפּער נישט באַקומען.

זי האָט איינע אליין ארוםגעבליאָנקעט איבערן שמעפּל און איז גע-וואָרן אומעטיקער און געפּאַלענער פון פּאַג צו פּאַג.

מענטשן האָבן זיך דאָ פון איר אָפּן דערווייטערט — קיין קאָוועד איז זי דאָ דאָך שוין קיינעם נישט געווען; און זי האָט עס געוויסט און האָט וועגן דעם קיינמאָל נישט גערעדט. נאָר איינמאָל איז אָוונט, ווען זי האָט זיך אַ שטאַרק אומעטיקע לענגער ווי אלעמאָל איבער דער פּאַרנטיקער גאַס ארוםגעדרייט, האָט זי אָפּגעשטעלט אַוואַרד-מוישע

בורנעסעס ביידע מיידלעכ, זי האָט באַ זיי נאָכגעפרעגט פון זייער
מישפּאַכע און געמאַכט מיט זיי אַ שמועס וועגן וועללולענ, וואָס האָט
איבער איר אופגעהערט פון זיין פּולוואַרק אהיים צו קומען:
„ס'איז שוין פּאַשעט שווער צו פאַרשטיין, פאַרוואָס וועללול באַ-
האַלט זיכ אױס פון איר. ס'ווייסט זי ווייסט זי, אז ער איז איר דער
בעסטער גוטערפריינט, זי ווייסט אפילע, אז ער איז בעקווין געפאַרן
אפּן וואָקואַל, זיכ מיט איר מיטער געזעגענעב.“

און אַ צווייט מאָל האָט זי זיכ מיט בורנעסעס מיידלעכ באַגעגנט,
זיכ מיט זיי פּריינטלעכ געגריסט און געפרעגט:

„זיי וואָלטן נישט כיישעק געהאַט באשטעלן אפּ מאָרגן אַ באַ-
לעגנאַלע און זיכ דורכפאַרן אזוי-זיכ, אַ וויאָרסט אכט-צען פון שטעטלעך?“
געווען איז דאָס אינ אַ הייסן זונטיק, ארומ דרין אזייגער באַמאָג,
ווען וועללולס מיטער איז נאָרוואָס צוליב איר אַסטמע-פעלער קיין
אויסלאַנד געווען אָפּגעפאַרן, און לעבן בורנעסעס גאַנעק איז נאָכ
געשטאַנען די פּור פון פּולוואַרק, וואָס וועללול איז אינ איר צוריק מיט
אַ פּאַר שאַ געקומען, זיכ מיט דער מיטער געזעגענעב.

שטייט זיכ דענסטמאָל אזוי אַוואָרמ-מוישע בורנעסעס שטוב מיט
דורכויס אָפענע פענצטער, קוקט עטוואָס אומעטיק אפּ די יונגע ביימ-
לעב, וואָס וואַקסן פאַר איר אינ איין שורע, און פּרייסט זיכ:

„בא יעדן אופגעקומענעם גוויר זינען שוין, אפּאַנעמ יונג און
קליין די ביימלעכ, וואָס פאַר די פענצטער.“

אינ די באַדאַרימ איז שטיל און קיל. ס'הערט זיכ, ווי נאָגנדיק און
שטיל ס'רוישן אינ דרויסן די בלעטלעכ, און ס'פילט זיכ, אז די
באלעבאַסטע איז נאָרוואָס אפּ אַ היפשער צייט אַוועקגעפאַרן; אז די
שטוב וועלן איצט פירן ביידע מיידלעכ, וואָס געדענקען נישט, ווהינ
זיי לייגן אַוועק די שליסלעכ, און דערפאַר וועט דאָ שוין זיין
פריילעכער און פרייער ווי טאַמער, און געסט זעלנ זיכ באַ די קינדער

בזו שפעט אין דער נאכט פארזיצן, און אז א קליין קינד וועט זיך
עפעס אינשפארן און וועט וויינען, וועט שוין נישט זיין, ווער ס'זאל
אפ דעם אָנשרייען, און מ'וועט דעם מוזן געבן פינף קאָפּעקעס, ס'זאל
שווינגן.

בא זיך אין קאבינעט איז אַווראַם-מוישע בורנעס אַרומגעגאַנגען.
געבלאָזן פּאַפּיראַסן-רויך, געהאַט, ווי שטענדיק, א פּאַרקנישטן שמערן
מיט אַן אַמעראַזיש אומעטיק פּאַנעם, אַנטקעגן אים לעבן שרעכטיש
איז געשטאַנען וועלן, געהאַלטן דעם פּלאַן פּונ די נייע הריני הונדערט
דעסיאטיג ערד, וואָס ער האָט נישט לאַנג אָפּגעדונגען, און זיך
מעיאשען געווען, וואָס אפּ אָט דער נייער ערד צו פּאַרזייען.

„אָט דאָ אַראָפּ, באַ דער בערע, וואָלט עפּשער גלייכער געווען צו
פּאַרזייען פּראָסע?“

פּלוצעם קומט אַריין דאָס עלטערע מיידל און דערציילט, און מירל
איז דאָ אין שטוב און זיצט דאָרשן, אין דעם קליינעם זאַל. דאָס מיידל
פילט זיך אזוי שולדיק און פּאַרענטפּערט זיך:

„א מאַשל... ווי האָט מען געקאָנט זיין אזוי גראָב?.. אז יענע הייבט
אַן אַריינצוקוקן פּונ דרויסן דורך די אָפּענע פּענאַטער און פּרעגט:
„מ'קען צו אַיך אַריינגיין?“, פּרעגט זי.“

דאָס מיידל איז באַלד צוריק אין זאַל אַוועק און איבערגעלאָזט דאָ
דעם פּאַטער מיטן זון אין אזא מויעסער לאַגע, אז זיי האָבן איינער
דעם צווייטן אין פּאַנעם אַריין נישט געקאָנט קוקן. ס'האָט זיך גע-
דוכט: אָט-אָט עפנט מירל די טיר און שטעלט אהער אין קאבינעט
א פּוס אַריין. וועלן איז געווען בלאַס און האָט געעמעמט מיט אַזעלכע
גיכע און קורצע אַטעמס, גלייב ער האָט נאָרוואָס באַוויזן א קונץ און
האָט מיטאַמאָל צען פּוד מאַסע אפּגעהויבן. ער האָט געקוקט דעם
פּאַטער אין פּאַנעם אַריין און געוואַרט, וואָס ער וועט טאָן. נאָר דעם
פּאַטערס פּאַנעם איז שוין געווען אזוי פּאַרשוואַרצט, פּאַרייכערט און

פארשפאלט, קיין שינוי האָט מען שוין אפּ אימ קיינמאָל באַמערקט
נישט געקאָנט. ער האָט נאָך נאָך מער דעם אמעראַצישן שטערן
פארקנייטשט און מער רויך פון מויל געבלאָזן; סאָפּקאלסאָפּ האָט ער,
דער פאָמער, זיך פאמעלעך און אָן ווערטער דורכ דער הינטערטיר פון
שטוב ארויסגערוקט, זיך דאָרטן אופגעזעצט אפּ וועלוולס געשפּאַנטער
פור און געהייסן דעם פּורמאן פאָרן אינ ציגל-פאבריק, וווּ ער האָט
געשעפטן געהאט.

נאָך אימ האָט זיך דורכ דער זעלבער הינטערטיר ארויסגערוקט
וועלוול און אוועקגעשפּאַנט מיט די הינטערגעסלעך אינ מאַנטאָפּאַל, וווּ
ער האָט געלט געדארפט אויסבניטן.

אינ זאל איז מען דערוויל געזעסן און גערעדט וועגן דעם, וואָס
א גראַמאַפאָן זינגט אַ ביסל אונטער דער נאָז און דערעסט באלד,
אז מ'קאָן שטארבן; וועגן דעם, וואָס דער קליינער זיאַמקע ווייסט,
ווער טאָלסטאָי איז, נאָך ער שעמט זיך איצט און וויל נישט זאָגן,
און וועגן דעם, וואָס די פאראַרעמטע פּריצע פון דאָרפּ פּריטשעפּא,
א פּעריקיאַריקע מויר, איז שוין ווידעראמאָל פון זינען אַרואַפּ: זי האָט
זיך פאר דעם לעצטן געלט אַן אוּטאָמאָביל געקויפט און זאָגט, אז
ס'וועט זי נעמען דעם היגן גראַפּס בעגיאַכיד.

אכוצ מירלען מיט וועלוולס שוועסטער, איז אפּ די סאַמעטענע
שטולן געזעסן דער יונגער קאַרעו, דער עקסטערן, וואָס לערנט מיט די
קינדער העברייזש, די פרעמדע קרויווע פון דער אלמאַנע פונעם אַנג-
פאָר-הויז — אַ מיידל, וואָס לערנט אפּ ציינ-האַקטער און זעט אויס ניט
קיינ שטאַרק גרויסער באַר-האוואָנע*, און געשטאַנען איז די גאַנצע
ציט שווינגנדיק באַ דער זיט דער יונגער נישט לאַנג אַראַפּגעבראַכ-
טער סטודענט, וואָס האָט געשטאַמט פון די טיפּ רוסישע גובערניעס

* ניט קיין איבעריקע כאַכאַמע.

און האָט דאָך קליינערהייט ערגעץ אינאָ אַ יעשווע געלערנט. מירלענ
האָט ער, דער סטודענט, איצט דאָס ערשטע מאָל פֿון נאָענט געזען.
ער האָט שוין אָבער געוואָסט אלץ, וואָס מיט איר האָט פֿאַסירט, און,
נישט קענענדיק זי אינאָ פֿאַנעם, זיך אָפּשטאַל געקריגט פֿאַר איר מיט
ביידע בורנעסעס מיידלעך און מיטן פֿראַוויזאָר-געהילף סאַפֿיאַנ:
„וואָס דערצײלנ זיי באַבעמניסעס? וועדליק זיי אליין מאַלן אימ
אויס מירלענ, שטעלט זיך אימ פֿאַר, און זי איז אינטערעסאַנט, און
אז ס'מוז אינאָ איר עפעס זײַן.“

איצט האָט אפֿ אימ געווירקט איר יונג, יעשוואָס מיר פֿאַנעם, און
גלייכגילטיק איז ער שוין נישט געווען צו איר שמייכל, צו דעם, וואָס,
זיצנדיק אפֿן רײַט-סאַמעטענעם דיוואַן, האַלט זי דעם קאָפּ הויב
ארוםערגעוואָרפֿן, און צו איר קאָל, וואָס קלינגט מיט אָפּגעשוואַסטע
טענער פֿון אַ מענשאַן, וואָס האָט פֿיל איבערגעלעבט און איז נאָך אלץ
געבליבן אין עפעס פֿאַראַקשנט און רעכנט זיך נישט מיט קיינעם
מיינונג. ער האָט טאַקע די גאַנצע צײַט געשווינגן און געשראַכט וועגן
איר, זוי אַ סאָסן. אלעמאָל האָט ער פֿאַרגעסן, און דער יונגער קאָרעוון,
דער עקסטערנ, דרייבערשט נישט, און איז אלעמאָל צוגעגאַנגען צו אימ
מיט אַן אויסגעשטרעקטער האַנט און מיט אַ מינע פֿון אַ בעטלער:
„גײט מיר, זײַט מױכל, אַ פֿאַפֿירדאָס.“

וועללוֹס עלטערע שוועסטער האָט די ערשטע דערהערט, ווי די פֿור
פֿאַרט אָפּ פֿון שטוב, זיך פֿאַרגעסן, אויסגעצויגן דעם האַלדז, ווי אַ הונ,
בעשאַס ס'דוכט זיך איר, און עמעצער גײט איר נאָך אפֿ די שפּיצפֿינגער,
און נאָריש אָנגעשטרענגט די אויערן. און מירל האָט געוואָסט, און איז
קאַבינעט איז שוין קיינער נישטאָ, און צוליב עפעס באַמ קאָרעוון, דעם
עקסטערנ, אַ בלינשטיפט מיט אַ שטיקל פֿאַפֿיר געבעטן.
זי האָט, דוכט זיך, מיט אָט דעם שרײַב-געצײג אָרגאַנישט געטאַן,
געהאַלטן דעם בלינשטיפט אין אײַן האַנט און דאָס שטיקל פֿאַפֿיר

אינ דער צווייטער האנט, געשמייכלט אונ זיכ אוועקגיין געגרייט.
האָב האָט נאָכדעם וועלן אינ טאש פונ פאָר-כאלאט אָט דאָס שטיקל
פאפיר געפונען. ס'איז דערופ מיט מירלס האנט געווען אָנגעשריבן:
„טי באַראַשי“.

ער האָט עס געלייענט איבערן גאנצן וועג אהיים, עס עטלעכע מעג
ארוםגעטראָגן אינ זיין טניסטער צווישן די אסיגנאציעס אונ צולעצט
באהאלטן אינ א באזונדער שופלאָרל, וואָס אינ זיין פינערקאסע.

מירלען האָט זיכ פאָרט אינגעגעבן דאָ אינ שמעל איר פלאַג
דורכצופירן.

אינ איינעם א פרימאָרגן האָט זי אומגעריכט באקומען דעם ענט-
פער, אפ וועלכע זי האָט די גאנצע צינט געווארט, אונ איז מיט אימ
אזוי צופירן געווען. גייענדיק מיטן ענטפער צוריק פונ פאָשט, האָט
זי אָפגעשמעלט אינמיטן גאס דעם פראָוויזאָר-געהילף סאפיאנע, אימ
געזאָגט, אז צו זיין פאָנעם פאסן זייער די נייע ביינערנע ברייל, אונ
זיכ געשוואָרן, אז ער באדארף כאסענע האָבן:

„זאָל איר סאפיאנ גלייבן, ואז זי מיינט עס בעעמעס: א פראָפעסיע
האָט ער, וואָס וועט ער זיכ אזוי איינער אליין ארומוואַלגערנ?“

בא סאפיאנע האָבן פונ זיכ אליין אָנגעהויבן נערוועז אונטערשפריי-
גען די לינקע זייט נאָז מיט די ליפן. ער האָט וועגן כאסענע האָבן א
באזונדער מיינונג געהאט, אונ טאקע וועגן דעם האָט ער געוואָלט
אָנהייבן ריידן, נאָר זי האָט אימ באלד איבערגעשלאָגן אונ זיכ דער-
פרעגט, ווען ס'פאלט אויס דער נניצנטער:

„זי דארף עס זייער נייטיק וויסן... אינ איצטיקן כוידעש דער
נניצנטער“.

V

דער ניינצנטער איז אויסגעפאלן פונקט אום דראַשכוידעש אָוו, און פארשטארקט האָט זיך אינעם די היצ פון די צופיל ליכטיקע זו- מער-שאַענ.

אפן שטעטל איז די מאַהעשכוידע פון די גאַענטע, ננינג מעגלעך געלעגנ. זינגענ מאנעבלעג געשלעפּג באטאָג, קעדיי זיי זאָלן זיי נישט פילן, און הענער האָבן געקרייעט בעטאָעס, צי גלאַט אזוי פון פוסט-קניט, און א ידענע האָט נישט געוואָסט, וואָס דאָס איז, אָט דאָס אומעטיקע געפיל, וואָס לאָזט זי רונק איר זאָק נישט ארבעטן און פרייבט זי מיט אימ פון איר אויגעגעמ פידאשעק צום פידאשעק פון איר שכינע.

אַקאָרשט ארום דריי אזייגער באטאָג האָט זיך א וואָקזאל-כאלע-גאַלע מיט זינג פור לעבנ אינפאָר-הויז, וואָס אינ אָנהייב מארק, אָפ-געשטעלט, און אראָפּגעקראַכט איז פון איר א וואָקסער יונגערמאן, א גאַלעכ, בא וועמענ דער האַלדז איז מיט וואטע און מיט פיל וויקל-שנירן פארבונדן געווען.

מ'האָט זיך אינעם אימ אינגעקוקט און אימ דערקענט:

„דאָס איז געווען הערצ, דער אקושערקעס באקאנטער, הערצ“.

מירלענ האָט זיך טאקע סאָפּקאָלסאָפּ אינגעגעבן, ער זאָל אהער אראָפּקומען.

פון די ארומיקע הויזער האָט מען געקוקט צו איר אהינ, צום גאנעק פון ראָווס שטוב, ווו זי האָט זיך לעבנ ליבקע דער רעבעצן גענודעט. מ'האָט פון איר לעצאָנעס געמאכט:

„זי האָט אָבער געוואָסט, זענען אימ אראָפּצוברענגענ... פונקט צו טישעבאָוו-צו האָט זי אימ געוואָסט אראָפּצוברענגענ“.

און זי איז נאָך ערגעצ געוואָר געוואָרן, אז באַ הערצן איז אַן-
 גינע. זי האָט דאָ אינעם ראָווים הינטערדגעסל דעם אַרטיקל פּעלדשער
 אָפּגעשטעלט און וועגן כוילע. דערציילט:
 „ער איז שוין געוויס אזא מענטש, וואָס קאָן גיכער שטארבן,
 איידער זיך מוידע זיין, אז אימ טוט עפעס וויי. נאָך ווען דער פּעלד-
 שער גייט איצט צו אימ אומגערופן ארזיין, וואָלט ער זיך שוין אווא-
 דע געלאָזט צום האַלדז עפעס טאָן.“
 דער פּעלדשער האָט געפּאָלגט און איז אינ אַינפּאָר-הויז אוועק-
 געגאנגען.

און זי האָט זיך אומגעקערט צום גאנעק פון ראָווים שטוב און זיך
 דאָרטן לעבן ליבקע דער רעבעצן גענודעט. זי האָט געהאט אַן אומעטיק
 פּאָנעם און האָט זיך געקלאָגט פאַר דער רעבעצן אפּן טאָג, וואָס ציט
 זיך אומגעוויינלעך לאַנג:

„טאָמעד, ווען דער שטוב-שאַטן דערגרייכט דעם זעלן פון מיין
 געסל, האַלט שוין דער זייגער ארום זעקס, און איצט... עפעס אַ מינ
 לאַנגער טאָג, ס'איז נאָך, דוסט זיך, דעם גאַנצן זומער אזא לאַנגער
 טאָג נישט געווען.“

שפעטער, ווען אַט דער שטוב-שאַטן האָט זיך מיט שאַטנס פון די
 ארומיקע הניזער אָנגעהויבן פלעכטן, האָט זי דעם גאנעק פארלאָזן
 און איז אוועקגעגאנגען מיטן זעלן, וואָס פירט ארום צו דער פּאָטישט.
 דאָרטן האָט זי באַגענט אוראַם-מוישע בורנעסעס מיידלעך, וואָס האָבן
 מיט זייער לערער, דעם סטודענט, ארומגעשפּאַצירט. זי האָט זיך
 אנטקעגן זיי מיט איר אומעטיק פּאָנעם אָפּגעשטעלט, זיך דערפּרעגט
 וועגן קורצן זעלן, וואָס פירט מיט די פּעלדער צו דער רעלסן-שנור,
 און וועגן עפעס אַ פארמעגלעך מיידל, א יעסוימע פון היגן קאנט, וואָס
 האָט שוין יאָרנלאַנג אַ כּאַסן און האָט נאָך ביז הנינט פאַר אימ ניט
 כאַסענע געהאט:

„זוי גערענקענע ניט? אמאָל פלעגט מען וועגן אָט דעם מיידל פיל
מנטעס דערציילן“.

ביידע בורנעסעס מיידלעך האָבן, קוקנדיק אפ איר, אינזינען גע-
האט זייער עלטערן ברודער, וואָס איז איבער איר פארזעסן, און האָבן
געוואָלט, אז הערצ איז איצט אראָפגעקומען צוליב איר. זיי האָבן
געענטפערט: „ניין, זוי גערענקענע נישט“.

„זוי האָבן, דוכט זיך, קיינמאָל וועגן אזא מיין מיידל נישט געהערט“.
דער סטודענט איז געווען צופיל אפגערעגט פון אָט דער אומ-
גערעכטער באגעגעניש און איז געווען גרויט זיך דורכגיין מיט מיר-
לענ אפן גרויסשטאַטישן שטייגער אהיין און צוריק איבער דער גאַס;
ער האָט צוליב דעם אָנגעהויבן ווייטער דעם זעלבן שמועס פירן:
„יעדנפאלס... די מנטעס מיטן מיידל מוז שוין, יעדנפאלס, זיגן
אינטערעסאנט“.

נאָר מירל האָט עס ווי נישט איינגעהערט און זיך באלד מיט די
מיידלעך אָפגעזעגנט. זי איז אוועקגעגאנגען ארויס דעם שטעטל און
האָט זיך דאָרטן דעם גאנצן פארנאכט איינע אליין ארומגעהרייט.

און אינאָוונט, ווען איז די הונדער פון שטעטל האָט מען זיך צו
די געגרייטע טישן געזעצט און א מענטישנס פאָנעם איז שוין אפ דער
פינצטערער און פוסטער גאס שווער געווען צו דערקענען, האָט זי זיך
דאָך אריינגעכאפט אין איינפאָר-הויז, וואָס איז אָנהייב מארק, און איז
דאָרטן א היפשע צינט אין כיידער געבליבן.

די רויטע פאָרעהנגלעך, וואָס אפ הערצס באלויכטן פענצטער, זי-
נען געווען אראָפגעלאָזט, און איז דרויסן האָט זיך קיינער נישט ארום-
געדרייט, אכוצ דעם מיידל, דער ציינ-דאָקטערן, וועמען די אלמאָנע
פון איינפאָר-הויז האָט אן אַייגענע מומע אָנגעקערט. ס'האָט זיך איר

געוואָלט וויסן, וועגן וואָס הערצ און מירל ריידן דאָרטן, איז זי שטילער הייט ארינגעגאנגען אינ צווייטן פוסטן כידער, זיב אָפגע- שטעלט לעבן שפאלט, וואָס צווישן די אויסגעקרימטע און צעלעכצ- טע פאָר טירן, און האָט געהערט, ווי זיי שרעסן דאָרטן אָן אפ די אלטע ווינדן:

„הערצ, האָט דאָרטן מירל געזאָגט, כ'האָב דאָ אפ דיר אזויפיל געווארט; קיינער האָט נאָכ געוויס קיינמאָל אפ דיר אזויפיל נישט געווארט“.

אינ כידער איז געווען שטייל. הערצ איז געווען בארויגעז און האָט נישט געענטפערט.

„הערצ, האָט מירל ווייטער געזאָגט, איב פארשמי שוין די לעצ- טע צייט אזוי ווינציק, וואָס מיט מיר טוט זיב, איב ווייס נישט, פאר- וואָס איב האָב וועגן דיר אזויפיל געטראכט, איב ווייס שוין אפילע נישט, צוליב וואָס איב בין אהער איב שטעטל אראָפגעקומען“.

זי האָט זיב פארטראכט און האָט צוגעגעבן:

„איר האָט זיב געדוכט, אז דאָ איב שטעטל וועט איר זיב בעסער. איר דוכט זיב נאָכ אלץ, אז ערגעץ ווי וועט איר זיב בעסער“.

הערצ האָט געקלונגען מיט א גלאָז און מיט א לעפעלע און האָט זיב צוליבן האַלדן פארקאכט באָר-וואסער פון זודיקן סאמאָוואר.

„גוט, האָט ער איר איבערגעשלאָגן, אָבער נאָכ וואָס האָט זי זיב באדארפט אינאקשענען, ער זאָל אראָפקומען צו איר דאפקע אהער איב שטעטל, ווי אלע קאָנען זי און ווי פון אלע היזער שטעלט מען אויס אפ איב די אויגן? דאָ בא דער זיב געפינט זיב איצט די אקו- שערקע שאצ... ער אלייב פילט זיב איצט ווי עפעס א נארישער קליינ- שטעטלדיקער כאָסן, ער האָט פאר דעם אלץ צו דאנקען אזא וויכטי- קער נארישקייט, ווי אירע באסיכערע-קאפריוב“.

מירל האָט אים נישט געענטפערט; איר קאָל האָט נאָר נאָכ מי-
דער צו קלינגענ אָנגעהויבן, און געדוכט האָט זי, אז זי איז געקומענ
צו אים בעטן א נעדאָווע:

„הערצ, מיר דוכט זיך נאָכ אלץ, אז דו ווייסט עפעס מער פון מיר.“
איר דוכט זיך נאָכ ביכלאל, אז ערגעץ-ווי זינגענ נאָכ פאראנ אזעל-
כע איינציקע, וואָס ווייסנ „עפעס“ און האלטנ „עס“ בעסאָד... זאָל איר
הערצ מויכל זינג, וואָס זי האָט אים אהער ארויסגערופנ... איר איז
שוין געבליבן אינ לעבנ אזוי ווינציק, אכוצ דעמ, וואָס איר דוכט זיך. און
איצט זיצט זי אינ שטעטל... זי נודעט זיך און טראכט וועגנ דעמ.
גאנצע פארגאכט זיצט זי לעבנ ליבקע דער רעבעצענ אפג האנעק און
קוקט קיין מינערעו צום ברענענדיק רויטנ הימל-עק. און איינמאָל פאר-
נאכט האָט זיך איר שוין געדוכט, אז פון דאָרטנ, פונעם רויטנ עק
הימל, קוקט צו איר ארויס א צווייטע פינעדריקע מירל און ווינקט צו
איר פון דער ווינט: „קיינער, ווינקט זי צו איר, ווייסט נישט, צוליב וואָס
ס'בלאָנזשעט ארום מירל הורוויצ. און איך, מירל, וואָס איך ברענ איך
פינעדריקע עק הימל אפג האָרדזאָנט, כ'האָב אלע מאָל אויב ארומגע-
בלאָנזשעט און האָב אויב נישט געוויסט צוליב וואָס“.

הערצ האָט נישט געוויסט, וואָס זי וויל, און דאָס איראָנישע פאָ-
נעם האָט בא אים קוימ-קוימ געשמייכלט. די גאנצע צינט, וואָס זי
האָט גערעדט, האָט ער אזוי געשמייכלט. ער איז פון דעם שמועס
נישט צופרידן געווענ און האָט איר צום סאָפ די רייד איבערגעשלאָגנ:
„יא, אָבער נאָכ וואָס פויג שוין דעם ערשטן אָונט ריידנ וועגנ
אזעלכע הויכע זאכנ?“

וואָס קאָנ ער איר דערציילן, ווי צו אים איך האָטעל איז איינמאָל
געקומענ מיט א ווייזט איר מאנס געשוועסטערקינד מאַנטשיק... איך א
שווארצנ סורדוש איז ער צו אים געקומענ. יא, און דער מאנ אליינ:

„אימ האָט מען אינ האָטעל דערציילט, אז דער מאַן אירער האָט זיך אפ אימ צוויי מאָל נאָכגעפרעגט“.

דענסטמאָל האָט מירל אפ אימ א קוק געטאָן און שוינ מער גאָר-נישט נישט געזאָגט. אזוי באַליידיקט האָבן זי שוינ זינע לעצטע ווערטער. איר פּאָנעם איז געוואָרן בלאַס, און זי האָט אימ קיינ „גו-טע-נאכט“ נישט געזאָגט. אינ פינצטערן הויז פונ אינפאָר האָט זי זיך נאָך אָפגעשטעלט און זיך וועגן עפעס באַשליסן נישט געקאָנט. נאָר צוריק האָט זי זיך טאקע נישט אומגעקערט. זי האָט נאָר אפ זיך דעם שאַרפ צורעכט געמאכט און איז פארשווונדן אינ פינצטערן דרויסן.

ווען דאָס מיידל, וואָס לערנט אפ צייג-דאָקטער, איז אינ הויז ארויס, איז שוינ הערצ געשטאנען באַ דער געעפנטער טיר פון זינע באַלויבטענעם כידער און האָט געבעטן מינט און פּעדער מיט נאָך אַ לאַמפּ קערטאָינ. דאָס מיידל איז אינ דרויסן פארבני דעם אינפאָר-הויז דורכגעגאנגען און זיך אינגעקוקט אינ דער גאָס. ס'איז געווען אַ פינצטערע און קילע נאכט; דאָס שמעטל איז געשלאָפּן, און מירל איז שוינ דאָרטן נישט געווען. אומגעלעב איז געווען צו וויסן, ווהינ זי איז אוועק; לינקס, צו דער רעבעצן ליבקעס שטוב, צי גאָר רעכטס, מיטן וועג, וואָס פירט צו דער פּאָשט און צו די פּעלדער ארויס דעם שמעטל.

שפעט נאָך האַלבער נאכט האָט ליבקע די רעבעצן אינ דער פינצ-טער דעם קאָפּ פונעם קישן אופגעהויבן, זיך אַ ביסל צוגעבויגן צום צווייטן בעט, וווּ איר מאַן איז געשלאָפּן, און אימ גענומען וועקן מיט אַ פּאַרדומפּן און שלעפּעריק קאָל:
„אורעמל?!... אורעמל?!...! שלאָפּסט, אורעמל?!“

אינ דער גאנצער שפּוב איז געווען אזוי אומעטיק, פינצטער און שטייל. די נאכט האָט זי אַרומגענומען פון אלע עקן, זיב געצויגן אַרומ און אַרומ איבערן גאַנצן אויסגעלאָשענעם שטעטל, און ווײַטער — איבער די אַרומיקע פּעלדער, וווּ דער אומעט פון די שלאַפּנדיקע האָט זיב שטייל אָן דער ערד געקלאַפּט.

דער רָאָן האָט זיב אַ קלײַנעם וואָרפּ געטאָן און זיב אופגעכאַפּט מיט אַ פאַרשלאָפּענער ישׂרעק און מיט אַ שטייל-דערוואָרונג וואָרפּ: „א?!...“

און נאָכדעם זײַנען זײ שױן בײדע האַלב-וואכעדיקע אײב די בעטן געלעגן, געהױבן די קעפּ אײב דער פײנצטער און געהערט, ווי מײרל ווײנט דאָרטן קעגנײבער דער וואנט מיט דער געשלאָסענער טײר. אײר קאָל איז געווען אַן אײנגעהאַלטנס, אַ נאָגנדיקס און אַ האַלב דער-וואָרונגס. אלעמאָל האָט עס זיב געשטאַרקט מיט אַ נײ-צוגעקומענעם שטראָם פון ווײנענדיקן כליפּען און דערמאָנט אָן אײרע קינדערשע באַסײעכידע-וואָרן. רענסטמאָל האָט זיב געהערט, ווי אונטער אײר זיב שרײסלענדיקן קערפּער סקריפּעט האָס בעם, און געדוכט האָט זיב, אַז עמעצער שטייט דאָרטן וואָטגעבױגן איבער אײר קאַפּ, וואָרונט זי פאַרן האַלדז און דערמאָנט אײר:

„האַסט עס אומגעבראַכט דינן לעבן... און פאַרפאַלן איז דאָס שױן, אפּ אײביק פאַרפאַלן...“

פאַרשלאָפּענערהײט האָט זיב די רעבעצן אפּן בעט אופגעזעצט און האָט אפּ זיב דעם טשיפּעק צורעכט געמאַכט.

„זי איז באַ אײמ געווען, האָט זי צום אײנפאַר-הױז אפּ הערצן מעראַמעז געווען, אַ גאַנצן אָוונט איז זי באַ אײמ געווען.“

און נאָכדעם האָט זי שטיילערהײט אַ לאָדן געעפנט און געזען: אפּן שטעטל דוקט זיב שױן דער גרױער אָנהײב שפּאַן; אינ אלע

היזער שלאָפּט מען, און נאָר דאָרטן, אָנהויב מאַרק, לײַכט זיך נאָך
אלץ אינעם הערצם צימער, וואָס איז איינפאַר-הויז, און די רויטע פאַר-
הענגלעך זײַנען אראָפּגעלאָזן און פארשטעלן אימ מיט זײַן באנאכ-
טיקער שרײַבערישער ארבעט.

VI

איז דער נאכט, וואָס פאַר ערעו-מישעבאָוו, האָט גענאָסן אַ לאַג-
גער רעגלמעסיקער רעגן. ער האָט געקלאָפּט אינעם פארשלאָפּענע דע-
כער און זײ דערוועקן נישט געקאָנט. גענעצט אַן איינזאמע פּויערשע
פור, וואָס האָט זיך פאמעלעך איבערן בלאָטיקן שטעטל געשלעפּט, און
איר אָנגעוויזן אהיין, צום איינציקן אומרוק-באלויבטענעם פענצטער,
וואָס גײט ארויס פונעם ראָווס נאָסן הינטערגעסל.

מיט מירלען איז דענסטמאָל ווידער עפעס אומרוקס פאַרגעקומען.
און די רעכעצן איז דערפאַר שלעכט געשלאָפּן באַ זיך אינעם שלאָפּ-
צימער און האָט געדענקט, אז אינעם שטעטל גאָפּט מען שױן, וואָס זײ
דערלאָזן עס, אָט דאָס, וואָס, ווײַלענדיק באַ אַ ראָוו אינעם שטוב, האַלט
זי זיך אַ באַכער דאָ אינעם איינפאַר-הויז. זי האָט נישט געוויסט, פארוואָס
אָט די צאָרעס קומען איר, און האָט אלעמאָל געעפנט די אויגן און
אָפּגעזיפצט צו איר מאַן אפּ אַ קאָל, קעדיי מירל זאָל עס באַ זיך אינעם
כײדער דערהערן:

„אזא מיין אָנשיקעניש... און וואוּ זײַן זאָגט מען טאקע יענעם: נעם
פאַר אוועק?“

דער פרימאָרגן איז נאָכדעם געווען אַ הייסער, אַ פאַרנער און אַ
נודנער. ס'האָבן צוזאמען מיט אַ שטיקל גלאָז צופיל געבלישטעט
אָנטקעגן דער זון די נאָסע רעגן-גריבלעך, וואָס צווישן די צוגעדארמע

הרודעס, און די אָפגעשווענקטע הינזער האָבן זיך געשווינד צו טי-
שעבאָוו-צו געפריקנט און נישט געוואסן, צי דער רעגנ וועט זיי שוין
מער נישט נעצן.

קעגניבער דער געשלאָסענער טיר פונ מירלס כיידער האָבן זיך נאָך
אלץ די באנאכטיקע אומרוקע טריט געהערט.

אדום עלף אזויגער איז זי פונ דאָרטן אפגיב ארויסגעגאנגענ און
זיך אוועקגעלאָזט גלייב צום אינפאָר-הויז, ווו אפ הערצן האָט שוין
די באשטעלטע פור געווארט. אונטער די אויגן איז בא איר געווען
שטארק בלוי, ווי אונטערהגעשלאָגן, און די פלייצעס האָבן דערמאָנט,
אז די לאגע אירע דאָ אינ שטעטל און אומעטום איז שוין אומבאהילפיק
און פארלאָרן, און עס מוז שוין אינגיבן נעמען אן עק. זי האָט געקוקט
גלייב אהין צו דער פור, וואָס לעבן אינפאָר-הויז, און דער מויעב האָט
בא איר פונ דער שלאָפלאָזיקער נאכט געארבעט צופיל אָנגעשטרענגט
און צו גיב.

זי האָט אימ נאָך עפעס באדארפט דערמאָנען. הערצן.

אָבער, אויסגלייכנדיק זיך מיט דער פאָרנטיקער וואנט פונ אוו-
דאָם-מוישע בורנעסעס ישוב, האָט זי פלוצעם הערופ כאראַמע געקראָגן
און זיך אָפגעשטעלט:

„סניוויסן איז עס שוין געווען נישט מער, ווי נארישער פיזעם, אָט
דאָס, וואָס זי האָט זיך די גאנצע צייט געוואָלט אָפנארן, אז זי וועט
קאָנען זיין מיט אימ ערגעץ-וו אינ אויסלאנד“.

לעבן גאנעק פונ בורנעסעס ישוב האָט זי דערזען וועלוואָס קלע-
נערע שוועסטער און זיך צו איר אויסגעררייט:

„בראָכע קען איר נישט זאָגן, דער וויפלער אינ כויעש ס'איז
הינט?.. זי, מירל, איז זיך שוין בעעמעס צופיל דאָ אינ שמעטל
פארזעסן“.

זי האָט דעם צעשראַקענעם מיידל איבערגעלאָזט און אַנדענק פֿון א פֿאַסטנדיק-אויסגעמאַטערט פּאָנעם מיט בלויע אונטערגעשלאָגענע אויגן, אוועקגעשפּאַנט אפּגיב איבער די צוגעטריקנטע הַרודעס אינ פּאָטישט צו עמעצן א טעלעטראַם פּאַרזאָרגן, און שוין פֿון הינטער די פּלייצעס געהערט, ווי די פֿור רוקט זיב מיטאַמאָל פֿון אַרט אָפּ, און ווי דער באַלענגאַלע צעשמניסט אינ געשמאַקער אַנלעניש זינע פּערד:

„וויאַ!.. אפּ קינעס צוריק ואהיימ“.

באַם דאָן אינ עסצימער האָט אפּ איר געוואַרט ליבקע די העבעצן און זי אָפּגעשטעלט:

„יאָ... זי מיט אוועקגעלעגן האָבן איר דאָ געוואָלט זאָגן... אוואַדע איז באַ זיי די גאַנצע ציט אָנגעלייגט געווען, האָבן זיי איר געוואָלט זאָגן...“

בא דער רעכעצן זינען די הענט געווען נאַריש צונויפגעלייגט אפּן בויב, און אירע אויגן האָבן דערביי מאַדנע געפּינטלט. מירל האָט נישט געוואָלט הערן, וואָס זי זאָגט:

„זי ווייסט, זי ווייסט... מאָרגן וועט זי, מירל, דאָ שוין נישט זיין.“

און באַלד איז זי צו זיב אינ כּיידער אַרנין, פּאַרקייטלט נאָכ זיב די טיר און פֿון אינווייניק צוגעשלאָסן דעם הרויסנדיקן לאָדן.

זי האָט באַדאַרפט אַנישלאָפּן כאָטש אפּ א פּאַר ישאָ, נייטיק האָט זי עס באַדאַרפט, אז נישט — האָט זיב שוין צופיל געשפּאַלטן דער קאָפּ, און דער מויעב האָט שוין צופיל געדאַרט און געוואָלט וויסן, וואָס זי וועט טאָן אינ עטלעכע שאָ אַרומ. ס'איז געווען איבעריק וועגן דעם צו קלערן. אויב דאָ אינ כּיידער האָט געשמערט צו שלאָפּן דער שמואָלער פּאַס פֿון דער נודע-בריענדיקער זוטענ-שינג, וואָס האָט דורכט

צוגעטריקנטן ל'אָרן אָפּ צווייען די טונקלִקײַט געשפּאַלמט, האָט מען, לייגנדיק אין בעט, געקאָנט פון זיך געשווינד דאָס קאָפּטל אַרױסציען, פאַרוואַרפּן די גלױענדיק נאַקעטע הענט אַרױפּ צום ברענענדיקן קאָפּ און זיך אויסמאַלן, אַז דער אויסגאַנג פון אירע פּוסטע פיר און צוואַנציק יאָר לעבן איז נאָך נישט אינטאַנצן פאַרלױרן... ס'איז דערפון געוואָרן אַ ביסל גרינגער, און ס'האָט אָפּ אַ דעגע אָפּגעהערט צו אַרן דער מאָרגנדיקער טאָג מיט דעם, וואָס איבן איבן וועט זי שוין אין ערגעץ קיין אָרט נישט האָבן. צווישן טויהו-וואָוויחו פון אָנהייב שווערן שלאָפּ האָט זיך געדוכט, אַז ס'איז שוין אזוי ווייט און לאַנג, אָט דאָס, וואָס זי האָט אמאָל דאָ איבן שטעטל אַ טאַטן גראַלע הורוויצ געהאַט. און דעם מירן דרעמלענדיקן מויעב האָט זיך שוין געמאַלט אַ האַלב-פאַהגעסענער פרעמיק פאַרנאַכט פון זיבן-אַכט יאָר צוריק; איבן דרויסן איז וואָ-רויטלעך און וואַרעם, און ס'זעצט זיך די זון. און אין שטוב באַם פענצטער שטייט גימעלע, די מוטער אירע, שוין אָפּ שאַבעס אָנגעטאַן, זי קוקט צום וועג פון קרינזשמאַט, וואָס פירט אַהער אין שטעטל, און האָט יעסוריבן, ווי וואַלע פרעמיק:

„זע נאָר: שוין אזוי שפעט, און מ'זעט איבן נאָך נישט פאַרן, גראַלענ!“

אינדערפרי, אינעם ערשטן טאָג, וואָס נאָך ווייטעבאָו, איז זי פון שטוב אַוועקגעגאַנגען און האָט זיך איבער וואָווס געסל נישט אומ-געקערט.

באטאָג האָט מען זי געזען זיבן אַרומדרייען אָפּן ליידיקן שפּאַציר-פלאַץ, זואַם לעבן דער פּאַמישט, און אָפּן וועג, וואָס אַרויס דעם שטעטל. זי האָט דאָרטן באַגעגנט דעם יונגמאַן, וואָס פלעגט אמאָל באַר'

גדאליענ אינ מיט פורטווייז מעל קויפן, אונ אימ געבעטן, וער זאל איר
 אינ שטעטל א באלעגאלע צומ וואקזאל באשטעלן און זאל זאגן באמ
 ראון אינ שטוב, מ'זאל אימ אירע זאכן ארויסגעבן.
 זי האט זיכ אזוי גענילט בעשאס דער באלעגאלע איז צו איר שוין
 פאר זונ זעצן כוצן שטעטל ארויסגעקומען. אבער נאך די ערשטע
 עטלעכע וויארט האט זי אימ שוין גארנישט געזאגט דערפ, וואס ער
 פארקלענערט אלץ מער דעם טרייב, און געהייסן האט זי אימ שוין
 נאכדעם פארפארן נישט גלייב צום וואקזאל, נאר א ביסל אינ א זיט,
 צום איינזאמען יודישן אינפאר-הויז, וואס לאנגווייליקט זיכ אונטער
 זינג רויטן דאך א ביסל ווייטער פון די וואקזאל-דינערס פארוואקסענע
 שטיבלעך און ווארט טאג און נאכט, אז א כאסן-קאלע זאל זיכ
 צונויפארן.

מער ווי א וואך צייט איז זי דארטן אפגעשטאנען און האט אפ
 עמעצן געווארט.

יודן פון שטעטל האבן זי געזען, בעשאס זי איז פיר מאל א טאג
 מיט איר אומעטיק פאנעם צום וואקזאל געקומען. זי האט זיכ ארומ-
 געדרויט. איבער דער גאנצער לענג פונ שטייענדיקן ציג. זי האט אינ
 יעדן וואגאן ארינגעקוקט, צו קיינעם א ווארט נישט אויסגערעדט און
 זיכ מיט איר אומעטיק פאנעם צוריק אינ אינפאר-הויז אומגעקערט.
 איז מען געשטאנען אינ א רעדל אינ עק פלאספארמע און איר נאך-
 געקוקט אינ די פלייצעס:

„טאקע, נעבעך, געפאלן מירל, א?“

זי איז סאפאקאלסאפ אוועקגעפארן פונדאנען איינע אליין מיטן צוג,
 וואס פירט צו דער גרענעצ.

מ'האט וועגן דעם איבערגערעדט אינ שטאט, און ס'איז נישט
 געווען צו וויסן, ווהינ זי האט זיכ אוועקגעלאזן.

VII

אינמאל איז א וואָכעדיקן דאָנערשטיק, ווען איר געבייט איז שוין לאנג אפן וואָקזאל נישט געווען, איז וועלן בורנעם אהין, נאָכן אָפּ-גיין פון די צוגן, פון זיין פּלוואַרק געקומען און איז פארפאָרן גלויב אינעם אינפאָר-הויז, וואָס אונטערן גרויסן דויטן דאכ. ער איז אונטערן פאָר-כאלאט געווען אויסגעפּוצט איז א ניעם שוואַרצן אָנצוג און איז ווּנסע, נאָך נישט קיין גענוצטע וועש, זיך געהייסן א צימער צוגרייט און האָט די פּור אהיים אָפּגעשיקט: „דער פּורמאן זאָל נאָך איך קומען מאַרגן צוועלף אזויגער, ער הערט? נישט פּרוער פון צוועלף אזויגער“.

איז אינפאָר-הויז זינען אלע כאַדאָרימ געווען ליידיק, און קיין הינזער זינען נאָענט נישט געווען; האָט זיך א שטילע פּוסטקניט ארום און ארום צו איך איז צימער געצויגן, און די מינוטן זינען געווען לענגער און פארטרהאכטער, ווי איז דער היימ. ער איז דאָרטן געזעסן אפּ דער ציצענער קאנאפע, זיך ארומגעהרייט איבער דער פרעמדער רויטער פּאָדלאָגע, זיך אָפּגעשמעלט באַם פענצטער און ארויסגעקוקט צו די גענדרן, וואָס פּאָשען זיך דאָרטן אפּן גראָז.

בא דער פּלאַטפאָרמע איז ער געווען צוויי מאָל: פארנאכט, נאָכן אָפּגיין פון ביידע מאַסע-צוגן, און גאנצפרי, ווען דער גאנצער פּוס-טער וואָקזאל איז נאָך געשלאָפּן און געבלישטשעט האָבן נאָך אַנ-גענג דער אופגיינדיקער זון דאָס רויטע אויג פונעם ווינטלעכען ווּנסע-געפארבטן שלאַנבוים מיטן ערשטן פּלאַטפאָרמע-לאַמטערן, לעבן וועלכן מ'האָט געכטן דעם לייטער פארגעסן.

ער האָט זיך אויך אוועקגעלאָזט פון אינפאָר-הויז מיט דער סטעזשקע, וואָס פירט צום גאָר נאָענטן וועלדל, און איז דאָרטן גע-שטאנען אפּן הויכן פריש צוהעכט געמאכטן גראָבן.

איז וועלדל איז געווען שמיל. די צווייגן האבן אין דער הייב קוימ-
קוימ גערוישט, און א בלעטל, אן אפגעפאלן געלם, האט זיכ פון זיי
צושטווייזן פאמעלעכ מיט דער לופט אראפגעלאזט, און די שמילע ביי-
מער האבן עפעס געוויסט: זיי זינען זיכ אזוי מיט זייערע זוקסיקע
ארוםגערייניקטע ישטאמען ארום און ארום געשמאנען, געהערט האס
גערויש פון זייערע אייגענע צווייגן און געטראכט זועגן מירלען, וואס
האט מער ווי א וואך צייט איז נאָענטן אינפאָר-הויז געוויינט:
„יאָ... זי איז דאָ אמאָל באשאַן ארוםגעגאנגען, מירל... זי האט
דאָ צו קיינעם נישט גערעדט, נאָר צווישן אונדז, ביימער-שטאמען, איז
זי שוין אמאָל, אָן א שום באדערפעניש, פאמעלעכ ארוםגעגאנגען.“

צו עלעל-צו האט זיכ דער אויסגעגליכטער סטודענט ליפקים אהיים
אומגעקערט און איז נאָכ אפן וועג באמ באלענגאלע געוואָר געוואָרן:
„עט, עט, עט! שוין אוואדע א בודיעש, זינט זי איז שוין בא אונדז
נישטאָ, מירל.“

ער איז בא זיין מוטער איז שטוב אָפגעשלאָפן די גאנצע נאכט, דעם
פרימאָרגן מיטן באשאַן, וואס נאָכ איר, און שוין נישט געהאט צוליב
וואס אפצושטיין. ער האט געשנאָרבעט געשמאק, און דער שמארק
פארשלאָפענער מויעכ האט דאָכ געדענקט, אז מירל איז שוין דאָ
נישטאָ; אז ער האט זי אינזינען געהאט, ווען מ'האט אימ צו דער
אָפּעראציע בלאָדאָפארמירט, די גאנצע צייט, וואס ער איז אפ זיין זומער-
דיקער קאָנדיציע צו די קויכעס געקומען; און נאָכדעם, ווען ער איז
שוין אהער געפאָרן און האט זיכ אלעמאָל אריינגעכאפט איבן קאָרי-
דאָר פון וואגאָן, קעדיי נאָכאמאָל צו באקוקן דעם געזונטן פוס, וואס
ער פירט איר.
פארנאכט האט ער זיכ שוין ארוםגעדרויט אין פוסטן שמעטל גלאט

אזוי, מיט א שטימונג פון פארשפעטיקטער אויס-כאסענע, און נישט געהאט, וועמען צו דערציילן, וואזוי ער איז מירלעג צוריק א גוטער-פרינט געווארן, וואזוי ער פלעגט זומער מיטן מאָהנשטערן צו זינע מעדיצינישע לימודים אפשטיין און צוזאמען מיט דעם, וואָס איז בוכ שטייט, כאזערב:

„איך בין איר קיין סוינע נישט, מירלענ... קיין סוינע נישט, קיין סוינע נישט“.

ער האָט זיך אָפגעשטעלט לעבן ד' גראַליעס שטוב און זי בא-טראַכט, דורסגעגאנגען פאמעלעך דעם ראָווס ברייט זינט-געסל און געקומ פונדשטנס אפן ראָווס שטוב. ס'איז געווען מאָרנע פריש און נני ארומצושפאצירן פאמעלעך און גלייב איבער די זעלבע גאסן, ווי ער האָט זעקס און צוואנציק יאָר קעסיידער בעשאסן גיין מיט די קלוי-כעס איז ביידע זינטן געוואָרפן און בא יעדן שפאן זיך געבויהן מיטן גאנצן גוף איז אלאכסן, ווי אן אונטערשאמעס צו שמוינעסרע.

די רעכעצן האָט אימ דאָרטן דערזען פון איר גאנעק, ווי זי איז געזעסן, און האָט צו אימ אנטקעגן פאמעלעך שפאָנען אָנגעהויבן:

„אזוי... אזוי... וואָס דענ? געזונט, קיין אונטאָרע, ווי אלע מענטשן“.
זי האָט זיך מיט אימ צעשמועסט וועגן דער אָפּעראַציע, וועגן זיין ברודער, וואָס מ'זאָגט, אז ס'האָט אימ אָנגעהויבן צו גיין גוט און ער ווערט א גווייר, און וועגן דעם, וואָס איר מיידל כאַנקע האָט שוין אוואַדע געמוזט פארגעסן, וואָס זי האָט בא אימ אמאָל א קאָרג יאָר געלערנט. זי וואָלט אוימיסמא א באַלג זיין, ער זאָל א קוק טאָן, ליפקיס: „זי קען נאָך עפעס שרײַבן דיסטאָווקע, כאַנקע?“

און ליפקיס איז ארײַנגעגאנגען אין שטוב און געפרוּווט, צי זי קען נאָך עפעס, כאַנקע.

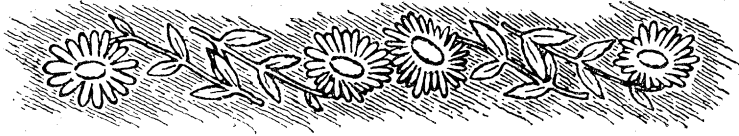
ס'איז געווען שטייל, און די רעכעצן איז שוין לעבן אימ נישט געווען. כאַנקע איז געזעסן באַם טיש און געשריבן, ער איז ארומ-

געגאנגענע, דיקטירנדיק פאמעלעכ, און האָט געקוקט אפן באלקן, אפ די ווענט פונעם כוידער, ווו ס'האָט זעקס וואָכן ציט געוווינט מירל. אינעם אָפגעעמ שראַנק האָבן זיך געוואלגערט עטלעכע זאכן, וואָס זי האָט דאָ אייבערגעלאָזט, און צווישן זיי — עפעס א קליינ צו-נויפגעקנייטשט און האַלב באשריבן פאפיר. ליפקים האָט דאָס פא-פיר ארויסגעשלאָפּט און געזען, אז ס'איז מירלס אן אָנגעהויבענער און נישט פארענדיקטער בריוו. ס'איז אינ אים געשטאנען:

„פון דעם, וואָס איך האָב געטראַכט, מאַנטשיק, איז ווידער גאַרנישט ניט געוואָרן. שטענדיק ווערט גאַרנישט פון דעם, וואָס איך טראַכט. הערצ איז בענעגניע צו מיר אזוי אומגערעכט. פרוער האָט עס מיך געארט: איך רייך צו אים וועגן דעם, וואָס מיר טוט וויי, און ער ענטפערט מיר וועגן עפעס א גאנצן שירנייט-דאָר, וואָס האָט שוין נישט קיין אָרט אונטן לעבן. נאָר איצט איז שוין דאָס אויב אריבער, און מיר איז שווער וועגן דעם צו ריידין. דאָ, ווו איך בין, קאָן איך מער נישט בלעבן. איך ווייס נישט, ווהינ מ'גייט, נאָר אוועקגיין פונדאנען מוז איך. ס'פאלן שוין געלע בלעטלעך פון די ביימער, און אויב אזוי איז בא מיר אין הארצן. איך לעב איבער מיין הארבסט. מאַנטשיק, פון מיין געבוירן אָן לעב איך אימ איבער, און קיין פריילינג האָבן איך קיינמאָל נישט געהאט. עמעצער האָט אים פאר מיר איבערגעלעכט, און מיר ווערט דאָס שוין פון טאָג צו טאָג קלערער: נאָך איידער איך בין געבוירן געוואָרן האָט עמעצ מיין פריילינג איבערגעלעכט.“

פונ רעדאקציע:

אייניקע ספעציפיש העברייזשע טעקסטן ווערן דאָ געגעבן אין דער יודישער איבערזעצונג, וועלכע עס האָט בעשיטע געמאכט דער אוואָסאָר גופע.

יאַרדימ

I

אז ציוויענ, דער קלענערער און בייזערער פון די צוויי פארזעסענע שוועסער פרויס, עסט זיכ אינ דאָס אלטע אָפגעקומענע לעבן, הערט זי אופ צו עסן, צו טרינקען און צו וואשן דאָס פּאַנעם. עטלעכע טעג קעסיידער הרייט זי זיכ ארום אינ אונטערשטן קליידל מיט א וולושקן שאלכל אפן צעשוויבערטן קאַפ און דוימט אינ אלע כאדאַרימ און איבערהויפט אינ דעם גרויסן פוסטן זאל, ווישט שמנידיק דעם שטויב פון די ווענט, פונעם באלקן און פון יעדן פארגעלטן בלאט, וואָס אפ די אלטע הויכע פיקוסן. זי עטעמט דערבין שווער דורכ דער נאָז, ענטפערט נישט אפ קיינעם ווערטער און ווערט שטארק אינ קאם, אלעמין מע רופט זי אינ עסציער אריין עסן.

אקעגן א פאָר מעסלעס פאסט זי אזוי אָפ אַן א ביסן אינ מויל, אָן א ווארעם גלעזל טיי אפילע, נאָר סאַפקאַלסאַ וואלקערט זי זיכ

אינא אינ בעט ארנינג, ס'שמיט די גאנצע צייט בא איר אינ צימער
נישט צוגעקליבן, און שיסט אויס מיט א הארצניסנדיקן געוויינ. דאָס
געוויינ איז א יעשדיקס, א יאָמערדיקס און קאָן זיך אוועקציען א מאָג
און צוויי.

— ריבויגעשעלויילעם, — כליפעט זי שווער ארויס, — מ'פּוילט
דאָך דאָ אינ שטוב אָן טאכריכימ... לעבעדיקערהייט האלט מען דאָ אינ
אינ פּוילנ...

און די דאָזיקע ווערטער אירע רירן ישטארק אָן די עלטערע שוועס-
טער, ראַכלען, א קליינבווקסיק פיר-און-הרניסיקאריק מיידל מיט קליינע
וויבערשע וואָנצעלעך. זי געפינט זיך די גאנצע צייט דאָ אינ צימער
לעבן ציוויען און היט זי. זי שמיט מיטן פּאָנעם צום פענצטער און
קוקט, ווי די שכינע די באַנדערקע באווייזט זיך אינ הויפּ מיט א
פארקאמשעט קליידל און מיט א פּולנ הויכ-אופגעהויבענעם צעבער
לעבן פארויסענעם טראָגערדיקן בויכ. דער באַנדערקע פּלאַנטערט זיך א
קליינ פארמזוזשעט מיידעלע צווישן די פיס; זי האלט עס אינ איינ
שילטן. וואָכל קוקט דורכטן געשלאָסענעם פענצטער, ווי בא דער באַג-
דערקע שאַקלען זיך אָן אופהער די גראָבע געהראַלענע ליפּן, און קיינ
קאָל הערט זי נישט. בא וואָכלען אלייג שטייען אויב טרערן אינ די
אויגן. קוקנדיק אינ פענצטער, ביסט זי א קנעכל פון א פינגער און
האלט אינ איינ טראכטן וועגן ציוויען:

— ריבויגעשעלויילעם, וואָס וויל זי פון מיין לעבן האַבן, ציוויע?

און נאָך:

— ציוויע, דו וויסט, וואָס דו טוסט איצט?.. ציוויע...

נישט זי טראכט אָט די ווערטער, נאָר זי געדענקט זיי.
טרעפּן טרעפּט זיך עס מערסטנמיייל נאָך שוועס, צו טאמעז-צו,
ווען אינ אלטן אָפגעקומענעם הויז הייבט אָן באַניסן א קאָן צו שוויצן
די גראָבע געמויערטע ווענט, וואָס שטייען אן ארשינ אינ דער ערד.

זייערע ציגל לָאָזן ארויס פֿלעקן פֿון אויבן אפֿן ווויסן קאלב און פֿאר-
שפּרייטן ארום זיב א פֿארדומפֿן גערוב, א זיסלעכ און ברויזן-
דיקס, ווי דער רייעכ פֿון דער זודיקער גוראלביע, אינ וועלכער זיי זינען
אמאָל אינגעמויערט געווען. אינ אלע צימערן איז דעמלט פֿון באמאָג
שטיל און קיל. און נאָר אינ עס צימער אפֿ דער קאנאפע ליגט אָנגעלענט
דער אלטער פֿוזיס, דער טאטע פֿונעם הויז. ער איז א בלינדער. ער
פינטלט מיט די בלינדע אויגן, וואָס באשטויען פֿון גאָרע וויסלעכער,
הערט זיב אַזיגן אינעם געווייכ, וואָס ציט זיב פֿון ציוויעס צימער, און
ווייל וויסן:

— וואָס וויינט זי דאָרטן, ציוויע?

פֿון גרויסן לאנגווייליקייט קראצט ער זיב אינ גרויען קאָפֿ און אינ
דער באָרד, גענעצט מיט גרויסע אויסגעצויגענע גענעצן און שעפּמשעט
דערביי מיט א צעצויגן מויל און מיט א שטארק געלעגערטער
צונג:

— אב טי, ריבוינעשעלוי לעמ!.. גאָמעניו... טאמעניו...

ער ווארט:

יעקוסעל דער אינגבינדער, דער צעפֿלאַכטענער וואמעס פֿון דער
סאדעגערער קלויז, וועט זיב שפעטער א ביסל ארזינכאפֿן א קוק טאָג,
צי ס'איז נישטאָ א גלאָז טיי, וועט ער וויי א ביסל פֿארהאלטן און
וועט וויי דערציילן אז זיי זינען שלעק, די מיידלעכ זינע.

— גרויסע שלעק...

ער וועט מיט אימ ביבלאל פֿארפֿירן א שמועס וועגן דער ישטאָם,
וועגן ליטטן און וועגן זיב, קאלמען פֿוזיס, אלייני, וועגן זינע אמאָליקע
געשעפטן: איינמאָל האָט ער געקויפט פֿאר א שיבעש א וואָלד, די
זאוואלינע האָט מען וויי גערופֿן; געדענקט ער עס ווי היינט:

— האָט מען זי געהאקט, די זאוואלינע, געהאקט און געהאקט עפֿ-
שער צוועלפֿ יאָר נאָכאנאנד, און דאָס ביטל איז געווען פֿול. יעקוסעל

ווייסט דאָך, אז אמאָל איז ער, קאלמענ פּוּזיס, געווען דער קלוגער...
נאָר נאָכדעם, אז דאָס רעדל האָט זיך איבערגעדרייט, איז די קלוגע
געוואָרן זי, לייע לעשאָלעם, דאָס ווייב זינס, ווייל זי האָט געהאט
דיכע קרויזוימ. איצט האלטן אים, קאלמענע, די קינדער זינע פאר
א נאר.

— פכע! וואָס וועט דערופ זאָגן יעקוסעל?

נאָר יעקוסעל איז א קלוגישקער, א ווערטלזאָגער און א שוויגער.
ער האָט א היפשע פלאקסענע באָרד מיט אויב אזעלכע היפשע פלאק-
סענע ברעמענ, און אז ער קומט ארני, קוקט ער פונווייטנס אפן אלטן
פּוּזיס, קוקט מיט קלוגישקע אויגן, און א שמויכל שוועבט אים
אונטער די אָפגעשוירענע וואַנצעס אפ די נאקעטע ליפן.

— וואָס זאָל זיך הערן? — שרייט ער צום בלינדן פּוּזיס. — ס'איז
שלעכט, רעב קאלמענ! ביטער איז אזא לאנג זומער-טאָג צו זיין א
קאפּצן.

און דער אלטער פארלירט מיטאמאָל דעם האָנער; ער ווייסט נישט,
וועמען מיינט יעקוסעל, זיך צי אים, דעם אלטן אָפגעקומענעם פּוּזיס.
א וויילע ליגט ער אזוי א נישטיקער און פינפלעט מיט די בלינדע נאריש
שעמעוודיקע אויגן-ווייסלעכער.

— זיצ, יעקוסעל.

— א שיינעם דאנק, רעב קאלמענ.

א פּוּזע.

— געווען אמאָל יאָרן, א, יעקוסעל?

— געווען, רעב קאלמענ.

— און אוועק, יעקוסעל.

— אוועק, רעב קאלמענ.

דער אלטער פארטראכט זיך.

— וויפל ביסטו אלט, יעקוסעל?

קיינער ענמפערט נישט.

דער אלטער וויל וויסן, ׳ס׳ארא אויסזען האָט איצט די וועלט,
וועלכע ער האָט שוין ציט צוועלף יאָר נישט געזען; ׳ס׳ארא אויסזען
האָט איצט יעקוסעל.

— יעקוסעל, — פרעגט ער פּאַרזיכטיק, ווי איינער, וואָס טרעט אפּ
די שפיץ פינגער, — ביסט שוין גרוי, יעקוסעל?

נאָר יעקוסעל איז שוין נישטאָ. ער האָט באַמערקט, אז איז שטוב
איז עפעס נישט ווי אלעמאָל און אז קיין טיי וועט אזוי גיב נישט
זיין, און האָט זיך שטייל ארויסגערוקט. און דער אלטער פּוויס ליגט
שוין ווידער איינער אליין אין היפּישן עסצימער און הערט פּונד ווּנש-
לעבן צימער ציוויעס נאָגנדיק געוויינ. איז לאַנגווייליק, ווארט
ער:

איז דער הייסער פינפּאזיגערדיקער באַטאָגיקער שאַ וועלן זיך
שאַמנס ציען איבערב קליינעם ברוקירטן שטעמל. טויט וועט זיין דער
היציקער דרויסן, און דער אָרטיקער בריוונטרעגער וועט דורכנילן
דורכטן שמאַלן געסל, וועט ער זיך, עפּשער, ארנינכאפּן אהער און וועט
דאָ איבערלאָזן פינקטלעך הונדערט פּופציק רובל מיט אַ קופּאָן, אין
וועלכע ׳ס׳וועט פינקטלעך שטיין:

„ביפקוראס בינכעם האגוויר שיק איך אייך רואצופ פיי“ אאוו.

און דאָס וועט זיין פונעם איינציקן זון שמועלן, וואָס האָט ער-
געצ ארום קאטערינאַסלאוו עטלעכע אייגענע. גוראלניעס און שיקט אהער
אלע כוידעש אפ צו לעבן.

נאָר דער בריוונטרעגער קומט אזוי זעלטן, סאכאקל אייב מאָל איז
כוידעש. מעג ציען זיך אזעלכע לאַנגע, זומערדיקע, און ציוויע זויינט.
דער אלטער קראצט זיך אין גרויען קאָפּ און אין דער באַרד, און
שעפּטשעט בא יעדן לאַנג אױסגעצויגענעם גענעצ:

— אב מי, ריבוינשעלױלעמ! האַמעניו... טאמעניו...

II

ס'טרעפט:

פונ שמועלעך, דעם ריזיכנ זונ, קומט נאָן א בריוו, אז ציוויע זאָל
קומען. פונ הער שנור איז פאראן א צושריפט:
„אצינד וועט שוין ציוויע נישט כארנאמע האָבן“.

און נאָכ:

„אויב ס'פעלט איר א קליידל, זאָל עס קיין מענע נישט זיין.“
ס'איז קלאָר, זוי דער טאָג: ס'האנדלט זיכ וועג א שידעך; דער כאָסן
איז נישט אבי-ווער: אויב ער געפעלט שמועלעך מיט ברנאָען, מיסטאמע
איז שוין רעכט. יענער קוקט נישט אפן שיינעם פאָנעם, דעריקער איז בא
אימ דער „מענש“, דער „גראד“.

דער אלטער איז אופגערעגט. ליגנדיק אפ דער קאנאפע, האלט ער
אין איין פינגלעך מיט די בלינדע וויסלעכער און איז צופרידן:
— וואָס זשע דענ? שמועל... מע האָט נישט געוואוסט פרוער, אז
ער וועט איר צוזוכן א כאָסן?

ער גייט שיר נישט אויס, אזוי וויל ער וויסן, ווער איז דער כאָסן,
און איבערהויפט דער מעכומן, דער ניער מעכומן. קעדוי צו דערגיין,
צי איז שמועלעך בריוו איז נישטאָ א פאָר ווערער וועגן דעם, האלט ער
איך איין באַנפענען די מיידלעך:

— כ'בעט דיך, וואָכעלע-סערדצע, וויפל האָט שמועל אייגענע גוראל-
ניעם?

ער ווייסט, אז שמועל איז בא די מיידלעך געהויכט און געקרוינט,
האלט ער דעריבער איך איין ריידן צו זיך אליין:
— געווען אמאָל א ססדישער יונגערמאן, שמועל... געפאָרן גאָכ
דער באַסענע מיטן שווער קיין אויסלאנד צום רעכט. און איצט, זאָגט
מען, פראָגט ער ליקענע הענטשקעס און גיט די האַנט די פריצעס, מיט

וועלכע ער האנדלט. און א באַרד האַרפ ער האָבן א היפשע, א שוואַר-
צע, א? האַכעלע, איאָ, א שוואַרצע?

נאָר די מיידלעך גלייבן, אז די באַכאַמע איז געווען די מוטער
זייערע, לייע לעשאַלעם, און אימ, דעם בלינדן טאמל, האלטן זיי פאר
א גאר. פון לניטישקייט שווינגן זיי, נאָר און אויסזען איז באַ זיי אזא,
גלויבן זיי טראַכטן:

— מישיינסגעזאָגט... פארהאן וועמען צו ענטפערן.

א פאָר טעג איז די שטוב פול מיט פארבאהאלטענעם אופגערעגטן
ליארעם. באַ ציוויען איז ציטער געפינט זיך די גאנצע צייט. די פאָר-
טיקע אופגערעגטע דאיענטע, אָט די, וואָס איז אמאָל געווען ראַכלס
א באַווערטע און האָט שוין דריי קינדער און איז אפגעצויגן געוואָרן
ערגעצ איז א גרויסער שטאַט וואַ א פרומען שטיפזיידן, אַ גוויר. זי
גייט ציוויען קלייניקייטן און גיט איינעם. זי טראַגט און האָט פלעקן
אפן פאָנעם און ריידיגן דערס זי מיט אזא זיכערקייט, גלויבן זיי איז א
גרויסער מומכע איז די זאכן און ווייסט אַ ישפּרוכ ווי צו געפּעלן א
באַסן, זי האָט קרייטעכצער...

סאָפּקאַלסאָפּ פאָרט ציוויע אוועק. פון פאָרנט באַ דער שטוב שטייט
א גערונגענער באַלעגאַלע מיט ציוויעס אונטערונגעבונדענעם קאַרב, און
דאָכל שטייט דאָרטן מיט טרערן איז די קרומלעכע דאכמאַנעם-אויגן
און מיט אַ פארבאָרגענעם קינע-ווייטעק, וועלכער וועט קיינמאָל נישט
ארויסגעזאָגט ווערן, און טאַפּט אפּ דער באַלעגאַלישער כרייטשקע דאָס
קישעלע:

— ס'וועט איר באַמט זיין גוט צו זיצן, ציוויען?

נאָר איז פיר וואָכן ארום קומט ציוויע צוריק און אויסגעמאָרעטע
מיט אַ פארברענט פאָנעם, ווי פון אַ קוראַרט, מיט אַ שטילן נני-צו-
געקומענע יועש איז האַרצן און מיט אַ גוואַלדיקן קאַפווייטעק פון
דער נישמוגעשאַפענער נאכט איז וואַגן.

בעשאם זי קריכט אראָפּ פון דער פּור שמייכלט זי נאָכ, זי איז
ווי צופרידן, וואָס זי איז אהיים געקומען. איבן שטוב איז אויב זוי
יאָממעוודיק. אפּן טיש איבן עסצימער ליגט א פּריש געל טישטעב,
מע טרינקט טיי. די אופגעקלערטע דאיענטע איז אויב דאָ, און ציוויע
קרימט זיכ, קלאָגט זיכ אפּ קאָפווייטשע און אפּ דער ראשידיקער כא-
סענע, וואָס מע האָט א וואָכ צינט געפּראוועט דאָרטן בא שמועלס ריכט
שווער איבן דער היים.

— וויי איז מיר, — קרעכצט זי, — אזויפיל טומל. אז ס'טוט א
סקריפע די מיר, ווייזט זיכ מיר נאָכ אלץ אויס, אז ס'שפּילט קלעז-
מער.

דער אלטער ליגט דאָ בא דער זינט אפּ דער קאנאפע און פינמלט
מיט די בלינדע ווייטלעכער.

— נו, — פרעגט יער, — און וויאזוי איז עפעס באמ מעכטן און
שטוב? דער מעכטן איז ריכט, א? א ברייט פירעכצ?..

און וועגן דעם בריוו, וואָס שמועל האָט צוגעשיקט צוריק מיט א
כוידעש, רעדט מער קיינער קיין וואָרט נישט. ציוויע שלאַפּט אָפּ בא
אָנדערהאלבן מעסלעס בא זיכ איבן צימער, און אז זי שטייט אופּ,
זשומעט איר נאָכ אלץ איבן די אויערן, און בא יעדן סקריפּ פון דער
מיר ווייזט זיכ איר אויס, אז ס'שפּילט קלעזמער אָדער ס'פּנפט דער
צונ. ס'ציעט זיכ שוין ווידער לאטגע זומערדיקע טעג און איבן שטוב איז
קיינער נישטאָ. ס'איז קיל איבן שטוב, און דער אלטער ליגט איינער
אליין אפּ דער קאנאפע. ער קראצט זיכ פון גרויס לאנגווייליקייט איבן
גרויע קאָפּ און איבן דער באָרד און שעפּטשעט בא יעדן לאנגן אויס-
געצויגענעם גענעצ:

— אכ טי, ריבוינעשעלילעם!.. נאָטעניו!.. טאמעניו!..
איצט וועט שוין איבן שטוב, דאכט זיכ, מער נאָרנישט ניט פאָר-

קומען.

III

גאָר אָט מאכט זיך:

פון שמועלען, דעם ריכטן זון, קומט איינמאָל אָן א דעפעש, אז
איבערמאָהגן פאָרט ער דורכ אפ דער גאַענטער קליינער סטאנציע, ער
אנילט קיינ אויסלאנד אפ א קוראָרט, און בעט, מע זאָל צופאָרן צום
וואַקזאַל זיך זען.

ס'איז פאר זון-זעצן זיך. און דער טאָג איז אזא קלאָרער און געשענק-
טער, א שפעטזומערדיקער טאָג. דער אלטער פוזים ליגט דעמלט און
עסצימער אפ דער קאנאפע און ווארט, מע זאָל איימ אָנטאָגן די שא-
בעסדיקע קאפאָטע און אימ ארויספירן א ביסל איינ גאס שפאצירן.
נישט לאנג איז דאָ אינ שטעטל אינ ריכטיגט געשטאָרבן זינג אמאָ-
ליקער לאַנגיאָריקער שופעפ יוסראַעל קיטיווער. און דעם קיטיווערס איי-
ניקל גאָטע-הערש בויט איצט איבער דעם זיידנס הויז און ציט ארויס
א גנעם גאנעק אינ מארק ארונט. ליגט דער אלטער אפ דער קאנאפע
און מאַלט זיך אויס, ווי ער וועט באַרד בלינדערהייט שטיינ דאָרטן
אינ מארק לעבן דעם הויז, וואָס בויט זיך. אינ דער שאבעסדיקער קא-
פאָטע וועט ער דאָרטן שטיינ און וועט אָנווייזן מיטן שטעקן:

— זעסטו, גאָטע-הערש. אָט דאָ, ווי דו ציסט דעם גאנעק, איז
אמאָל געווען, געדענק איך, א טיפע קאנאווע, איז קעדני א גראָב טאָג
און זען, צי דער גרונט וועט אויסהאלטן.

און ארום און ארום שטייען שטאָט-לינגט און קוקן:

— וואָס דשע דענ? שמועס מען, קאלמען פוזים... איינמאָל אינ
זינג לעבן האָט ער געבויט?
דער אלטער גארט איזש, אזוי שטארק ווילט זיך אימ אינ מארק
ארונט צום קיטיווערס הויז.

— נו, וראָבעלע-סערדצע? — פרעגט ער אלע רעגע. — ווו זשע איז זי, די שאַבעסדיקע קאפּאָטע? — נאָר וראָכל ענטפּערט נישט. ואינ שטוב איז עפעס געשען. די דעפעש פון ישמועל'ן האָט מען, אפּאָנעם, דערלאָנגט צו די מיידלעכ אינ צימער דורכג פּענצטער, אונ די פּסורע אָנזאָגן איז עמע-צער פון דאָרטן געשווינד אוועקגעלאָפּן. איצט איז דאָ שוין ווידער פא-ראַן די אָרטיקע אופגעקלעהטע דאיענטע. מנילער ריידן אלע איניינעם, אונ א יאָמטעוודיקער ליארעם וויקלט זיכ ארום מענטשנס ליבער. עס דאכט זיכ: אינ דער לעצטער פאריזעשמער רעגע איז די שטוב אופגע-ריכט געוואָרן פּלוצעם, אומגעריכט אונ אפּ אייביק, אפּ אייביק. צי האָט נישט שמועלס דעפעש אן שניכעס צו זינג בריוו, אינ וועלכג ער האָט אָנהויב זומער געשריבן, אז ציוויע זאָל קומענ?.. צי פירט ער איצט נישט מיט זיכ די יעשוע אהער אינ שטוב? מיססאמע פאָרט ער נישט אליינ...

בא ראָבלענ שטייענ וטרעדן אינ די קרומלעכע ראַכמאָנעס-אויגן. זי קוקט, שמיכל'ט אונ קאָג נישט ריידן. אונ פּלוצעם טוט זי זיכ א זעצ-צו אפּן בענקל, וואָס אינ א זינט אינ ווינקל, אונ שיסט אויס מיט א געוויינ: — שמועל!.. אכט יאָר אוימ נישט געזען, שמועל!..

אונ עס דאכט זיכ, אז זי רופט אימ, ער איז דאָ אינ צווייטג בידער.

אפּ מאָרגן א גאנצג טאָג האַלטן די מיידלעכ אינ איינ האָרעוועג אונ טאָג.

מע באַקט לעקעכלעכ אונ אנדערע זיסע זאכג אינ וועג אריינ. מע שווענקט גאָזמיכלעכ אונ מע פרעסט זיכ אלייג ווייסע קאָפּטלעכ. די פּענצטער זינגענ אָפּן. דאָס דינסטמיידל איז כויער ראָבלענ, אז זי קרויזט זיכ די האָר, אונ דער אלטער ליגט אינ עסצימער אפּ דער קא-

נאפע, און אימ דאכט זיך, אז פון דריטן כידער, ווו די מיידלעך שטייען
כאמ טיש און טוען אלעמאָל א שטעל אוועק דאָס אָנגעהיצטע
פרעסל, דערהערט ער יאָפּט, ווי עמעצער טוט א זונג... ער פלאַפּלש
מיט יעקוס! עלן, דעם צעפלאָקטענעם שאמעס פון דער סאדעגערער
קלויז:

— געווען אמאָל א כסירישער יונגערמאן, שמועל, א? געפאָרן נאָך
דער באַסענע מיטן ישווער קיין אויסלאַנד צום רעכנ... און איצט איז ער
רניכ, ושמועל, שטארק רניכ.

אז ער ווערט אנשווינג, פיינטלט ער מיט די בלינדע אויגן און
מאָלט זיך, ווואַזוי ושמועל זעט איצט אויס:

— א באָרד דארף ער האָבן א היפשע, א שוואַרצע. ער טראָגט
לינקענע הענטשקעס און גיט די האַנט די פריצעס, מיט וועלכע ער
האַנדלט... שמועל!..

ער שלאָפּט קוימ איבער די נאכט. אינ אינדערפרי, אז ער גייט ארויס
אינ פאָר-באלאט אינינעם מיט די מיידלעך צום געדונגענעם באלע-
גאָלישן פאעטאָג, וואָס שטייט בא דער שטוב און ווארט, זעצט ער זיך
אזוי גיכ נישט אפ; בלינדעהייט גייט ער ארום דעם פאעטאָג, ער טאָפּט,
צי'ס'איז פאראן א לעדערנ בנדל, און אימ דאכט זיך, אז אינ שאָטן,
אינ ברוקירטן געסל שטייען דורכויס שטאָט-לייט און קוקן:

קאלמען פוזיס פאָרט זיך זען מיטן זון.

— באַם פאעטאָג, — פרעגט ער, — איז דאָ א בנדל? א? סע דאָ?
מע לייגט אָן גאַנצע וויאָרסטן און מע פאָרט ארום און ארום מיטן
ברייטן פאָטש-וועג. מ'זיצט אינ פאעטאָגן אויסגעפוצט, יאָמטעוודיק אופ-
גערעגט, גלייב מ'פאָרט אפ א באַסענע, און מע איז באַרויגען אפן אלטן,
אלעמני ער מאכט נישט צו באַמיש אפ א רעגע דאָס מויל. נאָר אז מע
קומט אפן קליינעם וואַקואַל, באַמערקט מען אַקאָרשט, אז מע איז
ארויסגעפאָרן צו פרי, און מע נרעט זיך לאַטגע שאָען. שמועלס צוג איז

א פלאצקארמנדיקער, א הרקאטיק קרעפטיקער און א שנעלער. אז ער טוט
א לאָפּ צו צומ קליינעם וואָקזאלכל, גיט מען שוין מיטאמאָל צוויי
קלונג, און דער אויסגעפּוצטער „אַכער“ האָט דאָ אפּ דער קליינער
סטאנציע פאר קיינעם קיין דערעכערעצ נישט און שינדט די הויט, מע
זאָל געבן דעם הריטנ קלונג:

— פארטיק? א?

אפּ דער פלאטפארמע ווערט א געיאָגערט, און פון מיטן טומל
רייסט זיך ארויס א שטארקער זיכערער זאפטיקער באריטאָג:

— טאטע! איך בין אָט דאָ! איך פענצטער שמיי איך!

איך וואָגן-פענצטער שמייט א יונגער ברוסטיקער יוד מיט א
היפשער שווארצער באָרד און א ביסל אועסדיקע, ווי מיט לאק גלאַנ-
צנדיקע אויגן. דאָס איז שמועל, דער ריכער, גליקלעכער זון, שמועל.
ער שטרעקט אויס אראָפּ די שאַלעם-אלייכעם-האנט, און דער אלטער
שטייט לעבן פענצטער א פארציטערטער, א דערשראָקן פארטרייסל-
טער. ער פינגלט שמאדק מיט די בלינדע וויסלעכער און זוכט אָט
די האנט מיט אלע זינע צען ציטעריקע פינגער, און די מיידלעך הייבן
אימ אונטער די עלנבויגנס און העלפן אימ זי געפינען. אָט האָט ער זי
סאָפּקאָלסאָפּ געפאקט, די האנט. ער נישטערט ארום איר מיט אלע צען
ציטעריקע פינגער און טאפט זי געשווינד ארום און פרוווט זי אויס.

— ס'איז שמועלס האנט, — פרעגט ער, — א?.. שמועלס האנט?..
נאָר דער אועסדיק אויסגעפּוצטער „אַכער“ האָט זיך שוין דער-
שלאָגן דעם הריטנ קלונג און דער צוג האָט שוין געריט. דעם אלטנס
פינגער מאפן נאָך א ווילע איז דער לופט מיט אזא געפיל, גלייך זיי
בארירן נאָך אלץ דעם גלאטן סאמעט פון א ניער זעמשענער הענטשקע,
און לאָזן זיך פאמעלעך אראָפּ.

איצט וועט מען פאָרן אחוים, פונעם צוג איז שוין סנוויסן קיין
זיכער נישט געבליבן. ער איז פארשווינדן ערגעץ האָרטן ווילט, ווילט

אינעם עקסטן שפעלטל פונעם שפעט-זומערדיקן האַרזאָגט. מע זעצט זיך צוריק אין פאעמאָן און מע זוכט אין בויד, מע האָט פארלאָרן א פול טיישמעכל מיט פרישע ווויסיגקע צוקערלעקעכלעכ. נאָר נאָך וואָס האָט מען זיי, אייגנטלעכ, אהער געפירט, אָט די צוקערלע-קעכלעכ?

מע שווינגט. דעם באלעגאָלעם פערד זינגען מיר. קוימ-קוימ וואָס זיי טרייסלען זיך; און די גלעקער אפ זייערע העלדזער, קוימ-קוימ וואָס זיי קלינגען. נאָר אויב אָט דער ישוואכער מידער גלעקער-קלאנג רעגט אפ ציוועס גערוון און ברענגט זי אריין אין קאס:

— ריבוינעשעלילעם, זי וועט פון אָט די גלעקער מעשוגע ווערן. אינא וו ברייטן שיפוייעדיקן מאָל מוז זיך דער באלעגאָלע אָפשיטלעך און סאָפּקאָלסאָפּ די גלעקער אראָפּנעמען. לינקס, איבער א ווינטן וואָלד א קארליק, האָלט די פארגרעסערטע זון בא זעצן זיך; זי האָט ארום זיך א פליסיק טיכל, א געלס און זויבערס, ווי לויטערער בורשטיג, און א פאס א ראָזער און א קורצער ציט זיך אויס כאַם האַרזאָגט און ווינקט צו איר פונדווינטנס. נאָר דאָרטן דאכט זיך, אז זי וועט זיך קיינמאָל נישט זעצן, אָט די זון, זי וועט אזוי בליכט הענגען, ווי אמאָל אינ די צייטן פון אלטן גיווייג.

דעם אלטן האָט מען שוין אָפּגעמאָן זינס. מע האָט אפ אימ אָנגע-שרענ, אלעמני ער רעדט, און ער איז אנשווינג געוואָרן. ער האָט נאָר א פינטל געמאָן מיט די בלינדע וויסלעכער און האָט געגעבן א ושמייכל צו זיך אין דער באָרד ארניג:

— פכע!.. אז זיי האַלטן אימ פאר א נאר, די מיידלעך זינגען.

מע טרייסלט זיך אהיימ פאמעלעכ, אָן גלעקער; מע וויל שוין וואָס גיכער אהיימ קומען און מע שווינגט.

איצט וועט שוין געוויס קיין שום ננים אין אלטן אָפּגעקומענעם חוץ מער נישט פאָרקומען. איבעראַיאָר זומער, אז דאָרטן וועלן באַננים-

א-קאָג אָנהייבן ישׂוויצן די גראָבע געמויערטע ווענט, וועט זיך ציוויע
ווידער ארומדרייען אין אונטערשטן קליידל און וועט פאראקשנמטעהייט
רוימען אין אלע כאדאָרימ, זי וועט נישט עסן, נישט טרינקען און וועט
זיך סאָפּקאָלסאָפּ ארייננוואַרפן וואַ זיך אין צימער אין בעט מיט אַ גע-
וויינ. און דער אלטער פּוּזיס וועט דעמלט ווידעראמאָל ליגן אין קילן
עס צימער אפּ דער קאנאפע און וועט פינטלען מיט די פארשמאָלטע
בלוינדע ווינסלעכער. ער וועט נישט וועלן, אז יעקוסזעל דער שאמעס וואָל
זיך אָנשטויסן, וואָס סע באַטייט ציוויעס געוויינ, וועט ער פארפירן מיט
אימ א שמועס:

— געווען אמאָל יאָרן, א? יעקוסזעל.

— געווען, רעב קאלמען.

— און אוועק, יעקוסזעל, א? אוועק, ווי א שאַטן.

— נעכטיקע טעג, רעב קאלמען.

דרויב

I

יז אָט-אָ די בײלע-העניע, מױשע דעם טאָטערס ווײב, וואָס
האַט ביז איר כאַסענע געדינט בא דער נעגירישער שװר,
זי איז געווען מױס ווי דער שױט, זי האָט געהאַט א קליין
לעטגלעכ פּאַנעם, פול מיט גרויסע טיפע שטופלען. האָב
האַט זי זיב פונ קליינערהייט אָן אַינגערעדט, אז זי וועט כאַסענע האָבן
באַר מיט אַן אירעלן יודן, און האָט נישט געוואָלט דעם מאַג אירן,
מױשע דעם שמוּד, וואָס האָט געהאַט א צונעמעניש „טאָטער“.
דעם טאָטער האָט דאָס פארדראָסן ביז גאָר. ס'איז אים דערגאַנגען
ביז דער לעבער. וואָס הייסט עס:

— אזא פארזעעניש, און דאָס זאָל אים נישט וועלן...
ער האָט זי דערפאר געהאַלטן איב אײן שלאָגן. און זי האָט אים
נישט געוואָלט.
סימבאסמירע באַטאָג האָט ער זי געשלאָגן דאָס לעצטע מאָל.

סימבאסטוירע באמאָג האָט זיך געפילט אַ ירענג אינ שטעטל, נאָר
 קיינ ירענג איז נישט געגאנגען. אינדרויסן איז נאָר די לופט געווען
 שטארק קייל, טונקל און העפקער, העפקער צו ווינטער-צו און צו
 צאָפנדיקע קעלמנ. באַמ וואָו אינ שמוב זיצט מען באַמ טיש, די טיר
 איז אָפּ, און ארום און ארום באַ דער האַלב-קילעכדיקער הנוזער-ראָד
 זיצן וויבער אפּ די פּיראשקעס און קוקן ווי באַלעבאטישע פּלייצעס
 בייגן זיך דאָחטן ארום דעם ראָוו און ארום מאַטל דעם רוימ, דעם
 נני-אויסגעקליבענעם גאבע. מ'פּרינקט דאָרטן בראשוק, מ'זינגט ניגוני
 און מ'וואַרפט יוינע דעם לאנגן קאווענע-שאַלעכע גלייב אינ באַרד
 ארני; מ'איז אלע איינ בינטל, אלע אלטע קאָטיקאָזעווער. פונ גרויס
 ליבשאפט צו יוינע דעם לאנגן שרניט מען צו אימ:
 — יוינע!

— יוינע דער לאנגער, אַ רועכט דניג מאַטנ!
 נאָר יוינע דער לאנגער מאַט זיך נישט הערנדיק. ער שטייט מיט
 זינג גאנצער לענג צווישן ירענג פונ קאווענע-שאַלעכע און שרניט נאָב
 העכער מיט זינג כאַזאַניש גרילצנדיקן קאָל און מיטן בוסעכ פונ
 געשעם:

אפ-ברי —
 נאָב-יאַמטעוו אינדרפרי,
 אומאם —
 האָט מינג וויב דאָס מעשוגאם,
 שעם סאר מאַמאָר —
 איך הער זי, ווי דעם קאָטער.
 און פּלוצעם טוט געשווינד אַ יאָג אַ שרעק איבערן שטעטל, און
 שוואַליאַמ, ארני אהער צום ראָוו אינ שמוב:
 — ער שלאַגט שוין ווינטער דאָס וויב!
 — ווער? מוישע דער וואַטער?

— א רועבנ זינג מריופענער קישקע.

אונ אלע מיטאמאָל א יאָג אינדרויסן ארויס, בא עמעצן זינגען די פלייצעם שטארק אינגעשמירט אין זינגס, נאָר ער ווייסט נישט דערפון, ער איז בעגולופן, פארגייט שמיכלדיק הינטער דער ישטוב, צענעמט דאָרטן שמיכלדיק די פאָלעם און שוט נאָפ א מועסע זאכ מיט אזא אויסזען, גלויב ער טוט אָפ עמעצן א שפיצל, און אז ער קערט זיכ אומ, שטייט שויג דער גאנצער אוילעם אינדרויסן בא דער טיר און קוקט, ווי מוישע דער טאָמער יאָגט זיכ איבערן פלאצ נאָכן וויגב בילע-העניען. ער, א פירעקיקער ריז מיט פארקאשערטע הענט, ווי אינדערוואָכן, בעשאם ער שטייט בא זיכ אין קוזניע און טוט אָג אין אייזן פויערשע וואָגנס, און זי, א קליינע, א ביינערדיקע, ווי א מאָגערע הונ, אונ אלע ווייסן דאָכ, אז זי האלט טאָמער א שפיגעלע לעבן בעט, א צעבראָכנס מיט אן אָפגעריבענער דויטער לינקער זינג. זי האָט זיכ לייב צו שפיגעלען, אָט די מועסקניש. אנטלויפנדיק, פארגעסט זי דאָכ נישט אויסצובאהאלטן דאָס געשמופלטע פאָקן-פאָנעם אונטערן רייניעם ווינגסן קאָפטיכל און אירע שולדיקע קאָסע אויגן קאָנען דערבני נישט קוקן מאנצבלען אין פאָנעם ארניג, זיי שעמען זיכ, ווי נאָכ א פריש אָפגעמאָנענער זינד. זיי אנטלויפט געשווינד אינעם אנטקעגנדיקן נעגירדישן הויז, ווי זי האָט ביז דער כאסענע געדינט, און אלע שטייען און קוקן, ווי מ'פארשליסט דאָרטן באַלד נאָכ איר די טיר. איצט, זאָגט מען, איז אַן עק:
— פארטיק...

II

דאָס אנטקעגנדיקע נעגירדישע הויז איז א בעקאָועדיקס, א יערן-שעדיקס און אן אלטס. מ'האָט א ווינגס פלאכט דאָכ; מ'האָט פעסעע ווינגס-געקאלעכטע ווענט מיט אלעם אקאציע-ביימער פאר די גרויסע

אכטשוויבנדיקע פענצטער. שאַקלענ זיב קאָט די אַלטע ביימער פֿונ יעדנ מינדסטנ ווינטל. שאַקלענ זיב אונטערנ בעשווענדיק פֿאַרכמאַרעטנ הימל, אונטער יעדנ וואַלקנ, וואָס טריפט יאָ אונ טריפט נישט, אונ דערעסנ אזוי אלע אַרומיקע קאַפּאַצינישע היזער, דערעסנ מיט דער אלטער מינסע, וואָס זיי האַלטנ טאַמעד אינ איינ שעפטשענ:

„א מינסע מיט אַנ אַמאָליקנ גווייר, וואָס האָט אַמאָל קאָט דאָס הויז געבויט; א מינסע מיט זינעמ א זונ, וואָס איז שוין לאַנג געשטאַרבענ, אונ איצט וווינט שוין דאָרטנ נאָר די שנור זינע, קאָט די, וואָס האָט ליב דרוםיש ריידנ אונ גייט קיינמאָל נישט אינ שול, אונ ס'פֿאַרנ צו איר אָפּט צוגאַסע דער יודישער דאָקטער, דער אַקציוניק מיטנ סטאַנאָוואָי“.

אַרום איז בלאָטיק אונ נאַס. פֿעלדער וויסמע, אָפּגעשניטענע אונ פֿאַרלאָזטע ציענ זיב אַרום אַ באַרג אונ טוקנ זיב דאָרטנ אינ כמא-רעס אונ אינ אומענדלעכער ווינטער-צינט. ס'איז שפּיל, נאָר אַמאָל טרעפט:

פֿונ א קליינ אונ פֿוסט לעבנ, וואָס ערנעצ-ווי אינ געגנט, קומט אָנ אַהער א פֿור נישט מער ווי אפֿ דורכצופֿאַרנ; זי טראָגט דאָ דורכ איר פֿוסטנ גלעקער-קלאַנג אונ פֿאַרשווינדט, אונ פֿיצעלע שטעמעלע הויקערט זיב ווידער אונ שווינגט נאָכ מערער. קאַפּאַצינישע היזלעכ שטויענ ביזנ בויב אינ בלאָמע אונ הערנ זיב אינ, ס'נוואַדזשענ שטיוול, דאָס איז מוישע דער טאַמער. ער בלאָנדזשעמ שוין ווידער אינמיטנ באַטאָג אַרום אַרעמע קלייטנ אונ אַרום קרעמער, וואָס האָבנ מיט אימ נישט וועגנ וואָס צו ריידנ. קוקנדיק אפֿ די שפּיצנ פֿונ זינע שטיוול, פֿאַרטראַכט ער זיב, עקט זיב ישיר נישט פֿונ גרויס גרימעניש אונ פֿונ צאר אונ שפּיט סאָפּקאַלאָסאָפֿ אויס:

— א רועבנ איר טאַמנ.

אונ אינ זינענ האָט ער דערבני די גווירישע שנוור, וואָס דאָרט
אינעם אנמקענדיקנ נעגירישנ הויז. זי גיט אימ נישט אָפּ זינ זינ וויב.
פון סימכאסטוירע אָן האַלט זי בא זיכ בייילע-העניענ אונ גיט זי אימ
נישט אָפּ, זי שיקט אימ אלעמאָל זאָגנ:

— זי וועט אימ געבנ פופציק קערבלעכ, ער זאָל געבנ בייילע-
העניענ געט.

דער „טאָטער“ האָט אַ ביסל מוירע פאר אָט דער נעגירישער שנוור
און פאר איר הויז, אחינ קומט האָכ אזוי אָפט צוגאסט דער סטאנאָוואָי.
איטלעכס מאָל, וואָס ער קומט אחינ ארזינ זיננ וויבנ זינענ, שטייט
ער דאָרט און פאָרעריצמער בא דער טויר און ווארט לאנג, ווי אַ
קאפּצנ, וואָס קומט בעטלענ אַ נעדאָווע. בייילע-העניע איז שוין דאָ
אינ קיב נישטאָפּ. זי טוט באַלד אַ יאָג איבערנ גאנצנ הויז און באַהאַלט
זיכ בא דער באַלעבאָסטע אינ שלאַפּצימער. פון אַן אינזויניקסטנ
פרי-געהייצט און שטארק ווארעמענ צימער קומט ארויס די ניאניע,
אַ גראָבע קרויסטנ מיט אַ צעפלעמישטער אַנינגעפאלענער נאָז און מיט
ליפּ פון אַ באַשערנ. זי קוקט אַפּ אימ מיט די שעלמישע שווארצע
אייגעלעכ און האַלט דערבני קלוימערשט אינ איינ אונטערטרויסלענ
דאָס קלוינע קינד, וואָס זיצט בא איר אַפּ די הענט. זי וויל אימ גאָרנישט
גיט זאָגנ, זי איז גאָר געקומענ אַ קוק טאָג, ס'ארא פּאָנעם ער האָט,
דער יוד, וואָס איבער אימ באַהאַלט זיכ די געשטופלמע בייילע-העניע
אזש בא דער באַלעבאָסטע אינ שלאַפּצימער. סאָפּקאָלסאָפּ קומט ארזיס
צו אימ די באַלעבאָסטע אַליינ, און הייבט אימ אָן זאָגנ מוסער. אַ
פיסק איז בא איר, ווי אַפּ ישריפלעכ. דער טאָטער שוונגט און קוקט
אַפּ איר די גאנצע ציט אינ אַלאַכסנ מיט אויגנ פון אַ בייזנ אומ-
באהילפיקנ ניגול:

„אַ מאַקע איר אינ גאָרנל...“

דעם טאָטער איז שוין נימערס די גאנצע מיטע. ער גייט אוועק
און פרוּווט עפענען די קוּוּניע, נאָר ס'ארבעט זיך נישט. איז דער היים
איז אויך נישטאָ מיט וועמען א וואָרט צו רייַדן. איז מויל איז די
גאנצע צייט זויערלעך, ווי נאָכן סימבאסמירעדיקן בראַשוק, און דערצו
איז נאָך דער וועטער אזא פאסקודנער. ס'נאָגט כאטש לעפעלע, און קיין
קינדער האָט זי מיט אימ אויך נישט, אָט די געשטופלטע מוּז. כאפט
דער רועב דעם טאפן אירג, ער וועט גיין אהיב צום לעצטן:
ער וועט איר געבן געט.

צום געט קומט די גווירישע שנוּר אַליין, זי שטייט באגלעבט מיט
ביילע-העניען כאטש ראַוו. זי איז אָנגעטאָג איך א שוואַרצן גאַרסע-
נעם שאַרף אפן קאַפּ. און איטלעכס מאָל, וואָס דער מאָטער זאָגט נאָך
דעם ראַוו די געט-ווערטער, הערט זי זיך אַזוי און שאַקלט צו מיטן
קאַפּ מיט א מינע פון א מיוון און מיט אזא אויסזען, גלויב זי
באשליסן, אז מ'נארט זי נישט אָפּ, און אז דאָס וואָלט איז ווערט,
עס איז ווערט די פופציק רובל, וואָס זי באצאָלט.
דער מאָטער האָט א שוועסטער איך שמעטל, זי ווארפט פויערמעס
קארטן און זאָגט נעוועס אפּ גניוועס, צי זיי וועלן זיך אָפּזוכן, צי
ניין. זי שטייט אינדרויסן נישט ווּנט פון ראַווים שמוב, דער קאַפּ איז
בא איהר פארבונדן מיט א פויערש טיכל און ארום שטייט א רעדל.
ווייבער און קינדער הערן, ווי זי שילט ביילע-העניען מיט איר
באשיצערן, די גווירישע שנוּר:

— ביידע זאָלן זיי אַינגעזונקען ווערן, זיי זאָלן אַיננעמען א מיסע-
מעשוּנע.

— נאָך הינטטיקן מאָג, גאָט איך הימל! מאקעס זאָל זיך זיי זעצן
אפּ די געדערמ.

יאונ די אויגנ האלטנ בא איר הערכנ אינ איינ קוקנ אהינ,
צומ ראָווס שטוב, וווּ ס'גייט דער געט. אונ ס'דאסס זיכ, אז זי
דאוונט.

אלע קוקנ, ווי ס'עפנט זיכ דעמ ראָווס טיר, נאָר אז דער אוילעמ
שיט זיכ ארויס פונ שטוב, קומט ווידער עפעס פאָר, אונ מ'נעמט אהער
געשווינד לויפנ פונ אלע עקנ ישטאָט. די, וואָס פארשפעמיקנ, פרעגנ,
וואָס ס'איז געשענ, אונ מ'ענטפערט זיי, אז גאָרנישט, גאָרנישט:
— דער מאַטער האָט נאָר נאָכאמאָל איצט, שוין נאָכנ געט, אויסגע-
פאשט ביילע-העניענ... צומ לעצטנ מאָל.

III

דער מאַטער האָט פארקויפט די קוזניע אונ האָט געגעבנ א שפּי
אפנ שטעטל. גיי זני א נאָווי, וווּ זני געביינ איז אהינגעקומענ. איצט
איז שוין זומער, אונ ער איז נאָכ אלע נישטאָג.
ביילע-העניע איז פריי.

פרייטיק באטאָג, אז קינדער קערנ זיכ אומ פונעמ כיידער אונ
בלאָנדזשענ הינטער די הינדער צווישנ באַדיקעס אונ קוקנ אריינ צו
דער נעגירישער שכור אינ הויפ דורכ צעלעכצמע פארקאנ-ברעמער, זעענ
זיי, ווי ביילע-העניע זיצט האַרטנ מיט אלע פיר אפ דער ערד נישט
ווינט פונ קיכ-טיר אונ בייגט זיכ, אונ ריכט אונ ריכט. ארום איר
שמייענ צוויי סאמאָווארנ, א סאב קופער אונ מעש. די קינדער שרייענ
פלוצלינג אריינ:

— ביילע-העניע די געשטופלטע!.. אָט גייט דער מאַטער!

אונ דערשראָקנ פאר זייערע אייגענע קוילעס, שרעטנ זיי גלויב אָפ
אונ אבטלויפנ.
אינ שטאָט צעקרינג זיכ צוויי שוועסטערלעכ. זיי הארגענענ גוט

אַן איינס דאָס אנדערע, און יענע, וואָס האָט געכאַפט מער קלעפּ, שרענט
צו דער צווייטער:

— דו, ביילע-העניע דו!.. דו געשטופלטע מויוז!

און ביילע-העניע הערט עס פארבייגייענדיק און באהאלט אויס דאָס
פאָקן-פאָנעם אונטערן ריינעם ווייסן קאָפּטיכל. איז דער הוימ, בא דער
געגרישער שנור, פארוקט זי זיך נאָכדעם איבן איר ווינקל און בא-
טראכט זיך דאָרטן לאַנג איבן איר קליינעם שטיקל שפּיגעלע, וואָס מיט
דער אָפּגעריבענער לינקער זייט, זי זעט: שטופלען, שטופלען, א סאך
שטופלען, און אויגן קאָסע, וואָס קוקט איבן צוויי פארשיידענע וועלט-
זעטן. נאָר איבן עס צימער זענען שוין דאָ געסט; מ'רופט זי. ובאהאלט
זי דאָס שפּיגעלע געשווינד, ווי אַ יוגיווישע זאך, און לויפט.

„באלד“, ענטפערט זי, גייענדיק אהיב, און אירע אויגן שעמען זיך
דאָרטן צו קוקן מאַנעבלען איבן פאָנעם ארענ. אלע ווייסן דאָך שוין,
פארוואָס זי האָט נאָך קאלעוויזן נישט געוואָלט דעם טאָטער. זי האָט
זיך פונ קליינערהייט אָן אינגערעדט, אז זי וועט כאַסענע האָבן פאר
אן איידעלן יודן. און מ'איז אופגעלייגט, לאַכט מען דאָרטן אלע אייני-
נעם, מ'קנאקט נישלעכט און מ'פארברענגט זיך:

— נו, וואָס הערט זיך, ווען האָט ביילע-העניע כאַסענע פאר א

דאָוו?

בא דער גוויירישער שנור איבן קיב איז פאראן א קעכט, א שטוב-
מידל און א דינסט און די ניאניע, און אלע ווילן זיי כאַסענע האָבן,
אז זיי פייגערן שיר נישט. זיי ווינטשן זיך עס בא יעדער געראָטן
אָפּגעבאקענער כאַלע און איטלעכס מאָל, וואָס מ'פּרעגלט דער געגרי-
שער שנור שמאלץ.

איטלעכס מאָל, וואָס איבן שטעטל טרעפט א כאַסענע, שיט מען
אלע ארויס אינדרויסן, און וואָס מער פארזעסן איז די קאלע, אלץ מער
האָט מען צו איר אינטערעס. מ'הערט זיך איבן, ווי קלעזמער פירן אן

אלטע איבערגעוואקסענע מויד צו דער כופע, און גאָכרעם קלעפט מען
א גאנצע נאכט לעבן באלוימטענעם הויז, וווּ די כופע קומט פאָר. מע
קערט זיך אומ מיטן גרויען טאָגליכט, און מ'לויגט זיך אין דינסט-ביי-
דער אין די בעטן ארניג, נאָר אינשלאָפּן ווערן קאָן מען נישט. מ'רעדט
אזוי לאַנג פון כאַסענע האָבן, ביז מ'צעקריגט זיך. די פּאָקאָיאָווע
וואָרפט אויס דער קעכנ, אז דער מאַן אירער איז געווען א גאנעו און
איז געשטאָרבן אין טורמע, און די קעכנ שרניט, אז זי ווייסט, צו ווע-
מען די פּאָקאָיאָווע פלעגט א גאנצע ווינטער ארויסגיין אלע אָונט הינ-
טערן פארקאָן. ס'מישן זיך ארניג די דינסט מיט דער ניאניע און קיי-
נער ווייסט שוין נישט, ווער ס'האָט די קריג אָנטגעהויבן. אפּ מאָרגן אינ-
דערפרי איז מען נאָך אלץ באַרויגעז איינע מיט דער צווייטער, אלע
שרניען; די קעכנ שפניט בייַלע-העניען אין פּאָנעם ארניג, זי האָט
דערבני א פארפלאַמט ורעצייכעדיק פּאָנעם, זי פאָרנעם אָנעם טאָפּ,
וואָס האַלט אין אויוונ אין איינ אויסלויפן, און טוט זיך אַ לאַז צו
דער וואַלעבאָסטע, וואָס קומט ארניג די קיב אינשטימל און זיך פאר
בייַלע-העניען אָנעמען:

— ניין, — גוואַלרעוועט זי, — ס'פארדריסט דאָס: אלעמני זאָל זיך
אזא פאסקודסמווע אינזריידן, אז זי וועט כאַסענע האָבן מיט אַן איי-
דעלן יודן?!

און דאָס אלץ ציט זיך אָן אַ שיר לאַנג. ס'כאזערט זיך איבער אלע-
מאָל פונסניי.
בייַלע-העניע לנהט.

נאָר סאָפּקאָלסאָפּ דערווארט זי זיך אפּ איר גליק, א קאָפּ האָט זי
פון טאָמעד אָן א שווערן, א צוגעשלאָגענעם און א ביסל א טעמפן. זי
קאָן נישט טראכטן אפּילע וועגן זיך אליין, אפּילע וועגן איר גליק,
נאָר וועבן וועבט זיך שוין עפעס בא איר אין האַרצן און אין
זי קאָרן.

IV

ביילע-העניע געדענקט:

א זונ באשניגט מיט שמואל'ס אונ ווי דורכ א זיפ: דאָס איז א טאָג א הייסער, א זומערדיקער; פורן פאָרן, קוילעס גרוילצן, מענטשן ווימלען: דאָס איז א יאָר, א גרויסער מאַרק-יאָר, דאָ איז שטעטל. קראַנץ ציבעלעס הענגען אראָפּ פון די וואַנגס, אייער, זאָגט מען, איז בעזאָל, און פורן פאָרן, פורן פאָרן, און אפ איינער פון זיי טרויסלען זיב די אלטע צעלעכצטע פלייצעס פון איינעם און אלטימשקן יודן, וואָס איז אָנגעטאָן איז זיבן שאַבעסדיקער לאַסטיקענער קאפּאָטע און אינעם סאמעמענעם היטל, וואָס מיטן אָפּגערייבענעם דאשעק. דאָס איז דער אלטער דאָוויד-לייזער, דער דארדעקע-מעלאמער פונעם נאָענטן שטעטל. ער טרויסלט זיב די גאנצע צייט איז גרויס וואָנג צום פויער מיט די פלייצעס, פיפקעט קלוגעטישקעהייט פון זיבן קורצער פיפקע און שמויכלט צו זיב איז די געלבליעב-גראַע וואַנגעס: ער קומט אהער, דאָוויד-לייזער דער מעלאמער, ער קומט אהער אפן יאָר קויפן א צע-בער מיט א לאַקשנערעט, ווייל די אלטע האָבן זיב איז צעבראָכן. די שביינע, וואָס באַקט איז ברויט שוין צען יאָר, זינט זיבן אלטימשקע איז געשטאָרבן, זאָט, אז מ'דארף גייע; ער קומט אהער אויב דער-פאר, וואָס דאָ זינגען פאראן א סאב, "קאָנטיקאָזעווער" און ער, אליין אן אלטער, אן אמאָליקער, "קאָנטיקאָזעווער", האָט אלע יאָרן געליבט בא זיב איז שטעטל פון די אַרטיקע, "ראַכמעסטריווער", זיב גישט גע-מישט איז קלויז צו זייערע נוסכאַעס און געוואָרן מיט דער צייט א שניפער שווינגער, א שמויכלער צו זיב איז דער קליינער גרויער באָרד און איז די געלבליעב-גרויע וואַנגעס.

איז ער א שווינגער, דער אלטער דאָוויד-לייזער, שוין לאַנג נישט

גערעמט. נאָר אַרומ ע'לפּ אזויגער אינדערפרי, אז ער דערנענט זיכ צו דער אלטער „קאָנטיקאָזעווער“ קלויז, פּונטואַנענ ס'פּראָגט זיכ אַ ניגנ פּונ אַנלענדיקע יאָרדעוודיקע „האַלעלויעס“, אז ער קומט אַהינ אַרנינ, ווערט ער שיר ניט צעשמאַלצנ פּונ ווילדער האַנאַע, וואָס כּעוורע דער-קענט אימ. גישט ער רעדט, בעשאַס מע נעמט באַ אימ דאָרטנ אָפּ שאַלעמ-אליכעמ, נאָר ער האַלט אַינ אַינ קוועלנדיקנ שמיובלענ. פּונ זינג לאַנג שווינגנדיק, מיט קאָרענצעס פּאַרויכערטנ האַלדו ציט זיכ דער-בי עפעס אַ מאַנדער קלאַנג, ווי דער קלאַנג פּונ אַ צופּרידענעמ שמו-מעג:

— כּע-כּע-כּע!..

אונ אַ פּאַנעמ האָט ער דערביי אַזאַ גלייכ ער האָט אָפּגעטאָנ דעמ אוילעמ אַ שפּיצל. מ'האָט געמיינט, אז ער איז שוינג לאַנג אַ שויכנ-אָפּאַר, כּע-כּע-כּע!.. אונ ער האָט דערווייזנ אַ קונצ: ער לעבט. כּעוו-דע געפּיגענ אפּילע, אז ער איז נאָכ אַ „קאָזאַק“, נאָר אז מ'טרינקט נאָכנ דאוונענ לעכאימ, ווערט מענ געוואָר, אז ער איז שוינג צעג יאָר אונ אלמענ, אונ מע נעמט אַימ זאָנג מוסער:

— פּע, ווי קומט עס צו אימ?

יוינע דער לאַנגער קנייטשמ דעמ שטערנ אונ קראַצט זיכ מיט די פּלייצעס אָב וואַנט, ער זאָגט, אז ער דארפּ זיכ אַרויסכאַפּנ נאָר אפּ אַ רעגע:

— ער דארפּ וועגנ דעמ איבערידנ מיט זינג אלטער.

אינ דאַן הייבט אָנ יוינע דעמ לאַנגס ווינט צו גיינ אַהער צו דער גוויישישער שנור אפּ דער הינמערטיג. באַ בויילע-העניענ האַלט זיכ אינ יענעמ טאָג אינ אַינ רויטלענ דאָס לענגלעכע געשמולטע פּאַנעמ, זי איז אָנגעטאָנ אינ דער ניער ציצענער פּלאַטיע, וואָס זי האָט צוגעגרייט אַב ראַשעשאַנע, אונ דער מויעכ איז באַ אַיר שוינג אַינגאַנצנ פּאַרנעפּלט...

דער לאנגער יאריד-טאָג איז א זונ באשינט מיט שמראלג, און דעם
איבערזעפולשן הארץ פעלט א רעגע צו פלאצן. וסאכאקל נאָכ איינ מאָל
דארפ אהער קומען יוינע דעם לאנגנס ווייב און זאָגן, וואָס האָט „ער“
געענטפערט:

— יא, צי ניינ.

אינאָונט טוט זי א בלאַנדזשע מיט די קאָסע אויגן דאָרשן באמ
דאָו אינ שטוב, ווו מע שטעלט די כופע, און וטוט אפ אימ צום ערשטן
מאָל א קוק. ער געפעלט איר. ארום אימ בייגט זיכ באלעבאמישע פליי-
צעס, און „ער“ פֿיפקעט אלץ קלוגעטשקעהייט פונ זינן קורצער, מיט
קאָרענצעס אָנגעפילטער פֿיפקע און שמייכלט צו זיכ אינ די גרויע וואָג-
צעס. וס'האָט א פאָנעם, ווי אלטע גוטעברידער קיצלען אימ, און ער
לאָזט זיכ.

און נאָכ גערענקט ביילע-העניע:

אפן אנדערן טאָג נאָכ דער כופע האָט ער זיכ אומגעקערט צו זיכ
אינ שטעטל און זי געלאָזט איינע אליינ דאָ, בא דער נעגירישער שנור.
אלע האָבן געפונען, אז ס'איז קרום. מעגלעכ, אז מ'האָט פונ איר
געלאָכט, און זי האָט זיכ געשעמט צו קוקן מענטשן אינ פאָנעם
ארטן, איר איז געווען א ביזויען. די נעגירישע שנור האָט
געזאָגט:

— אזוי טאָג קאָן מען טאקע נאָך בא יודן.

זי האָט נישט איבעריק ליב געהאט יודן. זי האָט געווארט א וואָכ
און צוויי, יאָט די נעגירישע שנור, נאָר סאָפֿאָלסאָפֿ האָט זי געדונ-
גען א פויערשע פֿור און אופגעזעצט אפ איר ביילע-העניען מיטן
פעקל:

— הירא! אהיימ, צום נייעם מאן.

געדענקט ביילע-העניע, ווי זי זיצט אפ אָט דער פּויערשער פּור: זי פּאַרט אָפּ, און הינטער אירע פּלייצעס לאכט דער גווירישער שנורס דינסטג, זיי האלטן אין איינ לאבן.
און נאָך געדענקט ביילע-העניע:

דאָס נניע שפעטעלע איז א ווילד-פרעמדס. ס'ליגט אראָפּ-בארג כאמ היימישן טובל און הילט זיכ אינ זומערדיק פארנאכט. אזוי זעט עס אויס דעמלט צום ערשטן מאָל, וועג זי קומט אהינ אָן; זונבער. ווילד-פרעמדע, באגעגענע די ששערעדע און טרנבג זיערע בעהיימעס צו דער שטוב; כמעט גייענ דאוונע און קוקט ווי זי, ביילע-העניע, קומט אָן מיט דער פּויערשער פּור. דאָ און דאָרטן שפעלט מען זיכ אָפּ און מ'ווארט, ווהינ וועט זי צופאָרן. און דער פּויער, וואָס פירט זי, איז גראָד א היימישער; ער פארפּאָרט אינ א שמאָלער סימקע, וואָס צווישן צוויי אינגעהויקערטע שטיבער, און שרניט צו אלע כאקאנטע זונבער, וואָס שפעלט זיכ אָפּ קוקט:

— צע יא יעמו, דאוויד לייזאָרו, זשינקו פּרוויז...

ביילע-העניע פילט, אז דאָרטן איג אינגעהויקערטן שטיבל שופ זיכ עפעס. דער אלטער האַוויד-לייזער זיצט דאָרטן ארום טיש מיט דער גאנצער קאפּעליע קליינזאָרג, וואָס טראָגט אימ גילדנס און פּערציקערס סכאָרליכע; ער דערטנימלט זיי צו נאכט צו די גרויסע אויסזעס, וואָס אינ די פיל אָפּגעפליקטע צעעפנטע סידורימ. ער לאָזט זיי פּרני אָקאָרשט, וועט זי קומט ארנינ אינ שטוב, נאָר אפּ איר מוט ער נאָך אלץ קייב קוק גישט. שמויכלענדיק צו זיכ אינ די געלבלעכ-גרויע וואָג-צעס, הייבט ער זיכ נאָר אופּ פונעם אינגעזעסענעם אָרט, שטייט מיט די פּלייצעס צו איר און צעפּיקעט קלוגעטשקעהייט זיג קורצע האַלכ-

פארלאָשענע פיפּקע; פון ווילטיק מוט ער נאָך א מאכ ווי צו זיכ
אליינ:

— פּבע!..

און ווי אלע פארנאכט גייט ער גלויב אוועק דאוונענ איג קלויז.
נאָך אז ער קומט צוריק, טרעפט ער: דאָס שטיבל צוגעקליבן און
ציכטיק ריינ, דאָס בעט צוגעגלעט, פונ אונטערנ טיש אויסגעקערט,
און איג ברענענדיקן אויוונ זידט די אלטע שווארצ-פארזיכערטע טיי-
באנקע. טרינקט ער ומיי באמ ברענענדיקן קאניז, וואָס אפּן טונקל
באלויכמענע טיש, און שמייכלט נאָכ אלצ מיט דעם פּרזערדיקן
שוונגער-שמייכל. אימ געפעלמ עס. מעגלעכ, אז ער וואָלט איר איצט
געוואָנט עפעס א וואָרט, נאָך ער ווייסט נישט, וואַזוי מ'רופּט זי. דערצו
איז זי נאָכ, מאַשמאָעס, א ישעמעוודיקע, זי זיצט די גאנצע ציט איינע
אליינ איג קיב אקעגן דעם ברענענדיקן אויוונ. אז ער לעשט אויס דעם
קאניז און לייגט זיב שלאָפּן, זיצט זי נאָכ אלצ איג קיב. זי האַלט
פארלייגט די הענט אפּ דער ברוסט און קוקט אינעם האַלב-אויסגעלאָ-
שענעם אויוונ.

פון דעמלט אָן רוקט דאָוויד-לייזער דאָס סכאדלימעד-געלמ מער
נישט צו זיכ איג דער פארשמאָלצעוועטער זשילעט-קעשענע, ער לייגט
עס אוועק איג קיב אפּן אויסגעקרימטן פענצמערל. און ביינע-העניע
גייט מיט דעם איג מאַרק און קויפט דאָרשן, וואָס אלע ווינבער קויפּן.
איצט ווייסט שוין אויב אלע ווינבער, אז זי איז א געשטופּלעט,
מ'ווייסט אויב, אז זי האָט א מאג א לייטישן, און מ'פרעגט בא
איר:

— ווי מיינט איר, זיי זינען פריש, אָט די פייש?

זי ענטפערט מיט א קנאפּן וואָרט, זי רעדט קימאט קיינמאָל נישט.

נאָר קאָכט קעגן זי דאָפּקע, דער רועב האָט זי נישט גענומען. דער אל-טער דאָוויד-לייזער כידעשט זיך מאמעש:

— אפאָנעם, האָרמ, בא דער גוויירישער שנוך, זיך אויסגעלערנט. זיי שטופן ביידע די לעפל אינעם אויגן שייסל און קוקן נישט אויבער צום אנדערן און ריידן נישט איינער מיטן צווייטן. נאָר איינמאָל טרעפט זיך:

ביילע-העניע פאקט אינעם מארק א מעציע א קאבאק, א גרויסער גע-לער קאבאק, זי פארטרעגט אינעם קוימ אהיים, אזוי שווער איז ער, זי קאכט אינעם מיט א סאך פוטער, מיט הירוש און מיט נאך זאכן, ווי מע קאכט בא דער געגרישער שנוך.

דער אלטער דאָוויד-לייזער קומט פונעם דאוונען, דערשמעקט דעם געשמאקטן דאמפ און כידעשט זיך שוין אפילע:

— זע... פונדאנען ווייסט, זי, אז איך האָב ליב קאבאק?
דאָס ירשטע שייסעלע, וואָס זי דערלאנגט אינעם, בלעבט מאמעש נישט אינטער זינען הענט. נישט ער עסט — ער שלינגט, און כאפט, כאפט; ער לעקט די גלאנציק נאסע פינגער און זוכט געשווינד מיט די אויגן, ער וויל נאָך, נאָך. זי דערלאנגט אינעם דאָס צווייטע שייסעלע, דאָס הרישע, און ער כאפט אלץ. איצט רעדט ער אויס צו איר צום ערשטן מאָל א וואָרט:

— א טייערער מיטל, — זאָגט ער, — א זווילער קאבאק.
בא ביילע-העניען דויטלט זיך דאָס געשמאקטע פאָנעם. זי מוז אוועקגיין א ווילע אינעם קוי. צום ערשטן מאָל דערפילט זי גליק, און ס'פארדרייט זיך איר דער קאָפּ. נאָר אינאָונט הייבט אינעם אָן שלע-פערן פרוער ווי אלעמאָל, און ס'ווארפט אינעם אריין אינעם קעלט, אז זי מוז אינעם צודעקן מיט ביידע איבערבעטן. ס'טאפט בא אינעם דער מאָנג. באנאכט האָט ער אזעלכע ווייטעקן, אז ס'לויפן זיך אָן אינעם שמוב אלע ארומיקע שכיניני. מע לייגט אינעם ווארעמע פאָקרישקעס צום בויב און

הייסע פלעשער צו די פיס. מ'רופט דעם פעלדשער, וואָס קלאַפּט אים מיט די קאלטע פינגער אינעם הייסן בויב און קוקט אים אין פּאַנעם ארניג, ווי אַ באַק. מיטן טאַגליכט זאָגט מען, אז ס'איז אים געוואָרן גרינגער; ער איז אנדרעמלט געוואָרן, נאָר מיט אַ שאַן שפעטער זוערט פונסניג אַ גוואַלד; מ'צינדט אָן אַרום אים ליכט, און פרומע יידן קומען מיט נאָסע פייעס פון מיקווע און זאָגן אַרום אים עפעס פון גראַבע סידורים. דאָוויד-לייזערס שוועגערן קיילע-מאלקע לייגט אַנג די וועלט. אז מע טראָגט אים אַרויס פון שטוב אפּ דער קורצער שמאַלער מיטע, ריכטט זי זיך מיט אלע קויכעס און וויל נאָכלויפן מיט אלע באַלעבאָטיגן נאָך דער לעווניע. וויבער ריכט זי קוים ארניג צוריק און בלעבן מיט איר דאָ אין שטוב, מ'רעדט אלע אינגעלעך. און בייַלע-העניע בלעבט נאָך אלץ איינע אַליין אין קיב, און אירע שולדיקע אויגן שעמען זיך צו קוקן מענטשן אין פּאַנעם ארניג.

VI

פון דעמלט אָן וווינען דאָ אין שטוב האָוויד-לייזערס שוועגערן קיילע-מאלקע מיט איר מאַן יוזעפּ, און זי, בייַלע-העניע, וווינט באַ זיך אין קיב. אין ווינקל, וואָס לעבן אויוון, וווינט זי. איטלעכס מאַל, וואָס אין צווייטן נאָענטן אַלקער שעפּטשען זיך מאַן און ווייב, טוען באַ איר דאָ אין קיב אַ בלאַנדזשע אפּ רעכטס און אפּ לינקס די שולדיקע קאַסע אוינג, און די אויערן אירע שטרענגען זיך אָן און הערן זיך אַנג. זי האָט מוירע, אז מ'וויל זי פונדאָנען אַרויס-טרייבן. קיינער ווויסט נישט, פון וואָס זי לעבט; מ'זאָגט, זי האָט אַ קניפּל, זי האָט עס אָנגעקליבן נאָך דאָרטן באַ דער טווייטער שטוב. וווּ זי האָט פון טאַמער אָן געדינט. ס'קומט האַשכּוידעש-עלעך אינדערפרי, מ'דאוונט אָפּ אים כּידע באַ-

למעמד דראָשימ, גייט זי, ווי אלע ווייבער, ארופ א בארג צום בעסוילעם
אפ קיווער-אָוועס.

זי איז נאָך אלץ א שווינגערין, א קליינע, א ביינערדיקע, ווי א
מאָגערע הונד. זי באהאלט אויס דאָס געשטופלטע פאָקס-פאָגעמ אונ-
טערן וויסן קאָפּטיכל, און אירע שולדיקע קאָסע אויגן שעמען זיך
דערבין צו קוקן מאַנצבלעך אין פאָגעמ ארביין.

אפן בעסוילעם קומט זי איינע אליין מיט ווייטע אויסבאהאלטענע
שטעגעלעך. זי זיצט לאנג הינטערן פארקאן, קוקט זיך ארום מיט די
קאָסע אויגן פאָרויטיק, ווי א פארבלאָנדזשעטער נאכט-פויגל, שטיי-
פעט ארום זיך איינציקע גרעזעלעך און הערט, ווי וויינענדיקע ווייבער
קעגניבער דעם פארקאן לייגן אַינע די וועלט, זיי רינגן דאָרטן די
קוואַרימ פון זייערע געשטאָרבענע מאַנען.

אפן בעסוילעם ווערט באַפּקאַלסאַפּ שטיף. פארוויינטע ווייבער גיי-
ען זיך פאנאנדער, און דער אויחעל איז שוין אויב צוריק געשלאָסן;
דער גאַנצער פרימאָהגן, די פרי אָפּגעהאונגע קליינשטעטלדיקע באַמע-
מעהראָשימ מיטן ציטעריקן קאָל פונעם ערושטן וואָכעדיקן שויפער-
בלאָזן, — דאָס אלץ, דאכט זיך, איז שוין געווען אזוי לאַנג. דעמלט
שפאנט זי אריבער דעם בעסאלמעדיקן פארקאן און שטייט איינע אליין
שאַענלאַנג צווישן די פארלאָזטע מאַציוועס. זי שטייט אקעגן דאָווי-
ליווער דעם מעלאַמעדס קיווער און האָט אימ נישט וואָס צו זאָגן, ער
איז דאָך סאַבאַקל דרין כאַדאַשימ געווען איר מאַן. אז זי דערמאָנט זיך
אַן זיינע פאָגעמ, זעט זי אימ, זוי ער כאַפּט אָן אופהער די שיסעלעך
קאַבאַק, וואָס זי דערלאַנגט אימ, ער שלינגט זיי הייסערהייט און האָט
פעטע גלאַנציקע פינגער; ער זאָגט צו איר:

— א טייערער מיטל, א טייערער קאַבאַק!..

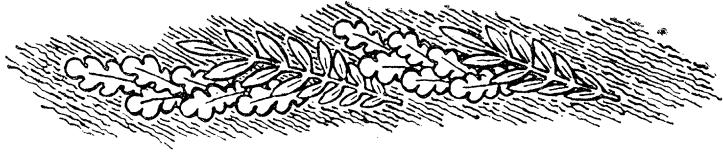
איצט ליגט ער דאָ. צווישן די שענסטע יודן ליגט ער. זי קוקט
לאנג אפ זיין מאַציווע און געדענקט אימ שוין גוט. און פלוצעם

הייבט זי אָג צו זינגען, ווי אלע ווייבער, א טרויעריקן ניגון און פאמעלעכ
אויסגעצויגן, ווי מע באוויינט א טויטן:

— האָסט לײב געהאט קאבאק... האָב איך דיר געקאָכט קאבאק...

ארום רוישט שמיל דאָס יונגע בעסוילעם-וועלדל. גרילן שפּרינגען
אינעם הויכן, קייגמאָל נישט-געשניפענעם גראָז. איך דער לופט כאָלעמט
זיך נאָך אלץ א זיפּצ פּונ א וויינענדיקער יידענע, א ווידערקאָל פּונ
דערווייטערטע הייזערדיקע צאָרעם. מאַצייוועם פּונ קוואַרימ שטייען שו-
רעסווינז, פּארלאָזט. אז מ'קוקט אפּ זיי, דוכט זיך, אז זיי ווייסן עפעס,
זיי הערן. און צווישן זיי טראָגט זיך נאָך אלץ וביילע-העניעם שמיל-
וויינענדיק קאָל:

— האָסט לײב געהאט קאבאק... האָב איך דיר געקאָכט קאבאק...

א ראמאן

I

וּמ' זומער וּבאַטאָן, ווען עס גלייט די הייסע בעסאראבער
 זון, גייט יאָסל בודיצקי ארויס פון זיין יערושע-שמיכל,
 וואָס איז איינע עק שטאָט, און לאָזט זיך אוועק צו דער
 פינפֿאָרנדיקער מיל, וואָס טרייסלט זיך אינעם צווייטן עק.
 איז די פארבניקע פארמעגלעכע הניזער שטעלט מען דעמלט אָן די
 זייגערס פֿונקט אפֿ האַלב פיר. מ'הייסט די דינסטן שטעלן די סא-
 מאָוואַרן. מע זאָגט:

— דער באָסן איז שוין דורכגעגאנגען.

דורך די אָפענע פענצטער רוקט מען די קעפֿ אינדרויסן ארויס.
 ארום און ארום פֿוסטעוועט די בעסאראבער האַלב-ברוקירטע, האַלב-
 דאָרפישע שטאָט. ווי איז כּיירעם, כאַלעמט די היציקע גאס וועגן אַ לע-
 בעדיקן דורכגייענדיקן מענשישן. איז אלע פֿוסטע הויפֿן זינגען פֿון זיך
 גרייט צו ברענען די שטויביקע גרעזער, דער בוריאַן, די הויפֿנס שפע-

נער, וואָס איז די ווינקלענ. האָ און דאָרט דורך אָפענע פענצטער הערמ
מען, ווי אונטער וואקסנדיקע מיידלעך לערנען זיך שפילן פיאנע. א היג-
קעדיקער טאקט פון א צעבראָכענעם וואלם מיט זיך אויס מיט די
טענער פון „אויזיק מאזיק“, וואָס עמעצער באמיט זיך אויסצופויקן מיט
אז איינציקן פינגער. יאָסל בודיצקים אויער טוט פון זיך א נישטער
איבער די דאָזיקע קלאנגען און געפינט צווישן זיי טאָפּלע — דאָס זני-
נען שוואכע קינדערשע פאָרטעפיאנע-קלאנגען, וואָס ווערן איב איינעם
א הויז באגלייט דורך דעם געניטן און פעסטן מיטשפילן פון דער מו-
זיק-לערערן סארע בריסקין. די דאָזיקע פעסטע קלאנגען, פילט ער, קערן
דאָ איב שטאָט נישט צו קיינעם, אויסער אימ; זיי באגלייטן אימ א גוטן
שטיק וועג און הערן נישט אופ אימ גאָכצושרייען, ווי מיט פארקריצטע
ציג:

— יאָסל בודיצקי, כ'האָב אייך פינט! כ'האָב אייך פינט! כ'האָב
אייך פינט!..

בודיצקי פילט א גיפטיקן פארגעניגן פונעם ענטפער, וואָס ער האָט
צו געבן דער מוזיק-לערערין בריסקין:
— גאמ אטעמ! גאמ אטעמ! כ'ווייסט נאָך נישט, ווער וועמען האָט
פינט שטארקער.

דערבני אָטעמט ער שווערלעך מיט נעקאָמעדיקער האנאָע, גלייב ער
האָט טאקע אינדערעמעסן דער לערערין בריסקין נאָרוואָס די דאָזיקע
ווערטער געזאָגט. איצט בלויבט אימ נישט מער, ווי צו נעמען זיך איב
די הענט אריין און זיך היטן פון אויסלאָזן צו זיטיקע מענטשן דעם
האָס, וואָס יער פילט צו דער מוזיק-לערערין. ער הייבט דעריבער אָן צו
גיין מער געהויב, ווי ער וואָלט איב יעדער רעגע מוירע האָבן אָנצוטרעטן
עמעצן אפ א פוס. ער איז איב יעדער רעגע גרויט צו זאָגן:
— פארדאָן!

פון וועלן דערווייזן זיך אליין, אז צו אלע מענטשן, כוצ דער מו-

זיק-לערערני, איז ער א גוטער, באקומט ער א לויסט לויטש שמייכלעך
אפן פאָנעם. נאָר ביסלעכווייז פארגעסט ער זיך; זיני שמייכלעך ווערט
פון רעגע צו רעגע אלץ מער שטעכיק און גיפטיק. אינ געדאנק רעדט
ער צו דער מוזיק-לערערני:

— נו, גוט... לעמאַשל, איר זינט גערעכט, מאדעמוואזעל בריסקיני:
קיינ שיינער בין איך נישט, קיינ דימענט — אויב נישט... וואָס עמעס
איז עמעס. מיילע, האָב איך דערפאר אנדערע מנילעס: איך בין אן
ערנסטער מענטש, א געזעצטער, איך פארנעם אן אָרט אינ שטאָט,
איך ליינע א סאך. איר האָט אנומלט אַליינ געזאָגט (מ'גויט מיר, דאָ-
קעג גאָט, איבער יעדעס וואָרט): „בודיצקי, האָט איר געזאָגט, ליינענט
אומישנע זייער פיל, קעדיי ער זאָל נאָכדעם קאָנען זאָגן, אז אלע בי-
כער זינען שמאטעס“. נו, איז וואָס?.. וואָס קומט מיר, וואָס איך האָב
נישט קיינ ציגענעם מויעב און כאפּ נישט קיינ היספּילעס פון אלערליי
קליינקעפיקע מניסע-ביכלעך דאָרט?.. פאראן א קיילעכיקער יאָסעם —
האָט איר זיך נישט לאנג געהיצט באַם דאָקטער ראַכליס אינ שטוב —
און בודיצקי, האָט איר געזאָגט, איז א קיילעכיקער בוכהאלטער: א
בוכהאלטער לויט זינ פראָפעסיע אינ מיל און א בוכהאלטער לויט זינ
באטראַכטן די וועלט“. אָבער, כאַשעווע לערערני פון מוזיק, ווער האָט
אייך געזאָגט, אז צו זינ אויסגערעכנט אינ לעבן איז א שלעכטע זאך?
איך קאָן אייך ווייזן א סאך בנישפּילן, אז אדעראַבע — פון נישט אויס-
גערעכנטקייט קומט קיינמאָל קיינ גוטס נישט ארויס. נאָר וואָס דארפן
מיר א סאך בנישפּילן? נעמט, לעמאַשל, טאקע אינער אייגענעם פאָ-
טער, אַלעוואשאַלעם, אווראָם בריסקיני פון גאַענטן דאָרפ. געווען איז
ער אלע יאָרן א פריילעכע בריע, כאַטש קיינ געלט, זאָלט איר מיר מויכל
זינ, זאָגט מען, האָט ער קיינמאָל נישט געהאט... נו?.. האָט ער דען
נאָכדעם נישט געמוזט אוועק מיט זינ פאמיליע אינ דער גרויסער
שטאָט און האָרטן זיך מאָל א סאָג שטארבן פון הונגער איינינעם

מיט אינז, דער באסייעכידע זינער?.. איר זאגט: „בודיצקי האָט פּינט מענטשן, דערימעכ קעגן ער זיי נישט“. נו? אונ ווער האָט דער ער-שטער דאָ אינ שטאַט דערקענט אינז, מינג ליבער פּרזינטי? ווער האָט דער ערשטער, אויב נישט איכ, געזאָגט וועגן אינז: „א וויקסיק מיידל אינ די יאָרן, אז זי טראָגט באַ ואלע קאָפּפּלעכ הויכע קראַנגס, איז א סימען, אז איר לאַנגער האַלדן געפעלט שוין נישט אפילע איר אליינ“. ווער האָט דער ערשטער געזאָגט: „סארע בריסקי, אז מ'דערזעט זי צומ ערשטן מאָל, פארליבט מעג זיכ אינ איר אונ מ'מאכט איר קאָמ-פּלימענטן; אז מ'זעט זי צומ צווייטן מאָל, האָט מען פארדרוס, מ'פילט זיכ נישט גוט; אז מ'זעט זי צומ דריטן מאָל, איז מען אינ קאם — זי גייט אפ איינ טראָטואר, גייט מען אריבער אפן צווייטן... נו, יאָ... איז באַ וואָס זשע האַלטן מיר, הויכגעשעצטע פּרינלן מרים-קינ?

בודיצקי פילט קימאט נישט, אז ער איז שוין אינ מיל, אז ער זיצט שוין א שאַ דריי אינ קאָנפּאָר אינ זינ באזונדערן צימער אונ ארבעט איבער די גראַבע הויפטביכער. פונ סינע צו דער לערערן בריסקי פלן-ענ אימ איבער די שאַענ פונקט ווי באַ א פארליבטן פלעגן וויבער די שאַענ דורכ די געדאנקען וועגן זינ געליבטער. דערצו נאָכ איז זינ שמעלע דאָ אינ מיל (א שמעלע פונ א בוכהאלטער — א זעלטענער ספעציאליסט) א שטענדיקע אונ בראַגירטע, — נישט קיין שמעלע, נאָד א רענטע: די פינגאָרנדיקע מיל האָט אפ זיכ אַ שטיק אכט באלע-באטימ — שומפימ אונ נייטיקט זיכ מער אינ אימ, איידער ער אינ איר. וועג נישט ער מיט זינ געזעצטקניט, וואָלטן די באלעבאטימ אלע טאָג זיכ געפאטשט אונ געריסן צווישן זיכ, אונ וועג נישט ער, וואָס זידלט זיי יעדערן באזונדער אונ אלע איניינעם אונ מאכט צווישן זיי שאַלעם, וואָלט די מיל שוין לאַנג געגאנגען צו גורונט! יעדערער פונ די באלעבאטימ כאנפעט איכ דעריבער, ווי אַ געגעשטעלמער — דעם בא-

לעבאָס, און ער איז צו יעדן פונ זיי שמרענג, ווי א באלעבאָס צו אן
אָנגעשטעלטע.

— לאָזט מיך צורו, — ענטפערט ער א באלעבאָס, וואָס שטייט צו
אימ צו, — כ'האָב היינט קיין צייט נישט.

און דערביי טוט אימ באַנק, אלעמני בא דער זייט שטייט נישט
זינג גרעסטער סוינע דאָ אינ שמאָט — די מוזיק-לערערנ בריסקינ —
און הערט נישט, מיט וואָס פאר א וואַזשנעקניש ער פירט זיך דאָ:
— קוקט זיך צו, באַרישניע בריסקינ, פאר מיר האָבן אלע אי
מוירע אי אָפּשני, אפילע מינע באלעבאָטימ...

און ער באַמערקט קימאט נישט ווי זינג אַרבעטס-מאַג איז געענדיקט.
איצט, נאָכדעם ווי ער האָט אינ געדאַנק אָפּגעלאָזט דער מוזיק-לע-
רערנ אָן א שיר שמעכווערטער, קערט ער זיך אומ באַפרידיקט צו זיך
אהיימ — ער גייט ווידער איבער דער גאַנצער לענג פונ שטאָט.

ס'איז אַרום זיבן אזייגער פאַרנאַכט. די גאַס בעט זיך איבער מיט
מענטשן און ווערט לעבעדיק. דורכ אָפּענע פענצער קומענ שוין נאָר
איינציקע מידע קלאַוויר-טענער; זיי שמאַרבן אָפּ אייבער נאָך איינעם
און עס בלויז בלויז די לעצטע מאָפּלעטע אַקאָרדן, וואָס זוכן אָפּ אינ
גאַס בודיציקים אויערן און דערצוילן אימ וועגן זייער האַס צו אימ —
דאָס פאַרענדיקט די לערערנ בריסקינ אינ איינעם א הויז איר לעצטע
לעקציע. די טענער זינגען מיד, ווי נאָך א מאָג פונ שווערן אַקערן. נאָר
בודיציקינ ציט צו אָמ די טענער, ווי עס ציט א מענטשן צו גיין צו
זינג סוינע און זיך אפ אימ אַרופוואַרפן. יער גייט ווי אומיסטן זייער
נאָענט לעבן יענעם הויז, ווי סאַרע בריסקינ געפינט זיך. ער קוקט נישט
צום הויז און פילט נאָך שטאַרקער, ווי מאָמער, אז ער איז בא זיך
מעסוקן שטאַלצ.

נישט איינ מאָל האָט שוין געמראָפּן, אז פונקט אינ דער רעגע, וועג
ער איז אזוי געגאַנגען פאַרביי, האָבן זיך די קלאַוויר-טענער געענדיקט.

מיט א נאָטן-מעקע איב איינ האנט אונ מיט א זאָנטיק אינ דער צוויי-
טער האנט איז פונעם הויז ארויסגעקומענ סארע בריסקיג — א וווקסיק
אונ שוואכ מיידל — אונ, דערזענדיק בודיצקי פארבניגיג, א ציטער
געטאָג מיט איר גאנצן קערפער אונ געבליבן שטייג, ווי פארגליווערט.
מיט א בלאס פאָנעם אונ מיט פלאָנערדיקע פיס האָט זי זיב געמוזט
אומקערן צוריק אינ הויז, פונוואנעג זי איז גאָרוואָס ארויסגעגאנגענ,
זיב אראָפּלאָזג ווי אינ כאַלאָשעס אפ א שטול אונ ווי אינ כאַלאָשעס
צומאכנ די אויגן.

— גאָט מינער, — האָט זי שטייל געשעפטשעט, האַלטנדיק זיב
פארן הארץ, — איב וועל שוין ווידער זינג קראנק מאָרגן א גאנצן טאָג...
אונ נאָר פונ באַגעגענענ אימ... בלוין פונ א קוק טאָג אפ אָט דער
צורע...

צוריק מיט א פאָר יאָר האָט יאָסל בודיצקי דערגרייכט צו יענער
עלטער, ווענ מע זאָגט זיב אליינ:

— אָדער כאסענע האָבנ באלד, אָדער קיינמאָל נישט.

געשעב איז דאָס פלוצעם, ווענ מע האָט אימ אינ איינעם א טאָג
באמ פאָריקמאכער אונטערגעשוירן די וואָנצעס אונ ער האָט צופעליק
א קוק געטאָג אפ זיב אינ שפיגל.

אונ ווי נאָר ער האָט עס צו זיב א זאָג געגעבנ, אזוי באלד האָבנ
זיב זינע יאָרג אָפּגעשטעלט.

ער איז געוואָרן אויסערלעכ מער רווק, מער געזעצט, נאָר אינ-
ווייניק — מער קאפריז אונ מער איבערקלעבשעריש. ער האָט אָנגעהויבנ
שלאָפן באַטאָג, צונעמענ קערפערלעכ מער וואָג אונ קארגן געלט. אונ
פונקט צו יענער צייט איז אהער אראָפּגעקומענ סארע בריסקיג. אונ ווי
נאָר זי איז אהער אראָפּגעקומענ אונ אָנגעהויבנ געבן מוזיק-שמונדנ,

אזוי באלד האָבן דאָ אלע באקומען צו איר גרויס מיטלער, איר צוגע-
 שארט טאלמידעסטעם, געזוכט פונ-אירטוועגן א צימער, געקוקט אינ
 איר פּאָנעם אזוי ליבלעך, ווי זי וואָלט אָנגערן א באסיעכידע דער גאנ-
 צער שטאָט. מ'האָט זיך געזאָרגט פאר איר וואכלעם, זיך געזאמלט
 ארום איר אלע אַוונט באמ אָרטיקן דאָקטער ראכלים אינ הויז. געזוכט
 פאר איר א פאסיקן שידעך און נישט אָן א געוויסן „מייב“ זי גלויב
 באקענט מיט יאָסל בודיצקי. נאָר בודיצקי, וואָס פירט זיך מיט אלע
 מענטשן גאנץ לייטיש און מענטשלעך, האָט באמ ערשטן שמועס מיט
 סארע בריסקין זיך מיט איר צעקריגט, שיר נישט זיך צעפאטשט. ער
 האָט פון ערשטן מאָל אָן מיט א באזונדער פארגעניגט אָנגעהויבן אויס-
 צולאכן יעדעס וואָרט, וואָס זיי זאָגן, זיין צו איר שטרענג, שלעכט, קי-
 מאט גראָב, געקוקט אפ איר ווי מיט אכזאָריעס אינ די אויגן; געדאכט
 האָט זיך, אז אָם-אָט וועט ער צו איר א זאָג געבן:

— אבי זי איז קלוימערשט געוואקסן א באסיעכידע בא איר מאמט...
 אפ וואָסער סמאכ?..

און קימאט דאָס זעלבע האָט מען גלויב אָנגעהויבן צו באמערקן אפ
 סארע בריסקין — זי מנידט אויס א קוק צו געבן בודיצקי אינ פּאָנעם;
 זי וויל נישט הערן זיין קאָל; אז בודיצקי הייבט אָן מיט אן ערנסט
 פּאָנעם צו ריידן און אלע ארומיקע הייבן אָן ערנסט צו הערן, דרייט
 זי זיך אוועק אינ א זייט, זעצט זיך צו צום קלאוויר און הייבט פּלוצעם
 אָן נעמען שטיילע איינציקע אקאָרדן, וואָס גייען באלד איבער אינ טאָ-
 פּלעט, זייער שטארקע, — טאקע דענסטמאָל האָט בודיצקי גלויב דער-
 פילט, אז די טאָפּלע אקאָרדן שרייען צו אימ, ווי מיט פארקריצטע
 צייג:

— כ'האָב אייך פּונט! כ'האָב אייך פּונט!..

נאָר אינ שטאָט האָט מען דאָך מיט אן אקשאַנעסדיקער זיכער-
 קייט באשלאָסן, אז פאר יאָסל בודיצקי קאָן נישט זיין קיין בעסערער

שירדעב, ווי סארע בריסקינ, און פאר סארע בריסקינ קאָן נישט זיין קיין בעסערער, ווי — בודיצקי.

אזוי האָט מען געזאָגט:

— ס'עט זיי העלפן, ווי א טויטן באַנקעס.

— זי'נ זיב נעמענ?..

— א וואַפּראָם!..

און ווייל דער באשלוס האָט געשפּאַמט פונ דער גאַנצער שטאָט און פונ קיינעם נישט; ווייל אלע האָבן וועגן דעם געטראַכט און צו קיינעם פונ זיי — בודיצקי און בריסקינ — איז דאָס קיינער נישט געקומען מיט קיין פּאַרשלאָג, זיי זאָלן זיב נעמען, האָט זיי די גאַנצע מינסע נאָכ מער פאַרדראָסן און זיי האָבן אָנגעהויבן נאָכ מער פּינט צו האָבן איינער דעם צווייטן. און וואַקע ווייל זיי האָבן אָנגעהויבן ארויס-צוכאווייזן איינער צום צווייטן אזא שטאַרקע סינע, האָט מען אינ שטאָט געקראָגן א באזונדערן אינטערעס צו יעדערער פונ זייערע באַגע-נענישן און א באזונדערן נייגערקייט כיישעק זיי צונויפצופירן. מע האָט מיט א באזונדער פּרייד אינ האַרצן אָנגעהויבן איבערצוגעבן איינער דעם אנדערן:

— היינט אפּדערנאָכט וועלן „זיי“ זיב טרעפן באַם דאָקטער ראהבליב.

— געוויס?

— זוי מיר האָבן היינט שאַכעס אפּ דער וועלט.

מ'האָט זיי אָנגעהויבן אליין אונטערגרייטן, די דאָזיקע באַגעגענישן; וועלכער זיי אָנגעהויבן נאָכשפירן מיט יענער זעלבער נייגערקייט, מיט וועלכער א קליינע פּראָווינציעלע שטאָט קוקט נאָכ דעם היימישן פּראָ-ווינציעלן וואָמאן פונ א היימיש פאַרליבט פּאַרל — א וואָמאן, וואָס האָט אפּ זיין וועג זייער פיל שטרויבלונגען און מ'ווייסט נאָכ נישט, צי ער וועט זיב ענדיקן מיט א גוטן סאָפּ, אָדער פאַרקערט — זינע

העלרן וועלן מוזן זיך שיידיג אפ אייביק און בענקען איינער נאָכן צוויי-
טן ביזן גרוב. אינ ושמאָט האָט מען זיי רענסמאָל א נאָמען געגעבן —
צווערשט:

— „דאָס פאָרל“.

שפעטער:

— „די כאָסן-קאלע“.

נאָך שפעטער — פאָשעט:

— „דער ראָמאָן“.

מ'האָט מיט אַ באַזונדער פאַרזעצונג געטראָגן איינער צום אנדערן
די ניסן:

— דער „ראָמאָן“ האָט זיך וואַקע באַגעגנט נעכטן באַם דאָקטער
ראַבליס.

— נו?

— פּרעגט שוין נישט, מ'האָט זיך געריסן, ווי די קעצ.

II

א וואָס וואָס יאָסל בודיצקי איז טאָג-טעגלעך באַשעפטיקט אַ שאַ
דרני-פיר אינ מיל און אַ שאַ אַנדערהאלבן מיט מאַכן שאַלעם צווישן
די מיל-באלעבאטימ, וואָס רופן פאָשעט איינער דעם אנדערן „גאָנעוו“.
א וואָס וואָס ער איז נאָך כּוּצ דעם אַ מענטש אַן ערנסטער, א
דענקענדיקער, אַ באַלעזענער.

אַ נישט וואָלט אימ אויסגעקומען צו טראַכטן גאַנצע טעג אָן אופ-
הער וועגן זיין ישרעקלעכן סוינע דאָ אינ ושמאָט — וועגן סאַרע בריס-
קינ:

— וואָס פאַר אַ נאַרישן סאַרט לעבן אָט דאָס מיידל האָט פאַר זיך
צוגעטראַכט!

צוגעווינט באסיעכדיש נאָכ פֿון אמאָליקע ציטן, שטייט זי אופ
אלע טאָג שפעטלעך, ארום האַלב צען, צען.

יאָסל בודיצקי פילט עס, וויל ער אליין שטייט אופ ארום זעקס
אזיגער גאנצפרי — ער פילט, אז זי שלאָפט נאָכ.

ער קאָזט זיך דענסטמאָל שפאצירן, און בא איר זינען דאג די
לאָדן נאָכ באנאכטיק צוגעמאכט.

יאָסלען ארט עס ניט. פארקערט, עס טוט אימ גאָך האנאָע, וואָס
זי האָט קיין סייכל ניט — דער בעסטער טייל פרימאָרגן גייט פאר איר
פארלאָרן.

א צימער האָט זי דאָ אינ שטאָט אינעם ערגסטן הויז — מע קאָן
זאָגן: אינ ערגסטן פֿון אלע שטאָט-הינדער; זי וווינט בא דער פרומער
אלמאָנע קיילע שאפיראָ, א ראבאָנישע יודענע, וואָס דאוונט א גאנצע
פרימאָחונג, ווי א מאנצבל, אינ איר גראָבן קאָרבנמינע. ווען סארע
בריסקינ זאָל נישט האָבן קיין אנדערע כעסרוינעס, וואָלט פאר בודיצ-
קינ גענוג געווען דאָס, וואָס זי האָט זיך דאָ אינ שטאָט צוגעזוכט אזא
„זעלמענע“ וווינונג.

— אידוואָסקע, — טראכט ער וועגן איר, — קיין ערגער צימער האָט
זי שוין גאָרנישט געקאָנט צוזוכן... וווינען אינ אזא סאָרט הויז איז
גאָר בא איר אן אידעאל...

בודיצקינ איז מאַצל פֿון אזעלכע מינימ ערגערנישן זינג רעגילעס
צו ליינענן ביכער פֿון אלערליי געביטן.

— בע! — טראכט ער אפ צעזענעניש דער לערערן בריסקינ, —
זאָל זינג, אז איך האַלט: „ביכער זינען מערסטנס שמאמעס“, אָבער
לייענען ליינען איך...

כוצ דעם איז ער א מענטש פֿון ריינעם געוויסן — וואָס ער טראכט,
דאָס זאָגט ער זינג מיינונג איז:

— ליבע איז איינע פֿון די נארישסטע זאכן אינ לעבן.

נאכמער:

— לײב האָבן אַ מענטשן, — דערטראַכט ער זיך, — הייסט אינדער-
עמעסן: זײַנ צו אים בלינד, נישט זען זײַנע כעסרוינעס, יעדנפאלס
ווערן גלײכגילטיק צו זײַנע כעסרוינעס. איך באקום לײב אַ מענטשן...
וואָס הייסט עס, ווען מע קלערט זיך אײַן דעם אײַנז? אַ געוויינלעכער
מענטש, מיט געוויינלעכע מענטשלעכע כעסרוינעס ווערט פלוצלינג אײַן
מײַנע אויגן העכער, פײַנער, בעסער, שענער פון אלע ארומיקע, און
בלויז נאָר אײַן מײַנע אויגן, וואָס הייסט עס? דאָס הייסט, אז צו אײַ-
נעם אַ מענטשן בײַן איך געוואָרן קורצזיכטיק, גלײכגילטיק, איך האָב
אײַם אופגעהערט ווי געהעריק צו פילן און זען, קורצ — איך האָב
זיך פון אײַם דערווייטערט, ווייל אנדערע, וואָס האָבן אײַם נישט „לײב“,
זעען דאָך יאָ זײַנע כעסרוינעס. און דאָס אײַגענע פארקערט: פײַנט
האָבן אַ מענטשן הייסט: זען קלאָר זײַנע פעלערן, אנדערש געזאָגט —
זיך דערנענטערן צו אים, זיך ערגערן, וואָס ער האָט פעלערן, פונדא-
נעם אײַן געדרונגען: דאָס, וואָס מע רופט געוויינלעך „לײבע“, אײַן אײַן-
עמעסן — גלײכגילטיקנישט, שטײן אײַן אַ זײַנט פון עמעצן; דאָס, וואָס
אײַר רופט אָן גרויסע לײבע, אײַז נאָר, אזויארום, די העכסטע שטופע פון
פײַנט האָבן, און פארקערט: דאָס, וואָס אײַר רופט געוויינלעך אָן „פײַנט
האָבן“, אײַז נאָר די העכסטע מאַררייגע פון לײב האָבן, פון נעמען אַ
מענטשן נאָענט צום האַרצן. די גרעסטע מענטשן פון דער וועלט, ווי
ניצשע און דאָסמאָיעווסקי, האָבן פײַנט געהאט, דאָס הייסט: זײ האָבן
געקוקט אפּ מענטשן מיט אָפענע אויגן, און אײַן דעם אײַז באַשטאנען
זײער גרויסקנישט — דערפאר זײַנען זײ געווען פאַרגעשריטענע מענטשן.
אײַנאָונט, אײַן אַ שאַ פון הייסער כקירע, זאָגט יאָסל בודיצקי ארויס
דעם דאָזיקן געדאנק באַם דאָקטער ראַכלים אײַן שמוב:
— אײַן דער קומענדיקער געזעלשאַפט, — זאָגט ער, — וועט דערי-

בער ליבע נישט שפילן קיין מינדסטע רגליע, וויל מענטשן וועלן קוקן
איינער אפן צווייטן מיט אפענע אויגן.

ארום טיש זיצן דער דאקטער ראכליס, זיין ווייב, אירער א ברודער
א סטודענט, סארע בריסקי און נאך אנדערע היימישע מענטשן. וואס
קוקן בודיצקי אין פאנעם ארני, כאפן פון דער זיט א בליק אפ סא-
רענ און ווארמט מיט נייגעריקייט: מיט וואס וועט זיך עס אויסלאזן?
סארע בריסקי, זעען זיי, זיצט, ווי נישט ווילנדיק, קוקט נישט צו קיי-
נעם, אירע פינגער, וואס צערניסן דערביי א פאפירל אפ פיל קליינע
שטיקלעך, ווינקען און אופהער:

— כ'האב איך פונט... ער איז מיר מזעס, ווי א שפיגל...

אירע אויגן גלאנצן און ציטערן, ביים זיי ווען אפ בודיצקי א קוק
פון דער זיט.

— א בוכהאלטער — טוט זי ענדלעך א שעפטשע דער דאקטערשע
אינ אויער — ער מאכט א כעזשכנ... פירט די בוכהאלטעריע פון דער
וועלט... ליבע און בוכהאלטעריע.. הערט, איך בעט אייך... הערט נאך
צו!.. וואס קער זיך און ליבע מיט בוכהאלטעריע!.. פרעגט עס איך, איך
בעט אייך...

— „די קומענדיקע געזעלשאפט“... — שעפטשע זי ווידער איבער-
קרימענדיק — ער דארף עס ביכלאל האבן א געזעלשאפט... און קיין גע-
זעלשאפט קאן ער זיך נאך נישט באהרייען.

איך יעדער רעגע איז זי גרייט זיך אופצוהייבן און פארשווינדן;
אויב זי טוט עס נישט, איז דאס נאך דערפאר, וואס איבער „איך“
אוועקגיין וואלט געווען פאר „איך“ צו א גרויסער קאוועד.

די דאקטערשע האלט דענסטמאל איר קליין מיידעלע אפ די הענט,
זי האדעוועט עס מיט זייער א געדיכטער קאשע און אונטערן טיש
שמויסט זי דערביי איר מאן מיט א קני, ער זאל זיך אונטהערן, מיט
וואס דאס אלץ וועט זיך היינט ענדיקן.

נאָר דער דאָקטער איז קאלט צו דער גאנצער געשיכטע; ער איז מיר; ער שמייכלט און וויל שלאָפן.

— דעריבער, — זאָגט יאָסל בודיצקי, — דעריבער וועט מען אין דער קומענדיקער געזעלשאפט גאָר אנדערש אָפּשאצן מענטשן.

— אפּ קאפאָרעס! — קאָן זיך סאָרע בריסקין שוין מער נישט אַנג-האַלטן און טוט מיט קאָס אָ שוואַר פֿון זיך די פיל אָנגעריסענע שטיק-לעך וואָפּיר, — אפּ קאפאָרעס אַנער קומענדיקע געזעלשאפט.

איר פּאָנעם פּלאַמט.

יאָסל בודיצקי טוט אפּ איר אַ קוק, באַגעגנט זיך מיט אירע אויגן — ביזע אויגן, דאמ-סאָנימ.

— מינן ליבער פּרינט, — טוט ער צו איר אַ מאַך גאַנצ רוק.

אַבער ווי רוק? ער זאָגט עס נישט, קומט דאָך ארויס אַ ריטעניש. בודיצקי זאָגט:

— מינן ליבער פּרינט, — אפּ צו פאַרשטיין אַן איניענע איז ווייניק

צו האָבן אַ קאָפּ; איך קאָפּ מוז מען נאָך דערצו האָבן סייכל אויב.

נאָר סאָרע בריסקין קאָן שוין מער נישט אַנגזיצן באַמ טיש. זי לויפט אוועק אינעם דאָקטערס דערבניזקן אופנעם-צימער, עפנט דאָרט איך דער פינצטער מיט גרויס ראַש דעם קלאַוויר און הייבט אָן שפּילן. פֿון אָנהייב פֿליסן דאָרט די טענער מיט אַקאָרדן גאַנצ רוק, געלאַסן. פֿלוצעם הערן די טענער אָפּ: יעס הערט זיך, ווי זי ברעכט אויס אין פינצטערן צימער מיט אַ היסמערישן געווייג, און עס לויפן אַהינ דער דאָקטער, די דאָקטערשע און אלע געסט.

— וואָס וויל ער פֿון מיר, — פאַרנייט זיך דאָרט סאָרע מיט גע-

וויי און און מיט פֿרישע בליפענדיקע כוואַליעס, — וואָס האָט ער צו מיר?! איך פרעג: וואָס האָט ער צו מיר?..

בודיצקי בליבט איינער אליין אין עסצימער, שפּאַנט אַרום היך און צוריק מיט אַ ביטערן שמייכל פֿון אַ מענטשן, וואָס פֿילט זיך

בלוויז אויסערלעכ נישט גוט, פארקערט, אינווייניק איז ער בא זיך גאנצ
„דאָסיק“:

— אָט האָסטו דיר, — טראַכט ער וועגן דעם וויינענדיקן מיידל, —
היסטעריקע... ואויב א קאמפ-מיטל...
דערנאָך כאַפט ער פּלוצעם אינ פּינצטערן קאָרדאָרל זינן היטל
אונ גייט אוועק אהויב ביז, אָן א „גוטער-גאכט“.

אפּ מאָרגן רעדט מען וועגן דעם איבער דער גאנצער שטאָט:
— נעכטן אפּדערנאכט האָט שוין געהאלטן אַט-אַט...
— טאקע האָרט, באַמ האָקטער ראַכלים אינ שטוב.
— נאָך איינ רעגע, וואָלט מען שוין געווען געשריבן טנאָמ אונ
געבראָכטן טעלער.

— די דאָקטערשע איז שולדיק... זי איז קיין מענטש נישט...
— זי האָט געזען, אז עס האַלט שוין אזוי נאָענט, איז נאָך וואָס
זשע האָט זי אימ אָפּגעלאָזט.

— דער דאָקטער אליינ איז אויב א רעכטע לעמעשקע... פארוואָס
האָט ער אליינ גאָרנישט נישט געמאָג?

— איר הערט דאָך: „איך בין געווען מיד, זאָגט ער, איך האָב
מעסוקן געוואָלט שלאָפּן...“ א טערעז...

דעם גאנצן מאָרגנדיקן טאָג גייען צום דאָקטער אונ צו דער דאָק-
טערשע הוימישע מענטשן אונ טויגען, אז דער דאָקטער מיט דער
דאָקטערשע זינען ביידע פאַרברעכערס:

— איר האָט געזען, אז עס האַלט שוין אזוי נאָענט, איז וואָס זשע
זינט איר געשמאגען מיט פאַרלייגמע הענט?

— מע זעט דעם נישט, אז זיי פייגערן איינער נאָכן אנדערן?

— מ'הארפ זינג בלינד, מע זאָל נישט זען, אז עס איז! אזא סאָרט ליבע.

— עס ציט זיי איינער צום אנדערן, ווי א מאַנעם.
— איר געדענקט נישט, וויאזוי ער האָט אויסגעזען פאראינאַרן, ווען זי איז אוועקגעפאָרן אפּ דרײַ באַדאָשימ אין קאָנסערוואַטאָריע? כ'מיינ: יאָסל בודיצקי — א טויטער מענטש איז ער געווען... ארוםגעגאנגען א בלאַסער, מיט א פארבונדענעם האַלדז, מיט עפעס אַ מיגן שאַלעכל אפּ די אַקסלען, מיט וואַטע אינג די אויערן און נישט אויסגערעדט צו קיינעם קיין וואָרט... מע האָט נישט געזען, אז ער בענקט? — ער צאנקט ווי אַ ליבט.

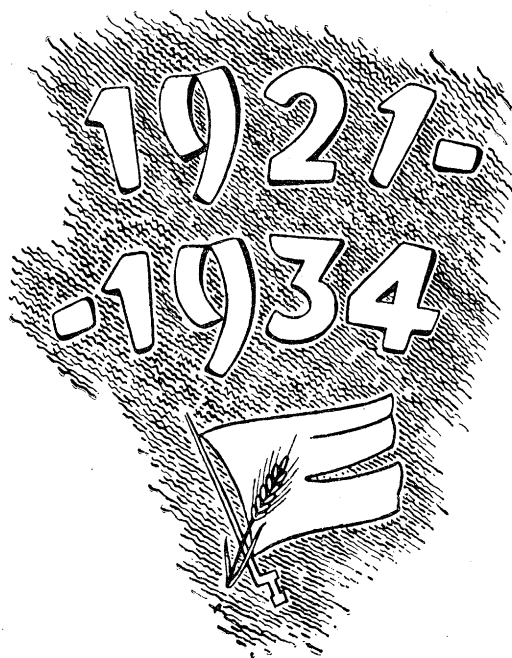
— אונט מאַקע סארע בריסקין אויב...
— ס'אַ מאַשן! יענע האָט אין אלע בריוו זיכ געבעטן וראַכמימ, מע זאָל איר שרײַבן „וואָס הערט זיכ... אין שטאָט“. „וואָס הערט זיכ“ מיט פינטעלעכ!..

איצט בלייבט, מע זאָל זיי נאָכאמאָל צונופירן באַם האַקטער ראַב-ליים אין שטוב. די סיבע אפּ זיי צונופירן איז דער געבורטסמאָג באַם האַקטער וראַכליסעס מיידעלע, וואָס ווערט געהאַדעוועט מיט געדיכטע קאשקעס. אינג שטאָט לייגט מען אפּ אַט דעם געבורטסמאָג גרויסע האַפענונגען. נאָר פונ דער אנדערער זינג איז מען זיכער:

— אויב נישט דאָס מאָל, וועט זינג אַן אנדערס מאָל.

— סינזויסי וועלן זיי מוזן כאַסענע האָבן.

— עס וועט זיי העלפן, ווי א טויטג באַנקעס.

איינעמס א וועג

I

ינמיטן דאָרפ, אפן שטיבל פון שטאָב, האָט זון גאנצ-
פרי אָן געפלאַמערט א שטיק דויטער שטאָפ. דער שטאָפ
האָט, ווי א פרישער קימפעט-פאָרהאנג, געהאט פיל פרייד
אינ זינע קנאקנדיקע כוואליעכלעך און אינ אלע אומרוזיקע
קנייטשן, וואָס וויב זינע פאָכנדיקע עקן. לעבן שטאָב איז געהאנגען א
שילד:

„דער נ-סקער פאָלק פון די אופגעשטאנענע“.
דער פאָלק איז אָנגעקומען איב דאָרפ ארניט באנאכט. אפ מאָרגן

זינגענ פריוויליק צו אימ צוגעשטאנענ פיל אַרטיקע. קיינעם איז דאָ
נישט אינגעפאלן זיך נאָכצופרעגן אפ די איבעריקע פּאַלקן, צי זינגענ
זיי נישט קיינ אויסגעטראכטע, צי געפינענ זיי זיך נאָענע פונדאנענ,
אַדער ווייט. דאָס וואָרט נ-סקער איז געווענ אָנגעשריבן מיט גאנצ
גרויסע אויסזעם. עס האָט געוועקט דערעכערעצ, עס האָט וועמענ גע-
שראָקט, וועמענ געפרייט.

פון טינך האָט געבלאָזן א ווינטל גלויבן אפן שטיבל פון שטאב,
און נישט אזוי אפן שטיבל, ווי אפן רוימן שטיק שטאָפ, וואָס פלאַמערט
פריי און זיכער אפן דאכ.

באמאָג איז דאָס מויל באמ ווייט געוואָרן פניכט און פול מיט
צעפּוילטן אָסיענ און מיט א רייעך פון צווייגטער. ווידער איז געוואָרן
קויטיק, טונקל און גאָס אינ דרויסן.

פון מיטן דאָרפ גוואַרדזשענ שטייול צום שטאב, און נאָכ מער שטייול
גוואַרדזשענ אינעם זיטיקן געסל, וואָס באַהג-אַראָפ צום טינך-צו.
קערפערס זינגענ דאָרט אַראָפגעזעצט צו דער ערד, פלייצעם—
אָגעבוין. גענימע, פאַרקאשערטע הענט, פינגער אָנגעשמירט מיט
פעסס שנייערן מיטגעבראכטע האַרמאַטן, גרייטן זיי צו א ניער שלאכט.
און אַנטקעגן אינ א בלאָטיקן הויפ, אַרום א פאָר פאַרקאזאַרמעוועטע
שטיבלעך פּוצט מענ מיט אומענדלעכע ביישעק קאַזיאָנע פערד, מע
באַטראכט אפ זיי די אָנגעמוליעוועמע ערשער, וואָס זעענ אויס ווי
ציטערנדיק ווונדפלייש, באזעצט מיט פליגן, און מע פרעגט מעוויניש
בא אבענ, דעם באַלעגאַלישן יאָ, וואָס שנירעוועט דעם רויטן גאַרטל
אפ די לענדן:

— אבע! — לאַדט מענ אימ איינ. — אנו, כאַפּ נאָר א קוק... מיט
וואָס באַשמירן, אבע?

אבע יעכועל-מוישע דעם באלעגאָלעס באַכער איז איינער פֿון די יודן אינ פּאָלן און זױל האָן נישט אויסריידן צו קיינעם קיין-איבעריק וואָרט. מער זױ אלץ איז ער צופֿרידן, ווען מע קאָזט אים צורױ. ערגעץ טיפֿ אינ זיך רופֿט ער אָס דעם גאנצן אוילעם אַרױם זיך נישט אנדערש, זױ „צעטרױקעוועמע“. ער דרױט זיך אַרױם צױשן זױ א דרימלענדיקער און פּױלער, זױ א פּױסטעפּאסיק, און אלץ, וואָס ער הערט דאָ, גױט אים דורכֿ איינ וואַיער אַרױס און דורכֿ צױישן — אַרױס.

— וואָס גױען זױ מיך אָן! — טראַכט וועגן זיך אַבער — מױן דינגע?

אינדערפֿרי האָט געטראָפֿן אַ מיניסע.

איינער פֿון דער כּעוורע האָט עפּעס צוגענומען כאַם פּױער, באַ וועלכֿן ער איז אינגעשטאנען. דער פּױער האָט געמאכט אַ גױאלד, דאָס דאָרפֿ איז זיך צוזאמענגעלאָפֿן. מע האָט דעם גאנצן באַזוכט און געפֿונען באַ אים אַן אויסבאהאלטענעם דאָקומענט פֿון אַ פּעטליראָ-וועז, וואָס האָט זיך אומיסטן אינ פּאָלן אַרױסגעדרױט. ביזן גאָר אופֿגעדורדלט זױנען פֿון דעם געױענן אויב אלע יענע אַרטיקע פּױערימ-ינגען, וואָס האָבן אַקאָרשט געכטן באַקומען ביקסן. און פֿלוצעם, אינ אַ רעגע פֿון פֿליסיקער סאָקאָנע, האָט מען פֿון הינטער איינער אַ כאַטע דערהערט אַ שאָם. מע האָט זיך אַהױבן אַ קאָז געגעבן און געפֿונען דעם שולדיקן אַ טױטן. געזאָגט האָט מען, אַז דערשאָסן האָט אים איינער פֿון שטאב — דער וואַיענאָכ, וואָס אייניקע אינ פּאָלן רופֿן אים פּאַישעט לױזערקע.

אבע איז געווען פֿון יענע געצױלמע, וואָס האָבן אַלױב געזען, ווער עס האָט געשאָסן, נאָר אַז מ'האָט וועגן דעם באַ אים געפרעגט, האָט ער באלעגאָליש אַ צי געגעבן מיט די אַקסלען און האָט זיך פּױל אַוועקגעדרױט אינ אַ זױט:

— מױן דינגע?..

עם האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט נישט זעלבן אומזיסט אוועקלייגן
דאָ זיין הארץ: אז סאכאקל איז ער נאָר צוליב דעם ארזינגעטהאָט
איבן פּאָלק, ער זאָל ענדלעך פּאָשער ווערן פון אוועקלייגן אומזיסט זיין
הארץ. וואָרעם אבע, קאָן מען וואָגן, האָט אלע זינע יאָרן געפּאָן
אומזיסטיקע און איבעריקע ארבעט צוליב אנדערע און האָט דערפאר
נישט באַקומען קיין שום לוינ. אינ דעם איז באַשאַטענע זיין
געשיכטע — א געשיכטע פון א באַאוולטן, פאר וועמען קיינער שטעלט
זיך קיינמאָל נישט איין.

אַנגעהויבן האָט זיך פאר אבען די דאָזיקע אומזיסטע ארבעט פון
דעם, וואָס ער האָט אינעם שטעטל סטאווישע אלע זינע יאָרן אומזיסט
גערופן „טאשע“ יעכעל-מוישע דעם באַלעגאַלע, מיט וועמען זיין מוטער
די אלמאָנע האָט אמאָל באַסענע געהאט, און אליין איז ער דאָרט יעדן
יאָר מען געגאנגען איז דער באַלעגאַלישער שול און האָט דאָרט אומזיסט
געוואָגט „יוזקער“ נאָך זיין עמעסן טאטן, וועמען ער, אבע, האָט נישט
געקענט אפילו נישט איין באַלעם. געדענקט אבע, ווי איין פּאָליש פון
דער שול פלעגט ער אומזיסט אָפּוואַרמט גאנצע שאַען, ביז מע וועט
אַנהייבן זאָגן „יוזקער“, און ווי וויסעכעווערע פלעגט אימ דאָרט קיינמאָל
נישט רופן באַ זיין עמעסן באַמען.

— יעכעל-מוישע דעם באַלעגאַלעס נאָרן, — פלעגט מען אימ

רופן.

אָדער פּאָשעם:

— דער נאָרן.

נאָר שטארק דערצאָרענען אימ האָט מען דאָך מוירע געהאט, ווייל
באָטש ער האָט שטיף און געשרינגען געהאָרעוועט אפּ יעכעל-מוישען, ווי
אפּ און אייגענעם טאטן, האָט ער דאָך פּינגט געהאט צו האַלטן פארלייגט
די הענט, ווען מע רייצט אימ שטארק אפּ אָדער מע טוט אימ כּיין.

אבע האָט געהאט אזעלכע אקסלענ, וואָס אז זיי גיבן זיך אַ דריי, איז יעדן קלאָר, אז זיי די אקסלענ, האלפן פונעם געזעצ:
— וואָס עמעס איז עמעס.

— וואָס מיניס איז מיניס, און וואָס דיניס איז דיניס.

טאקע דערפאר, ארויסגייענדיק פונעם געזעצ — „וואָס דיניס איז דיניס“, האָט אבע מיילכאַמע-צייט אָפגעדינט דריי מיט אַ האלבן יאָר אפ די פּראָנטן, אָפגעדינט אזוי קאָשער, אז קאָשערער קאָנן נישט זיין. און די מיילכאַמע, קאָנן מען זאָגן, האָט אימ גאָרנישט ניט בעסער געמאכט און גאָרנישט אויסגעלערנט, ווייל ווי פאר דער מיילכאַמע, אזוי נאָך איר האָט אבע נאָך אלץ שטיל און פארשלאָפן געהאַרעוועט אפ יעכעל-מויזשע דעם באלעגאָלע, געפירט זינע פארשוניען פון סטאווישטש אינ דער ווייטלעכער גרויסער שטאָט, וואָס ליגט איבן מאָל. און זיין איינ-ציקער פרעדיקער כּיסאָרב איז איצט באַ זינע פיר און צוואנציק יאָר נאָך אלץ געווען אַ כּיסאָרב — ער איז געווען אַן אכזר אפ די פּערד, מיט וועלכע ער פּאַרט. דער באלעגאָלישער שטיפמאטע האָט זיך געקלאָגט פאר זיין מוטער:

— ער יאָגט, ער יאָגט, דער באַכער דינער. ער שינדט פון די

פּערד די פּעל.

נאָר דאָס האָט זיך עפּשער גענומען דערפון, וואָס צו אלע אנדערע ברומ איז אבע געווען גוט און וויל. אלע האָבן אימ אומזיסט אויס-גענוצט, האָט ער אויסגעלאָזט זיין הארץ צו די פּערד. אליין אָבער האָט ער נאָך אלץ נישט געוויסט, אז יאָלע נוצן אימ אומזיסט אויס, און ווער ווייסט ווי לאַנג דער דאָזיקער „נישט וויסן“ וואָלט זיך געווען אוועק-געצויגן, ווען נישט די דינסט פון יענעם זעלבן איינפאַר-הויז, וווי די אבע פארפאַרט אינ דער גרויסער שטאָט מיט זינע פארשוניען. די דאָ-זיקע מויד איז אימ דאָרט אינ איינפאַר-הויז פון מאָל צו מאָל געוואָרן

אלץ מער אייגנ און אינגעכאקן אין הארצן, ביז זי איז סאָפּאָקאלסאָפּ
געוואָרן זיין קאלע.

אבען איז די מויד זייער געפעלן געוואָרן, שוין מיט דעם אלײן,
וואָס צו אלעמען איז זי געווען אַ ביזנע, אַ באַרויגעזע, און צו אים איז
זי אַדעראַכע — צו אים איז זי געווען אַ וויכע, אַ צוגעלאָזענע. אבע
האָט זי געקאָנט וועטן: אַנו, זאָל עמעצער אַן אַנדערער פּרוּונן צו איר
צושטיין, וועט ער פון איר האָבן אַ וויסן סאָפּ, און אַנטקעגן אים,
אבען, האָט זי גאַרנישט, אפילע אַז ער ישטייט צו איר צו אים הויז
פון אַנפּאָר, וווּ עס ישטייען די פּערד. אַז ער פּאָקט זי דאָרט אין אַ
טונקל ווינקל, ביים זי גייט אַרויס נאָך אַ קאָכ-טעפּל, בלינדט זי דאָרט
אַ ווילע ישטיין און לאָזט אים, ער זאָל טאָן יא איר אין בוזעם אלץ,
וואָס ער וויל.

עס מאכט זיך: מיט פּרזען גרויען פּרימאָרנג קומט ער אָן מיט
זיין פּור אהין אין ישטאָט און טרעפט זי דאָרט איינע אלײן הינטערן
אַנגפּאָר-הויז, ביים זי איז אָנגעבוּיגן איבער אַ פּריש-אויסגעגאָסענעם
צעבער, לעבן איר — אַ פּאָר אָנגעפּלויגענע וואָבן, אַ פּאָר צוגעלאָפּענע
כאַזירימ, וואָס דער איבערגעקערטער צעבער שמעקט זיי.

— אַטשו, — שרײַט זי ביזן אפּ די כאַזירימ, — אַטשו!

און אלײן איז זי אַ באַרוועסע, מיט אַ פּולג בוזעם, די הענט
פּאַרקאַשערט, די פּיס נאָקעט, איר פּאַרשלאָפּן פּאַנעם, וואָס מיט די
שמאַלע אויגן, איז מאַט און פּעקע. און שמעקן שמעקט עס ווי מיט
פּרישן היי. פון שטענדיקער בייזקייט הערט זי זייער ווייניק, נאָר אַז זי
דערזעט אים, אבען, אָנקומען מיט זיין פּור, טוט זי אַ זאָג זייער
געשווינד:

— זע נאָר, אַבקע!... זוי קומסטו אהער? הא, אַבקע?

אבען האָט אָנגעהויבן צוען צו איר אין ישטאָט אַרײַן אזוי, אַז
אפילע ווען ער האָט זיך געפונען אין דער היים, און אפילע אין

שטארקסטן שלאָפּ האָט ער טאָמער געדענקט איר רייעכ — א רייעכ, ווי פונ פרישן שמרוי, וואָס האָט סאכאקל איינ נאכט אונטער פערד גענעכטיקט. אונ דער דאָזיקער רייעכ האָט ווי פונ זיכ אָנגעהויבן לערנען אבער, אז ער קען עפעס אופטאָן אויב פונזינמוועגן אליינ, אונ אז ביו איצט איז — א קרענק אפ זיי, א כאָליערה אפ יענע אלע מענטישן, וואָס ער האָט ביו הינטיקט טאָג, אכוצ דער מויד פונ איינפאָר-הויז, געזען ארום זיכ. צוליב זיי האָט ער אלע זינע יאָרן אוועקגעלייגט זינ געזונט, אונ זיי צוליב אימ — גאָרנישט.

— א בראַנד אפ זיי!

פארקערט, זינט מע האָט זיכ דערוויסט, אונ אבע נעמט די דאָזיקע מויד פונ איינפאָר-הויז, האָבן אלע אָנגעהויבן לייגן אפ אימ מער קאָוועד. אונ אָט אפילע די מאמע זינע — זי האָט אָנגעהויבן דערגיינ די יאָרן איר מאנ יעכיל-מוישע דעם באַלעגאָלע, מע זאָל וואָס גיכער דעם באַכער כאסענע מאכט. אונ מאקע פונדאנען האָט זיכ גענומען די געשיכטע, וואָס אבע איז נישט ווילנדיק ארניטגעצויגן געוואָרן אינ אָט דעם פאָלק ארניט — א פאָלק, וואָס רופט זיכ „דער נ-סקער פאָלק פונ די אופגעשטאנענע“ אונ באשטייט דורכויס פונ אזעלכע מענטישן, וועלכע ער, אבע, רופט ערגעץ מיפ אינ זיכ נישט אנדערש, ווי מיטן נאָמען „צעבריקעוועטע“.

די וואָכ, ווען יעכיל-מוישע דער באַלעגאָלע האָט אבען אופגערופן ווי א כאָסן, איז געווען די לעצטע, איידער עס האָבן זיכ אָנגעהויבן די פאָגראַמען, אונ אבע האָט דענסטמאָל מיט פארלאַפענע אויגן געקוקט, ווי באקאנטע באַלעגאָלעס גייען צו זיי אינ ישׂשוב אפ „קידעש“, אונ קיינעם פאלט דאָרט שוינ מער נישט איינ אימ, אבער, האָס היטל איבער די אויערן אָנצורוקן אונ דערביי ווי געוויינלעך צו זאָגן:

— שינדסט די פעל פונ די פערד, א? אבע, ביסט אג אכזער אפ

די פערד, אבע.

מע מדינקט צו אימ לעכאוימ, מע ווינטשט אימ, די כאסענע זאל זיין אינ א גוטער שאך און מע ווינקט צו אימ מיט איין אייגל וועגן דער נאכט, וואס נאך דער כאסענע, מע מדינקט אויב צו זיין שטיפ-פאטער יעכועל-מוישענ. און יעכועל-מוישע איז שוין שיקער. שיקער איז יעכועל-מוישע אויב אפ מארגן, נאך צו דער קאלע איז דער גרעסערער שטאט, וואס איז טאל, זאגט ער, קאג מען איצט דעם באכער נישט פירן. ער קומט ואלעמאל פון מארק, ווו ער הערט זיב אגן מיט שרעק-לעבע זאכט, און קריגט זיב מיט זיין ווייב:

— פיר אימ אליין! — שרנט ער צו אבעס מוטער. — פיר אימ אליין, דעם באכער דינעם. דו הער בעסער, וואס מע זאגט איב מארק, הער בעסער: פעטלירעם היצלעס, זאגט מען, שניידן יודן אפ אלע טראקטן.

עס קומען ארעטן איב ישטוב באקאנטע באלעגאלעס, און אויב זיי זאגן:

— וווייב פארנט?

— א סאקאנע... א גרויסע סאקאנע.

אבע האט זיב אזוי ארוםגעדרייט א וואך און צוויי, און זינע געפילן זינענ געווען אוועלכע, ווי גלייב מ'האט אימ געקוילעט, נאך נישט דערקוילעט. אלע מענשטן ארום אימ זינען אדער באווייבטע, אדער נישט קיין באווייבטע, און ער, אבע, איז א באזונדערער. אז ער איז א באכער, קאג מען מער נישט זאגן, ווייל מע האט אימ שוין „אופגערופן“, נאך קיין באווייבטער איז ער אויב נישט, ער איז עפעס א „צווישן“. מע לאכט דעריבער פון אימ איב מארק, מע זאגט צו אימ:

— א קרענק איב דינע ביינער, אבע, אפילע כאסענע האבן קענסטן אויב נישט ווי געהעריק.

אונ באלעגאָלישע הענט ורוקנ אימ שוין ווידער זינג היטל איבער די אויערן:

— יאָגסט? הא, יאָגסט... ביסט אג אכזער אפ פערד, אבע.

אונ צו דער קאלע, דער מויד פונעם אינפאָר-הויז, ציט. איר רייכט — א רייכט פון פרישן ישטרוי, וואָס האָט סאכאקל אייג נאכט אונטער פערד גענעכטיקט, — געדענקט זיכ אָג אופהער, אפילע איג שטארקסטן שלאָפ.

אבע האָט סאָפּקאלסאָפּ אלייג אָנגערוקט אפ זיכ זינג באראשקג היטל, ער האָט אָנגעטאָגן זינג גרויענ שינעל, וואָס איז אימ פארבליבן פון מילכאָמע-צינט, פארגארטלט אפ זיכ דעם רויטן באלעגאָלישן גארטל אונ האָט זיכ אוועקגעלאָזן איינער אלייג צופוס צו זינג קאלע.

— א בראנד איג זיי! — האָט ער געמראכט וועגנ יענע אלע מענטשן, וואָס ווילג אימ אהיג נישט פירן, ווי עס קומט א כאָסן. — כ'האָב זיי איג דער ערד. זאָלג זיי ברענען.

אונ דער פארהראָס אפ אלע ארומיקע מענטשן, אפ וועלכע ער האָט אלע יאָרן אומזיסט געהאָרעוועט, האָט איצט דערגרייכט איג אימ ביז דער העכסטער מאדרייגע.

די ערשטע פופצן וויאָרסט איז ער דורכגעגאנגען בעשאָלעם. קיינער האָט אימ אפן וועג נישט אָפגעשטעלט, קיינער האָט בא אימ נישט געפרעגט, ווער ער איז אונ ווהיג ער גייט. נאָר פארנאכט, וועג ער איז צוגעקומען צום גרויסן טראקט, וואָס ציט זיכ פארביז דעם גרויסן באליאסנער וואלד, האָט ער דערהערט פונ מיפן וואלד א ווידערקאָל פונ א שייסערני. דאָס ווידערקאָל האָט געהאט אָג א שיר רעציכעדיקע כוואליעס. דער וואלד האָט אויסגעזען זייער כמורנע אונ בייז. אבע האָט אָפגעווארט א רשגע אונ האָט דערהערט א צווייטן שאָס מיט א ווידערקאָל, אונ ווידער מיט אָג א שיר רעציכעדיקע כוואליעס. גינג ווייטער אקעגן נאכט, האָט זיכ געדאכט, איז זייער געפערלעכ.

אבע האָט דעריבער אראָפּגעניגט אָן אַ זינט, קעדיי איבערצונעכטיקן
דאָרט אינ פּעלד באַם פּיליפּאָווער שמיד אינ שטיבל. מענדל דער שמיד
איז געווען אינ דער היים. זינן ווייב האָבע אויב. אבען האָבן זיי
געקענט נישט ווייניקער, ווי זיי קענען אלע פּאַרבינפּאַרנדיקע באלעגאַ-
לעס. אבע האָט גענעכטיקט באַ זיי אפּן אויוונ און געהאכט האָט זיב
אימ, אז ער געפינט זיב ערגעץ זייער טיפּ אינ דער נאכט.

אינ דרויסן האָט אַן עלטער כּוים גענאָגט אָן אפּהער מיט זינע
צעפּלאַכטענע צווינגן, געשמאַנען איבערגעבוינגן אינמיטן פּעלד און
האַט גערוישט, געוועקט דעם שמידס שטיבל.

ווינטער פּונ פּעלד — דער וואַלד, נאָב ווינטער — דער העמשעכ
פּונ נאכט און פּונ פעמליורעס טשיפּיקעס, וואָס שלאָנגן זיב מיט
אפּגעשטאַנענע פּאַלקן און קוילען אויס יודן. אבע איז געשלאָפּן פעסט.
נאָר באַנאכט האָבן דעם שמידס שטיבל אַ מענטשן פּופּצן רינטער
ארוםגערינגלט מעשונע-שטיל, ווי צוליב אַ מאַנעווער, און די לעוואָנע
איז דאָן יאָ געווען און נישט געווען — די לעוואָנע איז מיט איר שניג
געשפּרונגען ווי איבער בערג, אַנליק אריבערגעוואָנגט פּיל לויפּנדיקע
וואַלקנס און געבלייבט און געוילדט דאָס פּעלד.

דעם שמידס ווייב — א יודענע, וואָס האָט אלע אירע יאָרן געוואָגט
„א וויסטער, א פינצטערער כאַלעם“, געוואָגט און ניט געוויסט די
טויטש, האָט איצט די ערשטע דעהערט פּונ שלאָפּ, ווי מע
קלאַפּט. זי האָט פּאַרהייבן גלייב פּונ שלאָפּ אַ פּאַרהענגל און דערזען: א
וויסטער, א פינצטערער כאַלעם בלאַסט זיב איר אנטקעגן אינ דער
נאכט — אינ א האַלבער וואַך שטייען רינטער ארום איר שטיבל,
נאכטיקע פענעמער, שמומע בליקן; באַ אלעמען שמעקן ביקסן פּונ
הינטער די פּלייצעס; באַ איינעם וויל דאָרט נישט אַננשטוינן זינן
פּערד — איינער האַרנעט שטאַרק זינן פּערד.

— מענדל! — האָט די יידענע שטארק געוועקט דעם מאַן. — א גרויסער בראַכ!

— וואָס שלאַפסטו, מענדל? זע! זיי קריכן שוין אראָפּ פון די פּערד. מענדל! וועק גיכער אַבען, יעכזעל-מוישעס באַכער. זויי און וויינד, מענדל!

אַבע האָט זיך געפונען אין קיב אפּן אויוונ און איז דאָרט געשלאַפּן פאַרהילצערט, ווי גאַך גרויסע ווייטעקן, וואָרעם צווישן אַרומיקע מענשישן זינען פאַראַן אַזעלכע ווערעמדיקע, פאַסקורנע — ער, אַבע, האָט צוליב זיי אַלע יאָרן אוועקגעלייגט זיין געזונט, און זיי צוליב אים גאַרנישט — געכטיקע זענען.

— אַבע! — האָט אים דער שמיד שטארק געוועקט. — אַבע! אַבע האָט אַראָפּגעלאָזט פון אויוונ א פּאָר פאַרלאָפּענע באַרוועסע פיס און האָט זיך גלייב אַינגעהויקערט אפּ צו שלאַפּן ווייטער זיצנדיק. — אַבע, ישטיי נאָר אָפּ!

אַבע האָט ווי כאַראַטע געקריגט, וואָס ער האָט זיך אָפּגעזעצט, און האָט זיך צוריק אוועקגעלייגט. סאַפּקאַלסאַפּ האָט מען אים דערוועקט. אין האַלבן שלאַפּ האָט ער זיך דורכגעשלעפּט ביז צו דער טיר, זיך דורכגעשלינגט מיט שנאָרענדיקן אַמעם, מיט דרימלענדיקע פיס און מיט פאַרקלעפטע אויגן, ווי אפּ פּאַטער צו ווערן. נאָר איין דרויסן האָט ער א ישמועס געטאָן מיט עמעצן, א ישמעק געגעבן די לופט, א טראַכט געטאָן, א שווינג געגעבן און האָט זיך אומגעקערט אין שטיבל האַל-וואכעדיק מיט א ניכטער קאָל:

— רעב מענדל, זיי זיילן די קוילנזוארפּער, די פיליפּאָווער פויערימ, זאָגן זיי, האָבן אַיך געגעבן פאַריכטן קוילנזוארפּער.

— ווער וויל?

— זיי, איין דרויסן... באַלשעוויקעס, זאָגן זיי, זינען טיר פון די באַווסטאנעס פון נ-סקער פּאַלע.

— וואָס זאָגט זיי?

— זיי וועלן צעטראָגן די שטוב — זאָגט זיי.

מיט דער יודענע האָט געוואָרפֿן:

— מענדל, גיב זיי, גיב זיי, יא גרויסער אומגליק, מענדל!.. וויי אונ

ווינד.

אבע איז אוועק מיט דעם שליסל פֿונ קוזניע אָפֿגעבן די קוילנאוואַר-
פֿער, נאָר איצטיקס מאָל האָט ער זיכ איבן הרויסן מער געזאמט אונ זיכ
אומגעקערט מער וואכערדיק:

— רעב מענדל, זיי ווילן אַינער פֿערד-אונ-וועגעלע אויב, זיי
שפּאַנען שוין איינע דאָס פֿערד. מיר דארפֿן, זאָגט זיי, פֿירן די קוילנ-
ווארפֿער — מיר נעמען ניט פֿונגרווערמועגן, זאָגט זיי, — פֿאַרן
פֿאַלק נעמען מיר.

— בעם, אבע, — האָט געפֿלאטערט די יודענע, — א גרויסער
בראָיב. בעם, זיי זאָלן לאָזן דאָס פֿערד.

אבע איז צום דריטן מאָל ארויס אין הרויסן אונ זיכ געזאמט לאנג,
לאנג — יא גוזמע. איצטיקס מאָל איז ער אַרײַן אין שטוב געשווינד,
מאָלע גדולע. אָן אַטעם, מיט ציטערנדיקע הענט, האָט ער אפּגיב גע-
שלעפט אפ די באָרוועסע פֿיס זינע שטיינל.

— וואָס איז, אבע? — האָט מען זיכ בא אים געבעטן. — רייד
אויס א וואָרט... וואָס זאָגט זיי?

פֿונ גרויס גליק האָט אבע נישט געקאָנט ריידן.

— זיי נעמען מיכ מיט... — האָט ער זיכ פֿאַרכליינעט, אַנצויענדיק
מיט אלע קויעס די שווער-קריכנדיקע שטיינל. — אָט באלד... צו מינג
קאלע נעמען זיי מיכ... ווי איבן ביבן א יוד. זיי גייען, זאָגט זיי, אפ דער
שמאָט... וויינט נישט, ראָכע, איב וועל אָפּהייטן אַינער פֿערד... איר
מעגט זיכ פֿאַרלאָזן... ווי איבן לעב אפ דער וועלט... כּוועל עס שוין
היטג...

II

פונ דענסטמאָל אָן געהערט אבע צו די האַזיקע עטלעכע הונדערט מענטשן, וואָס טראָגן ביקסן און האַבן א שטאב מיט א שילד, אפ וועלכער עס איז אָנגעשריבן „דער נ-סקער פּאָלק פּונ די אופגעשטא-נענע“. שוין א וואָכן צוויי זינט ער נעכטיקט האַרט, ווו זיי נעכטיקן, און טאָגט דאָרט, ווו זיי טאָגן. אימ האַט מען גלויב ווי אלע געגעבן א ביקס, טראָגט ער זי גלאס אזוי, קעדיי קיינער וואָל נישט באמערקן, אז צוגעשטאנען איז ער צו דער כעוורע נאָך דערפאר, וואָס מע האַט אימ צוגעזאָגט אינגיכטן קומען אין דער גרויסער שטאָט, וואָס אימ טאָל, צו זיין קאלע. ווי נאָך ער קומט אהין אימ שטאָט, איז אב עק — אויס מעכטן...

אינ די לאַנגע נעכט איז אבע דעריבער דאָ אין דאָרפ געשלאָפן פעסט, ווי אן אומזיסטיקער פעפער — א שטומער רעמען, אז נאָכגע-שלעפט אהער האַט ער זיך האַלב מיט א מיינ, האַלב אזוי-זיך, ווי פונ פוסט-און-פאס. ער האַט דאָ די גאנצע צייט פויל ארומגעשנאָרט צווישן דער כעוורע „צעבריקעוועטע“, געקוקט, ווי פונ נאָענטן צעראַבירטן שטעטל קומען אהער אין דאָרפ אנטלאָפענע יודישע יאטן, ווי מע גיט זיי דאָ ביקסן, און אז עמעצער פונ די האַזיקע יאטן הייבט זיך אָן בא אימ צו פרעגן גענוי, צי דער פּאָלק וועט נאָך לאַנג דאָ אין דאָרפ שטיין, ענטפערט ער קאלט:

— מיינ דינגע?

גלויב א מער ווארעמער ענטפער איז שוין גענוג אפ אָנצוקניפן אימ געענטער אָן אָט דעם פּאָלק. ער האַט דאָ געקוקט, ווי א זניטיקער, און דער אויַלעם, האַט זיך אימ געדאכט, איז א מאַדנע ווארעמער, א היימישער. אימ, אבען, גיט מען דאָ ברויט, גיט מען, און אויב פלייש,

אז מע קאכט, רופט מען אימ, ער זאל געמען א כוילעק, און איז טאָב איז
ער דאָך א זמטיקער, א פרעמדער, די פינפטע וואָך איז וואָגג...
געבט האָבן דאָ אלץ געשמעקט מיט שוויסיקע קאווארמעס, מיט
ליבער, וואָס טוען זיך נישט אויס, לייגן אויסגעוואלגערט אפ דער
פאָדלאָגע און פארשנאָרען די דאָרפֿיש-אַנגעהויצטע שטיבער. אז די
ליבער צעהיצט זיך טיפּ איז דער נאכט, פארשפרייט זיי ארום זיך א
ווארגנדיק רייכ — א געמיש פונ הינערשער שטינג מיט משאדענדיקן
לאַמפּ, און דענסטמאָל כאפּן זיך אפּ אייניקע פונ די יאטן, וואָס זיינען
אהער אַקאָרשט צוריק מיט א פאָר טעג געקומען, און נאָך איידער זיי
כאפּן זיך אפּ, דערפילן זיי, אז עס ווטיקט — נישטאָ מיט וואָס צו
עמעמען.

און נאָכדעם קאָנען זיי שוין מער נישט אנשלאָפּן ווערן. זיי לויפן
אלעמאָל איז הרויסן כאפּן לופט, זיי זיצן איינער לעבן צווייטן און
ריידן מיט באנאכטיקע קוילעס וועגן פּאָלק, וואָס איז ארוםגערינגלט
פונ אלע זייטן מיט פעטלירעס טיילן, וואָס ישנדיג יודן, און איז
אַפגעריסן פונ די איבעריקע ורויטארמייזשע פּאָלקן, און ווייסט נישט,
ווי זיי געפינען זיך, און ווארט אלץ דאָ איז דאָרפ אפ א יעדנע פונ זיי,
אפ א פּאָר מענטשן, וואָס דארפן זיך דורכ פעטלירעס טיילן אהער
דורכרייסן.

— איז ווער איז דאָ דער עלטסטער, — האָבן די נייע יאטן געוואָלט
וויסן בא אבען, — דער קאמאנדיר טאראס צי דער וואָיענקאָמ ליי-
זערקע?

דערופ האָט אבע קורצ געענטפערט:

— מיין דינגע?.. איך טו מיט זיי א שידעכ?

ווייל איז טאָב איז דאָ קיין זאך נישט זיין דינגע, און ווי נאָך ער
קומט מיט דעם פּאָלק איז שטאַט אַרײַן צו זיין קאלע, איז אַן עק — אויס
מעכטן.

נאָר איינמאָל פארטאָג האָט אבעם פעפערניש לויב דערפילט, ווי מע
דיסט עס צו שמארק פון שלאָפ, אוג אז דער, וואָס טוט עס, איז פול
מיט אימפעט און איז אַ בעריע אפּ אפּוועקן. אבע וויל אלעמאָל צוריק
אנשלאָפן ווערן, כאפט ער אַ טרוקענעם קנאָק ערגעץ-ווי צווישן די
ריפּן, אזוי אז ער מוז זיך סאָפּקאָלסאָפּ אופּעצן. לעבן אימ איז
געשטאנען דער העל-בלאָנדער רויטארמיער זאוול, וואָס באדינט דעם
שטאב, געקוקט צו אימ מיט גוטע אויגן פון אַ פּאסעכ, געשמייכלט
מיטן קורצן פארויסענעם בעזל און אימ געהויסן זיך אַנטאָן:

— גיכער גיי, מע ווארט אפּ דיר איך דרויסן.

געווען איז דאָס אלץ פאר אבען, ווי אַ סאָלעם, בא גרויען מאָרגן-
דיקן דרויסן.

געשאַטן האָבן פון באַזאכט אַן וויסע געפרויענע גרנפעלעכ,
געפאלן שטיל, ווי וואָגלאָזער שניי. געשטאנען זינען ארום דעם
פּאָל-קאָמאנדיר אונטער די שיטנדיקע גרנפעלעכ אלע פון שמאב,
געקוקט אפּן צוגעקומענעם אבען און געשוויגן. לייזערקע, דער וואָיען-
קאָמ, האָט דאן בא אבען געפרעגט:

— וועמען קענסטו איך דאָרפּ לייטשינאָוקע?

אבע האָט דערפילט, אז פאר אַ מענטשן, וואָס סאָלעשט זיך לייגן

צוריק שלאָפן, איז דאָס בעסטע צו ענטפערן:

— אזוי אז... וועמען דארפּ איך דאָרט קענען?

דער וואָיענקאָמ איז צוגעקומען נענטער און אַ קוק געגעבן

היימיש, ווי אַ פארשוין, וואָס וויל זיך דינגען אַ באַלעגאָלישע פּור:

— דעם לייטשינאָוקער סמעלמאב קענסטו?

בא אבען האָט זיך ארויסגעכאפט:

— וועמען?.. נעכעמיען?

— נו, אָמ! — האָט שיר ניט אַ שמיכל געטאָן דער וואָיענקאָמ. —

פלעגסט זיך מיסטאמע בא אימ אָפּשטעלן, ווען דו האָסט געפירט פאר-

שוינענ מיטן טראקט... וועסטו איצט צו אימ א שפאנ מאָג. וועסטו א קוק טאָג, וואָס טוענ אינ דאָרפ די פעטליוראָוועס און וויפל זינענ זיי. א?..

אבע האָט ניט גענילט פארצוייגן אפ זיב דעם דויטן גארטל. דענסט-מאָל האָט דער פּאָל-קאָמאנדיר טאראס גענומען מעוויניש צופינפן און זיב ארויסגערוקט פאָרויס. צילנדיק אפ אבען מיט איין אויג, האָט ער זיב אויסגעגלייכט און א קאָמאנדעווע געגעבן פאָטערלעכ, מיט הארצ:

— דעם רעכטן אקסל פאָרויס, מארש!

אבע האָט געפאָלגט שטומ, עלעהיי ער איז נאָכ א סאָלדאט און מוז טאָג אלץ, וואָס מע הייסט אימ. ער האָט זיב א דרוי געמאָגן ריכטיק, לויט דער קאָמאנדע, און האָט זיב אוועקגעלאָזן צופוס. ער איז נאָכ אלץ געווען פארשלאָפן, נישט געוויסט גאנצ קלאָר, נאָכ וואָס מע האָט אימ קיין ליטשינגאָוקע צום סטעלמאכ געשיקט און וואָס דארפ ער דאָרט טאָג. ער האָט געשפאָנט מיט די פעלדער, און וואָס טיפער ער איז ארניט איב פניכטן, גרוי-ווערנדיקן געפל, אלץ מער איז אימ זיב שליכעס ארויף פון געדאנק.

געבליבן איז בא אימ נאָר, אז ער דארפ אויספעלן אומעטומ די דערפער, ווייל די צינט איז א צינט פון סאקאָנע. אויב ער וועט אומעטומ אָנבלייגן וועג, וועט ער דאָב קיין ליטשינגאָוקע האָבן נישט מער ווי א מינל אָנדישרהאלבן. און פון ליטשינגאָוקע איז דער גרעסערער שפאָט, וואָס איז מאָל, איז שוין סאכאקל א מינל פיר, און דאָרט איז איינפאָר-הויז דינט זינג קאלע — זי איז א בייזע, א בארויגעזע, און ער, אבע, קאָגן זיב וועטן:

— אנו, זאָל עמעצער אן אנדערער פרווזן צו איר צושטייגן...

אבע האָט איצט, ווי טאָמער, קיין באשלוסן ניט אָנענומען. ער האָט נאָר געפילט, אז צוריק גיין ווילט זיב נישט און אז צו איר, דער

קאלע זינער, איז אפילע איצט אינאָט דעם אומקומעניש א מעכניע
צו שפאנען אזוי ווי ער שפאנט.

מעגלעך, ער וועט זי דאָרט שרעפן הינטערן אינפאָר-הויז בא
צעהענגענע וועט.

אבע איז געגאנגען מיט גיכע טריט, מיט פרעמדע פעלדער.
ארום אימ — א פויסער אויסגוס אינ דער טיפ פונ שטרעקעס:
נישטאָ דאָרט קיינער, קיינער, ווער עס זאָל זען, ווי זינג גארמל רויטל
זיכ פונדערווייטן.

דער מאָג — א וואָלקנדיקער, א טונקעלער, אן אינגעשרומפענער —
א פאָג, וואָס ווארט אפ שניי, אונ קיין שניי גייט נישט.

אינגעשרומפן האָבן זיכ געדאכט אויב די שטרעקעס. אונ ווי נאָר
אבע איז אונטערגעקומען מיט די פעלדער צום גרויען אָרעמלעכע דאָרפ,
אזוי גלויב האָט אפ אימ פונ דאָרט א קוק געטאָן עפעס א ווינטערדיקס
אונ שויטס — א געפלעפטע שטיילקניט צווישן שטייבער, אפ די גערטנער
אונ אפ די געסלעך, גלויב עמעצער איז נאָרוואָס איצט אינמיטן באטאָג
געשטאָרבן, אונ דאָס גאנצע דאָרפ ווארט אונ הערט זיכ איינ: אָט כאלד
וועט אָנהייבן קלינגען אינ קלויסער.

נאָך שטיילער האָט מען אפ אבען א קוק געטאָן באמ סטעלמאכ
אינעם האלץ-פוערשן שטייבל.

דער סטעלמאכ מיט זינג ווייב זינגען ביידע געזעסן מיט אויסגע-
צויגענע פאָרעשוועס אפן סאָפקעלע, לעבן דער לעבלעכער הרובע, אונ
געדאכט האָט זיכ: א פאָנעם אינ שטוב. קיין אָנבייסן קאָכט מען נישט.
די פאָרהענגלעך אפ די פענצטער זינגען געווען אראָפגעלאָזן, איצט,
אינמיטן באטאָג, די קינדער האָבן זיכ געשפילט בא דער זיט, שעפ-
משענדיק שטייל, דערשלאָגן פונ נאָך טאטע-מאמעס אָפטע געשרייען:

— שא, שמילער... זע נאָר, ווי דאָס איז פריילעך, איז עס.
און אז צו אבען האָט מען דאָרט צום לעצט א זאָרט אויסגערעדט,
איז דאָס געווען א קאלטבלומיק וואָרט, א ישמילס און א קלעמענ-
דיקס:

— איז ווהיני, א? אבע, — האָט געזאָגט דער סטעלמאכ, — צו
דיין קאלע טראָגט דיכ א שווארציאָד איב אזא אומגליק?
— בלויב שוין דאָ, פערד איינער! וועסט לייגן דעם קאָפּ אפּן וועג.
מע קוילעט אומעטומ, ארום יאנאָווקע און ארום גרנילאָוו.
געקוקט האָט דערבני דער סטעלמאכ מיט אומעטיקע אויגן נישט
צו אבען, נאָר צו די אראָפּגעלאָזענע פאָרהענגלעך אנטקעגן.
— הער בעסער וועגן מאליאסניק, הער.
איב אבען האָט געגליווערט די אקשאָנעס.
— איב גיי וויטער... איב האָב עס איב דער ערד.

נאָר ארויסגעוויזן האָט זיכ, אז דעם מאליאסניק האָט ערוגעקענט —
ער האָט געוויינט א וויאָרט צוויי ארויס פון דאָרפ. דעם מאליאסניק
מיטן איידעם האָט מען נעכטן געפיגען געהארגעטע הינטער זייער
שטוב, און מאלי די שטומע טאָכטער זינע האָט פלוצעם אָטגעהויבן
ריידן — אזוי זאָגט מען איב דאָרפ. זי איז אנטלאָפּן איב א נאָענטן
וועלדל באַרוועס מיטן זויגקינד אפ די הענט. באנאכט, זאָגט דער
נאלעך, האָט זי אָנגעקלאַפּט צו איב איב פענצער: „איב וויל זיכ
שמאדן“, נאָר אז ער האָט איר געעפנט, איז זי שוין נישט געווען.
איצט דערציילן די פויערימ: באנאכט קלאַפּט זי צו זי איב די טירן:
„עפנט, איב בין באַרוועס, מיטן קינד אפ די הענט“... און אז מע עפנט
איר, איז זי שוין ניטאָ — זי פארשווינדט, זי איז צעדולט...
— און די ראַצכימ?.. פראנק און פריי — אָט דאָ איב דאָרפ
זינען זיי.

פון צייט צו צייט האָט מען באַמ סטעלמאכ פאַרהייבן אַ פאַרהענגל פאַר אַ שפּיצ און זיך אינגעקוקט צו די פעטליראָווזעס, וואָס קלייבן זיך אַנטקעגן אפּן פּלאַצ:

— זע: היצלעס, זיי ווערן אלץ מער.

— זע נאָר, וויפל!!!

האָט אבע אויך אונטערגעקוקט אונטערן פאַרהענגל, נאָר געזען האָט ער נישט מער, ווי הימלען מיט לאַנגע וואָרעטשיקעס, כרייטע פּלודערן פון רויטן און גרינעם זינד, ווי אפּ קאַמעדיעס צו מאַכן.

— אַ כאַליערע, — האָט ער געשאַלט, — אַן אויסכאַפעניש אפּ

זיי!

אינמיטן דאָרפּ באַ דער איינקלאַסיקער שול איז געשטאַנען צוגע-בונדן אַ הונגערדיקע ציג — אַ ווייסע זקיינע, וואָס פעטלירעס אָפּגע-מראַטענע טיילן האָבן געבראַכט פּונד נאָענטן אומגעקומענעם גרילאָוו. די ציג האָט געפינטלעך מיט פרעמדע אומעטיקע אויגן אַנטקעגן פרעמדן דאָרפּ. און פּונד אינווייניק, איז די שול-צימערן, האָט פּונד באַנאַכט אָן זיך געפונען דער פעטלירישער „שטאַב“. ער האָט געשיקערט. אויסגע-זעצטע שוויבן האָבן פּונד צייט צו צייט אַרויסגעוואָרפּן איז טונקעלעך דרויסן שטיקלעך פּונד דער אינווייניקסער הויכ-פאַריסענער סימכע — אַ מעסלעסנלאַנגע סימכע מיט מוידן און מיט טענצ. און אַרומ און אַרומ — מעשונע טונקל, גלויבטיקע שטיבער, געפרעסט מיט גרינגן פּראַסט, אָן אַ שיר דעכער, ווי שטומע פּלעקן איז דער ווינט, און אַ פאַרטראַכטער ציילעם איז ווינטן עק פּונד דאָרפּ — אלץ וואַרט אפּ שניי, און קייב שניי גייט נישט. איז דרויסן ווערט טונקעלער, עס פאַלט צו די נאַכט.

באַמ סטעלמאַכ איז שטיבל האָט געצאַנקט אַ טונקעלער קאַניצ, לעבן אַראָפּגעלאָזענע פאַרהענגלעך האָבן פענעמער זיך געבלאַסן, ווי

אינא סאָנעס. גערעדט האָט מען אלץ וועגן דעם מאַליאַסניקס טאַכטער
מאַלינ, וואָס האַלט זיך אױפּ באַ אַ פּייערל אינ זױאַלד, — באַרױעס,
מיטן קינד אפּ די הענט, און אז מע דערנעענטערט זיך, אנטלויפט זי:
— צעדולט...

— און ברויט, אפאָנעם, האָט זי... זי בעט אױס...

אבע איז געזעסן אנטקעגן הונגעריק, מיט א צעפנט מױל פול מיט
גאווער, ווי א געלעגערטס. מיט פארשמאַלטע אױגן האָט ער געקוקט,
געקוקט און איז אזוי אנדרעמלט געוואָרן, — פון לאנגן אַנינהערן זיך,
פון ימעמפער מאָרעשכױרע. און ווי נאָר ער איז אנדרעמלט געוואָרן,
אזוי גלייב האָבן זיך דערהערט די פרעמדע טריט, וואָס דערנעענטערן
זיך אינ דרויסן צום שטיבל, — האַרמע טריט פון פעסטע מאַנצבל-
שמויל. קױלעס האָבן דאָרט א רעד געגעבן, עטלעכע מיטאמאָל, א
שטאַרקער אקסל האָט א פרוזן געשאָן פון דרויסן די טיר, און נאָכדעם
האָט מען אָנגעהויבן שטאַרק צו קלאַפּן, פרויער אינ אױגן פענצטער און
באַלד — אינ צױוישן. אבע האָט א ציטער געשאָן, געעפנט די אױגן
און נישט דערקענט קױנעם ארומ זיך. אינ שטיבל האָבן זיך פאַרבראַכט
א פאָר הענט — דעם יודנס הענט. די הענט האָבן א רעד געשאָן אָן
א קאָל:

— אױ, עס איז שלעכט... ס'איז שלעכט!...

דעם סטעלמאכס אױגן האָבן זיך פאַרגלאַצט מיט אזא צעטומלט-
קױט, גלייב נידעריקער פון זיי, איבערן האַלדז, פירט מען דורכ מיט
א מעסער. אינ דער זעלבער צױט האָט אבעס גלייב דערפילט, אז דאָ
אינ שטוב וױל עס מער נישט בלייבן. דאָ איז דעם עגן, ווי אינ א
שטינג, וואָס מע וועט באַלד אפּ אױביק שליסן. ווען אינ דרויסן זאָל
זיין אױנער אָדער צױוי, וואָלמ ער זיך אפּ זיי געוואָרפן, נאָר דאָרט
ריידן א מענטשן זיבן-אכט:

— האָב זיי א שוואַרצ יאָר!..

פלינק, מיט א שמומענ זיטיקנ שטויס, איז אבע געווענ אינ
 פינצטערנ הינטערהויז, אָנגעטאפט דעם לייטער אינ ווינט ווינקל אונ
 איז ארום אפנ בוידעם. דאָרט איז ער געשטאנענ א ווילע אָנגעבויוג אונ
 זיכ אינגעהערט: מע איז שויג ארטיג אינ שטוב. מע רעדט הויכ.
 שטארק הויכ. זינג לויב האָט פאראקשנט זיכ געצויגנ ווינטער. דורכנ
 היפּשג לאָב ארום קוימענ האָט ער אויסגעקוקט דעם דאכ פונ דער
 נאָנטער שטאל אונ זיכ אהינ איבערגעקליבנ. דאָ אינעם זויכנ היי,
 וואָס פילמ אָג דעם שטאל-בוידעם, איז געווענ פיל ווארעמער,
 פינצטערער אונ שטילער. פונ אונטנ האָט זיכ נאָר געהערט, זוי דעם
 סטעלמאכס צוויי פערד הערנ אופ צו קנעג אונ הערנ זיכ אינג, באגלויב
 ווי דאָס, וואָס אפנ בוידעם טוט זיכ, דערמאָנט זיי אָג די אָפּטערטנדיקע
 דנישט, בא וועמענ דער סטעלמאכ האָט זיי פאר א שיבעש אָפּגעקויפט.
 אבע האָט זיכ אזוי לאנג אינגעהערט צום אויסגאנג פונ שטאל, ביז
 אימ האָט אָנגעהויבנ ציענ דער האלדז-אונ-טאקנ. ער האָט מיד אונ
 שלעפּעריק דעם קאָפּ אונטערגעשפארט, אונ ווי נאָר ער האָט אָנגע-
 הויבנ דרימלענ, אזוי גלויב האָבנ פיל פיצעלעכ אונ שטיקעלעכ שרעק
 אָנגעהויבנ נעענטער צו אימ צוטערענ. זינג לויב איז געלעגנ צווישנ
 זיי, ווי נאקעם. ער האָט זיכ אופגעכאפט. ס'איז געווענ טיפ אינ דער
 נאכט. א בייקס האָט ערגעצ טומלדיק אויסגעשאָסנ, דערנאָך איז ארום
 אונ ארום דער שטאל, ווי פרוער, געווענ באנאכטיק-שטיל. לינקס, פונ
 יענער זינט, ווי עס געפינט זיכ דעם סטעלמאכס שטיבל, האָט מענ
 געמאָג א שטארקנ קלאפ מיט דער טיר. א וויבערש קאָל האָט דאָרט
 פלוצעם אויסגעשאָסנ היסטעריש אונ ווילד, ווי נישט וועלנדיק נאָכגיין
 איינעם, וואָס שלעפט זי מיט געוואלט איג דרויסנ. א ווילע האָט דאָרט
 דאָס קאָל זיכ פארהאלטנ, זיכ אינגעגריבלט מיט שארפנ גרויל איג
 טויטער באנאכטיקער לופט, נאָר באלד זיכ איבערהערשנ, זיכ
 אפגעהאקט מיט א מאָדנע-שטיילנ וויבערשנ זיפצ:

— אוי, וויי צו מיר, וויי!

אונ ווידראמאָל איז די נאכט פול געוואָרן מיט טויטן גליווער.
ווידער האָט זיך אבע אופגעכאפט אין גרויסער שרעק. געווען איז
דאָס מיט גרויען טאָגליכט. אימ האָט זיך געדאכט: דער סטעלמאכ
קרעכצט, ער בעט א טרונק. נאָר אז ער האָט זיך אומגעקוקט, האָט ער
ארומ זיך קיינעם נישט געפונען, און שטארק דורשטיק איז גאָר געווען
ער, אבע, אליין. ער האָט שטייל ארויסגעקלעמערט אין דרויסן. איצט,
באמ גרויען שלעפעריקן שארוען, מיטן ערשטן קרייען פון די הענער,
איז געווען די בעסטע צייט אפ מאכן פלייטע. ער האָט זיך געשווינד
א טראָג געגעבן אראָפּ בערגל, צו דער נעפלדיק-פּיכטער בערע. וואָס
הינטער דעם סטעלמאכס לאנגן גאַרמ, גאָר פּלוצעם דערוען, ווי
קעגניכער דעם בריקל העצקען אפ פּערד עטלעכע פעמליורישע רינטער,
העצקען אין א הירטל, זוי אן אויסשפּיר-טייל, וואָס קערט זיך אומ אין
דאָרפ פון נאָך באנאכטיקן זוכן. אבע האָט זיך מיטאמאָל צונויפגעלייגט
אינצווייען, א יאָג געגעבן אָן א זייט און אינגעהויקערטער הייט זיך
אריבערגעוואָרפן איבער א פּלויט אין א פרעמדן פּויערשן גאַרטן. ער
האָט נישט געוואוסט, צי דער רינטער-טייל האָט אימ געזען, צי ניין.
ער איז געלעגן א זיילע און זיך אינגעהערט: מע רעדט אלץ הויב אין
אָנהייב בערע באמ בריקל, קלאַלעס קלינגען דאָרט, ווי א טויבלעכער
מעטאל, און צו אנטלויפן איז שוין צו שפעט. מע הייבט אָן רודערן
ארומ די הניזער. א וואָגן רוקט זיך עהנעצ הילכיק, ווי אפ ברקירטן
שטיין. אין ווייט-ווייט אין רעכטן עק פון דאָרפ הייבט מען אָן זונטיק-
דיק צו קלינגען אין קלויסער. עס איז שוין געווען אינגאנצע ליכטיק.
עס איז קוימ-קוימ ווארעם אופגעגאנגען די זון, געזילט, געזילט צו
העלער צייט פון מיטן טאָג, און דער דרויסן האָט זיין פרעסטל
געהאלטן אין איין נאָכלאָזן.

III

אבע איז געלעגנ אינ א פרעמדן פויערשן גאָרטן. אינ א גרוב, וואָס איז אמאָל א קעלער געווען; געזעסן דאָרט פארלוירן אפ א פאראיאָריק בערגל מיסט און זיך אוננגעהערט: אינ דאָרט טופען אלץ נייע און נייע פערדישע טלאָען, פעטליוריגע רינטער קומען צו.

איין זנט גרוב איז געווען פארדעקט מיט קרומע צווינגן, מיט דינע ריטלעך, און דורכ זיי האָט זיך דער הימל געזען, ווי דורכ א זיף — א ריינער אָנהייב-ווינטערדיקער הימל, א ניי אויסגעבלויטער און א לויטערער, וואָס ציט צום פרישן הרויסן, נאָך דער מאָג אליין דערמאָנט שטארק אָן אלץ, וואָס איז פאָהגעקומען באַנאכט, — א לאַנגע נאכט. אבע זיצט דאָ אינ גרוב אָן א הימל. ער ווייסט נישט, ווו ער האָט זיך הימל פארלוירן. ער געדענקט אָן אופהער דעם סטעלמאכס צוויי פערד, וואָס זינען העפקערדיק פארבליבן דאָרט אינ שטיבל: באַנאכט, ווען עס וועט פינצטער זויערן, וועט ער פאקן איינס פון אָם די פערד און וועט שטייל אוועקיאָגן צוריק אהינ, אינ דאָרט, צו די באַלשעוויקעס.

פארנאכט האָט אבע שטייל אָנגעהויבן ארויסקלעטערן פון גרוב. אינ גרינגן פרעסל האָט געשמעקט מיט שאַלעכצ פון קאלטע עפל און מיט נייעם שעפסענעם פעלץ.

אינמיטן דאָרט אנטקעגן שטייל געוואָרענעם קלויסטער האָבן אויס- גייענדיק דערויבערט צוויי הונדאמאקישע אינזערנע קיכן, געזעצט מיט דאמפ פון פעטן מאַרק-בייז און פון כילעוו. הונדאמאקעס זינען געשאַנען אינמיטן דאָרט אפן פלאַץ, זיך געוואָרגן אינ אייגענעם רייעך — א רייעך פון אויסגעוועפטן יאָדאָפאָרמ און פון שווייס. זיך געשוּפט צו א גרויער שפילנדיקער האַרמאָשקע, ארום וועלכער עס טאַנצן פאָרן. אינמיטן דאָרט האָבן זיי געמיסטקט מיט שאַלעכצ פון יאָדערן, מיט קאטשאַנעס פון קרויט און אופגעהויבן א גרויס געלעכטער

בא יעדן פרוווי, וואָס א דאָרפסמויד מאכט ארויסצומרעטן פון איר
פאָטערס הויז. פלוצעם האָבן זיך דאָרט דערהערט קוילעס:

— יאָג אימ, יאָג אימ!

— לאָז נישט דורכ.

אינ א צעשאַטענעם געמיש האָט די ערשטע פאָר פיס אוועקגעיאָגט
צו א פרעמדער פור, וואָס באווייזט זיך אינמיטן וועג איבן עק פון דאָרפ:

— סאפ! האַלט! האַלט!

אונ נאָך זיי האָבן זיך געלאָזט אנדערע — אלע. מע האָט אויסגע-
שאַטן פון די שטיבער אונ פון די הויפן, באשמוולטע קני האָבן
בערויש געשווינדלט פון איבער פלויטן. אונ אלץ איז געלאָפן אהין,
צו דעם פרעמדן פארהאלטענעם וואָגן:

— לאָז נישט!

— זיי האָבן געוואָלט אנטלויפן.

די מאכנע ארויב דער פור איז געוואקסן, ווי א רירעוודיק געשווי-
לעכץ, זיך געשנירלט אונ גערינגלט, רעציכעדיק האָט מען דאָרט איבער
אקסלען אונ איבער קעפ ארינגעזירלט אין סאמע מיטן פון דער
מאכנע, ארינגעשטויסן מיט די פויסטן, אונ זיך אלץ געריסן צו צוויי
פרעמדע, וואָס זינען אין מיטן פון דער מאכנע שוין געווען
שטארק הייזערדיק אונ מיד פון ווערן זיך, פון שרייען מיט גרילצנדיקע,
האלב-דערוואָרגענע קוילעס אונ מיט שנינעס.

עס איז געוואָרן שפעט; יעס איז אופגעגאנגען די לעוואָנע, דעמלט
האָט מען פון מיטן דער מאכנע ארויסגעפירט א פאָר מידע אויסגע-
שפאנטע פערד, מע איז אוועק מיט זיי אראָפ אין דאָרפ אריין, ווי נאָך
א ריווקן פסאק. די ארומיקע מענגע מענטשן-קרבייזן האָט זיך פאנאנ-
דערגעשאַטן, איז זיך נישט פאנאנדערגעגאנגען, נאָר זיך צעקראַכט,
אויסגערוגען. אין גאנצן דאָרפ איז מען שוין געשלאָפן, אונ נאָר אבע
איז דאָרט איינער אליין געשטאנען; געשטאנען אָן א היטל, איבן זיין

גרויען אָפּגעריבענעם שינעל, הארט כאמ פארטראכטנ ציילעם, וואָס איז אָנהייב דאָרפ, און האָט געקוקט מיט באנאכטיקע אויגן.
 אנטקעגנ, אפּן אָרט, וווּ עס איז פאָרגעקומען דאָס געשלעג, איז געבליבן נישט מער, ווי אן אויסגעשפּאַנטער ליידיקער זואָגן מיט א שמעקנדיקן דישל, מיט צעוואלגערטע פּערדישע שלייעס. ארום וואָגן האָבן זיך געפּאַרקעט צוויי פרעמדע: א פּולבלעכער איז א קורצ לייבל און איז נניע שטיוול, א רירעוודיקער, ווי א יונגער אויסגעפּראוועמער סאָלדאט, וואָס פּאַלגט און רעדט ווייניק. ער האָט אלעמאָל צוגעלייגט א זשמעניע צו דער גאָז און האָט געקוקט אנטקעגן דער לעוואָנע, צי עס גייט נאָך בלוט. דער צווייטער — א מיטל־וויקסיקער, איז א שווארצן שינעל — האָט אלץ נישט אפּגעהערט קורצזיכטיק צו פּאַרקען אינעם שטרוי פון וואָגן.

— ס'איז דאָ, — האָט ער שטייל געזאָגט, — אלץ איז דאָ.

דער דאשעק פון זיין סטודענטיש הימל איז געווען פארפּאָרן איז א זינט. זיין צעטראַגן פּאַנעם האָט אויסגעזען אזוי, ווי עס וואָלט וואָכנלאַנג קיינ צינט נישט געהאט צו לאָזן זיך ארוימזאָלן, און פאר זינע שווארצינקע גלאנציקע שווארצאפּל איז געווען ווינציק פּלאַצ איז די קליינע שמאַלע אויגן. זייער אויסדרוק איז געווען:

— נישטאָ קיין צינט... נישטאָ קיין צינט...

— איז וואָס, — האָט ער אלץ געפרעגט כאמ פּולבלעכע, — איז וואָס

וועט זיין?

אבע האָט זיך דערנענטערט צו זיי פאמעלעך פון הינטערן ציילעם, זיך געגאנוועם א טריט נאָך א טריט, נאָך אלץ אָן מוירע. ביידע זינען זיי דאָרט געווען געיאָגטע, ווי ער, אבע, זיין לייבל האָט זיך צו זיי געצויגן און נישט געפילט קיין סאַקאָנע. ער איז שוין געווען נאָענט, געשטאַמעט, ווי א בער, מיט אויסגעקוילעכטע הענט און געקוקט מיט באנאכטיקע אויגן. און פּלוצעם האָט זיין בליק פון קעגניבער דעם וואָגן

באגענט דער פולבלעכער אינ לניבל אונ ואינ די גאנצ גניע שטייול,
באגענט רויק, אָן שוידער. אבע איז אָפגעטראָטן צוריק צום ציילעם,
נאָר יענער האָט זיכ אלץ דערנענשערט, צוגעקומענ פאמעלעכ מיט אַן
אָנגעבויגענעם שטערנ, ווי אפ א שטויס צו געבן. מיט שמארק גרויע
אויגן האָט ער א ווילע זיכ אינגעקוקט אינ אבעס פאָנעם.
א פויזע.

זינ קאָל האָט א פרעג געמאָן בא אבענ אפ יודיש זייער שטיל,
גלויב ער בעט זיכ בא איכ, ער זאָל אימ פארגלויבן זינ סאָד:

— דאכט זיכ, א יוד?.. צי ניינ?

אבע האָט אָן כוירע אראָפגעשלונגען. ער האָט א פאָנפע געמאָן צו
זיכ אינ נאָז:

— נו, יאָ...

אָפגעווארט א ביסל אונ צוגעגעבן:

— וואָסי דענ?

די שטארק גרויע אויגן האָבן באמערקט, אז ער איז אָן א היטל.

— ווי קומט מען עפעס אהער?

אבע האָט אָטעהויבן דערציילן, נאָר איצט זינענ שוינ לעבן אימ
געשטאנענ בידע פרעמדע, זיי האָבן זיכ א שעפטשע געמאָן, א קוק
געגעבן אפ אבענ, זיכ ווידער א שעפטשע געגעבן אונ ווידער א קוק
געגעבן אפ אבענ.

— אונ צו די באַלשעוויקעס, — האָבן זיי בא אבענ געפרעגט, — צו

זיי איז וווימ? צו די אופגעשטאנענע...

— צום נ-סקער פאָלק? וואָסי דענ?

— מיר דארפן...

— אזוי, אז... א וויאָרט פופצן, זאָן איכ.

— נישט מער?

אבע האָט אומשוילדיק אופגעהויבן די אקסלענ:

— מענטש איינער, איך קום דאָך פונ זיי...
ווי דערמאָל א שטומ קוקעניש אפ אבענ, א שטיל שעפטישע און
כאנזס א קוקעניש.
— א פאָר פערד קאָן מען קריגן?
אבע האָט געזאָגט:
— בעסער — צופום.
— ניינ, מיר מוזן האָבן.
— וואָס זשע? — אבע האָט מיט א באַלענאָלישן ווונק זיך א זיטל
געטאָן אפן וואָגן. — מע פירט דאָרט עפעס?
— מע מוז האָבן פערד.
אבע האָט זיך גענומען קראַצן.
— פאראן דאָ באַם סטעלמאכ אין שטאל א פאָר פערד... ערשט אָט
דאָ כאַנאכט האָט מען געהארגעט דעם סטעלמאכ...
— נו?..
— מוז מען דעם וואָגן פריער אוועקשלעפן ארום און ארום דאָרפ
צום בריק, וואָס באַ דער בערע, ואון איך האָב מוירע... און הונגעריק
ביי איך... נישטאָ עפעס צו קניענ?
אבע האָט מען געגעבן ברויט, און צום בריק א קוק געבן איז
אוועק יענער, וואָס איז לייבל און איז די שטיוול. דערנאָך האָבן אלע
איניינעם אהיין געשלעפט דעם וואָגן: דער פולבלעכער פארשוין און
דער קניענדיקער אבע האָבן זיך אינגעשפאָנט אין די שליעס, און דער
צעטראָגענער אינעם סטודענטישן היטל האָט אונטערגעשטופט. באַ דער
שניי פונ דער לעוואָנע האָט אבע ארויסגעפירט און אינגעשפאָנט דעם
סטעלמאכס פערד. און דער, וואָס איז סטודענטישן היטל, האָט אלץ
געוואָלט, ס'זאָל זיין גיכער, גיכער.
— איז עפשער טאקע אפ אייך ווארט מען? — האָט געפרעגט אבע.
— ס'אי דען?

— כ'הָאָב געהערט זאָגן: מע וואַרט אָפּ אַ פּאָר מענטשן פּונ די רויטארמייזשע פּאָלקן...

ביידע פרעמדע האָבן זיך דורכגעקוקט. פונעם שמועס, וואָס זיי האָבן צווישן זיך געפיהט, האָט אבע בלוז געהערט, אז איינער פונ זיי, דער פּוֹלבלעכער, הייסט גריטשקאָ און אז דער צווייטער, אינ דעם שוואַרצן שינעל, הייסט ציטרוני. זיי האָבן באַ אַבען געפרעגט:

— ווער איז דער קאָמאנדיר דאָרט... באַ אינ אינ פּאָלק?

— דער קאָמאנדיר? טאראם הייסט ער, וואָס די דענ?

— גאָרנישט, ס'איז דעכט... פּאָר!

מע האָט זיך אלע דריי אַרײַנגעוואָרפּן אין וואָגן און מע איז שמיל אוועק מיטן זאמדיקן וועג אַרום אַ באַרג. איצט איז שוין דער אָונט אינגאנצן געווען טונקל. מע האָט כּאלד נאָכן באַרג אויסגעמיטן דעם ברײַטן וועג און מ'איז אוועק מיט אַ זיטיקן, אַ שמאָלן, וואָס פּאַרלירט זיך אין דער ברייטער שמרעקע, ווי אינ אַ סמעפּ. דאָרט האָבן די פּערד אָנגעהויבן אונטערצולױפּן, און ביידע פרעמדע האָבן זיך ווי אַינגעהוי- קערט און אנשווינגן געוואָרן.

אבע איז געזעסן אין וואָגן אָן אַ הימל, די פּיס באלענגאָליש אונטער זיך, און האָט פּויל אָנגעטריבן. ער האָט אלץ געדענקט דאָס דאָרפ, וואָס הינטער די פּלייצעס, און דעם סטעלמאכס האַלב-פּויעריש, האַלב-יודיש שטיבל, וואָס דאָרט אנטקעגן דער איינקלאַסיקער שול. אימ האָט באַנק געמאָב:

„געווען באַדארפט סאָטש אַרײַנגיין אַהינ צום סטעלמאכ, כאָטש אַ קוק מאָג“...

אימ האָט באַנק געמאָב דער סטעלמאכ, אָט אווי, ווי עס טוט באַנק אַ שפּילער יוד אַ פעטער, אַזעלכער, וואָס זאָגט קיינמאָל נישט קיין גוט וואָרט, נאָר מע ווייסט דאָך, אז ער איז געטריי, און מע פּילט זיך לעבן

אימ געשיצט... און אויב דער מאליאסניק פונעם הויז אונטערן בלעב, וואָס ארויס דאָרפ, האָט שטיף און באַטאָמיק כאַטק געמאַן.

אבע האָט אלץ געקוקט אַנטקעגן צום קליינעם וועלדל, וווּהינ מע דערנענטערט זיך. הויב איבערן וועלדל האָט איצט נאָך ליכטיקער ווי פריער געשניט די לעוואָנע. אונטן, צווישן די ביימער, האָט זיך גע- האַכט, לויפט אַרום עפעס אַ שטאַרק רוימלעכס און רירעוודיקס, ווי אַ קליין ציטעריק פּינערל, נאָר אַ קאַלטיס, ווי דאָס פרעסמל, וואָס שטאַרקט זיך איבן דער שפּעטער נאַכט אַרײַן, ווי די קאַלטע שניט, וואָס גיבט זיך פּונ אױבן, פּונ דער לעוואָנע. וואָס מער מער מע האָט זיך דערנענטערט, אלץ מער האָט זיך עס אָפּגערוקט, אָט דאָס קאַלטע רירעוודיקע פּינערל. אבע האָט זיך איבן דעם אינגעקוקטן, ביז ער האָט שיר-שיר אָנגעהויבן הרימלען. מע איז שוין געווען גאָר טאַענט לעבן וועלדל, און פּלוצעם האָט אבע, זיצנדיק אפּן וואָגן, זיך אַ וואַקל געמאַן און דערפילט אַ ציטעריקן גרויל. ער איז טיף איבן זיך נאָך אלץ מיט אלע כושימ געשלאָפּן. אימ האָט זיך געבאַלעמט: איבן אָנהייב וועלדל אפּן ליידיקן אויסגעהאַקטן אָרט, צווישן די וואַרצלען, וואָס געלן זיך אַנטקעגן דער לעוואָנע, וואַרפט זיך איבער אַ שאַטנדל פּונ איינ אָרט אפּן צווייטן, און אַ געשטאַלט, ווי איבן אַ קליידל, אַ מאַדנע גרינגס און שוועבנדיקס, טוט דאָרט אַ יאָג באַרוועס, מיט אַ קינד אפּ די הענט, שווימט ארויס פּונ צווישן די ביימער, וואָס איבן איינ זיב, און פאַרשווינדט גלייך צווישן די ביימער, וואָס אַנטקעגן.

— טפּרו! — האָט אבע, אופּטאַפּנדיק זיך, פּלוצלינג אָפּגעשמעלט דעם וואָגן און איז געשווינד אַראָפּ פּונ דער פּור.

— וואָס איז? — האָבן דערשראַקט, ווי פּונ שלאָפּ, ואַ פּרעג געמאַן ביידע פּרעמדע. — וואָס האָט געטראָפּן?

נאָר אַרום און אַרום איז געווען שטיף. די לעוואָנע-שניט האָט זיך געאַסן פּונ אױבן אפּן וועלדל, און איבן דער גאָרער טיף פּונ וועלדל —

נישט קיין מינדסטער שאַרב אפילע, נישט קיין פניער און נישט קיין ריר פונ א בוימ אָדער פונ א צווינג. אבע האָט אָקאָרשט איצטער אופגעוואכט. ער האָט זיכ ארומגעקוקט.

— ניין, גאָרנישט... — האָט ער געענטפערט.

און, פארגייענדיק פונ פאָרנט פאר די פערד, האָט ער געמאכט אזא אויסזען, גלייכ באמ שפאנ האָט זיכ עפעס צעריסן און ער פארבינדט שטארק מיט קויעכ און מיט א סאכ קניפן, קעדיי עס זאָל מער נישט פלאצן. ער האָט פלוצלינג דערפילט, אז מיט די צוויי, וואָס זיצן אפן וואָגן, איז ער ווי פונ לאנג שוין זייער היימיש — דאָס זינגען נישט די פארשוניגען פונ זינג שטיפפאָטער, וואָס ער פלעגט פירן, און די פור אליין איז אויב עפעס גאָר אַן אנדערע — זי איז קיינעמס נישט און זי איז אלעמעס.

— א בראנד אין זיי, — האָט ער געזאָגט, — היצלעס, א? — אָט יענע, וואָס אין דאָרפ... מירן גיין אפ זיי, א? מירן גיין אפ זיי מיט אונדזער גאנצן פאָלק.

IV

אפ מאָרגן אינדערפרי.

רויטער שטאָפּ האָט הויכ אפן שטיבל פונ שטאב געפלאַמערט פונ גאנצפרי אָן, ווי א פרישער קימפעט-פאָרהאנג זיכ געווינטלט מיט אָן א שיר קנייטשלעכ אין די קנאקנדיקע כוואליעכלעכ, און אין יעדן קנייט-משלע א פרייד:

— אן עק צום שטיין.

אנטקעגן, אין גרויסן בלאַטיקן הויז ארום די פארקאזארמעשע שטיבלעכ, וווּ מע רויניקט די קאזיאָנע פערד, האָט ארומגעבלאָנדזשעט אבע.

ארומגעבלאָנדזשעט שלעפעריק גאָכ א קורצע גאנצפרויענדיקן דרימל,

געשטאנענ היימיש, ווי אן אַרטיקער, וואָס קאָן גלײַכ מיט אלע ארומיקע
דאָ זאָגן א דייע, און אלץ גייט אימ דאָ אָן נאָכ פיל מער, איידער עס
גייט אימ אָן זײַן קאלע, וואָס דאָרט אינ שטאַט אינ טאַל... צו איר, צו
דער קאלע, איז שוין עפעס אזוי ווײַט. פיל ווײַטער, ווי סע האָט זיכ
געדאַכט. נאָר אימ, אכענ, ארט עס נישט.

אבע האָט שטייענדיק אזוי געשפּיגן זויערלעכ און ביזן. אינ א
ווײַטן ווינקל איז א הירטל קאזיאָנע פּערד געשטאַנען מיט פּאַרשמאַל-
טע, הרימלענדיקע אויגן, זיכ גענעצט סײַ באַטאָג סײַ באַנאַכט אפּן
רעגן. צו דרײַ פּונ אָט די פּערד האָט אבע געהאַט א נאָענטע שניכעס:
איינס איז געווען א קליינס, א פּאַרזשמורעטס, דעם יודישן שמירס פּונ
הינטער דעם דאָרפּ באַם ווײַטן טראַקט, און צוויי זײַנען געווען דעם
סטעלמאַכס: גרויסע, מיט שטאַרק קורצע, אייביק צאַפּלענדיקע עקן,
מיט אָפּגעשוירענע פּאַרמוליעטע העלדזער און מיט דאַרע שטעקנדיקע
קלובעס. אבע האָט אפּ זײַ געקוקט אומעטיק, ווי אפּ יעסוימיכ.

— שטיי, דו!

מיט א בייזלעכן פּאַנפּע האָט ער זיכ אָנגעבוײַגן צו איינעם פּונ די
פּערד, אימ באַפּרײַט א פּאַרפּלאַנצערטן פּוס פּונ שטריק און נישט
געשלאָגן מיטן פּוס איבן בויב, ווי עס קומט אינ אַזעלכע פּאַלן.

קוקנדיק פּאַרטראַכט, האָט ער שוין געפּילט, אז אויב אלע אנדערע
פּערד, וואָס דאָ אינ הויפּ, זײַנען אימ פיל מער אייגן, ווי די פּערד פּונ
זײַן שטיפּטאַטן יעכזעל-מוישע. אויב ער האָט צו זײַ, ווי אלע מענטשן
דאָ אינ פּאַלק, זייער א נאָענטע שניכעס.

— אבע, — האָט אימ פּונ הינטן גערופּן זאזולי, — גיי! מע רופּט

דיכ אינ שטאַב ארײַג, אבע!

אבע האָט זיכ אהינ אוועקגעלאָזן מיט א באַשעפּטיקט פּאַנעם פּונ
א שומעפּ. ער האָט געוויסט, אז אינ שטאַב זיצן נאָכ אלע פּונ פּאַרטאָג
אָן, פּאַרזאַמלט ארומ גריטשקאָן און ציטרונען, וועלכע ער האָט נעכטן

אינן אַוונט אַרויסגעראטעוועט. ער, אבע, איז דאָ פונקט אזא כאַשעוו,
ווי זיי.

אינן שטאב האָבן אלע שמויבלענדיק זיך געצויגן מיט אַ פאַנעם פון
נאָך אויסהערן אַ לאנגע, אָנגעלייגטע מניסע.

— ואבע, — האָט מען געזאָגט, — דעם ערשטן פּאָיאָק!

— מאָלאָדיעצ!.. — אבע!

אבע האָט געקוקט ברויגעזלעך, ווי גלויב עמעצער וויל אים דאָ

זאָגן:

— האָסט דאָך גאָר געוואָלט נישט מער, ווי צו דינן קאלע, האָסטו

דאָך געוואָלט.

ער איז געווען גרייט צו ענטפערן:

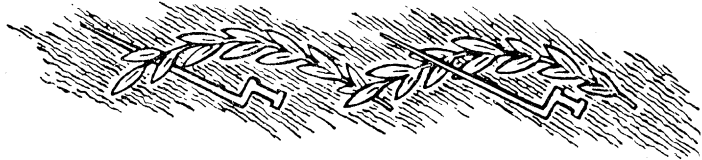
— איז וואָס זשע, אז איב האָב געוואָלט, איז וואָס?

ער האָט געקוקט מיט נישט-גלויבן אפן פּאָיאָק.

— איז ווען גייען מיר מיטן פּאָלק אפן דאָרפ?.. — האָט ער אַ

פרעג געגעבן. — אפ לייטשינאָווקע, הייסט עס, ווען גייען מיר?

1923

באמ טעלעפאָן

I

עבן גרענעצ-פּאָס, באַמ ברעג פּונ געדיכטע זומפיקע וועל-
דער, שמייט א יודישע קרעטשמע.
אינ קרעטשמע האָט דער ג-סקער פּאָלק אופגעהאנגענ
א פעלד-טעלעפאָן.

דעם טעלעפאָן היט דער רויטארמייער פּיאָדער זאזולי. די האָר אפ
זינג קאָפּ — בלאַנד, ווי ווינסער לֵינג, — זינגענ שיטערלעכ. זינג נאָז איז
קלייב, גאנצ פאדיסנ. זינגע העלע אוינג פארטראסטנ זיב אָפּט, אונ
דענסטמאָל הערט זינג נאָז ניט אופ אונטערצוהייבנ נאָב זיב אלצ העכער
אונ העכער די אייבערשטע ליפּ.
זאזולי פילט זיב דאָ באלעבאָס.

באמ דידנ אינ טעלעפאָן זעט ער אויס פאראקשנט, בייזלעכ-געטרונ
אונ זאָנט אָפּט מוסער דעם ווינט פּאָסטנ, צו וועלכנ ער קלינגט.

איך דער רויטער ארמיי האָט ער צוביסלעך זיך אויסגעלערנט
לייענען א ציטונג און ביכלעך. פונדעסוועגן איז אימ פונ אמאָל
פארבליבן די געווינהנט זיך אָפצושטעלן פאר יעדן אָרט, ווו עס
פלעקן זיך געדרוקטע אויסזעם, און לייענען זיך בנוונט אפ א קאָל, אזוי
אז אלע דורכגייער זאָלן זיך אָפשמעלן און קוקן מיט ווונדער סוף אפ
אימ סוף אפ די ווערטער, וואָס ער לייענט.

ריידן רעדט ער מיט א האַלב-רוסישער, האַלב-אוקראַנישער
שפראַך. די רוסישע ווערטער האָבן צו טאָן מיט רעוואָלוציע-זאכן און
זינען אימ צוגעקומען אין נ-סקער פּאָלק, ווו יעד דינט שוין אריבער
צוויי יאָר צווישן מענטשן פון פארשיידענע נאַציעס; די אוקראַנישע
ווערטער האָבן צו טאָן מיט פּעלד און וואַלד און מענטשלעכע שטייגער
און זינען אימ פארבליבן פון דער היים, פון הינטער כאַרקאָוו, ווו ער
איז געווען בא א פּאָרעז פרוער א פּאַסטעך, דערנאָך א פּאַרעבאָק און
א קומשער. זינען כקירעס הייבט ער שטענדיק אָן מיט די ווערטער:
— פרימערנאָ, זנאַמאָ...

איך דער רויטער ארמיי פילט ער זיך וואָגיק-געשעצט, וויל ער איז
איך איר פון די ערשטע, באזונדערס איז ער פון די ערשטע אין נ-סקער
פּאָלק, דורכגעגאנגען מיט אימ אלע פּראָגנאָס, קעסידער צוגעצויגן צו
זיין טייל נייע מענטשן, זיי באארבעט בעדייש און געשווינד:

— פרימערנאָ, זנאַמאָ, הער נאָר אויס, כאווער: נישטאָ בא אונדו
די אמאָליקע עלטסטע. עמעס צי נייג? ביסט דיר אלייג, הייסט עס,
א סאָלדאט און קאָנסט ווערן קאָמאנדיר — ביסט א רויטארמיער,
הייסט עס!

די ציט:

עס גייען שלאכטן מיט פריציש-פּוילישע לעגיאָנען.
פון אָנהייב האָט דאָ נאָענט אייניגעמ מיט אנדרע זיך געשלאָגן
דער גאַנצער נ-סקער פּאָלק. צוזאמען מיט זאזלין האָבן דעם פּאַסטן

ארום דער קרעטשמע געהיט נאָכ אכט רויטארמייער. די נאָענטע זומפיקע רוישנדיקע וועלדער, פול מיט ריטמ פון אַן אופגעבויעטן יאמ, האָבן געהאט אויסבאהאלטן אין זיך אלערליי איבערבלייבעצן פון געוועזענע באַנדעס, וואָס באַרויבן יעדן דורכפאָרנדיקן פארדומפן-פּינפנדיקע ווינטן פלעגן אָפט צו פארנאכט-צו דערטראָגן פון דאָרט אָפגעשוואכטע געשרייען, פול מיט נאָגנדיקן שוידער, און איז דער ברודיקער קרעטשמע כאַמ הוילן טיש זינען דענסטמאָל געזעסן אכט רויטארמייער, געהאלטן די אָנגעלאָרענע ביקסן צווישן די פיס און געהערט, ווי אין טשאַד, זאזוליס כקירעס, פארוואָס די פּראַנציוזן האָבן גיב פארלאָזט אָדעס און פארוואָס דער ענגלענדער האָט לאַנג גיט געוואָלט אוועק פון ארכאַנגעלסק; — וואָרן דער ענגלענדער — דער ענגלענדער איז דיר גאָר אַן אַ- דער זאכ... —

און ווידער וועגן דעם ענגלענדער:

— Воно тобі не то, що коль-ежели... Кожна ласточка собі „re-rel“...

נאָר אָנהייב זומער זינען די נאָענטע זומפיקע וועלדער געוואָרן פון די פּויליש-פּריצישע לעגיאָנען מער באַדראָעט אפ אַרוםגערינגלט צו ווערן. די אכט רויטארמייער זינען אָפּגערופן געוואָרן צו אַ צווייטן זומטיקן גאַנצן ווינטן פּאַסטן, און איז קרעטשמע כאַמ טעלעפּאָן האָט מען געלאָזט זאזוליס איינעם אליין.

די אַרבעט באַמ טעלעפּאָן האָט דאָ זאזוליס איבערנענומען מיט דער גאַנצער היץ און מיטן גאַנצן ערנסט פון אַ מענטשן, וואָס דערגייט צו אלערליי קענטענישן מיט זיין אייגענעם סייכל. וואָס דארף מען מער? איז, צום בנישפּיל גענומען, אפילו אין דער רעוואָלוציע אליין איז זאזוליס ווי אים דאכט זיך, צו פיל זאכען דערוואַנגען קימאט מיט זיין אייגענעם סייכל.

דעם רויטארמייער פונעם פארבינד-טייל, וואָס האָט אים אָנגעהויבן באווייזן, וויאזוי באמטעלעפאָן ארומצווייגן, האָט ער אָפגעשטעלט גלייב בא די ערשטע ווערטער:

— ס'איז אלץ פארשטענדלעך, כאווער, — האָט געזאָגט זאזולי, — דאָס דאָזיקע-אָ, טעלעפאָן הייסט עס, עמעס צי ניינץ דערסט צו דעם, ענטפערט מען דיר דורך דעם אָפּ, אָ!.. א באטעריי איז פאר דעם, ווי פאר א כודאָבע — קאַרמ. אז איינ באטעריי גייט אויס, שטעלסטו ארניג א צווייטע. באטערייעס לאָז מיר איבער וואָס מער, נו, אונ גענוג... אונ ווייטער איז אלץ קאבאק!

דער טעלעפאָן איז א זאך, וואָס קער צו דער רויטער ארמיי אונ צו דער רעוואָלוציע, דעריבער דארפ מען דאָס היטן. ס'איז נישט קיין לעבעדיקע זאך, עס איז אָבער אויב נישט אינגאנצן קיין מיינט זאך, עס האָט אייגענע ווונטשן.

צומ בנישפיל:

אינ דרויסן בלאָזט נישט קיין מינדסט ווינטל, טאָ ורייד צו דעם שטיי, ווי עס ריינד אלע מענטשן.

אינ דרויסן איז א שטורמישער וועטער, טאָ שרניג אינ דעם ארניג מיט אלע קויכעס, אזוי עס זאָל דיך באשלאָנגן א שווייס.

איינ זאך גאָר:

דאָ אינ קרעטשמע איז א ביסל לאנגווייליק. צווישן יודן האָט

זאזולי קיינמאָל נישט געלעבט אונ פארשטייט נישט זייער שפראך.

די קרעטשמע — זי איז א פוסטע אינמיטן פעלד; זי האָט נישט

ארום זיך קיין איינ שילד, אנטקעגן וועלכע מע זאָל זיך קאָנען אָפּ-שמעלן לייענען.

דער טעלעפאָן איז דעריבער דאָ אינגיכט געוואָרן זאזוליס איינצי-

קער כאווער — עפעס א מינ באזונדערער האלב-לעבעדיקער גוטערברו-

דער, צו וועמען מע קאָן צווייגן עטלעכע מאָל אינ מאָג, ווי צו א גאָענט

פרינטי, אונ אפ א הארציקן כאווערשן לאָשן זיך באַנניס פאַרשמעלן
דער דרויטער ארמיי און דער העוואָליוציע. ס'איז מער נישט, וואָס אז
מע שמעלט זיך זיי פאַר דורכנ טעלעפאָן, דערקענען זיי דיך נישט אזוי
גרינג פונע נעכטן — ווי א טויבלעכער מאַן, וואָס האָט אַ געשלאַנגענעם
זיקאַרן און דערפרעגט זיך אלעמאָל פונסנני:

— א?.. זאָג קלאָרער: ווער דערט?

אלעמאָל, ווען מע גייט צו צום מעלעפאָן, האַרפּ מען אימ אפּסנני
אַנדרייען. עס דערהערט זיך אַ קלאַנג:

— דזשיב! דזשיב!

און דאן שרײַט מען צו אימ אַרײַן גלײַך אײַן אויער:

— באַמ טעלעפאָן בין איך, פּיאָדער זאָולײ! פּאַסטן נומער 3...

וואָס אפּ דער הונדערט מיט אײַנער וויאַרסמ!..

און נאָך שרײַט מען צו אימ אַרײַן:

— שפּיל!.. נישטאָ קײַן גײַס!.. שיקט עסן!..

איצט איז שױן אַ פּאַר וואָכן, זײַט זאָולײ היט דאָ דעם טעלעפאָן.
ער שלאַפּט לעבן אימ אײַן ווינקל אײַן זײַן קױסיקן שינעל. ער שיסט
אלע באַנאכט אַרום דער קרעטשמע, קעדיי מע זאָל וויסן, אז דער
פּאַסטן איז באַוואכט. ער לײענט פונע לאַנגווייליקייט די קױסיקע שטיק-
לעך פּאפּיר, וואָס ער רײסט פונע אַן אלטער צײַטונג צו פּאַרדרייען
מאכאַרקע, און פּילט אַ באַדערפעניש זיך אַרײַנצולאָזן מיט עמעצן אײַן
אַ כקירע, אַ שמועס פּאַן מיט אַ האַרעפּאשנעם מענטשן מיקויעב דעם,
וואָס הײַנטיקע צײַטן איז דיר נישט האָס, וואָס „קאַל-יעזשעלי“, און
מיקויעב דעם, וואָס באַמש די רױטאַרמיער זײַנען פונדאנעט אַוועק צו
אַן אַנדערן גאַנצ ווײַטן פּאַסטן, זײַנען זיי פונדעסטוועגן געבליבן
גאַנצ געטרײע כאַוויירימ, און — אַנו... זאָל נאָר עמעצער אַרום אימ
פּרווון פּאַן עפעס ווי נישט באַדאַרפּ צו זײַן, אײַן באַלד אײַנס און

צוויי — צומ מעלעפאָג... און טאקע דערפאר טאָר ער, זאזולי, דאָ נישט דרימלענ און דארפ דינענ געמרני איר, זינ אייגענער זאכ — דער רעוואָלוציע.

בא זאזולינ זינענ שטענדיק גרייט די ווערטער, מיט וועלכע ער וואָלט דאָ מיט פארגעניגט אָנגעהויבט אינצוטוישנענ:
— יעדערנ ווילט זיכ לעבנ בעסער, יעמעס. צי ניינ?

נאָר טאָמער, ווענ ער הייבט דאָ אָן זינ בקירע, בלויבט אלע אינ קרעטישמע ווי טויבלעכ און קוקט אימ אָן מעשונע מיט מעמפע אויגנ. און נאָכדעם, אז ער גייט אוועק איינער אליינ אינ קיב ארנינ, שרניט מענ, ווי טאָמער, זייער בייזלעכ אפּן איינציקט אונטערוואקסנדיקט מיידל, וואָס איז דאָ, ווי עס זעט זיכ, אי א קרויווע אי א דינסט אינ שטוב:

— זעלדע! אווו וויז דיר דער קאָפּ? זעלדע!..

— וואָס האָט מענ דיר געהייסנ טאָג... זעלדע!?

אונ הייסנ הייסט עס:

— פארוואָס גייסטו אימ ניש נאָכ אינ קיב? כאפּ א קוק, זעל-

דע!..

כאָטש אליינ וויז מענ שוינ צו אימ צוגעווינט און מע פּאָנפעט צווישנ זיכ, גלאָצנדיק די אויגנ קלוימערשט צומ באלקנ:

— ער איז אן אָרנטלעכער.

— עס מעג ליגנ לעבנ אימ גאָלד.

און נאָכ פּאָנפעט מענ:

— גלייבט אינ די רויטע, ווי אינ ציילעמ.

— אז די רויטע אליינ האָבנ נאָר וועגנ אימ געזאָגט: „אימ גלייבנ

מיר. אינ דער רויטער ארמיי איז ער איינער פונ די ערשמע“.

— וואָס קלערסטו?.. אוואדע וואָלט מענ פרני אָפּגעמעמט, ווענ

נאָט געמט אימ צו פונדאנענ.

II

פאראן אין קרעטשמע:

און אלטער קליינווויסקיקער זיידע, וואָס הערט שלעכט און שמעקט שלעכט — א וויסינקער זאָקן מיט געשוירענע וואַנצעס און מיט ציטערדיקע אונטערגעבראָכענע קני. ער קלעמערט אלע פּאָג אפ א בענקל דעם זיינער אָנצונען, קוקט ארניט אין א לועכ און ווארט:

אז עס וועט קומען איינער א מאַנעס, וועט ער פאסטן.
זינט אייניקל איז עס זעלדע — דאָס אונטערדוואקסנדיקע מיידל מיט די געדיכטע שווארצע האָר און מיט די גרויסע שונקל-גרויע אויגן. אירע עלטערן האָט מען געהארגעט ערגעץ אין א פּאָגראַם. אהער איז קרעטשמע האָט מען זי ארנינגענומען קלוימערשט פאר אן אייגן קינד, נאָר מע ארבעט מיט איר מער, זוי מיט א דיגסט, וואָרן זי איז דאָך אן אייגענע.

פאראן זינעט אויב איז קרעטשמע:

מיטליאַריקע מאנ-און-ווייב, וואָס האָבן קיין קינדער ניש. פאר-גרעכטע, שטילע, טיפ אריינגעטאָנענע איז זייער קרעטשמעדיק לעבן און אינעם היפשן באאדבעטן שטיק ערד, וואָס הינטער דער שטוב. זיי קוקן דערשלאָגן און ווארטן אפ בעסערע צייטן:

זינט די רויטארמייער האָבן בא זיי אין שטוב אופגעהאנגען דעם טעלעפאָן, איז געוואָרן אויס גרויסע פארדינסטן — דאָ ארום האָבן אופגעהערט פארבייזופאָרן מענטשן, וואָס גאנווענען די גרענעץ דורכן פּראָנט, און האָבן אופגעהערט צו צאָלן פאר „סאמאָווארן“, פאר „אָנווארעמען זיכ“, פאר נעכטיקן און פאר עסן.

אָפּשטאַל זיצט זיי דאָ זייער פארזאָרגט כאמ טיש — דער קרעטש-מער און די קרעטשמערקע. זיי ווארפן פון דער זינט ביזע בליקן אפ אזוליני, וואָס רעדט אין טעלעפאָן. אז אזוליני בלויבט שטיל, הערט זיי

גלגל אופ צו אַרירן צווישן זיב אפ זייער פרעמדן לאַשן. זיי זיפצן.
און בלוז פון דעם, וואזוי די אונטערואקסנדיקע פארהאָרעוועטע
זעלדע, וואָס געפינט זיב דאָ בא דער זיב, קוקט דאן אפ זיי און אפ
אימ, זאזולי, — בלוז פון דעם שטויסט זיב זאָן זאזולי, אז דאָס האָבן
דער קרעטשמער מיט דער קרעטשמערקע גערעדט וועגן אימ און עפעס
ניש צו גוטן גערעדט.

— דאָס דאָזיקע-אַ, — האָט זאזולי איינמאָל אינ אזא פאל א ווינק
געגעבן אפן אפארט, — טעלעפאָן הייסט עס, עמעס צי ניין?
ער האָט עס געטאָן אומיסטן, קעדיי לאָזן צו הערן די באלעבאטימ,
אז אי ער איז זיי קיין סוינע ניט אי ער האָט קיין מוירע ניט, וואָס
זיי רירן האָרט אפ זייער אומפארשטענדלעכער שפראך צווישן זיב.
— טעלעפאָן רופט מען עס, — האָט ער דאָס אלץ ארויסגעזאָגט,
נאָר א ביסל אפ א פארשטעלשן אויפן, — א קלוגע זאכ איז עס... צו
דער רעוואָלוציע קער עס... עס הענגט זיב ישטיל אפ דער וואגט, ווי
א סמאטיקל, און אליין הערט עס... אלצדינג הערט עס... אוי, האָט
עס אן אויער! אפ הונדערט שויונט מנילן הערט עס...

דער קרעטשמער מיט דער קרעטשמערקע האָבן זיב דורכגעקוקט.
— ט'האָסטו, — האָט ווי מיט פרעמדע ליפן געזאָגט די קרעטש-
מערקע, — ט'האָט ער זיב צעדאבערט...

— זאָל ניט זינג דינג אייסעק, — האָט דער קרעטשמער אָפגעבלאָזן
מיטן מויל א פליג פון שייש, — ער מעג אזוי דאבערן ביזן עלעפ
האישוי...

זאזולי האָט ניט פארשטאנען קיין איינציק וואָרט. ער האָט בלוז
געפילט, אז דאָס, וואָס ער האָט געזאָגט, ארט זיי, און טאקע דערפאר
ניט אופגעהערט צו לויבן דעם טעלעפאָן:

— גייסט צו אימ צו, טוסט נאָר א דריי, און שווי, פארטיק!
קאָנסט דורכ אימ ארננרירן גלגל אינ דער רויטער ארמיו, גלגל אינ

דער דעוואָליציע אַרײַנ, גלײַכ קײַן מאָסקױע אײַן סאַמע קרעמל אַרײַן
און גאַב ווײַטער — צו אַלע „פּראָלעטאַרי ווױסעכ סטראַנ סאַיעדינג-
טײַעס!“ שרײַסט אײַן דעם אַרײַן: „מיר דאָ, רױטאַרמײַער, זײַנען אײַן
געפאַר“, שיקט מען דיר אַהער אַרויס גאַנצע פּאַלקנ אפּ הילף. אײַ, ס'איז
א קלונע זאַכ! ס'איז אונדזער רױטאַרמײַשע זאַכ — צו דער דעוואָלי-
ציע קער עס.

— א בעהײַמע בעצורעם פּערד! — האָט געבורטשעט די קרעמש-
מערקע.

— דו, דורענ אײַנער, — האָט זי געזאָגט צו זאָלײַן, — אײַן אױס-
לאַנד, זאָגט מען, אײַז נישטאָ קײַן שטוב, עס זאָר דאָרט ניש זײַן קײַן
שעלעפּאַג.

— מעגלעכ, — אײַז דערופ אײַנגעגאַנגען זאָלײַן, — קאָן זײַער שײַן
זײַן. גאָר אונדזער שעלעפּאַג אײַז און אַנדערער. וואָס מע קאָן דערהערן
אפּ אונדזער מעלעפּאַג, וועט מען אפּ יענע שעלעפּאַנען דערהערן א
מאַקע.

— זוער שטוב, — האָט דער קרעטשמער זיכ געבייזערט אפּ זײַן
יודענע, אַלעמײַ קלײַבט זי זיכ באַנײַם ענטפּערן.

מאַן-און-ווײַב, האָט זאָלײַן געזען, בלײַבן זיצן מיט אַראָפּגעלאָזטע
קעפּ, און נאָר דער יונגער פאַרהאַרעוועטער זעלדען, ווי אײַם האָט זיכ
געדאַכט, געפּעלט עס — אײַרע גרויסע טונקל-גרויע אױגן ווילן אָנהײַבן
שמיכלען און זוכן און אָרש, ווי זיכ אײַנײַנעם מיטן שמיכל אױסצובאַ-
האַלטן.

בא דער קרעטשמע האָט מען אײַן יענע טעג קײַנעם ניש געזען,
אכוצ דעם געוועזענעם קאַצעו יאַנקל דעם גראַכנ, וואָס אײַז מאָבילײַזירט
מיט זײַנע פּערד-און-וואָגן אפּ פאַנאַדערצופירן פּראָוויזיע צו די
פּאַסטנס, און קוקט מיט שילטנדיקע אױגן, ווי גאַרוואָס נאָכ א בײַזן
שלאַפּ.

ער איז יטענדיק אינ קאס. פערד האָט ער געקויפט, קעדיי צו פירן לעבן פראָנט פארשוניענע צו דער גרענעצ, און איז צוליב דעם געוואָרן אויס קאצעוו — אוואדע גיט צוליב ארומפירן עסן צו די פּאַסטנס האָט ער זיי געקויפט.

ווי נאָר יאנקל פאָרט צו צו דער קרעטשמע, לויפן וואָלד צו אימ ארויס מאן-און-זויג און דערפרעגן זיך, ווי בא גאָטס א נאָווי: — מע פאָרט איבערן פראָנט צו דער גרענעצ?.. א? יאנקל... דער געוועזענער קאצעוו איז אויסערלעך קאלט. ביז זינגע אינ אימ אינווייניק די קישקעס. ער בורטשעט, גיט אומקונדיק זיך: — צי מע פאָרט?.. ווי דען זשע? מע פאָרט צו ביסלעך. — אלע מאָג, יאנקל?.. יאנקל קוקט זיך נאָך אלץ גיט אומ, פאָרעם זיך אינ וואָגן און זיפצט:

— און אז מע פאָרט א טאָג איבער ווא טאָג, איז שלעכט?
— מיסטאמע מיט אן אנדער וועג פאָרט מען, א?.. יאנקל?
— נו, יא... גיט דורכן הימל, פארשטייט מען... דורכ דער קוידענער קרעטשמע פאָרט מען.
— מיסטאמע פול און פיל מיט געסס די קוידענער קרעטשמע?
יאנקל באטראכט די ירעדער בא זינג וואָגן, נעמט אָן א פולע ברוסט מיט לופט און ענטפערט אלץ קלאָד — זאָל כאָטש אויב בא די באַלע-באמימ פונ דער קרעטשמע פלאצן די האַל:
— מע צעצאָלט זיך דאָרט מיט גאָלדענע פינפערלעך.
— פארוואָס זשע גיט דורכ אונדזער קרעטשמע, א?.. יאנקל.
— דורכ אַינער קרעטשמע? — יאנקל זינטלט זיך פוננובטנס אפ זאולניג. — איר האָט דאָך דאָ בא זיך אָט דעם אומגליק...
— ער איז דאָך שוין נאָר איינער אַליין, יאנקל.

— סע גאָרנישט, וואָס ער איז אייגער, — ער האָט לעבן זיך דאָס-אַ...
וואָס מע דרייט און סע קלינגט.

— ביכלאָל... וואָס זאָגט מען אין שטאַט? וא, יאנקל? — מע ווינקט
אין זאזוליס זינט. — זיי זועלן נאָך לאנג בלייבן?.. אומעטומ, זאָגט
מען, איז דאָך שוין ארײַן דער גרויסער דאשעק*.

— נו, זעט איר דאָך, אומעטומ יא, און יא אונדז ניט...

— א שמאלץ-גרוב געווען אונדזער קרעטשמע... וואָס זשע וועט
איצט זיין, א?.. יאנקל...

— ווער ווייסט...

וויטלעכס מאָל נאָך יאנקל דעם גראָבנס אוועקפאַרן זיפצן מאַן-
אונ-ווייב אין קרעטשמע, זוי וגלייב זיי וואָלטן נאָרוואָס האָבן באַגראָבן
זייער איינ-און-איינציק געראָטן קינד. זיי ריידן צווישן זיך אפּ דער
אומפארשטענדלעכער שפראַך, וואָס גיסט זיך צונויף אין זאזוליס
אויערן אין איינ לאנג קלאנג:

— מיר-דיר-וויר-גיר.

דער באלעבאָס פונ קרעטשמע, קעדריי זינט ווייב זאָל אימ ניט
עסן און קעדריי ניט צו הערן, ווי זאזולי גוואלדעוועט איינ מעלעפאָן,
גייט אוועק זיך פאַרפלען אין שמוביקן האַלב-מונקעלן שפּיטלעך און
פארבלייבט דאָרט לאַנגע שאַען. די קרעטשמערקע רעדט דאן צום
אלטימטשקן, האַלב-אוינערבאַטלדיקן שווער און עס קומט אויס, אז
אויב איימ עסט זי, ווי אַ וואָרעם.

זאזולי ווארפט אפּ זיי זיטיקע בליקן, ביים ער פאַרדרייט אַ ציגאַר
פונ מאַכאַרקע. אימ דאכט זיך אלץ, אז דאָס, וואָס זיי ריידן דאָ צווישן
זיך, איז ניט גוט פאר דער רעוואָלוציע, פאר דער רויטער ארמיי, וואָס

* גרויסע דאשעקעס האָבן געטראָגן פּוילישע לענזאָגערן.

האָט אײַם דאָ געלאָזט באַם פּאַסטן, אונ אז ער, זאָלײַ, איז דאָ עפעס
שולדיק, וואָס ער דערלאָזט עס.

כּוּצ דעם, האָט ער אַ קאַפּל פּאַרדרום. ס'קומט אױס, ווי דער גאַנצער
נ-סקער פּאַלק, די גאַנצע רױטע ארמײַ האָט אײַן זאָלײַ ווי האַלב
פּאַרנעסן. צו אײַם, אהער אפּן פּאַסטן, האָט מען די לעצטע צװײ טעג
אַנגעהויבן זײער זעלטן צו קלינגען, ווי גלײַכ מע האָט דאָרט עפעס
שטאַרק קײן צײַט נײַט. אָדער עס מאַכט זײַ, מע קלינגט צו אײַם אָן
אופּהער, נאָך רײדן דערבײַ רעדט מען נײַט. עס קומט אױס, ווי דער
טעלעפּאָן וואָלט קלינגען פּונ זײַ. פּרױער פּלעגט דאָ אָפּט דורכפּאַרן
און זײַ אָפּשטעלן אַ רײטנדיקער קאַנטראָל-טײַל, ס'פּלעגט פּונ מאָל
צו מאָל בײַבלאַל דאָ אַרום דורכגײן פּאַרשײדענע טײַלן. אײַצט זעט
מען קײנעם נײַט.

קעדיי אױסצובאַהאַלטן זײַן אומרױקניט, מורמלט ער פּונ מאָל צו
מאָל אױסמײַטן, קעדיי די ארומיקע זאָלן הערן:

—הײַסט עס... עס גײַען שױן גרױסע וּשלאַכטן... מע וועט שױן
באַלד דערפּילן אױב דאָ...

ער פּאַרבאַנדזשעט פּונ צײַט צו צײַט צום באַלעבאָס אײַן טונקעלן
שפּיטלעך, געפּינט אײַם דאָרט אַ פּאַרשײבטן באַ דער רעשעטע.

— דו, באַלעבאָס, פּרוּוט ער צו אײַם אַ דעד וּטאַג, — אַרבעטסט?..
נו, אַרבעט, אַרבעט... מײַר באַמוען זײַכ פּאַר אַלע, וואָס אַרבעטן, עמעס
צײַ ניין? מײַר פּאַרטראַכטן דאָס דאָזיקע-אַ אַזױ: דאַרפּט דײַר, לאָמײַר
זאָגן, האָבן דאָס יאָר דרײַסיק קאַרעצ ברויט, איז האָב דײַר פּונ דער
ערד דרײַסיק קאַרעצ, און די אײַבעריקע קאַרעצעס זײַנען אַלעמענס,
וואָרן די ערד איז אַלעמענס, אַזױ פּאַרטראַכטן מײַר עס... אָט אײַכ, אַ
באַטראַק געווען, געאַרבעט אפּן פּאַרעצ, הײַסט עס, און דאָס וועט מער
נײַט זײַן. אַזױ זאָגן, הײַסט עס, מײַר — באַלשעוויקעס. לענין, הײַסט

עס, זאָגט אזוי, און איך, זאזולי, זאָג אויך אזוי! הייסט עס: אזוי איז
עס און אזוי בלויבט עס.

נאָר דער פארשטויבטער קרעטשמער איז די לעצטע טעג מער בייז,
ווי פרויער, און האָט אזא אויסזען, גלויב ער טראכט וועגן זאזולי:
„רייד, רייד... רייד צו דער וואנט“.

זאזולי ווערט גאָט מער אומרוק. ער קערט זיך אום צוריק איב דער
קרעטשמע און זיצט דאָרט ביז פארנאכט באמ הויכע טיש, זיצט מיט
א שפיל לידל צווישן די ציינ, שפארט דעם קאָפּ אפּן עלנבויגן און
פרוויט צולעצט אַנטזינגען מיטן אלטיששקן, וואָס הויקערט זיך
אנטקעגן אפּן סאָפקעלע:

— נו, אי טשוראק זשע טי, דיער! — וויל ער דעם אלטן לעבעדיק
מאכט. — אנדערע אלטיששקע אפּ דינן אָרט, טרעפט, האָבן שפארק לויב
אלערליי ניט געשטוינגענע און ניט געפלויענע מינסעס צו דערציילן.
וואזוי א באש בראט האָט זיך אמאָל שווער געלעבט קאָן מען פונ זיי
הערב, צי, אשטוייגער, וועגן יודן, לאָמיר זאָגן, וואזוי די פּאַפּעס האָבן
וועגן זיי דאָס און יענע אויסגעטראכט און גערולט דאָס פּאַלק. און
דו, זנו מיר מויבל, אלטיששקער, זיצסט, קוססט מיט די אויגן און
שווינגסט, אזש יא גורגעסט, האָב קיין פאריבל ניט, גייט פונ דיר... אָט
מיר, וויטארמיער, איינס און איינס... מיר האָבן אָנגעהויבן, אזוי צו
זאָגן, מיט אונדזערע צען פינגער, קיין רעכטע ביקס צו שייסן אפילע
ניט געהאפט...

נאָר דער אלטער ציטערט אלץ אָן אופהער מיטן קאָפּ, ווי אפּ זאָגן:
— ניין, ניין, ניט מאסקימ, ניט מאסקימ...

און אז זאזולי גייט נאָכדעם ארויס איב קיב, שרניט ער צו זעלדען:
— גיי שוין... גיב א קוק איב קיב!..

זעלדע ווערט דענסטמאָל צערייצט. זי ענטפערט עפעס בייזעהייט,
און עס באקומט זיך, ווי זי וואָלט זיך פאר איב, זאזולי, אַנטגעשטעלט.

אז מיט דער פארהאָרעוועשער זעלדענ קריגט מען זיך אינ
קרעמשימע — דאָס האָט זאזולי שוין ניט איין מאָל באַמערקט. באַזונ-
דערס זידט אָפּ זעלדענ די קרעמשימעדקע, באַשש דאָס מיידל טוט אלע
שווערע אַרבעטן סײַ איינ שטוב, סײַ אינ הויפּ בא די בעהיימעס, סײַ
אינ שפּיטלער. דאָס ברענגט זאזולי, ער זאָל באַנען וועגן די
באלעבאטימ פונ קרעמשימע טראַכטן ניט צום גוטן. איינמאָל, אומ-
קערנדיק זיך מיט דער ביקס אינ האַנט פונ אַרומגיין דעם פּאָסטן, האָט
ער געטראָפּן זעלדענ אינ ברודיקן הויפּ לעבן דער קיב-טיר. זי איז
געשטאַנען אָנגעשפּאַרט מיטן שטערן אָן דער זואַנט אונ האָט געציטערט
מיט די אַקסלען.

— אָט כאַזירימ! — האָט זאזולי באַדראָענדיק געשאַקלט וועגן די
באלעבאטימ מיטן קאָפּ. — אָט הינטישע זינ!

— טי וישעהאָ? — האָט ער אָנגענומען דאָס מיידל מיט ביידע
הענט פאר די אַקסלען אונ זי אויסגעדייט צו זיך.

דאָס מיידל האָט אָפּ אימ א קוק געטאָן מיט אירע גרויסע טונקל-
גרויע אויגן. אירע געדיכטע, שוואַרצע האָר זינען געווען ביז גאָר
איבערגעטריקנט אונ איר פּאַנעם ביז גאָר נאָס. אירע אַקסלען, וועלכע
זאזולי האָט באַריט, וואַרעמע — נאָך גאָר יונגע אַקסלען.

— זיי וועלן מיך פאַרמוטשען, — האָט זי א זיפּצ געטאָן.
אירע פאַרשמאָלטע שוואַרצאַפּל האָבן דערבן געקוקט זייער אומע-

טיק אָן א זינט. פאַרטראַכטערהייט האָט זי צוגעגעבן:
— נישטאָ דאָ אפּילע פאר וועמען צו קלאָגן זיך.

— פאַרוואָס נישטאָ?

זאזולי איז אויסגעקומען, אז אינ דעם אלעם איז שולדיק אויב ער,
זאזולי, — ער, וועמען די רויטע ארמיי האָט דאָ געלאָזט, ער זאָל אָפּ
אַלץ אַכטונג געבן. אַרײַנגעקומען אינ שטוב, דערזעט ער נאָך דערצו,
אז עמעצער האָט זיך אָן אימ דאָ געפאַרעט באַמ טעלעפּאָן — דאָס

33* 526

טעלעפאָן-טרניבל געפינט זיך ניט אפן אווערל, נאָר יעס הענגט קימאט
לעבן דער ערד אפן אראָפּגעלאָזטן דרעמל.

— ווער איז? — פרעגט זאזולי און אופגעזאָטענער. — ווער האָט

זיך דאָ געפּאָרעט?

דאָס אראָפּגעלאָזטע טרניבל, דאכט זיך אימ אויס, קלאָגט זיך פאר
אימ, אלעמני מע טוט דעם שלעכטס — מע טוט שלעכטס דער גאנצער
רעוואָליוציע.

— ניט דערוועגן זיך צום טעלעפאָן צוצוגיין! — מאכט ער אָן א

גוואַלד אפ דער קרעטשמערקע אין קי. — איך, זאזולי, לעב נאָך. איך
היט... אונ ביבלאל, מאטערט ניט דאָס מיידל, זאָגט מען צו אייך! מיר,
רויטארמייער, ווען מיר זינען אָפּגעטראָטן אפן דעניקינישן פראָנט,
האָבן מיר יונגע קינדער פונ אנטלאָפּענע גענומען מיט זיך איין די
טעפלושקעס. אפ די פערד אינ די זאָטלעך האָבן מיר זיי צו זיך
געזעצט!

די קרעטשמערקע האָט דאן באניט גענומען זייער בייז צו טראַגערן
אפ איר אומפארשטענדלעכע לאָשן, געגראַגערט אפ זעלדען, אפ איר
מאן, גערויסן פון אימ שטיקער, יער זאָל ערגעץ גיין, עפעס טאָן. די
קרעטשמע איז אפ לאנג באניט געוואָרן פול מיט הייליקע אומפאר-
שטענדלעכע קריגערייען. זאזולי האָט איז אָנגעכאפט א בענקשאפט.
ער האָט סאָפּאָלאָסאָפּ אוועקגעמאכט אפ דעם אלעם מיט דער האנט
און זיך גענומען צוריק צום טעלעפאָן, צום איינציקן גאַנצטן פריינט,
וואָס פארבינדט אימ מיט זיניקע און מיט דער אויסלייזונג, צו וועלכער
עס לעבצט דאָ איצט אייננעם מיט אימ א גאנצע וועלט. מעגלעך, אז
זיניקע האָבן דאָרט איבער עפעס געמוזט איבערלאָזן דעם גאנצ ווייטן
פאָסטן און איבערגיין צו א ניעם, נאָך מער ווייטן. זאָל זיין, אז איין
טעלעפאָן הערט מען ניט מער, ווי זייער א ווייטן, ווייטן, אומקלאָרן

קלאנג, נאָר אויב אָט דער קלאנג איז אימ שטערער און פיל ליבער פון אנדערע גאנצ קלאָרע, אויב צוליב אימ איז קערן לאנג אַפּצושטיין באַמ טעלעפאָן און איב אימ אַרנישרניענ מיט אלע קויכעס:

— דאָ רייד איב, פּיאָדער זאָולי!.. פּאַסטנ נומער 3, וואָס אפּ דער הונדערט מיט איינטער וויאַרסט... ענטפער! נו?.. ענטפער!..

עמעס, זינט מיט זיי דאָרט, וווּ זיי זינגען איצט, אומקומען, אויב טע דארפ, מיט א פאָכנדיקער בלוזער שווערד צווישן הענט מיט אופ-געהויבענע בלוזע שווערדן איז פיל גרינגער איידער צו קאָרטשען זיב איב גרויס בענקשאפט איינער אליין דאָ אפּן פּאַסטנ. טאָקע דעריבער שטארקט זיב אלץ די באַדערפעניש צוצופאַלן צומ טעלעפּאָן; זי שטארקט זיב מערסטנס פארנאכט, ווען דעם אויער באַלעמט זיב א ווייט-לעב שיסן פון האַרמאָנ אָדער א ווייטלעב זינגען ווי פון גאַנצע רויטארמיוישע מאַכעס, באַגלייט מיט שאַלנדיקע טראַמפּייטן. מיט פּויקב און מיט קלאנג פון אופגעצישערטע טאַצן.

גאַנצע שאָען האָט זאָולי געקאָנט אזוי אַפּשטיין אפּ זינג פּאַסטנ באַמ טעלעפּאָן, קלינגען, אַרנישרניען איב אימ די אייגענע ווערטער, ווידער קלינגען און ווידער אַרנישרניען.

זינג געפיל איב יענע פארנאכטן איז טאָמעד געווען, ואו אפּ אימ יאָנט פון אלע זינט א וועלט א רויבערישע, און איב אָט דער וועלט איז ער, זאָולי, פארבליבן איינער אליין. ער רעדט זיב וועגן איר דורכ איב טעלעפּאָן מיט א וועלט א זויבערער און ליכטיקער, א געלטימערטער דורכ אופגעהויבענע הענט מיט בלוזע שווערדן, וואָס האָבן אלערליי רעכט אפּ צו פאָכן איב אלע זינט. צו אָט יענער ליכטיקער און גלוםטיקער וועלט פירן דעם טעלעפּאָנס דראָטן זייער ווייט איבער אומענדלעכע שטרעקעס. אַמאָל ענטפערט מען פון דאָרט, אַמאָל נישט, עס ווענדט זיב אַנעם וועטער און אָן דער אַרבעט, וואָס מע טוט דאָרט.

נאָר פארוואָס דאכט זיך די לעצטע טעג, אז די גלוםטיקע וועלט דער-
ווייטערט זיך פונדאנען אלץ מער און פארגעסט, אז ער, זאזולי, איז
דאָ אפן פאָסטן איינער אליינ?

אַפּטמאָל ווויזט זיך אימ אויס, אז דאָרט רעדט מען שוין ניט מיט
די פּרײַערדיקע קוילעס — עמעצער א פּרעמדער ענטפּערט קאלט, ווי
אפּצעלנעס אומקלאָר, עמעצער שפּאַט... אויב דאָ איז קרעטשמע, דאכט
זיך, קוקט מען אפּ זיין ריידן איז טעלעפּאָן מיט אַפּשפּעטנדיקע בליקן.
שפּעט פּאַרנאכט, ווען ער שרעט אָפּ פּונעם טעלעפּאָן, הערט מען איז
שטוב מיטאמאָל אופּ צו ריידן. מע צינדט אָן אַ לאַמפּ, מע קוקט ניט
איז זיין זיט, און נאָר די יונגע פּאַרהאַרעוועמע זעלדע ווארפט אפּ איט
פּון מאָל צו מאָל אזא בליק, גלויב זי האָט אימ עפעס צו זאָגן. ביים-
לעכווייז, בלויז אדאנק אָט די בליקן, שטעלט זיך איינע איז קרעטשמע
א שטומע נאָענטקייט צווישן אימ און צווישן דעם מיידל.

III

דער קרעטשמער מיט דער קרעטשמערקע האָבן איינמאָל ביז שפּעט
פּאַרנאכט זיך געפּאַרעט מיט עפעס איז שפּיטבלער. דער אויווערבאָטל-
דיקער זיידע האָט גערדימלט איז צווייטן קלענערן כּיידערל. זיין
אלטיטשקער קערפּער האָט שוין אָנגעהויבן פּאַרלירן דעם כּוש אפּ
אונטערצושיידן דעם טאָג פּון דער נאכט. באמ טיש איז איינער אליין
געזעסן זאזולי און האָט פּון לאנגווייליקייט געצימבלט אפּ אַ באלא-
ליקע — דעם איינציקן אינסטרומענט, וואָס כאוויירימ דויטארמיער
האָבן אימ דאָ געלאָזט, ביים זיי זינען פּונדאנען אַפּגערופּן געוואָרן.
פּון הינטער די פּלייצעס האָט ער דערהערט זעלדעס קאָל:
— כאווער זאזולי.

זאזולי האָט אפּגעהערט צו פּיקן די באלאליקע-סטרונעס. פּון זיך

האָט זינג פּאָנעם מיט דער קליינער פּאַריסענער נאָז זיכ אַ וואָרפֿ געשאַן
צומ באלקן.

— א-א?

— איך פּרעג נאָר, — האָט, אַרײַנדוקנדיק דעם קאָפּ פּונ דער קיב,
זיכ געשפּאַרט צו דער טיר זעלדע, — מע קאָג ווערן אַ שוועסטער אין
דער רויטער אַרמײַ?

— מע קאָג, מיידעלע, — האָט פּרײלעכ אַ מאַכ געגעבן זאָולײ.

— טאַקע, מע קאָג?

— מע קאָג!.. וואָס איז דאָ פּאַראַנ ניט צו קאָנענען? ס'איז קני און
שפּני.

— און איך מײַנ: ס'איז שווער זייער.

— שווער?.. גײ שױן גײ. לאַב זיכ אױס... וואָס האָט דאָ צו זינג
שווער? איך האָב געקענט אײנע אזאַ שוועסטער באַ אונדז, אין נ-סקער
פּאָלק, הײסט עס.

— אזאַ, ווי איכ?

— אָט פּונקט. ווי צוויי טראָפּן... מיר האָבן זיכ דענסטמאָל דורכ-
געשלאָגן דורכ דעניקינישן פּראָנט קײב טשערניגאָוו, דער נ-סקער
פּאָלק, הײסט עס... געהאַט אַ פּאַנצערצוג אַן אײגענעם און כּוצ דעם
נאָכ צוויי לאַנגע עשעלאָנען. און אז זיי האָבן אונדז פּונ פּאַרנט צענומען
די רעלסן, די היצלעס, הײסט עס, זינגען מיר אַרויס פּונ די וואַגאַנעס
מיט אונדזער אָבאָז דעם גאַנצן, מיט אונדזערע האַרמאַטן און האָבן אַ
מעסלעס זיכן נאָבאַנאַנד ניט אופּגעהערט צו בוכקען פּונ זיי אפּ דעני-
קינען אין עפעס אַ שטאָט דאָרט אַ ניט ווייטער. און פּונעם סײַפּיאַק
האָבן מיר דענסטמאָל שטאַרק געליטן: מענטשן באַ אונדז אין פּאָלק
געווען אלע אײגענע, צונויפּגעלעבטע, אײנס און אײנס. און דאָ געמט
דיר דער צי יענער און שטאַרבט פּונ סײַפּיאַק — אזאַ אַ קאַנפּוז! צומ
כײַשפּיל, דער אַרטילעריסט אַבראַשאַ טשאַרניב, אַ בראָגזענער אזאַ,

לידלעך אלערליי אלייב צוגעטראכט. נו, ראזדראוואיעט עס, פארשטייט מען, אונדז אלע, און מער פון אלעמען אונדזער דאקטער מענדל — געווען א בייזער אזא, ווען ער איז צו אונדז אין פאלק אפ קאראקטענער פראנט אָנגעקומען, און געוואָרן באַ אונדז אַן אייגענער, אַן אייגענע-קנאַטענער. „אָדער, שרייט יער, מע זאָל קריגן קאמפער פאר די קראַנקע, אָדער, זאָגט יער, ער וועט שיסן דעם אופזעער פון אונדזער פעלד-שפיטאַל און זיב אויב, זאָגט יער, וועט יער שיסן און נאָכ עפעס עמעצן. נו, האָבן זיי זיב דענסטמאַל באַ אונדז אַרויסגערופן, צוויי, אפ זיב אַרניצונאָנווענען צו די ווייסע אינ שטאַט און אפ צו ברענגען פון דאָרט קאמפער. איינער פון זיי יאָניע — ווי דו, אַ יודישער, נאָכ א יונגיששקער געווען, און מיט אימ די קלענערע שוועסטער, וואָס האָט זיב פאַרשטעלט פאַר א מאָנאַשקע, פאַשאַ האָט מען זי גערופן — אָ, זיי ביידיע, הייסט עס, זינען אוועק נאָכ קאמפער. א ליובע געווען צו קוקן אפ זיי, ווי אפ כאַסן-קאלע.

— האָבן זיי געבראַכט?

— טצע!.. ניין!.. ערשט שפעטער האָבן מיר זיב דערוויסן: צום אלעמערשטן האָט מען זיי געשלאָגן, אזוי זיב, ניט שטאַרק. דערנאָכ האָט מען זיי צעווירעט די נאקעמע ליבער מיט א שוואַרצער קויל אפ גלייכע פאַסן און גענומען אַראָפּשינדן איינ פאַס הויט נאָכן צווייטן, זיי זאָלן אויסזאָגן, הייסט עס, וויפל מיר, רויטארמייער, זינען, און פינקטלעך, וווּ מיר געפינען זיב. מע שינדט איינ פאַס — זיי שווינגן. מע שינדט א צווייטן און א דריטן פאַס — זיי שווינגן, אָט אזוי — א פאַס נאָכ א פאַס, א פאַס נאָכ א פאַס...

— און ווייטער?

— און ווייטער, מיידעלע, איז אלץ קאַבאַק! וואָס זאָל דאָ זיין ווייטער? דו, נארעלע איינע...

— נו, יאָ — האָט זיב פאַרטראַכט זעלדע, — אבי כ'האָב געמיינט,

די רויטע וועלנ דאָ ווידער אָנהייבן פאַרבנגיין, וועל איך זיך ארויס-
גאנווענען און וועל מיט זיי אוועק פונדאנען.

און זי האָט דערציילט זאזולינ וועגן איר פעטער דעם קרעטשמער,
וועלכער איז ניט לאנג אפ עטלעכע טעג געהאט פארשוונדן:

— דאָס איז ער געווען אזש איך שטאַט. פרוער, זאָנט ער, האָבן
די באַלשעוויקעס פאריאָנט די פוילישע אזש בין הינטער ווארשע, און
איצט, זאָנט ער, האָבן די פוילישע א גרויסע הילף פון די פראנצויזן.
פון אלע זייטן יאָגן די פוילישע, אזוי, אז די רויטע טרעטן שוין אָפּ
נאָר מיט די באנען און מיט די גרויסע טראקטן, און דאָ ארומ און
ארומ, זאָנט ער, איז זומפיק, און מע וועט שוין דאָ קיין רויטן איך די
אויגן ניט זען.

— ווער האָט געזאָגט?.. גלייב זיי ניט... הינט בילב...

זאזולי האָט אוועקגעוואָרפן די כאלאליקע און באננים זיך א נעם
געגעבן צום טעלעפאָן:

דזשיב!.. דזשיב!..

— כאט טעלעפאָן בין איך...

— נו, פיאָדער!

— פיאָדער זאזולי!

— וואָס אפ דער הונדערט מיט איינמער וויאָרסט!

דזשיב!.. דזשיב!..

— נו ענטפער, איך דניג געבייט ארניב!

— ווער איז דאָרט?

— רייד ווערטער!

דזשיב!.. דזשיב!.. דזשיב!..

דער טעלעפאָן האָט איך יענע טעג אָפּ געקלונגען פון זיך, גענארט
צו זיך זאזולינ. איטלעכס מאָל, וואָס זאזולי האָט צוגעלייגט זיין אויער
צום טרניבל, האָט זיך אייך געדאכט, אז עמעצער רופט אייך צו זיך.

עמעצער וויל אימ אַנזאָגן עפעס זייער וויכטיקס, נאָר פון פארשיידענע זינטן שטערן פרעמדע קאלטע קוילעס. א געמיש פון פיל שוואכע און שטארקע קלאנגען שטערן דעם איינציקן נייטיקן קלאנג — א קלאנגען-געמיש, וואָס דערגייט זאזלין די יאָר.

אדום אימ אינ קרעטשמע שווינגט מען. און נאָר די יונגע זעלדע קוקט צו אימ אלעמאָל, ווען ער הענגט צוריק אופ דאָס טרעבל, און ווערט דערבן פארשטאַרבן — דאָס וויל זי וויסן, צי ער האָט זיכ דערשלאָגן אוועלכנ-סע-ניט-איז ענטפער. די באלעבאטימ אינ קרעטשמע זינגען אלץ געווען אומרויק, און געדאכט האָט זיכ, אז זיי ווייסן עפעס. זיי ריינדן צווישן זיכ גיכ, גיכ. מע קאָג ניט וויסן, צי זיי זינגען שטארק פריילעכ אָדער זיי קריגן זיכ.

זאזלי איז ארומגעלאָפן, ווי צעמישט.

געווען אן אַוונט, ווען אינ קרעטשמע האָט מען קיין לאָמפ ניט אָנגעצונדן, ווי אומיסטן, קעדיי זאזלי זאָל גאָרנישט ניט באמערקן. א גאנצע נאכט איז מען נאָכדעם געלעגן אינ די בעטן און זיכ געמאכט, אז מע שלאָפט, זיכ אינגעהערט, ווי די זומפיקע וועלדער זינגען ערגעץ ווייט פול מיט געהילכ, ווי פון ביימער-געוואלגער. דאָס געהילכ וואקסט און ווערט קלענער. גאנצפרי שיסט מען ערגעץ ווייט אפ די זומפן און ניט פון ביקסן — פון פיל שטארקערס.

זאזלי קלאפט אָפּ מיט דער דרויסנדיקער טיר. אלע ווילע פארלאָזט ער דעם טעלעפאָן, לויפט אינ דרויסן, קומט צוריק און קלינגט ווידער:

— דאָ בין איכ — פיאָדער זאזלי!..

— ענטפער, רייד.

איצטיקס מאָל איז דער טעלעפאָן מער טויב, זינג זיקאָרן מער געשלאָגן. וויפל מאָל זאזלי שמעלט זיכ דורכ אימ ניט פאָר, דערקענט מען אימ נישט און מע ענטפערט נישט. דער איינציקער קלאנג, וואָס

עד באקומט ארויס נאָך אלע געשרייענ פונעם טרייבל, איז שוין שמענ-
דיק איינער און דער זעלבער — א שוואכער אומפארשטענדלעכער
קלאנג, א ווייטער, גלייב קומענ קומט ער אהער פון קעגניבער פארנאָגמע
וועלט, נאָר ער איז דאָך זאזולינ טייער און אייגנ.

זאזולי איז מיד און אונטערגעריסן.

א גאנצן מאָרגנדיקן טאָג איז ער דאָך געשטאנען אפּ די פיס לעבן
טעלעפאָן, ניט אָפגעטראָטן פון אימ, געקלונגען, געקלונגען, קעדוי
ארויסצורופן נאָכאמאָל און נאָכאמאָל כאַטש דעם איינציקן קלאנג,
וואָס איז אימ טייער און אייגנ.

אינ קרעטשמע האָט מען וועגן אימ גערעדט צווישן זיך אפּ דער
„מיר-דיר-וויר-גיר“-שפראַך.

— זע נאָר... זע נאָר...

— פונקט ווי מע רופט אָפּ א טוישן.

— ביסט א מיוונ?

אָנגעשפאָלטן, הייזעריק, פול און פול מיט געבעט קלינגט באַמ
טעלעפאָן זאזולים קאָל:

— ענטפער!.. ענטפער!

אינ די מידע קוויטשעקלעך פון זיינע געשרייענ פילט זיך וויימעק —
אָן א שיר וויימעק:

— פארלאָזט נישט, טייערינקע! כאַטש איינ וואָרט...

און נאָכדעם איז שוין געווען פארנאכט, און אז זאזולי האָט זיך
ווידער מיט קוילעס און מיטן טרייבל באַמ אויער גענומען צום
טעלעפאָן, האָט ער שוין אינ אימ מער גאָרנישט געהערט: דער איינצי-
קער אָפגעשוואכטער, האַרציקער קלאנג איז פארשוונדן — די דראָטן
זינגען עקגעצ, אומבאוויסט ווו, געווען איבערגעריסן.

מיט פארשפיצטע אויגן צו די זומפיקע וועלדער איז זאזולי גע-
שטאנען אינ הרויסן און זיך אנגעעהערט:

די וועלדער זינען צוריק שטיל, ווי אויסגעשטאָרבן. דער קרעטשמער
 קערט זיך אום פון ערגעץ אהיים. זיין יודענע ווארט אפ אימ אינ
 דרויסן און ווערט פריילעך, ביים ער דערציילט איר עפעס זייער שטיל,
 ווארפנדיק קאָסע אויגן אפ זאזלין. אינ קרעטשמע צינדט מען אָן א
 לאַמפּ. מע ווישט דערביי דאָס גלעזל מיט פיל מער ליבע און פיל
 לענגער, איידער מע האָט עס געווישט ביז היינט. מע רעדט ארום
 זאזלין פיל העכער, איידער מע איז געוויינט געווען ארום אימ צו
 ריידן, — מע באַמערקט אימ נישט, ווי גלייב ער וואָלט דאָ נישט געווען.
 אפצולאָכעם שטעלט ער זיך באַניס אוועק שרייען אינ טעלעפאָן.

IV

פון דער קרעטשמע טראָגט מען ארויס אלע טישן און בענק.
 מע פּאַרעט זיך, ווי פאר א יאָמטעוו.
 מע לופטערט באַטאָג בעטגעוואַנט אינ דרויסן.
 מע שטעלט ארויס אויסבאהאלטענע קליידער און שוכוואַרג.
 מע ריכט אינ שטוב די ווענט.
 מע שאַבט שאַפקלעך און טאַפּשאַנעס.
 מע שניערט די פּאַדלֶאָגעס.
 מע שניערט און מע רייניקט, ווי צוליב פּריצימ.
 זאזלי קוקט צו מיט טרויעריקן ווונדער:
 מע ווארפט ארויס פון קרעטשמע אלץ, וואָס דערמאָנט אָן פּאַסמ.
 ער פּרעגט מיט היץ:
 — וואָס טוט איר דאָס?
 מע שווייגט. און וואָס מער מע שניערט, אלץ מער דערפילט זאזלי,
 אז אויב אימ מיטן טעלעפאָן וויל מען פון קרעטשמע ארויסשנייען.
 זאזלי וואַרנט:

— אָט רוכעס! אָט פאסקודסטווע! אָט וועט איר זיך אָגרניסן...

ער קומט ארניג פון דרויסן און קוקט מיט בייזע פניערלעך איך די אויגן, ווי מע רוימט אויס זיין געלעגער. די קרעטשמערקע שמירט דאָרט די וואַנט אפגיב, זי באשפריצט ווי אומיסטן דעם טעלעפאָן. באַלידיקט, ווי מע וואַלט אים צוליב אומקאוועד אָפגעגאַסן מיט שמוץ, קוקט צו אים דער אפאראט.

זאזלי דערפילט פלוצעם דעם עלנט פון זיך אליין, פון זינע אָפגעטראָטענע כאוויירימ און פונעם טעלעפאָן — דעם איינציקן גוטנפרונטן, וואָס איז באשפריצט... פול און פול מיט פלעקן, ווי מיט ווייסע טרערן...

— אָט דאָ נישט טשעפען, — טרעט ער אָן אפ דער קרעטשמערקע, — נישט ראמען דאָ אין ווינקל, זאָג איך...

— אָט דאָ וועל איך אליין אופראמען, זאָג איך...

טאָר די יודענע איז ווי טויב.

זי שפריצט פון דער בארשט נאָך שמארקער אפן אפאראט...

זאזלין פארקלעמט באמ הארצן — ער צינדט זיך אָן:

— זיך אהער נישט מישן! — שרייט ער.

ער כאפט אין די הענט די ביקס, מיט שטארקן קויעכ גיסט זיך אָן זיין פאָנעם אלע זינע מוסקולן. די קרעטשמערקע שפרינגט אָפ מיט א היכץ, א בלאַסע, אָן א זניט, און איז שטוב ווערן אלע פול מיט שרעק.

דער יודענעס אויגן קוקן אפ אים שטארק אָפן, ווי אפ א צעמישמן,

דערבני רעדט דערווייל איר מויל נישט צו אים, נאָר צום מאַן.

— טשעפע אים נישט! — בורטשעט דער קרעטשמער. — לאָז אים

דאָס ווינקל, לאָז אים... ראמ נישט...

און נאָכדעם איז שוין אין קרעטשמע שטיל.

זאזלי וואשט אָפ די פלעקן פונעם אפאראט און רעדט צו זיך אליין:

— אָט וועט מען זיך אָנרײסן... אָט וועט מען דערפאר האָבן...

און נאָך:

— דאָס דאָזיקע-אָ... טעלעפאָן הייבט עס, עמעס צי נײַן? א זאך איז עס א שטילע, אן איידעלע, מיט געדערימ... א מאשינעריע א גאנצע... טוסט דעם שלעכטס, איז זוי דו טוסט שלעכטס א לעבעדיקן, נאָר עס שוויגט...

— קיינעם משעפעט יעס נישט, עמעס צי נײַן?

נאָר איבן קרעטשמע קוקט קיינער מער נישט איבן זיבן זיבן, אכוצ דעם אלטן, וואָס זיצט, ווי שאַמער, בא דער הרובע, שמעקט מיט א שלעכטן רייעב און שעפטשעט מיט די ליפן — רעדט אָן לאַשן מיט דעם פארנאכט.

— קיינעם משעפעט עס נישט, — שרײַט צו איבן זאזולי.

דער אלטער קוקט און שמעקט מיט די ליפן...

— עב, עב, עב! — זיפצט זאזולי מיט באדויערונג. — געמיינט האָבן מיר מאכט פון איבן א שטיקל טאָלק... געקלערט האָבן מיר ניט באלידיקטן איבן... נאָר דעם וואָרעם פון איבן ארויסקוועטשן האָבן מיר געמיינט...

פון בענקשאפט קערט ער זיך צו זיבן ווינקל, טרעט פון דאָרט גישט אָפּ — ער היט דעם טעלעפאָן.

מיט עטלעכע טעג שפעטער איז געקומען יאנקל דער גראַכער. אפ זיבן וואָגן האָט ער געבראכט די ערשטע צוויי פארשוניענע אפ צו פירן זיי דורכן פראָנט צו דער גרענעצ. זאזולי האָט זיי באטראכט מיט פארקלעמטע ציין, פארביטערט.

ביידע פארשוניענע זינען געווען מאנצבילן — לײַטש-געזעצטע, צעוואקסענע און פריציש-פארויטלטע. נאָר זאזולי האָט זיך געדראכט, אז זיי באשטייען דורכויס פון פלייש און ביינער. אָנגעפעלצט, שווער-באוועגלעכ האָבן זיי דאָ ביידע מוירע געהאט

ארפצוווארפן פון זיך די ריכע וועג-בורקעס און קיינעם ניט געלאָזט זיך צורירן צו די פעק, וואָס זיי פירן מיט זיך.

זאָזלי האָט געקוקט אפּ זיי מיט אַ ביזן פּייערל אין די אויגן.

— אָט שלענג, אָט פּיאַווקעס.

— אָט האָט מען זיך באַ אונדז אָנגעראַבעוועט און מע אַנטלויפט. דערשראָקט זינען דאָ, ווי אפּ שפּילקעס, געזעסן ביידע אָנגעפּעלצטע פּאַרשויןען, מוירע געהאַט פּאַר זאָזליס בליקן און איבערהויפט פּאַר זיין פּאַרקען אין ווינקל באַמ טעלעפּאָן, זיך געכאַפּט פּונדאָנען אוועק-צופּאַרן. נאָך אפּ מאַרגן האָבן זיך דאָ שוין אָפּגעשטעלט נײַע באַלע-גאַלעס מיט נײַע פּאַרשויןען.

מיט שטילע ווונקען האָבן זעלדעס אויגן גערופּן זאָזלין אין דרויסן אַרויס. ער האָט זי געטראָפּן הינטערן שפּיטלעך, וווּ זי האָט אויס-געקלאַפּט מאַטראַצן.

— זי זאָגט, — האָט דאָס מיידל געשטעטשעט וועגן דער קרעמ-ש-מערקע: — „די דראָמא זינען איבערגעריסן“... און דו, זאָגט זי, „קלינגסט אומיסטן אין טעלעפּאָן, קעדיי מע זאָל עס ניט וויסן“.

— אזוי זאָגט זי?

— יאָ. און נאָך זאָגט זי: „די רויטע זינען שוין זייער ווײַט פּונ-דאָנען... זיי האָבן ניט באַוווּזן דיך אָפּצורופּן פּונדאָנען. אזוי גיך זינען זיי אָפּגעטראָסן“. און נאָך זאָגט זי: „די פּוילישע וועלן הינט-מאַרגן קומען אהער און וועלן דיך אפּהענגען“.

— אַלץ זי זאָגט עס?

— אַלע זאָגן זיי... דו, זאָזלי, גיי עפּשער בעסער אוועק פּונדאָנען.

— ניינ, מיידעלע... אַ פּאַלאָזשעניע אזא: שטיי אפּ דײַן פּאַסטן ביז אַ באַפּעל.

מיט אומרוקע הענט האָט דאָס מיידל געקלאַפּט אין מאַטראַצן. מיט אומרוקע פינגער האָט זאָזלי געדרייט זיין מאַכאַרקע-ציגאַר.

— כ'האָב עפעס פארטראכט, מיידעלע. אָט: אויסגעגאנגענע דאָרט
אינ וואַלד אומעטומ די ערטער, פונוואנענע מע האָט אנומלטנ געהערט
שיסנ, אינ ערגעז דאָרט קיין פוילישע ניט געזענ. א וויאָרסט צוועלפ
פונדאנענ זינגענ די דראָטנ איבערגעריסנ אונ ווינטער אהינ צו אונדזע-
ריקע-צו, זעט זיכ, זינגענ די דראָטנ גאנצ. איכ דארפ זיכ, פאר-
שמייסטו, אָן זיי אָנטשעפענ אונ קיין דראָטנ האָב איכ ניט.

נאָכ האָט ער געזאָגט:

— כ'האָב עפעס פארטראכט, מיידעלע... וועסט מיר עפשער העלפנ
ארויסקרינג פונ שפינבלער א ביסל ששוועקעס. א האק אָן איבעריקע
האָב איכ דאָרט געזענ אונ אָן אָפצווענג א קליינעמ...

מיט סינע צו די דורכפאָרנדיקע, ניט אויסריידנדיק צו קיינעמ פונ
זיי קיין וואָרט, האָט ער אפצולאָכעס געקלונגענ אינ טויטנ טעלעפאָנ,
ארינגערעדט אינ אימ, ווי אינ א ריכטיקנ. ער האָט אזוי געטאָנ אלע-
מאָל, ווענ דורכפאָרער אינ קרעטשמע קומענ זיכ אָן א סאכ אונ פילנ
אָן אלע צימערנ. יענע האָבנ זיכ געשראָקנ, איבערגעריסנ זייער עסנ,
מוריע געהאט אויסצוריידנ א הויב וואָרט, אונ די באלעבאטימ האָבנ
זיי אלע בארונקט:

— טרינקט געזונטערהייט אינער טיי. עסט, זאָלט איר געזונט זינג...
דאָס קלינגט ער גלאט אזוי... וואָס ארט עס אינכ? זאָל ער קלינגענ.
אליין זאזולי האָט דענסטמאָל אָפגערופנ דעמ קרעטשמער אָן א זינט:
— דו, לאַנדסמאָנ, הער אויס: מינע, די רויטע, הייסט עס, זינגענ
דאָ ניט ווינט. מע האָט מיר אָנגעזאָגט דורכ איינעמ: זיי וועלנ זיכ
אומקערנ. איז דעריבער: דעמ טעלעפאָנ פונ וואנט ניט טשעפענ... זאָל
ער האָ הענגענ. ניט איר, הייסט עס, האָט אימ דאָ אפגעהאנגענ אונ
ניט אינער זאכ איז עס. אונ וועגנ מיר זאָגנ אלעמענ: איכ בינ פונ
שפענדיק אָן באַ אינכ, אונ שוינג... נו, אינערער א היימישער, הייסט

עס, בינ אייך. וואָרן, האָט איך זיך: אָט-אָט וועלן זיי זיך אומקערן,
מיניקע, הייסט עס...

די באַלעבאטימ האָבן איך קנאָפּ געגלייבט, דאָך זיך געקווענקלט:
— עפּשער טאָקע נישט אינערויסן מיט אים... ווי אַ זאך מאַכט זיך.

די קרעטשמערקע האָט זיך געריסן איר האַלדז:

— מאָ זאָל ער באַמיש האָבן אָפּשני! זאָל ער טאָקע העלפּן איך שטוב
און איך הויפּן באַ די בעהיימעס!

נאָר אז זי איז נאָכדעם צוגעשטאנען צו אים, ער זאָל העלפּן
אָנגעקומענע דורכפאַרער אַרײַנשראַנגן איך קרעטשמע זייערע פעק, האָט
ער מיט און אָנגעצונדענעם בליק זי פון זיך אָפּגעטריבן, אַ הייב געגעבן.
די הענט, גרייט צו געבן פעמיש.

— עכ-בע! — האָט ער אָפּגעזיפּצט. — און מיר האָבן געמיינט
מאכן פון איך אַ שטיקל מאַלק... נישט באַליידיקן איך האָבן מיר
געמיינט.

מיט אינסטרומענטן און מיט אַלערליי משוועקעס איך אַ זאך, מיט
א האַק איך גארטל און מיט פאַרשיידענע ברעטלעך אונטער די פאַכוועס
האַט ער אַלע פאַרנאכט אָנגעהויבן אפּ לאַנג צו פאַרפאַלן ווערן ווייט
איך זוכן זיך וואַלד, זיך אומקערן גאַנצפרי און פאַרנאכט ווידער פאַר-
פאַלן ווערן. דאָס האָט ער דאָרט גאַנצע נעכט אַלץ אַראָפּגענומען דראָטן
פון סלופּעס, וואָס ציען זיך צום סוינע איך לאַנד אַרײַן, און גאַנצ
געמאַכט מיט זיי די ליניע פון אייגענעם לאַנד צו דער קרעטשמע-צו.

V

דער אַלטער, וואָס קלעטערט אַלע מאָגן אפּ אַ שמול דעם זייגער
אָנצוציען, האָט אזוי לאַנג אַרײַנגעקוקט איך לועך, אזוי לאַנג געווארט
אפּן טאַנעס יאָמקיפּער, ביז דער מאַנעס איז געקומען.

פארנאכט זינענ, „געסט“ איז דער קרעטשמע א סאכ, אָנגעפאקט אלע צימערלעך. באלעגאלעס האָבן געכטן זיי געבראכט א סאכ, מיט פארשידענע שווערע פעק.

זאזולי האָט אלץ פארבימערט צוגעקוקט, געווייטעקט שמיל און נישט געהאט פאר וועמען אויסצולייגן זיין הארץ.

— אָט פיאַווקעס!.. אָט באַנעמט מען דאָס אונדז... אָט פירט מען ארויס אלץ, וואָס מיר פארמאָגן.

איז קרעטשמע איז דער טיש געדעקט צו פארנאכט-צו. אויבנאָן זיצט א דיקער יונגער סויכער און פאַרערט, מע זאָל שוין אָנצינדן ליכט:

— ס'איז שוין אויס טאָנעם.

ער כאַזערט אלעמאָל באַניס:

— נישקאַשע... איב קאָן באַצאָלן...

פון פרויד האָט ער נישט אופגעהערט צו ריידן:

— איב האָב א שפּין געטאָן אפּ מיין היים, פארשטייט איר מיכ!

מויכל, מויכל... און וועש טראָגן איב אָדער זינדנס אָדער פון דיינעם ליניענ... אדאיאָמ. אָט מוט א קוק — זינד און ליניענ... איב בין אזוי געווינט...

געווען איז צווישן די אָנגעפאַרענע א יונגער ניט-יודישער פידלער, א שמילער, א שווינגנדיקער, וואָס רעדט מיט קיינעם נישט און היט זיין טייערן פארפאקטן אינסטרומענט.

געקומען איז ער איניינעם מיט א באוואקסענעם גאלעך און מיט א פאַרעץ און אַן עלטערער פריצע.

געווען איז צווישן זיי א מאמע, א געזעצטע, ווי א ריכע רעבעצן, א קאראקולענע מיט אויב אזעלכע געזעצטע דרין קאראקולענע מוידן, וואָס זיצן מיט פארפומירטע טיכעלעך בא די-נעזער און האָבן מוירע א שמעק צו שאָן די לופט איז קרעטשמע.

געווען זינגען דאָרט צוויי לאנגע, מאָגערע יודן, וואָס קראצן זיך מיט די פלייצעס אָן די ווענט און שפארן זיך:

— וואָס איז גרינגער צו פעקלען איבער דער גרענעצ: לעדער צי סאכארינ?

געווען זינגען אויך אינ קרעטשמע צווישן די דורכפאָרער צוויי יודן שוטפּים. דאָס האָבן זיי לאנג ביו טיפ פארנאכט נישט געלאָזט אָנציגן קיין ליכט. זיי האָבן צוזאמען מיטן אויווערבאָטלדיקן אלטיטשקן געשלעפט אינ צווייטן קלענערן כיידער צום דאוונען:

— קומט, רעב יוד... וואָס ארט אייך?..

דער געפאקטער, וואָס טראָגט העמלדער נאָר פון לינגען, האָט נישט געוואָלט גיין, געכוזעקט, געלאכט מיט דינע ציינדלעך:

— איז וואָס קאָן מען דערפאר האָבן, א? פעטער... וואָס וועל איך דערביי פארדינען?

און דאָס האָט ער זיך נאָכגעשלעפט אינ צווייטן צימער. פאר א שישל מיט ברענענדיקע ליכט איז איינער פון די צוויי פרומע יודן געשטאנען אינ אן אלטן מאלעס און ווי געצוונגען אלע באלעגאָלעס נאָכזאָגן אימ, נאָכשאַקלען מיט די ליפן.

די ארומיקע לופט איז אלע וויילע באניס פארגאסן געוואָרן מיט וויי-געזאנגען, גלייך אינ קרעטשמע איז עמעצער געשטאָרבן.

די קאראקולענע גווירישע רעבעצן צוזאמען מיט אירע הרני מוידן זינגען אינ צווייטן כיידער געשטאנען אפ די פיס, געשאַקלט מיט די ליפן און אַפּטמאָל עפעס ווי אונטערגעשפרונגען.

זאזולי איז געשטאנען אינ קיך-טיר, געקוקט מיט בייזע שילטנדיקע אויגן אפ די ברענענדיקע ליכט, אפ די זינגער, אפ אלץ, וואָס פאר אימ אינ קרעטשמע קומט פאָר, און געפילט האָט ער, אז דאָס אלץ איז מיט עפעס ניט גוט פאר זינגע אוועקגעגאנגענע כאוויירימ, פאר אימ אליין, פאר אלץ, אפ וואָס ער האָפט. שטילערהייט מיטן זעקל אינסטרומענטן

אפ די פלייצעס איז ער באנייט אוועק איבן וואלד און גענומען פראווענ
דאָרט די דראָטן — אימ איז נאָכ געבליבן פארדייניקן א פאָר לעצטע
איבערגעריסענע ערטער ניט ווייט פון דער קרעטשמע.

געווען א יאָמטעוו אינ יענעם אָונט איב אלע קרעטשמע-צימערן.
בא א לאנג, ווייס געשפרייט און געדיכט באזעצטן טיש, באלויכט
מיט לאַמפּ און מיט ליכט, האָט מען אלעמאָל באנייט איבערגעריסן דאָס
עסן און דאָס שרינקען מיט געזאנגען. די קאראקולענע מוידן האָבן זיך
דערבעטן באמ פידלער, ער זאָל אויספאקעווען זיין טויערן אינסטר-
מענט. דער סויכער, וואָס טראָגט וועש נאָר פון זיך און פון ליינען,
האָט זיך אונטערגענומען אָנטרינקען דעם גאלעב און אלע באלעגאלעס,
נאָר שיקער געוואָרן איז צום אלעמערשט דער קרעטשמער. בא איינער
פון די דריי קאראקולענע מוידן, וואָס זיצן מיט אלעמען באמ טיש,
האָט א ציטער געמאָן די פלייצע — הינטער איר אפ דער וואנט האָט
קורצ א קלונג געמאָן דער הענגענדיקער טעלעפאָן, א קלונג געמאָן און
אופגעהערט.

— געוונט זאָלט איר זיין! — האָט די פארפאדעמע קרעטשמערקע
זי בארוקט. — ס'איז גארנישט... ס'האָט זיך אייב אויסגעוויזן.
נאָר אינמיטן ארומיקן טומל האָט דער טעלעפאָן הינטער דער מוידן
פלייצעס דאָך גישט אופגעהערט פון מאָל צו מאָל קורצ א קלונג צו מאָן.
— זעלדע! — האָט געוואלדעוועט די קרעטשמערקע. — נעם א
זאק און פארהענג דעם טעלעפאָן.

— זעלדע!.. הער, וואָס מע רעדט צו דיר! ברענג גיכער א זאק!
נאָר זעלדע איז שוין איב קרעטשמע נישט געווען. דערהערט, אז דער
טעלעפאָן איז לעבעדיק געוואָרן, איז זי ארויס איב דרויסן אפזוכן
זאזליין. בא דער שיין פון דער יונגער אופגעגאנגענער לעוואָנע איז
זעלדע, רופנדיק זאזליין, געלאָפן איב וואלד, זיך פארטשעפעט בא

אָנגעוואַלגערטע ביימער, געפאלן און גערופן, זיך אופגעהויבן און
ווידער געלאָפן און ווידער גערופן.

איך קרעטישטע האָט געטאנצט דער שיקער געוואָרענער קרעטישמער.
די געזאנגען ארום אימ האָבן זיך אלץ מער צעוויגט, זיך אָנגעפילט מיט
פּינערט, מיט הוקערט, מיט טופערט פון צוקלאַפנדיקע פיס. קעדיי
אויסצושטילן דעם טומל, האָט באַ דער טיר פון קרעטישמע עטלעכע מאָל
אויסגעשאָסן דער אָנגעלאָפענער זאזלי.

דער טעלעפאָן האָט געקלונגען הילכיק און קלאָר.

באָם אפּאראַט, טוליענדיק צום אויער דאָס טרעבל, ווי עפעס לע-
בעדיקס, איז געשטאנען זאזלי. גאנץ הויך און זיכער, ווי זינג שטענ-
דיקע געווינהייט, האָט זאזלי דאָס אַפּאַרטירט ערגעץ ווהיגן זייער ווייט
איך אייגענעם לאַנד אריין:

— באָם טעלעפאָן רייך איך, פּיאָדער זאזלי! פּאַסט נומער 13...
וואָס אפּ דער הונדערט מיט איינטער זויאַרסט... א פולע קרעטישמע...
אלץ אזוינע, וואָס באַנעמען אונדז... איך ארעסטיר זיי דאָ אלע... נו,
ווי דען זשע?.. כ'לאָז נישט פּאַרג ווייטער... שיקט אַן אַטריאַד!

1923

הערשל טאָקער

I

וּן באַראַק נומער 12, וואָס געפינט זיך נישט ווייט פֿון
א דאָרף אפּ יענער זייט סאַוועטישער גרענעץ, האָט גע-
שמעקט מיט יאָדאָפֿאָרמ, מיט דזעגעכצ אונ מיט דעם בא-
זונדערן רייעכ, וואָס שמעקט שמענדיק ארום קראַנקע אפּ
פֿלעקטיפֿוס. נאָך געדאַכט האָט זיך, אז די אלע רייכעס פֿילן זיך נישט
נאָך פֿון דעם באַראַק אליין; מיט יאָדאָפֿאָרמ, מיט דזעגעכצ אונ מיט
פֿלעקטיפֿוס שמעקט דער טיפֿ-דורכגעפֿוילטער אָסיענ, וואָס האָט קיין
כאַפּ נישט; מיט זיי שמעקט דער שמאַרק נידעריקער, קויטיקער הימל,
וואָס זיפט טאָג אונ נאַכט זינט פֿליסיקייט, ווי דורכ אַ געדיכטער זיפּ,
און אויב די כּמורנע טעג שמעקן אזוי, די טעג פֿון אָסיענ טויזנט נונ
הונדערט איין און צוואַנציג.

רעכטס פֿונעם באַראַק, מיט דעם בלאַטיקן וועג צום שטרויענעם
דערפֿל — א דערפֿל, וואָס פֿילט אונטער דעם דרייבנעם, קלעפֿיקן

רעגן, — זינען געגאנגען צוויי סאָלדאטן מיט זיכע טריט פון מענטשן,
וואָס האָבן עפעס אין דאָרפ אין זאָגן. זיי האָבן געפירט א נאסן קורלאטן
הונט אפ א קייטל.

אין דאָרפ, אין איינער א כאטע, איז געזעסן די גרענעז-מאכט און
האָט טאָג ווי נאכט געגאָסן ארום זיב קארבאָל, געגאָסן מיט גרויס
מוירה אַנצושטעקן זיב מיט דער טיפוס-קרענק, וואָס פרעסט מענטשן
אין באראק. געגאָסן נאָכ מיט גרעסערער מוירע צוצולאָזן צו זיב עפעס
א פארהוילענע געפאר פון קעגניבער דער דרייטער גרענעז, פון דאָרט,
פוננוואנען עס פילט זיב אהער א שטענדיקער שטאַלצער שפאָט, נאָר אז
מע קוקט זיב איינ דורכ בינאָקלען, זעט מען גאַרנישט, אויסער גאסע
שטרעקעס, און אויסער דעם, וואָס אויב דאָרטן איז אַסיען, — אויב
דאָרט גיסט און גיסט דער רעגן.

צווישן די דריי אויסגעפוצטע אַפּיצערן, וואָס שפילן אָן אופהער
איב קאָרטן און האָבן צו שאפן אין דאָרפ איבער א פאָר צענדליק
סאָלדאטן, האָט דעם אומזיכטבארן אויבנאָן פארנומען דער סאמע
ינגסטער און מער פריזישער — א וויכעריש-געפורטער לייטענאנט.
ער האָט געדרייט זייער אַפט מיט די נאָזלעכער און מיט די ליפן, ווי
גלייב זיי בניסן אים, נאָר ער וויל נישט קראצן; ער האָט געדרייט מיט
זיי נישט אזוי צוליב זיין קרומען מויל, ווי צוליב די נאָכ מער קרומע
און מונקעלע וואָנצעס.

פון אים האָט געשטאמט דער איינפאל, אז אלע אַרטיקע בירגער,
וואָס קומען אהער צופוס, ווי עוואקורטע פון יענער זייט גרענעז, זאָל
מען, ביז זייער זאכ וועט קלאָר ווערן, נישט אַפשיקן ווייטער אין לאַנד,
נאָר מע זאָל זיי פארהאלטן דאָ בא דער גרענעז אין באראק פאר
טיפוס-קראנקע. זיין בריוו, איז וועלכען ער האָט וועגן דעם ראפאָרטירט
צו זיין „נאטשאַלסטווע“, האָט זיב אַנגעהויבן מיט די ווערטער:

„אומ צו פארשפאָרן אומזיסטע ענערגיע... לייג איך פאָר“... און אזוי ווייטער.

פאר אַט דעם אינפאל „צו פארשפאָרן אומזיסטע ענערגיע“ האָט ער באקומען פונ זיין „נאטשאַלסטווע“ א דאנק, א ווונק, אז ער גייט אפן ריכטיקן וועג און וועט געשטעלט ווערן צום צעמל אפ צו באקומען א העכערן ראנג. ער האָט גלויבליכער דערפילט אי אז ער איז זייער א וויכטיקער און וואַגיקער מענטש אי אז! פאר זיין קומענדיקער גרויסער קאריערע איז בעסער, ער זאָל זיין וואַגיקע וויכטיקייט טראָגן אין זיך און זאָל זיין גליק פאר קיינעם נישט ארויסווייזן.

דער איקער איז געווען צו בלייבן אויסערלעך קאלט. וועגן זיין געלונגענעם אינפאל האָט ער דעריבער געשווינגן, ווי גלייך ער געהערט נישט צו אים אליין, נאָר צו זיין גאנצן פינעם שטאם, און אויב, שפילנדיק אים קאָרטן, האָבן זינע פריינט פארפירט וועגן דעם א שמועס. האָט ער טאָמער וועגן דעם געענטפערט נישט מיט ווערטער, נאָר מיט א שיינעם זשעסט כאט געבן די קאָרט, — א זשעסט, וואָס לויבט נישט אים אליין, נאָר זיין גאנצן אָפּיצערישן שטאם. איין זשעסט האָט כאט געבן די קאָרט געהאט צו זאָגן:

— מיר זינען אייראָפּיער...

א צווייטער זשעסט:

— דער איקער איז טאקט... טאקט...

א דריטער:

— מיר לערנען בא די פראנצויזן, כאט אלטן רוים.

א פערטער זשעסט — מיט א בליק צום פענצטער:

— און דאָרט — זיי, פונ יענער זינט גרענעצ — בא וועמען לער-

נען זיי?

דערביי האָבן בא אים פונ אופרעגונג נאָכ אָפטער ווי טאָמער זיך געדרייט די נאָזלעכער מיטן קרומען מויל.

איצט זינטען די צוויי סאָלדאטן, וואָס פירן דעם קודלאטן הונט אפן קייפל, געקומען אָנזאָגן, אז פארטאָג האָט מען מיט דער הילף פונעם הונט געמאכט אפ דער גרענעץ „צוויי“ — די ערשטע „צוויי“, וואָס דארפן לויט דער ניער פארקאָרדענונג פארהאלטן זוערן אין באראק פאר פלעקטיפום-קראנקע.

דעם הונט האָבן דאָ אלע הרני לייטענאנטן געגלעט, נאָס מאכנדיק די הענט אין דער טיפ פון זינג נאסער האָריקער פעל. ווי פון זיך האָבן אלע דערפילט, וועמען עס קומט דער ערשטער קיבעד אויסצופרעגן די נייע „צוויי“ און זיי באזעצן אין באראק. דער יונגער לייטענאנט האָט זיך דערפילט זייער יאָמטעוודיק. צוליב דער וויכטיקייט פון דער ניער ארבעט, וואָס ושמייט אימ פאָר, איז ער אוועק אין צווייטן קלענערן צימער זיך אויספוצן. דערצו נאָך איז פונקט צו יענער צייט פון באראק פריילעך, ווי אן אייגענער מענטש, אָנגעקומען דער דאָקטער, און ביים מע האָט דאָ פריינטלעך פון ביידע זינטן געבלאָזן אפ אימ מיט קאר-באָל, האָט ער דערווייל מיט שמאָרק פארמאכטע אויגן דערציילט, אז ער האָט די „נייע צוויי“ געזען אין דרויסן לעבן באראק, אז איינער פון זיי איז א יונגערמאן, אפ וועמען „אלץ“ איז קענטיק — א יוד, פאר-שטייט מען, און אז די צווייטע — א יונג מיידל, אויב א יודישע:

— טאָ-טאָ... טאָ-טאָ... זי מאכט זיך גלויב, ווי דעם יונגמאן קען זי נישט. נאָר אליין איז זי... ווי?

אָנשטאָט א ווונק צו געבן, האָט דער דאָקטער פארמאכט די אויגן, א קנאָק געגעבן מיט צוויי הויכ-אופגעהויבענע פינגער, א קוש געגעבן זיי און האָט ארנינגעשרינג אין צווייטן קלענערן צימערל:

— יא, פאן... עס לוינט... אָנשאָג זיך וואָס שענער!

און מיט א פאָר מינוט שפעטער האָט ער שוין געשפילט מיט די איבעריקע צוויי באַמ טישל. ארנינקונדיק איז זינע קאָרסן, האָט ער

א וויילע געכאפט א קוק אפן יונגן מיט די קרומע וואָנצעס, וואָס קומט ארויס א פריש-ראזירמער אונג פריש-אויסגעפוצטער.

— גוט... — האָט ער א פאָנפע געגעבן צו זיך אינ דער נאָז. אונ שווער איז געווען צו וויסן, אפ וואָס דער „גוט“ גייט: אפ דעם ארעסטירטן מיידל, וואָס ער האָט געזען זיצן לעבן באראק, אפ דער אויסגעפוצטקייט פונ דעם לייטענאנט, וואָס מיט די קרומע וואָנצעלעך, אָדער אפ דער ערשמער האנט קאָרטן, וואָס אימ איז אויסגעפאלן.

— גוט!... — האָט ער, אריינקוקנדיק צו זיך אינ די קאָרטן, איבער-געכאזערט. — אויסגעצייכנט!

II

אינ דרויסן האָבן געשוויצט שטייענדיקע טונקל-ברוינע וואָלקנס. עס האָט געמראקעט דינ אונ פויל, ווי אפ קיינמאָל ניט אופצוהערן. עס האָט וועג-נישט-וועג א ששוויצער געגעבן א פייגעלע ערגעץ-ווי צווישן פארדארטע שטעכלקעס אונ דערנער, וואָס בא די זניטיקע וועג-גראָבנס, — א טשוויצער געגעבן ביז, אָן ווילן, ווי פארקאמערט. אנטקעגן דעם לייטענאנט, וואָס שפאנט מיט דעם אָרנדיקע אָפיצע-רישע טריטעלעך, איז מיטן וועג צום דאָרף אָן אָטעם געלאָפן א סאָל-ראט, אונ אינ זיין לויפן האָט זיך געפילט די שלעכטע פסורע, וואָס ער האָט אָנצוואָנג, — א שלעכטע פסורע וועגן זיך אונ יענע אלע סאָלראטן, וואָס היטן אינ דער באטאָגיקער וואכטע דעם באראק. גאָענט לעבן אָפיצער האָט ער מיט א לעצטן שפרונג זיך אוועקגעשטעלט אינ פראַנט, באקומען אויסגעגלאָצטע גלעזערנע אויגן, זיך צוגעבויגן, ווי אפ צוצופאלן א פארטליווערטער צום אָפיצערס קרומע וואָנצעלעך, אונ האָט אויסגעפלאצט מיט זיין לעצטן אָטעם:

— די מויד איז אנטלאָפן!..

פונ זינט נאָענט אָטעמ האָט א ברלאָד געגעבן מיט געכטן געגעסענע
ציבעלעס און קנאָבל און מיט אלערליי רייכעס, וואָס פילן אָן אן ענגע
פּויערשע כאַטע.

כאָמ אָפּיצער האָבן גערוועזן א ציטער געטאָגן די נאָזלעכער. זינט
קרומע וואָנצעלעך האָבן זיך א בייזן דריי געגעבן אפּ איבערצוקרימען
דעם סאָלדאטס ווערטער:

— קקקע!.. וואָס הייסט עס... „אנטמט-לאָפּן“?

דער אויסגעצויגענער סאָלדאט האָט אלץ סאליוטירט א פארשטאר-
טער, מיט הויב אופגעהויבענע אקסלען. זינט גלעזערנע אויגן מיטן
אָפּענעם מויל זינען געווען אויסגעליידיקט, ווי ער אליין — ער האָט
מער נישט געהאט וואָס צו זאָגן. דער אָפּיצער האָט פארקלעמט די ציין
און האָט פונ קאס אויסגעצייילט אלע זילבן, וואָס איבן די ווערטער:

— און דער צווייט-טער?!

דער סאָלדאט האָט זיך אופגעשרייסלט, ווי גלייב די מינסע מיט
דער אנטלאָפּענער מויד איז אימ שוין פארגעבן. ער איז ווי געווען
צופרידן, וואָס ער קאָן צוגעבן:

— דאָרט... ער זיצט...

און ער האָט מיט אן אויסגעצויגענעם ארבל, וואָס זעט אויס ליידיק,

ווי אָן א האנט, אָנגעוויזן צום באראק-צו.

דער לייטענאנט איז אָנגעטראָטן אפּן סאָלדאט, ווי אפּ אימ דוירעם
צו זיין. נאָר, אריינקוקנדיק גאָר נאָענט איבן זינט גלעזערנער צורע, ווי
באשלאָסן, אז זי איז נישט ווערט דעם פּאָטש פונ האנט, און א קאָמאנ-
דעווע געטאָגן:

— מאַרש!!! צוריק!!!

און ער איז מיט זיין דעסאָרנדיק געגנעלע אוועק גלייב נאָך אימ
מיטן וועג צום באראק.

לעבן באראק אפ א הויפן אָנגעוואַלגערטע שמארק אָנגענעצטע
שפענער איז ווירקלעך געזעסן בלויז איינער — א יונגער יודישער
באָכער מיט גרויסע אויערן אין ביידע זייטן פון זיין נידעריק געשוידע-
געמ קאָפּ און מיט א לענגלעך אָפגעברענט פּאָנעם פון א „נאָוואַכרא-
ניעצ“. זינע אויגן האָבן געקוקט צו דעם אָפגעריסענעם שטיק הויט, צו
דער פרישער ווונד, וואָס יאָפּ זיין האַנט, — א ווונד, וואָס ער האָט
געקאָנט באקומען ביים מע האָט אימ געשלאָגן אָדער אומגעוואָרפּן.
זינע אויגן האָבן זיך אָפּגעהויבן פּאָמעלעך, זיי האָבן אַ קוק געגעבן
צום שטיין געבליבענעם אָפיצער — גרויסע, טונקל-גרויע אויגן, זיי
זינען פּול מיט ווונטקניטן, מיט נישט קיין היגער פּארטראַכטקניט און
זינען דאָך פון עפעס גליקלעך צופרידן, — עפּשער פון דעם וואָס דאָס
מיידל איז גוט אַנטלאָפּן — אפּ שמענדיק.

בא דער זייט זינען געשטאנען סאָלראַכן מעווינימ און געזאָגט, אז
אויב מע געפינט זי נישט באלד, איז די ערשטע פּאָר שאָ, איז אַן עק:
פּאַרפּאלן.

פון אונטער דעם יונגמאַנס אָפּגעריסענעם מאַנטל האָט זיך
ארויסגעזען א שוואַרצ הערצל פון א העמדל און א קאָלגער פון דעם
זעלבן שטאָפּ; דער קאָלגער איז זייער א גראַמער, ווי א פּרעמדער — ער
קנייטשט זיך ארום זיין האַלדז.

— מַמּמּ..

דעם אָפיצערס קרומלעך מויל האָט זיך אַ דריי געגעבן אין א זייט
צוזאַמען מיט די וואַנצעס און מיט דער גאָ, זיך אַ דריי געגעבן, ווי
בא א מעפונעס.

זיין אַנטווישמער בליק האָט א ווילע באַטראַכט דעם אַרעם
געקליידטן יונגמאַן:

— פּכע!.. א טרעפּל... א לאַנג געכאַלעמט טרעפּל, וואָס דאַרפ
דערנענטערן צו דער געוונטשענער קאַריערע, צום העכערן ראַנג...

— איז, הייסט עס, סאכאקל... אָט דאָס איז עס?
דער אָפּיצער האָט, באַטראַכטנדיק דעם זיצנדיקן יונגמאַן, א זאָג
געגעבן שטיל, ווי פאר זיכ:

— כאָטש געווען באַדאַרפט זיכ איבערטאָגן... ווי?.. כאָטש געווען
באַדאַרפט זיכ אויספּוצן, איידער מע קומט אינ אן אייראָפּיזש לאַנד...
און ער האָט א ווונק געגעבן צו די סאָלאַדאטן, זיי זאָלן פירן דעם
יונגמאַן אין דער נאָענטער קליינער בודע.

אינ דער בודע איז נישטאָ אפּ וואָס צו קוקן. אלץ איז דאָרט פיכט,
ווי אינ א דורכגענעצט הילצערן בידל.

באמ פיכטן טישל זיצט דער לייטענאַנט פאנאנדערגעשפּרויט מיט
זינע פּאפּירן און שטרנכט אונטער זינן געהויבנקייט מיט יעדן האלב
לעצאָנעסדיקן „אינכ“, וואָס ער לאָזט ארויס פונ מויל.

— ווי רופט מען אינכ?

— הערש.

דער אָפּיצער דערפילט פּלוצעם, אז ער האָט זיכ נישט וואָס צו
כאַפּן — ער האָט ציט...

— ממ!.. הערש?.. הערש, מענדל, מאַשקע — אלע אזעלכע טשי-

קאווע נעמען...

ער האָט א קוק געגעבן צום יונגמאַנס גרויסע, טונקל-גרויע אויגן
און האָט צו זינן באוונדערונג דערזען, אז זיי זינען, ווי פּרוּזער, זינט
פונ אימ — א גאַנצער מעהאלעכ. זיי זינען פול מיט ווינטער, נישט
קיינ היגער פארטראַכטקייט און זינען דאָך מיט עפעס גליקלעכ
צופרידן — אפּאָנעם, ווירקלעכ דערפון, וואָס די מויד איז גוט
אנטלאָפּן...

— אינער פאמיליע? — האָט ער ביז געפרעגט.

— מאַקער.

— אינער געבורטס-קארט?

— נאריווקע.

— וועלכע נאריווקע?

ער האָט פֿון זײַן פּאָרטפֿעל אַרויסגענומען אַ העפּט און האָט גע-
שארט אין דעם מיט אַ פינגער, ווי מע שאַרט אַפּ צו געפינען אַ וואָרט
לויט דעם אלעפֿביים. ער האָט געפֿונען דאָס וואָרט, באַקומען דעם
אויסדרוק פֿון אַ מענטשן, וואָס פֿוילט זיך אַ שמיכל טאָג:

— נו, יאָ... פֿאַרשטייט מען... נאריווקע — אַ שמעטעלע, וואָס האָט
אין די צײַטן פֿון קרויג אָפּגעברענגט, און צוזאַמען מיטן שטעטעלע זײַנען
פֿאַרברענגט געוואָרן אלע באַווײַזן, ווער איז אַן אָרטיקער אינוויינער און
ווער נישט... איז אלע, הייסט עס, זײַט איר פֿון דאָרט — פֿון נאריווקע...
איר זײַט גאָט די נעשאַמע שולדיק... איר קערט זיך אומ פֿאַשעט
אחיים... נו, און די יונגע אַנטלאָפענע פֿרוי אָדער מיידל, זי איז, נאָמיר-
לעך, אויך געווען פֿון דאָרט, פֿון נאריווקע, הייסט עס?..

דעם יונגמאַנס אויגן האָבן אימ אַ רעגע באַווײַזן זייער טיפֿע,
נישט הינען פֿאַרטראַכטקײַט און האָבן גענומען קוקן ערגעץ-ווהיג צו אַ
דורכגענעצט ווינקל פֿון באַלקאָן. ער האָט שוין פֿריער געענטפֿערט:

— איך ווייס נישט.

— מע האָט דאָך איך צוזאַמען געכאַפּט!..

— איך קען זי נישט.

— ווי?..

דעם יונגמאַנס מויל איז געבליבן אָפּן, און עפֿעס אזוי אָפּן, ווי
גלייך קיינער איז אַרומ אימ דאָ אין דער בודע נישטאָ. דער אָפּיצער
האַט דערפֿילט: דעם יונג איז לאַנגווייליק.
שמיל.

אומזיסט... אומזיסט, — האָט אָפּגעזיפּצט דער אָפּיצער.

אינקוקנדיק זיכ מיט פארשמעלערטע אויגן, האָט ער צוגערופן
דעם יונגמאן נענטער צום טיש, ער זאָל זיכ אונטערשריבן.

— ווילט איר, הייסט עס, מיט אונדז פירן א שפיל?

ער האָט דערזען יענעם אָנגעבויענעם האַלדז-און-נאקן — א
נידעריק-אָפגעשוירענער נאקן — א נאקן פון א מענטשן, וואָס לאָזט
זיכ אין א ווייטן וועג אין די צייטן פון עפירעמיעס... און אָט... אָט
דער האַלדז-און-נאקן — אין אימ איז געווען קענטיק די גאנצע שולד...
דער אָפיער האָט מיטאמאָל כאַראַטע געקריגן, וואָס אלץ ענדיקט זיכ
אזוי גיכ.

— ווילט איר עפשער, — האָט ער געזאָגט, — ווילט איר, איכ
זאָל אייך דערמאָנען, וויאזוי עס איז געווען? די דאָקומענטן האָט
געפירט בא זיכ די יונגע פרוי, וואָס איז אנטלאָפן, אָט וויאזוי דאָס איז
געווען — ווילט א פרוי איז שווערער צו באזוכן, נישט אזוי?
ער האָט אָנגעהויבן ארומצושפאָנען היינט און צוריק איבער דער
בודע.

— ביידע האָט איר זיכ אומגעקערט אין אינער אלטער היים, קעדיי
צו פארשפרייטן באַלשעוויזם. — זאָגט דעם עמעס, זייט זיכ מוידע.
דאָרט איז שלעכט, נישטאָ פון וואָס צו לעבן. איר קאָנט דאָך זאָגן, אז
טאָן עפעס שלעכטס דאָ בא אונדז האָט איר גאָר נישט געוואָלט טאָן.
איר האָט גאָר געוואָלט אריבערכאָפן זיכ מיט אינער קאלע איבער דער
גרענעץ, האָט איר געוואָלט, און דאָ מיט איר כאַסענע האָבן... אוועק-
פאָרן מיט איר פונדאָגען ווינטער... קיינ אורגוונ, צום בנישפיל, קיינ
פאלעסטינע... ווי?

— איכ קען זי נישט, — האָט געזאָגט דער יונגערמאן.

אין זיינע אויגן איז מיטאמאָל פארשווונדן דער גליקלעכ צופרידע-
נער אָפגלאַנץ; געבליבן איז אין זיי נישט מער, ווי די ווינטע, נישט
היגע פארטראַכטקייט — א טיפע, אפ אייביק פאראקשנטע.

דער אָפּיצער האָט זיך ארויסגעבויגן דורך דער טיר און האָט אַרײַנגעטרופן די צוויי ווארטנדיקע סאָלדאטן.

— יאָ, — האָט ער, דענבנדיק די וואַנצעס, גענומען אראָפּקוקן צום יונגמאָס האַנט, וואָס מיט דער רוישער פּרישער ווונד, — געסט זינט איר בא אונדז אומגעריכטע... קיין פּאַלאַצן האָבן מיר דאָ פאַר אייך נישט צוגעגרייט. ביז מיר וועלן דערגיין, צי איר זינט ווירקלעך פון נאָרווע צי ניין, וועט איר מוזן איבערזיין עטלעכע טעג דאָ בא אונדז אין באַראַק... אין באַראַק זינען אפילו פאַראַן קראַנקע... קראַנקע אפּ פּלעקטיפּוס... אָבער איר מוזט אונדז מויכל זיין. א ביסל זינט איר אַליין שולדיק... איר האָט אונדז פּרוער נישט אָנגעזאָגט, אז איר קומט, — קיין בעסערן פּלאַץ האָבן מיר נישט באוויזן צוצוגרייטן...

אין דרויסן איז ער גאָט אַ ווילע געשטאנען — געשטאנען מיט פאַרקרימטע וואַנצעס, מיטן פּאַרטפּעל אונטערן אַרעם און געקוקט: מע פירט דעם יונגמאָס צום באַראַק. אין דער באַגלייטונג פון די צוויי סאָלדאטן גייט ער זייער פּאַמעלעך, מיט אַן אָנגעבויענעם קאָפּ און מיט קורצע טריט, ווי א געפענטער. בלויז הארט באַם אַרײַנגאַנג אין באַראַק שמעלט ער זיך גאָפּ, ער דרייט זיך אויס פּאַמעלעך אפּ צוריק, און די טיפּע, נישט היגע פאַרטראַכטקייט, וואָס אין זינע גרויסע, טונקל-גרויע אויגן, קוקט איז יענער זינט, ווו עס ליגט דאָס לאַנד, פּונדאָנען ער איז געקומען, איז יענער זינט, פּונדאָנען מע זעט איצט גאָרנישט, אויסער נאָסע שטרעקעס און אויסער דעם, וואָס אויך דאָרט איז אָסיען.

עס איז געווען פאַרנאָכט.

דער רעגן האָט אפּגעהערט.

ווינט איבערן פעלד, אינעם שטרויענעם דערפּל, וואָס קעגניבער נאָסע, פאַרוועלסטע גראָזן, האָט שמיל און נישט זיכער אָנגעהויבן קלינגען אין קלויסער. די כוואליעס פון די ערשטע איינזאַמע קלאַנגען

האָבן דער־גרייכט, זוי אַ גרויל, צו די ליבער פון א גרופע פויערימ אונ פויערמעס, וואָס ווארטט שוין לאנג באמ באראק, ווארטט, מע זאָל פון דאָרט ארויסמראָגן דעם קערפער פון זייערנ אַן אייגענעם — א געשמאָרבנעם פון פלעקמיפּוס. פארוואָרפּן איבער די שמאָרק געבוי-גענע קעפּ, אין א טונקעלער, שלעכט געפארבטער טרונע, האָט מען ענדלעך פון דער ברייט געעפנטער באראק-טיר דעם טויטן קערפער ארויסגעמראָגן. דער יונגערמאן איז פאמעלעך אין דער זעלבער ברייט געעפנטער טיר אריינגעשראָטן. ער איז געווען העכער פון דער קליינער באראק-טיר, ער האָט געמוזט אַ ביסל אָנבייגן זײַן קאָפּ.

אין דאָרפ האָט דער קלויסמער אָנגעהויבן קלינגען מער זיכער, ווי אפּ א געשענער פארפאלענער זאכ. די פויערימ אונ פויערמעס האָבן אלע מיטאמאָל זיך אָנגעהויבן ציילעמען.

III

לאנגע צוויי רייען איינערנע באַלייגטע בעמט — פון זיי "שמינקט מיט קאמפער, מיט גוטאפערטש און מיט ברוד פון קראנקע מענטשן-ליבער.

מיט הייסן וואסער זוערט געשניערט דער לאנגער דורכגאנג, וואָס אינמיטן באראק. פון די צופיל אָנגענעצטע פאָדלאָגע-ברעמער גייט אופ א פיכטער ווארעמער געשמאָק.

ווייט-פאראקאשערטע מוסקולדיקע הענט נעצן אָן און דרייען אויס די שניערנדיקע שמאטע, און אויב דער רוסישער יונג, דער איינציקער באראק-דינער, צו וועמען אָט די הענט געהערן, געדענקט זיך — א העל-בלאָנדער יונג מיט א גענאָלם פאָנעם, מיט א נאקעט-גענאָלמן קאָפּ און מיט העלע, זוי נאקעט-גענאָלמע, היפשע אויגן; די אויגן האָבן, אכצו שנייערן די פאָדלאָגע, זוי נאָך עפעס אין זי. אָנעבויגענערהייט,

אונגעצנדיק און אויסהרויענדיק די שמאטע, כאפט דער באראק-דינער אלעמאל בליקנ צום יונגמאן, וואָס האָט זיך אָנגערופן הערש מאַקער און זיצט גאנצע טעג איינזאמ אפ זיין בעט, — דעם באראק-דינערס בליקנ זענען מאָרנע ערנסטע, רייגע, און דענסטמאל דאכט זיך, אז ער אליין איז אויב פיל ערנסטער און ריינער, איידער די ארבעט, וואָס ער טוט.

א קריגערניג איז ווייטן באראק-ווינקל — א קריגעניש מיט א פריש-געפאנגענעם באיאָרטן יודן, וואָס וויל פארנעמען האָס עקסטע אָפגעזונ-דערטע בעט.

צום באיאָרטן יודן שרײַט מען:

— מע זאָגט דיר: „באזעצט“, נישט דינן אייסעק, זאָגט מען דיר.

מע זאָגט דיר: „באזעצט“ — איז קריב נישט מער...

די געפאקטע באָבעדיק-ווייסע שוועסטער מימל רייטן ציילעם אפן שטערן — זי הייבט אָן צו מעסטן די היץ פון יענעם זעלבן ווינקל, ווי מע האָט זיך פריער א ביסל געקריגט. איר „קאזיאָנע“ מוילעבל בלייבט פארשנורעוועט, ווי דער גאנצער וועלט אפצעלאַכעס, געשלאָסן, און נאָר איר פאריסן נעזל טיינעט צום באיאָרטן יודן, אז עס איז אלצייטס, — אזוי האָט באפוילן דער דאָקטער:

— בא אלע, וואָס קומען ארײַן אין באראק, מוז צוויי מאל אין טאָג

געמאַסטן ווערן די היץ.

דער באיאָרטער יוד באטלט צו איר כאַלוימעס:

— וואָס זשע, איך בין מעשוּגע?.. הערט א געשיכטע... איך בין

געזונט און שטארק, זעל איך מיר פלוצעם יאָזן מעסטן די היץ...

ווי א פארגוואַרדעוועטער בלייבט ער אפ זיין בעט צעבראסעט מימל סערמאַמעטער אונטער דער פאבווע, נאָר באלד ווי די שוועסטער גייט ארויס פון באראק, דערנענטערט ער זיך צום יונגמאן, וואָס זיצט איינזאמ אפ זיין בעט. פון דעם אייבערשטן זשילעם-קעשענקעלע

נעמט ער ארויס א צוזאמענגעלייגטע פענסנע און זעצט זי אופ רינטנדיק זייער נידעריק אפ זינג צעפלעמשיטער נאָז. יער טוט א קוק אפן באַכער פון איבער די גלעזלעך, דערזעט, אז ער איז א יודישער, און הייבט אָן מיט אזא היימישן טאָן, ווי גלייב ער זעצט פאָר דעם שמועס, וואָס צווישן זיך האָבן געפירט זינגע און אָט דעם באַכערס זיידעס:

— פּכע!.. וואָס האָב איך פאר זיי מוירע? אז סאכאקל האָב איך שוין „סיפּנאָי“ געהאט. איך האָב גאָר מוירע פאר א „וואָזווראטנע“, און „וואָזווראטנע“, דאכט זיך, הערט מען דאָ נישט, ווי?.. מע הערט נישט?.. איכל טעלעגראפירן מינגן ברודער... כ/האָב דאָ א רינגן ברודער. גאָר דער יונגערמאן, זעט אויס, וויל נישט פאָרזעצן דעם שמועס, וואָס צווישן זיך האָבן געפירט זינגע און אָט דעם יודנס זיידעס. ער ענטפערט נישט.

— ווי לאנג, מיינט איר, קאָן מען דאָ האַלטן?

דער יונגערמאן שווינגט.

— ווי לאנג זינט איר שוין דאָ?

— דעם פינפטן מעסלעס.

עס ווויזט זיך ארויס: דאָס איז די איינציקע פראגע, אפ וועלכער מע קאָן ארויסקרינגן אן ענטפער באמ באַכער. דעם יודן פארדריסט עס. זינגע אויגן ווערן ביזן, ווי נאָך א שאבעסדיקן טשאַלנגט.

— אבעטעך, יונגערמאן, — זאָגט ער, — וואָס נעמט איר זיך אזוי איבער? איר זינט סאכאקל א „טונקעלער“...

מיינען מיינט ער: סאכאקל א „רויסער“.

אז דער יוד גייט אוועק צוריק צו זינג בעט, קומט באַרוועס אריין דער פארויטלעך דינער — צעבראסטעט, באלאָדן מיט פיל קליינע טשיניקלעך אָקעפּ. ער דערמאָנט: א בעדער-יונג אינ אמאָליקע טיפ-רוסישע שטעט, ווו שוויצבאָד איז געווען דער גרעסטער טינגעל. זינג אויסדרוק: צעטראַגענע געטרנישאפט, פאר וועלכער „קאזנא“ צאָלט אים

אינן הורט. כאפנדיק נאקעט-גענאָלטע בליקן צום יונגמאן, טוט ער דערווייל זיין ארבעט — ער בייגט צו זיין אויער צו די טרוקענע שעפּ-משענדיקע ליפּן פונ דעם היציק-הייזעריקן קראנקן פויער, לעבן וועלכע ער שטעלט אוועק א משניקל:

— פּעי, פּעי, — זאָגט ער צו אימ, — באשקא-טאָ? טרעשטייט? דעם יונגמאן האָט מען גערופּן אין דער דורכגענעצטער בודע, וווּ אינ ווינקל באמ נאסן טישל האָט געווארט דער לייטענאנט מיט די קרומע וואַנצעלעכ. ער האָט געהאלטן אין די הענט זייער פיל קליינע ניי-באקומענע פּאַטאַגראפיעלעכ און האָט קעסירער געטשילט אפ זיי, קעסירער געטשילט זינע בליקן — איינ פּאַרשנדיקן בליק אפ דער קליינער פּאַטאַגראפיע, וואָס אינ זיין האנט, און א צווייטער — אפּן יונגמאנס אויסגעבלייכט פּאַנעם.

— פּאמ-פּאמ... פּאמ-פּאמ, — האָט ער זיך צעזונגען, ווי צום טאקט פונ זינע בליקן, — זאָגט איר, הייסט עס, אז אהיימ זינט איר איצט געקומען צום ערשטן מאָל?.. ווונדער... באשטימט צום ערשטן מאָל?.. ווען דער יונגערמאן, וואָס רופּט זיך אָן העריש טאָקער, איז, בא-גלייט מיט צוויי סאָלדאפּן, נעגאנגען פונ דער בודע צוריק אין באראק, האָט ער דערפילט, ווי די פּאַרנאכטיקע פּינכטקייט נעמט אימ דורכ און דורכ; זי טוט אימ וויי, אָט די פּינכטקייט, שטעכט ווי מיט פּאַרהוילענע דערנער זיין לויב און פּאַרשפּרייט א ברעכעניש איבער אלע זינע גלי-דער. עס זשומעט אינ די אויערן, און דער פּאַרנאכט אינ דרויסן איז עפעס ווי נישט קענטלעכ — דעם פּאַרנאכט, דאכט זיך, קומט א ברוי-טער שאַלעם-אלייכעם מיט דער פּראגע:

— ווער זינט איר?

דעם לויב האָט זיך געוואָלט וואָס גיבער ארניין צוריק אינ באראק. אָבער אויב אינ באראק האָט נישט אופּגעהערט דאָס ברעכעניש מיטן זשומען — אויב דאָרט האָט אינ אייגענעם לויב יעדעס ווייטעקלעכ

גליד געוואָלט ווי אָפּטשעפּענ זיכ אונ זיכ באַפּרניענ פּונעמ צווייטן.
הערש מאַקער האָט זיכ אינגעדעקט אפּ זינ בעט, אונ אימ איז געווענ
זייער מאַדנע, וואָס אלע זינע ווייטעקלעכע גלידער זינגענ נאָכ געבליבנ
וואכ, דענסטמאָל, ווענ זינ גאנצער קערפּער איז שוינ אנדרימלט גע-
וואָרן, — יעדעס גליד האָט זיכ געהאט זינ באַזונדערנ זיקאַרן, אונ אינ
יעדערנ פּונ אָט די זיקאַרנס האָבנ, ווי אינ פּוסטנ פּארנאכטיקנ וואַלד
מיט אונ אָנענדלעכער קייט פּונ ווידערקוילעס, זיכ געדענקט די ווער-
מער:

— פּעי, פּעי... באַשקא-טאַ?.. טרעשטישע?

מיט אַ פּאַר אָוונטן שפּעטער האָט מענ לניכט אונטערגעשיקערט
אינ שמרויענעם דערפּל בא די אָפיצערנ אינ דער כאטע. פּונ צווייטן
דאַרפּ זינענ געקומענ צוגאסט באקאנטע אָפיצערנ, וואָס ווייסנ שוינ פּונ
דער היימ, אינ וואָס באשטייט דאָ הינט אינ אָוונט די סימכע. דעם
לויטענאנט מיט די קרומע וואָנצעלעכ האָט מענ שטעכלדיק-פּרנימלעכ
געדריקט די האנט, אימ מעקאנע געווענ אונ אימ צוגעוונטשנ:

— מיט דערפּאָלג...

— מיט דערפּאָלג...

מע האָט געטרונקענ גומנ ווינ פּאמעלעכ, נישט געכאפּט, געטרונ-
קענ מיט „פּאקט“ אונ מיט קאוואָנע צו דערווייזנ איינער דעם אנדערנ,
אז מע ווייסט, וויאזוי גומנ ווינ צו טרינקענ. מע האָט גערעדט ווייניק,
ווינ לניטישע מענטשנ ריידנ כיכלאל זייער קנאפּ. דער דאָקטער האָט
געוואָלט א גענעצ טאָג, די ערשטע האַלב פּונ גענעצ איז אדאָפּ בא אימ
גלאט אינ פּויסט אריינ; די צווייטע האַלב האָט זיכ פּארמאָסט אפּ צו
ענדיקנ זיכ מיט אַ הויכנ קוויטשיקל, האָט ער זיכ פּאַרכאפּט:
— אכ, יא, — האָט ער, פּאַרשלינגענדיק דאָס קוויטשיקל, געזאָגט, —
יענער... דער געכאפּטער, דער יונגער... יענער... מאַדנע... ער איז דאָכ
קראַנק געוואָרן מיט פּלעקטיפּוס...

— ווי?..

די קרומע וואָנצעלעכ האָבן געמאכט א נערוועזע באוועגונג אפ צו געבן זיך א קראצ אָן א האנט:

— ווי?.. ווי?.. א שאָד, א שאָד, אימ דארפ מען היילן, דאָקטער... אימ דארפ מען היילן — איך האָב קעגן אימ באווייזן. צוויי מאָל איז ער בא אונדז פארשווינדן פון אונטער די הענט. און ער האָט אָנגעהויבן קומען אלע טאָג צום באראק, קומען אן אויסגעפּוצטער מיטן פּאַרטפּעל אונטערן אַרעם און היטן דעם יוגנמאנס געזונט.

IV

אונטער די כוואליעס פונעם שמארקן באנאכטיקן פעלד-ווינט האָבן געקרעכצט און געסקריפעט די ווענט און דער דאך פונעם הילצערניעם באראק — געקרעכצט מיט אלע ברעטער צוזאמען און מיט יעדער ברעם באזונדער.

איך טיפער באנאכטיקער שטילקניט האָט זיך געדאכט: עס קרעכצט און עס סקריפעט דאָ א נאנצע צעלעכצטע באנאכטיקע וועלט. דער ווינט האָט געשמיסן איבער די דינע ווענט פון באראק, און אויך אינווייניק האָבן געבלאָזן און געבלאָנדזשעט ווינטיקע שיראזם, געזוכט זיך אָנצוקלעפּן אָן עפעס — געזוכט און נישט געפונען. הערשן מאַקער איז געלעגן איך בעט פארטראָגן, איך גרויס באראק דעם קליינעם לאַמפּ, וואָס הענגט אראָפּ אפ א דרעטל פונעם מיטלסטן באליק. פון צייט צו צייט האָט ער געעפנט די פארגאַסענע היציקע אויגן, נאָר נישט דערקענט דעם פלאצ ארום זיך, געקוקט, גע-קוקט ווי פון די בלאָנדזשענדיקע ווינטיקע שיראזם שאַקלט זיך דער לאַמפּ און זיין פלעמל זעצט זיך, און איך האָט זיך אלץ געדאכט, אז

ער שווימט אינא גרויסנ כקריפענדיקן טיווע-קאסטן, ווי אינא א שיפ, אונ דאָס דאָזיקע שווימענ איז א פארצווייפלסט. אן אומאָננענעמס, נאָר קיינער פונ די ארומיקע אינגעשלאָפענע וויל גאָרנישט ניט מאָן אפ ציושווימענ צו א ברעג.

עס איז געווענ דער אכטער אָדער ניינטער מעלעם פונ זינן קרענק. אונ דער ווינט האָט געבלאָזן, אונ דער באראק האָט געקרעכצט. ס'איז געווענ שפעט אינ דער נאכט, ווען אינ פארטראָגענעמ דרימל, אינ גרויסער קראנקער היצ האָט הערשט טאָקער דערפילט, אז עמעצער דרייט זיכ ארומ אימ מיט שטילע אומזיכטיקע טריט — ס'איז מאָדנע: אלע ארומ אימ שלאָפן, אונ דאָב טונקלט זיכ דאָ גאָר נאָענט א שטיל-באוועגלעכער שאָטן, ער איז אי דאָ אי נישטאָ, ער פארשווינדט אונ באוויזט זיכ ווידער אינגעהויקערט, ווי מיט פארשלאָפענער געטרנישאפט אונ מיט אן אומעטיקן בליק, וואָס איז געווענדט צו אימ, הערשט טאָקער, אונ צו זינן בעט, — דער שאָטן פארשווינדט אונ באוויזט זיכ ווידער.

דערנאָכ איז הערשט טאָקער אנהרעמלט געוואָרן פיל שטארקער, אזויפיל שטארקער, אז זינן קראנקער גלויענדיקער קערפער האָט שוין מער די דרימלדיקע שטארקייט נישט געקאָנט אריבערטראָגן. ער האָט באלד געמוזט צוריק זיכ אפכאָפן, אונ אז ער האָט געעפנט די פאר-גאָסענע היציקע אויגן, האָט ער גלייב דערזענ פאר זיכ דעם קאָפ, וואָס בייגט זיכ איבער אימ אָן. זינן גלויענדיקער בליק האָט פונ זייער נאָענט ארטינגעקוקט אינעם קאָפס אויגן, נאָר זייערע שווארצאָפּל נישט דער-קענט. זינע שלעפעריקע וויעס האָבן זיכ צוריק פארמאכט, אונ דענסט-מאָל האָט ער דערהערט, ווי דער קאָפ שעפטשעט אימ אינ אויער אפ א פרעמדער שפראכ:

— פילסט זיכ שלעכט? .. וואָס? — כאווער...

און וועגן נאך עפעס שעפטשעט דער קאָפּ זייער שטיל אין זיין אויער: וועגן דעם נאָמען פונעם אנטלאָפּענעם מיידל — ער ווייסט איר נאָמען: „יאָכוועד“... זי האָט געבעטן איבערגעבן: „זי איז גוט אנטלאָפּן און איז געקומען בעשאַלעם“.

— אכ, יאָ, יאָכוועד... זי איז גוט אנטלאָפּן...

און ער האָט מיטאמאָל פארגעסן אָנעם אריבערגעבויענעם קאָפּ. ער האָט נאָר געדענקט, וויאזוי יאָכוועד איז אנטלאָפּן, און אימ האָט זיך געדאכט, אז געשען איז דאָס אָקאָרשט נישט לאנג, אָקאָרשט צוריק מיט אן אויגנבליק:

ביידע זינען זיי פרוער געזעסן אפן הויפּן אָנגענעמע שפענער — ער און יאָכוועד; זיצנדיק, האָט יאָכוועד פאמעלעך און אומבאמערקט גענומען זיך אָפּרוקן, דענסטמאָל, ווען די צוויי צוגעשטעלטע סאָלדאטן, וואָס היטן זיי, האָבן זיך צוגעבויען, קעדיי צו פארייכערן איינער באַם צווייטן א פאפיראַס. און איצט זיצט ער שוין אפן הויפּן שפענער איינער אליין, און יענע אלע סאָלדאטן, וואָס זינען ארויס פון דער בודע און אוועקגעלאָפּן זי זוכן, האָבן זיך שוין פון די נאָענטע קליינע וועלדלעך און פון די ארומיקע פּוסטע שטרעקעס אומגעקערט — זיך אומגעקערט איינציקווייז און אָן איר; הייסט עס: יאָכוועד האָט זיך באהאלטן טאקע דאָ לעבן באראק... נאָענט... זייער נאָענט... אָט אזוי דארפּ מען שטענדיק טאָן, הערט זיך אַנג, כאוויירימ!...

און די כאוויירימ האָבן זיך איינגעהערט און האָבן גענאפּט אפן סייכל, אפּ זיין פריילעכקייט און אפּ דער ארומיקער גרויסער פרייד, וואָס קער צו אלעמען, — פרייד! פרייד! פרייד פון כאוויירימ איבער א געלונגענעם גאנג.

— דעריקער גליק, כאוויירימ, וואָס — קוקט — איך, הערשט טאָ-קער, האָב פליגל. דער אָפּיצער מיט די קרומע וואָנצעלעך — ער קריכט

אפ דער ערד... ער וועט מיכ נישט כאַפּן... ער וועט מיכ נישט כאַפּן...
קוקט — פליגל...

און ער האָט שוין מער נישט געדענקט די ווינטיקע שיראנז, וואָס
שאַקלענע דעם לאַמפּ אין באַראַק, — ער איז אינגעזונקען טיפּער אין
דער גרויסער שלעפּעריקער היץ און מיט אַ פּאָר געשווינדע פּאָב פּון
זינע פליגל שוין געווען דאָרט באַ זיב אין דער היימ צווישן זינע
כאוויירימ.

בערל דער רויטער — אַ כאַווער, וואָס מע רופט אים „וואַנקאַ“ פאַר
זיין קראַפּט, — האָט אים געטרייטלט פאַר ביידע אַקסלען און האָט צו
אים געזאָגט:

— הערשעלע פּאָקער!.. אינ, ביסטו אַ מאַזיק!

און ביידע — ער און בערל דער רויטער, אלטע כאַוויירימ — זינען
אזוי אַ וויילע געשטאַנען און האָבן געלאַכט איינער דעם צווייטן אין
פּאָנעם אַרײַן. אים האָבן פּון מאָל צו מאָל אַרומגערינגלט אלץ מער
און מער כאַוויירימ — אלע זינען געלאָפּן זיב זען מיט אים אין זיין
שטעטל, באַ זיין מוטער אין שטוב, ווױהינ ער איז אַרױפּגעפּאַרן ווי
גלאַט אזוי, זיב זען מיט זיין מוטער. די פּאַרנטיקע טיר איז צוליב
פּרזען האַרבעט שוין געווען פאַרשמירט מיט ליימ. דורך דער הינטער-
טיר און דורך דעם לאַנג פּינצטערן הינטערהויז זינען אינאַוונט
אַרױנגעקומען ביידע יאַסלס — יאַסל פּון שניידער-פאַרײַן און יאַסל
דער שוסטער, וואָס האָט, ווי טאַמער, געזאָגט „געוויינישע“ אַנשטאַט
„געוויינישע“: „די גרויסע געוויינישע ראַטנמאַכט“!

באַ זיין אַרױנקומען האָט עמעצער אַ געשריי געטאָן אפּן גאַנצן קאָל:
„אונדזער גרויסער געוויינישער כאַווער הערשעל פּאָקער“.

אַלע כאַוויירימ האָבן פּון דעם מיטאַמאָל זיב זייער שטאַרק פּאַנאַן-
דערגעלאַכט, און אויב הערשעל האָט זיב געוואָלט פּאַנאַנדערלאַכט, דאָ
איז גרויס היץ אין באַראַק ליגנדיק, געוואָלט און נישט געקאָנט...

ארומ אימ, ארומ זינג קראנקט ווייטעקלעכג לייב האָבנ זיכ געפאָרעט
 הענט. ער האָט זיכ געוואָלט אופכאפן און האָט נישט געהאט דערופ
 קיין צענטכילעק פון דער קראפט, וואָס איז נייטיק דערצו. אימ האָט
 מען געוועקט, ווי אפ איבערצוקערן איב בעט אפ דער אנדערער זייט. האָט
 ער סאָפּקאָלסאָפּ געמוזט פארגעסן איב אלץ... איב אלץ... ער האָט גע-
 מוזט עפענען שמואלע צוויי פאסעקלעכ פון די שווערע היציק-אָנגעגאָסע-
 נע אויגן, ארופציענ מיט גרויס אָנשמרענגונג די ברעמען, דערפילן
 ווייטעקן, אָן א שיר ווייטעקן און דערזען, אז די לופט ארומ אימ איז
 באראק איז מאָרנע — א לופט פון נישט באמאָג און נישט באנאכט,
 א לופט, וואָס ער, דער קראנקער, באנעמט זי שוין זייער שוואכ און
 פילט זי שוין בלויז מיט שוואכע שיראומ פון געוועזענע געפילן.

ארומ זינג בעט איז געשטאנען דער דאָקטער, די באַכעדיק-ווייסע
 שוועסטער מיטן דויטן ציילעמ אפן שטערן און נאָך עפעס מענטשן
 פון דער דינערשאפט. מע האָט מיט גרויס וווגדער ארומגעקוקט די
 ציכטיק-איבערגעבונדענע וווגד, וואָס אפ זינג האנט, און מע האָט
 ארטינגעשרינג צו אימ איב אויער זייער הילכיק, ווי צו א טויבן:

— ווער האָט איבערגעבונדן?

— א?

— ווער?..

מיט דער האנט אפן הארצן האָט די שוועסטער, ווי איב שרעק,
 דערציילט, אז ס'איז נישט זי, און כוז דעם, — זי האָט ווידער ארומ-
 געקוקט די איבערגעבונדענע וווגד, — אז זי קאָן שווערן: דאָ איב בא-
 ראק זינגען גאָר אפילע אזעלכע איבערבינד-מאמעריאלן נישטאָ...

מע איז אלע ווילע געלאָפן צו דער טיר — צום לייסענאנט מיט
 די קרומע וואַנצעלעכ, וואָס האָט מוירע אינווייניק ארטינגעקומען; מע
 איז אלע ווילע געלאָפן פון דאָרט צוריק אהער מיט זינגע פראגן:

— הייסט עס, אז דאָ איב באראק איז עמעצער געווען ווי?

— הייסט עס, אז אינ באראק דרייענ זיכ ארום זימיקע?
 פארנאכט זינענ לעבנ זינ בעט מיט ליכט אינ די הענט דורכגע-
 גאנגענ דער דאָקטער, די שוועסטער און דער דינער, זיכ אָפגעשטעלט.
 דער דאָקטער האָט געמאכט א באוועגונג אפ א טאפ צו מאָג דעם
 קראנקנס דויפקע, נאָר באלד כאראַטע געהאט, א קוק געגעבנ דעם
 קראנק אינ פאָנעם, א קנייטש געמאָג דעם שמערנ און באוויזנ דער
 שוועסטער זינ פארקריממע צורע, וואָס האָט צו זאָגנ:
 — שוינ גאָר קיין סכויִדע ניט... א פייגער...

עס איז געווענ שפעט באנאכט, ווענ דער ווינט האָט געבלאָזנ,
 און דער באראק האָט געקרעכצט.
 אינ לעצטער קראנקער היצ, מיט לעצטע שפורנ פונ געפילנ האָט
 הערשל טאָקער דערפילט, אז דאָ אינ באראק געפינט זיכ ווידער „ער“—
 יענער, וואָס קומט אהער נאכט-בא-נאכט באַרוועס, אינ פארשלאָפענער
 געטרוישאפט, קעדיי צו היטנ דאָ אימ, הערשל טאָקער, אפ זינ קראנק-
 בעט, קעדיי זיכ דערינענמערנ צו אימ מיט שטילע שריט, ווי די שטילע
 ווינטיקע שיראזמ ארום הענגענדיקנ לאַמפ, און אימ ארונטשעפמשענ
 אינ אויער דעם גרום פונ אלע כאוויירימ, מיט וועלכע ער, הערשל, האָט
 ביז איצט צוזאמענ געלעבט, און אויב פונ יענע, אפ דער גאָרער וועלט
 צעשאַטענע כאוויירימ-מיטקעמפער, א גרום א פאָשעטער — געציילטע
 ווערטער:

— א משמאָ, טאָווארישטיש?.. פלאַכאָ?..
 און דאָב פילט זיכ אינ זיי די ברידערלעכקייט פונ „זיי“ אלע, גע-
 וועזענע, איצטיקע און קומענדיקע, צו וועמענ עס נאָגט דאָס הארצ.
 און אויב די לעצטע פעסט געבליבענע טרייסט, וואָס איר נאָמענ איז —

אייביק! — די טרייסט פונג כאוויירימ, צעשאַמנ איבער דער וועלט, ווי ליכטלעכ.

— נישקאַשע, כאוויירימ וועלנ באַזאָרגנ... כאוויירימ וועלנ באַ-
זאָרגנ, כאווער...

עס איז געווענ איב יענער נאכט, ווענ הערשל טאַקער האָט צימ לעצטנ מאל מיט כאוויירימ געעפנט די פארגאַסענע היציקע אויגנ אונ האָט באניט דערזענ פאר זיכ דעמ נאקעט-געגאַלטנ קאַפּ, וואָס בייגט זיכ אָן איבער אימ. זיינ גלויענדיקער בליק האָט מיט גרויס אָבשטרענגונג ארינגעקוקט אינעם קאַפּס אויגנ, געוואָלט דערזענ אינ זיי דעם גלויענדיקן פאָדעם, וואָס פארכינדט אימ מיט יענע אייביק-ליכטלעכ, אונ האָט זיי פלוצעם, זיער פלוצעם דערקענט — די העלע, ווי נאקעט-געגאַלטע אויגנ פונעם באראק-דינער, פונ יענעם, וועלכער זעט אויס, ווי א בעדער-יונג, ביים ער שראַנגט דאָ פאנאנדער די טשני-ניקלעכ אָקרעפ אונ שרייט אריינ צו יעדנ קראנק אינ אויער:

— פּעי, פּעי... באשקא-טאַ?.. טרעשטישטי?

— טאָווארישטיש, — האָט ער געשעפּטשעט אינ זיינ אויער, — נימשע
דאָקטאָר סקאזאַל: פאַמריאַש...

דערביי האָט ער געשטופט עפעס א ווייכע צוזאמענגעלייגטע זאכ צו אימ, הערשענ, אונטערנ צוקאַפּנס, געשטופט מיט אַנשטרענגונג אונ געשעפּטשעט צווישן איינ שטופ אונ צווייטנ:

— דאָס איז דיר... די כאוויירימ פונ דער אָרטיקער אָנגאניזאציע...
איבערגעגעבנ... די אָרטיקע רויטע פאַנ...

הערשל טאַקער האָט פארמאכט די אויגנ אונ האָט זי געוואָלט געדענקענ אפ שטענדיק, אפ שטענדיק — אָט די פאַנ פונ דער אָרטיקער אָנגאניזאציע, וואָס ליגט בא אימ צוקאַפּנס. ער איז אינגעזונקענ צוריק איב שווערער היצ. עס איז געווענ ווי אינ באַלעם, ווענ ער האָט נאָכדעם איינמאל קוימ, קוימ דערפילט עפעס ווי עמעצנס א וריר בא זיכ אפנ

שטערן. אז ער האָט מיט גרויס מי גאנץ שמאַל אַן עפּן געמאַן די אויגן,
האָט ער צום לעצטן מאָל דערזען פאַר זיך דעם אָנגעבוויגענעם קאַפּ
מיט די העלע, ווי נאָקעט-גענאַלטע אויגן, נאָר אליין האָט ער שוין מער
נישט געדענקט, צי די נאכט איז נאָך די זעלבע אָדער זי איז שוין א
נייע, אַן אייביקע, א שטענדיקע.

עס איז געווען אינ א פּאָר טעג אַרום.

וואַנצפּרי, ווען איז באַראַק האָבן זיך אופגעכאַפּט מענטשן, וואָס
דאַרפן געזונט ווערן, און מענטשן, וואָס דאַרפן שטאַרבן, האָט מען דער-
זען, אז דער יודישער באַכער, אפּ וועמען דער לייטענאַנט קומט אלע טאַג
זיך נאָכפּרעגן, ליגט אָן באוועגונג אפּ זיין צוגענלעטן געלעגער: ער איז
איבערגעדעקט מיט א גרויסער רויטער פּאַנ — א סאַמעטענער מיט
לאנגע זילבערנע טרענדלעך, און אונטער דער פּאַנ זעט אויס זיין פאַר-
גליווערטער קערפּער עפּשער צוויי מאָל אזוי גרויס, ווי א געוויינלעכער,
לעבעדיקער. און נאָך זעט ער אויס אונטער דער פּאַנ:

— באַזונדער... און פרעמד... פרעמד...

מ'האָט מוירע געהאַט צו זיין געלעגער צוצוגיין און די ווערטער,
וואָס אפּ דער פּאַנ, איבערלייענען, ווי גלויב מיט איבערלייענען די ווער-
טער אליין ווערן מען שוין אויך אינ עפעס פאַרמישט. אינ די
אוועקונדיקע אויגן האָט זיך אָן אפּהער געכאַלעמט: עפעס רויט
רויטס...

מ'האָט געגעבן צו וויסן אינ נאָענטן שטרויענעם דערפּל.

אַרום ניין אזייגער אינדערפּרי איז „נאַטשאַלסמווע“ מיט פּאַרטפּעלן
אונטער די פּאַכוועס געשטאַנען אינ דרויסן לעבן דער טיר פּונ באַראַק.
דער לייטענאַנט האָט מיט די קרומע וואַנצעלעך און מיט דער נאָז
געמאַכט אזעלכע באוועגונגען, ווי גלויב זיי בייסן אימ, נאָר ער וויל

נישט קראצן. דער דאָקטער האָט געביסן די לײַפֿ און האָט געהאלטן די
הענט מיט די אַקסלענ, גרײַט צו באַוונזן מיט זײ, אז אײַם פֿאַשוּפֿעט
זײַך נאָך אלץ גאַרנישט אײַן קאַפּ.

און אײַן באַראַק צווישן די געלעגערס אײַז דענסטמאַל מיט פּײַל
טשיניקלעך אָקרעפּ אַרומגעגאַנגען דער באַראַק-דינער, וואָס מיטן
נאַקעט-גענאַלטן קאַפּ און מיט די העלע, ווי נאַקעט-געגאַלמע, אײַגן.
ס'האַט זײַך געהערט, ווי ער קלײַנגט דאָרט מיט די טשיניקלעך און ווי
ער שרײַט אַרײַן צו הײַציק-קראַנקע אײַן די אױערן:
— פֿעי, פֿעי... באַשקאַ-טאַ?.. טרעשטשימ?..

צוויי ראַצנים

פ קאָמבוסער-דאָם, בא דער פרוי הילדע גינטער אינ קיב, ליינט אפ א קליינעם געשיטריקטן טעפעכל דער האַריקער טעל — א גרויסער וואָלפישער הונט מיט א שאַרפן פארשפיצטן פיסק און האלט דעם קאָפּ פעסט אפ די פאָדערשטע אויסגעצויגענע לאפעס. טעל מאכט זיב, זוי ער דרימלט. אינדערעמעסן איז ער וואב. זיינע קליינע, קימאט מענטשלעכע אויגן שליסן זיב מיט בארויגעזער און פוילער פארגלאַצטקניט אלעמאָל, ווען עמעזער וויל אינ זיי ארבינקוקן.

און אפ ארבינקוקן אינ טעלס אויגן זיינען געווען באלאָנימ א סאב, א סאב — טעל איז דער סאמע בארימטער צווישן אלע זעקס הונדערט טויזנט הינט, וואָס די שטאַט בערלין פארמאָגט; וועגן אימ האָט מען איינמאָל געשריבן אינ די צייטונגען און פאנאנדערגעשיקט דעפעשן אינ אלע לענדער; וועגן אימ האָט געוואָלט פאָרקומען א געריכט מיט אן אויספאָרשער, מיט א באשולדיקער און מיט א פארטיידיקער. אויב

האָס געריכט איז ניט פאָרגעקומענ, איז דאָס בלויז דערפאר, וואָס דער מערדער און רעצייעכ טעל איז סאָפקאָלסאָפ ניט מער ווי א הונט — פון זיין רעציעכע האָט ער נאָר באקומענ א גאָמענ אפ דער גאנצער וועלט, און מער גאָר.

די פרוי הילדע גינטער, צו וועמענ טעל קער, איז א קריגס-אלמאָנע. איר מאן, דער פאָטאָגראַפ הערבערט גינטער, איז אומגעקומענ אין וועלטקריג, קאָן מען זאָגן, העלדיש, ווי א בין כאמ מאכט האָניק. די פרוי הילדע גינטער איז א מיטל-וואָקסיקע, פעט געוואָרענע דייטשקע מיט פארשווומענע שוואַרצע אייגעלעכ, מיט א בעקאָוועדיקן בוזעמ און מיט א סאכ גוידערס אונטערן מויל. זי איז א גוטמוטיקע, ווי א זאפע גווירישע קעכט אין גוטמוטיק אין דער צייט, ווען אירע באלעבאסי זינען אפ לאנג אוועקגעפאָרן און האָבן איר קיין ארבעט ניט געלאָזט. זי זאָגט „יוט“ אָנשטאָט „גוט“, און גאָכ יעדע פאָר ווערטער, וואָס זי רעדט אויס, גיט זי צו מיט אזא מינע, ווי זי וואָלט זיך בעעמעס געוואָלט מיט אייך אן איינע האלטן:

— ניכט?

— ניכט וואר?

זי לעבט פון דער פענסייע, וואָס זי באקומט ווי א פרוי פון אן אומגעקומענע לייטענאנט, און אויסער דעם פארדינגט זי דאָס גרעסטע און טונקלסטע פון אירע דריי צימערן; קיין קינדער האָט זי ניט. איצט וווינט כא איר אין צימער דער אוקראַנישער עמיגראַנט אנטאָן זארעמבאָ — א געוועזענער וואָלאָס-שריבער, אן אנטלאָפענער אטאמאן פון א קליינער באַנדע, וואָס האָט באראבעוועט און געקילעט יודישע שטעטלעך אין אוקראַנע. זארעמבאָ איז טאָמער אויסגעפוצט אין פארביקע אויסגענייטע קליידער, ווייל ער געהערט צו א קאָמפאָניע ווינסגוואַרדיישע באלאָניקע-שפילער, וואָס שפילן א גאנצע נאכט שיקערערהייט ערגעץ אין א באַנאכטיקן רעסטאָראַן-קאבארעט. זיין

געשטופלט פאָנעם איז פול מיט הרעמל, ווּנל ער איז די פרזעריקע נאכט ניט געשלאָפּן און ווּנל אויב איז דער הינטיקער גאכט שטייט אימ פּאָר צו זיין וואכ און מיט זיין שיקערן הוליען אָנשטעקן איז רעסטאָראַן די געסט. איז בערלין געפינט ער זיך שוין א יאָר פינף און זיך אויסגעלערנט קוימ-קוימ צו פארשטיין און צו בעלעמעטשען א ביסל דיטש. בא דער פרוי גינטער וווינט ער ערשט דעם דריטן טאָג. איצט זיצט ער א שפעט-אופגעשטאנענער בא דער דיטשקע אין קיב, און די דיטשקע טוט מיט אימ דאָס, וואָס זי טוט איז דער ערשטער צייט מיט אלע אירע נניע קווארטיראנטן, — זי פאָיעט אימ דערווּנל נאָך מיט עמעסער קאווע און דערציילט אימ די געשיכטע פון איר וועלטבארימפּן, קלוגן און פארברעכערישן הונט:

— א הונט, — זאָגט פרוי גינטער, — איז ווי א מענטש, ניכט? דאָס ווייסן אלע, ניכט וואר? נאָר אז א הונט זאָל זיין אייפערזיכטיק, ווי א פארשטענדיקער מענטש, זאָגן מיר, ווי א מאן און נאָך מער ווי א מאן — וועגן דעם האָט זיך קיינעם אפילע קיינמאָל ניט געכאַלעמט, ניכט וואר?

זי קוקט אפ טעלן מיט אזעלכע אויגן, ווי זי וואָלט וועלן דעם הונט זאָגן: „ביסטו א מאמזער!“ און פארשנדרעוועט דעם פעמל פיסק, ווי אפ א קוש צו טאָן:

— און אייפערזיכטיק איז טעל בלוין צו מיר, נאָר צו מיר און ווינטער צו קיינעם ניט.

זי שטרעקט אויס זארעמבאָן א קורצע רויטע האנט מיט א ווייכ-פארשוומענ פויסל, ווי בא א קאצעוושע, און זאָגט צו אימ, אוועקוק-דיק קלוימערשט אָן א זייט:

— און, פרוווט, ווילט מיך אָטרירן בא דער האנט... דער געשטופלטער זארעמבאָן טוט עס זייער פאמעלעכ, זייער פּויל, נאָר מיט פארגעניגן. אימ געפעלט די ווייכע זעקספודיקע און גוטמוטיקע

באלעבאָסטע. איר משיקאווער ארט גראנערנ אפ דניטש דערמאָנט אימ
אַן דעם היימישן ארט גראנערנ פון די יידישע וויבער אין יענע קליינע
אוקראינישע שטעטלעך, זועלכע ער האָט צוזאמען מיט זיין באנדע
גערבעוועט און געקוילעט; עס רופט ארויס אין אימ א בענקשאפט
צו זיין אייגן דאָרפ.

נאָר איידער ער באווייזט נאָך ווי געהעריק אָנעמען פרוי גיינער
פאר דער האנט, מאכט מעל אופ די דרעמלענדיקע אויגן. די ווייבע ליפן,
וואָס ארום זיין שארפן פיסן, באווייזן זייער אינווייניקסמע בלוטיקע
און פניכטע רויטקייט, און טיפ פון זיין גאָהל און פון זינע געדערימ
דערהערט זיכ אזא בייזער כאַרכל, ווי א גאנצער מיניען מענטשן וואָלטן
מיטאמאָל גענומען שווענקען די העלדזער:

— כערדרר... כערדרר, — בייזערט ער זיכ, ניט אופהייבנדיק דעם
קאָפ פון זינע פאָדערשטע אויסגעצויגענע לאפעס, און קוקט מיט
פארהאָצטע רעזיכעדיקע אויגן אפ זאָרעמבאָן. — כערדרר...

— איר זעט? — זאָגט די גראָבע דניטשקע, — איר זעט, צי גיינט?..
און אין דעם, וואַזוי אירע שווארצע, פארשוומענע אייגעלעך
שטייכלען, איז צו זען, אז זי איז שטארק צופרידן, וואָס דער הונט איז
אין איר פארליבט און איז צו איר אזוי שטארק אויפערזיכטיק.

— ער וועט צו מיר ניט צולאָזן, — זאָגט זי, — אין קיין פאל.
זאָרעמבאָן איז א שאָד, וואָס דער הונט שמערט אימ די געלעגנהייט
צו ווערן מיט דער באלעבאָסטע היימיש. ער מוז זיכ אָפזאָגן פון אָנעמען
זי בא דער האנט. פון זיין אלטער, יאָרנלאנגער פראקטיק געדענקט ער,
אז אלע גוטע זאכן הייבן זיכ אָן פון „אָנעמען בא דער האנט“.

דער גרויסער און האַריקער וואָלפישער הונט ווארפט אָן אפ אימ
א שרעק. דערצו נאָכ האָט בא זיכ פרוי גיינער א גאנצן פאק מיט
צייטונג-אויסשניטן — גאנצע פעק מיט באווייזן, אז די שרעקלעכע זאכן,
וואָס זי דערציילט וועגן איר פארברעכערישן הונט, איז אן עמעס;

קורצ: פונ אייפערזיכטיקייט צו דער פרוי גינטער האָט מעל איבערגע-
 ביסן דעם האַלדז פונ אן אסטכאדאָשימדיק קינד.
 דער פרוי גינטער האָט שוין איינמאָל אפילע שיר ניט געהאט
 דערעסן צו דערציילן דאָס יעדערן באזונדער. צו איר פלעגט דאן פונ
 פרימאָרגן ביז נאכט לויפן ציטונגס-לניט, און פאר יעדן פונ זיי פלעגט
 זי מוזן אויסלייגן די מיסע פונעם אָנהייב ביזן סאָפּ. אלע פלעגט
 שליינגען אירע ווערטער און זיי פארשרייבן אין גרויס כאפעניש.
 נאָר פונ דאן אָב זינגען שוין אריבער פיל טעג. אָב מעלן, וועלכע
 מע האָט דענסטמאָל געמאָלט און פאָמאָגראפירט אין פארשיידענע
 פאָזעס, האָבן אומדאנקבארע מענטשן פארוועסן, ווי זיי פארוועסן
 ביכלאל אָב אלערליי ענלעכע גרויסע זעלטהייטן.
 מעל, זעט אויס, איז אפ אָט די מענטשן באליידיקט, פרוי גינטער —
 אויב, און מיט א באזונדערער האנאָע דערציילט זי איצט באניסן די
 געשיכטע איר ניעמ קווארטיראנט. ווער איז מעל געווען בעשאס ער
 איז אריינגעפאלן צו איר אין די הענט? — א גאָרנישט איז ער געווען;
 א באשעפעניש, וואָס איז קוימ אלט א יאָר און צייכנט זיכ אויס בלוז
 מיט דעם, וואָס ער איז א קלוג נייגעריק הינטל — א קאָמיקער. ער
 האָט ליב געהאט אומעטומ אריינצושטעקן זיין נאָז, זיכ שארן ארומ
 איר, דער פרוי גינטער, און אָב אופהער לעקן, לעקן אירע הענט.
 געקויפט האָט זי אימ אין יענער צייט, ווען איר מאן איז געפאלן
 אין קריג און זי איז געבליבן איינע אליין. אלעמאָל, ווען זי פלעגט מעלן
 איבערלאָזן אליין אין דער געשלאָסענער וויינונג און נאָכדעם זיכ
 אומקערן, פלעגט ער זיכ ווארפן אפ איר מיט גרויס פרייד, און דאָס
 קאָן בלוז פארשאפן פיל שפאס, ניכט וואר?..
 אָט אזוי איז מעל בא איר אין וויינונג אָפגעווען גאנצע דרני יאָר.
 נאָר איינמאָל אין א זונטיק איז פרוי גינטער געגאנגען מיט אירע
 שכינעס אָנקוקן א יעסוימימ-הויז און האָט דאָרט דערזען אייניקע

גנגעבוירענע קינדער, וואָס האָבן אויב פארשאפט פיל שפּאַס. ניכט וואָר?.. איבערהויפט איז איר דאָרט געפעלן איינס א קלייניקס פון א באדאָשימ זיבן. דאָס קליינע האָט, ליגנדיק אין די קישעלעך, געסלין-נעט, געשטיפט א פויסל אין מיילכל און האָט גערעדט אזוי פריילעך, אז די שכינעס האָבן זי אָנגעהויבן זייער שטאַרק צוצוריידן, זי זאָל עס נע-מען אפ אפצוען צו זיב אהיימ. זי האָט דעמלט אפילע צו אירע שכינעס געזאָגט, אז זי האָט שוין טעלן, נאָך די שכינעס האָבן זי דאָך צוגע-רעדט צום קליינעם, וויל עס איז זייער „קנאָרקע“ (ששיקאווע), ניכט וואָר?.. אויסער דעם האָט זי זיב דערוואַסט, אז אויב מע נעמט פון יע-סוימי-הויז א קליין קינד צו זיב אהיימ, באקומט מען נאָך דערפאר צוגעזאָלט פאר אלע אויסגאבן. זי האָט דעריבער דאָס קינד צו זיב גענומען. זי האָט עס געבראכט צו זיב אהיימ אין די קישעלעך און האָט עס באוויזן טעלן. פון אָנהייב האָט עס טעל מער אָדער ווייניקער ריוק ארומגעשמעקט, נאָך נאָכדעם, אז ער האָט צווישן די פאנאדערנע-וויקלטע קישעלעך דערזען א לעבעדיק קינדעלע, האָט ער אָנגעהויבן דערופ זייער שטאַרק צו בילן, בילן און שפּרינגען, אזוי אז זי האָט געמוזט אפ טעלן זיב אָנביווערן, טופען אפ אימ מיט די פיס און שרניען:

— פויל.. פויל..!

נאָך עס האָט ניט געהאָלפן. טעל האָט זיב בארוקט, ווען זי האָט דאָס קינד אוועקגעלייגט, און איז איבעראנגיס געשפרונגען און געמאכט גרויסע גוואלדן אלעמאָל, ווען זי האָט דאָס קינד צוריקגענומען אפ אירע הענט.

אָט אזוי איז אוועק א וואָך און מער — א וואָך פון גרויסע גוואלדן, אזוי אז די שכינימ פון די נאָענטע ווינונגען האָבן זיב אָנגעהויבן קלאָנג אפ איר אין פאָליציי. דענסטמאָל איז איר, פרוי גינטער, געבליבן ניש מער, ווי קויפן צו טעלן א רעכטע לעדערן-געפלאַכטענע בניטש,

ווייל אינ יעסוימי-הויז האָט זי זיך פאנאנדערגעשריבן, אז פריער, איידער דאָס קינד וועט אלט ווערן צוויי יאָר, וועט זי עס נישט אָפּברענגען, און אז מע שרייבט זיך פאנאנדער, דארפ מען אויספילן, נישט? נישט וואָר?.. מיט דער בייטש האָט זי אָנגעהויבן שלאָגן טעלן יעדעס מאָל, וואָס ער הייבט אופ א גוואלד, פארוואָס זי נעמט דאָס קינד אפ די הענט. פון אָנהייב האָט זי אים געשלאָגן זייער לייכט, נאָר וואָס מער טעל האָט געבילט, אלץ מער איז איר געוואקסן די אינגע-שפארטקניט אים אויסצולערנען, אז אים זאָל נישט ארן, וואָס זי האלט דאָס קינד אפ די הענט. זי האָט אים וואָס א מאָל אלץ שטארקער מיט דער בייטש געשלאָגן, ביז זי האָט אים אויסגעלערנט; ביים זי נעמט דאָס קינד אפ די הענט, זאָל ער וויסן, אז ער דארפ אוועקגיין איר קיך און זיך דאָרט אוועקלייגן אונטערן טיש אפן טעפעכל, די ערשטע צייט האָט ער, ליגנדיק דאָרט אפן טעפעכל, איר נאָך אלץ נאָכגעקוקט מיט די אויגן און אלעמאָל, ווען זי האָט גענומען דאָס קינד אפ די הענט, האָט ער דאָרט געמאכט כעררררר... כעררררר!.. ווי ער האָט עס געמאכט איצט, ווען ער — זארעמבאָ — האָט זי געוואָלט אָנעמען פאר דער האנט. נאָר ביסלעכווייז האָט ער אויב דאָס אפגעהערט צו מאכן. ער איז געוואָרן א נאכלעסיקער, שטילער הונט. ער איז שטיענדיק געלעגן איר קיך אונטערן טיש מיט אן אוועקגעלייגטן קאָפּ אפ די אויסגעצויגע-נע פאָדערשטע לאפּעס און מיט צוגעשלאָסענע דרעמלענדיקע אויגן, אזוי אז אלע שכינעס האָבן דאָס באמערקט. אלע שכינעס האָבן אפ אים געזאָגט, אז ער איז געוואָרן א פוילער. „פוי, טעל, — פלעגן זיי צו אים זאָגן, — פאול-פעלצ“. טעל פלעגט זיך צו זיי נישט אומקוקן. נאָר אמאָל פלעגט זי, די פרוי גינטער, איר דעם שאַקלען פונ זיין לאנגע עק בא-מערקן, אז ער בענקט... ער בענקט זייער שטארק... זי האָט געמיינט, אז זי איז שוין מיט אים פארטיק. נאָר איינמאָל, איז א זונטיקדיקן פרימאָרגן...

איינמאָל אינ א פרימאָרג און דאָס קינד געלעגט אפן בעט אינ די קישעלעך און געשפילט מיט זיין אייגענעם פויסטל, געשטופט דאָס פויסטל צו זיך אינ סליונעוודיקן מניכל. זי, די פרוי גינטער, האָט זיך דערמאָנט, אז עס פעלט איר נאָך אייניקע זאכן צום מיטיק און אז עס איז שוין באלד צען אזויגער, באלד וועט מעג די שפּיץ-קראָמענ שליסן. זי האָט צוגעמאכט די טיר פונ שלאַפּצימער, וווּ דאָס קינד איז געלעגט, און אליינ איז זי געשווינד אראָפּגעלאָפּט אינ קרעמל.

איז אָפּ... דענסטמאָל איז עס געשען... מיט עמלעכע מינוט שפעטער, ווען זי האָט זיך אומגעקערט, איז שוין געווען נאָך אלעמען: מעל איז געלעגט, ווי טאָמער, אפן טעפעכל, וואָס אונטערן קיכ-טיש, נאָר די טיר איז שלאַפּצימער איז געווען אָפּ, און אפן דיל איז געלעגט דאָס קינד טויש, פארבלויטיקט, מיט אַג איבערגעביסן העלדזל... זי האָט אופגע-הויבן א גוואלד. עס זינגט זיך צונויפגעלאָפּט די שכינימ. פּאַליציי איז, פארשטייט זיך, אויב באלד געקומען. מע האָט געמאכט א פּאַ-טאָקאָל. דער אויספאַרשונגס-ריכטער איז, פארשטייט זיך, אויב באלד געקומען. ער האָט אויב געמאכט א פּאַטאָקאָל. טעלנ האָט מען אפ א פּאַר טען צוגענומען אינ פּאַליציי, נאָר נאָכדעם האָט מען אימ אָפּגע-בראכט צוריק — דער וועמערינאר האָט אויסגעפונען, אז טעל איז א געזונטער הונט — ער איז ניט מעשווע.

די פרוי גינטער דערציילט, ווי זי האָט געווארט, עס זאָל זיין א געריכט; זי ווארט נאָך איצט אויב — זי קלאָגט זיך: — קיין געריכט איז ניט געווען...

אנטאָן זארעמבאָס געשטופלט פּאַנעם איז פול מיט אומעט און מיט בענקשאפט — אומעט פון די פיל פארגאנגענע שיקערע נעכט, אומעט פון די שיקערע נעכט, וואָס שטייען אימ פּאַר. זינגע אויגן האָבן ארום

זיכ געשוואָלענע זעקעלעך און קוקן אפ טעלג. די געשיכטע מיטן פאר-
בלוטטיקטן קינד, וואָס איז דאָ אין ציימער געלעגן אפ דער פּאָדלאָגע מיט
אן איבערגעביסן העלדזל, דערמאָנט אימ אין פיל ענלעכע געשיכטעס
אינ יענע יודישע שמעטלעך אפ אוקראינע, וווּ ער מיט זיין באגדע האָט
געקוילעט און געראבעוועט. בלוט... בלוט... אלע יודישע הונדער
געדענקט זיכ אימ, בלוט אפ דער גאס, וווּ צווישן צעבראָכן גלאָז און
צווישן אלערליי אנדערע שמאמעס און יודישע בעבעכעס וואלגערן זיכ
פארבלוטיקטע קערפערס מיט עפעס אן אָפּגעהאקטן קאָפּ — א קאָפּ
מיט א גראָלעך-שוואַרצער באָרד, און אליין איז מען אלע צוזאמען
שיקער אָדער ניכטער — ער מיט זיין גאנצער קאָמפּאָניע, און סיי ווען
מע איז ניכטער סיי ווען מע איז שיקער הערט מען ניט אפ צו זינגען
דאָס דעמלטיקע ניו-מאָדנע לידל:

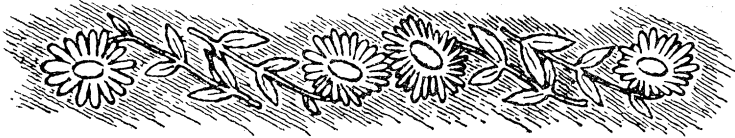
„עפעלע, עפעלע!
ווי היינט דו קול-ליעסט-זיכ...“

פון גרויס אומעט און בענקשאפט פארגלוסט זיכ אימ דערצוילן דער
באריידעוודיקער באלעבאָסטע, וואָזוי איז די געשיכטע געווען:
— ניכט? — פרעגט ער בא איר אלעמאָל איבער, צופאסנדיק זיכ
צו איר ארט רעדן, — ניכט וואר?
די גוטמוטיקע און פליניסיקע דייטשקע פארשטייט זייער שלעכט זיין
צעבראָכענע דייטש. איר זינגען א סאך זאכן ניט פארשטענדלעך.
איבערהויפט איז איר ניט פארשטענדלעך, ווער איז שולדיק און פארוואָס
האָט מען פארגאָסן בלוט. קלאָר איז פאר איר בלוין איין זאך: אויב
ארום אָט דעם קווארטיראנט אירן האָבן זיכ אפ דער פּאָדלאָגע געוואל-
גערט פארבלוטיקטע קינדער — א סאך, א סאך פארבלוטיקטע קינדער
מיט איבערגעריסענע העלדזלעך.

— נו, אונ א געריכט, — פּרעגט זי מיט גרויס אינטערעס בא זארעם-
באָן, — א געריכט איז געווענ?
זארעמבאָ שווינגט.

פּרוי גינטער קוקט זיכ איינ אינ זיין געשטופלט פּאָנעם, פארטראכט
זיכ, ואון איר איז דאָ באַננים עפעס זייער ניט קלאָר. זי כאַפט זיכ ערגעצ
אוועקגיין.

איצט בלעבן זיי ביידע אַליין אין קיב — זארעמבאָ און טעל.
איינער זיצט אפ א שטול לעבן מיש, דער צווייטער ליגט אפן קורצן
מעפעכל און האַלט דעם קאַפּ אפ די אויסגעצויגענע פּאָדערשטע לאַפעס.
ארום איז שמיץ. ביידע קוקן זיכ איינ די אויגן מיט גרויס אומעט, מיט
בענקשאַפט.

איבערגעבורט

I

ער דאקטער אין ג-סקער פאלק איז אַ ביינערדיקער, א פירקאנטיקער.

זינט פאָנעם איז יונג, צארט-בלאס.

זינט צעוואקסענע שווארצע באָרד איז עלטער פונ אימ

אפ א יאָר פופצן. די באָרד איננינעם מיטן גרינעם כאקי-העמדל, וואָס הענגט אפ אימ, ווי א זאק, איז מערסטנס שטויביק, ווי נאָרוואָס נאָכ א לאנג טארש. אין פאלק קענען אימ אלע איננינעם אונ יעדערער באזונדער. מע האָט שוין לאנג פארגעסן, אז זינט פאמיליע איז אברא-מאָוויטש. ארום פעלד-שפיטאָל רופן אימ אלע היימיש:

— מענדל.

עס מאכט זיך: קראנק געוואָרענע רויטארמייער זוכן אימ ארום

שפיטאָל. זיי גיבן איבער איינער דעם אנדערן:

— נימא מענדעליא, סכאָוואווסיא.

— מענדל טאסקויע.

מע געפינט אימ סאָפּאָקאָלסאָפּ ערגעצ פארוקט אינ א ווינקל. ער טוש
דאָרט דרין מאָל א טראכט, דרין מאָל א קוק אפ א קראנק, איידער ער
ענטפערט א וואָרט. מע וויל, ער זאָל א שמייכל טאָן, באקומט ער בלוז
א צורע פונ א מעפונעק אונ זוכט אן אָרט, ווו אויסצושפּינען.

אינ פאָלס ארניג האָט ער אינ שטאַט טעריעוו זיכ געלאָזט ארניגציען
דורכ לייזערקע דעם וואַיענקאָמ, בא וועמען ער האָט דאָרט בעריזש גיב
ארויסגעדרובעט א קויל פונ לינקן אקסל, אונ פאריינוועגס שוינ צו אימ
צוגעברומט, ער זאָל זיכ לאָזן אויסשנידן זינג אָנגעווייטעקט שטיקל
בלינדע קישקע.

— איב זע, — האָט געזאָגט לייזערקע, — ווען איב לאָז אַינ
שנידן, וואָלט פונ מיר געבליבן ניט מער, ווי דאָס היטל.

— ניין, פע! — איז יענער אָן שום כוש פאר שפיצלעכ געבליבן
בא זינעם:

— צו וואָס דארפט איר דאָס איבעריקע שטיקל קישקע אינ זיכ
טראָגן? סע קאָג אָנהייבן שטינקען.

שפעטער האָט זיכ ארויסגעוויזן: ער טראָגט אינ זיכ א גרויסן קאס
אפ דער וועלט — א פריקרענ מעשוגעוואטן קאס. אלע מענטשן, האלט
ער, זינען אימלייט, ניט ווערט, וואָס די ערד טראָגט זיי, אונ נאָר ער
אינער אליין איז אָרנטלעכ ביז גאָר אונ ער ווייסט, אז קיינער וועט
אימ דערפאר גאָרנישט ניט צאָלן, אונ בלויזט לויטש בלויז פונ אק-
שאַנעס, בלויז וויל אימ איז מועס צו זינג פונקט אזוי עקלהאפט, ווי
די ארומיקע.

— סע וועט שוינ אזוי פאסקודיען, — האָט ער געזאָגט, — ביזן
נינעם איין-פערזאָד.

געווען אזא שמועס צווישן אימ אונ דעם געזונט ווערנדיקן לייזער-

קעני, וואָס האָט קלוגעמטשקערהייט אָנגעהויבן דעם דאָקטער קלוימערשט
אונטער צושטעכב:

— פונדעסטוועגן, אָט היילט איר מיכ און ווילט קיין געלט ניט
נעמען און קומט אלע טאָג, כאָטש איך רופ אַזוי גאָר ניט.

— פון מיר איז קיין בנישפּיל ניט, — האָט גיכ זיך אַ קרייז געטאָן
דער דאָקטער, — ניט איך בין מער לנימיש פון אלע, נאָר מער אקשני.
אָנהייב מיכאָמיע, לעמאַשל, בין איך געגאנגען אפן ערשטן פינער נאָר
דערפאר, וואָס מיר איז געווען מועס צו זיין געראַטן איך אלע אנדערע
יונגע דאָקטוירים, — יענע האָבן געגעבן כאבאר, מע זאָל זיי קאָזן איך
דער היימ, בא די אַרטיקע שפּיטאַלן.

— נו, נו, נו, — האָט איך גערייצט לייזערקע, — קומט צו אונדז
איך פּאַלק — א פּאַלק פון לנימישע מענטשן. איך וועל אַזוי געבן דאָרט
ווייניג איינעם זאָזלי. ער איז געווען א באטראַק בא א פּאַרעצ. פרוער —
א פּאַסטעכ, דערנאָך א קוששער.

— סע גאַרנישט, — האָט זיך אָפגעשאַקלט דער דאָקטער, — דאָס
מיך פּאַסקורסטווע האָבן אלע מענטשן איך א גלייכער דאָזע. איך —
אויב. מער ניט, וואָס איינער לייגט עס אָפ אפ אַן עפנטלעכ אַרט, און
איינער איך א ווינקעלע, מע זאָל עס ווייניקער זען.

לייזערקע האָט זיך צעלאכט:

— און ווי קלערט איר וועגן אַן אַרדענונג, בא וועלכער איר זאָלט

ניט קאָנען פאַרבלויבן קיין פּאַסקורניאק, איר זאָלט אפילע פּלאַצן?

— איך גלייב ניט, — האָט דער דאָקטער פאַראקשנט צוגעמאַכט די

אויגן און געשאַקלט מיטן קאָפ אפ ניין.

פונדעסטוועגן איז דענסטמאָל דער האַזיקער יונגער ביזלעכער דאָס-
טער דאָס ארנינגעצויגן געוואָרן איך פּאַלק ארנינג. געשען איז עס,
מעגלעכ, דערפאר, וואָס די לופט איז סטוויסן געווען אפגעקלויצעט
מיטן בירגערקרייג, און עס האָבן זיך געהערט פּאַנאָרמען, און איך דער

רויטער ארמיי האָט מען סנוויסני מאַכיליזירט דאָקטוירים. אינ טעריעווי האָט דער דאָקטער געהאט א פיריאָריק קינד און א ווייב א וווקסיקע, א שטאלטנע, א בלאַנדע, וואָס איז פראַגעדיק מיטן צווייטן קינד. זיין ווייב מיטן קינד האָט ער געלאָזט אין טעריעווי באַ איר פארמעגלעכע פאָטער און אליין איז ער אוועק מיטן פאָלק גיט דאָס אָנגעבלאָזט אפּ עמעצן, גיט דאָס הויכמוטיק. ס'האָט געהייסן: דאָס מויעסט ער זיב צו זיין געראַטן אינ אנדערע דאָקטוירים, וואָס באהאַלטן זיב אויס.

עס זינען אוועק זומערדיקע כאַדאָשימ מעובערעסע מיט שלאַכטן, יעדער כוידעש — אויסגעצויגן, ווי דאָס גאַנצע לעבן פונ א מענטשן. דער נ-סקער פאָלק, שוין אינגעשלאָסן אינ אַ אוקראַינישער רויט-אר-מיינשער דיוויזיע, האָט מיט זיין אַבאָז, מיט זינע קיכט און מיט זיין פעלד-שפיטאָל זיב גערוקט אלץ געענטער צו קאָראָסטענער פראַנט.

II

איז עס געווען אינמיטן הייסן זומער, ווען דער פאָלק האָט באַקו-מען א באַפעל פארביטן מיט זיב א צווייטן אפּ די ערשטע פאָזי-ציעס.

די יעדע, אז אינ טעריעווי איז געווען א פאָגראַם און אז צווישן הונדערטער אנדערע האָט מען געהארגעט אויב זיין מעובערעס ווייב הענקען און זיין פיריאָריק מיידעלע, האָט דאָרט דער דאָקטער מענדל אבראמאָוויטש אפגענומען פאראקשנט-שטומ, קימאט אָן שומ באוועגונ-גען אינ פאָנעם, ווי עפעס א מאָרנער פריזישער גאַדלען, וואָס מויעסט זיב נאָכמאָן אנדערע און אופהייבן א גוואַלד אָדער מאַכן א היסמערדיקע. מיט אימ איז. אינ יענעם טאָג גאַרנישט גיט געשען, אויב מע זאָל גיט רעכענען דאָס, וואָס קראַנקע רויטארמיינער האָבן אימ אינ יענעם

פרימאָרנאָן לאָנג אַרומגעזוכט אַרומ פּעלד-שפּיטמאַל אונ, ווי געוויינלעך,
ווען ער פאַרשווינדט פּלוצלינג, איבערהענגעכען איינער דעם אַנדערן:

— נימא מענדעליא.

— סכאָוואוויסא.

— מענדל טאַסקויע.

אַקעגן א פּאָר שאָ האָט ער מיט א פאַרשטיינערט-בלאַסלעך פּאַנעם
אַרומגעשפּאַנט בא זיך אין דער קוואַרטיר, און אינמיטן אַרומשפּאַנען
האַט ער פּלוצלינג זיך אָפּגעשטעלט אנטקעגן קליינעם שפּיגעלע,
פּלוצלינג געוואָרפן אן אימכיינ אפּ זיין שוואַרצער, צעוואַקסענער באָרד,
א כאפּ געטאַן דאָס שערל און פּלוצלינג אָט די באָרד אָפּגעשוירן. ער
האַט דערביי געהאַט אזא פאַרקרימט פּאַנעם, ווי גלויב ער וואָלט וועלן
זאָגן:

— פּע! אז א מענטש טראָגט אַ באָרד, קומט אויס, אז יעדע האָר
איז בא אימ טייער.

די יעדוע אליין — א פאַרשפּעטיקטע און אויסגעוועפּטע:

— הענקען מיטן קינד וועסמו פונ קיווער ניט אויסגראָבן.

— זיי ליגן שוין צוועלף מעסלעס אין דער ערד.

און אַרומ דער יעדוע — א קאלטע גלויבליכטיקייט פונ געוועזענע
שווער-און-שווייגער צו א געוועזענעם אידעם.

איז מילע... א דאָקטער מיט א באָרד צי אָן א באָרד — וועמען
גיט עס אָן?

געאַרבעט האָט ער נאָכדעם, ווי אלע טאָג, אין באוועגלעכע שפּיטמאַל
האַרט באַם פּראָנט, געשניטן בא פאַרוונדעטע רויטאַרמייער און בא
פּאַוסמאַנצעס פאַרבליטקטע הענט, געזעגט צעשעדיקטע פּיס. און בלוט
האַט זיך דענסטמאַל אַרומ אימ געגאַסן גענוג — בלוט פונ יונגערע און
עלמערע דאָרפּישע און שפּאַטישע מענטשן, וואָס גייען אפּ אומצוקומען.
קרעכצן, געשרייען און גסיסעס האָבן דאָ, בא אימ אין געדאַנט. זיך

אויסגעמישט מיטן בלוט, מיט די געשרייענ און מיט די גסיסעם פונ זינג איינג ווייב, איינג קינד, פונ אלע אנדערע הארוגימ אינ טעריעווער פאָגראַמ. און דאָס אלץ האָט אימ ווי צוגעגעבן קראפט גיט אויסצוריינד וועגנ זיב קיינ איינציק וואָרט צו דער „שוועסטער“ און צום עלטערן סאניטאר, ארבעטן א גאנצן טאָג מיט כירורגישע געצענג, וואישן די הענט פונ איינ בלוטיקער ווונד און זיב באלד גריבלען מיט זיי אינ א צווייטער. און אליינ האָט ער דערביי פונ נאָך דער באקומענער יעדוע געהאט א שווערן טשאד אינ קאָפּ. און א געפיל איז בא אימ אזא, גלויב ער האלט א גאנצן טאָג אָן אופהער אינ איינ אינגעמען ריצנייל, און די „שוועסטער“ מיטן סאניטאר, וואָס קוקט אימ נאָך מיט מיטגעפיל, ווילן אימ די גאנצע צייט גרינגער מאכט און טראָגט אימ נאָך עפעס זיסעס: „נא... נעם אינ אפ אינגעמאכטם“... און אימ ווערט דערפונ נאָך ערגער, און ער ענטפערט זיי אָן ווערטער: „לאָזט צורו, איב וועל אינגעמען אזוי“...

עס זינגען אזוי אריבער דריי אָדער פינף טעג — דער דאָקטער אבראמאָוויטש האָט, ווי א מאָדנער וואטרענ אפ צייט, יענע טעג גיט געצויילט.

ס'איז געווען אינמיטן זומער, דאכט זיב, שטארק הייס, ביז גאָר פארנע און ביז גאָר ליכטיק, ווי פאר ארעגן אָדער פאר א ליקעכאמע, — דאָקטער אבראמאָוויטש האָט דענסטמאָל, ווי א מאָדנער וואטרענ אפ אלערליי ליכטיקייטן, אויב דאָס נישט געדענקט.

עס זינגען געווען שווערע שלאכטן אפן פראָגט, ס'האָבן זיב געהערט א סאכ גייע יודישע שכיטעס — דאָקטער אבראמאָוויטש האָט אויב דאָס קלאָר נישט געוויסט, פונקט ווי ער האָט נישט געוויסט קלאָר, וויפל טעג זינגען אוועק, זינט ער האָט באקומען די יעדוע.

און דענסטמאָל איז אימ אָנגעקומען א בריוו מיט פראָטימ וועגן שויט פונ הענקען און פונעם קינד און וועגן טעריעווער פאָגראַמ. א

שכימע פון אן ארונגעריסענער באנדע אינ פארלויפ פון גאנצע ירנו
הייסע זומער-טעג, און הענקע מיטן קינד זינען אומגעקומען נאָכ
אינעם ערשטן טאָג. ארום צען אזייגער אינדערפרי, לעבן די טרעפלעכ
פון דאָקטער פשיבולסקים גלעזערנעם גאנעק, ווהינ זי איז, זוי צו איר
מאנס א קאָלעגע, געלאָפן מיטן קינד זיכ באהאלטן. זי האָט דאָרט זייער
לאנג געקלונגען אינ גלעקל, אונ פון אַנטקעגן האָט מען געזען, ווי דער
זעקספודעוודיקער פוילישער דאָקטער — זייער אַן אָנגענומענער, א
געקיוויש-וויכער און געקיוויש-וויסער — האָט זיכ באוויזן אינ
גלעזערנעם גאנעק און האָט אליינ, נישט אויסריידנדיק קיין וואָרט, נאָכ
שטיפער פאריגלט די טיר, און נאָכדעם האָט מען געזען, ווי מע האָט
טאקע דאָרט, לעבן די טרעפלעכ, הענקען מיטן קינד דערשאָסן.

און גאָב א קלייניקייט:

מיט צוויי טעג פריער, אירער דער פאָגראַם האָט זיכ אָנגעהויבן,
האָט מען דעם זעלבן זעקספודעוודיקן געקיוויש-וויכען און געקיוויש-
וויסן דאָקטער פשיבולסקין גערופן צום שווער אינ שטוב, ער זאָל
באטראכטן די טראָגעדיקע הענקע, וויל הענקע האָט געטראָגן זייער
גרויס, און דער דאָקטער פשיבולסקי, א געניטער גינעקאָלאָג — מע
צאָלט אימ זייער טייער פאר ווויזטן — האָט באמ שווער אינ שטוב
הענקען באטראכט, געפונען, אז בא איר הייבט זיכ אָן דער נייטער
כוידעש, און נאָכדעם האָט ער געזאָגט די עלטערן בעסאָד — הענקע
זאָל נישט הערן — אז דאָס טראָגן איז בא איר נישט אינגאנצן
גאָרמאל און אז מע דארפ זייער און זייער אכטונג געבן, זי זאָל
זיכ איבערהויפט האלטן רויק, און ווער שמועסט נאָב אינ אָט די שווע-
רע טעג, ווען יודן לעבן דאָ אינ גרויסער שרעק פאר פאָגראַמען...
פון אָט די אלע יעדזעס איז בא אבראמאָוויטשן אינ קאָפּ געכליבן
בלויז איינ בילד:

באמ שווער איגן שטוב געפינט זיך דער גוידערדיקער פשיכולאָג
מיט הענקען איגן איינ צימער און טאפט איר דאָרט ארום דעם נאקעטן
מעובערעסן בויכ...

און נאָך איינ פראט איז בא אימ איגן קאָפּ געבליבן:
„צעראבעוועט האָט טעריעו א פעטליווישע באַדע מיט עפעס אַן
אטאמאנ“.

דענסטמאָל האָט ער א פאָר ניע ניעג נאָך מיט א גרעסערן טשאד
איגן קאָפּ געטאָן זינג ארבעט איגן פעלד-שפיטאָל, און פונ נאָענטן פראַנט
האָט מען אימ אלץ צוגעבראכט נייע פארווונדערטע. אפ א צעקרימט בעטל
איז איגן קראמפן געלעגן מיט פארושמורעטע אויגן דער געוועזענער
סטאוווישטשער באלעגאָלע-יונג אבע, ווי ער וואָלט אלץ געוואָלט באַנע-
מען, ווי קומט ער אהער, און לעבן אימ אפ נאָך א מער שוואכ בעטל האָט
דער זייער קרעפטיקער קארליקאָוואטע דאָטנע-קאָמאנדיר יעפימ פטאכא
זיך אלץ געדונגען, מע וואָל באַמ שננדן אימ לאָזן מער א שטיקל פוס.
ביידע, אבע מיט דער קויל לעבן די גירן, און פטאכא מיט דער קויל איגן
פוס, האָבן געקרעכצט ווי מיט איינעם און דעם זעלבן דערשפיקטן קלאנג,
און געדראכט האָט זיך, אז דאָס קרעכצן זיי ניט דערפאר, וואָס זיי זייגען
צעשעדיקט, נאָר דערפאר, וואָס איגן דרויסן איז שטארק הייס, און דער-
פאר, וואָס איגן טעריעו איז געווען א פאָגראַם און א שכיטע. מיט א
געמאָקט לענגלעך פאָנעם, ובאברעמט מיט א שווארץ ווילד בערדל, איז
דאָ דערבי געלעגן נאָך דער אָפּעראציע איגן גרויס היץ דער זעקס-און-
צוואנציקיאָריקער ארטיילעריסט אבראשא ששאָרניב. ווי וועלנדיק
אָפּטרייסלען פונ זיך די מעשווגענע וויימעקן, האָט ער מיט זינגן שטיל
סאמעטן קאָל דעקלאַמירט עמעצנס א פרעמדס צי אן אייגן לידל:

אלע טאָג, סטוויסיני,
די זון גייט אופ אפסני,
אָדער זי שטייט און העלט,

זאָג אָן פֿון מיר מיניג וועלט:
מיניג הארץ איר איך גיב —
איך האָב זי ליב! —
איך האָב זי ליב!

גראָד דאָס דאָזיקע לידל איז מער ווי אלץ דערגאנגענ דעם דאָקטער
די יאָרן.

— זאָג אימ... עפּשער וועט ער אופּהערן, — האָט ער זיך געקרימט
פאר דער „שוועסטער“, — עס שמערט מיר צו דער ארבעט... איך וועל
דערפֿון אויסגיין!

דענסטמאָל נאָך אלע אָפּעראַציעס האָט דער דאָקטער אינמיטן העלן
טאָג פֿלוצעם זייער פּאַמעלעך גענומען אויסמאָגן דעם ווייסן כּאַלאַט —
מעשווע פּאַמעלעך, ווי ער וואָלט איצט האָבן געענדיקט ניט נאָר די
ארבעט פֿון היינטיקן טאָג, נאָר די ארבעט פֿון זיין גאַנצ לעבן.
ניט געכאַפט, גלייב ער וועט פֿיג היינט אָן שוין אייביק זיין א
ליידיקגייט, איז ער ארויסגעגאנגען אין דרויסן און האָט דערזען, אז
ס'איז שטאַרק הייס, ביז גאָר ליכטיק און ביז גאָר פּאַרנע, ווי פּאַר א
דעגן. און עפּשער דאַכט זיך אזוי, וויל ער פּראָנט איז נאָענט און די
שיסערזעען פֿון די האַרמאַטן דערטראָגן זיך אהער, ווי איינער און דער
זעלבער פּאַרטייבטער דונער, וואָס אָט דרימלט ער איינ און אָט הערט
ער זיך שטאַרקער.

פֿון אונטן, פֿון דער איינקלאַסיקער דאָרפֿ-שול, וווּ דער שפּיטמאָל
געפינט זיך, האָבן מיט שרעק פֿאַר זיין פּאַמעלעכקייט און פֿאַר זיין
שווינגן אימ נאָכגעקוקט דער עלטערער סאַניטאַר און די „שוועסטער“,
נאָר ער האָט זיך צו זיי ניט אומגעקוקט, ניט געהערט, צי זיי זאָגן אימ
עפּעס, צי ניין.

פֿונקט איבערן שליאַב, אנטקעגן דעם פּעלד-שפּיטמאָל, האָט
געפֿוסטעוועט די איינציקע אינ דאָרפֿ געמויערטע שטוב, פֿונוואַנען די

באלעכאטימ זינענ אנמלאָפּן, ווי נאָר דער פּראָנט האָט זיך דערנעענ-
 טערט. אינ פּוסטן קרעמל, וואָס לעבן אָט דער שטוב, זינענ באַמ אַפּא-
 ראַט פּונעם נאָרוואַס אַרנינגעצויגענעם פּעלד-טעלעפּאָנ געזעסן אַרום א
 נידעריקן טאַפּטשאַן דער פּאַלק-קאָמאַנדיר טאַראַס און דער וואָיניקאָמ
 לייווערקע. זיי זינענ נאָרוואַס אָנגעלאָפּן אהער איניינעם מיטן שטויב
 פּונ די פּאָדערשטע פּאַזיציעס, און פּונ דעם איז געווען צו דרינגענ, און
 אפּן נאָענטן שלאַכט-פּעלד איז א שטיקל איבערניס. מע האָט געוואַרט
 אפּן נאַטשדיוו, וואָס דאַרפ אהער יעדע רעגע אָנפאַרן. בא דער טיור
 זינענ געשטאַנען דיט-פּערד און אינגעשפּאַנטע ברייטשקעלעך פּונ יענע,
 וואָס זינענ געקומען אהער זיך פּראַווען. ס'האָבן געוואַרט א מענטשן
 אכט מיליטער-לייט, און צווישן זיי — זאָולי, זייער א פאַרשטויבטער,
 מיט אַן איבערגעבונדענער שטאַרק-געשוואַלענער באַק. די לעכער פּונ
 זינ פאַריסן געזל, האָט זיך געדאַכט, זינען שוואַרצער און העכער, ווי
 טאַמער. מיט רויטלעכע, אנטצונדענע אויגן האָט ער באַניסערט
 צוגעווינקען צום דאָקטער, צוגעווינקען קימאַט שעלמיש, ווי בייס מע
 רעדט עמעצן צו, ער זאָל אָפּטאָן א שפיצל:

— טי, מענדל, טאַהאָ, — האָט ער דערבני געשלעפּט דעם דאָקטער
 פאַרן אַרבל, — מי בי מיני זוב זוידיאָרג...

נאָר אַבראַמאָוויטש האָט ניש געענטפּערט. פאַרשטיינערט, מיט
 פּרישע טרעפּ פּונ דער פּלוצלינג-אַפּגעשוירענער באָרד, איז ער געישטאַ-
 נען לעבן איינעם פּונ די ברייטשקעלעך, געקניט א שטרוי, געקניטשט די
 אויגן, געקוקט, ווי צום קאָמאַנדיר גייט מען אַרנינג איינציקווייז זיך
 פּראַווען, און איז צולעצט צו אימ אויב אַרנינגעגאַנגען.
 — לאָז מיך אָפּ אהיימ, — האָט ער געזאָגט צום קאָמאַנדיר. — איך
 קאָן מער ניט אַרבעטן. איך פיל גיט, און איך שנייד מענטשן — ווי
 איך זאָלט שניידן האָלצ, ווי איך וואָלט שניידן שטרוי.

דער קאמאנדיר האָט זיך געשווינד אופגעשטעלט. אראָפּגעלאָזט די וויעס, האָט ער אַ שטויס געטאָן מיטן פּויסט אין דער רעכטער, דער- נאָך אין דער לינקער וואַנצע און, בלאַס ווערנדיק פּונ באַליידיקונג, פּלוצלינג זיך צעשרינג מיט קאס:

— נישט וואָג אזוי צו ריידן וועגן מינע מענטשן! — ער האָט ניט-ליבלעך אַ קוק געגעבן אפּן דאָקטער, ווי אפּ אַ סימוליאַנט, און מיטאַמאָל אַ שמייכל געטאָן: אַ שיינע מינסע... „האַלצ און שטרוי.“ און מיט אַ באַדאָשימ דרין צוריק אין מאַסקווע האָט מען אפּ אונדזערע יאטן אין וואַיענסאָוועט געזאָגט: מאַלאַדצי. כ'האָב עס אליין געהערט. לעבן איז אפּ יענער זיצונג געווען. אָ!.. — און ער האָט פּריילעך זיך פּאנאנדערגעלאַכט. אפּ אזויפיל האָבן דעם דאָקטערס ווערטער וועגן די קעמפּער אין זיין פּאַלק אימ אַויסגעזען ווילד און לעכערלעך אין פּאַרנלעך מיט דעם, וואָס מע האָט אפּ זיי געזאָגט ביים יענער זיצונג פּונעם וואַיענסאָוועט.

— נו, יאָ, — האָט ער מיט געמאַכטן וויינענדיקן מיטגעפיל זיך אַ שאַקל געטאָן צום דאָקטער, — טיבעלע מינס, מינערס!.. מיר וועלן זיך באַמוען דיר צושטעלן אין שפּיטאַל ניט קיין שטרוי, נאָר גאָלע גאָלד.

מיט זיין פּאַרשטויבמן שטיוול האָט ער דערבני אַ טאַרקע גע- טאָן אונטערן טאַפּשאַן לייזערקע דעם וואַיענקאַמס פּוס, ווי אפּ צו פּרעגן:

— גוט געזאָגט, אָ?

— רייכטיק, — האָט צוריקגעהאַלטן קוימוואָס געשמייכלט לייזערקע. און פּלוצעם אופּגעהערט שמייכלען, זיך דערשראָקן פּאַרן דאָק- טערס קלאַפּ אין טיש, פּאַר זינע מעשונגע-געוואָרענע אויגן און מעשו- גענעם אויסגעשרוי:

— איך זאָג: לאָזט מיך אָפּ!

— איך זאָג: מע האָט געהאָרגעט מיין ווייב און מיין קינד!..
 — רופט ארויס אהער און אנדער דאָקטער, זאָג איך!
 און נאָכדעם האָט ער מיט איינע און די זעלבע בייזע ווערמער
 געענטפערט אפ אלע פראגעס, וואָס האָבן א שניבעס צו דער צאָל מען,
 אפ וועלכע ער גייט אוועק, און צו זיין קומענ צוריק ביכלאל:
 — איך ווייס ניט!

III

ער האָט זיך געלאָזט קיין טעריעוו ווי ער שטייט און גייט, אינעם
 זומערדיקן רויסארמייזשן כאקי-העמדל און איז די ליכטע פארוטינגענע
 שטייול, אָן א שינעל אפילע. און א געפיל איז בא אימ געווען, אז דאָס
 פאָרט ער און עפעס נישט ער. איז טאש האָט ער בלוין געהאט א
 רעוואָלווער און איז פארטשאדעטן קאָפּ האָט ער געהאלטן פעסט דעם
 באשלאָסענעם פלאַן: ער וועט אָנקלינגען צום דאָקטער פשיבולסקי אין
 מיר פינעם גלעזערנעם גאנעק; ער וועט אָנקלינגען אין יענעם זעלבן
 גלעקל, איז וועלכע די מעוברעסע הענקע האָט אָנגעקלונגען אידער
 מע האָט זי דערהאָנגעט; ער וועט, ארטינקומענדיק אין הויז, ארויסנע-
 מענ דעם רעוואָלווער פונעם מאיש און וועט זאָגן צום דאָקטער פשי-
 בולסקי:

— דרוי זיך אויס צו דער וואַנט! ק סטיענקע, מערזאוועצ!
 די גאנצע צייט, וואָס ער איז אין גרויס יעגשאפט געפאָרן מיט
 פארשיידענע צוגן, האָט ער געזען פאר זיך בלוין אָט דאָס בילד, ווי
 ער שטייט אנטקעגן דעם דאָקטער פשיבולסקי מיטן רעוואָלווער אין
 האַנט. און נאָך אַנדערהאלבן מעסלעס, אז ער איז מיטן טאָגליכט ארויס
 פונעם וואַנט און האָט זיך אוועקגעלאָזט צופוס פונעם לעצטן וואַקואַל,
 איז אימ געווען א גרויס ווינדער, וואָס כּוּצ דעם דאָקטער פשיבולסקי,
 וועמען ער דארף שיסן, איז איצט, נאָך דער שכיטע, ווי פאר דער שכיטע,

נאָכ אלץ פאראן אונטערן בארג א שטאָט, וואָס הייסט טעדעוו, און
הניזער און גאסן זינען דאָ נאָכ אלץ פאראן, און א מארק — אן אל-
מער, א קינלעכיקער, א ברוקירטער, מיט קרומע הניזער, וואָס קוקט מיט
אן אלטן בליק פון הונדערט צוואנציק און פון הונדערט פופציק יאָר,
מיט אַ פּאָר אינפּפּאַרן און מיט א ווייסן שמאַט-קלויסער אין רעכטן
עק — א געוויינלעכער ריינ אויסגעקערטער מארק...

ס'איז געווען בא זון-אופגאנג, און אין די זינט-געסלעכ האָט, ווי
בא א געוויינלעכע זומערדיקן זון-אופגאנג, געשמעקט מיט נעכטן
אויסגעגאָסענעם צעבער, מיט פּיכטן טוי פון אנטלויפנדיקע גאכט-
שאַטנס, מיט פּערדישן קיזיק. אימ האָט עמעצער, אפּפּאַנעם, דאָרט אין
די זינט-געסלעכ דערזען; עמעצער האָט אָנגעזאָגט, אז ער איז געקומען,
און דענסטמאָל איז זיין שוויגער — אן עלטערער מענטש שוין —
ארויסגעלאָפּן צו אימ אין דרויסן מיט א געוויינ און מיט אויסגע-
שטרעקטע הענט, ווי וויבער לאָזן זיך צו א מענטשן, פאר וועמען זיי
קאָנען זיך אויסוויינען:

— אוי, מענדל!.. אוי, מענדל!..

און דער שווער — נאָכ א מער עלטערער מענטש — איז געבליבן
אין שטוב און האָט דאָרט געקאכעקעט — אפּפּאַנעם, נאָכ פון באנאכט
אָב — מיט א לאנגן יאדעשלייוון הוסט, און געדאכט האָט זיך: דער
הוסט איז פיל עלטער פון אימ, דעם שווער אליין. און נאָכ האָט זיך
געדאכט: ער הוסט אומיסטן, קעדוי ער זאָל נישט דארפן ארויסגיין
אנטקעגן. און דענסטמאָל, אז אבראמאָוויטש איז אריינגעקומען אין
שטוב, האָט ער דאָרט צו אלעמערשט א קוק געגעבן נישט צום שווער,
נאָר צו דער קיך, ווו עמעצער פּאַרעט זיך, ווי מיט ברויט-באקן, און א
טראכט געשאַן האָט ער אויך נישט וועגן שווער און נישט וועגן קינעם,
נאָר בלויז וועגן דעם, וואָס אָט:

— א דינסט, פונדעסטוועגן, האלט מען...

אימ האָט דאָן גלויב אָנגעכאַפּט אַן אומבאַשיידענער עקל, און אַ טראַכט געמאַן האָט ער באַ זיך, צי האָט ער נישט דאָ אינ טעריעוון קיינ מער נאָענטע מענטשן, צו וועמען ער האָט איצט, באַלד נאָך זיין קומען, געדאַרפּט אַרײַנגיין.

דערנאָך איז ער, פּול מיט אָט דעם עקל, געזעסן מיט שווער-און-שוויגער באַם טיש, און דערלאַנגט האָט מען פּונ קיב טוי מיט מילך — מיט געפּראַזשעטער מילך, וואָס איז אַ גאַנצע נאַכט געשטאַנען אינ אויוון, — און אלע האָבן געשווינגן. דער שווער האָט צו אימ גיט געקוקט און ווידער געהוסט. ורייב וועגן דער טאַכטער האָט ער אלץ גיט געוואָלט — פאַר אימ איז געווען גענוג, וואָס וועגן דער טאַכטער האָט שוין גערעדט זיין ווייב. פּלוצעם האָט דער שווער זיך אַ וואַרג געגעבן מיטן אויסגעהוסטן לייכעצ, וואָס ער האָט אַ פּול מויל. נישט אויסקראַקענדיק דעם לייכעצ, זיך אונטערגעשפּאַרט מיטן עלן-בויגן אפּן טיש, אַ גלעט געמאַן מיט די פינגער פּונ דער צווייטער ציטערדיקער האַנט די סעראַטע און, פּאַרגלאַצנדיק די אויגן, אַ זאָג געמאַן:

— מע האָט מיך פּינג געשטעלט צום צעמל.

ער האָט אַ קוועטש געמאַן דעם טראַפּ אפּן לעצטן וואָרט.

ער האָט אַראָפּגעשלונגען דעם לייכעצ, באַקומען פּאַרטערטע אויגן

און האָט צוגעגעבן:

— מע האָט מיך באַראַבעוועט מיין קראַמ... עפּשער אפּ הונדערט

מיט צוואַנציק טויזנט רובל האָט מען מיך באַראַבעוועט...

דענסטמאַל האָט אַבראַמאָוויטש אַ היפשע ווילע אפּ אימ געקוקט

און געטראַכט וועגן דעם, וואָס די אויגן, די נאָז, דאָס מויל — אלע

אויוריימ, וואָס זינגען באַ הענקען געווען זייער כיינעוודיק און שיינ,

זינגען באַ אימ, דעם פּאַטער אירן, מועס און העסלעכ. אימ איז דערביי

אַרום אפּן זינגען, אַז ער האָט זיך אומזיסט צוגענילט מיט די ווערטער,

מיט וועלכע ער האָט איג דאָרפּ אנטקעגנ פּעלד-שפיטאַל זיב געווענדט
צום פּאַלק-קאָמאנדיר:

„איב שנייד שטרוי“...

א ווונדער איז אימ געווען, וואָס אָט די ווערטער זינען גאָר צוגע-
פּאסט צו אָט דעם שווער זינעם.

— ס'איז נישט קיין מענטש, — האָט ער, קוקנדיק אפּן שווער, א

טראכט געגעבן.

דאָס געפיל, וואָס הייסט ראכטמאָנעם, — א געפיל, וואָס ער האָט,
אגעווי, אויב פּרוער זעלטן ווען געהאט, — האָט ער איצט אינגאנצן
אופגעהערט צו פילן, און די אומקלאָרע האסאָגע, וואָס ער האָט וועגן
זיב די לעצטע טעג געהאט, איז פון דעם אויגנבליק געוואָרן בא אימ
א קלאָרע און א פּארגליווערטע — א האסאָגע וועגן א מאַכאמאָוועם-
דיק-טרוקן באשעפעניש, וואָס איז אהער אראָפּגעקומען צוצונעמען אָן
שום וואקלענישן דאָס לעבן בא א זעקספּודעוודיקער ברע, וואָס הייסט
פּשיבולסקי. און נאָך איינ זאכ איז אימ געוואָרן קלאָר:

פּאראן א סאכ אנדערע, וואָס זינען נישט בעסער פון פּשיבולסקי,
און לעבן צווישן זיי איז מוּעס.

IV

אינ יענעם זעלבן פּרימאָרגן, ווען די זון, וואָס האָט אָנגעגליט די
שויבן פונעם דאָקטער פּשיבולסקי גלעזערנעם גאנעק, האָט שטארק
געווארעמט און גערויטלט די פּאַמידאָרג און די פעפּערלעכ, וואָס ליגן
דאָרט רווק אפּ אלע פענצטערדיקע בנישטידלעכ און האלטן רווק אינ
פּארטיק ווערן, איז אבראמאָוויטש געשטאנען באמ דאָקטער פּשיבולסקי-
קינ אינ קאבינעט, געהאלטן דעם רעוואָלווער אינ דער אופגעהויבענער
האנט און איז געווען שטארק פּארכידעשט, וואָס דאָס בילד איז ארויס-
געקומען לאכלומן אנדערש, ווי ער האָט זיב פּאַרגעשטעלט:

אפ דער פריצישער קאנאפע איז איב ווינקל שטארק צונויפגעקור-
צערובעט געזעסן דער זעקספורעוודיקער, נעקיוויש-וויסער און נעקיי-
וויש-ווייכער דאָקטער, פארשטעלט מיט ביידע פעטע הענט דאָס פאָנעם,
און איב גרויס שרעק, מיט א קאָל, וואָס איז דערוואָרגן פון שווערער
אסטמע, געבעטן ראכמאָנעס בא אימ, דעם מאלכאמאָוועסדיק-טרוקע-
נעם.

— פארשיוועצ. — האָט אבראמאָוויטש זיב געוויגנדרט, וואָס די
ווערטער, וואָס ער ווערט איצט, זינגען לאכלוטן נישט יענע, וואָס ער
האָט צוגעגרייט, — זאָג: פארוואָס האָסטו געהייסן אָפּוואשן דאָס
בלוט?.. דאָס בלוט אפ די טרעפלעכ לעבן גאנעק...

ער האָט געזען, ווי די גוידערדיקע ברזע הייבט זיב אפ פון קאנאפע
פאמעלעכ, איב גרויס שרעק, זי פאלט אימ צו די פיס, פויזעט ארום זינגע
טריט, קושט זינגע רויטארמיוישע שטיוול. און דענסטמאָל איז מיט
אימ געשען דאָס, וואָס איז אימ די גאנצע צייט אפילע אייב מאָל נישט
אינגעפאלן, אז עם קאָן מיט אימ געשען: ער האָט פלוצעם דערפילט
צו אָט דער פעטער פויזענדיקער ברזע דאָס זעלבע געפיל, וואָס ער האָט
פריער דערפילט צום שווער, ביים יענער האָט אראָפגעשלונגען דעם
לייבעצ.

— ס'איז ניט קייב מענטש, ס'שמינקט... — האָט ער א טראכט
געמאָן.

און איב דער זעלבער רעגע האָט ער דערפילט, אז אויסשיסן איב
אָט דער ברזע איז אימ פונקט אזוי מעם, ווי אימ וואָלט געווען מעם
אויסצושיסן איב שווער.

— גא, — האָט ער געזאָגט, באהאלטנדיק דעם רעוואָלווער צוריק
איב טאש, — איב שענק עם דיר א נעדאָווע דניג שמינקענדיק שטיקל

לעבנ... נישט מאכמעס ראכמאָנעס, נאָר זױל מיר איז מינעס איז דיר
צו שייסנ... האַלט זיך מיט דעם!

ערשט נאָכדעם ווען ער איז שוין געהאט אַרויסגעגאנגען צוריק
איז דרויסן אפ דער זון, וואָס גלייט די שוויבן באַמ גלעזערנעם גאַנצן,
האַט ער זיך דערמאָנט, וואַזוי פשיכולסקי האָט פונדעסטוועגן נאָכ אָט
די ווערטער אַרויסגעוויזן גרויס פרייד און האָט שיר נישט געטאַנצט,
וואַזוי ער האָט אים אבראַמאָוויטשן, אַרויסבאַגלייט מיט ציטערנדי-
קער סימכע און וואַזוי ער האָט דערבני פון דאַנקבאַרקייט צו אים,
אַבראַמאָוויטשן, נישט אופגעהערט אים גרויס אופרעגונג זיך צו שווערן:
— ס'וועט בלייבן צווישן אונדו... קיין פליג אפ דער וואנט וועט
נישט וויסן...

דענסטמאָל איז געווען כאַטאַג, און צו אים — צום שווער, פונדווא-
נען ער האָט זיך געקלייבן אוועקצוגיין אומבאַמערקט, — איז מיט האַלב-
מעשוונגענע אויגן, מיט א האַלב-מעשוונג, לאנג נישט געגאַלט און לאנג
נישט געוואשן פאַנעם געקומען דער אַרטיקער לערער פרידקינ — יענער
זעלבער, וואָס האָט אָנהייב פאַגראָמ אָנגעפירט מיט דער טעריעווער
זעלבשוץ. פרידקינס יוגע ליפן זינען געווען בלאס און האָבן געצוי-
מערט, ווי בא א זאַקן, און אליין האָט ער געהאַלטן אים איין צופּן די
שמעבלקעס אפ זיך פאַרוואקסן פאַנעם, אים איין ווילד-צעטראַנגענעם
קוקן מיט די אויגן און אים איין געבן ענטפערס אפ פראנג, וואָס מע
פרעגט אים נישט.

— פאַמער, נו...

— דער טייל, וואָס איז נאָכן פאַגראָמ ארױן אים שטאַמט? פאַמער,

נו...

— א סאָוועטישער טייל איז ער? פאַמער, נו... ס'הייבט זיך

נישט אָן.

ער האָט דערציילט, וואָזוי די זעלבשוצ — א מענטשן אבצן —
האָט העכער צוויי מעסלעס נישט ארנינגעלאָזט די באנדע פון דער
וואָקזאל-זיט, נאָר נאָך דעם, אז בא דער זעלבשוצ איז אויסגענאנגענ
קוילן, האָט מען גאנצפריי, בא זוג-אופנאנג, זיך געמוזט אומקערן אין
שטאָט ארניג, און וועג מען האָט זיך אומגעקערט, האָט מען דערזען, אז
אין שטאָט האָבן זיך שוין אלע באהאלטן — ווער ווו עס האָט געקאָנט,
און איך, פרידקינען, האָט דאָ קיינער נישט געוואָלט ארנינגעלאָזן אין
שטוב:

— פּאָטער, נו... ווייל איך האָב דאָ נישט קיין קרויווימ און ווייל
אלע האָבן געוויסט, אז איך האָב אָנגעפירט מיט דער זעלבשוצ.
איך איז אויסגעקומען זיך ארומהרייען איינער אליין איבער די
פּוסטע גאסן.

— גיי איך מיר אזוי פאמעלעך בארן-ארופ און באגעגן קיינעם
נישט ביז קאָנאוואַלעווס געסל, און בא קאָנאוואַלעוונ אין הויפּ אין
אויב קיינער נישט, און דער טויער פון דער שאַפּע איז דאָרט א ביסל
אָפּן — א פּוסטע. פּאָטער, נו, מראכט איך, איך וועל ארנינגיין אין
שאַפּע.

ער איז אין שאַפּע ארופגעקראַכן אפּן בוידעם און זיך אנדערגע-
לייגט אפּן היי. דערנאָך האָט ער דערזען, אז אין שאַפּע צווישן אָנגע-
האקטן האַלץ און צווישן דער וואנט איז געבליבן א ליידיק אָרט, ווו
מען קאָן זיך באהאלטן. ער האָט פונעם בוידעם גענומען אהיין אראָפּ-
לאָזן די פּיס, שטופּט ער און שטופּט אהיין די פּיס און פילן פילט
ער: ער טרעט אָן אפּ עפעס לעבעדיקס, און הערן הערט ער: מען
שעפטשעט זיך. ער קוקט זיך אומ:

— פּאָטער, נו... צווישן דער וואנט און צווישן האַלץ האָט זיך
באהאלטן ליפע ליבטמאג מיט זיין ווייב און מיט זייע קינדער. ליפעס
יינגעלע, וואָס האָט געלערנט אין שול, האָט זיך דערפרייט: „אוי, אָט

איז דער לערער פרידקיני! נאָר ליפע מיט זינג ווייב האָבן דאָס קינד געקניפט, עס זאָל שווינגן.

און אליין האָבן זיי אָנגעהויבן ביזן צו שעפטשענ און צו פאָדערן פון אימ, פרידקינע, ער זאָל אוועקגיין, ווייל ער האָט אָנגעפירט מיט דער זעלבשוץ, און איבער אימ וועט מען אויב זיי האַרגענען.

— „גייט אייך פונדאנען! גייט אייך פונדאנען!“ האָבן זיי אפ מיר געבליצט מיט די אויגן; זיי האָבן מיך געשטויסן מיט עלנבויגנס. פאָטער, נו... איך האָב געמוזט ארויסנעמען דעם רעוואָלווער און באַ זיי פרעגן: עס וועט נישט זינג שטיל?.. נו, און וויטער?.. וואָס זאָל זינג וויטער? פאָטער, נו...

אז דער טייל, וואָס האָט פארטריבן די באַנדע, איז אַרזיג איג שטאַט, איז אימ, פרידקינע, נאָר נישט אינגעפאלן, אז עס קאָנען זינג אַזעלכע טיילן, וואָס זאָגן אפ זיך, אז זיי זינען קלוימערשט פאר די סאָוועט און נאָר זיי זינען פאסקודסווע, זיי זינען קעגן קאָמוניסטן און ראַבעווען אליין אונטער. אפן הריטן טאָג האָט ער פונ קאַנאָוא-לאָנוס בוידעם דערזען, ווי עס גייען הרני מיט ביקסן. ער איז געשווינד אַראָפּגעלאָפּן צו זיי און האָט יעדן פונ זיי אָנגעכאַפּט פאר די הענט: „טאָוואַרישטשי! טאָוואַרישטשי! דאָס האָט איר ארויסגעטריבן די באַנדע?“ נאָר יענע — געזונטע, אינזערנע — האָבן זיך ווי דערשראָקן פאר זינג אויסזען און פאר זינג פריילעכע געשרוי. „ווער ביסטו?“ — האָבן זיי באַ אימ געפרעגט. זיי האָבן דערהערט, ווי ער שרייט פריילעכע אויס: „א מיטפילנדיקער קאָמוניסט בין איך!“, און האָבן זיך אָנגענאַסן מיט רעזיכע: „טאק ק סטיענקע, ראַמטערררי-באָמ!“ און זיי האָבן אלע הרני אפ אימ אָנגעשטעלט די ביקסן. ס'האָט זיך ארויסגעוויזן: זיי זינען אליין אויב נאָר עפעס א באַנדע, ער, פרידקיני, פאָטער, נו... ער האָט זיך קוימ באַ זיי אויסגעבעמט... א?.. און וואָס וועל איך איצט טאָן?..

פרידקין איז געווען ביו גאָר פארווונדערט, וואָס מע שטעלט אים
גאָר אזא פראגע:

— פאָטער, נו, — האָט ער געענטפערט, וואָס פאָר א פראגע? איב
טרעט אריין אין דער רויטער ארמיי.

עס איז געווען באטאָג, ווען פרידקין איז אוועקגעגאנגען, און
אבראמאָוויטש, וואָס האָט נאָכ אלץ ארומגעשפאנט הינ-און-צוריק, האָט
געדענקט די גאָרע ארומיקע מעסקינט, פון וועלכער פרידקין איז ארויס
מיט מעשוּגענע אויגן, און באמערקט האָט ער דערבין, אז דער שווער
האָט, ווי ער פלעגט פאָר הענקעס טויט, זיב צוגעלייגט דרימלעך
נאָכן עסן, ווי די שוויגער העלפט אין קיב דער דינסט — אפאָנעם צו-
גרייטן עפעס אפ וועטשערע העלפט זי איר, און עס קומט אויס, אז
נאָכ אלץ, וואָס איז געשען, איז ער, אבראמאָוויטש, דאָכ א גאסן,
און דערפאר וועט די וועטשערע הינט אין אַוונט זיין א בעסערע, ווי
אלע טאָג... אימ איז דערפון געוואָרן ביו גאָר שווער, האָט ער זיב שטיל
ארויסגעגאנוועט פון שטוב, זיב אוועקגעלאָזט צופוס צום וואָקזאל און
שפעט באנאכט, צוזאמען מיט פיל אנדערע, זיב דאָרט דערווארט אפ א
מעסקנ-געפאקטן צוג, וואָס גייט קיין קיעוו. מע האָט זיב געשטופט
דעם גאנצן וועג — אנדערע האָבן אים געשטופט, ער האָט געשטופט
אנדערע — אימ איז דאָס געווען אלציינס. ער האָט זיב דערמאָנט, אז
מע קאָן טאָגן מיט זיב אליין דאָס, וואָס ס'איז געווען מערס צו טאָגן
מיט פשיבולסקין.

V

אין קיעוו אפ די גאסן האָבן קאָקעטיש געקלאפט ברעטלעך פון
הילצערנע סאנדאלן, און זון איז געווען א סאב, א סאב.
זון און קלאפערני פון הילצערנע סאנדאלן — דאָס געזאנג פון
יענעם זומער.

וואסן און טראמוניען — טויטע גאסן. אָפגעברענטע מויערן אפ די ראָגן, דורכגעלעכערטע פענצמער, באדעקט מיט אזויפיל לאמעס, וויפל מאָל די שטאָט איז באשאַסן געוואָרן, וויפל מאָל זי איז איבערגעגאנגען פון מאכט צו מאכט. נאָר גלוםטענישן האָבן געפלאָסן, ווי א טינג, זוי דער זוניק-זילברנער דניפער, וואָס מע זעט ארויס פון די בערג, — גלוםטענישן צו ברויט, וואָס איז טייער, צו קליידער, וואָס פעלן אויס, צו זומערדיקער זון פון מאָרגנדיקן טאָג.

ס'איז געווען באטאָג, ווען מע האָט אויסגעשאַטן פון אלע סאָוועט-אנישטאלטן.

ס'איז געווען באטאָג, ווען זון האָט פארגאָסן איינ זינט קרע-שטשאטיק און שאַטנס האָבן געקילט זיין צווייטע זינט, און אסראמאָ-וויטש איז דענסטמאָל קווער צוגעקומען פון דער זוניקער זינט און האָט מיטאמאָל דערזען די גאס מיט די איבערגעפולטע טראָטוארן, מיט-אמאָל דערהערט דאָס קאָקעמישע קלאפערן פון די הילצערנע סאנדאלן. זיין באציונג צו דער גאנצער גאס מיט מענטשן, צו אָס די אלע, וואָס ווילן לעבן פאר יעדן פרייז, — א מאלכאמאָוועסדיק-טרוקענע באציונג פון א גרויסן מעפונעק צו א בארמינען; זיין באציונג צו דער זון ארום אימ — ווי צו דער לעצטער זון, וואָס ער זעט אינ זיין לעבן, און אינ אימ — א זיבערקייט, אז ס'איז ווירקלעך אזוי — הינט מאכט ער אן עק. פארטויבט מיט אלע זינע אינווייניקסטע געפילן איז ער געגאנגען אפ דער הייסער זון ארום גאס, געבלאָנדזשעט צווישן פיל מענטשן, זוי איינער אליין אינ א מירבער. דאָס האָט ער גענילט פאָטער צו ווערן פון א פרעמד ברויול, וואָס געפינט זיך נאָך בא אימ אינ טאש און בינדט אימ נאָך מיטן ארומיקן לעבן. דאָס ברויול האָט אימ מיטגעגעבן שאראס אפ אָפצוגעבן כאט דורכפאָרן קווען איינער א מירע איסניעוונע. ניט מאכמעס אָרנטלעכקייט האָט עס איצט געטאָגן דער דאָקטער, נאָר פאָשעט פון מויעסן זיך צו זיין גשראָשן אינ אנדערע. אימ איז געווען אלציינס

דערווידער סני צו פארניכטן נאָט דאָס פרעמדע בריוול סני צו דערלאָזן,
 מע זאָל דאָ אין שטאַט, באזוכנדיק די טאשן פון א זעלבסטמערדער,
 געפינענ א בריוול, וואָס האָט צו טאָן מיט עמעצנס א פרעמדער ליבע.
 לויטן אדרעס האָט ער דאָ אין גאס אין איינעם א הויז זיב
 אופגעהויבן אפ א גאנצ הויכע עטאזש, אָנגעקלאַפט אין א פיר. קיינער
 האָט זיב נישט אָפגערופן. דענסטמאָל, האָבנדיק אריינגעשטעקט דאָס
 בריוול אין פיר-שפאלט, האָט ער זיב אראָפגעלאָזט צוריק אין גאס מיט
 א געפיל, אז ער האָט שוין אָפגעטאָן אלץ ביזן סאמע לעצט.
 פארווונדערט אפ זיב אליין, אלעמני ער האָט נאָך דורשט, האָט ער
 צווישן מענטשן-געפלאַנטער, וואָס פלייסט פון פיר וואָג, זיב אָפגע-
 שטעלט בא א בודקעלע אויסטרינקענ וואסער. כאט בודקעלע איז באַרוועס
 געשטאנע א יונגער אוקראינער — אפאָנעם, אג ארבעטער, געהאלטן א
 וויינענדיק קינד אפ די הענט און זיב געדונגען מיטן פארקויפער פאר
 א שטיקל צוגעשימלט שאַקאָלאד. דאָס קינד האָט זיב געריסן צום שטיקל
 ישאָקאָלאד מיט ביידע הענטלעך, מיטן גאנצן שטארק פארקרימטן
 וויינענדיקן פעגעמל, און דער ארבעטער מיט זיב יונג וויבל האָבן נישט
 אופגעהערט מיטן פארקויפער זיב צו דינגען, זיב געשווירן, אז זיי
 האָבן נישט אזויפיל געלט, וויפל ער וויל. דער דאָקטער איז גלויב געוואָרן
 ביז, א וואָרפ געטאָן דעם פארקויפער א געלט-פאָפירל, א כאפ געטאָן
 דאָס שאַקאָלאד פונעם יונגן אוקראינערס הענט, א כאפ געטאָן נאָך
 זיסע זאכן, וואָס ליגן אפן געעפנטן לאַדן, און דערלאָנגט דעם וויינענ-
 דיקן קינד. דער יונגער אוקראינער האָט זיב דערשראָקן — מיט אזא
 קאס האָט עס דער דאָקטער געטאָן. דאָס וויבל האָט גלויב געגעבן א
 שטויס דעם מאן מיטן עלנבויגן:

— גוילעם איינער! — האָט זי געזאָגט. — וואָס ארט דיב? נעם!..

זעסט דאָך: א מאטאָנע.

דער דאָקטער האָט גלויב פארגעסן אינעם אוקראינער מיטן קינד,

אַנעם וויב, אָן זיין אייגענעם דורשט, אָנעם שטופעניש, וואָס ארומ
אימ, אָנעם גראַנערני פון די ציטונגס-פארקויפער — א גראַנערני וועגן
א דעניקינישער כמארע, וואָס רוקט זיך אפ דער שטאַט פון דאָרעם.
מיט א געפיל פון א מעפונעק צו דעם אלעם און צו זיין אייגן לויב,
וואָס וועט באלד ווערן א לויב פון א מעס, מיט פארטויבטע כושימ, איז
ער שוין געהאט אָפגעגאנגענע עמלעכע טריט פונעם בודקעלע און פלוצעם
דערהערט, אז מע רופט אימ צוריק. אָן כיישעק האָט ער זיך אומגעקוקט,
אָן כיישעק דערזענע דעם פליסנדיקן מענטשן-פלאַנטער אפ די פארבינדקע
ראָנג. אָנגעיאַנגט און גערופן האָט אימ פון דאָרט אן אומבאקאנט
שלאַנק מיידל:

— דאָס האָט איר נאָרוואָס אַרזינגעשטעקט צו מיר דעם בריוו?..
האָט קיין פאריבל ניט... מיר האָבן אָנגעוויזן אפ אייך די שכינימ.
דעם מיידלס מאט-שווארצע אויגן האָבן געקוקט אפן דאָקטער אי
אויספרוונדיק אי מיט אינגעהאלטענער פרייד. איר מויל איז געבליבן
א ביסל אופגעמאכט. איר ברוסט האָט זיך נאָך אלץ געהויבן פון נאָך-
יאָנג נאָך אימ צי פון אופרעגונג. פון אונטער איר אייבערשטער פול-
לעכער ליפ האָבן ארויסגעקוקט באזונדער וויסע לענגלעכע ציינ. זיי
זינגענע געווענע צוגעביסן מיט א באזונדער הארציקייט, און טאקע די דאָ-
זיקע צוגעביסנקייט זייערע האָט דעם דאָקטער אָן עפעס דערמאָנט —
פּינקטלעכ, וווּ האָט ער שוין עפעס אזוינס געזען, האָט ער ניט געדענקט.
— יא, איך, — האָט ער זיך א קרימ געגעבן, ווי אפ ניט לאָזן
באניס אָן זיך עפעס אָנטישעפענ.

דאָ אפן אָרט איז ער געוואָרן בייזלעך:

— וואָס האָט איר געוואָלט?

דעם מיידלס וועס האָבן, אראָפלאָזנדיק זיך, באוויזן זייער דרויסן-
דיקע מאט-טונקעלע טרויערלעכקייט, נאָך באלד צוריק אופגעדעקט א
כליק, פול אָנגעגאָסן מיט אינגעהאלטן אופגערעגטער פרייד:

— איר וועט, פארשטייט זיך, אריינגיין צו מיר... דאָס בין איך מירע איסנעוונע.

פונ אונטער איר פולער אייבערשטער לייף האָבן זיך ווידער באוויזן די ווייסע לענגלעכע צייג, וואָס זינגען צוגעביסן מיט א באזונדער האר-ציקניט, און ערשט איצט רעכט דערמאָנט דעם דאָקטער אָנעם פאָטאָ-גראַפישן כילדל, וואָס דער פּאָלק-קאָמאנדיר טאראם, ווו ער זאָל זיך דאָרט אפן פראָנט ניט באזעצן, הענגט ער עס גלייך אפ אפ דער וואנט. — צו וואָס דארפט איר מיכ? — האָט דער דאָקטער זויערלעך אונטערגעהויבן אַג אקסל. — כ'בינ ניט פונ יענע, וואָס מאכט וויזיטן. — דאָכ...

מיט אירע ווארעמע פינגער האָט דאָס מוידל אימ אָנגעכאפט פאר דער האנט, אינ דער זעלבער רעגע פלינק זיך א קער געגעבן צו א פרוי, וואָס איז געבליבן ווארטן הינטער אירע פלייצעס:

— וואָס זשע שטייט איר אליין, כאווערטע? קומט אהער. יענע — אַן עלטער מוידל מיט א בלאסער מאנצבלשער נאָז און מיט מאנצבלש-טיפע שמערן-ווינקלעך — האָט א ציטער געפאָן. אירע אויגן, פארטריקנט, ווי נאָך לאנג וויינען, האָבן זיך פארקנייטשט — דאָס האָט זי זיך אָנגעטאָן א קויעכ אפ צו ענטפערן. — ניין, גאָרנישט... איך זועל אליין קומען, גלייבט מיר, איך וועל אליין קומען.

טרויעריקלעך זיך אויסגעדרייט און פאמעלעך אוועקגעשפאנט אינ דער קעגניבערדיקער זייט.

מירע איסנעוונע האָט נאָך אלץ ניט געהאט אָפגעלאָזט דעם דאָך-טערס האנט.

— ט'האָט איר אַן אומגליק!..

מאמעש, ווי פאר א היימישן, האָט זי פארזאָהגטערהייט זיך פאר אימ א קלאָג געגעבן אפ דער אוועקגעגאנגענער:

— מיניע א כאווערטע — א שכינע האָט זי מיר איבערגעלאָזט און איז אליין אוועקגעפאָרן אין א קאָמאנדירונג...

נאָר צוליב דעם, אפּאָגעם, דעם דאָקטער זאָל ניט זיין לאַנגווייליק, האָט זי וועגן דער אוועקגעגאנגענער צוגעגעבן:

— אנטלאָפּן אהער פון א פּאָגראַם און האָט דאָ קיינעם ניט. איר אינ די אויגן האָט מען געהארגעט אלע אירע אייגענע. שוין אַמאָל דרין, אז זי האָט דאָ געפרוּווט זיך געמען דאָס לעבן. כ'האָב איצט מיט איר דאָס עמעסע אַרומשלעפעניש...

זוי מע וואָלט איך מיט דעם באַווייז א קאָריקאטור פון זיין אייגע- נעם צושטאנד — אזוי נידערגעשלאָגן פילט זיך דער דאָקטער. ער איז שוין אפילו נישט אימשטאנד אַרויסצוווייזן א ווידערשטאנד צום מיידל, וואָס וויל איך זען באַ זיך, ווי א גאס, ער לאָזט זיך פירן, ניט פילנדיק קימאט, אז ער באַזעגט זיך.

און אָט גייען צוויי מענטשן, וואָס איינער פון זיי איז שוין זייער נאָענט צו א מעס, און דער צווייטער — א מיידל מיט אויגן פול אָנגע- גאַסן מיט פרייד — האלט אין איינ לעבעדיק דערציילן וועגן זיך, וועגן טאראסן, וועגן מיליטער-שפיטאַלן אין דער שטאָט זוויל, וווּ זי האָט געאַרבעט נאָך דער פעוּראַל-רעוואָלוציע, וועגן דעם כּיילעק, וואָס זי האָט אין טאראסעס ערשטער פּאָליטוראמעטע. דאָס וויל זי איצט דורכג דאָ- מער איבערגעבן טאראסן א בריוו און, כּוצ דעם, נאָך אַ פּאָר ווערטער, פארשטייט זיך. מע שיקט זי איצט אין א דעוואַקאַם, וואָס איז זייער נאָענט צו קאָראָסמענער פּראָג. אָט דאָס זאָל דער דאָקטער טאראסן זאָגן און שוין. ער האָט לאנג פון איר קיין בריוו ניט געהאט נאָר דער- פאר, וואָס די לעצטע כאַדאַשימ איז זי געווען אפּ אזא אַרבעט, פּונווא- נען מע שרייבט ניט... ער איז אזא פּראָסטער און אזא ווילער, טאראס! ניט עמעס?

— פופפ! — באקומט דאָס מיידל א שטיפעריש-אויסגעצויגט פּאָ-
נעמ. דאָס מאַלט זי אויס, ווי אופגעבלאָזט מאראם האָט אויסגעזען ווייני-
טער אינ מאַסקווע.

אונ אָט איז שוין דאָס הויז, וווּ זי וווינט. זי וויל אומבאדינגט, דער
דאָקטער זאָל בא איר זיכ אויסרוען, אָט איז שוין דאָס צימער. זי אליין
מוז אוועקלויפן, טאקע וועגן איר אָפּפאָרן אינעם רעווקאָמ, זי וועט דעם
ג-סקער פּאָלק שוין אָפט לאָזן וועגן זיכ הערן. דאָ אינ שאַפּקעלע איז
פאראנ עפעס צו עסן...

אינ אַינלעגיש לאָזט זי אראָפּ דעם שטאָר אפן זוניק-ברזענדיקן
פענצטער. זי געפינט זיכ שוין בא דער פיר.

— ווארט! — בלונט זי שטיינ אינ פארלויירנקייט. — יענע, וואָס
וויל זיכ נעמען דאָס לעבן, איז דאָכ נאָכ אלץ ניט געקומען צוריק!..

זי טוט זיכ א פאטש מיט ביידע הענט אינ די זינט — א סימען,
אז זי קאָן דאָ גאָרנישט ניט העלפן — אונ פארשווינדט.

VI

ווי אינ עפעס א מינ האלכט דרימל איז דער דאָקטער ארינגעצויגט
געוואָרן אהער אינ צימער. שלעפּעריק איז ער דאָ געזעפּט אפן שטול, וווּ
דאָס מיידל האָט אימ אוועקגעזעצט. זינע אויגן האָבן זיכ געשמאַלט
אפן פארגרעסערטן בילד פונעם פּאָלק-קאָמאנדיר טאראס, וואָס הענגט
אפ דער וואנט לעבן ווייס-צוגעקליבענעם בעט, — האָס איינציקע בילד
דאָ באמ מיידל אינ צימער. דעם דאָקטער איז געווען קימאט אומגלויב-
לעכ, וואָס ער, מיטן פעסטן באשלוס, מיט וועלכע ער איז געקומען
אהער אינ שטאָט, האָט דאָ צו ווערן עפעס א מינ פארמיטלער צווישן
אָט די צוויי געזונטע לעבנט, וואָס איינס פונ זיי איז אפן פּראָנט, אונ
דאָס צווייטע הויזט אינ אָט דעם צימער. דעם האָקשערס צאנקענדיקער

געדאנק איז דערביי באשטאנענ בערעכ אינ רעמ, וואָס אָט: וועג
 מייסימ זאָלג זיכ קאָנענ באוועגנ, וואָלטנ מענטשנ זיכ ניט אָפגעזאָגט
 פונ אויסנוצנ זיי אפ צו פאנאנדערטראַגנ זייערע ליבע-בריוו.
 זיצנדיק אזוי שטיל, האָט דער דאָקטער צולעצט אָנגעהויבנ מאמעש
 אנדרעמלט צו ווערנ, נאָר פלוצלינג דערהערט ארומ זיכ טריט, זיכ
 אופגעכאפט אונ דערזענ, אז כוצ אימ געפינט זיכ שוין אינ צימער דאָס
 עלטערע מיידל, וואָס מיט דער בלאסער מאנצבלשער נאָז אונ מיט די
 מאנצבלש-טיפע שטערנ-ווינקלענ. זי שטייט אנטקעגנ באמ טישל אונ
 געמט ניט אראָפ פונ איר קאָפ דעמ שארפ, אינ וועלכנ זי האָט זיכ
 אומגעקערט פונ גאס. אירע אויגנ זינענ באנניס פארטריקנט פונ נאָכ
 לאנגנ וויינענ. זי קוקט ניט צומ דאָקטער. ער זעט ניט מער ווי אירע א
 בארויגעזע זינט. קענטיק, זי איז ניט צופרידנ, וואָס זי האָט אימ דאָ
 געטראַפנ. עפעס שמערט ער איר ניט ווייניקער, ווי זי שטערט אימ.
 אָט מאכט זי א פאָך טריט צומ פענצטער אונ בלייבט דאָרט באנניס
 שטיינ. — אלץ מיט א זינט צומ דאָקטער. אירע אראָפגעלאָזטע
 עלבווינגס זינענ שטנפ צוגעהריקט צו אירע ריפנ. מיט א צימער שאפנ
 אירע פינגער די זוימ פונ איר אָרעמלעכנ קאָפפיל אונ פארפלאָנטערנ זיכ
 ענדלעכ אינ די טרענדלעכ פונ שארפ, וואָס הענגט אראָפ פונ איר קאָפ.
 דער דאָקטער קאָנ מער אפ איר ניט קוקנ, ווי גלייב דאָס מאכט זי
 אלע באוועגונגענ, וואָס ער, דער דאָקטער, וואָלט איצט באדארפט מאכנ.
 ער שליסט צו די אויגנ אונ ווונדערט זיכ א רעגע אפנ ביז גאָר ניט
 אָנגענעמענ געפיל, וואָס זי רופט אינ אימ ארויס: פארוואָס?.. צוויי
 מענטשנ, אז זיי גרייט זיכ טאָנ איינ זאכ, דארפנ זיי מיטפילג איינער
 דעמ צווייטנ, אונ אָט איז ער אונ אָט די-אָ — צוויי, וואָס ווילנ אָפגע-
 מענ בא זיכ די לעבנס, — אונ ווי שווער אונ מעס זיי זינענ איינער
 דעמ אנדערנ!
 פלוצלינג דערהערט ער, אז יענע לעבנ פענצטער האָט זיכ צעוויינט.

ער עפנט די אויגן מיט שרעק, ווי דאָס וואָלמ זינג זינג איינג געווייג.
אינ פארלויירנדיק שטעלט ער זיכ אופ אונ מאכט עטלעכע טריט הינ-
אונ-צוריק. נאָר יענע מיינט, אפּאַנעם, אז דאָס דערנענטערט ער זיכ
צו איר, קעדי מיט עפעס צו העלפן.

— איכ דארפ איכ ניט! — ציטערט זי אופ אינמיטן געווייג. —
איר זינט מיר מועס!.. איר, וואָס האָט הינט געקויפט א זיסע זאכ פאר
א וויינענדיק קינד... איכ שפּני אפּ אינער קויפּן זיסע זאכ פאר וויינענ-
דיקע קינדער... דאָס קענען טאָן אויב יענע, וואָס האָבן פאר מניע
אוינג געהארענט, ווי כניעס... ערגער ווי כניעס, פונ פארגעניגט וועגן!
איכ וויל פונ איכ ניט וויסן!.. גייט איכ!..

ווידער איז דעם דאָקטער אויסגעקומען, אז אָט דאָס עלטערע ניט-
שיינע מיידל וויינט קימאט מיט זיין קאָל אונ רערט מיט זינע געדאנ-
קען. הייסט עס, אָט דאָס איז גאָר אלץ ער, דער דאָקטער אליין... וואָס
איז דאָ דער כילעק, צי זי איז זינג קאריקאטור אָדער ער איז איר
קאריקאטור...

ערשט איצט האָט ער דערפילט, אז ארויסנעמען דעם רעוואָלווער
אונ אויסשיסן אינ זיכ איז זייער א גרינגע זאכ, פיל גרינגער, ווי ער
האָט געמיינט, נאָר ס'איז גאָרנישט — ס'איז אלציינס, ווי אויסשיסן
אינ אָט דעם אומגליקלעכען מיידל, ס'איז אלציינס, ווי אויסשיסן אינ
דער קאריקאטור פונ א מענטשן. מיטן איקער מענטשן, וואָס קעמפט,
לנדט אומגליק אונ קעמפט ווידער, האָט עס ניט צו טאָן, ווי פאָלאָווע
האָט ניט צו טאָן מיט אויסגעמלויצעטן ווייז.

אינ גאס, ווהינ ער איז נאָכדעם ארויס, איז ער א ווילע געשטא-
נען, ווי אן אופגעוועקטער, באשעפטיקט מיט באשליסן, וואָס איכ איז
געבליבן צו טאָן. ער האָט זיכ מיט דעם געזילט, ווי א מענטש, וואָס
שמייס נאקעט אפּ באַלעבטע ראָגן, אינלע זיכ וואָס גיכער זיכ צוצודעקן.
ס'האָט זיכ געדענקט זינג ארבעט דאָרט אפּן פראַנט אינ שפיטאָל.

דער שווער-פארווונדעטער באלעגאלע-יונג אבע, דער קרעפטיקער קאר-ליקאוואטע ראטנע קאמאנדיר פטאכא, וואָס האָט זיך אָקאָרשט צוריק מיט א פּאָר טעג געדונגען, מע זאָל איך לֶאָזן מער אַ שטיקל פּוס, אלע אנדערע דאָרטיקע פארווונדעטע האָבן זיך געדאכט ביז גאָר געזונט אין פארגלייב מיט איך, דעם דאָקטער. ס'האָט אהינ אַ צי געגעבן צום ערשטן מאָל מיט אַן אינווייניקסטער שטארקער מאָביליזאציע.

איך א פּאָר טעג ארום איז דער דאָקטער שוין געווען צוריק אין פעלד-שפיטאַל אפּן קאָראָסטענער פּראָנט, שוין ווידער געמאכט אָפּעראציעס.

נאָך דער ארבעט איז ער אינצוויינען מיטן פּאָלק-קאָמאנדיר טאראסן געזעסן אפּ די טרעפּלעך פון דער פארלאָזענער יודישער שטוב, וואָס אינמיטן דאָרפ. דאָס האָט ער איך שוין געהאט איבערגעגעבן דאָס בריוול און די גרויסן פונעם מיידל, וואָס טאראסעס בילד איז בא איר איך צימער דאָס איינציקע, פונקט ווי איר פּאָמאָגראַפיש בילדל איז דאָס איינציקע דאָ, איך דער קווארטיר בא טאראסן.

— יא, פארשפייסטו מיך, — האָט געזאָגט טאראס, — אזוי איז עס... א בעקער איז געווען איר טאמע, מירע איסנעווענס, הייסט עס. איך א קאָשעק פלעגט זי ארומטראָגן געבעקס און אליין פון דעם גיט טאָרן פארזוכן. און איך מינעם געדענק גיט — מיין טאטן, הייסט עס... מיין מאמע — א וועשערן, געהאט די הינערשע בלינדקייט פון גיט עסן קיין ווארעם געקעכצ... איז איינמאָל, איך בין נאָך געווען א שנעק, האָב איך צוליב איר אוועקגעפאקט א הונ באמ פּאָרעצ... אכ, האָט זי מיך דערפאר געשלאָגן — זי אליין, די מאמע, הייסט עס... א שטרענגע געווען, זייער א שטרענגע...

— נו, יא, — האָט פארטראכט געזאָגט דער דאָקטער, — מיין טאטע

אויב... ער איז געווען א מעלאמער. א בייזער מעגמש. די מאמע מונע
אויב געווען א בייזע. זיי פלעגן מערסמטוייל זינגן צווישן זיבן צעקרויגט,
נישט קוקן איינער אפן צווייטן. א גרויסע אָרעמקייט געווען אינעם שטוב.
און אז עס פלעגט זיבן טרעפן, מע פלעגט קויפן א שטיקל פלייש אפ
אָפצוקאָכן, פלעגט ווערן אזא פרייד, אז זיי פלעגן זיבן אזש איבערבעטן.
אפ מיר איז דענסטמאָל אויב געווען א גרויסע פרייד — דער טאטע
מיט דער מאמע ריידן איינער מיטן אנדערן.

טאראס האָט זיבן אומגעקוקט צום דאָקטער, זיבן אומגעקוקט מיט
צוואמענגעצויגענע אויגן, ווי ער וואָלט אימ צום ערשטן מאָל האָ
דערזען.

— אזוי גאָר, — האָט ער קלוגעמישקערהייט א שטייכל געטאָן, —
איז אָט פארוואָס דו ביסט אזא בייזער?..

ס'איז געווען פארגאסן. א שטיילקייט האָט זיבן אהער געצויגן פונ
נאָענטן פראָנט, א שטיילקייט, וואָס האָט שוין פיל מאָל געלערנט, מע
זאָל איר נישט גלייבן. דעם דאָקטער האָט מען א רופ געגעבן אינעם
קעגנדיקן גאָענטן שטיילקייט. דורך דער אָפענער טיר האָט זיבן געהערט,
ווי דער זעקס-און-צוואנציקיאָדיקער קאוואלעריסט אבראשא ששאָרניב,
אלץ אינעם גרויסן היץ, דעקלאמירט מיט א שטייל סאמעטן קאָל עמעצנס
א פרעמדס צי זינגט אן אייגן לידל:

אלע מאָגן סטיוויסיו,
די זון גייט אופ אפסנט,
אָדער זי שטייט און העלט,
זאָג אָן פונ מיר מיט וועלט:
מיטן הארץ איר איבן גיב —
איבן האָב זי ליב! —
איבן האָב זי ליב!

דזשיראָ-דזשיראָ

רומ-אונ-ארומ טערעזענ ליגט ניו-יאָרקס פארמעגנ:
א פינפטע עוועניו מיט א סאב איסטן און וועסטן אין
בידע זיטן,
א גרענד-סענטראל.

א וואָל-סטריט,
א סענטראל-פארק,
א פאָר בראָדווייענ,
אנ אַקעאנ אין איינ עק,
א טיכ אין צווייטן עק.

אינמיטן ניו-יאָרק וווינט טערעזע — א בלאַנד איטאליעניש מיידעלע
פונ א יאָר עלפ.
איר פארמעגנ:
א קליידעלע מיט זייער א הויכע סטאַנ, ווי בא די מאדאַנע-קינדער,

א מאדאָנעדיק-וועקסן פענעמל,
א געטלעכ-פארקאמערט נעזל,
וואסער-בלאָע אוןגעלעכ, ווינט צעשטעלמ אינ בידע זינטנ געזל,
קיינ ברעמענ,

קיינ צעפלעכ — איר פאָמער האָט זי אָפגעשוירן, ווי א ינגל.
איר אומגליק איז איר שטימעלע — א ווינטס, א בארגיקס — א דיג
און קלינגענדיק שטימעלע אפ צו פארניסן זיכ ביז גאָר הויכ מיט
איטאליענישע ווערטער, ווי בא זיכ אינ דער היימ, און דערגיין ניו-
יאָרק די יאָר.

אלע פארנאכט זעצט זיכ מערעזע אוועק אינ הויפ אפ די אָנגעוואַל-
גערטע ברעמער און זינגט עפשער א שאָ און מער אינמיטן ניו-יאָרקער
שומל. די שכינימ אינ הויפ וואָלסן דעמלע עפעס ארינגעוואָרפן אינ
פושקע, זי זאָל אופהערן.
מערעזע זינגט:

דאָס שוועלבעלע קומט,
קומט פון איבער יאמענ.
מיד זינגע די פליגעלעכ
פון שוועכט איבער טהאָמענ.

די שכינימ אינ הויפ עפענעג די פענצטער און שריינע אפ מערעזענ,
זי זאָל אופהערן. מערעזע בלייבט א רעגע שטיף; זי מיינט, אז דאָס לידל
געפעלט ניט, און הייבט אָן אן אנדערס:

אוי, ציטער נישט, מיין שיפעלע,
שיפעלע, דו קליינס.
טראָג מיכ ראשיק איבער יאמענ,
שיפעלע... אלציינס!

די פענצטער עפענענ זיב ווידער, און די פענעמער, וואָס באַווניג זיב
איב זיי, זינענ פיל מער אופגערייצט. טערעזע מוז זיב אָפּרוקן וואָס
ווינטער אפ די אָנגעוואַלגערטע ברעמער, קעדיי פונ די פענצטער זאָלן
איב איר נישט טרעפן די ישאַלעכצער פונ באַנאנענ. איב די פענצטער
שריט מענ:

— האָסמו געזענ?

— נא דיר אזא מינ צאָרע.

טערעזע פארדרייט דאָס קעפל איב אב אנדער זיט און זינגט נאָכ

העכער:

Giro, giro tondo,
Giro tutto il mondo...*

צו טערעזענ איב דער באַרניקער אַלמער היימו — איב דער צוויי מאָל
זוניקער איטאליענישער שווייצ — איז צוריק מיט א שטיקל ציט
געקומענ פונ ניו-יאָרק איר פאָטער.

געקומענ זיב זאָרגנ וועגנ טערעזעס טאכלעס און וועגנ זיב אלייב —
ער איז שוינ עפלעכע יאָר אב אלמענ.

טערעזע וועט קיינמאָל ניט פאחגעסן, וויאזוי דאָס איז געווענ.
די ערשטע פעג:

דער פאָטער איז אפגעשמאנענ זייער שפעט, זיב געפוצט די שיב,
זיב געוואשן דעם קאָפּ און גאנצע טעג ניט גערעדט וועגנ גאָרנישט —
זיב בלויז געהאלטן איב איינ כאַמעצדיק מאכנ מיט אַ אַ שיר פלעשער
שוימענדיקע „אסטו“**.

* דריי זיב ארומ-און-ארומ

ארומ דער גאנצער וועלט (איטאליעניש).

** א סאָרט איטאליענישער וויינ.

טערעזעס ווונדער:

דעם פאָטערס פּאָנעם — ווי בא א געשטאַרבענעם, וואָס קערט זיך אומ פון יענער-וועלט.

קיינ האָר ניט געראַטן אין זיין פּאָנעם אפּן בילד, וואָס הענגט בא דער טרא (מומע) טעאָראָרענ אפּ דער וואנט, — אפּן בילד איז ער פּאָטאַ-גראפירט אינצוויינען מיט טערעזעס געשטאַרבענער מאמע אינעם טאָג פון זייער כופּע.

אַן די וואָנצעס איז זיין טאָז געוואָרן פיל קירצער, זיין מויל — פיל ברייטער.

אלע זינע מוסקולן אפּן שטערן און אפּ די באקן זינען געווען ערנסט קאלט, קימאט פארנגליווערט. דאָס רעכטע אויג האָט אויסגעזען א סאך קלענער פונעם לינקע און געהאלטן אין איינ אונטערשענצלענע, אין איינ אונטערציטערן.

עס האָט זיך ארויסגעוויזן:

ער איז א „ווייטער“* אין א ניו-יאָרקער פּריילעכע רעסטאָראַן, ווי מע זינדיקט גאנצע נעכט אקעגן פּראָהיבישנ**; פונ דאָרט, פון דורכ-שמועסן זיך אינעם באנאכטיקן פּריילעכע רעסטאָראַן מיט די געסט מיטקויעכ א שנאפּס, איז אימ פארבליבן די טעווע אונטערצוציטערן מיטן רעכטן קלענער געוואָרענעם אויג, אונטערצווינקענע, ווי איינער זאָגט:

— מיט מיר קאָן מען אויסקומען...

איצט ווייסט שוין דאָס אויג קיינ כילעק ניט און ווינקט אונטער סני ווען מע דארפ יאָ סני ווען מע דארפ ניט. דער עלפיאָריקער טערעזען האָט ער געבראכט א פּאָר געלע שיכלעך

* א קעלנער.

** פארבאָט אפּ אלסאָהאַלישע געטראנקען.

מיט העל-ברוינע קוטאסן, מיט בלעמלעך ווא די אָפּצאסן, און דער טוא
טעאָדאָרען — צוויי פּאָר זינדענע זאָקן.

— זעלטענע זאָקן.

— דאָ זעט מען זיי גאָר נישט.

אזוי האָבן געזאָגט אלע, וואָס האָבן אַרביינגערוקט אין די זאָקן א
האנט און זיי געגעבן א צי אויס אפ די פאנאנדעגנומענע פינגער.

בלויז איין צאָרע:

די זאָקן האָבן בעשומיפן ניט געוואָלט אַרופ אפ די היגע
קלעצליך-גראָבע פיס; זיי האָבן שיר ניט געפלאצט, ביים די שווער-
פודעוודיקע טוא טעאָדאָרע — א רויט געוואָרענע און פארשוויצטע,
מיט אויסגעקרימטע באַקן, פארטרערטע אויגן און שטניפ פארביסענע
ליפן — האָט זיי געפרוּווט פארגוואַלטיקן און אָנמאַן.

טערעזע האָט צוגעקוקט, ווי אלע אַרומיקע גיבן איר אייצעס:

— גוט אָפּטריקענע דעם פוס.

— א קאפעלע שוסטער-פולווער.

— א זינדענער זאָק האָט ליב געדולד.

— מע דארף אים איבערקערן און אָנהייבן אָנמאַן פון פיאטע.

נאָר די אייצעס האָבן ניט געהאַלפן; די זאָקן זינען געבליבן ליגן
אפן הויכן פארבעטן בעט ווי לעבעדיקע אמעריקאנער אקשא-
נימ.

טערעזע האָט זיך געדאַכט, די זאָקן ווינקען זיך איבער:

— מיר ווילן אהיימ.

מיט די צוויי פּאָר זאָקן האָט די טוא טעאָדאָרע, נאָך אלע מאטער-
נישן, זיך געמוזט אראַפּלאָזן פון די בערג צום נאָענטן קוראָרט — א
פאנאנדערגעוואָרפענער קוראָרט, א פארביקע זוימ אַרומ א קיילעביקער
סאמעט-גרינער אָזערע — און זיי אויסבליטן אפ א האַלדז-פאמשיילע
מיט א סאב קאָלירן — אזוינע, וואָס און מע טראָגט זי פונ הינטן מיט

א שפיץ און פון פאָרנט פאָרסילעט מען ביידע יעקן אינ אַ פּוּרעלע פּוּן
שוועבעלעכ, דערפילט זיך יכאלד, אז ס'ע איז יאָממען.

און די העל-געלע שיכלעך האָט טערעזע געמראָנגן אין די הענט, ביים
זי איז ווי אלע טאָג געגאנגען פּאשען דער טאָ טעאָראָרעס ציג און דעם
טאָ (פעטער) שיפּאָס אייזעלע. קוקנדיק אפּ די שיכלעך, האָט זי געהאט
איך אויג די ציג מיטן אייזעלע און האָט געזונגען:

L'inverno è passato
L'aprile non c'è più
E ritornato il maggio
Al canto del cucu!*

באָרוועס, מיט די שיכלעך אין די הענט איז טערעזע איינמאָל גע-
לאָפּן באַרג-אָרפּ מיטן שמאָלן שטויביק-ווינטן זיגזאנג-זוועג.
פּוּן סאמע מיטן הימל האָבן אַראָפּגעלויכטן עפּשער פּיר-פּינץ זונען
מיטאָמאָל, — אזוי האָט זיך געדאַכט, — אין דער סאמע גלענדיקער
מיטיק-שאַ האָט דענסטמאָל די טאָ טעאָראָרע זי געשיקט נאָך עפעס אַ
שמאָכטע אין קלוימל.

דער הייסער שטויב האָט ווי פּריסעק געברייט אין די באָרוועסע
פּיסלעך. טערעזע האָט, לויפנדיק, ניט אופּגעהערט צו קוקן אפּ די
שיכלעך און ניט געפילט קיין ווייטעק. זי האָט געזונגען:

L'inverno è passato
L'aprile non l'è più...

פּלוצעם האָט זי דערפילט אַ שווערע האנט יכא זיך אפּן קעפל, איז
שמיין געבליבן און האָט דערזען פאר זיך דעם פּאטער (גאלעב) און-

* דער ווינטער איז פאַרבנו, דער אַפּרעל איז שוין ניט ווינט, דער
מזל וועט זיך אומקערן מיט געזאנג פונעם קוקו!

טאָניאַס פּאָטערלעך-גראָבע נאָז מיט זינע פּיצניוּשקע שעלמישע איי-
ביק-לאַכנדיקע אייגעלעך.

— אַך דו, — האָט ער אַ הירזשע געטאַן, — גאָטס געפּייגערט
קעצל. מיינסט, אויב דינ טאטע נעמט דיך מיט זיך קיין אמעריקע,
דארפסטו שוין נישט זאָגן דעם פּאטער אַנטאַניאַ „גוט-מאַרגן“? קוק מויר
גלויב איך די אויגן, דו, גאָטס פּאַרשטונקענ הינדל.

און ער האָט זיך פּאַנאנדערגעלאַכט מיט אַ דינ וויבעריש קעלעכל:
— ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ...

ער האָט שטענדיק ליב געהאַט אויסצומישן דאָס וואָרט „גאָט“ מיט
אַזעלכע נישט-פּינע ווערטער, ווי „געפּייגערט“ און „פּאַרשטונקענ“. דערביי
האָט ער געהאַט אַ טעווע צו לאַכן מיט אַ הילפּיק ביקאַל, קיצלען זיין
צוהערער אונטער דער פּאַכווע און אפּילע אינ יסאמע מיטן בויך באַם
פּופּיק; מיט דעם האָט ער בלוין געוואָלט דערווייזן, אז מיט אים, דעם
פּאטער אַנטאַניאַ, איז גאָט פּיל-פּיל היימישער אידער מיט אלע אנדע-
רע פּאטערס — אים דערלויבט ער אַלערליי קונדעסערייען.

— הער אויס, טערעזע...

ער איז געוואָרן ערנסט מיטאַמאָל, אַקוראַט ווי איך א פּאַרגאַכט,
ווען איך דרויסן לעבן דער קליינער קירכע וויצלט ער זיך מיט מענטשן.
וואָס זינען געקומען דאווענן, און דערהערט פּלוצעם, א? מע האָט שוין
געטאַן דעם ערשטן קלונג צו גאָט דינען.

— איך האָב שוין גערעדט מיט דינ טאטן.

ער האָט אַ שמאַדע געטאַן.

— וועסט אויך איך אמעריקע זינגען איך א קירכע, ווי באַ מיר,

הער, וואָס איך רעד צו דיר...

ער האָט אַ נעם געגעבן די העל-געלע שיכלעך פּונ מערעזעס הענט,
זיי געשווינד א פּיר געטאַן זייער נאָענט פּאַרביי זינע קורצוּבישקע

אויגן, זיי א מעסט יגעגעבן געשווינד, מיט א כשאד, אז איין פאָדעש-
וועלע איז לענגער פונעם אנדערן. ער האָט די שיכלעכ אפגיב איבער-
געצייילעמט און האָט זיי איר געגעבן א שטעק אָפ צוריק מיט אזא מינע,
אקוראט ווי זי וואָלט זיי אַקאָרשט איצט באקומען פון אימ, דעם פא-
טער אנטאָניאָ, א מאטאָנע.

— נא, — האָט ער געזאָגט, — כ'האָב דינן טאטן געגעבן א בריוו
צו מינעמ א ברודער, וואָס האָט אָן אייגענע קליינע קירכע אין ניו-
יאָרק. וועסט זינגען טאקע בא אימ, בא מינע ברודער, אין קירכע.
דענסטמאָל האָט זיכ טערעזע דערוווסט:
זי פאָרט קיין ניו-יאָרק זינגען באַם פאטער אנטאָניאָס ברודער אין
קירכע.

פונ פרייד האָט זי, לויפנדיק באַרג-אַראָפּ, פאריסן איר קעלעכל:

דזשיראַ, דזשיראַ טאַנדאַ,
דזשיראַ טוטאַ איל מאַנדאַ.

אפן שיפ.

פאסאזשירן האָבן בא טערעזע געפרעגט:

— וואָס וועסטו טאָן אין ניו-יאָרק?

טערעזע האָט געענטפערט:

— איך וועל זינגען באַם פאטער אנטאָניאָס ברודער אין קירכע.

פרעמדע מענטשן האָבן זי ארומגערינגלט אפן דעק, איר געזאָגט, זי

זאָל דערווייל עפעס זינגען דאָ אפן אָרט.

טערעזע איז אפן שיפ געווען פארקילט. זי האָט געהוסט. אירע בעק-

לעך האָבן געפלאמט אונטער זייער וואקסענער פארב; זי האָט געזינגען:

אוי, ציטער נישט, מינע שיפעלע,

שיפעלע דו קליינס.

טרעג מיכ דאשיק איבער יאמען,
שיפעלע... אלציינס!
כוואליעס, וואָס יאָגן דיכ —
זיי טרעגן דיכ.
דינט באַ כוואליעס אפּן ראַנד
ביז צום ווינטן, ווינטן לאַנד.

בא דער זינט האָבן צוויי אמעריקאנער געשפּילט אינ פּאָקער; זיי
זינען געווען באַרויגעז, וואָס מע שטערט זיי; זיי האָבן געזאָגט צו
טערעזענ:

— עפּשער קאַנסטו עס מאַכן אַ ביסעלע ווינטער?
— אַ קאפּעלע שטילער...
טערעזע האָט געזונגען:

זאָרג נישט, שיפעלע,
וואָס דו ביסט אַ פּיצעלע
און יאמען זינען גרויס.
אויב איכ — אַ ברויז...
מיני וועלט? —
זי איז אַן אַ שיר,
דאָכ...
איכ פיל זיכ גוט אינ איר!

דענסטמאָל האָט איינער פּונ די קאָרטן-שפּילער אַ מאַכ געטאָגן:
— כ'האָב דאָס געפּיל, ווי אונטערן העמד וואָלטן מיר אַרומגעקראָכן
וואַנצן.

דער אנדערער האָט, אַרנינקונדיק אינ זינע קאָרטן, ניט אופּגעהערט
צו כאַזערן:

— פּיק איז יאָמטעוו... פּיק איז יאָמטעוו...
ער האָט אַ שמייס געטאָגן מיט זיין לעצטן פּיק איבערן טישל, אַ קוק

געגעבן מיט שטעכיקע אויגן אפן פארטנער און א זאגן געגעבן צו אימ
 אזוי ביזן, גלויב ער, דער פארטנער, איז מערעזע:
 — ווארט, ווארט! וועסט נאך באווייזן צו ריטסן זיך אפ די צייט אינ
 ניו-יאָרק באַ דעם פאטער אנטאָניאַס ברודער אינ קירכע.
 פון דענסטמאָל אָן האָט זיך עס אָנגעהויבן...
 אינ ניו-יאָרק האָט זיך ארויסגעווייזן:
 דעם פאטער אנטאָניאַס ברודער האָט זיין קירכע פארקויפט. מע
 האָט זי צענומען אפ ברוב און אפ איר אָרט אויסגעבויט א הויז מיט
 א סאכ, א סאכ גאַרנס. ניו-יאָרק האָט א קוק געגעבן אפ מערעזען מיט
 פיל רויעע און גרינע אויגן פון די מראפיק-לאממערן — קאלטע און
 טויטע אויגן, זיי גיבן אָפ גערעכט יענעם, וואָס האָט אפ דער שיף א
 זאָג געטאָן:
 — כ'תאב דאָס געפיל, ווי אונטערן העמד וואָלטן מיר ארומגעקראָכן
 וואנצן.

פון דענסטמאָל אָן זינען אריבער עטלעכע כאראַקטישע פון קאמפ, פון
 גאנצע רעגנס כאנאנען-שאַלעכצ, וואָס פאלן פון פענצטער אפ מערעזעס
 קאָפ.

מערעזע וויינט אינ ניו-יאָרק.

ניו-יאָרק דארפ ניט מערעזען.

מערעזע דארפ ניט ניו-יאָרק.

דאָכ...

מע וויינט זיך אזוי אינ אומנוצלעכער שכינעס — מע האלט איינס

דאָס אנדערע אפ א שיינער ריינער קאפאָרע.

מערעזע זינגט.

ניו-יאָרק וויל ניט הערן.

אינן שערעזען. הויף — א הויף פונ א קליינעם הויז צווישן דער
דריטער עוועניו און לעקסינגטאָן — קוקט אריין גאָלדענע קופּאָלן פון
הימלקראצערס, וואָס זינען פאנאנדערגעוואָרפן אפּ רעכטס און אפּ
לינקס. די קופּאָלן — גלייבט טערעזע — זינען צוגעגאנוועט באַ גאָט.
גאָט, ווייסט זי, האָט שטענדיק לייב געהאט צו וווינען אונטער אַ גאָל-
דענעם קופּאָל.

ווער וווינט אונטער די קופּאָלן? — זי פארניסט איר קעפל און
קוקט:

— עפשער וווינען דאָרט יענע, וואָס האָבן די קופּאָלן צוגעגאנ-
וועט?

טערעזע טראכט וועגן זיי:

— גאנאָוויי פראנק-און-פריי... אמעריקאנער — זיי האָבן קיין
מירע נישט — נישט פאר גאָט און נישט פאר טפיסע.

פון זייער הויב זינטלען זיך די גאָלדענע קופּאָלן אפּ שערעזען מיט
זייערע אייבערשטע גאָרן-פענצטער, פענצטער, דורך וועלכע קיינער וועט
קיינמאָל טערעזען נישט דערזען.

עס דאכט זיך:

אפּ יענער זינט פענצטער קריצט עמעצער זייער שטארק מיט די
ציין — שטענדיק און גלאט אזוי איבן דער וועלט אריין:

— קאפּצננן! — איך האָב דיך פּינט...

אינן הויף, איבן אַ קליינעם געוועזענעם גאראזש, וואָלגערט זיך אפּן
צעמענטענעם דיל אַ ברייט געלעגער; עס ווערט קיינמאָל נישט צוגע-
קליבן. פליי שפּרינגען פונעם קוויטיקן קישן אפּן גראָבן געלאטעטן
לילעכ. אַ קליינע גאז-פליטקע שונקלט און זשאַווערט אקעגן. איבן
ווינקל — דאָרט איז שערעזעס היימ.

ניו-יאָרק איז גרויס.

טערעזע איז קליין.

דער פאָטער האָט איינמאָל אָנגענומען טערעזע פארן הענטל און האָט זי אוועקגעפירט אין אַ פובליק-סקול. דאָרט האָבן זיי זיך צוזאמען מיט גאָב עלטערן און מיט נאָך קינדער לאנג גענודעט אין אַ פאָרגטיק צימער. דער פאָטער האָט זיך שיר גיט געעקט, וואָס ער פארשפעטיקט אפּ דער אַרבעט. זיין רעכט קלענער געוואָרן אויג האָט דערבונדן די גאנצע צינט געהאלטן אין איינ אונטערצימער, און געדאכט האָט זיך, אז ס'ע באשטייט פון איינ דורכויסיקער בלינדער בעלמע. ענדלעך האָט מען אים מיט טערעזע אריינגעלאָזט אין אַ זיטיקן כידער, וווּ אַ ווייניגער כאַאָס אפּ אַ פארגליווערטן דאָקטער האָט געקראַכמאלטערהייט בא-טראַכט טערעזע.

דער דאָקטער האָט אין איינ אויגנבליק באוויזן צו טאָג דריי זאכן:

א שטאַרע טאָג זייער טיפּ מיט דער שטאַרק-פארקאטערטער נאָז.
הייסן, מע זאָל אריינלאָזן צו אים אין צימער און אנדער קינד.
א זאָג טאָג צו טערעזעס פאָטער:

— דאָס קינד האָט שווינדזוכט. זי איז געווען קראַנק? זי האָט זיך פארקילט אפּ דער שיפּ? פון וואָס איז געשטאַרבן איר מוטער? פון שווינדזוכט? נו, אָמ — יערושע.

באמ פאָטער האָט לאַכלוטן אופגעהערט צו צימערן דאָס רעכטע קליינע אויג:

— איז וואָס וועט זיין?

דער דאָקטער האָט געטאָן זייער אַ שטאַרקן ניס און געשווינד גע-מאכט מיט די הענט אזא באוועגונג, ווי גלייב אפּ דעם ניס ווארט ער שוין פון פרימאָרגן אָן, אָדער עפּשער אַ גאנצן לעבן, און אָמ ענדלעך איז ער געקומען:

— מיר קאָנען זי ניט צונעמען אין שול — זי וועט אָנשטעקן די קינדער.

דער פאָטער איז אלץ נאָך געשטאנען:
 — און שטראפ וועט מען בא מיר מאָנען... דערפאר, וואָס זי גייט
 גיט אינ סקול... גיט מיר א ציגעניש, אז זי איז קראנק.
 דער דאָקטער האָט שוין באַטראַכט אַן אנדער קינד און געענטפערט
 פון אונטער אָם דעם צווייטן קינדס ברוסטל:
 איב בינ גיט מעכועווי... גיי צו אַן אנדער דאָקטער.
 דער פאָטער האָט גענומען טערעזע פארן הענטל און איז מיט איר
 אוועקגעגאנגען.
 אינ דרויסן האָט געגאָסן אינ אַלאַססן זייער אַ פעטער ניו-יאָרקער
 רעגנ. טערעזע האָט זיב דערמאָנט:
 — כ'האָב פאָרגעסן אינ סקול מיין מאַנטעלע.
 דער פאָטער האָט גיט געהערט, געבויגן דעם קאָפּ אונטערן רעגן,
 געשליעפּט נאָך זיב טערעזע פארן הענטל, ווי מע שלעפּט נאָך זיב א
 קליין ליידיק וועגעלע, און געשאַלטן דעם פאָטער אַנטאָניאַ:
 — א בעסטיע!.. גיט געדאַכט זאָל ער ווערן... ער האָט געוווּסן, אָם
 דער אומריינער הונט, אז זיב ברודער האָט נאָך פארצווייאָרן פארקויפט
 זיבן קירכע אפּ ברוכ, נאָר ער האָט געמאַכט אַ שווינג... ער האָט זיב
 געוואָלט באַרימען...
 איב דער היימ, וווּ דער פאָטער האָט טערעזע איינע אליין געלאָזט,
 האָט זיב טערעזע ווידער דערמאָנט אָנעם איבערהעלאָזטן מאַנטעלע,
 דערפילט צו דעם אַ שטאַרקע בענקשאַפּט און זיב פאַנאַדערגעוויינט.
 זי האָט געוויינט לאַנג, דערנאָך האָט זי אָן מאַנטעלע פאַרגעסן. טיפּ
 איב זיב האָט זיב אינ טערעזע עפּעס פאַרטראַכט, טיפּ איב איר האָט
 ווי פון זיב עפּעס אָנגעהויבן צו זינגען:

דזשיראַ, דזשיראַ טאַנדאַ,
 דזשיראַ טוטאַ איל מאַנדאַ.

אינ הויפ, אפנ ברייטנ נידעריקנ געלעגער, וואָס אינ קויטיקנ געווע-
זענעמ גאראזש, כאפט זיכ אופ מערעזע אלע טאָג מיט גרויענ שארזענ.

זי דערזעמ:

דער פאָטער איז שוין לעבנ איר נישטאָ.

זי דערהערמ:

נאָענט אונ ווייט, איבער קוימ אינטגעדערעמלע גאסנ, כאפנ זיכ
אופ קנאקנדיקע בניטשנ; זיי טרעיבנ עמעצנ, ווי אינ א צירק, זייער
וועקנדיקער געהילכ קלינגט א וויילע ווי אינ א ליידיקנ פאס, ווערט
פונ מאָל צו מאָל ישטארקער, ביווער, ביו עס דערפילט זיכ: מיליאָגענ
מענטישנ יאָנג פונ אונטער דער ערד, פונ אלע זייטנ.

בא מערעזענ אפנ רוקנ — א גרויל:

— עמעצער וועט ניט דערלויפנ.

— עמעצער וועט ניט באווייזנ.

— עמעצער האָט שוין ניט באוויזנ.

א ביסל שפעטער:

די בניטשנ פאטשנ, קנאקנ עפטער, טרוקענער, לויפנדיק-אויסגע-
שאָסענע אויטאָס בלויבנ שטיינ אויסגעשאָסענערהייט אינ דרנ, אינ
פיר דויענ, ווי פאר א שנור. פאר זיי, גרייט צו אנטלויפנ, ליגט א
ליידיקייט אינ גאס, א כיטרע אזא, א גרויסשטאָטישע. דער טראפיק-
לאמטערנ קוקט שויערהייט צו די שטיינ געבליבענע; זיינ רויט-אָנגע-
גאָסנ אויג — א פראגע-צייכנ:

— פארשפעטיקט?..

שויערהייט פארגלאָצט ער זיינ רויט-פארגליווערט אויג אונ גלאָצט
אויס א נייס — א גרינס. די ליידיקייט אפנ ברוק רייסט זיכ אָפ ווי
פונ א קויט, אנטלויפט מיט דער לענג פונ גאס. מאשיגעס אפנ ברוק,
מענטישנ אינ ביידע זייטנ — אלע יאָנג אוועק נאָב דער ליידיקייט, ווילן
זי כאפנ, קאָעננ ניט, צו דער ערד נאָגל'ט צו א ניי רויט-אָנגעגאָסנ אויג:

— פארשפעטיקסט?..

מיליאָנען שרעק-הילט אינ די שטאָט, נעפל קוקט ארויס פונ יעדער
פאָר פארבנישווינדלדיקע אויגן. שווארץ-זאמדיקער מענטש שיט זיב
פונ אונטער דער ערד, פונ די אייבערשטע באנען.

אינ נעפל רייצט ליכט-רעקלאמעס, ווינקען אויס מיט בליצן פונ
אלערליי קאלטע פֿונערן דאָס זעלבע, וועגן וואָס עס כאָרכלען אפ האָגן
אלערליי געדונגענע גרילצן, — געמיש פונ טויבן געהילכ אונ פונ
מידער-זינגענדיקע עלעקטראָלעס — דאָס איז דער שטאָט ניו-יאָרקס
בארימטע געלעגערטע שטימע, אינ איר זונען אינגעשפאנט אלערליי
איידלסטע וועלט-סערענאדעס אונ אלערליי ווילדסטע אונ גרעבסטע
וועלט-גרעפצן, אלע אינוינעם כאזערן זיי אָן אופהער, אָן צייט, אָן א
צונג, אָן א גומען:

— כאפ דעם דאָלער!!!

— כאפ דעם דאָלער!!!

אונטערן געוועזענעם גאראזש, ווי עס געפינט זיב טערעזעס היים,
ציטערט פונ צייט צו צייט דער צעמענטענער דיל, הודעט מיט געהילכ
פונ ווייטע באנען, וואָס לויפן אונטער דער ערד צום נאָענטן גרענר-
סענטראַל, ווירקט מיט ווידערגעפיל פונ יאָגן זיב אינ כאשכעס. פונ
ערגעץ א נאָענטן, זייער טיפן קעלער דערמאָנט זיב אהער דאָס
אומפּהערלעכע ברומען פונ אייביק ארבעטנדיקע האַטאציאָנס-מאשינען,
פונ אלערליי אנדערע אייביק ציטערנדיקע טיפאָגראַפישע גיגאנטן. פונ
דעם אלעם באקומט זיב בא טערעזע א שטענדיקע נערוועזע קאָנוולסיע,
אנ אינווייניקסטע, אג אומדערטרעגלעכע; איר געפיל — ווי גלייב זי
געפינט זיב נאָך אפ דער שווימענדיקער שיפ-אונ האלט נאָך אלץ אינ
איינ פאָרן. פונ דעם אלעם ווילט זיב טערעזע אָן אופהער צוויי זאכט:

ברעכנ,
הוסטנ.

און אויב הוסטנ — איז מיט א לאנגג, לאנגג געציקלטן הוסט; פון אזא מיט הוסט הערט א וויילע אופ צו שמעכנ אינ ברוסט און עס הייבט אָן צו שמעכנ אינ די אויערנ און עס דערפילט זיכ א שטארקער, שווערער ווייטעק אינ קאָפּ.

אקענג ברעכנ איז א סגולע — ניט ווירט זיכ פון אָרט, און וועגט איר לאנגג געציקלטן הוסט האָט איר דער פאָטער שוויג ניט איינ מאָל געזאָגט:

— מע וועט אונדז ארויסטרייבן פון הויפּ.

אפן גידעריקן קויטיקן געלעגער ליגט דעריבער טערעזע מיט לניכט פארמאכטע אויגן און מיט שטייפ פארקוועמטשע ליפּן. קעדוי צו פארגעסן א ביסל אָן די ווארגנדיקע ספאזמען, וואָס טרעטן אלעמאָל צו צומ האַלדז, האַלט זי אינ איינ ציילן, וויפל מאָל זינען זינען די פניערלעשער מיט גרימענדיקן ראש דורכגעלאָפּן איבער דער לאנגער לעקסינגטאָן-סמריט. אלע מאָל, וועג עס דערהערט זיכ באניס די פניערלעשערס געפילדער — זייער פאטענטירטע גרוילמאכנדיקע קווי-טשערני, ציט טערעזע ארויס א דינ שמרויעלע פונעם געלעגערדיקן מא-טראצ און לייגט עס אָפּ בא דער זינט. פארנאכט, וועג זי ציילט איבער די אָפּגעלייגטע שמרויעלעכ, ווייזט זיכ ארויס, אז דער כעזשכט שטימט: — קימאט ווי נעכטן — עטלעכע און דריסיק שמרויעלעכ.

דער הוסט האָט נאָכגעלאָזט.

אקענג אפ דער זשאוערנדיקער גאז-פליטקע שטייט איר עסן — דער פאָטער האָט עס נעכטן אינ אָוונט געבראכט פון רעסטאָראַן — און פארשפרייט א רייעכ פון געקאכטע זויער געוואָרענע פאָמידאָרן. פון פרווונ א קני טאָג פארווילט זיכ נאָכאמאָל ברעכנ. טערעזע נעמט אפ

זיב איר אלט שאלעכל — די טוא טעאָדאָרע האָט עס איר מיטגעגעבן
א מאַטאָנע — בינדט עס איבער ווי א ציילעמ אפ דער ברוסט און גייט
ארויס אין הויפ, טוט, ווי דער פאָטער האָט איר געהייסן:
— זיצ אַלע פארנאכט צוויי שאַ אפ דער פרישער לופט.

ארום-און-ארום קליינעם הויפ בויט מען הימלקראצערס.
הויב אוועקגעשטעלטע באגערס פאָכט מיט זייערע מעשונעדיק גרויסע,
צום הימל פאריסענע העלפאנד-געזער, גראָבן ערד און שטיינער, זייערע
פויזענדיקע דרייעקיקע וואַגאַנעמקעס פארהילכט די לופט מיט אלערליי
מינימ קוויטשערני. געמינעוועטע טיפענישן ריכט זיב דאָרט פון דינא-
מי; צינקשטיי-עקבויערס דרעלעווען דעם הויכט אַנזערנעם געשטעל,
כניס זיב אַינ אינ שטאָלענע באלקעס, וואָס ערגעצ אפ די דרייסיקער
און פערציקער גאָרנס, פארגייען זיב אין זייער גראַגערני, ווי קינדער
אין קאָקליוש, דערשטיקן זיב און כאַפן זיב אפ מיט נייעם גראַגערדיקן
כיישעק.

אינמיטן, צווישן אָט דעם טומל — טערעזע; זי זיצט אין עק קליי-
נעם הויפ אפ די אָנגעוואַלגערטע שפענער. זי געדענקט דאָס מאַנטעלע,
וואָס איז געבליבן פארגעסן אין פובליק-סקול, און איר נאָגט. דערפון
אין הארצן — נאָגט און בענקט ניט אזוי גאָכט מאַנטעלע אליינ, ווי
גאָכ איינעם א ריס, וואָס דאָרט כאַט מאַנטעלע אונטערן לינקן ארבל...
ווען אין מאַנטעלע זאָל כאַטש ניט געווען זינג אָט דער ריס!

זי געדענקט דער טוא טעאָדאָרעס ציג, דעם טואַ מיטאָס אייזעלע,
די דאָרטיקע היצ און די דאָרטיקע באַטאָגעדיקע שינג — א ליכטיקייט,
ווי פון דרין אָדער פיר זונען. אירע אויגן זעען פאר זיב דעם שטויביקן
זיגזאנג-וועג, וואָס ברייט, ווי פריסעק, די באַרוועסע פיאטעס. איר דינ
קעלעכל טוט זיב א פלעכט ארניג אינעם ארומיקן טומל, אינעם ראש

פון ניט-פארענדליקע הימלקראצערס, פארגייט זיך ווי איך דער היינט
מיט איטאליענישע ווערטער, מיט בייז גאָר הויכע פאריסענע טענער:

L'inverno è passato
L'aprile non c'è più
E ritornato il maggio
Al canto del cucu!

זי קוקט ניט, ווי דאָ און דאָרט איך קליינע פירגאָרנדיקן הויז
עפענען זיך געשווינד פענצטער. מענטשן סטראשען זי מיט די פינגער:

— הער אופ!

— באלד!

— די רעגע...

טערעזע דרייט זיך אויס צו זיי מיטן רוקן און זינגט ווינטער.
איך הויז, אפ יענער זינט פענצטער, וואָס קוקן פון פיר שמאַלע גאָרנס
צום הויף, וווינען איך מעבלירטע איינציקע צימערן דורכאויס משיקאווע
ניו-יאָרקער מענטשן. יעדערער פון זיי איז געשראָפּט מיט אוועלכע-
ניט-איז מייכעש — זאָל זיין זייער אַ קליינישסקער, גאָר-גאָר אַ פיצעלע,
נאָר דאָך אַ מייכעש, אזוי וויזט זיך ארויס — אַ האָרעלע מעשונגאס;
וואָרעם וועג ניט דאָס, וואָלט יעדערער פון זיי געהאט אַ מישפּאַכע און
וואָלט דאָ איך הויז ניט געווינט.

עס הייבט זיך אָן מיט דער יונגער ארענדאטאָרן פון די מעבלירטע
צימערן — מיסים ראָבענס — אַ ביסל אַ צופיל ווקסיקע, צופיל געפּ-
הערטע און געפארבטע און צופיל היציקע פרוי מיט אַ מאָגער היציק
פאַנעם, לענגלעכער גאָז און בייז פארווינטע אויגן. סאַמעד, אז צו איר
הייבט אָן צו רייזן אַן אומבאקאנטער מענטש, וויזט זיך איר אויס —
ער וויל זיך מיט איר קריגן. שוין אַ שטיקל צייט, אז זי לעבט ניט מיט
איר מאַן, וואָס האָט איר צוערשט געפעלשט מיט אַן אנדערער, דערנאָך

כאראָטע געהאט, לעמני ער האָט איר געפעלשט — אָבער טאקע מאמעש
 פון ריינעם הארצן כאראָטע געהאט. זי האָט אימ צוערשט זייער שטארק
 בארעדט און פארפאמישקעט פאר אלע זינע באקאנטע, דערנאָך האָט זי
 דערופ כאראָטע געהאט — אָבער טאקע מאמעש פון ריינעם הארצן
 כאראָטע געהאט. באקאנטע האָבן זיך שוין ניט איין מאָל ארנינגעלייגט
 אין שאַלעם, זיי שויב פיל מאָל צוזאמענגעפירט, קעדוי זיי זאָלן זיך
 ווידער צוויפגיין. עס האָט זיך ארויסגעוויזן: וואָס נעגייע צו אימ, גייט
 ער אי יאָ אינן אי ניט אינן, און דאָס זעלבע פארקערט: וואָס איז נעגייע
 צו איר, גייט זי דערופ אי יאָ אינן אי ניט אינן. ביידע האָבן אפ אלץ,
 וואָס ביז הינט איז געשען, מעסוקן כאראָטע, נאָר פון דער אנדערער
 זינט — ביידע וועלן זיך קיינמאָל אינ לעבן ניט מויכל זיין; ביידע האָבן
 זיך מעסוקן ליב, נאָר פון דער אנדערער זינט — ביידע האָבן זיך
 מעסוקן פינט. זי — די מאָגערדיק-לאנגע מיטן היציקן פאָנעם, לאנגער
 נאָז און פארווייניטע אויגן — וויל אימ קוידעמקאָל אָנלערנען. ער, פון
 זינג זינט, וויל, זי זאָל אימ קוידעמקאָל האָבן צו געדענקען. זי האָט
 דעריבער אָפגערונגען און אויסגעמעכלירט אָט דאָס הויז און גיט אָפ
 צימערן ביזער הייט, מיט גאל, מיט אן איבערגעפורערט און איבערהע-
 פארבט פאָנעם און מיט אזא גיפט, אקוראט ווי מיט יעדן צימער, וואָס
 זי פארדינגט, לאָזט זי אימ הערן מוש צייג-קריצעניש:

— נא, קוק...

— איך קאָן לעבן אָן דיר.

— מעגסט פלאצן!

עס וווינען בא איר (אין גרעסטן צימער):

די ברידער דזשייקאָבסאָן — צוויי געזונטע, פריילעכע באַכערים,
 וואָס האָבן זיך צעקריגט מיט טאטע-מאמע, מיט שוועסטער-און-ברידער.
 נאָר איינער פארן אנדערן — זיי ביידע — וואָלטן קיין זאק באַשרמש
 ניט גענומען, האָבן זיך ליב ווי כאוויירי, האַלטן בא זיך אין צימער

א יראדנאָ-אפאראט, און אז זיי קומען אין צימער פון דער ארבעט, שטעלן זיי גלויב אָן דעם אפאראט, זוכן דעריקער אויס יענע סטאנציעס, פונדאנען עס הערט זיך „דזשימי“, און טאנצן איינער מיטן אנדערן ווי א ינגל מיט א מיידל.

עס וווינט בא מיסים דאָבענס:

מיסטער מעקוי — א מענטש מיט א נאקעטן קאָפּ, מיט א צעפלעטש-שער גאָן, מיט א נעגערש-ארויסגערוקטן אונטערמול און מיט טונקעלע בלינדיקע אייגעלעך. ער איז א קאונט*. אינ א ספעציעלן זשורנאל האָט ער איינמאָל אָפּגעדרוקט אַן ארטיקל, וווּ ער האָט גע-שריבן: „דער איינציקער אופריכטיקער מאָמענט אין לעבן פון א מענטש איז, ווען מע האָט צו טאָן מיט ציפערן“. און גאָב האָט ער געשריבן: „דאָס לעבן איז איינטאָניק און ביז גאָר לאנגווייליק; ווען ניש די בא-שעפטיקונג מיט ציפערן, וואָלט א מענטשן, וואָס האָט א קאָפּ אפ זיך, געבליבן סיידן נעמען א שטריק און זיך אופהענגען“. די קריטיק האָט עס גאָדעם אונטערגעשטרעכט און אימ געלויבט דערפאר. פון דענסט-מאָל אָן האָט מיסטער מעקוי אָנגעהויבן צו גלייבן, אז ס'איז טאקע אזוי — דאָס לעבן איז ווירקלעך איינטאָניק און ביז גאָר לאנגווייליק; ער האָט ווי באקומען מוירע, אז ווי גאָר ער וועט זיך אופהערן צו באשעפטיקן מיט ציפערן, וועט ער גלויב כאפן א שטריק און וועט זיך אופהענגען. פון דענסטמאָל אָן האָט זיך עס בא אימ אָנגעהויבן — פון שרעק פארן מאלכאמאָוועס זיצט ער טאָמער איבער ציפערן.

עס וווינט בא מיסים דאָבענס:

מיסטער דייוויס — א געהילף-רעזשיסער אינ א פילם-פאבריק, א זעקספודיקער פינער מאנצבל, וואָס האָט דערגרייכט צו דער עלטער פון א יאָר דריי — פיר און פערציק און איז דערופ ווי פארגליזערט

* קאָנטראָלירט געשעפט-ביכער.

געוואָרן — ווײַטער וויל ער זיך מער נישט עלטערן. פאַרנאכט, ווען ער קומט פון דער ארבעט אהיים, שטייט ער אָפּ באַ זיך אינעם צימער באַמ טעלעפּאָן עפּשער צוויי און דריי שאַ נאַכאַנאַנד און רעדט זיך דורך מיט אַ מוידל, אינעם וועלכער ער איז ביזן גאַר פאַרליבט. דאָס מוידל וויל באַ אים, ער זאָל איר, ריישיס, צוזאַנג דורכט טעלעפּאָן, אז ער וועט הינט באַנאכט נישט שיקערן. זי בעט אים זייער לאַנג, מיט אַ אַ שיר רייד, ביזן גאַר איבערהענגענע. זי וויל, ער זאָל איר געבן זינג ערנוואָרט. ער ענטפּערט איר, אז ער איז גרייס, ער וואָלט עס שטאַרק וועלן, כאַטש ניין, נישט דאָס מיינט ער — ער מוז נאָך פּרױער מאַכן אפּ זיך אַ קאָלאַסאַלע אַנשטערענגונג, איידער ער וועט זיך דערוויסן, צי וויל ער עס, צי ניין. גאַר ניין, ס'ע נישט דאָס, וואָס ער האָט איר געוואָלט זאָגן, — ער מוז נאָך פּרױער האָבן אינעם זיך אליין דעם גאַנצן גלױבן, דה. האָבן די זיכער-קניט, ניין, קלאָר מאַכן זיך, צי אז אויב ער וועט איר געבן דאָס געפּאָ-דערטע ערנוואָרט, איז צי וועט ער האָבן גענוג קרעפטן אפּ צו האַלטן דאָס ערנוואָרט, צי ניין, דה. ניין... נישט דאָס... קרעפטן, פּילט ער, וואָלט ער געהאַט, קרעפטן גיט אים אינעם געגעבענעם פאַל איר רירנדיקע באַצונג צו אים, טאַקע דאָס אליין, וואָס זי גייט אינעם דערופּ, זי זאָל זיך מיט אים מאַרגן אינאָונט זען, אויב ער וועט הינט באַנאכט זיך אָפּהאַלטן און וועט נישט שיקערן... גאַר פון דער אַנדערער זייט — ער וויל זי אזוי שטאַרק זען, אז ער ווייסט נישט... ער האָט מוידע, אז קעדיי עס זאָל גיכער איבערלויפּן די צייט ביזן מאַרגן, ביז ער וועט זי זען, וועט ער נישט קאָנען האַלטן זינג ערנוואָרט און וועט פאַרקירצן די שאַען מיט דעם, וואָס ער וועט אַ גאַנצע נאַכט אָפּשיקערן, דה. טאַקע צוליב איר, טאַקע צוליב דעם, וואָס ער וויל זי אזוי שטאַרק זען, וועט ער פאַרשיקערן זינג ערנוואָרט...

נאָך אַט דעם שאַענלאַנג טעלעפּאָן-שמועס בלייבט ער ליגן אַ בלאַסער באַ זיך אינעם צימער און הייבט ווירקלעך אָן צו פּרױנקען —

פאמעלעכ, ורוק, ניט געכאפט. ער טרינקט זייער פיל און ווערט ניט שיקער. לאָזט שפילן בא זיכ אינ צימער דעם גראמאָפאָן, דערמאָנט זיכ אינעם צעטל, וואָס ער האָט ארויסגעהאנגען אפ זינ טיר — א צעטל, אז ער וויל נישטאָ אינ דער היים, — און שמעלט דעם גראמאָפאָן אָפ. שפעט אינ אָונט, ארום איינס אזייגער, קלינגט ער דורכנ מעלעפאָן צו מיסים ראָבענס אינ איר צימער: ער בעט זי זייער, זי זאָל ארנינקומען צו אים אינ צימער. אויב אפילע זי ליגט שויב אינ בעט, בעט ער זי דאָב, זי זאָל זיכ ווי-סע-ניט-איז אָנטאָן און צו אים ארנינקומען, וויל אָט... איבער דער מיסע מיט זינ ליבע צום מיידל... אים קומען ארום שרעקלעכע געדאנקען אפ זינען — געדאנקען וועגן זעלבסטמאָרד; ער איז ניט זיכער מיט זיכ, אויב ער וועט נאָב ווייטער בלויבן אליינ אינ צימער איצט, אינ אָט דער שאָ... מיסים ראָבענס, אָנגעטאָן אינ כאפע-ניש, קומט צו אים ארנינ און לאָזט דערבי אומיסטנ אָפן די טיר פונ זינ באלויכטענעם צימער אינ טונקעלג קאָרידאָר ארנינ; זי שוט עס — אי קעדיי די איבעריקע קווארטיראנט זאָלן גאָרנישט מיינען, אי קעדיי עמעצער פונ אירע קווארטיראנט זאָל וועגן דעם דערציילן איר מאנ, און זאָל ער שוינ דאפקע יאָ מיינענ... אינ פינצטערב קאָרידאָר שטייט דאנ ווירקלעכ עמעצער פונ די קווארטיראנט, וואָס קערט זיכ אומ אינ אָט דער שפעטער שאָ אהיימ, — שטייט מיט פארטייעטן אָטעם און הערט:

מיסים ראָבענס בעט דעם מיסטער דייוויס:

— טרינקט נישט... נו, זינט איינ מאָל שטארק... יענע האָט איינ אזוי ליב, ווי שעמט איר זיכ ניט?... יענע בעט פונ איינ בלויז איינ זאב, בלויז — ניט טרינקענ... פוי!.. מאנציילנ!..

דערופ ענמפערט איר מיסטער דייוויס, אז צום אלעמערשטן, קעדיי מיסים ראָבענס זאָל אים באַטש וויפל-ניט-איז פארשטיינ, מוז זי מיט

אימ דאָ אינ צימער כאָטש א קאפעלע אויסטרינקענ, כאָטש א טראָפּן,
כאָטש וויפל-סע-ניט-איז...

— ווּוּיַל דאָ, — זאָגט ער, — איז די זאכ פארפלאַנטערט אונ אינ-
טערעסאנט פארפלאַנטערט... איר פארשטייט צי ניינ? — ס'איז א
פילמ... א זעלטענער פילמ... אָ! מיכ איז דאָ שווער צו פארדרייענ. איכ
בינ אפ א פילמ א מייוונ! איכ וואָלט זיכ אליינ וועלן פארדרייענ,
אדעראבע, טנערינקע, איכ וווינ בא אינכ די גאנצע צייט. איכ פיל זיכ
ווי בא א שוועסטער. איכ בעט אינכ: העלפט מיר זיכ פארדרייענ. צי
איכ האָב זי ליב? איר זעט ניט? וואָס זשע, א קינד זינט איר? — איכ
קאָן ניט איבערלעבן קיין איינ שאָ, איכ זאָל זי ניט זענ. איכ קאָן צוליב
איר ניט אופהערן שיקערנ?.. נארישקייט. איכ קאָן עס מאַן שמענדיק,
זוענ איכ וויל, אפילע פונ דער מינוט אָנ... נאָר איכ מו עס נישט אונ
זועל עס ניט טאָן. פארוואָס?.. ווּוּיַל זי האָט מיכ ניט ליב... זי האָט זיכ
בלויז ארנינגענומען א מעלאנכאָליע אינ קאָפּ, אז אָט זי מיט איר
שיינקייט, געראַטנקייט קאָן נעמען אַט דעם מיסטער דייוויס אונ ווירקן
אפ אימ, ער זאָל אופהערן שיקערן. זיכ אנטוישן אינ דעם הייסט בא
איר: זיכ אנטוישן אינ זיכ אליינ, אינ דער קראפט פונ איר שיינקייט...
איכ האָב מוירע... ניינ, איכ ווייס דאָס געוויס: ווי נאָר איכ הער אופ
צו טרינקענ, איז אונ יעק, אויס ראָמאנ מיט מיר — זי האָט זיכ אירם
דערשלאָג אונ פארטיק... ניינ, איכ הער ניט אופ צו טרינקענ... לוי מיט
א ספּאַדעק! — איכ זועל זי ניט ארויסלאָזן פונ די הענט...

די בעסטע שאָענ זינענ בא מיסטער דייוויס פארנאכט, ווענ, קומענ-
דיק פונ דער ארבעט, שמעלט ער זיכ אפ גאנצע שאָענ ריידן מיט זינ
מיידל אינ טעלעפאָן — ער האלט זי דאנ פעסט, ווי מיט אינדערנע
הענט. ער שאפט, ער האָט דעם פרעסערישן גענוס פונ ניט לאָזן, זי זאָל
זיכ ארויסדרייענ... נאָר פונקט אינ יעגע שאָענ צעזינגט זיכ אינ הויפ
טערעזע — זי שמערט אימ זינ גענוס, זי רייסט זיכ ארנינ מיט איר

פאריסן שטימעלע אינמיטן שמועס און שטעכט אימ, ווי מיט שפילקעס,
זינג מויעב, ברענגט אימ אומ זינג שאפונג, דערפריט אימ דערצו, און
ריידנדיק מיטן מיידל, זאל ער קריצן מיט די צייט, אונטערטופען מיט
די פיס, קלאפן מיט א פויסט אינ טיש.

טערעזע זינגט אינ הויפ:

שוועלבעלע דו ברוינס,
דינ נעסטמעלע איז אויס,
שנייענ האָבב עם צעשטערט,
ווינטן האָבב עם פארקערט.
דינע אייעלעכ —
ווי וועסטו זיי לייגן?
דינע פליגעלעכ —
אפ וואָס זיי איבערבייגן?

ביידע באַכערים, „ברידער דזשיקאָבסאָן“, מוזן דאן א ווילע
אָפּשטעלן דעם ראדנאָ-אפּאראט און איבערניסן דעם טאנצ — א טאנצ
פון א יונגל מיט א מיידל, א טאנצ פון צעקריגט זינג מיט טאטע-מאמע,
מיט אייגענע שוועסטער-און-ברידער, א טאנצ פון נישט אוועקגעבן
איינער פארן אנדערן קיין גאנצע זעק מיט באַרשטש — טערעזעס
געזאנג שטערט זיי דעם דיטם פון „דזשימי“. זיי ווילקען אינג אינ פאק-
פאפיר אלערליי שירניזן פון עסנווארג, קנייטשן אויס פון דעם קיילע-
כער פון פארשיידענער גרויס, ווארפן זיי טערעזע אינ קאָפּ אריין לויט
דער גערעכטער ריי פון צוויי ברידער, וואָס האָבן זיכ ליב און וועלן
איינער דעם אנדערן ניט פארטיילן; זיי קינבן דערביי פון געלעכטער,
בלויבן מעסוקן צופרידן פון דעם, וואָס יעדערער פון זיי איז א מאזיק
און קאָן אויסגעצייכנט די מעלאָדיע פון מרעפן אינ ציל.

טערעזע פארהוסט זיך — איר הוסט באשטייט די לעצטע צייט פונ
זייער א שרוקן כיקענ. איר שטערן איז געוואָרן זייער געל, האָט
באקומען ווינקלען. זי פארדרייט איר פּאַנעם אינא אונדער זינט, הוסט
זיך אויס און זינגט ווידער:

זאָרן נישט, שיפעלע,
וואָס דו ביסט פּיצעלע
און יאמענ זינגען גרויס.
אויך איך — א בריוו...
מיין וועלט —
זי איז אָן א שיר.
דאָכ...
איך פיל זיך גוט אינא איר.

דענסטמאָל ווערט ביז גאָר אופגעזאָטן מיסטער מעקוי, דער קאונט.
אן אופגעזאָמענער פראלם ער אופ זינט פענצטער, צעברעכט שיר די
פּאַנטאנ-פענ. מיט וועלכער ער ציט שמענדיק אונטער די ציפערן:

— הער אופ, — שרײַט ער, — אָנשיקעניש!
אופגעזאָטן, אָנגעגאָסן מיט קאס זעט אויס זינט נאקעטער קאַפּ, זינט
צעפלעטשמע נאָז, זינט געגעריש-ארויסגערוקט אונטערמױל און די
טונקעלע בליצנדיקע אייגעלעך. ער שרײַט איבער אלע ארומיקע טומלען,
אלע קוויטשערניען, גראגערניען, שיסערניען, וואָס טראָגן זיך פונ די
זייער נאָענטע, ניט-געענדיקטע הימלקראצערס:

— סידן, — שרײַט ער, — איך וועל דיך ניט פאקן!
גאָר אנדערש איז זיך דאן נויהעג מיסטער דייוויס — דער געהילף-
רעזשיסער. ווי אלע פארנאכט, ביים ער קומט פונ דער ארבעט, איז זינט
פּאַנעם בלאס, די האָר — נאס, פריש-אויסגעצוואָגן. דער שטערן —
שמארק פארקדעמפעוועט מיט א האנטעכ אָדער מיט א סערוועטל, קעדיי
דער קאַפּ זאָל ניט אזוי שמארק זויי טאָן. ער איז צו פארנאכט-צו

טאָמער אָנגעמאָגן אינ א צעכראסטעטן שטוב-כאלאס. אויב ער רעדט
דענסטמאָל ניט אינ טעלעפאָג מיטן כוידל, שטרעקט ער אויס דורכנ
פענצטער ביידע הענט צו טערעזענ, פארלייגט דעם קאָפּ אָג א זינט, ווי
איינער, וואָס בעט ראכמימ, באקומט א וויינענדיק פּאָנעם, מאכט א
ווילע מיטן מויל, נאָר הערנ הערט מענ גאָרנישט — עס שטערט דער
טומל פונ די נאָענטע, ניט-דערבוישע הימלקראצערס. דענסטמאָל
כאפט ער בא זיב אינ צימער די גרויסע גראמאָפּאָן-טרובע, שטעלט זי
צו צומ מויל אונ שרייט דורכ איר צו טערעזענ:

— איב בעט דיב!

— גאָלדענע!

— טו מיר א טויווע!

— זאָג מיר אָג פרויער, ווענ דו ווילסט זינגענ, וועל איב אפ דער

צינט אוועקגיין פונ דער היימ!!!

דאָס האָט ער טערעזענ א נאָמענ געגעבנ:

— דזשיראָ-דזשיראָ.

מיט די ערשטע ווערטער פונ איר באַליבטן לידל האָט ער איר א

נאָמענ געגעבנ, מיטן לידל, וואָס הייבט זיב אָג:

דזשיראָ, דזשיראָ טאָנדאָ,

דזשיראָ טוטאָ איל מאָנדאָ.

איצט רופן זי שוינ אזוי אלע אינ הויפ; מע דערהערט נאָר איר

שטימעלע, אזוי באַרד טוט מענ זיב אַ לאָז צו די פענצטער:

— אָ-אָ!

— זי איז שוינ דאָ!

— דזשיראָ-דזשיראָ...

טערעזע האָט שוין עטלעכע טעג ניט געזונגען, זיכ ניט באוויזן אינ
הויפּ. אָנשטאַט איר איז אינ הויפּ-ווינקל אפּ די אָנגעוואלגערטע ברעמער
געזעסן פארנאכט איר פּאָטער. זינג אויסזען — ווי נאָכ א בייזן שלאָפּ,
ווי א מענטש, וואָס האָט פארלוירן זינג פארמעגן און געכאַלעמט האָט
זיכ אימ, אז ער האָט דאָס פארמעגן צוריק געפונען, נאָר אָט האָט ער
זיכ פון כאַלעם אופגעכאפט און האָט דערזען:
— פארלוירן... טאקע אפּ אן עמעס...

ער האָט פון צייט צו צייט געשפיגן אָן א זינט; יעדער שפּני — א
קלאָלע:

— אינ דער ערד אריינ... מיט אלע כאַלוימעס.
אימ איז געווען גענוג אָנגעזאלצן אפּן הארצן: דאָס קינד איז קראַנק,
נישטאָ ווער עס זאָל ארומ דעם גיינ, נישטאָ ווהינ דאָס קינד אוועק-
צופירן, און אויסער דעם... שוין א שטיקל צייט, אז מע שמרניקט אינ
אייניקע רעסטאָראַנעס, בא אימ אינ רעסטאָראַן — דערווייל נאָכ נישט,
נאָר די ווייטערס שעפטשען זיכ פון צייט צו צייט צווישן זיכ אינמיטן
דער ארבעט. אלעמאָל גייט דאָרט צו אימ צו אן אנדערער און טוט צו
אימ א ווונק, אזוי אז קיינער זאָל נישט זען:
— קומ אויב... ואפּן פיקעט-ליינ*.

און פיקעט-ליינ איז עפעס אזא מינ זאכ... אימ, טערעזעס פּאָטער, אי
עס טוט אימ ביז נאָך האַנאָע, וואָס אזא מינ זאכ איז פאראן, אי ער היט
זיכ פון דעם אויס, אי עס איז א ביזאָיען, פארוואָס ער היט זיכ פון דעם
אויס... איז אָט — כאַטש זי צו אייביק אָט דאָ אפּ די אָנגעוואלגערטע
ברעמער און שפּני זויערעהייט, וואָס אי דו האָסט דערפון האַנאָע, אי
דו היטסט זיכ פון דעם אויס... באַנוגן זיכ מיטן טערעזע:

* גרופּן, וואָס היטן, אז אינ דער אונטערנעמונג, ווי מע שמרניקט,
זאָלן ניט אריינקומען קיין יטרינקברעכער.

— ווי קאָן איך גיין?.. דאָס קינד איז באַ מייר קראַנק.
מיסטער דייוויס האָט אים אינגעמאָל פאַרנאכט דערזען דורכ
געצמער. מיסטער דייוויס האָט גראָד אינגעמאָל פאַרנאכט נישט
געזען מיט זיין מיידל אינגעלעפאָג, נאָר ער האָט געפונען פאַר ניי-
טיק צו באַוואַרענען זיך אפּ מאַרגן, אפּ איבערמאָרגן, ווען ער וועט מיט
זיין מיידל אינגעלעפאָג יאָ ריידיג, — ער איז אומיסט ארויסגעגאנגען
צו טערעזעס פאָטער-אינגעלעפאָג.

— ס'איז דיינ מיידל? — האָט ער געפרעגט.
ער האָט דערבוי אַ וונק געגעבן צו דער אָפּענער טיר פונ געוועזע-
נעם גאַראַזש.

יענער האָט ניט אזוי גיך געענטפערט. ער האָט פריער אויסגעשפּיגלט
אַן אַ זינט. עס האָט אויסגעזען, ווי ער לייגט זיך איבער, צי עס לייגט
פאַר אים ארויסצולאָזן פונ מויל די פּאָר ווערטער:
— אונ אַ מינט, איז וואָס?

אַ ווילע זינגען זיי געשטאנען איינער אַקעגן אנדערן אונ זיך אָנגע-
קומט.

— טיערער מינער, — האָט פּעדאָגאָגיש אָנגעהויבן מיסטער דיי-
וויס, — צי קאָן מען נישט אויספירן, אַז די קליינע דינגע זאָל נישט
קאוועטען אלע פאַרנאכט?

ער האָט עפעס דערזען באַ טערעזעס פאָטער אינגעמאָל, אינעם
קליינעם רעכטן אויג, וואָס האַלט אינגעלעפאָג אונטערצייטערן, אונ האָט
צוגעגעבן נאָך אַ ביסל ווייכער:

— ס'איז פונקט, פאַרשטייטו מיך, די צינט, ווען איך קום אהיים
אָפּרוען. איך אַרבעט אינגעלעפאָג פאַרן פאַרשטייטו
מיך... אַ גאַנצן טאָג נאָר עס בליצט דיר אינגעלעפאָג, בלינדמאכנדיקע
פּראָזשעקטאָרס... דערעסענע מוזיק... טויזנט מאָל דאָס זעלבע — ראַק
עס קנאקט דיר אינגעלעפאָג אונטערן. אנדערע האַלטן ניט אויס אפּילע קיין

איינ כוידעש, מע ווערט גערוועזן, מע הייבט אָן צו צוקן ווי אינ דער
ניכפע מיט די אקסלענ, מיט די באקן-מוסקולן, און דאָ ווייסטו נאָכ,
בא מיר פערזענלעכ — אומאָגענעמלעכקייטן, פאמיליע-זאכנ... מיט
איינ וואָרט, גוטערברודער, איב וויל, דו זאָלסט מיכ פארשטיינ...
סערעזעס פאָטער איז אלץ געשטאנען קאלט מיט אַן אראָפגעלאָזטן
קאָפּ. ער האָט פאריוועשט א מאכ געטאָן מיט ביידע נאָכגעהאנגענע
הענט.

— נו יא, — האָט ער געזאָגט, — א קינד... זי איז קראנק... זי איז
פונ דער היימ... פונ דער איטאליענישער שווייץ, הייסט עס... דאָרט
איז אזוי — גיב דעם קינד ניט עסן, נאָר שטער דעם ניט א זינג טאָן.
ער האָט אופגעהויבן דעם קאָפּ, זיכ ארומגעקוקט און האָט א זיפצ
געטאָן:

— און כוץ דעם... אינ אָט דעם ארומיקן גענעם... אפ דער זינט
הויפ בויט מען... קיינ רעגע איז ניט שטיל, אָט הער: מע קנאקט, מע
קלאפט, מע גרילצט... דאָס אלץ ארט אינכ נישט... נאָר, איב ווייס
וואָס?... טאָמער שופ דאָס קינד דאָרט א זונג...
דענסטמאָל האָט מיססער דייוויס מיטאמאָל פארהגעסן אָן זינג פּעדא-
נאָגישער אויסגעהאלטנקייט.

— זאָג מיר נאָר, — האָט ער זיכ אָנגעצונדן, — וואָס האָסטו אפ
די אקסלענ: א קאָפּ אָדער א היפּטל קרויט?!
ער האָט אויך גענומען טרייסלען מיט פארהארטעוועמע פויסען:
— דאָס בויט מען דאָכ... הימלקראצערס!.. סע דאָכ ביזנעס!!

סערעזע איז געלענגן אינעם געוועזענעם גאראזש מיט הייסע דארע
הענטלעכ, מיט א היים וועקסן פענעמל, מיט פארגליווערטע, טרעסער
געוואָרענע בלוין-וואסערדיקע אייגלעכ. געדאכט האָט זיכ איר: אפ איר

אונטערשטן שטארק-פארטריקנטן ליפל קריכט די גאנצע צייט ארום א גרויסע שווערע פליג. זי האָט ניט געהאט ניט קיין קויעכ און ניט קיין ווילג די פליג אראפצוטרייבן. אינ די אויערן האָט זיך בא איר באזעצט א שטענדיקע אומקלאָרע זשומערן, און טיפ אינ אָט דער זשומערן האָבן זיך אָן אופהער געדרייט אלע לידלעך, וואָס זי האָט אינ איר לעבן געהערט און געזוטגען, זיך געדרייט אָן ווערטער און אָן א קלאַנג. זי איז געשטאַרבן באַטאָג, ווען אינ גאראזש איז קיינער ניט געווען.

פארנאכט איז געקומען דער פאָטער. אָנגעצונדן לעבן איר ליכטלעך, די ליכטלעך האָבן גיך אויסגעברענט, זינען גיך פארלאָשן געוואָרן; דער פאָטער איז אוועקגעגאנגען, האָט געבראכט מיט זיך א קלייניטשקע טרוגע, געבראכט מיט זיך מענטשן, וואָס האָבן טערעזען אינ דער קליין-נער טרוגע פון געוועזענעם גאראזש צוגענומען.

פארנאכט האָט מיסטער דייוויס לאנג גערערט מיט זיין מיידל אינ טעלעפאָן, און מיסיס ראָכענס האָט געכאפט א דרעמל, קעדיי זי זאָל שפעט באנאכט קאָנען זי ציג בא מיסטער דייוויס אינ צימער, קעדיי איר מאַן זאָל עפעס מיינען. בא זיך אינ צימער האָבן די באַכער ים דושיי-קאָכס אָן געלאָזט שפילן דעם ראַדיו-אפאראט, געמאנצט, ווי א פאר-ליבט פאָרל, ווי א יונגל מיט א מיידל. זיי האָבן, ווי סאָמער, געהאלטן אינ איינ זוכן יענע ראַדיו-אָסטאנציעס, ווו מע שפילט „דזשימי“. דער ראַדיו-אפאראט האָט דערביי, ביים מע האָט אימ געדרייט, ארויסגעגעבן מעשונע-ווילדע קוויטשן, וואָס האָבן דערגרייכט אזש צו מיסטער מעקוי אינ צימער. מיסטער מעקוי האָט אינ צעטראַגנקייט געמיינט. אז דאָס זינגט טערעזע, איז אופגעשפרונגען פון די ציפערן, וואָס ער ציט אונטער, אופגעזאָטענערהייט אופגעפראַלט דאָס פענצטער און ארויסגעשרינג אינ הויפ אריין:

— הער אופ, דו אָנשיקעניש! דו דזיראָ-דזיראָ!

— ס'ינדג איך וועל דיך ניט פאקן!

איך הויף, אפ די אָנגעוואַלגערטע ברעטער, איז געזעסן מערעזעס פאַטער. ער האָט א קוק געגעבן אפ מיסטער מעקוי, א טראכט געשאַג, אויסגעשפיגן, א זיפּצ געגעבן, פארקריצט די ציינ און האָט ערגעצ אוועקגעשפּאַנט. וווּהינ האָט ער איצט געקאָנט גיינ?.. ערגעצ-וווּ איז דאָ איך שטאַם געווען א שענקל... ערגעצ איז דאָ איך שטאַם געווען א פיקעט-לייג...

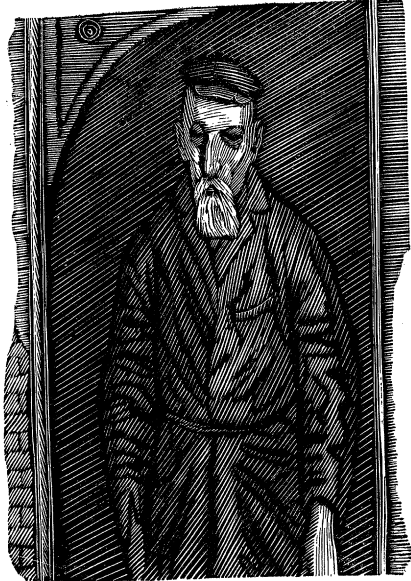
דויטע אָנגעגאַסענע טראפיק-אויגן האָבן געקוקט פון נאַענטע און ווייטע ראַגן, שווארצזאמדיקער מענטש האָט געשאַמט פון אונטער דר'ערד, פון די אייבשרשמע באנען, די לופט איז געווען פול מיט בליצנדיקן רעקלאמע-ווונק, מיט כאַרבלערן פון אלערליי געדונגענע גרילצן — געמיש פון שויבן געהילכ און פון מידבער-זינגענדיקע עלעקטראָלעס. אונגעשפּאַנט איך ניו-יאָרקס געלעגערטער שטימע, האָבן אלע איידלסטע וועלט-סערענאדעס און אלע גערעכטסמע וועלט-קרעכצן געבאזערט אָן אופהער, אָן ציינ, אָן אַ צונג, אָן א גומענ:

— כאפ דעם דאָלער!!!

— כאפ דעם דאָלער!!!

1929

פריינטשאפט

ווישן די פארטיזאנער אין פולגעפאקטן ערד-שטיבל, וואָס
אינמיטן וואַלד, האָט אלעמאָל אַן אנדערער געפרוּווט זיך
דערשלאָגן, זי זאָל זיך אָפּ אים אומקוקן:

— זשאנא!

— א?.. זשאנא!

נאָר זשאנע איז אלץ געווען שטארק אריינגעטאָן אין באַטראַכטן
דעם פילאָט ביריוקאָוו, וואָס איז אַקאָרשט-אָ אינ אָנהייב שטארק
פראָסטיקן טאָג צום ערשטן מאל געקומען צו פלענען אהער פון דער

„גרויסער ערד“. ער איז געווען דער וסאמע הויכער, מעכטיק צעוואק-
סענער מאנצבל, וואָס זי האָט אפ איר לעבנס-מאָג געזען.

מיט א קלאפ אינ טיש האָט ער געצווונגען, מע זאָל נאָך אלע
אָפּזאָגעכצן דאָך אוועקשטעלן פאר אימ אינ א קווערטל דאָס, וואָס ער
פאָדערט אפ צו דערווארעמען זיך. פונ דעם איז געווען צו דרינגען, אז
אכוצ זינג גוורע, איז ער נאָך, אזוי צו זאָגן, וא מענטש מיט א גאנצ
שטורמישן כאראקטער.

אונ דאָך האָט אימ זשאבע, קאָן מען זאָגן, גענומען מיטן ערשטן
קוק פונ אירע ביז וואָר שווארצע אונ ביז וואָר קינלעכדיקע אויגן. ווי
נאָר ער האָט געכאפט אפ זיך זייער בליק, אזוי באַרד איז ער געבליבן
זיצן קימאט ווי א ספאטיק, אָג שומ באוועגונגען. אימ האָט געוונדערט:
„ווי נעמט זיך וואָר אינ א מענטשנס אויגן אזא קראפט?“

מע דארפ צוגעבן, אז לויט ביריוקאווס ערשטן אינדרוק איז בא
זשאנען אלץ, אויסער די אויגן, — ארינגערעכנט די הענט אונ די
פיס, — געווען זייער שוואכ אנשוויקלע. מע קאָן זאָגן אפילע: אומבא-
האַלפן. נאָר דער האָזיקער אינדרוק האָט געקאָנט קומען פונ דעם, וואָס
דערזען זשאנען האָט ער דעמלט דאָס ערשטע מאָל, אונ גראַד אפ די
הענט פונ איר מוטער דער פארטיזאנקע, — זשאנע איז צו יענער צייט
אלט געווען פונקט צוויי יאָר מיט פינף כאראַשימ.

ווי א מענטש מיט א שטורמישן כאראקטער, האָט ביריוקאוו פונ
מאָמעד אָן גיט געקענט פארטראַגן, מע זאָל אפ אימ עפעס ארופ-
צווינגען, זאָל זינג אפילע א בליק.

— מי וישעוואָ? — האָט ער געפרוּווט אפ זשאנען זיך אָנביי-
זערן.

דאָס האָט גיט געהאַלפן. זשאנע מיט איר קומישעראווע קעפל איז
ברייטלעך, זוי א מאַלכעס, געזעסן אפ דער מוטערס הענט אונ האָט

ניט אָפגענומען פון אימ איר בליק. אנו, עס זאלן אפילע א מינדסטן ציטער טאָן די נגינעריקע פלעמלעך אינ אירע קנילעכיקע שווארצע אויגן — אינ יעדער אויג א ביז זגאר נגינעריק פלעמל.

— דו קוק בעסער ניט אפ מיר! — האָט מיט א באס איבערגעכא-
זערט ביריוקאָוו. — איכ בין א בייזער דיאדיע!.. אוב, א בייזער!

נאָר גראָד דערופ האָט אימ זשאנע געענטפערט מיט אן אומבא-
שטימטן קלאנג „נגגא“, באגלייט מיט עפעס א מינ שוואכ שמויכעלע,
וואָס האָט בלוין אינ א פאָר ערטער צעקרימט איר טונקל סאמעט-גלאַט
פענעמל. און דאָס דאָזיקע שמויכעלע האָט געהאט סאכאקל אינ טניטש:
זשאנע, כאַטש דאָ, אינעם פארטיזאנישן טייל, האָט זי שוין ניט איין
מאָל געזען ארומ זיכ פארווונדעטע און געהארגעטע. פונדעסוועגן
גלייבט זי ניט, אז אפ דער וועלט זינען פאראן בייזע מענטשן. איינער
קאָן אמאָל מאכט א מינע פון א בייזן — דאָס יאָ. נאָר טאקע דאָס איז
לויט זשאנעס מיינונג קאָמיש, זייער קאָמיש.

— צו וואָס האלט מען דאָ דאָס קינד? — האָט דאָס מאָל אפ אן
עמעס בייז געזאָגט ביריוקאָוו.

— וואָס הייסט „צו וואָס“?

ארויסגעוויזן האָט זיכ, אז מיטן פארטיזאנישן טייל האָט זשאנע
שוין דורסגעמאכט ניט איין הייסע שלאכט. צוריק מיט א יאָר צוויי
האָט איר מושער — א יודיש מיטלווקסיק און זייער רירעוודיק
ווייבל — זיכ דערקליבן צום טייל מיטן קינד אפ די הענט — א פיצל
קינד פון פינף כאדאָשימ. נו, האָט מען איר דאָך ניט געקענט זאָגן:
„גיי אוועק!“ צי, לעמאָשל, ווי עס פאסירט אָפט מיט פארטיזאנישע
טיילן: מע מוז מיט שלאכטן איבערוואנדלען פון איין אָרט אפן אנדערן,
קען מען דאָך ווידער ניט זאָגן צו א מושער: „ווארפ אוועק דינן קינד“.
ווער שמועסט, אז דאָס ווייבל איז מיט דער ציט געוואָרן א גומע

פֿאַרטיזאנקע, זיכ אויסגעלערנט ניט שלעכט שיסן און פירט ניט שלעכט די פּאָליטישע ארבעט אינ טייל — זי איז א פארטייזשע. נו, נאָט... און צום קינד האָט מען אינ טייל זיכ שוין צוגעווינט... איר יודישן נאָמען העניע איז שווער אויסצוריידן, האָט מען דאָ איר א נאָמען געגעבן זשאנע... אָ! עס איז שוין געוואָרן עפעס ווי אן אינטגעשטעלמע זאכ, און אנדערע, אירער זיי לאָזן זיכ אפ זייער א געפערלעכער אָפּעראציע, גייען צו צו זשאנע: „נו, זשאנע... מירן פאר דיר בנישמינ, גיב א האנט!“ און זשאנע טוט דעם כעסער און דערלאנגט איר הענטל... און איינמאָל באמ איבערוואנדלען פון אייב אָרט אפן אנדערנ... — מע האָט געמוזט אָהנאניזירן א קריג-פארטיידיקונג — זשאנע האָט מען באשטאמט אינ א גריבל — נו, נו, האָט מען זיכ דעמלט גע- שלאַנג!!!..

עס איז געווען בלאַטיק אינ דרויסן. עס האָט אָן אופהער געגאָסן דער רעגן.

די עטלעכע קילאָמעטער פון דער באן-סטאנציע הינטער מאַסקווע ביז צום קינדער-הויז, ווהינן איב בינ געגאנגען, וואָלמט זיכ געווען געהאכט פיל לענגער און פיל שווערער, ווי זיי זינגען, ווען מיט מיר אינניבעם זאָל אהינ ניט געווען גיין דער פּילאָט ביריוקאָוו — א בלאַנדער צעוואקסענער גוואר און אויב אזא ברייטלעכ צעוואקסענער מיט זינג נאטור. ער איז איינער פון יענע רוסישע מענטשן, וואָס ווי נאָר דו ביסט אימ מיט עפעס געפעלן געוואָרן, אזוי באלד הייבט ער אָן זיכ פירן מיט דיר, ווי מיט א לאנגאַניקן פּרינט, און גייט גלויב אריבער מיט דיר אפ „דו“, און צווינגט דיכ עסן פון זינג פעקל, אויב ער פאָרט מיט דיר אינ איינ קופע, און לייגט דערביי אויס פאר דיר א שטיק פון זינג לעבן, און שטעלט אוועק אינ א זינט דאָס גלעזל, אויב

דו זאָסט זיך אָפּ מיט אימ מיטצוטרינקען, און וועט דיך שוין רופּן אינ
 קאָמפּאניע מיט זיך אומעטומ, ווהינ ער וועט גיין.
 אפּן וועג אינ קינדער-הויז האָט ער מיר דערציילט, ווי שווער אימ
 איז אָנגעקומען ארויסצורניסן זשאנען פונעם פּאַרטיזאנישן טייל. דעם
 עמעס געזאָגט, האָט קינדער אינעם פּאַרטיזאנישן טייל ניט געהאט קיין
 באזונדערן כיישעק אָפּצולאָזן זשאנען — ניט די פּאַרטיזאנער און ניט
 אפּילע די מוטער. כאָטש, פונ דער אנדערער זנט: דאָס הארץ פונ א
 מוטער אינ אזא מינ פאל קען מען זיך פּאַרשטעלן... נישט קיין נאריש
 וויביל, אן ענערגישע אזא, פונ יענע, וואָס האָבן פונ די פּאַנערישע
 יאָרן אָן זיך אופּגעצויגן אינ דער פּאַרטיזאנישן-אטמאָספּער. געדיכטע
 אומרוקע שאַטנס האַלטן אינ איין ארוםיאָגן אפּ איר יונגן שוואַרץ-
 כיינעוודיקן פּאַנעם, און איר שטערן איז שטענדיק אָנגעשטרענגט, ווי
 זי וואָלט צו יעדער צינט זיך באומרוקט, צי האָט זי ניט דורכגעלאָזט
 איינע פונ אירע פיל ארבעטן אינעם פּאַרטיזאנישן טייל. דער מאן
 אירער — אן אקטיאָר צי עפעס א מינ רעזשיסער פונ א קאָלווייטישער
 טרופּע ערגעץ אינ ווינסרוסלאַנד, איז, לויט אלע אירע האשאַרעס,
 אומגעקומען. פונ אירע עלטערן אינ וויטעבסק איז שוין אָפּגעערט.
 געבליבן איז ערגעץ אינ דער עוואקואציע איר שוויגער, שוין זייער אן
 אַלטיטשקע — גיי זוכ זי אופּ. אוואדע וואָלט דער מוטער זיך וועלן
 איבערשיקן דאָס קינד אפּ דער „גרויסער ערד“. באָר, פונ איין זינט, מיט
 וועמען וועט זי עס איבערשיקן? פונ דער אנדערער זינט — ווי וועט
 זי זיך מיטן קינד שייחן? געפינט זי אויס א טערעץ: אפּ איבערצושיקן
 וועמען-ניש-איז פונ א פּאַרטיזאנישן טייל אפּ דער „גרויסער ערד“
 דארפּ מען האָבן א דערלויבעניש פונ די געהעריקע אָרגאַנען. „עכ!“ —
 מאכט צו איר ביריקאָוו — איך האָבן שוין אפּ זיך א פּאַר דיסציפּליני-
 אופּמאָנגען, אלע איבער מיין כאראקטער... וועל איך שוין האָבן נאָך

איוב אופמאָנונג. „ניין, זי איז א דיסציפלינירטע פארטייערנ.“ כאמ צווייטן רייס, וואָס ביריוקאָוו האָט געמאכט פון דער „גרויסער ערד“ צום פארטיזאנישן טייל, האָט ער געבראכט דעם יודישן וויבל א דער-לויבעניש אפ אריבערצוברענגען מיט זיך האָס קינד. שוין גוט? הייבט זיך אָן באַניס א מיניסע: צו וועמען וועט זי שיקן דאָס קינד? „סטניטש? — טינעט מיט איר ביריוקאָוו. — צו דעם מאַטס מוטער, צו דער באַבענ.“

„וואָס מיר באַבע? ווען מיר באַבע?.. אז קיינער ווייסט ניט, ווהיני האָט מען די באַבע עוואקוירט, ס'נדן עפשער ווייסט עס דער אלטערס פליכעניצע — א פראָוויזאָרן אינ א מאַסקווער אפטייק.“ „א פראָווי-זאָרן אינ א מאַסקווער אפטייק? איז דאָך ווידער גוט.“ דורכ דער פראָ-וויזאָרן וועט ביריוקאָוו זיך דערוויסן דער אלטערס אהרעס און וועט איר איבערגעבן ס'קינד אינ די הענט ארניג. ער גיט אן יערנוואָרט, אז וואָס עס זאָל ניט פאסירן — די באַבע וועט ער אופזוכן...

ווער עס מיינט, אז ביריוקאָוו האָט דעמלט זיין וואָרט ניט געהאלטן, יענער האָט א גראַבן טאָעס. ער האָט בא זיך, ערשטנס, א „פראָפוסק“ פאר דער באַבע אפ צו קומען פון בוזולוק קיין מאַסקווע; צווייטנס, א בריוו צו דער באַבע פון ווינסרוסישן פאָלקאמביילד, אז מע שיקט איר ארויס אפ הויצאָעס; און דריטנס, אן אינלאדונג פונעם קינדער-הויז, ווהיני מיר גייען איצט, אז די באַבע זאָל קומען זיך זען מיט איר אייניקל. ווי נאָר מיר קומען ארניג אינ ערשטן קאָרידאָר פונעם קינדער-הויז, באווייזט מיר ביריוקאָוו אָט די אלע דרין דאָקומענטן — זיי זיינען אימ אָנגעקומען צוריק פון בוזולוק מיט א צושריפט, אז... זשאנע האָט שוין מער ניט קיין באַבענ...

און נאָך איינעם א דאָקומענט ווייזט מיר ביריוקאָוו. דאָס איז א בריוו פון זשאנעס מוטער וועגן זשאנעס יוכעס — א גינער מינ סאָרט מעטריקע, וואָס הייבט זיך אָן מיט די ווערטער:

„צו וועמען איז די הענט מיין קינד זאָל ניט ארנינגפאלן, בעט איך,
מע זאָל גערענקענען: ס'איז א קינד פון א פארטיזאנקע“.

— צו וועמען זשע איז דאָס געשריבן? — האָב איך זיך אינעם-
רעסירט.

— צו וועמען?..

שמיכלענדיק, האָט ביריוקאָוו צוריק ארנינגעלייגט דעם בריוו אינ
אויבערשטן טאש פון זיין פילקאט-דעקל און צוריק פארשפיליעט דעם
טאש אפן קנעפל, ווי א באל-מאכלעם.

— אפּאַנעם! — האָט ער געזאָגט, — דער בריוו איז געשריבן צו דעם,
בא וועמען ער געפינט זיך...!

איך קינדער-הויז, ווען מיר זינען אהיין צוגעקומען, האָט מען
גאָרוואָס פארפרי געהאט אָנגעצונדן דאָס עלעקטרישע ליכט.

איך גרויסן צימער, וווּהיין מע האָט אונדז ארנינגעלאָזט, — א צימער
מיט א פּאָדלאָגע, באדעקט דורכויס מיט גוט-געוועקסטן רויטלעכט
לינגאַלעם, — זינען ארום נידעריקע טישלעך געזעסן בא אַנדערהאלבן
צענדליק קינדערלעך, אלע — זייער פארשאַן איך איבערבאפן. מיר
זינען געבליבן שטיין בא דער טיר.

— אָט איז זי! — האָט מיר אָנגעוויזן ביריוקאָוו און ווי געבליבן
צוגעשמידט מיט די אויגן צו א ווינטלעך טישל, וווּ אונטער דער
האזשגאַכע פון אן אויסגערושער גענעצנדיקער גיאניע האָבן ררני
קינדער געזופט זייער קיסעל פון די שעלעכלעך, — די סאמע קלענ-
סטע...

צו אונדז מיטן רוקן איז אפ א נידעריק בענקלע געזעסן נאָך גאָר
א קליין, נאָר פעסט מיידעלע מיט א דיג העלדזעלע, מיט האָר אפן
נידעריק געשוירענעם קעפל, וואָס זוי קורץ זיי זינען ניט, הייבן זיי

האָב אָן זיך קרניזלענ, און פון זייער שווארצקניט שלאָגט אויף אַפּ מיט א גלאַנצ.

— זשאַנאַ! — האָט א רופ געטאָג ביריוקאָוו און איז מיט א צעפנט מויל געבליבן שטייג אינ ווארטעניש.

זשאַנע האָט צוערשט ניט דערהערט, אז מע רופט זי, און רוק געזופט פון איר שעלעכל. באַמ צווייטן רופ האָט זי דאָפּקע זייער געשווינד אויסגעדרייט צו אונדז איר קעפל, נאָר געבליבן איז זי גאנצ קאלט, גרייט זיך באַלד געמען צוריק צו איר שעלעכל. זי האָט ווירקלעך געהאט זייער קינלעכיקע און זייער שווארצע אויגן. עס האָט זיך געדאַכט, אז פון צורירן זיך צו זיי מיט א פינגער וואָלט פון זייער שווארצקניט געבליבן אפן פינגער שפורן.

— זי האָט מיך ניט דערקענט! — האָט מיט אומרו אין קאָל א זאָג געטאָג ביריוקאָוו.

איך האָב זיך צו אימ אומגעקוקט. זיין פאַנעם איז מיטאמאָל געוואָרן פינצטער און צעקרימט, ווי יעמעצער וואָלט זיך פארמאָספן אימ שלאָגן. ביידע זינע הענט זינען פארגליווערט געוואָרן איך א פרעגן-דיקער פאַזע:

— זשאַנאַ!? — האָט ער איבערגעכאזערט מאָגענדיק און קימאט ביז. — זשאַנאַ!?

זשאַנע האָט זיך פונטגו אינ אימ אינגעקוקט. מע קען זאָגן, אז צוערשט האָבן ביריוקאָוו דערזען בלויז די נייגעריקע פלעמלעך, וואָס אינ אירע אויגן. זיי זינען געוואָרן אלץ ליכטיקער, אָט די נייגעריקע פלעמלעך, ביז זיי האָבן אָנגעהויבן שמייכלען, פון דאָרט האָט דער שמייכל פאמעלעך-פאמעלעך גענומען זיך פאַרשפּרייטן איבער איר טונקעלע סאַמעט-גלאַטן פענעמל. ניט בלויז פון איר מויל, נאָר טיפּ פון איר ברוסטל האָט מאמעש א פליוכע געטאָג דאָס פריילעכע וואָרט:

— דדד... דיאדיא!

גראציען, ווי מיט כעסער, האָט זי נאָכרעם, זיצנדיק באַ ביריוקאָוו
אפּ די הענט, גענומען דאָס שטיקל שאַקאָלאַד, וואָס ער האָט איר דער-
לאַנגט.

— אָט וועט איר זען, ווי קלוג אָט דאָס קליינע עסט! — האָט
ביריוקאָוו מיר אַ שעפּמשע געמאָגט.

ווירקלעך. זשאַנע, קאָגן מען זאָגן, האָט געגעסן „מיט קאָפּ“. אָפּגע-
ביסן אַ שטיקל שאַקאָלאַד, האָט זי ניט גענילט עס צעקניען — זי האָט
דעם ביסן אַ ווילע געהאלטן אינ מויל אָגן שומ באַוועגונג. בלויז אירע
אויגן האָבן זייער פאַמעלעך זיך געגלאָצט אַרום און אַראָפּ, און קענטליק
איז געווען, אז זי פאַרשט גרינטלעך די זאך — זי געהערט צו יענע
מענטשן, וואָס נאָך אלעם איבערגעלעבטן פאַרוואַנדלונג זיי באַנעסן די וועלט
זייער פאַרשנדיק; וואָס פאַר אַ טאָם האָט זי? ..

— איך האָב באַמערקט, — האָב איך אפּצוריקוועגט פון קינדער-
הויז געזאָגט צו ביריוקאָוו, — איר האָט זיך מיטאַמאָל געהאַט אינ-
גאַנצן איבערגעבייטן... אָט דאָן, ווען זשאַנע האָט אייך ניט באלד דער-
קענט.

— אַ קלאָרע זאך! — האָט איינליק געענטפערט ביריוקאָוו און איז
געבליבן שטיין אינמיטן דער בלאַטע, איבער וועלכער מיר האָבן גע-
שפּאַנט, — זשאַנע מוז האָבן איך לעבן כאַמש איינ מענטשן, וועלכן זי
דערקענט:

Это очень важно!

עס איז געווען פינצטער, בלאַטיק און עסעריק קאַלט. דער רעגן
האַט געגאָסן נאָך שטאַרקער, ווי באַמאָג, און דער וועג דורכן וואַלד
פונעם קינדער-הויז צו דער יאָג-סטאַנציע וואָלט שוין אוואַדע געווען

זיב אויסגעדראכט זייער אונ זייער לאנג, ווען מיט מיר איניינעם זאָל
ניש געווען גיין אָס דער קרעפטיק-צעוואקסענער רוסישער מענש. אינ
מינע אויערן האָבן נאָכ אלץ געקלונגען זינע ווערטער:

Это очень важно!

מיר האָבן זיי ישטארק דערמאָנט אינ די ווערטער, וואָס איב האָב
אמאָל, נאָכ אינ ביהגערקריג, געהערט פונ אן אנדער רוסישן מענשן
בא גאנצ אנדערע באדינגונגען:

— משמאָ ווי, שומיטיע?!

אינ שינ פונ שיטערס

I

רום-אונ-ארומ, ווי ווינט עס כאפט מייער שלנענס אויג, דרעמלענ וואסערדיקע פעלדער. זיי זנענע באוואקסן מיט הויכע אָטשערעט און באברעמט אינ מיזרעכדיקג האָרי-זאָנט מיט שיטערע אייביק גרינע ביימעלעכ. דאָרט הייבן זיכ אופ, ווי אפ טרעפ, געדיכטע וועלדער און בלאָזלענ זיכ ארנינ אינ די הויכקייט פונ אוראלער בערג.

ווי כוואליעס אפ א יאמ, וויגנ זיכ אינ ווינטיקע מעג די סאמעטענע אָטשערעט-קעפעלעכ, בייגנ זיכ אונ נייגנ זיכ, פארזוארפנדיק זייער טונקל-גרינעמ פליוש הויכ אינ דער לופט. אונ אינ גאנצפרזעדיקע נעפ-לענ הייבן זיכ דאג אָג אויסוועכנ די קאָנטורנ פונ א גרינער שיפ מיט שטניפ אָנגעבלאָזענע גרינ-סאמעטענע זעגלענ. אינ איר גיכ שווימענ האלט די שיפ אינ איינ בוקנ זיכ. שפאלטנדיק דעמ ווינט, לענט זי אָג

די באַרטן אָט אפ איינ זייט, אָט אפ דער אנדערער, ביז זי ווערט פאר-
וואנדלט אין רויב און אין רייכלעכ.

ס'איז מיינער שליוענס אויסגעכאַלעמטע שיפ — א שיפ, וואָס ווערט
אלע גאנצפרי צעגאנגענ אין שינ פון אופגויענדיקן טאָג.

מיינער שליוענ גייט דעמלט ארויס מיט זיין געציג צו דער ארבעט
אפ דער כאן-ליניע. זיין הארץ איז נאָך דורכויס אינגעשונקענ אין
פינצטערניש פון דער נאָרוואַס אָפגעשלאָפענער נאכט, און אין זיין
פינפ-אונ-פופציקיאָריקן קאָפּ באַמבלט זיך נאָך אלץ דער אַנדעק פון
דער פארשוונדענער גרינער שיפ. צו אירע אָנגעבלאָזענע גרינ-סאמע-
טענע זעגלען איז זיין געשאַמע פול און פיל מיט פארשלאָפענער בענק-
שאפט. דאָס איז מיינער שליוענס בענקשאפט צו זיין היימ-לאַרט, פונואו-
נענ די מילכקאָמע האָט אימ ארויסגעריסן און געבראכט אהער: אימ
צייט צוריק אהיין, ווי עס צייט א פארשלאָפן זויגקין צו דער בויילעטקייט
פון דער מוטערס אָנגעגאָסענע ברוסטג...

אלץ נעמט זיך דערפון, וואָס מיינער שליוענ — א געוועזענער רייפן-
אָנשלאָגער איז א גרויסן באַגדער-ארטעל — איז אָנהייב מילכקאָמע
פארוואָרפן געוואָרן אהער פון א לעבעדיקן פאָרט אין דאָרעם; פון זינע
הענט, אזוי דאכט זיך אימ, פילט זיך נאָך אראיעמ דער רייכ פון
געווייקטער און פריש געפארעטער דעמבענער קליאַפקע. אָנשלאָגנדיק
דאָרט אָן אינלעניש די רייפן אפ די קאדעפעס — ער איז קיינמאָל קיין
אינלעוודיקער ניט געווענ, — האָט ער אלע יאָרן געהאט אין אויג די
וויגנדיקע כוואליעס אפן יאמ, די שיפ, וואָס קומענ און גייענ אָפּ. אָט
פארוואָס די גרינע אָטשערעט-כוואליעס דערמאָנענ אימ אזוי שטארק
אינ די יאמ-כוואליעס, און אימ כאַלעמט זיך אפ זיי פון מאָל צו מאָל
א שיפ — אפ אומצוקערן זיך צוריק אהיימ.

איצט איז ער אפ טויזנטער און טויזנטער מיליאָן ארומגערינגלט פון
אלע זייטן דורכויס מיט יאבאָשע. מיטן אויג בלוין קענ ער מעסטן, ווי

ווינט אפ מנידעו און אפ מיזרעכ ציענ זיכ דאָ די וואסערדיקע אָטשע-
רטט-פעלדער, נאָר די שיפ — א גרינע גאָר! אינ מיראזש קומט זי
אהער צו אימ, זוי א מאַנערב פונ יענעמ היימיש-ליבנ סאָוועטישנ פאָרט
אינ דאָרעמ:

— פארגעס מיכ ניט.

און מייער שלניענ פאָלגט. ער פארגעסט זי ניט און טוט פאר איר
דאָ אינ דער ווינט אלץ, וואָס אינ זינע קויכעס.

II

די ארבעט פונ א „כודאָטשניק“ בא דער באג-ליניע פירט דאָ אלע
סאָג צונויפ מייער שלניענע מיטן אָרטיקן בעקאָוועדיקן און באיאָרטנ
שווישעו מאקאר יעמעליאנענ. די שטרעקע צווישן זייערע אינזנבאג-
שטיבלעכ זואָלטן ומייער און מאקאר געקאָנט דורכגיין וויגינקער,
ווי אינ א שאָ, ווענ ניט די ארבעט, וואָס יעדערער פונ זיי דארפ
דורכמאכנ אפן באג-אָנשיט.

עס פאטשט און פינפט דער פרייער ווינט אפ די וואסערדיקע
אָטשערעט-פעלדער. צי צוואָגן זיי מעסלעסנלאנג אָסיענ-רעגנס, צי
שמארקע ווינשמערדיקע פרעסט לייגן אויס אפ זיי די הויכע גרעזער און,
ווי אפ געפרוירענע כוואליעס, שיטן און שיטן זיי קעסידערדיקע
שנייענ, — אלציינס מוזן די רעלסן אפ די שפאלן טאָג-טעגלעכ גוט
ארומגעקוקט ווערן. א שוואכ געוואָרענעם אינזערנעם האטשיק דארפ
מענ באניסן גוט פארקלאפן אָדער פארבנישן מיט אן אנדערן. די צוגן,
וואָס טראָגן זיכ בעשאסמיסע אדורכ, קומט, ווי עס איז אינגעפירט,
מע זאָל זיי אפילע אינ געדריי פונ די גרעסטע בוראנענ באגעגענענ
מיטן גרינעם פענדל אינ האנט, כאָטש אינ דער היימ, לעבנ מאקארס
און שלניענס שטיבלעכ, טוען דאָס זעלבע זייערע וויכער אָדער מעצעער

אנדערש פון די בניי-כאזס. אויסמינד איינער דעם אנדערן אפן באן-
אָנשיט קאָנען ניט מאקאר און מייער. אָפנייגן דאָ אינ א זינט קאָן
קיינער ניט פון זיי, ער זאָל אפילע זועלב, וויל פאָשעט: אינ ביידע
זינטן פונעם באן-אָנשיט איז ניט גיינ צופוס און ניט פאָרן מיט קיינ
שיפל.

פונקט אפ האלב זועג צווישן זייערע שטיבלעך קומען זיך די יכוי-
ניט צונויף און זעצן זיך צו פארזיכערן. און וויבאלד מע פארזיכערט,
פארפירט מען שוין בעמייילע אוועלכנ-ניט-איז שמועס. ווער עס וווינט
גאנץ ווינט פון א יושעוו, באנעמט גאָר אנדערש דעם טאמ פון א לעבע-
דיקן וואָרט, וואָס מען דערהערט פון א פרישן מענמשן.
— גוטמאָרגן! — זאָגט דאָרט מייער שלניען צו מאקאר יעמע-
ליאנען.

און ווי קורצ די שווינגדיקע רעגע זאָל נאָכדעם ניט זיין, איז זי
פאר שלניענען שיר ניט שרעקלעך, וויל פאָשעט — אפן באן-אָנשיט
צווישן די וואסערדיקע אָמשערעט-פעלדער איז מאקאר דער איינציקער,
פון וועמען מען קאָן דערהערן:
„גוטמאָרגן! — גוטמאָר!“

III

אינ פלוג האָט דאָס לעבן ניט געקאָנט גאָר צונויפירן קיינ מער
פארשיידענע צוויי מענמשן, ווי מייער שלניען און מאקאר יעמעליאן.
אינ מייערס מעגושעמדיקן גופ, וואָס בייגט זיך שמענדיק, ווי פון
איבעריקער לענג, כאָמש ער איז גאָר ניט אזא הויכער, איז, פונקט ווי
אינ זיין געדיכט-האָריקער באוואקסנקייט, געבליבן עפעס פון גאָר אלטע
ציטן. דאָס בלייבע פאָנעם מייערס מיט די שווארצע אויגן און מיט
דער פארשפיצטער נאָז וויל שמענדיק, ווי עס דוכט זיך, זיך ארויסרייסן

פון דער ארומיקער טיפ-שווארצער באוואקסנקייט, וואָס הויבט אָן האָ און דאָרט קוימ-קוימ גראָוו צו ווערן. ער איז איינער פון יענע מענטשן, וואָס צושרשט זינענ זיי מאסקים מיט אלץ, וואָס מע זאָגט זיי, און באלד נאָכדעם באטראכטן זיי זיב גוט און פרעגן איבער גאנצ טאמע-וואטע:

— אאא?..

וואָס איז שנייב דעם אלטן גריז-גראָוו מאקארן, איז ער ניט אזא וווקסיקער, ווי א גאנצ פעסטער, און דערצו נאָכ עפעס דורכיים א גלא-טער, ווי א פעלד אָן שום בערגלעך און טאָלן. קיודעמקאל מאכט ער דעם אינדרוק פון א מענטשן, וואָס האָט ליב, אז אלץ, איז וואָס ער איז אָנגעטאָג, זאָל זיין אפ אימ גערוימ. גילטיק איז דאָס ניט בלויז צום פעלצ און צו די פוישטן, וואָס ער טראָגט ווינטער, נאָך אפילע צום שמעקן, וואָס איב זיין האנט, ביים ער שפאנט לענגוים דעם באן-אָנשיט. מער ניט, וואָס א שטעקן קאָן ניט זיין גיט קיינ ענגער און ניט קיינ גערוימער, איז ער דעריבער באמ אלטן מאקארן אזא גראָכער און גרוי-סער — א גאנצער דראָנג.

פונקט ווי מאקארס ליב איז צוגעווינט צו גערוימ אָנטועכצ, אזוי זינענ זינע אויגן צוגעווינט, אז אלץ איז גערוימען ארומ-און-ארומ, אפ וואָס זיי קוקן, זאָל זיין פון שטענדיק אָן גוט באקאנט און צוגעפאסט צום אָרט.

און דאָ פלוצעם, אָנהייב מילכאָמע, האָט אימ זיין ארבעט אפ דער באן-ליניע מאמעש פאָנעם-צו-פאָנעם צונויפגעשטויסן מיט אָט דעם נייעם שאָכטן זינעם — א שאָכטן, וואָס אליין זיין אויסזען האָט שטארק צו זאָגן וועגן עפעס פארבלאָנדזשעטס, שוין אָפגערעדט פון אלע זינע פאָסטעמקעס און פון זיין זעלטן ווען געהערטן נאָמען: — מייער שליווענ...

טאקע פון דעם האָט זיך גענומען די מינע פון ווידער אפ מאקארם
פאָנעם, ווען ער האָט דעמלט מיט פארזשמורעטע אויגן א רעגע-צוויי
באטראכט אָ-דעם ווי פון הימל אראָפגעפאלענע מענטשן. א פאטש
געגעבן פארטראכטערהייט די אייגענע באָרד, ווי באמ אראָפטרעכט פון
איר א בינ, — ער איז כוצ זיין ארבעט בא דער באנ א פארקאכטער
בינענצוכטלער, — און פאמעלעכ זיך א קראצ געטאָן אין האלדז, האָט
ער טאקע דעמלט אָנגעהויבן מיטן יודן דעם שמועס עפעס ווי פון א
מיטן:

— א טאָ, — האָט ער א זאָן געטאָן, — א טאָ וואשיכ טופ דאנשע
ניע ביִלָאָ!

דאָס האָט געבראכט דערצו, אז אויב מייער שלענע זאָל זיך א קא-
פעלע פארטראכטן.

— נו יאָ, — האָט ער אָן אנלעגניש מוידע געווען און מיט דעם
דערווייזן, אז ער איז ניש דער מענטש, וואָס וועט גיין לייקענען אין
אויסגעשרענע זאכן, — נו יאָ, פונדאנען זאָלן מיר זיך געווען דאָ
נעמען?

נאָר מאקאר האָט דאָך דערופ א מאכ געגעבן, ווי מייערן האָט זיך
געדאכט, שיר ניש מיט א וואָרעניש:
— טאָ-טאָ!..

טייטשן האָט מען עס בעפיררעש געקאָגט, אז מיט מוידע זיין אליין
קומט מען נאָך ניש אָפ און אז ביכלאל — מע וועט נאָך זען...
און ווירקלעך. אפ מאָרגן, בא דער צווייטער באגעגעניש אפן זעלבן
אָרט אפן באנ-אָנשיט, האָט מאקאר זיך ווידער א נעם געבאָן צו
שלענענען מיט פולן ערנסט, ווי עפעס א מינ הויפט-באלעבאָס, אָן
וועמעס וויסן קאָן דאָ, אפ די וואסערדיקע אָטשערעט-פעלדער, זיך
נאָרנישט ניש אָפּטאָן. ווידער פארזשמורעט די אויגן און ווידער א זיך
געגעבן מיט די פינגער אין דער גריז-גראָווער באָרד. צי איז ניש

פארבליבן אינ איר א בינ, האָט ער נאָכאמאָל איבערגעפרעגט באַמ
ניעמ שאַכט פינקטלעכ, ווי הייסט ער.
— שלניענ.

— שמאונ! — האָט מאַקאר דאָ באַלד לויטן אייגענעם געשמאַק
איבערגעאנדערשט א קאפּלע דעם שאַכטס נאָמען. — זאָג זשע מיר
נאָר, שמאונ, וויארום האָסטו אהער פּאַפּאדעם, א?..

IV

און אָט — אַן אייסעק פאַר מייער שלניענען, דעם קנאַפּן באַל-
דאָרטען: גיי באַרג באַ עמעצן לאַשן אפּ אויסצודערציילן, וויאזוי
מענטשן אינ די גרויסע טויזנטער זינען אָנהייב מילכאָמע געלאָפּן פּונ
דאָרעם אפּ מיזרעכ און אפּ צאָפּן. אויב צווישן זיי האָט זיכ געפּונען
אויב ער, מייער שלניענ, מיט זיין ווייב און מיט זיין מיזיגקע, האָט ער
דערפאַר צו פאַרדאַנקען זיין באַכערל און זיין איידעם, וואָס האָבן
פאַרן אוועקגיין אפּן פּראָנט נאָכ באוויזן אימ ארינצושטופּן אינ אַן
עשעלאָגן, ער אַליין — פּונ טאַמעד ניט קיין אַינלעוודיקער — וואָלט זיכ
ניט געווען „ספּראוועט“. וועהאַרניע: אַן זיי, דעם באַכער מיטן איידעם,
איז ער דאָ אינ קאַנט געבליבן שטעקן מיט ווייב און קינד אפּ איינעם
אַ גרויסן וואָקזאַל, כאַטש, ווידער דאָס אייגענע... ניט נאָר ער מיט זיין
ווייב און קינד איז דאָרט געבליבן שטעקן — הונדערטער און הונדער-
טער — און ווייטער ניט פּונ אַרמ. אנדערע, גיט מייער שלניענ, זינען
בעריעס אפּ אַנצוקלאַמערן זיכ אינ מעסוקן איבערגעפּולטע וואַגאַנעס
פּונ פאַרבנייגענדיקע עשעלאָגען, אי דאָס נאָכ — איידער אונטער די
וואַגאַנעס הייבן אָן צו האַלמעווען די רעדער. עס געלינגט אימ אַמאָל
אַרופּצושטופּן אפּ וואַגאַן-טרעפּלעכ דאָס ווייב מיטן קינד, הייבן זיי אופּ
אַ גוואַלד וועגן אימ, וואָס קאָן שוין צו זיי ניט אַרופּ. נו, בלעבט מען

שוין בעסער אלע דרין אינדינעם, שוין עפּשער א וואָך אזוי צי מער.
און די לופט איז וואָקזאל — כאָטש שנייד זי מיט א מעסער, און אלע,
וואָס ווארטן דאָרט שוין ניט דעם ערשטן טאָג, האלטן אין איין לויפן
בעטן איבן דער קאָמענדאָר. אויב דאָרט איז פול-אונ-פיל, און דער
קאָמענדאָנט אפּ יענער זייט אָפּצוימ — לויטן אויסזען א קירגיז —
לאָזט ניט ארויס דאָס טעלעפאָן-טרעניבל פון דער האַנט און הערט ניט
אופּ אַרײַנצושרייען הייזעריקלעך, און קעסידער וועגן עפעס ביל-
כערס — וועגן עשעלאָגען מיט מאַביליזירטע און עשעלאָגען מיט
מאשינעס, וואָס צו לאַנג שטייען זיי באַ אימ אפּ דער קנופ-סטאַנציע:
— דיספּעטשער!.. דיספּעטשער!.. פארוואָס נעמסטו ניט צו באַ מיר

די סאַסטאַוווּ? דיספּעטשער!.. דיספּעטשער!..

און דאָ האַרט לעבן אימ שטייט אין א שוואַרצער שטענדיק-צע-
שפילעטער שיעל זײַן העלפּער — א גרויסנופיקער ווערגעלעצ מיט
א רויט-אַנגעגאַסן פּאַנעם, ער זעט נאָר אויס פארטשאַדעט-שיקער-
לעב — פון ניט שלאָפן, אפּאַנעם, וואָרעם וועמען קאָן דען איבן אזא
צײַט ליגן דער קאָפּ באַ שרינקענ? „כאווער וועג-אינזשעניער“ — אזוי
רופן אימ דאָ מענטשן. זוי נאָר דער קאָמענדאָנט ווערט מיד, אזוי
באלד נעמט ער באַ אימ איבער דאָס טעלעפאָן-טרעניבל פון דער האַנט
און שרייבט איבן דעם אַרײַנגע, וואָס יענער, נאָר מיט א
טיפּן באַס:

— דיספּעטשער!.. דיספּעטשער!..

אַט דער, ווי עס האָט זיך געדאַכט שלענענען, וועט אימ שוין געוויס
העלפּן. ער הערט ניט אופּ קעסידער אַרײַנצושרייען איבן טעלעפאָן-
טרעניבל, און מיט די אויגן קוקט ער זיך איבן איבן שלענען פארוואַקסן-
קײַט. און פאַר אָט די אויגן זײַנע פילט שלענען ערגעץ טיפּ איבן זיך
עפעס אַ מינ אומקלאָרע בושע — גרינבלעכע אויגן אזעלכע... און דאָס-
קע צו אימ געלינגט שלענענען אלע מאָג זיך צושטופּן און א בעט מאָג:

— טוט א טויווע... שוין די צווייטע וואָך, אז איך וואלגער זיך דאָ מיט א ווייב און מיט א קינד... איר האָט שוין אזויפיל מענטשן גע- האָלפן אוועקפאַרן פונדאנענ...

נאָר יענער מיטן רויט-אַנגעגאַסענעם און שוין וויפל טעג ניט- געגאַלטן פּאָנעם באמערקט גיט שלניענע און גרימט אלץ איך טע- לעפּאָן-טרובל אריין:

— דיספעטשער! דיספעטשער!..

דעמלט טרעט שלניענ אָפּ מיט זיין פארשטארקטן בושע-געפיל און מיטן געדאַנק: „גו יא... ער מוז זיין פארנומען מיט עפעס בילכערס“.

און איינמאָל האָט אים שלניענ צוגעטראָגן זיין „טוט א טויווע“ פונקט איך יענער רעגע, זועג, האָבנדיק זיך דערשלאָנג עפעס באמ דיספעטשער, האָט ער אוועקגעלייגט דאָס טעלעפּאָן-טרובל, און זייע- דע ביידנס אויגן האָבן גראָד איך יענער רעגע זייער נאָענט זיך בא- געגנט.

— וואָס ווילט איר פון מיר?.. איר האָט זיך דאָ אומיסטן אוועק-

געשטעלט אקעגן מיר, איך זאָל אפּ אַזיך האַלטן איך אייך קוקן?

דער סאָפּ איז געווען, אז טאקע ער — דער איינזבאן-אינזשעניער פּאַקראם — האָט מיטגענומען מיט זיך שלניענע אפּ דער דרעזינע צום איינזבאן-שטיבל, וואָס אפּן איינ-אין-זיבעציקסטן קילאָמעטער איך שכיניעם מיט מאקארן.

— אן עק! — האָט ער ווי אַנגעבייזערט זיך אפּ שלניענע, אָן-

ווייזנדיק אים, וואָס עס איז פאראן צו טאָן יעדן טאָג אפּן באן-אָן- שיט, — א האמער איך האנט ווייסט איר ווי צו האַלטן, איך זיצט אַזיך דאָ אפּ אן אָרט.

פונ דעמלט אָן איז מייער שלניענ א באַלעבאָס אפּ א שטיקל פו- נעם באן-אַנשיט, וואָס שניידט דורכ איך דער ברויט די אומענדלעכע

וואסעריקע אַטשערעט-פעלדער. ערנסט און מיטן פולן געוויסן טוט
ער אלץ, וואָס עס פאָדערט זיך פון אימ, און ביים דער ארבעט בא-
גענגט ער זיך דאָ טאָג-טעגלעך מיטן אלטן מאקארן.

V

ניטאָ דאָ קיינער, וואָס זאָל קאָנען קלאָר מאכטן מייער שלענענע,
פאָרוואָס ווערט ער שיר ניט פארנאפן, ווען ער דערזעט פונדערווייטנס:
אינ פרייע ארומ-און-ארומ, אינ גרוימען אַנטוועכצ, מיטן לאנג דראָנג
אינ האנט שפאנט דער אלטער מאקאר לענגוים דעם הויכט באנ-אַנשיט.
עס איז שוין שפעט אינ אַסיענ, נאָר מאקאר איז אלץ נאָך באָר-
וועס און אָן א הימל אפן נאקעטלעכטן שארבן. זינע זינענע זיי דאָ, אזוי
קומט אויס, די בניסיקע פרימאָרגן-פרעסטלעך און די פארנאכטיקע
ווינטן, וואָס דערטראָנגן אהער מיט שמורעם דעם אוראלס איז-קאלטן
אַטעם — זיי טשעפען אימ ניט, ווי אימ טשעפען ניט די בינען אינ די
געפארבטע קאסטנס הינטער זינן קליינעם אינזבאנ-שטיבל.

כמורנער און כמורנער ווערט פון טאָג צו טאָג דער הימל דאָ — א
טונקעלער צודעק מיט קאלטע גרויע נעפלען און דאָזע דורכבליקן אינ
מינרעוודיקער ווינטקייט. און גלייב אנטקעגן אָם די דורכבליקן, ווי
אקעגן א געפרוירענעם רעגנבויען, שפאנט מאקאר לענגוים דעם הויכט
באנ-אַנשיט. ניט ער גייט — ער שוועבט, ווער ווייסט ווהינט מיט וואָס
פאר א שעליכעס. און מיט די גראָווע האָר, וואָס ארומ זינן קיילעכיקן
שארבן-פליב, שפילט דער ווינט, ווי מיט גרעזער ארומ אן אימבער-
געלן טיכל. מאקארס ברעמען — שווערע און געדיכטע, ווי וואָנצעס, —
זינען קוימ-קוימ אופגעהויבן, די אויגן-שפאלטן אונטער זיי האלטן אינ
איינ פאמעלעכטן באזוכט אלע ווינטסמע אַטשערעט-שמרעקעס, און די
פיס, קימאט ניט אינבייגנדיק זיך אינ די קני, טרעטן אהינ, ווהינט עס

וויזוט זיי זאָן דער לאנגער דראָנג, וואָס אינ זיין האנט. אזוי שפאנט,
 גיט פילנדיק קיין קעלט, א געשיקטער פונ קארמוינימ, וואָס האָט עפעס
 איבערצוגעבן פונ איין צייט דער צווייטער.
 פארנאכטלעכ האָט ער איינמאָל אזוי צוגעשפאנט מיטן הויבן
 אָנשיט ביז צו שלניענס איזנבאן-שטיבל און איז דאָרט געבליבן שטיין
 פארגליווערט, ווי א דענקמאָל מיט א הויכ-פאריסענעם קאָפּ. צי האָט
 עס גיט געהייסן, אז דאָס קומט ער נאָכקוקן דעם נייעם שאַכנס פירעכצ?
 שלניענס ווייב, עסטער-דאָבל, און זייער פערצניאָריק מיידל גיטל
 האָבן גראָד זיך געפאָרעט אפן אויסגעבלאָטיקטן שטיקל ערד, ווי דער
 פרויערדיקער „בודאַמשיק“ האָט געהאט זיין גאָרטן לעבן שטיבל.
 — וואָס טוט איר דאָ? — האָבן זיי אומגעריכט דערהערשט מא-
 קארם קאָל פונעם הויבן אָנשיט.

— ווער? מיר?..

זיך דורכגעבליקט מיט איר מיידל, האָט די יודענע גיט באלד
 געענטפערט:

— נו אָט, מע גראָבט דורכ טיפער די ריווטשאקעס — דאָס וואסער
 זאָל אָפּרינגען. עפשער וועט מען נאָכן ווינטער קאָנען עפעס-וואָס פאר-
 זעצן. נו אָט, מע ריכטט אויס דעם פאראיאָריקן בוריאָג.
 — אהא!

א שווינג געמאָן, האָט מאקאר דאָ באלד צוגעגעבן גאנצ קאלטלעכ:
 — דאָס זע איב!

און דערבני אלץ געשאַקלט מיטן קאָפּ.

— מייער! — האָט די יודענע, גיט אוועקנעמענדיק די אויגן פונ
 מאקארן, גיט געלאָזט צורו דעם מאַן, — בעט אימ אריין אין שטוב...
 בעט אימ... הער, וואָס איב זאָג, מייער.

מאקאר האָט אין שווינגעניש גאנצ לאנג זיך געלאָזט בעטן, האלטן-
 דיק דעם קאָפּ פאריסן, ווי ער וואַלט ווארטן, מע זאָל אימ אָנזאָגן פונ

אויבן, וואָס ער זאָל טאָן. סאָפּקאָלסאָפּ איז ער ניט גענילט ארנינגע-
טראָטן צו די נייע שכינימ אינ שטיבל, מיט פארזשמורעטע אויגן האָט
ער ארומגעקוקט יעדער קלייניקייט פונעם אָרעמע פארמעגן, וואָס די
שכינימ האָבן מיט זיך מיטגעבראכט, און ניט האָבנדיק געפונען גאָר-
ניט, אפּ וואָס צו פארהאלטן זיין בליק, גענומען באטראכטן די קליינע
פאָטאָגראפיעס פונ צוויי יונגע מייליטער-לײַט, וואָס זינען צוגעקלעפט
צו דער וואנט.

— און דאָס? — האָט ער געפרעגט, אָנוויזנדיק מיט דער באַרד
אפּ די פאָטאָגראפיעס, — און דאָס ווער איז?

— מינע קינדער, — האָט זיך א כאפּ געטאָן ענטפערן די יודע-
נע. — זיי און אָט דאָס מיידל און א טאָכטער נאָך — מער פארמאָגן
מיר ניט.

— א זון מיט אן איידעם, — האָט קלאָר געמאכט מייער שליענע. —
ביידע אפּן פראָנט... מע שלאָגט זיך.

— אפּן פראָנט! — האָט א קני געטאָן מאקאר, ווי ער וואָלט נע-
מען עפעס אפּ די ליפּן און זיך צוהערן צום טאם, און זינע פאר-
גלאַצטע אויגן האָבן פרעגנדיק געזימלט זיך צו שליענען, — פארן
היימלאַנד, הייסט עס?..

— נו יאָ, — האָט, ניט אופהייבנדיק די אויגן, אונטערגעהאלטן
מייער שליענע, — פאר וועמען זשע דענ?

— מינע אויב, — האָט שטיל אָפּגעזיפצט מאקאר, — אלע!.. נו,
און איך...

— פאר אזוינע אלטע לײַט, ווי איר און מעינ מאן, פאר איך זינען
שויגן ניט די יאָרן, זאָלן זיך פאר איך שויגן שלאָגן די קינדער. ס'איז
ווי לײַט זאָגן דערופ...

זי וואָלט דאָ באלד אויסגעלייגט אפּגיכ, אפּגיכ, וואָס לײַט זאָגן

דערופ, ווען מאקאר זאָל אפ איר ניט געווען א זשמורע טאָג די אויגן,
ווי אפ צו דערגיין, ווער טרעבט זי אזוי אונטער באמ ריידן.
דער שמועס וואָלט ווי-ניט-ווי באדארפט אָנהייבן דערנעענטערן די
שכינימ, נאָר אפ מאָרגן, באמ באגעגענענע זיב אונ פארויכערן נאָכ
דער ארבעט אפן באן-אָנשיט, האָט מאקאר געזאָגט צו שלענענע זייער
טרוקן אונ קורצ:

— ניעט!.. ניע זשילעצ מי זדיעס, שמאין, ניעט!

ער האָט אָנגעוויזן מיט דער באָרד אהיג, ווי עס געפינט זיב
שלענעט שטיבל:

— ווידעראמאָל וועט דאָרט פוסטעווענ די בודקע.

ס'האָט געקלונגען, ווי א לעצטער אורטייל שוין נאָכ אלע אפע-
ליאציעס.

— א-א-א? — האָט טאמעוואטע איבערגעפרעגט מייער.

— טאָטאָ!.. — האָט ווי מיט עפעס א באזונדער וואָרענענדיקן מייג
אָפגעהאקט מאקאר.

ווען מייער שלענענ האָט עס נאָכדעמ איבערדערציילט בא זיב איג
דער היימ, האָט דאָס ווייב גלייב אָנגעהויבן נעמען פונ אימ שטיקער,
אלעמז האָט ער זיב ניט דערפרעגט קלאָר, ווער אונ וואָס אונ ווענ:

— סמנטיש!.. הערסט פונ יענעמ אזעלכע ווערטער... א קלייני-
קיט!.. „ניע זשילעצ“ זאָגט מעג דאָכ נאָר אפ א כוילע-מעסוקן, באהיט
זאָל מעג זיין, הערסטו אויס אונ שלינגסט עס אראָפ...
...

VI

די גרייס פונ יעדן ניעמ אומגליק האָט מייער שמענדיק געמאָסט
מיט די גוואלדן, וואָס זיין יודענע הייבט אופ אפ אימ. דאָס מאָל האָט
זי געארבעט מניסימ: זי וועט זיב לאָזן צופוס איין אונ זיבעציק קילאָ-

מעטער צום גרויסן וואַקזאל, זי וועט דאָרט אופזוכן רעם אינזשעניער
פאָקראס, וואָס האָט זי מיט איר מאַן און מיט איר קינד דאָ אוועק-
געזעצט.

מייער איז אַרויסגעגאנגען אין דרויסן און גענומען זוכן פאר זיך
אוועכלעכע-ניט-איז אַרבעט אַרום שטיבל. נאָר מישטיינסגעזאָגט,
וואָס איז דאָ געווען צו טאָן אינמיטן די אומענדלעכע אָטשערעט-
פעלדער און דערצו נאָך איצט — הארט ערעוו ווינטער? ס'האָט גע-
בלאָזן א ווילדער דרייענדיקער ווינט, עפעס נאָך א דרײַעקער, אזוי
האָט זיך געדאַכט — אזא, וואָס לייגט אינ וועלטן, און מייער האָט ניט
באוויזן גוט זיך אינצוקוקן אין די שטאַרק צעשאַקלטע אָטשערעטן, ווי
די אַרומשווימענדיקע גרינע פאַרב פון זייערע פליושענע קעפלעכע האָט
גענומען אים איננווייניג און איננווייניג, און פאר זינע אויגן ווינט אין
האַרזיאַנט האָבן אָנגעהויבן זיך אויסוועבן די קאַנטורן פון דער גריניער
שיפ, וואָס מיט די שטייף אָנגעבלאָזענע זעגלען. איצט זינען די זעג-
לען אירע געווען עפעס בלאָוולעכ נאָך, און אָנגעבלאָזן זינען זיי געווען
שטייפער, ווי אלעמאָל, און שטאַרקער, ווי אלעמאָל, איז איצט געווען
מייערס בענקשאפט צוריק, צוריק צום יאמ-פאַרט, וואָס איז דאָרעם.
איז שטיבל האָט די יודענע ניט אופגעהערט צו גוואלדעווען און

צו שרײַען:

— מייער! קום אהער, מייער!

אינגעוויקלט איז אלע שאלן און שאלעכלעכ, וואָס זי און איר
מיידל פאַרמאָגן, האָט זי אין יענעם טאָג אוועקגעשפּאַנט מיטן באַן-
אָנשיט, אָבער — ניט צום וואַקזאל, וואָס אפּ יענער זײַט איינ-אונ-
זיבעציקסטן קילאָמעטער — אפּ מיירעוו, נאָר צו מאַקאַרן אהוימ, דאָ
ניט זייער ווייט — אפּ מיזרעכ. זי איז געגאנגען אהינ מיט דער פולער
באַשלאָסנקייט צו דערגיין דאָרט באַ מאַקאַרן איינמאָל פאר אלעמאָל,
וואָס האָט ער עס געמיינט מיט די ווערטער:

— „ניע זשילעצ מי זדיעס“.

אונטערנעשטופט פונעם ווינט, וואָס קאָגן איבערקערט בערג און אויסרייסט פעלדזן, האָט זי זיך גערוקט פאַרויס מיט א וועג, וווּ אירע שוועסטער, מומער און באַבעס זינגען נאָך קיינמאָל ניט געגאנגען, און האָט געזען, ווי אַטשערעמט בייגט זיך — אבי ניט צו ווערן אויסגערייסט אינגאנצן — זיי שמרעקן זיך אויס און שפּרינגען גלייב אופ צוריק, זיי ווארפן זיך אין אלע זיטטן און אלץ, ווי זיי וואָלטן דערבני געהאלטן אינ איינ קלאַנג זיך:

— אבי, ווי שווער!.. ווי שווער איז אינצוהייטן וואָרצלעג!

פארנאכטלעך האָט זי זיך אומגעקערט גאנץ אויסגעניכטערט און אויסגעלאָשט, ווי מע קערט זיך אומ פון א צונישט-געוואָרענער סרייפּע. מאקארן אליין האָט זי ניט געזען — זי האָט גערעדט מיט זיין טאָכטער. מייער האָט גערעדט זייער שטיל, קערדיי ניט צו דערצאָרענען נאָך-אמאָל די יודענע:

— פארוואָס עפעס נאָר מיט דער טאָכטער?

די יודענע האָט געשוויגן.

מייער האָט געפרעגט נאָך שטילער:

— מאקארן איז ניט געווען אין דער היימ?

די יודענע האָט געענטפערט מיט א מאַן, וואָס האָט אָנגעהויבן צו דערמאָנען אָן אירע פּרועדריקע געשרייען:

— ער איז יאָ געווען אין דער היימ!

VII

מאקאר, ווי עס האָט זיך ארויסגעוויזן, איז ניט געווען אין דער היימ.

— אופגענומען דאָרט, — האָט דערציילט די יודענע, — האָט מיך

גאָר די מאַכטער זינען, זייער פּינג אופגענומען. זי זעט אויס ווי א שטאַטישע: ניט קיין הויכע, נאָר עפעס א ברייטלעכע אזא — מיט ברייטע אקסלענ, מיט א ברייט מויל און מיט א ברייטלעכער נאָז. אשי-לע די אויגן זיינען בא איר אויב ברייטלעכע און פארמאכט זיב אלע-מאָל, וועגן זי טוט א הוסט, — אפּאָנעמ, ניט קיין געזונטע, און דער-פאר זיצט זי דאָ מיטן פּאָטער. „אלע ברידער, זאָגט זי, זיינען אפ דער מילכאָמע, און מיין מאן אויב... נו, און דאָס, זאָגט זי, וואָס די קלאָגסט זיב, אז דער אלטער האָט א זאָג געמאַנט: „ניע זשילעצ טי זדיעס“, איז האָסטו גיט וואָס צו שרעקן זיב דערפאר, וואָרן ער האָט אוואדע גע-מיינט מיט דעם, וואָס איר זינט שטאַטישע און זיב מיט גאָרניט ניט פארגרייט אפן ווינטער... און דאָ, זאָגט זי, דאָ, אז מע פארגרייט זיב גיט פון פרויער מיט אלץ, וואָס מע דארף, ביז דער ניער גערעטעניש, איז שווערלעכ... און עפשער, זאָגט זי, עפשער האָט ער געמיינט מיט דעם די בודקע, ווו איר האָט זיב באזעצט. זי שטייט מערסטנס פוסט, גיט יעדערער איז א באלט צו ווייגען דאָ.“ „נו, און דער פּאָטער דיניער, פּרעג איב בא איר, פארוואָס וויינט ער דאָ?“ „נו, מאכט זי צו מיר, דער טאטע איז אן אנדער זאב. דאָ איז ער געבוירן געוואָרן, אימ איז דאָ גוט איב דער שפּיל מיט זינען בינענ... דאָ, זאָגט דער טאטע, זיינען פאראן גרויסע אויצרעס, אָן א שיר אויצרעס...“

בא דער זינט איז שולדיקלעכ געשטאנען דאָס פערצינאָריקע מיידל גיטל. איר קינדעכיק פּאָנעם, וואָס איבערן גראַבלעכט נעזל קאָן מען נאָכ גיט וויסן, צי וועט עס זיין שיינ אָדער מועס, האָט געפלאמט, ווי איב פיבער, און די גאנצע צייט, וואָס די מוטער האָט גערעדט, האָט זי זיב אינגעהערט מיט א מינע פון ווייטעקלעכע צאר, ווי פון אינג-שראכטן זיב און גיט באנעמען, ווהינן האָבן זי טאטע-מאמע פארפירט און וואָס קאָן דאָ פון זיי אלע ווערן.

— אויצרעם! — האָט, אראָפּווארפנדיק פון זיך זינג שלעפּעריקניט,
ארינגעשטעלט מייער שליוענ.

ער האָט זיך דערמאָנט:

— אויב יענער, דער אינזשעניער פּאָקראס... דעמלט, וועגן ער האָט
מיך צום ערשטן מאל געפירט אהער אפּ זינג הרעזינע, האָט ער גערעדט
עפעס וועגן אויצרעם...

— יאָ, אויצרעם!... האָט ביזלעך איבערגעשלאָנגן די יודענע, —
אויצרעם האָב איך געזען לעבן מאקארס שטיבל: עס דרייען זיך דאָרט
ארום אַ קו, און אַ קעלביקע קאלב, און הינער, און גענדו, און וואָס
נימ? שוינג אָפּגערעדט פונעם האָניק, וואָס ער האָט פון די בינענ...
אויצרעם! וואָס זשע דעג, די האָלאָדראנצעם?

די בענקשאפט צו דעם, וואָס זי האָט געזען לעבן מאקארס בוד-
קע, האָט זיך ווי אַ דיבעק באזעצט אין איר און זי ניט אָפּגעלאָזט די
גאנצע צייט, ביז מע האָט זיך געלייגט אין די געלעגערס. זי איז ענדלעך
אנשלאָפן געוואָרן מיט אַ זיפּצ:

— הונטיקע צייטן האָניק!.. אַ קלייניקניט!

לעבן איר האָט פון זייט אפּ זייט זיך געדרייט איר מאַן. אפּ אימ
איז נאָך לאנג ניט געקומען דער שלאָפּ, און געדענקט האָט ער אלץ.
וואוּווי דער אינזשעניער פּאָקראס האָט אימ געפירט אהער אפּ דער
הרעזינע: עפעס אַ וויכער און ניט קיינ מענטש, אָט דער אינזשעניער.
אַ וויט-אַנגעגאָסן פּאָנעם מיט גרינבלעכע אויגן. וויזט זיך ארויס, אַז
ער איז אַ יוד. מיט דער הרעזינע האָט ער אליין געפראוועט, זיך
געטראָגן פּויל-אויסן-בויגן — אפּ אומצוקומען. די טאראראכקענדיקע
מאשינ, האָט זיך געדאכט, וועט אָט-אָט אראָפּ פון די רעלסן, מע וועט
איניינעם מיט איר צעשאַטן ווערן אפּ פּיצ-פּיצלעך, און ער, דער
אינזשעניער, — די אויגן גראַבט ער אַזוי אלץ טיפּער אין דער ווייט,
און אליין הערט ער ניט אפּ איבערצושרייען דעם געפילדער פון די

קלאפנדיקע ורעדער און דונערט מיט ווערטער, וואָס זינגען מייערנ ניט
אינגאנצן פארשטענדלעכ: „אויזרעס דאָ! אויזרעס!.. מע וועט קומען
אהער!.. וואָס אַרט איז!.. מע וועט קומען!.. יודן — אויב!..“ און
דערבני בליצט ער פונ'מאָל צו מאָל אפ אימ, אפ שלענענען, מיט די
אויגן: „ווי הייסט איר, א?.. איר זינט דער ערשטער“.

און נאָכ געדענקט זיב מייער שלענענען:

וועגן עפעס פון דער געשיכטע שרײַט צו אימ דער אינזשעניער,
פראווענדיק מיט דער פֿלענדיקער דרעזינע און בליצנדיק מיט די אויגן,
וועגן עפעס גאָר פון דער היסטאָריע מיט יודן, וואוּווי איב די פינסקער
בלאָטעס איז אמאָל געקומען דער ערשטער יוד, און וועגן דעם, וואָס
אויב יענער האָט אוואדע געמיינט, אז ער איז א פארפאלענער, גאָר
נאָכדעם זינגען געקומען נאָכ און נאָכ יודן און ניט-יודן און עס איז
געוואָרן פינסק...
אפ מאָרגן ווערט יא דער מישפּאַכע פונדעסטוועגן פעסט באשלאָסן,
אז מיטן ערשטן פראכט-צוג, אויב עס וועט זיב לאָזן, פאָרט מייער
אוועק אהינ, אפ יענעם געוויסן וואָקזאל. ערשטנס, וועט ער זיב דאָרט
ווי געהעריק א נעם טאָג צו אָט דעם „וויכער“ — דעם אינזשעניער און,
צווייטנס, וועט ער דאָרט קריגן א ביסל פראָדוקטן אפן ווינטער.

דאָס פערצנציאָריקע מיידל האָט אזוי לאנג געבעטן דעם פאָטער,
ער זאָל זי אהינ מיטנעמען, ביז זי האָט געפויעלט. איר מיינ איז געווען:
קריגן דאָרט ביכלעכ צום לייענען.

פראָדוקטן האָט ער ווי-ניט-איז געקראָגן א ביסל. גאָר וואָס
איז שניעב צום אינזשעניער פאָקראס, איז מייערן געבליבן ניט
מער, ווי צו לאָזן אימ אפן וואָקזאל א בריוו, פול מיט טינגעס,
ווייל אלע האָבן אימ דאָרט געזאָגט: „ער, אז ער לאָזט זיב אוועק אפ
זינגן דרעזינע איבער די ארומיקע סטאנציעס. ווייסט קיינער ניט, ווען
ער וועט קומען צוריק“.

— הערסטו? — האָט מײער וועגן דעם אינזשעניער געזאָגט צו זײַן
ווייב און האָט זיך אפ א ווילע פארטראכט זייער טיפ, ווי א פילאָ-
סאָפ, — מיר דאכט זיך, ער איז גאָר אויך פון אונדזערע געגנטן.
און ער האָט גענומען אויספאקן פונעם זאק די פראָדוקטן, וואָס
ער האָט מיט זיך געבראכט.
פון דעמלט אָן האָט ער אָנגעהויבן טראָגן אין זיך צימ אינזשע-
ניער פונקט אזא געפיל, ווי צו דער גרינער שיפ מיט די סאמעטענע
זעגלען, וואָס באווייזט זיך אימ פון מאָל צו מאָל אין מיראזש פון
נאנצפרויעריקע נעפלען, — ביידע האָבן געהאלטן אין איינ וועקן די
בענקשאפט אהיים און אין איינ מאָנען:
— טו... ארבעט!

VIII

ווינטיקע זאווערוכעס און ווינטיקע זאווערוכעלעכ.
שיקערע ווינטן פון אומגעהייערער שטורעמדיקער קראפט. זיי האָבן
אוינגעפלעמטשט און איינגעמאָפּטשעמ די געפרוירענע אָטשערעט-
פעלדער און ניט ווייניק מעסלעסן געארבעט מיניסי, ביז זיי האָבן
אָנגעטאָגן די געגנט אין ווינטן. ערשט דעמלט האָט באניט אָנגעהויבן
צו דרייען און צו בלאָזן.
אין די נעכט פון שטארקע פרעסט האָבן א סאך אָפּטער ווי פרי-
ער געקלאפּט רעדער פון שווערע ציגן אפ די דעלסן פונעם אָנשיט און
געטראָגן זייער שטאַלענעם געפילדער אלץ טיפער אין דער זאווערוכע
ארביג. ערגעץ דאָ ניט ווייט האָבן זיי אָפּגעוואָרפּן אלערליי מאשינעס,
עקסאווואטאָרס, הייב-קראנען, בוי-מאטעריאלן און — ליידיק — זיך
אומגעקערט צוריק.
כאמ באגעגענען זיך מיט מאקארן אפן באן-אָנשיט האָט מײער

שלניענ געפרוויזט בא אימ אויסטאפן, צי הייבט זיך ניט אָן א בויונג
ערגעצ דאָ ארום די אויצרעם. מיט פארושמורעטע אויגן אונטער
די שווערע גראָווע ברעמען האָט אימ מאקאר באטראכט אונ גע-
שווינג.

— וואָס זשע? — האָט געפרעגט מייער. — ס'איז א סאָד?
— טאָ-טאָ! — האָט בייולעכ א מאכ געטאָג מאקאר. אונ, ווי אפ
קייב אינגאָרע ניט געבן, אפילע קיין קוק ניט געטאָג צו די שיטערע
בוימלעך אין ווייטן האָריזאָנט, וווּ די צוגן לייגן אָפּ די מאטעריאלן.
ווי א געשאַס פונ דער זאווערובע ארויס, באגלייט מיט אירע דריי-
עניש און בלאָזענישן, האָט אין איינעם פונ יענע טעג זיך דאָ דורכ-
געטראָגן אפ זיין רעזינע דער אינזשעניער פאָקראם. ער האָט זיך ניט
אָפגעשטעלט ניט לעבן מאקארן אונ ניט לעבן מייערן, נאָר, ווי אונ
אָנרענק וועגן זיין דורכטראָגן זיך, זינגען דאָך דאָ אונ האָרט לענגוים
די רעלסן געבליבן פארשיידענע אָפצייכנס. לעבן אָט די אָפצייכנס
האָבן צוגן אין די נעכט גענומען אָפּווארפן פארשיידענע באלאסטן,
פארברייטערנדיק דערמיט דעם באן-אָנשיט.

און שנייען האָבן אלץ געשאַטן, געווירבלט אונ געטריבן די טעג
טיפער און טיפער איג ווינטער אריין. ווייט, ארום די שיטערע ביימלעך,
וואָס אין מיזרעכדיקן האָריזאָנט, האָבן גרויזאם-רויטע אָפשינגען, ווי
אָפשינגען פונ דער מילכאָמע-סרייפּע, וואָס ווייט אפ מיזרעוו, גענומען
זיך באווייזן נאכט-בא-נאכט. מייער שלניענס מיידל האָט שפיל
געבאלעמט וועגן א ווייניקער קאלטן טאָג, ווען זי וועט זיך קאָנען
אוועקלאָזן אהין מיטן באן-אָנשיט: „אָ-אָ! זי וועט זיך שוין צווכן
דאָרט אן ארבעט. געוויס זינגען דאָרט פאראן נאָך אנדערע אזוינע
מיידלעך, ווי זי.“ איר הארץ איז שיר ניט אויסגעגאנגען פונ בענקשאפּע
צו זיי — מיידלעך אונטער אָפשינגען פונ גרויזאם-גרויסע פינערן.
דערזוייל האָט זי ניט אָפגעהערט צו הייצן גאנצע טעג דעם אויוון מיטן

פארגרייטן אַטשערעט און, קוקנדיק פון מאָל צו מאָל אין פענצער, ווי
הויכ עס רייכערט זיך דער שניי, געקניט דאָס גניע וואָרט, וואָס איר
איז דאָ צוגעקומענ:

— א בוראג, מאמע!.. ווידער א בוראג!

מיינער שלניענ האָט געמוזט צופראווען א שטריק פון זינן שטיבל
ביז צום באנ-אָנשיט, קעדיי האָבן, אין וואָס זיך אָנצוהאלטן און ניש
אומגעוואלגערט ווערן פון די פיס, ביים ער דראפעט זיך אהין. דער
שמועס צווישן אימ און צווישן די באנ-ארבעטער, וואָס לייגן איבער
דאָרט די רעלסן, איז, ווי צווישן שטומע, פאָרגעקומענ מיט דער הילף
פון ווארפן אין דער הייב מיט די הענט און ציילן אפ די פינגער. דאָס
גרילצן פון טראַמפּפייסל, וואָס ער טראָגט איבערן אקסל, קעדיי אָנצוואַנג
וועגן א נאָענט-צוקומענדיקן צוג, איז צו די ארבעטער נישט דערגאטגענ.
אלערליי קלאנגענ, מיט וועלכע מענטשן דערטראָגן איינער צום צווייטן
זייערע געדאנקען, זינענ דאָ געוואָרן פונקט אזוי אומגוצלעך, ווי א
דעגן-שירעם פאר א יאמ-טויכער.

דאָ, באמ באגעגענענ זיך לעבן די באנ-ארבעטער, האָבן אפן ווונק
זיך געמוזט דורכריידן מאקאר און מיינער. נישט איבעריידן זיך האָבן זיי
דעמלט שוין נישט געקאנט. עס איז געווען א מיסע: די בריוו, וואָס
מיינערס קינדער שרייבן פונעם פראַנט, זינענ ארינגעפאלן צו מאקארן,
דעמלט ווען די בריוו, וואָס מאקארן שרייבן זינע קינדער, זינענ
ארינגעפאלן צו מיינער. די שכיינימ האָבן, אזויארומ, שיר נישט געהאט
זיך פארבייטן מיט א פארווונדעטן זון, און קעדיי אפצוקלערן דעם
פלאַנטער, האָט מאקאר געמוזט פארבעטן מיינערן צו זיך אין שטיבל.
וואָרעם ס'איז, פארשטייט זיך, א כילעק א ביסל, צי דאָס אָפּטייטן זיך
צוריק מיט אזא זונ קומט פאָר מיט דער הילף פון ווערטער אָדער בלוז
מיט דער הילף פון ווונקענ, און דו מוזט דערביי אינמיטן זאווערוכעדיקן

שטורעם טיטלענ יענעם מיט א פינגער מאמעש אינ דער ברום ארניג:
 דיג זונ... נו, דינער!.. נו, האָט מען זיגן בריוו... נו, וואָס ער שרייבט
 (מע שרייבט דערביי מיט א פינגער בא זיכ אפ דער דלאָניע), אָפגעגעבן
 מיר (מע קלאפט דערביי גאנצ געשמאק זיכ אלייג אינ דער ברום
 ארניג), מיר!.. מיר!..

IX

בא מאקארנ אינ דער היימ — א ווארעם-אנינגעפונדעוועטע היימ
 פון אן אָרטיקן טוישעוו — האָט מייער איבער עפעס געקוקט ניט אזוי
 אפ מאקארנ, ווי אפן קליינעם טיק-טאק-זייגער, וואָס הענגט דאָרט אפ
 דער וואנט צווישן פעלן פון פארשיידענע בניעס. גענומען האָט זיכ עס
 אוואדע דערפונ. וואָס דער פלינקער אומרו פון אָט דעם קליינעם מעכא-
 ניזם האָט, ווי מאקאר האָט איידעס געזאָגט, קיינ איינ-איינציק מאָל
 זיכ ניט אָפגעשטעלט אינ פארלויפ פון צענדליקער יאָרן.

— טאָ-טאָ!

דאָס האָט געהייסן, אז ווען ניט דער אומרו, וואָס ווארפט זיכ אָן
 אופהער היג אונ הער, וואָלטן דאָ אינ די צייטן פון פינצטערמאכנדיקע
 בוראנען זיכ אויסגעמישט די טעג מיט די נעכט.

בא מייערנ אינ דער ליידיקלעכער היימ האָט מאקאר, ווען ער איז
 צום צווייטן מאָל אהיג פארגאנגען. געקוקט איבער עפעס ניט אזוי אפ
 מייערנ, ווי אפ לענינס בילד, וואָס הענגט דאָרט אפ דער וואנט. אפ
 מייערנ האָט ער נאָכדעם איבערגעפירט זיגן בליק מיט אזא מינע, ווי
 ער וואָלט באשטעטיקט: „יאָ... דאָס איז ער!“ אונ ער האָט ווידער
 געקוקט אפן בילד:

— טאָ-טאָ! — האָט ער, ענדלעכ, א מאכ געמאָך, ווי באמ אונטער-

פירג א סאכאקל.

— טאָ-טאָ! — האָט אימ דאָס מאָל גערנ נאָכגעזאָגט מייער.

און ביידע זינען אין יענער רעגע זיך צונויפגעגאנגען ס'זי איז
געדאנק ס'זי איז הארצן. שווער איז צו זאגן פינקטלעך, וועגן וואָס
אזוינס האָבן זיי דערביי געמאכט, — יעדנפאלס איז עס געווען אין
שניכעס מיט דעם, וואָס ווען נישט דער מענטש אפ אָס דעם בילד, וואָלט
מען נישט געזען די העלע שניי נישט נאָר אין צייטן פון פינצערמאכט-
דיקע זאווערוכעס און ס'וואָלט נישט געהאָלפן קיין שום זיינערס.
מיט עטלעכע טעג שפעטער האָט מאקאר אָפגעטראָגן מייערן צוויי
קאסטנס פאר בינען און אימ באוויזן אַן אָרט נישט ווייט פון שמיבל:
— דאָ-דאָ!..

געהייסן האָט עס, אז מאמעש דאָ אפ דעם-אָ אָרט, ווי ער ווייזט
אָן, וועט מען דארפן אוועקשטעלן די קאסטנס... נאָר נישט איצט, פאר-
שטייט זיך, באלד נאָכן ווינטער.

— האָב ציט! — האָט ער ביזלעך געפאָכט מיט דער האנט אפ
מייערס יידענע, וואָס שטייט צו, ער זאָל געמען פאר די קאסטנס
געלט, — נו, משעפע זיך אָפ!

ארויסגעוויזן האָט זיך, אז טאקע זי האָט אנומלטן אין א שמועס
מיט מאקארס טאָכטער זיך נאָכגעפרעגט אפ איבעריקע בינען-קאסטנס.
נאָר גראָד צו איר האָט מאקאר נישט געוואָלט אפילע קיין קוק טאָן, כאָטש
זי האָט געהאלטן אין איינ האָנערדיק טינען:

— וואָס זשע? מיר האָבן, כאָלילע, נישט?.. די קינדער האָבן אונדז
צוגעשיקט צוויי אטעסטאפן.

— מאמע, הער אופ! — האָט דאָס פערצינאָריקע מיידל, ווי פאר-
שיקערט, געטאָרקעט די מוטער. — הער אופ צו שטופן זיך מיט דינע
געלט.

פארשיקערט פון די פייערדיק-רויטע שנינען, וואָס שטארקן זיך פון
נאכט צו נאכט ארום דער בויונג אין מיזרעכדיקן האָרזיזאָנט, האָבן אין
יענע טעג אויסגעזען אלע — מאקאר, מייער, זיין ווייב און, באזונדערס,

אַט דאָס מיידל, וואָס קלויבט זיך אוועקגיין אהיב אפ ארבעט. און איז אזא גרויסן ערעוו-יאָמטעוו איז וואָס מיר געלט? ווער מיר געלט?
מיט יעדער נאכט האָבן זיך דערנענטערט די פניערדיק-רויטע אָפּשניגען. זיי האָבן זיך ניט אזוי געשטארקט, ווי זיך אויסגעשפּרייט. מיט א קאראהאָד פונ צעצונדענע שניטערס האָבן זיי האלב-קנילעכיק ארומגערינגלט די געפרוירענע אַטשערעט-פעלדער, די שניטערס האָבן גאַנצע געכט געטאַנצט און געשפרונגען — אזוי האָט זיך געראכט מייער שלענעס אונטערוואקסנדיקן מיידל.

ווי אַננוויינער פון א נני-אַנטפּלעקטער פניערדיקער וועלט, האָבן אינעם מיידלס אויגן אויסגעקוקט די מענטשן, וואָס זי האָט איינמאַל דערזען אַנקומען פונ דאָרף און שפּאַנען אינ א קליינער גרופע לענגוים דעם באן-אַנשיט. פאָרויס פונ דער גרופע האָט אינ זיין גערוימען פעלצ מיט דעם דראָנג אינ האנט געשפּאַנט יאקאד און געהאַלטן דעם קאָפּ הויב פאריסן, ווי ער וואָלט זיך איבערגענומען דערמיט, וואָס אָט: די ערשטע אראָפּגעקומענע קאָמיסיע פירט ארום ער און ניט קיינ אַנדע-רער... ער, וואָס האָט קיינמאַל גיט פארלאָזט די אַטשערעט-פעלדער און האָט זיי איצט, קאָן מען זאָגן, געבראכט צו א טאַבלעס. מיט דער גריז-גרויער באָרד האָט ער אַלץ געהאַלטן אינ איין אַנווייזונ אפּ עפעס דער קאָמיסיע. איבערן ווינט איז אָבער זיין באָרד געווען צעבלאָזן אפּ רעכטס און אפּ לינקס, און גיי דערויס זיך פון אזא באָרד, ווהינ דארף מען קוקן...

צו מייערן אינ שטיבל האָט ביסלעכווייז אָנגעהויבן דערגיין, וואָס עס טוט זיך ארום די פניערדיק-רויטע אָפּשניגען: גראָבנס, קאַנאוועס, קאָטלאָוואנען, טראנשייען, און מענטשן אינ די הונדערטער און הונדערטער האווען טאָג און נאכט, ווי אינ א מילכאַמע מיט די געפרוירענע אַטשערעט-פעלדער. דאָ לייגט מען דורכ דערן און סעלע-פאָן-קאַבעלן, דאָרט בויערט מען שאכטעס און מע מויערט פונדאמענטן.

פון מאָל צו מאָל האָט מען דאָ געדויערט: שטארקע קנאלן היילבן אָפּ מיט לאַנגע דונערס, ווי באַמ אופרניסן קאריערן. גאנצע טעג אזוי. די קנאלן ווערן אינגעשטילט צו אָוונט צו. און נאָכדעם זעען אויס א גאנצע נאכט פיל רויקער די ווינטע לויכטנדיקע שניטערס. מייער שלענעם מיידל איז, ענדלעך, מיט איינעם פון די פיל פארבינגיענדיקע פראכט-צוג אועק צו די פניערדיק-רויסע אָפּשניטענ. מיט אַן א שיר אופרודערנדיקע געפילן האָט זי זיך אוועקגעצראָגן צו אַט דער ניי-אנטפלעקטער פניערדיקער וועלט.

X

מאקארן איז ווי געגאנגען אין לעבן, אז אלץ, אפ וואָס עס פאלט דאָ זיין בליק, זאָל אימ זיין באַקאנט און צוגעפאסט צום אָרט. אינגאנצן אומגעריכט האָט ער פון מאָל צו מאָל זיך באוויזן לעבן מייערס שטיבל. ארויסגעוויזן האָט זיך, אז אימ איז דאָרט געפעלן איינס אַן אָרט, וווּ מע וואָלט געקאָנט אוועקשטעלן א שטאלעכל — ס'הייסט ניש זייער קיין גרויס שטאלעכל:

— לאַמיר זאָגן, פאר א קו מיט א קעלבעלע.

די פרעסט האָבן גענומען נאָבלאָזן. אפן באַנ-אַנשיט האָבן אלץ אָפטער און אָפטער אָנגעהויבן זיך באוויזן פארשיידענע קאָמיסיעס, און מאקארס באַגער איז, אפאַנעם געווען, אז דעם שאַכנס שטיבל זאָל זיך מיט גאָרניט נישט אויסטיילן פון אלע אנדערע בודקעס לענגוים דעם באַנ-אַנשיט.

באמ בויען דאָס שטאלעכל האָט מייערס ווייב נישט אופגעהערט צו רינגען. אז מאקאר האָט בעדייע צו פארקויפן זיין קאלב, וואָס דארפן הניט-מאָרגן זיך אָפּקעלעבן.

— הער, וואָס איך זאָג דיר, מייער... וועסט שוין זענן...

זי האָט פֿון שטענדיק אָן געהאלטן פֿון זיך, ווי פֿון א מענטשן,
וואָס מע פֿארשפּאַרט אימ ארניבלייגן א פינגער אין מויל.

— וואָרן קומ נאָר אהער, מייער: וואָס דארפֿ עפעס מאקאר יעמע-
ליאג, אז מייער שליענ זאָל האָבן א שטאלעכל לעבן שטוב?

דערמיט האָט זי בלוז געוועקט בא זיך און באכ מאן א גלום-
מעניש צו זען לעבן זיך דאָ, אינמיטן די וואסערדיקע אָטשערעט-
פעלדער, אן ארומבלאָנקענדיקע קו מיט א קעלבעלע.

פֿון גאָך איינעם א שמועס מיט מאקארס טאָכטער האָט זי זיך
אומגעקערט אהיימ מיט צוויי געקויפטע הינער אונטער די פֿאכוועס —
היפשע געלבלעך-ווייסע הינער, וואָס קוואַקען אונטער, ווי קרענק-
לעבע, מאכט זיך קלוימערשט, אז זיי שלאָפֿן, און כאפֿן דאָך אַפּטמאָל
א קוק דורכ די אויגן-שפעלמעלעך, צי וויל מען זיי ניט טאָן קיין
שלעכטס.

— איז וואָס האָב איך געזאָגט, — האָט מיט ניצאָכט געטוינעט די
יודענע, — מאקאר אליין האָט נאָר א מאכ געגעבן צו דער טאָכטער:
„קלייב אויס פֿון יענע, וואָס לייגן זיך אָפּטער“.

— מאקאר אלייני?.. איז וואָס?

מייער האָט געהאלטן, אז איינ זאכ איז הינער און א צווייטע זאכ
איז א קאלב, וואָס דארפֿ הינט-מאָרגן זיך אָפּקעלבן.

— מע דארפֿ וואָס ניכער פֿארענדיקן בויען דאָס שטאלעכל,
האָט אימ ניט געלאָזט צורו די יודענע, — דו הערסט, מייער?

קאלט און טויבלעך האָט זיך דערופֿ אָפּגערופֿן מייער:

— א-א-א?..

וואָס איז שניעב צו לאָזן זיך מאטערן פֿון כאַלוימעס, איז פֿון-
זינטוועגן שוין געווען גענוג דער כאַלעם מיט דער גרינער שיפ, וועגן
וועלכער אימ איז גאָר א בושע אפֿילע צו דערציילן. שוין אן עלטערער

מענטש... א זון מיט אן איידעם אפ דער מילכאָמע... א מיידל אפ דער ארבעט דאָ ניט ווייט בא דער גרויסער בויונג, און פון מאָל צו מאָל לאָזט אים נאָכ אלץ ניט צורו די בענקשאפט צום היימישן יאמ-ברעג — א בענקשאפט עפעס גאָר ווי בא א קינד.

XI

בריוו פונעם זון און פונעם איידעם זינגען אָס געווען, אָס ניט געווען, ווי עס פירט זיך: קומט אָן א בריוו — איז א סימכע. ניטאָ א לענגערע צייט קיין שום יעדע — ריידט מאן און ווייב צווישן זיך וואָס א טאָג אלץ ווייניקער, יעדערער האָט מוירע, אז דאָס, וואָס ער טראכט, וועט אָט-אָט א זאָג טאָג דער צווייטער:

„טאָמער כאָלילע פארווונדעט... טאָמער כאָלילע...“

צום מיידל איז אפ א פראכט-צוג געפאָרן געוויירע ווערן די מוטער און האָט זיך אומגעקערט אפ טאָרנג טכילעס אָוונט מיט אן אופגעבלאָזן העליש-רויט פאָנעם. פון אירע באקן, האָט זיך געדאכט, וועט אָט-אָט אָנהייבן שפריצן בלוט. פון דער פלאַשיטשאַרקע, אפ וועלכער זי איז געפאָרן אקעגן ווינט, איז זי אראָפ ניט ווייט פון איר שטיבל, וווּ מיינער האָט געהאט ארבעט אפן אַנשיט. זי איז געווען ניט אזוי געשוואָלן פון קעלט, ווי אָטגעבלאָזן פון האָבן צו דערציילן און צו דערציילן, וואָס זי האָט זיך אָנגעזען און וואָס זי האָט זיך אָנגעהערט: א גאנצע שטאָם, צעוואָרפן אפ מיילן. ס'הייסט: דערווייל נאָכ — ערד-שטיבלעך, באַראקן, שאכטעס, פונדאמענטן, גריבער, און בערגלעך, און געגן אונטער דער ערד, גאָר מע רופט שוין אָן גאסן, און צעכנ, און זאוואָרן, און דירעקציעס... און וואָס איז שניעב צום מיידל, ארבעט זי דאָרט נאָכ מיט איינער בא א פאָמפע לעבן א קעסל.

— נו, און אהימ?

— ניינ, אהיימ זוויל זי ניט — בעשומויפן.

— נו, אקיצער...

אויב מייער האָט געהאט צו דערציילן דער יודענע זינער עפעס א ננים: אינ שטאלעכל, וואָס הינטערנ שטיבל, האָט פונ הינטיקן פרי-מאָרגן אָן זיכ געפונען די אָפגעקעלבע קאלב. דאָס קעלבעלע האָט ער געהאלטן לעבן אויוונ אינ דער וואַרעם.

מאנ אונ ווייב האָבן אָנגעצונדן א לעמפל אונ זינענ אוועק אינ שטאלעכל א קיק טאָן אפ דער יונגער קו. דאָס האָט מאקאר אליינ, ווי עס האָט זיכ ארויסגעוויזן, זי געבראכט אהער צו פירן. ער האָט געזאָגט: — וויפל דו האָסט געלט, גיב אהער, דאָס איבעריקע וועסטו אויס-צאָלן.

— נו, — האָט געפרעגט די יודענע, — זעסטו שוין, ווער מאקאר

איז?

אונ ביז שפעט אינ דער נאכט האָט זי ניט אופגעהערט צו פלאַפ-לענ וועגן מאקארן, וועגן דער יונגער קו, וואָס אינ שטאלעכל, וועגן די בינ-קאסטנס, וואָס וועלן שטיין דאָ הינטערנ שטיבל, וועגן דער גוואל-דאָוונער בויונג, וואָס רוקט זיכ אהער אלץ געענטער מיט די באנאכטיקע צעצונדענע שנימערס.

— יאָ, אונ יודן זינענ שוין דאָרט אויב דאָ, א היפש ביסל... יאָ, אונ מיט די אָטשערעט-פעלדער, זאָגט מענ דאָרט, וועט מענ אינגיכט מאכט אויס, — מע וועט זיי אויסטריקענען.

אונ זי האָט זיכ ווידער דערמאָנט אינ איר באלעבאטישקייט:

— מע וואָלט באדארפט כאָטש נאָך א פיר-פינף בינען-קאסטנס.

זי איז, ענדלעכ, אנשלאָפן געוואָרן מיט די ווערטער:

— היינטיקע צייטן האָניק!... א קלייניקייט!

פיל שפעטער פונ איר איז אנשלאָפן געוואָרן מייער. דאָס האָט ער

נאָכ אלץ געקלערט וועגן דעם וואָס פונעם זון און פונעם איידעם האָט
ער דאָ ניט לאנג געהאט בריוו... מע וועט זיי דארפן אָנשריבן: ס'איז
שוין פאראן א קו...

און נאָכ האָט געקלערט מייער:

זומער וועט זיין א גאָרטן בא דער שטוב, ס'וועט זיין האָניק,
ס'וועלן זיין הינדעלעך, דאָס מיידל אפ דער בויונג איז צופרידן... און
דער שאַכט דאָ — א ווילער שאַכט, איז פֿלוג איז ניטאָ אפ וואָס זיכ צו
באקלאָנג. נאָר וואָס זשע דענ? — אָט די אַטשערעט-פעלדער מיט דער
שיפ איז די ווינט גאנצעפונדיקע געפלעג... זאָל מעג זיי שוין וואָס
גיכער אויסטריקענען, אָט די וואסערדיקע אַטשערעט-פעלדער, און זאָל
נעמען אַן עק!

XII

ס'איז געגאנגען צו פֿרילינג-צו.

פֿון דער בויונג איז מיזרעכדיקן האָריוואַנט האָט מען איז לויטערע
זוניקע טעג ארויסגעזען דאָ ס'לועטן פֿון טורעמס לעבן די שאבטעס
און פֿון רישטעוואניעס ארום געבינדעס.

ווי איז ערעו-יאַמטעוודיקער אַנלעניש האָט דעמלט איז דער ריכ-
טונג פֿון דער בויונג באַניס זיכ דורכגעטראָנג אפ זיין דרעזינע דער
אינזשעניער פֿאָקראַס. אפ צוריקוועגס האָט ער זיכ אָפגעישטעלט אי
לעבן מאַקארן אי לעבן מייערן. דערזען די בינען-קאסטנס לעבן מייערס
שטיבל, האָט ער זיכ א קאפעלע פֿארהאלטן לעבן זיי.

— גוט, גוט! — האָט ער גלייב א פֿאסקן געגעבן זייער ערנסט,
קימאט בייזלעך, — זיכ לערנען בא מאַקארן!.. ס'וועט צוניצ
קומען!

און ער האָט גענומען ריידן וועגן דער נאָענטער נייער בויונג, בא
וועלכער עס וועלן נאָכ דער מילכאַמע א סאכ גי-געקומענע פֿארבלייבן.

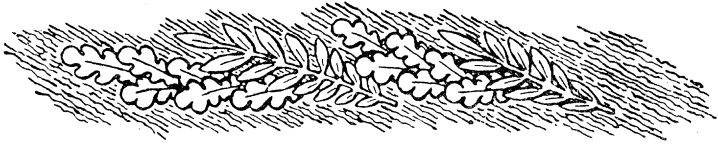
ער האָט אָנגעווויזן אפּ איינעם פּונעם יענע, וואָס זינען געפּאָרן מיט אים
אינ דער דרעזינע:

— יודן — אויב.

— און איר ווער זינט? — האָט באַמייערט אַ פּרעג געטאָן יענער,
אפּ וועמען פּאָקראַם האָט אָנגעווויזן.

— איב?

מייער האָט אַ טראַכט געטאָן וועגן זיין אַרבעט דאָ, וועגן זיין
מידל אפּ דער נאַענטער בויוטג, וועגן דער באַלעבאטישקייט, וואָס
וואַקסט דאָ אַרום זיין שטיבל, און געענזפּערט שיר ניט באַרימעריש:
— ע!.. מיר זינען שוין דאָ טוישווימ.

אן איידעס

I

ינ ברייטן אויסגעבראָכענעם ארעננאנג פון א גאנצ גע-
בליבן זייער אָפגעלופעט הויז שטייט א יוד פון א יאָר זעכ-
ציק. אלץ, אינ וואָס ער איז אָנגעטאָן, בעט זיכ, מע זאָל
עס וואָס גיכער פארבייטן אפ עפעס אנדערס. העכער פון
זינ קאָפּ הענגט אן אָפגעמעקטע שילד, אפ וועלכער מע קאָג איבער-
לייענען ניט מער, ווי דאָס וואָרט „מאש“. דער יוד רירט ניט מיט קיין
איינ אייווער, ווי עס רירט זיכ ניט דאָס וואָרט „מאש“. אונ פון דער
זינט דאכט זיכ מינוטנווייז, אז ער איז ניט קיין לעבעדיקער — ער איז
בלויז אויסגעמאָלט אין דער טונקעלער פוסטקניט פון דער פעלנדיקער
טיר אונ צו זינ געזיכט פעלט עפעס, פונקט ווי ס'פעלט עפעס צום
וואָרט „מאש“ אפ דער שילד, וואָס איבער זינ קאָפּ.
ארום-אונ-ארום אימ, אינ דער ניט לאנג באפרייטער רעפוב-
ליקאנישער הויפּטשטאָט, איז אלץ נאָרוואָס באלויכטן געוואָרן מיט א

ווינטערדיקער זונ, וואָס האָט זיך באוויזן מיט עטלעכע שאַ שפעטער, ווי זי איז אופגעגאנגען. אונטער איר שיין ווערט פון רעגע צו רעגע אלץ ווינטער און ווינטער דער באנאכט אויסגעפאלענער שניי, און זינע פיל ארויספֿינקלענדיקע איז-קרישטאָלעכלעכ פארבלענד מאמעש די אויגן בא די דורכגייער. אג ארויסשטעקנדיקע ווינטע וואנט איז אנטקעגנדיקן הנוער-געוואלגער איז וויער העל באלויכטן מיט זון, און דעריבער דאכט זיך, אז שטארקער ווי מאָמעד שרייט הינט אראָפּ פון גאָט דער וואנט די פארבליבענע אומזיניקע אופשריפּט:

„כאנען האָט מען אוועקגעפירט פון געמאָ דעם 27-טן גאנצפֿריי.“
 ס'איז ארומ צוויי אזויגער באמאָג — די צייט פון מיטיק-איבע-
 רנים איז אלע צענטראלע אנשטאלטן. די גאס ווערט וואָס אמאָל
 לעבעדיקער, נאָר אפּן יודן איז כרייט אויסגעבראָכענעם הויז-ארניי-
 גאנג איז נאָך אלץ ניט צו באמערקן, ער זאָל קלערן זיך רירן פון אָרט.
 פון די פיל דורכגייער, וואָס אַינלעך דאָ פארביי, בלויבט לעבן אימ
 שטיין איינס און עלטער מיידל איז א ליכטן, קימאט זומערדיקן מאנטל.
 זי טראָגט אפּן האלדן א גאָרושעטקע פון א יערושעדיק-אלטן
 ברוינעם פוקס. און פון אונטערן ווייס-וואליטשקענעם בערעטל, וואָס
 אפ איר קאָפּ, זעען זיך ארויס העלע גלאט פארקעמטע האָר, וואָס הייבן
 אָן גראָוו ווערן.

— מיכ? — פרעגט זי באמ יודן. — מיכ דארפט איר?

איר דאכט זיך, אז דער יוד האָט זי נאָרוואָס א רופ געטאָן. און
 טאקע דאָ באלד, באמ ערשמן קוק אפ אימ, פאלט איר איינ, אז ער איז
 א בלינדער — צי דארפ ער ניט, מע זאָל אימ אריבערפירן אפּן אנדערן
 טראָטואר?

— וואָס? — פרעגט קאלטלעך דער יוד.

ניט גענילט פירט ער אָפּ זיין פארשטארטן בליק פון דער וואנט

מיט דער אופשריפט, וואָס איז אנטקעגנדיקן הנוזער-געוואלגער, און פארהאלט אימ בלוין איין רעגע אפן מיידל.

— מעגלעכ, אז איז דארף איך.

ער לייגט זיך עפעס איבער בא זיך איז געדאנק, דערביי אָבער קוקט ער שוין ווידער ניט צום מיידל, נאָר גאָר צו די מעשוונעדיק-געקניפטע קרניקעס און צו די אויסגעקריממע שקראבעס, וואָס אפ זינע פיס. גראָב, ווי שמרוי, געשניטן מיט א סערף, שמעקן איינציקע ווונס-גרויע האָר איז זיין אויסגעפאלענעם שיטערן בערדל, און דורך פיל קנייטשן, ווי דורך טיפע ריזוועלעכ, פליסט א טויטע פונקלקניט איבער זיין גאנצן לענגלעכע פאָנעם און גיסט זיך אריין איז די שווארצע גריבער, וואָס אונטער זינע פארשמאָלטע אויגן.

— אויב מיקויעב קליידער, — טוט זיך א כאפ דאָס מיידל, — איז קומט אריין צו מיר איז שטאָט-ראט. איך ארבעט דאָרט. איר וועט פרעגן דאָרע אראָנסקי.

און מיטאמאָל דערפילט זי, אז עפעס צו זיך פלוצן בא איר די ווערטער פון מויל. דער יוד, זעט זי, שטייט נאָך מער קאלט ווי פרוזער. — ניין, — שאַקלט ער זיך סאָפקאָלסאָפ אָפ, — קליידער? אָנגעוויזן פאמעלעך אפ דער שילד, וואָס מיטן געבליבענעם וואָרט „מאש“, גיט ער אומעטיקלעך צו:

— כ'האָב זיך דאָ נאָרוואָס צינויפגעערט מיקויעב ארבעט. כ'בינ א בלעכער... פון מירעוו-אוקראינע קימ איך.

ער רעדט אלץ ניט געכאפט און אָפגעריסן.

— מע וועט מיר דאָ שוין געבן עפעס אָנצוטאָן.

ער טוט ווי בא זיך אליין א פרעג:

— א?..

און ווי זיך אליין ענטפערט ער:

— מע האָט מיר צוגעזאָגט.

ער זיפצט אָפּ:

— ניט אינ דעם גייט עס.

ערשט איצט טוט ער רעכט א קוק אפן מיידל. פאמעלעך-פאמעלעך
געמען זינע אויגן זיך פארשארן אונטער די ברעמען, וואָס טוען פון
מאָל צו מאָל א ציטער, און ניט זיין מויל, נאָר עפעס גאָר זינע באַקן
טוען בייזלעך און פון זיך א וואָרפ די ווערפער:

— כ'בינ אן איידעם!

א פּוּזע.

— אן איידעם?

דאָס מיידל וויל טויפעס זיין, וואָס מיינט מיט דעם דער יוד. ווי
פון ווייטעק איז די שלייפן קנייטשן זיך אירע אויגן — בלוילעכע, שוין
א ביסל אָפגעבליאקעוועטע און צו ווילע, מע זאָל קענען מיט זיי
ארניקרויכן א מענטשן איז דער נעשאַמע. לעבן די לעפלעך פון איר
קורצער נאָז ווערן געדיכטער די רויטלעך-פארבלאָזומע קאָלירן, וואָס
דערמאָנען איז איר אָפגעשפּילטער יוגנט.

— דער איינציקער געבליבענער איידעם, — דערהערט זי ווידער
דעם יודנס קאָל, — אָט, ווי איר זעט...

— אכ, דאָס מיינט איר?

דאָס מיידל רעכנט, אז זי פארשטייט שוין בערעכ, וועגן וואָס
גייען דאָ די רייד.

— נאָט מינער! — וויל זי א טרויסט טאָן דעם יודן צי זיך
אליין, — ווער איז דען היינט ניט קיין איידעם?.. און ווער איז דען
היינט ניט קיין געבליבענער?.. איך אויך — פון א פאמיליע זאלבעאכט...
— הערט, וואָס מע זאָגט אייך! — ווערט מיטאמאָל ביז דער יוד.
ער רעדט וועגן א טויטן-לאַגער ערגעץ-ווי היינטער לוואָוו. ער
מאכט א פאָר טריט צום מיידל און כאַפט זי אָן פארן מאַנטל, מאמעש
אפ א טרויסל צו טאָן מיט איר. ער איז, שטעלט זיך ארויס, געבליבן

איינער פון אריבער א מיליאָנ... מע דארפ, מיינט ער, פארשרייבן אלץ, וואָס ער האָט געזען.

— אונ אליין, — קלאָגט ער זיך, — בינ איך שוין גאָר שוואַך — אָ!.. הינט וואָס בעבעט איר? איך פרעג באַ איך: איר ווילט פארשרייבן צי ניינ?

דערשטוינט, קימאט דערשראָקן שטייט אקעגן אימ דאָס מיידל, וואָס הייסט דאָרע אראָנסקי און אַנלֶט צו איר אַרבעט אינ שטאָט-דאָט און געדענקט, אז אינ קאָרדאָר לעבן דער טיר פונ איר צימערל וואויט צו יעדער ציט פיל מער אוילעם, ווי לעבן אנדערע שכינישע טירן. זי הערט קוים, וואָס דער יוד רעדט צו איר. זי זעט בלוין, ווי אקעגן אפ דער וויסער ארויסשטעקנדיקער וואנט באלניכט די זון אלץ העלער די אומנוצלעכע אופשריפט:

„כאנען האָט מען אוועקגעפירט פונ געטאָ דעם 27-טן גאנצפריי.“
און א געפיל איז באַ איר אזא, אקוראט ווי פונ אומעטומ, פונ אלע גאנצ געבליבענע ווענט דאָ אינ שטאָט, שרײַען איצט צו איר אראָפּ אָן א שיר אזעלכע אומנוצלעכע און אומזיניקע אופשריפטן:
„כאנען האָט מען אוועקגעפירט פונ געטאָ דעם 27-טן גאנצפריי.“

II

פונ דעמלט אָן קומט דער יוד אלע אפדערנאכט צו דאָרע אראָנסקי אהיים.

דער יוד דערציילט — דאָרע פארשרייבט.

די ווייניג פונ די אראָנסקיס — א ווייניג פאר א מיטשפאָכע זאלבעאכט אינ האַלב-כאַרעזונ הויז פונ „כימטרעסט“ — איז דורכויס פארוואלגערט מיט ארומיקן געברוכ. נישטאָ נאָך דערוויל, ווער עס זאָל אַפראמען אהינ דעם וועג. פונ דער גאנצער מיטשפאָכע אראָנסקי

איז קיינער, אכוצ דאָרענ, ניט געבליבן לעבן, און אירע אלע באקאנטע זינען אָדער אומגעקומען דאָ אין שטאָט, אָדער זיי האָבן נאָך ניט באוויזן זיך אימצוקערן פון דער עוואקואציע. דאָס מעבל פון אלע צימערן האָט מען צעמאַנגן. אָפּגעזוכט האָט זיך צומאלעמערשט דער אלטער קינלעכיקער טיש — א טיש, ארום וועלכע געזעסן איז א מישפּאַכע זאלבעאכט. ער איז געווען ביז לעצט צעפאַרן. שוין גאָר קיין קיילע ניט. דאָרע האָט ארום אימ גענוג געשוויצט און אימ געמאַן זיין רעכט אזוי לאַנג, ביז ער האָט ווידער באקומען א שטיקל ביזעק איב לעבן. איצט שטייט שוין דער טיש אפּ זיין פּרועדיק אָרט בא די אראַנס-קיס אין גרויסן עסציעמער. דאָרע האָט אימ צוגעדעקט מיטן איינציק פארהיטן סערוועט — אן אלט געוועבט סערוועט מיט א טיפּן אימבער-געלן אוואָר און מיט קורצע, נאָך זייער גראַבע טרענדלעכ. דער שווע-רער קינלעכיקער טיש האָט דורך דעם ווידעראמאַל באקומען זיין אמאָליקע כּשיוועם. און ארום אימ אפּ די אָפּגעלופעטע ווענט האָבן זיך ווי אויסגעלויטערט יענע ערמער, וווּ די אייל-פארב, „פּאָר דוב“ איז געבליבן גאַנץ. דאָס איז געווען א שטארקע אייל-פארב אינ א פּינעל וווינונג. מיט איר האָט אמאָל דער „כימטרעסט“ פּרעמירט דעם אלטן כימיקער מאָרדכע בענצואַנאָוויטשן — דעם פּאָטער פון דער מישפּאַכע אראַנסקי — א מונטערן פּוילבלוטיקן זאָקן, וואָס אז די דייטשן האָבן אימ געפירט צו דער טלוע איניינעם מיט זיין שאַכט דאָ איב הויז, דעם רוסישן פּראָפּעסאָר ביריוקאָוונ, — האָט דער גאַנצער שטאָט זיך געדאַכט, אז דאָס פירט מען צו דער טלוע אלע וויכטיקע אופטועכצן פונעם גאַנצן אָרטיקן „כימטרעסט“.

פון דער אלטער ליוסטער, וואָס איבערן קינלעכיקן טיש, איז גע-בליבן ניט מער ווי דער הויילער קארקאס. דאָרע האָט אימ פארהרא-פירט מיט איר פארביקן זינדענעם האלדזטיכל. זי האָט אוועקגעלייגט

ניט ווייניק קויכעס אפ צו דערוואשן די פּאָדלָאָגע מיט הייס וואַסער
און מיט זייפ.

און ווידער איז אין די ווינטערדיקע אָוונטן געוואָרן היימלעך יבא
די אַרְאָטסקים איב וווינונג.

ארום דעם פאַרשפּרייטן קיילעכיקן שיש פּילט זיב אָן אופהער א
נאָגנדיקע ווארטעניש. וואָס ריינער איב צימער, אלץ נאָגנדיקער איז
דאָס ווארטעניש. פונ שטאַט-ראט האָט מען דאָרען ארנינגעשמעלט
אהער א טעלעפּאָן-אפּאראט. יער געפינט זיב אין ווייטן ווינקל פונעם
גרויסן פוסמעכען עסצימער און האָט נאָך דערווייל ניט אָנגעהויבן צו
ארבעטן. דאָס איז א קאלטער, שמענדיק שווינגנדיקער מעכאניזם. פונ
איב אזוי דאכט זיב, נעמט זיב די קאלטקייט אין דער גאנצער געוועזן
ראשיקער וווינונג, ווו פאר דער מילכקאַמע פלעגט דער טעלעפּאָן קימאט
קיינ מינוט ניט רוען.

עס מאכט זיב:

אינמיטן שטיילן אָונט שוט זיב פּלוצעם א ריר דאָס טעלעפּאָן-ציב-
געלע צווישן די צוויי ניקלנע דעכעלעך און ברענגט ארויס, ווי אומ-
גערן, אן אומקלאָרן ציטעריקן קלאנג. דאָרע ווייסט, אז דאָס פּאַרעם
מען זיב אוואַרע ערגעץ-ווי אפ דער צענטראַל-סטאנציע מיט די טע-
לעפּאָן-דראָטן. און דאָך בלייבט זי זיצן מיט א פאַרשמאַרבן הארץ,
ווי גלייב אָט-וועט זיב דערהערב א רופ כאַטש פונ א טייל געווע-
זענעם רוישיקן לעבן. זיבט אָנהייב מילכקאַמע איז ניטא קיינ שומ יע-
דעם פונ אירע צוויי ינגסטע ברידער גענאדי און באָרע — א פּאַרל,
וואָס האָבן ביידע בעשוטפעס געוויינט דאָ אין וווינונג איב אייב צימער
און ביידע בעשוטפעס זיב געגרייט צו די סטודענטישע עקזאמענעס, אפ
אייב פאקולטעט, און זינען ביידע, ווי בעשוטפעס, אוועק אפן פּראָנט.
איז אָט: צי איז ניט געשען א נעם כאַטש מיט איינעם פונ זיי?

דאָרע פוט א ציטער, גלויב אָט-אָט וועט זי דערהערנ אינ מעלעפאָג:
— ער לעבט!

איינמאַל אינ אַוונט — דאָרע און דער יוד האָבן זיב דאָ נאָרוואָס
געהאט צוגעזעצט צום טיש — האָט זיב דערהערט א קלאַפ אינ טיר,
און ארינגעקומען איז אהער א יונגער מענטש — זייער א וווקסיקער
און זייער א דינער. א באזונדער שלאנקיג האָבן אים צוגעגעבן די
אָפּיצערישע קליידער אָן די פּאָגאַנעס און די פּאַרטופּיע, וואָס ער האָט
פון צוגעוווינטקייט נאָך אלץ אפ זיב געטראָגן.

אזאדע א מינוט און מער זינען דאָרע און דער ארינגעקומענער
געשטאנען פארגליווערט און פלוצעם ארופגעפאלן איינער דעם צווייטן
אפ די העלדזער. דער יוד האָט צוגעקוקט, ווי עס געדויערט היפּשלעכ,
ביז דעם יונגן מענטש גיט זיב אייב באַרוקן דאָרען. ארויסגעוויזן האָט
זיב, אז דאָס האָט פון דער מילכאַמע זיב אומגעקערט דעם פּראָפעסאָר
ביריוקאָוס יינגסטער זון קיריל — יענער, וואָס האָט ווי א וונדערקינד
צו צוואנציק יאָר געענדיקט איינצוטיק דעם פילאָלאָגישן און דעם
פיזישן פאקולטעט. ער איז, הייסט עס, גיט דאָרעס ברודער און גיט
אפילע איר ווישסטער אייגענער. מער גיט, וואָס דאָרעס פּאַטער, דעם
אלטן בימיקער מאָרדכע בענצואַנאָוויטשן, און קירילס פּאַטער, דעם
פּראָפעסאָר ביריוקאָוו, האָבן די דייטשן אופגעהאנגען דאָ איב שטאָט
פאר איינ זאב און קימאט אפ איינ טלוע — הונט גיי זאָג, אז זיי קערן
זיב גיט אָן אזוי נאָענט, אז נענטער קען שוין גיט זיב.

III

דאָס פייערל פונעם איינציקן עלעקטרישן לעמפל זיפט זיב קוימ-
קוימ דורכן שיטערן זינדנס, און בא אָט דער שניי, וואָס באלניכט קנאפ
די ארומיקע קאלטע פוסטקייט, זיצט דאָרע גאנצע אַוונטן אקעגן דעם

פרעמדג יודן, דעם בלעכער פון מזרעוו-אוקראינע, און פארשריבט אלץ, וואָס ער דערציילט וועגן דעם טויטן-לאַגער הינטער לואָוו. דאָס, וואָס זי הערט פונעם יודן, איז א סאך ערגער פון אומקום, פיל שרעקלעכער ווי טויט. אָט צו וואָס דייטשן האָבן דערפירט אינעם לאַגער הינטער לואָוו: לויט זייער באפעל האָבן פרויער געבראכטע יודן — דורכויס צוגעקליבענע יודן און יודענס מיט פינע פענע- מער — געמוזט אויסגעפוצטערהייט, ווי צו א כאסענע, באגעגענע עשעלאָנען מיט נני-געבראכטע און זיי פארזיכערן:

— איצט מעגט איר שויב זיין רוק.

— דאנקט גאָט!

— דאָ וועט איר שויב בלייבן לעבן.

— זינט זיכער...

— דאָ וועט אייך שויב זיין גוט.

דאָרע פארשריבט געטרין און ניט געכאפט, באמוענדיק זיך, דע- ריקער, אז אינעם איבערגעבן אפ רוסיש דאָס, וואָס דער יוד דערציילט אפ יודיש, זאָל ניט אריין קיין גרינז און קיין פארווילדונגען פון דער רוסישער שפראך. אירע פלייצעס הויקערט זי דאָ גאנצע שאַען מיט סאוולאָגישער גרייסקייט, פונקט ווי זי הויקערט זיי גאנצע טעג בא איר ארבעט אינ שטאָט-ראט. איר פלייסיקייט איז אן אינגעוואַרצלעטע, א שמענדיקע, געארשנט פון א טאטן א געלערנט און פון זיידעס לאמ- דאָנימ. אינ פאָך גענומען איז איר ניט אינגאנצן קלאָר, ווער דארפ אָט די מי אירע לעבן אָט דעם יודן און וואָס וועט דערפון ארויסקומען. בלויז עהנעז טיפ אינ זיך פילט זי, אז דאָס אלץ האָט א שניכעס צו די פארשווינדענע גענאדין און באַרען, צום אומקומען פון איר פאָמער, פון איר גאנצער מישפאָכע און פון אלע אירע נאָענטע דאָ אינ שטאָט, פונדאָנען בלויז איינציקע האָבן באוויזן זיך ראטעווען. מיט איר פאָטער, ווי מע דערציילט איר איצט דאָ אינ שטאָט, האָבן דאָך די

דניטשן געטאָגן קימאט דאָס אייגענע, וואָס מיט די יודן אינעם לאַגער
הינטער לִוּוּוּוּ: אינעם פּרימאַרגן, איידער זיי האָבן אים אופגעהאַנגען,
האָבן זיי אים אינגעשפּאַנט אין א וועגעלע, ווי מע שפּאַנט אַזוי א
פּערד — מיט א כּאָמעט און מיט א דוהע, — און אים געצווונגען
שלעפּן א פּאַס וואסער איבער דער הויפּט-גאַס.

פול מיט ערנסט איז דאָרעס פּאַנעם און איר קאָל, ביים זי ליינעט
איבער פּאַרן יודן אייניקע פּונ זינע ווערטער, איבערגעזעצט אין רוסיש,
און וויל וויסן, צי האָט זי זיי ריכטיק פּאַרטנישט.
— יאָ, — טוט אומעטיק זיך א שאַקל דער יוד און טראכט א
ווילע, — אזוי, אפּאַנעם, איז עס.

ער האָט איר איינמאָל אין אזא פּאַל שוין געענטפּערט:

— מיכ פּרעגט איר דאָ מעווינעס?.. וואָס קען איך זיך דערפּ
זאָגן?.. די צאָרעס זינען געווען אפּ יודיש...

דעם יודנס פּאַרשוואַרצט פּאַנעם דערמאָנט אין א האַלעוועשקע,
געראטעוועט פּונ פּלאַמען און פּונ סרייפּעס. עס פּילט זיך פּונ אים,
אזוי דאכט זיך, א רייכע פּונ געסמאַליעטע ביינער. דאָרע האָט פּונ-
זינטווענגן צוגעמאַסטעט צום טיש א לאַנגע באַנק, ער זאָל קענען זיך
צושפּאַרן און האַלב ליגן. קוים וואָס ער רעדט, אזוי אַפּגעשוואכט איז
אַלץ, וואָס אין אים איז נאָך געבליבן לעבן; און דערציילט דערציילט
ער דערוויל נאָך אַלץ וועגן איינער פּונ די ערשטע פּאַרטיעס, וואָס מע
האַט אוועקגעפירט פּונעם טויטן-לאַגער אפּ אַפּצוּסאַמען אין דער
„קאַמערע“ און אפּ צו פּאַרברענען. און פּאַרטיעס האָט מען פּונ דאָרט
געפירט א סאַכ, א סאַכ, גאָר אַן א שיר. און אין יעדער פּאַרטיע האָט
ער א באַזונדער סימען, וואָס לאָזט ניט, ער זאָל זי פּאַרפּעלן.

— אין איין פּאַרטיע, — דערציילט ער, — איז געווען א יונגע פּרוי,
זייער א גרויסע שיינהייט... א קראסאוויצע — גאָרזיט אויסצומאַלן,
אויספּאַרן וועלטן. און געווען איז אין יעדער פּאַרטיע איינער נאָך גאָר

א יונגער מאָלער — אויב א יוד. פלעגט די דנטשן אימ אנדערזעצן, ער זאָל זי אראַפּמאַכן, ווי די מאמע האָט זי געהאט, מיט אלערליי פארבן. און ער פלעגט זי באמאַלן און וויינען, באמאַלן און וויינען, און זי האָט זיכ אלץ אינגערערט, אז מע זועט זי לאָזן לעבן — אלץ איבער איר שיינקייט. און אויב דער יונגערמאן, דער מאָלער, האָט אזוי געגלייבט, און אויב אנדערע האָבן געגלייבט. און נאָכדעם, אז מע האָט זי דאָך גענומען פירן איניגעמ מיט אלע איב דער קאמערע...

דאָרע פארשריבט גיב-גיב, פארגעסנדיק שוין גאָר אינגאנצן, אז זי דארף זיכ היטן, עס זאָל זיכ ניט ארונטראפן קיין גרונט כאמ אי-בערגעבן דעם יודנס יודישע ווערטער אפ רוסיש. דער יוד איז מיטאמאָל אנשווינג געוואָרן — פונ שוואכקייט, אפאָנעם. דאָרע ווארט צו א ווילע, ניט אָפּרעסנדיק די אויגן פונ די פריש-אַנגעשריבענע שורעס. און פלוצעם הייבט אָן דערגיין צו איר זייער א שטיל כליפערני, באגלייט מיט נאָך שטילערע היכצן און קרעכצן. זי דערהערט א גאָנדיקן געיאָמער, ווי א זשומערני פונ א פליג, וואָס וואָלט קעסיידער זיכ קלאפן און קלאפן אין פענצטער און וואָלט אומעטומ זיכ אָנשטויסן אפ גלאָז — אפ גלאָז פונ שויבן. דאָרע איז א ווונדער: וועגן אלע מערדע-רניען האָט דעם יודן געקלעקט שטארקייט צו דערציילן, און איצט וויינט ער. טרערן ריבען איינע נאָך איינע איבער זיין לענגלעכ פאָגעם דורכ די פיל קנייטשן און בלייבן הענגען אפ די איינציקע האָר, וואָס שמעקן אין זיין אויבגעפאלענעם בערדל, — האָר גראָבע, ווי שטרוי. געשניטן מיט א סערפ.

— וואָס איז מיט אייך? — פרעגט דאָרע כאמ יודן. — איר וויינט? — יאָ, — כליפעט קוים ארויס דער יוד, — אפ אָט דער שיינקייט אירער, וואָס זיי האָבן פארברענט... עס כאפט זייער אָן כאמ הארצן. זוירקלעכ, עס כאפט זייער אָן כאמ הארצן. דאָרע טוט פלוצעם א וואָרפ איר קאָפ אפ די עלגבויונגס, וואָס זי האלט אפן טיש. און וואָס

מער זי באמיט זיכ אינצוהאלטן איב זיכ דאָס געווייג, אלץ מער טרייסלענ זיכ אירע אקסלענ. מיט אלע כושימ פילט זי, אז זי באוויינט א בראַב, וואָס איז ברייט ווי א יאמ, זי באוויינט אומגעקומענע שיינ-קניט: גאָט איב הימל!.. וויפל שיינקניט זיי האָבן אומגעכראכט...

ווען דאָרע שטילט זיכ איב, דערזעט זי, אז דער אויסגעמאטערטער יוד דרימלט—אימ האָט אינגעשלעפערט זינג אָפגעשוואכטקניט. מיט פארוויינטע אויגן קוקט זי זיכ איב איב ווייטב צימער-ווינקל, ווי מע קוקט זיכ איב איב א פוסטקניט. זי ווארט א מינוט פינף אונ מער, אונ איב איר מויעב דרייענ זיכ פונ זיכ אליינ די ווערטער, וואָס זינגענ אופגעשריבן דאָ איב שפאָט אפ א גאנצ געבליבענער וואנט. מעכאניש פארשריבט איר האנט אפ דער לינקער ריינער זינג פונעם לעצטן פארשריבענעם בלעטל:

„באנען האָט מען אוועקגעפירט פונ געטאָ דעם 27-טן גאנצפרי“...

נאָר דער יוד דרימלט נאָכ אלץ האלב לינגדיק אפ דער באנק, וואָס זי האָט דאָ פונזינטווענג צוגעמאָסטעט צום טיש. דורכ די פיל קנייטשן, ווי דורכ טיפע רינוועלעכ, פליסט א טויטע טונקלקניט צו די שווארצ-גריבער, וואָס אנטער זינגע צוגעמאכטע אויגן, אונ בא דער שני פונעם איינציקן עלעקטרישן לעמפל, וואָס זיפט זיכ פונ אויבן דורכ דעם שיטערן זינדנס, זעט אויס זינג פאָנעם ווי דאָס וואקסענע פאָנעם פונ א טויטן איב א טרונע. דאָרע געדענקט איר פאָטערס פאָנעם: ציגל-דאָזעווע באקן פונ א פעסטן, ברייט-אקסלדיקן זאָקן — פונ יעגע, וואָס בלייבן ענערגיש אונ פול מיט אימפעט ביז די לעצטע מינוטן פונ זייער לעבן, — באקן, וואָס זינגענ אָנגעגאָסן מיט כאָכמע איב אלע זייערע צעהאקטע שפעלטיקלעכ. אומגעריכט פאר זיכ אליינ הייבט זי אָן פארשריבן אפ דער לינקער ריינער זינג פונעם לעצטן בלעטל:

„...אונ די מאמע, וואָס האָט מיט אימ דורכגעמאכט א לאנג לעבן,

האָט שטענדיק געהיט זינג געזונט, ווי דאָס וואָלט זינג איר הויפט-בארופ
 אינ לעבן. געווען איז זי פון בעסאראביע — זייער אַן איבערגעגעבענע,
 א קרעפטיקע נאָך אויב אינ אירע עלטערע יאָרן. קיינער פון די קינדער
 געדענקט ניט, מע זאָל ווען-ניט-איז אינ איר לעבן האָבן גערופן צו
 איר א האָקטער. און מיר דערציילט מען דאָ, אז אינ יענעם אינדערפרי,
 ווען זי האָט זיב דערוויסט, אז די דניטשן האָבן דעם טאטן אינטנע-
 שפאנט אינ וואָגן, ער זאָל שלעפן איבער דער הויפט-גאס א פאס וואסער,
 האָט זי זיב ארויסגעגאנוועט פון געמאָ, פארבונדן איר קאָפּ און איר
 פּאַנעל אינ א פּויערש טיכל און איז אוועק העלפן דעם טאטן שלעפן
 דעם וואָגן. די דניטשן האָבן זי אלעמאָל אָפּגעטריבן, און זי האָט זיב
 אלעמאָל באַניסן דורכגעריסן צום וואָגן און האָט אימ אונטערגעשטופט.
 די דניטשן האָבן גענומען זי שלאָגן און האָבן זי אומגעוואלגערט. זי
 איז געבליבן ליגן איב א טייב בלוט, נאָר איב א ווינלע ארום האָט זי
 זיב אָפּגעהויבן און, צעשלאָגן, דורכויס איב בלוט, וואָס האָט גערונען
 פון איר פּאַנעל און פארנעצט די צעשמיסענע האָר אפּ איר קאָפּ,
 באַניסן גענומען אונטערשטופן דעם וואָגן, און דאָס איז געווען איר
 מילכקאָמע מיט די דניטשן, ווינל ניט בלוז מיט ביקסן און מיט קוילן
 האָט מען מילכקאָמע געהאלטן און גויווער געווען די דניטשן, נאָר אויב
 מיט שיינקניט, מיט געוויינלעכער מענטשלעכער שיינקניט.

IV

עס טרעפט:

ווען דאָרע פארזיצט זיב שפעטלעך אינאָונט מיטן יודן, קומט
 אהער אריין קירל. גיין איז אימ נאָך אלץ ניט גרינג — זינער א פּוס
 איז פיג נאָך א פארווונדונג געבליבן א ביסל אינטגעצויגן אינ קני, און
 מע ווייסט נאָך דערווינל ניט, צי ער וועט זיב מיט דער צינט אויסגלייכן

צי ניינ. קיריל איז גרויט די רעגע אוועקצוגיין צוריק, נאָר דאָרע פאר-
 זיכערט אימ, אז ער שטערט ניט, און פארהאלט אימ.
 קיריל האָט, אייגנמלעכ, ניט ווהינ צו אינל. זינג גאנצע מיטפאָ-
 כע איז אומגעקומענ. זינג פאָטערס וווינונג — אפ איינ עטאזש מיט
 די אראַנסקיס — האָט ער געטראַפן פארקלאפט, פארצויגנ מיט שפינ-
 וועבס, פוסס און פונקט אזוי פארוואלגערט מיט שטומאטור-ברוכ, ווי
 דאָרע האָט דאָ צוריק מיט א וואָכנ דרני געטראַפן אירע. שווינגנדיק
 זיצט ער דאָ באמ טיש. ער קוקט זיכ אינג אינעם יודנ. קירילס יונג
 פאָנעם איינינעם מיט די גרויע אויגנ זינענ די גאנצע צייט א ביסל
 אָנגעשטרענגט, ווי ער וואָלט וועלן גרינמלעכ באנעמענ עפעס אזוינס,
 וואָס אימ איז ניט אינגאנצע קלאָר. ניט מיט ווייניק יודנ האָט ער פונ
 קינדווניז אָן זיכ אָנגעזענ דאָ אינ שטאַט. מיט אייניקע קענ ער זיכ מער
 נאָענט. אנדערש פונ זיי אלע זעט אימ אויס אָט דער יוד, וואָס איז, ווי
 אימ האָט געזאָגט דאָרע, געבליבנ איינער פונ א מיליאָנ, — ער איז
 אויסגעמאטערט, אָפגעשוואכט, זינגט צו און שאַקלט זיכ באמ ריידינ.
 און פאקע וויל קיריל פארשטייט ניט קיין יודיש, קומט אימ פאָר, אז
 דעם יודנס ווערטער וועגנ דעם פויפן-לאַגער הינטער לווואו זינענ
 מיססאמ זייער פיפזיניקע און זייער שטארקע — ווערטער וועגנ א
 מיליאָנ אומגעבראכטע לעבנס. א קלייניקייט!
 אפ די באשריבענע בלעטלעכ, וואָס ליגנ אפן טיש לעבנ דאָרענ,
 קוקט ער דעריבער מיט א באזונדערנ אָפשיינ. פונ צוריק מיט א יאָר צענ
 געדענקט זיכ אימ אן אָוונט, ווענ זינג פאָטער, דער פראַפעסאָר ביריו-
 קאוו, האָט צימ ערשטן מאָל פארשלעפט פונ ערגעץ צו זיכ אהיימ
 מאַרדע בענצואַנאָוויטשנ — אפאָנעם פונ נאָכ דער ארבעט אינ דער
 לאַבאָראַטאָריע פונ „כימטרעסט“, ווו דער פראַפעסאָר ביריוקאוו האָט
 דענסטמאָל געמאכט זינגע עקספערימענטן אפ צו פארוואנדלענ עפעס

זייער שלעכט-שמעקעוודיקס אינ זייער שמעקעוודיקס. באמ אריינקומענ
פונ גאס האָבנ זיי געהאלטנ אינ סאמע מיטנ אמפערנ זיכ.

— איכ ווייס איינ זאכ, — האָט האַלב ווערפלענדיק זיכ, האַלב
ערנסט געטינעט מאַרדכע בענציאָנאוויטש, — דערווייל שטינקט מעסוקנ
ניש בלויז אינ דער גאַנצער לאַבאָראַטאָריע, נאָר אויכ אַרום אונ אַרום
אינ אלע קאָרידאָרן, איכ קענ דאָרט פּאַשעט ניש אינזיצנ בא מיר אינ
קאבינעט, אונ צי וועט דערפונ אמאָל אָנהייבנ שמעקנ, איז גאָר א
גרויסע פּראָגע. איכ גלויב ניש... אונ צו וואָס?.. גענוג איז, אז אינ לעבנ
זאָל מענ ניש שטערנ צו פאַרשפּרייטנ גוטע רייכעס, אלץ, וואָס איז פונ
דער נאַמור שמעקעוודיק.

קיריל בלנבט א ווילע זיצנ מיט אן אַראָפּגעלאָזטן קאַפּ, ווי שמייכ-
לענדיק פאָרויס פונ זיכ אליינ אונ פונ דעם, וואָס ער וועט באלד זאָגנ:
— אינ אָפּ די בלעטלעכ דינע וואָלט מענ, מעגלעכ, געמענט
אריינשרייבנ אויכ וועג אונדזערע ביידנס אלטיטשקע — וועגנ מינ
פאָטער אונ וועג דינעם... דו פאַרשמייסט צי ניין — קאָמוניסט...
ער פאַרגעסט, אז איינ פוס איז בא אימ אינגעצויגנ אינ דער קני,
אונ הייבט אָן אַרומצוהינקענ הינ אונ צוריק לעבנ דאָרענ. ער רעדט,
ווי זינ טעווע, מיט צו קורצע פּראָזנ אונ צו גרויסע אינטערוואַלן, ביים
וועלכע זינע דינע ליפּ פאַרמאכנ זיכ שמניפּ, ווי אפּ ניש צו עפענענ
זיכ שוינ מער. אונ אַרום זינ יונג מויל, וואָס ווערט באוואקסנ מיט א
מילד טונקל-בלאָנדר בערדל, הייבט אָן אַרומצושוועבנ א קינדערש-
כיינעוודיקע שעמעוודיקניט. ער רעדט אזוי, אקוראט ווי נאָכ יעדער
פּראָזע וואָלט אימ עמעצער אונטערטריבנדיק א שטויס געפּאַנג: „גו,
וויטער! וויטער!“ ער דערמאָנט מיט זינ ריידנ אינ אן אינגעשטילמט
יאמ, וואָס מיט דעם ריטמיש-פאַמעלעכנ אַנקלאַפּ זיכ אָן די ברעגעס
זאָגט ער אָן, אז ער קענ זייער שפּאַרק רוישנ.

— יא... — זאגט ער. — קאמיוניסטן... עטלעכע-אונ-זעכציקיאָריקע
קאמיוניסטן.

און ער דערציילט דאָרען אלץ, וואָס ער האָט זיך דאָ איך שטאַמ
דערווייט וועגן זיי — וועגן זיין פאָטער און וועגן איר פאָטער:
— וואַלענ געדענקסטו?

— וואַלענ?.. איך טעאטער און איך קינאָ פלעגן איך דיך זען מיט
א מיידל, א שייניקע. נאָך גאָר א יונגע — א יאָר זעכצן-זיבעצן.
— נו, יא... —

וואַלענ איז דאָס געקומען צו קירילס פאָטער אהיימ, צום פראָפע-
סאָר ביריוקאָוו. דאָס איז געווען נאָך איך די ערשטע טעג פון דער
דיטשישער אָקופאציע. וואַלענ האָט אָפגערופן דעם פראָפעסאָר אפ א
סאָר:

— מיר האָבן באשלאָסן, אז איך איינער א לאבאָראַטאָריע פון
„כימיעסטי“ זאָלט איר אויספארטיקן האנט-גראַנאטן און מיר וועלן
די גראַנאטן צושטעלן די פארטיזאנער.
— „מיר“? — האָט זיך געוונדערט דער פראָפעסאָר. — ווער איז
דער „מיר“?

— מיר — די אונטערערדישע קאמיונישע אָרגאניזאציע.
— מיט עלטערע האָט איר קאָנטראַקטירט?
— זינט וויק... —

דעמלט האָט דער פראָפעסאָר ביריוקאָוו זיך געהאלטן אן אייזע
מיט מאָרדכע בענציאָנאָוויטשן און... ביידע — ער און מאָרדכע
בענציאָנאָוויטש — זינען, אזוי קומט אויס, אינעם זיבעטן יאָרצענדליק
פון זייער לעבן אריינגעטראָגן איך דער אַרטיקער קאמיונישער אָרגא-
ניזאציע.

קיריל קנייפסט מיט די אַקסלען.

— ווי דו ווילסט דיר, — זאגט ער צו דאָרענ, — אפ צו מאכט צוריק
יונג דעם אלטן פאוסטן האָבן דימישן געמוזט אראָפברענגען אז
פינצערן צינישן גניסם, ווי מעפיסטאָפּעלן, און בא אונדז האָט עס
דורכגעמאכט דער לויכטיק-גלויבנדיקער גניסם פונ דער קאָמיווגיסטן
וואַליע. צי ליגט נישט אויב אין דעם דער אונטערשייד צווישן אונדזער
מענטשן און זייערנ?

דאָרע ענטפערט דערופ גאָרניט. זי האָט נישט געענדיקט, ווי קיריל,
קיינ שום פילאָלאָגישע פאקולטעטן און מוז נאָכ דאָ גוט א טראכט טאָן,
וואָס ער מיינט. זי קוקט אפ קיריל'ס אָנגעשטרענגט, מיט אזא אויסדרוק,
ווי גלויב איר וואָלט פון רעגע צו רעגע אלץ מער געשטאָבן אין די
שליפן.

V

צוגעקומען איינמאָל אינאָונט צו דער טיר פונ די אראָנסקיס
ווויננג, האָט קיריל דערהערט פונ דאָרש דאָרעס א הארצניסנדיק
געשריי, באַגלויט שיר נישט מיט א היסטערישן קוויטש:
— פאָמאָגויע!!!

אזוי שרייט מען אינמיטן דער נאכט, ווען מע ווערט פלוצעם
באפאלן אפ א פוסטער גאס. זיכער, אז אין עסציער וועט ער טרעפן
א גרויס איבערקערעניש, האָט קיריל זיכ זייער אינליק ארינגעריסן
אהינ אין טיר, גאָר צו זיין באוונדערונג דערזען דאָס זעלבע פוסט-
לעב-צוגעקליבענע עסציער, וואָס מאָמעד. מער נישט, וואָס אפ דער
צוגעמאָסטער באנק לעבן דעם קינלעכיקן פארשפרייטן מיש אין דער
יוד דאָס מאָל געלעגן מער אויסגעצויגן, ווי געוויינלעכ. די הענט זי-
נען אימ געווען צונויפגעלייגט אפ דער ברוסט, און בא דער קנאפער
שניי, וואָס זיפט זיכ דורכן קאָלירטן זינדנס, האָבן די לעפלעכ פונ
זינע צוגעמאכטע אויגן אָפגעלויכטן מיט גלאנצ. אפאָנעם, פונ דעם,

וואָס מע האָט דאָ אפּ אים געגאָסן וואסער. באַגיסנדיק זיך מיט
טרערן, איז דאָרע אַ לאַפּ געגעבן צום טעלעפאָן אין ווינקל און גע-
נומען עפעס אַרױנשרױענע אים טרױבל. מעווילױל האָט גלױבן נאָך איר
זיך אַ לאַז געטאָן קיריל און קימאט מיט גוואלד זי אָפּגעשלעפט פון
דאָרט:

— דער טעלעפאָן אַרבעט דאָך נױט.

— אב, יאָ...

דאָרע האָט אָפּגעטאַטעמט ווי נאָך אַ קאָשמאר.

— גאָט מינער!.. ער גױט אויס, אָדער ער איז עפּשער גאָר שױב
אויסגעגאַנגען... וואָס זשע טוט מען אױצם?.. גאָט מינער!

און ואַ כאַפּ געטאָן אפּ זיך איר מאַנטל, האָט זי אוועקגעיאָגט ער-
געצ-ווהיבן זוכן אַן אַרבעטנדיקן טעלעפאָן, אַרויסרופן „ניכע הילף“,
זיך אַרױנטכאַפּן צו אירן אַ באַקאַנטן דאָקטער און אים אַהער ברענ-
גען.

פונעם שטאַרקן קלאַפּ, וואָס דאָרע האָט כאַט אוועקלױפּן געטאָן
מיט דער טיר, האָט זיך אַ ווייג געגעבן דער הענגענדיקער קאַרקאס און
דאָס עלעקטרישע פּינערל אונטערן זינדן האָט אפּ אַ רעגע זיך אַ זעצ
געטאָן, ווי אפּ אויסגעלאָשן צו ווערן. דערנאָך איז אין עסצױמער
מיטאַמאָל געוואָרן זױער שטיף, און אָט די שטילקניט האָט גענומען
געבן קירילן אלץ מער און מער צו פילן, אַז ער געפינט זיך דאָ אפּ
דער וואַך אױנער אַלױן מיט אַ מענטשן, וואָס האַלט כאַט אויסגױן.
אָנגעשמרענגט און פאַרשפּיצט איז געווען דעם יודן גאָז מיט די
געשלאָסענע אויגן און געשלאָסענעם מויל. אזוי אָנגעשטרענגט און
פאַרשפּיצט זעט אויס דאָס פּאָנעם פון אַ מענטשן, וואָס האָט לאַנג
און ערנסט געצילט אין עפעס, נאָר געבליבן אױנמיטן — נױט דער-
צילט. דאָ אפּן טיש זינען געלעגן די בלעטלעך מיט זײַן נױט פאַר-
ענדיקטן דערצױלן וועגן אַ מיליאָן מענטשן, וואָס ער האָט אָנגעווירן

אינעם טויטן-לאגער ערגעץ-ווי הינטער יִוואָוו, — וועגן אַ גאַנצן מי-
ליאָן! איבן קירילס אויגן האָט דער יוד איצט יעדנפאלס אויסגעזען, ווי
איינער פֿונ די גרעסטע באלאוויירערס אין דער וועלט.

קיריל האָט זיב צוגעזעצט צום טיש. גענומען צורוקן צו זיב און
אופמישן די בלעטלעך, האָט ער דערפילט צו זיי עפעס אומבאקאנטס,
ווי עס טרעפט געוויינטלעך, וועגן מע זעט פאר זיב די לעצטע ארבעט,
וואָס אַ מענטש האָט פארן טויט געמאַן, נאָר ניט דערמאָן. איבן אָט די
בלעטלעך, האָט ער זיב פאַרגעשמעלט, וועט ער אוואדע געפינען עפעס
זייער שמאָרקס, אזוינס, וואָס איז נאָך דורכ קיינעם ביזן איצט גיט
ארויסגעוואָנט געוואָרן. נאָר צו זיב באוונדערונג זינען דאָרט אלע
ווערטער און פראזן געווען זייער געוויינטלעכע און פראַסטע. שרוקן,
קימאט ווי איבן א פראַטקאָל, איז איבן איינעם אַ בלעטל געווען בא-
שריבן, וואָזוי אַ צו קינד גייענדיקע פרוי איז אומגעקומען לעבן אַ גרוב
איניינעם מיט אַ גוואלדיק גרויסער מענגע נאקעט אויסגעטוענע און
האלב נאקעטע מענטשן פון פארשיידענעם עלטער און פארשיידענעם
געשלעכט.

„און ביים איינע פֿונ די פיל קוילן האָט געטראָפֿן דער פרוי איבן
קאַפּ, האָט זי שוין געבוירן דאָס קינד. און וועגן מע האָט זי אריינגע-
שטויסן איבן גרוב אריין, האָט איר זיב איבן שטויב נאָכגעשלעפט אהין
דאָס קינד, באהעפט באַם נאָפֿל צו דער מוטער“.

איבערגעלייענט וועגן דעם, פארקרימט יער זיבן פּאַנעם, ווי נאָך
האַבן געלאָזט זיב ארויסרייסן אַ צאָן.

אפֿ דער לינקער זייט פֿונ אַן אנדער בלעטל געפינט ער די פראַטימ
פֿונ מאָרדכע בענציאָנאוויטשעס טויט, פארשריבן מיט דאָרעס האַנט.
און שוין אליין דער נאָמען „פראַפעסאָר בירוקאָוו“, וואָס זי דערמאָנט
דאָרט עטלעכע מאָל, הייבט אַן ארויסצורופֿן איבן קיריל אַן אומגעקוייע-
רע בענקשאפט צום פּאַטער — אַ שמאָרקע און קלעמענדיקע בענק-

שאפט. דאָ, אינ דער נאַענטקייט פונעם יודן, לעבן וועלכען ער איז גע-
 בליבן אפ דער וואכ, שווימט אופ בא אימ אינ זיקאָדן איינער א מאָ-
 מענט פונ זינע פֿרע קינדער-יאָרן, ווען ער איינינעם מיט אנדערע
 עטלעכע קינדער אינ הויפּ האָבן באַליידיקט א יודיש יונגעלע. גראָד
 דענסטמאָל איז פונ דער גאס אָנגעקומען זינ פאָטער אונ אינליק אימ
 ארינגערופן אינ שטוב ארינ, אימ ארינגערופן זייער שטרענג, ווי אפ
 באַלד מעקניעם-פּסאק צו זינ, נאָר דאָך, ארינקומענדיק אינ קאָרדאָרל,
 זיב דערמאָנט, אז ער האָט עפעס נייטיקס צו טאָן, אונ איז גלייב אוועק
 צו זיב אינ קאבינעט. ערשט אינאָוונט האָט אימ דער פאָטער ארינ-
 גערופן צו זיב אינ קאבינעט, פארשלאָסן נאָב זיב די טיר אונ אימ
 קלוימערשט אויסעזאָגט אן ערנסטן סאָד, אז ער, דער פּראָפּעסאָר
 ביריוקאָוו, איז גאָר אינדערעמעסן... נו, יאָ... זינ פאמיליע איז אינ-
 דערעמעסן גאָר אבראמסאָן — גאָר א יוד, הייסט עס... א שטיק צינט
 האָט דער פאָטער גאָכדעם אימ, קיריל, געלאָזט מיינען, אז ער איז
 א יוד.

וואָס מער קיריל האָט זיב דערמאָנט אָנעם פאָטער, אלע יִשְׁמֵאֵר-
 קער האָט אימ דורכגענומען זינ בענקשאפט אונ געפאָדערט, ער זאָל
 זי אינ עפעס אויסגיסן. ער האָט ניט געדענקט, ווען האָט ער דאָ באמ
 קינלעכיקן פארשפרייטן טיש גענומען די פענ אינ האנט אונ ווען האָט
 ער גענומען פארשריבן אפ דער לינקער זייט פונעם לעצטן בלעטל
 זינע לעצטע זיכרוינעס וועגן זינ פאָטער, דעם אומגעקומענעם פּראָ-
 פעסאָר ביריוקאָוו.

פּלוצעם האָט קיריל דערפילט, אז ער איז מער ניט דער איינצי-
 קער לעבעדיקער מענטש דאָ אינ צימער. א קער געטאָן געשווינד דעם
 קאָפּ, האָט ער דערזען דעם יודן, ווי ער זיצט אָנגעשפארט מיט ביידע
 הענט אפ דער צוגעמאָסטעטער באנק באמ טיש, אונ דורכ פיל קנייטשן,
 ווי דורכ טיפע ריננעלעכע, פליסט בענקשאפט איבער זינ לענגלעכע

טונקעלנ פאָנעם און גיסט זיך אימ ארױנג איב די שוואַרצע לעכער, וואָס
אונטער זײנע האַלב-צוגעמאכטע אויגן.

דערפילט לעבן זיך דעם צוגעלאָפּענעם קירילן, טוט דער יוד א
ציטער.

— וואָס איז? — ווונדערט ער זיך. — מע האָט געמיינט, איך בין
געשטאָרבן?

פאמעלעך נעמען זײנע אויגן זיך פארשארן אונטער די אופגעצוי-
טערטע ברעמען, און ניט זײַן מויל, עפעס ווי זײנע באקן טוען א וואָרפ
אָפּ פֿיג זיך די ווערטער:

— ווי קען איך שטארבן?.. איך בין דאָך אַן איידעם!

יאָרצײַט-ליכט

I

יֵן דער פאלאטע פאר אויגן-קראנקע — אינעם שפיי-
טאָל, וווּ עס ארבעט דער דאָקטער סויפער, — זיצט אפ
איינעם פון די נינ בעטן א שטארקער מענטש פון א יאָר
פערציק. ער טוט זיך זעלטן-ווען א ריר און רופט ארויס

דאָס סאמע שווערסטע געפיל באמ גאנצן מעדעפערסאָנאל.
וואָלט ער, לעפאָכעס, פון מאָל צו מאָל געפינטלט מיט די אויגן,
ווי א גוטער אָדער א שלעכטער, ווי א קניסן צי א געדולדיקער, — עס
טרעפט: אינעם פינטל פון א בלינדן דערזעט מען מאמעש בעכויש:

— א כיטער יונג!

בא אימ אָבער זינען די שטיין געבליבענע אויגן דורכויס טויט,
און אלע זינע אנדערע איינורטיק טוען זיי נאָך.
אראָפגעלאָזט די פיס אפן דיל בא טאָג ווערן, ווי נאָר ער כאפט
זיך אופ, זיצט ער אָפ זייער שטיל גאנצע טעג און האַלט דעם נידערדיק

געשוירענעם קאָפּ שטענדיק אין איינ מאָס, ניט אופהייבנדיק אימ אפ
קיינ האָר העכער און נישט אראָפּלאָזנדיק אימ אפ קיינ האָר נידעריקער.
זינט הויפט-קרענק, אזוי קומט אויס, ליגט גאָר נישט אין די אויגן. צי
רניסט אימ נישט ערגעץ-ווי אפּן פּולבלוטיקן זייער קרעפטיקן האַלדז-
און-נאקן?

גיי ווייס בא אימ עפעס, אז מיט די שביינימ פארפירט ער נישט
קיינ שמועסן און וועגן זיך רעדט ער קיינמאָל נישט אויס קיינ וואָרט.
פאר אימ איז גענוג, וואָס ערגעץ אינ איינעם פון די שפיטאָל-דאָקטו-
מענטן איז פארשריבן:

„נאָמען: יעראָפּיי סעמיאָנאוויטש טראָפּימאָוו.
פּראָפעסיע: געוועזענער פּאַרזיצער פון א קאָלווירט, נישט ווייט פון
סמאָלענסק.

פארלוירן די רזע גאָב א ישווערער קאָנטוויזע בא נעמען קעניגס-
בערג“.

אן אנדער זאך זינען די געדאנקען, וואָס דרייען זיך קעסיידער בא
אימ אין קאָפּ, — געדאנקען וועגן זיך אליינ, ווי בא יעדן מענטשן.
דאָס געדענקט ער זיך פאר א גאנצ דירעוודיקן קאָלווירט-פּאַר-
זיצער, אזא, וואָס הייס רעדט ער און הייס טוט ער און אלץ שאצט ער
אָפּ גיב אפּ בליק, ווייל שטענדיק אינלעט ער. באמ באשליסן, וועמען
פון די ארומיקע מעג מען גלייבן און וועמען — ניט, פלעגט דעריבער
זינט פאר אימ פיל וויכטיקער זיך אינצוקוקן מיט די אויגן אינ יענעם
פּאַנעם איידער זיך אינצוהערן מיט די אויערן אינ יענעם דויד.

גאָר פון דעם אלעם טיילט אימ אָפּ איינס א פּבאָדימדיק געשריי,
וואָס ער האָט זיך געכאפט ארויסצולאָזן פון זיך אינעם מאָמענט, ווען
די וועלט איז אימ מיטאמאָל געוואָרן פינצטער. אדאיעמ איז אימ א
ביסל קאָשע אפ זיך אליינ:

וואָס איז דענסטמאָל געווען דאָס אינלעניש מיט אָט דעם געשריי?

אונ אדאיעמ האָט ער טיפּ אינ זיכ אפּ יענעם געשריי עפעס ווי
כארָאָטע. אקוראָט עם וואָלט געקענט געמאָלט זינג, אז בלינד געוואָרן
איז ער ניט אזוי איבער דער שווערער קאָנטווייע, ווי דאָס איבער
יענעם צו גיכט געשריי.

פונ דעמאָט אָנ כאַפּט ער זיכ שוין מער צו וואָרנישט אונ נעמט
שוין מער נישט אָנ קיין שזמ באַשלוסן נישט וועגן יענעם אונ נישט
וועגן זיכ.

אינ אזא צושטאנד קען מען זיכ געפינען סיידן, ווען מע מאַכט
ערגעצ-וויזינג און מע ווייסט נישט, ווי לאַנג וועט זי געדויערן.
צומ בעט, אפּ וועלכען ער זיצט דאָ אינ שפיטאָל, טראָגט דעריבער
קעסיידער אינ זיכ טראָפּימאָוו אזא געפיל, ווי צו א פּור, אפּ וועלכער
ער וואָלט געהאלטן אינ איינ אָפּפּאַרן אלץ טיפּער אונ טיפּער אינ דער
שוואַרצער נאכט אריינ אונ אינ איינ דערווייטערן זיכ פונ יענעם אָרט,
ווי די העל-טאָגיקע וועלט איז אימ מיטאמאָל אויסגעלאָשן געוואָרן. פונ
דער העלער הויט קען ער דאָ אמאָל שטילערהייט א פרעג געבן בא
דער מעדשוועסטער, וואָס באדינט אימ:

— דער וויפּלער טאָג אינ כוידעש איז היינט?

אונ אויסהערטריק איר ענטפּער, א טראכט געבן אונ א מאַכ טאָג
נאָכ שטילער מיט וונדער אינ קאָל:

— אָ-אָ!..

דאָס זאָל הייסן, אז פונ יענער העל-טאָגיקער צייט, ווען ער האָט
זיכ געפונען אפּן פּראָנט, איז ער שוין אוועק ווייט-ווייט — א מע-
האלעב פונ קנאפּע פיר כאַדאָשימ אינ דער פינצטער אריינ:

— אָ-אָ!..

מיט דעם איז אויסגעשעפּט זינג שמועס מיט דער מעדשוועסטער
אונ זינג אַנקומען צו איר. צוגעוויינט אינ פארלוין פונ א ריי יאָרן
אַנצופירן זייער ענערגיש מיט דער מי אונ מיטן לעבנס-אויסקומעניש

פונ צענדליקער מישפאכעס בא זיב אינ קאָלוויה, לנדט ער זייער
 זויטעקלעכ איטלעכס מאַל, ווען עס קומט אויס, אז אימ, דעם אייגע-
 נעם טראַפּימאָוונ, פירט עמעצער פאר דער האנט. און דער שטענדי-
 קער „אָ-אָ!“ גייט ניט אראָפּ פונ זינ פאָנעם אויב דאנ, ווען ארום אימ
 קומט פאָר א גרעסער גערודער, — אויב דאנ פילט זיב אינ זינ שטומער
 פארטניעמקניט, אז אויב אימ פעלט די ריזע, דארפ ער ניט אויב דאָס
 לאַשנ, און אז צו אלערליי גערודערס אינ פאלאטע איז ער פונקט אזוי
 קאלט, ווי צו אלע באוועגונגען אפ דער גאנצער וועלט, ווייל ער האָט אינ
 זיי קיינ ביילעק ניט.

II

די מעדשוועסטער האָט איינמאָל אָנגעוויזן דעם דאָקטער סויפער
 אפ טראַפּימאָוונ:

— דער סאמע שווערסטער צווישן אלע קראנקע.

ס'איז געווען באמ ארומגיין די פאלאטע.

— ערגער פונ אלע אנדערע אינ זינ צושטאנד, — האָט זיב גע-
 קלאַנט די שוועסטער, — א מעסלעס און מער קענ ער אזוי אָפּזיצן און
 לנדט, ביז דו וועסט אליין צו אימ ניט צוגיין פרעגן, צי נייטיקט ער
 זיב ניט אינ וועלכער-ניט-איז הילפ.

— שוין זשע? — האָט ווי בלוז פונ הוילער פּינקניט א פרעג
 געגעבן דער דאָקטער.

זינע ליפּן האָבן זיב אויסגעצויגן, ווי אפ צו טאָן א טשמאָקע —
 דאָס איז געווען איינע פונ זינע האוונעס, ביים ער פארטראכט זיב
 און הערט שוין גאָר אינגאנצן ניט, וואָס מע רעדט צו אימ.
 דאָך, האָבנדיק אָפּגעלאָזט די שוועסטער, האָט ער דעמלט נאָכ-
 אַמאָל זיב צוגעזעצט לעבן טראַפּימאָוונ, און מיט זינע דרייבנע, ווינט
 ניט בעריישע פינגער, וואָס מיט די קינדערשע קורצ פארשניטענע

נעגל, כאננים גענומען אויסטאפן אלע ערטער ארום דעם קראנקנס
שטופ פארמאסטע אויגן.

— אייגענע פאראג? — האָט ער דערביי גלייב אָנגעהויבן פאריידן
דעם קראנקן, קעדיי אָפצווענדן אימ פונ דעם, וואָס ער, דער דאָקטער
סויפער, טוט מיט די פינגער אפ זיין פּאָנעם.

טראָפּימאָוו האָט געענטפערט גיט באלד, און וויל זיין קאָל איז
גאָב דערצו געווען זייער א קאלטס און א ווינטס, האָט דעריבער זיך
געדאכט, אז קומען קומט עס פונ א שיפן קייווער — עס מוז א ביסל
געדייערן, ביז עס דערטראָגט זיך פונ דאָרט:

— פאראן אייגענע.

יעראָפּיי סעמינאָוויטש, ווי עס האָט זיך ארויסגעוויזן, האָט אינ
קאָלוירט א ווייב מיט דריי קינדער, נאָר געגעבן האָט ער זיי בלוין צו
וויסן סטאמ, אז ער איז פארווונדעט, — ער געפינט זיך אינ שפיטאָל
און שויגן....

— אהא!..

דער דאָקטער סויפער האָט מיטאמאָל געגעבן א כאפ צו זינע פינגער,
ווי ער וואָלט האָבן אָפגעברייט זייערע שפיצן אינעם אָרט, וואָס ער
האָט נאָרוואָס אָנגעטאפט ארום דעם קראנקנס אויגן:

— אזוי גאָר...

און זיי זינען א זוינלע, ווי גלאט אזוי זיך, געזעסן שווינגנדיק
אקעגנאנאנדער. צוויי מענטשן: איינער האָט אָנגעוויירן „מיט וואָס“
צו זען, און אוואדע רופט ער ארויס צו זיך מיטגעפיל מיט זיין
כּוּמ:

— א בלינדער!

און דער צווייטער האָט אָנגעוויירן „וואָס“ צו זען, נאָר פאר קיין
מום וויל מען עס אימ גיט פארעכענען און מע רופט אימ, ווי פרייער,
דאָקטער סויפער. ער איז פונ ווילנע. אָפגעווישט געוואָרן ביז אינ גרונט

איז דאָרט די גאנצע לעבנס-מעסורע, וואָס ער וואָלט פֿון קינדווייז אָג
איז זיך אינגעזאפט. ווער עס בלייבט א יאָסעמ אָג טאטע-מאמע — ער
איז געבליבן א יאָסעמ אָג א גאנצער שטאָט, אָג א דריטכילעק פֿון א
פּאָלק...

„אזוי איז עס. נו, איז וואָס?..“

איז סאכאקל זינענ דאָס בלוז אייניקע פֿון יענע בניגעראנקענ,
וואָס דרייען זיך ארום כאמ דאָקטער סויפער איז קאָפּ, — א באזונדער
צוגאָב אימ אויסער די געדאנקענ, וואָס דרייען זיך ארום איז קאָפּ בא
אלע אנדערע, ביים זיי טוען זייער בארופ.

עס מאכט זיך: פעלקער פארלירן מענטשן.

יא. ס'איז אן אווידע — איז דעם זינענ אלע מוידע.

נאָר אָט קומט ער, דער דאָקטער סויפער, מיט זיין אווידע — ער
איז איינער פֿון יענע, וואָס פארלירן א פּאָלק.

וואָס?.. וואָס פארלירט ער?

נייב, פֿון אזא אווידע ווייסט ניט קיינער.

נאָכ גוט, וואָס ער האָט ארבעט דאָ איז שפיטאָל. ער קומט דאָ
צוניצ גאנצע טעג און אויב איז די געכט, אויב עס פּאָדערט זיך. נאָר
צי איז עס בלוז דאָס איינציקע, וואָס האַלט אימ אפ די פיס?

פֿון מאָל צו מאָל קומט צו אימ אהער א יונג מיידל — א גאנצ שיינ
מיידל, אָנגעטאָגן ניט וואזשנע זוינטערדיק. זי קומט צו ביוז שפיטאָל
און בעט, מע זאָל איר ארויסרופֿן איז דרויסן. דער שויער פֿון
שפיטאָל איז פאר איר ווי א מינ גרענעצ, איבער וועלכער זי טרעט
קיינמאָל ניט אריבער. און שטענדיק באקומט זיך דער אינדערק, ווי
איניינעם מיט איר וואָלט צום שפיטאָל, וואָס איז עק שטאָט אינמיטן
פֿוסט פּלאַצ, פארבלאָנדזשעט דער ווינט און די קעלמ. פאראג מענטשן,
וואָס ווו זיי זאָלן ניט שטיין און ווהיבן זיי זאָלן ניט גיין, בלאָזט

זיי אקעגנ דער ווינט. דאָס מיידל — אזוי דוכט זיכ אויס — איז איינע פון זיי. פארבלאָנדזשעט, דוכט זיכ, האָט זי ניט גאָר איהער צום שפּיטאַל. זי רעדט מיטן דאָקטער יודיש, און ווי קומט גאָר צו יודן א מיידל מיט אזעלכע העל-בלאָנדע האָר? אפ איר שיינקייט וואָלט מען בעפּירעש געקענט וואָגן, אז זי איז א ביסל גראַבלעכ, ווען אירע אויגן זאָלן ניט זינגעגאָסן פול-און-פול מיט דער סאמע איידלסטער בענק-שאפט, אזוי פול, אז זי מוז זיי שטענדיק האלטן קוימ-קוימ צונויפגעצויגן, קעדיי די בענקשאפט זאָל זיכ ניט צעגיסן איבער איר גאנצן פאָנעם. און דאָס — א יודיש מיידל. דער דאָקטער האָט זיכ מיט איר צונויפ-געשראָפן ערנעצ-ווי אינ די קאָנצלאָגערס, ארום די גאז-קאמערעס, כאטש סאמע מויער פון טויט.

איז אַט. צי ניט וועגן דעם האָט זיכ פארטראכט דער דאָקטער סויפער, ווען, זיצנדיק אקעגן טראַפּימאָוון, האָט ער פלוצעם דערהערט דעם בלינד-געוואָרענעם קאָל:

— איז וואָס זשע וועט זינג מיט מיר, כאווער דאָקטער?..

— וואָס וועט זינג?..

דער פאקט, וואָס טראַפּימאָוון כאפט זיכ ניט געבן צו וויסן אהויב, אז ער איז בלינד געוואָרן, און זיכ אלץ ניט אונטער זינג גוירל, האָט פארשטאדקט באמ דאָקטער סויפער די האשקאָרע, אז געשעדיקט איז באמ קראנקע עפעס אינ די אויגן גופע און ניט אינ די גערוון, וואָס פירן צו זיי. דער כוילע האָפט, הייסט עס: ער פילט אינ זיכ פארהוי-לענע קרעפטן, וואָס האלטן אונטער אינ אימ די האַפענונג.

דאָס אלץ איז מיקויעב טראַפּימאָוון, וואָס האָט אָנגעוויירן „מיט וואָס“ צו זען. געבליבן איז די פראגע וועגן אימ, דעם דאָקטער סוי-פער, וואָס האָט אָנגעוויירן „וואָס“ צו זען:

„פונטואנען שטאמען די פארהוילענע קרעפטן, וואָס האַלטן אונטער
 אינ אים די האַפענונג, און אינ וואָס באַשטייט זי?“
 אינ פאַרבינדונג מיט דעם, מעגלעך, האָבן די לייבן באַם דאָקטער
 סויפער זיך באַניט אויסגעצויגן אפּ אַ משמאַקע צו טאָג, ווען ער איז
 געזעסן אַקעגן פּראָפּימאָוו. ער האָט פונ דעמלעט אָן טאָג-טעגלעך אָנגע-
 הויבן פירן צו טראָפּימאָווס בעט אלץ גייע און גייע דאָקטוירן, אפּ צו
 מעיאַשעו זיין זיך מיט זיי מיקויע אַן אַפּעראַציע.

III

כאָטש יערפּאָפּי סעמיאָנאָוויטש האָט נישט פאַרשטאַנען, וועגן וואָס
 שמועסן די דאָקטוירן, ווען זיי קלויבן זיך אופּ פונ מאָל צו מאָל לעבן
 זיין בעט, און כאָטש ער האָט נישט געזען זייערע פּענעמער, איז אים
 פונדעסמוועגן ביסלעכווייז געוואָרן קלאָר, אז נישט אלע גלויבן זיי אינ
 דער אַפּעראַציע, וועלכע עס לייגט פאַר דער „קלוינער דאָקטער“ — אזוי
 האָט מען אינ שפּיטאָל גערופן דעם דאָקטער סויפער איבער זיין קליין-
 נער וווקס.

אַ געפיל איז באַ אים אימלעכס מאָל געבליבן אזא, זוי גלויבן אלע
 דאָקטוירן פאַרמישפעטן אים, און אינשטעלן שמעלט זיך אינן פאַר
 אים קעסירער בלויז דער „קלוינער דאָקטער“, — אזוי איז אויסגע-
 קומען באַ טראָפּימאָוו, — א געזונט אפּ אים!

אינינעם מיט זיין אומגעהייערן פאַרלאַנג צו דערזען נאָכאמאָל די
 העל-טאָגיקע שניי, דאָס ווייב מיט די קינדער, דעם אייגענעם קאָלכאָז,
 איז געוואקסן זיין אָנשטרענגונג זיך אויסצומאַלן, וויאזוי זעט ער אויס,
 אָפּ דער פּרינץ זינער.

ווידער נעמען זיך איינמאָל צונויף לעבן זיין בעט די דאָקטוירן.
 צווישן די פאַרשידענע פּינגער — קאַלמע, וואַרעמע און לעבלעכע —

וואָס מאַפּן אויס די ערטער ארום זינע אויגן, דערקענט ער די הריבנע
פינגער פונג זינג פרינט. א גרויסער סאָפּעק, צי מיט אזעלכע פינגער
קענ מען פארשלאָגן א ליאדע טשוואַק, און דאָך גלייבט ער אין זיי. אפ
יעדער באריר זייערנ ענטפערט זינג הארצ מיט א קלאפ פונ דאנק און
האַפּענונג.

— ווער וועט מאכט די אָפּעראַציע? — פּרעגט זיכ נאָך טראַפּימאָוו.
וועט מע הייסט אים אופשטייט און גייט זיכ לייגן אפּן אָפּעראַציע-
טיש.

— איכ, איכ, — ענטפערט דעם „קליינעם דאָקטערס“ קאָל.
דאָס באַרוקט טראַפּימאָוו. ער וואָלט א באַלג זינג, אז אויב אינ
אָפּעראַציע-צימער זאָל אים פירן ניט די מערשוועסטער, נאָר דער
„קליינער דאָקטער“. שוין בלויז פונ אָנהאלטן זיכ אינעם „קליינעם
דאָקטערס“ אקסל וואָלט אים געווען גרינגער צו גייט זיכ לייגן און-
טערן מעסער.

דאָס אייגענע לעבט ער איבער טאָג אינג, טאָג אויס נאָך דער
אָפּעראַציע, וועט צו אים, דעם קראַנקן, וואָס זיצט מיט שטינפ פאר-
באנדאזשירמע אויגן אפ זינג בעט, קומט צו דער „קליינער דאָקטער“
און פּרעגט זיכ נאָך, ווי פילט ער זיכ.

— א דאנק, — ענטפערט טראַפּימאָוו נאָך אלע ניט געכאַפּט.
ער פילט זיכ אינווייניק דורכויס גרייט אפ צו דערזען נאָכאמאָל די
וועלט, נאָר וואַזוי זאָל ער עס אויסמאַלן דעם דאָקטער?
— כ'ווארט, — האָט ער איינמאָל געזאָגט צום דאָקטער, — כ'ווארט,
מע זאָל מיר אראַפּנעמען דעם באנדאזש.

— פארשטענדלעכט... נו, יאָ.
זיכ לענגער פארהאלטן לעבט אים, האָט דעמלט דער דאָקטער גע-

נומענ דערציילן ביכלאל וועגן אַפּעראַציעס באַם איבערזעצן דאָס
האַרן-הינטל פון איינ אַרט אפּן אנדערן: עס טרעפט, אז אזא אויגן-
אַפּעראַציע געלינגט דורכױס, דאָס הייסט: אליינ די אַפּעראַציע גייט
אַפּ גלאַט, אז מע דארפּ ניט בעסער. דער רעזולטאַט קומט אָבער ניט
באלד מיטאַמאָל, און ניט שטענדיק איז ער פּונקט אזא, ווי מע האָט
געהאַפּט. און דאָכ... האָפּן דארפּ מען.

פון דעם האָט טראַפּימאָוו פּאַרשטאַנען, אז אויסלאָזן קען זיך ניט
דאָס, אפּ וואָס ער האָפּט, נאָר אז צו האָפּן דארפּ ער פּונדעסטוועגן ניט
אופּהערן.

— איז פּאַרט ווי לאַנג? — האָט ער געפּרעגט, — ווי לאַנג נאָך
דארפּ אוועק, ביז מע וועט זיך דערווייטן?

דער דאָקטער האָט עס ווי ניט אינגעהערט.

— א וואָכן צוויי? — האָט געוואָלט אויסטאַפּן דער קראַנקער.

— נו, בערעכ, — האָט, אוועקגייענדיק, ענדלעך געענטפּערט דער
דאָקטער.

און דאָס האָט טראַפּימאָוו געגעבן א גרונט, ער זאָל אינ סאַפּ
פּערטן יאַרצענדליק פון זײַן לעבן פּליצעמ אָנהייבן ציילן די טעג מיט
פיל מער אפּגערעגטקייט, ווי ער פלעגט קינדווײַן ציילן די טעג, וואָס
פאַר א גרויסן יאָמטעוו.

אינ טאָך איז יעדער איינער פון אָט די פּערצן טעג געווען דער
סאַמע לענגסטער פאַר דער גאַנצער צײַט פון זײַן בלינדקײַט. נאָך
לענגער וואָלט געווען זיך אויסגעצויגן די נעכט, ווען דער „קליינער
דאָקטער“ זאָל אימ יעדן אָוונט ניט געווען באַזאָרגן מיט איינער א
דעפּוטע, פון וועלכער עס שלעפּערט.

און דאָך האָט ניט איינ מאָל געטראַפּן:

די גאַנצע פּאַלאַטע ווערט אפּ א ווילע באַנאַכטיק פּאַרוונקען אינ
יענעם בימקוימ-שלאָפּ, וואָס ווירקט ווי גאַרקאָטיק אפּ די סאַמע לונדן-

דיקע קראנקע, פארטשאדעט זיי מיט זייער אייגענעם ווייטעק און זיי הערן אפ צו קרעכצן. דאפקע דעמל'ט זעצט זיך טראָפּימאָוו אפ אפ זיך בעט און בלייבט אפ לאנג פארגליווערט, ווי דאָס וואָלט ער האלטן א גרויזאמע וואך אפ דער סאמע גרענעצ צווישן בלינדקייט און זעעוודיקייט. פון דער איינגענומענער שלאָפּ-רעפּוע נודיעט אימ א ביסל צום ברעכן. דער ניט אויסגעוועפטער דרעמל וואָלגעהט אימ שיר ניט אומ, נאָר איך דער זעלבער צייט האָט ער גאָד עפעס מוירע, אז ווי נאָר ער וועט זיך אונטערגעבן דעם שלאָפּ, וועט איינינעם מיט אימ אפ אייביק אנשלאָפּן ווערן די האָפענונג.

דרייצן אזעלכע טעג און צוועלף אזעלכע נעכט האָבן אָפּגעפּניקט טראָפּימאָוו מיט זייער יזעש און האָפענונג.

איך דער נאכט, וואָס אפּן פּערצנטן טאָג, האָט ער צום באנדאזש, וואָס אפּ זינע אויגן, שוין קעסידער, אפּילע אינ מיפּסטן שלאָפּ, געהאט א געפּיל, ווי צו עפעס אומראכמאָגעסדיקס און לעבעדיקס, — ער אליין, אָט דער באנדאזש, קען קלוימערשט באמ אראָפּגענומען ווערן בא-שמראָפּן אימ, טראָפּימאָוו, מיט אייביקער בלינדקייט אָדער באלוינען מיט אנטפּלעקן באנניס די ליכטיקע וועלט.

איך יענער נאכט, א שאַ צוויי פאר טאָג ווערן, ווען גויווער זינען-דיק איך זיך דעם שטארקן ששאר פון שלאָפּ, האָט טראָפּימאָוו זיך אפּגעזעצט אפּן בעש, האָט אימ צו זיך באוונדערונג גענומען זיך אויסדראכטן, אז פון ערגעץ ווייט, פון מיטן שמאָט, הערט ער קלינגען זייער גרויסע גלעקער — פּונוואנען האָבן זיך גאָר גענומען אהיך גלע-קער?

ער האָט לאנג זיך איינגעהערט:

די גלעקער האָבן געקלונגען אלץ געדיכטער און געדיכטער, ווי אמאָל איך זינע קינדער-יאָרן ערעו גאָר א גרויסן יאָמטעו, — שוין זשע איך דאָס געווען זיך, טראָפּימאָוו, יאָמטעו?

IV

דעם דאָקטער סויפער האָט זיך געכאַלעמט, אז אימ איז נישט מער ווי א יאָר פּערצן-פּופּצן. זינג מוטער די אלמאַנע באַגלייט אימ ארויס פּונ איר שטיבל, וואָס אפּ איינעם פּונ די ווילנער זייער שמאַלע געסלעכ. אינ שטילן געסל זעט מען זעלטן דורכפּאַרן א פּור. פּונדעסמוועגן זאָגט צו אימ די מוטער מיט פּיל זאָרג אינ קאַל:

— פּאמעלעכ, קינד, ווען דו גייסט אריבער די גאַס... מע זאָל דיך, כּאַלילע, נישט איבערפּאַרן.

— הער אופּ, מאמע, — בעט ער זיך זיך איר, — איך גויי דאָך נאָר אריבער צו דער מומע, פּאקע דאָ אינ געסל.

— יאָ, — גיט נאָך די פּארוואָרגטע מוטער, — נאָר פּונדעסמוועגן היט זיך, קינד... היט זיך, איך בעט דיך.

מיט א שטאַרקער בענקשאפט צו דער מוטערס געטרינישאפט האָט דער דאָקטער זיך אפּגעכאַפט פּונ שלאָפּ אונ זיך דערמאַנט, אז עפעס ענלעכס האָט ווירקלעך אמאָל פּאסירט — די מוטער האָט דעמל א שטיק צייט אימ מאמעש געהיט די פּריט. דאָס איז געווען נאָכדעם, ווי זינג עלטערער ברודער שלוימע, א באַכערל פּונ דרין אונ צוואנציק יאָר, איז איינינעם מיט נאָך עטלעכע רעוואָליוציאָנערן יונגעלייט אומגעקומען אינ א פּוילישער טורמע.

מיטאמאָל זיך געגעבן א זעצ אופּ, האָט דער דאָקטער דערזען, אז דורכב נאָענטן פענצטער דרינגט שוין ארזינג די גרויע שנינג פּונ פּאַג ווערב אונ אז אינ אַנטאָג אונ אינ ווויסן כּאַלאַט, וואָס ער האָט שוין באלד א מעסלעס פּונ זיך נישט ארפּאַגעצוינג, געפינט ער זיך אפּן הארטן ווייס-געפּאַרבעטן סאָפקעלע אינעם דאָקטער-צימער פּונעם שפּיטאָל, ווי ער האַלט די וואכ.

אָנגעגאַסן פּול-און-פּול מיט די זאפט פון פרישער בענקשאפט צו דער מוטער, וועלכער ער האָט נאָרוואָס געזען אין באַלעם, האָט ער, זשמורענדיק די אויגן, א שפּאן געטאָן צום ווייס-געפּארבטן טישל, קעדוי אויסצולעשן דאָרט דעם צוגעהרייטן לאַמפּ, וואָס ברענט נאָך פון באנאכט אָן און באַלויבט איצט שוין זייער קנאפּ אַרום זיך די גרעסערע און קלענערע פּלעשעלעך מיט רעפּועס.

און פּלוצעם, האָבנדיק שוין אַרנטגעבליבן אינעם גלעזל פינעם צוגעהרייטן לאַמפּ, איז ער געבליבן שטיין מיט אזא באַראַטע-געפיל, ווי גלייך דאָס האָט ער אויסגעלאָשן דאָס יאָרצייט-ליכט, וואָס האָט דאָ געברענט נאָך זיין מוטערס געשאַמע.

„מאָדנע“ — האָט ער א טראכט געגעבן, קוקנדיק אפּן לאַמפּ.

און ער האָט זיך טיפּ פּאַרקלערט וועגן די געפילן, צו וועלכע דער נאָרוואָס געזעענער באַלעם האָט אימ מיטאמאָל אומגעקערט, — געפילן, ווי ער וואָלט ווירקלעך אַלט געווען ניט מער ווי א יאָר פּערצן און די מוטער וואָלט מיט גרויסער זאָרן געהיט זינע טויט.

ווען און וואזוי איז זיין מוטער בא די דנישן אין ווילנע אומ-געקומען, האָט ער אַראיעם, וויפּל ער האָט זיך ניט נאָכגעפּרעגט, קלאָר ניט געקענט דעהיינן. נאָר אלציינעם — א פּאַקט: קיין אַזקאַרע האָט נאָך איר קיינער ניט געהראוועט, קיין ליכטל אפילע ניט אָנגעצונדן. ווער ווייסט, עפּשער פּאַלט אויס איר יאָרצייט אין די נאָענטע טעג, און עפּשער גראָד הינט, ווען זיין הארץ איז נאָכן באַלעם אזוי איבער-געפולט מיט איר, ווי גלייך נאָרוואָס איז זי דאָ געשטאנען לעבן אימ. און וואָס איז דען די טאַפּקעמינע, צי הינט, צי ניט הינט? .. דעריקער: גראָד הינט איז אימ אזוי נאָענט איר אַנדענק, און עס ווילט זיך ניט אָפּלאָזן פון זיך אָט די נאָענטקייט און זי טראָגן אין זיך כאַטש אין פּאַרלויפּ פון הינטמיקן שאָג.

„מיינע, — האָט באשלאָסן דער דאָקטער, — פּאַרפּאַלן.“

און דער דאָזיקער „פארפאלג“ האָט געהאט א שניבעס צו דעם, וואָס ער, דער דאָקטער סויפער, דעפּלעקטירט אדאיעמ אפּ ניט ווייניק האוונעם פונעם אלטן יודישן לעבן, אינ וועלכע אימ איז אוועק זינג יונגט. אָט, לעמאַש, טראָגט ער א בערדל נאָר דערפאר, וואָס זינג באַבע — זי האָט נאָכ געלעבט, אידער ער איז אוועק קיין בעלגיע שטודירג, — האָט גענומען בא אימ די האנט „טקואס-קאפּ“, אז די באַרד וועט ער ניט רירן.

— ס'איז, אייגנטלעך, א טקואס-קאפּ-בערדל, — אזוי האָט ער אליין איינמאָל וועגן זינג בערדל געזאָגט, — נאָר גיי הייב זיך אָן מיט זאָגן א ליגן א באַבען אפּ יענער-וועלט.
„איז מוילע...“

וועגן דעם האָט זיך פארטראכט דער דאָקטער איצט, וועגן זינג הארץ איז געווען אזוי שטארק איבערגעפולט מיטן אַנדענק פון זינג געהאר-געטער מוטער:

„זאָל שוין זינג נאָכ איינע אן אלטע יודישע האוונע, וואָס הייסט „יאָרצייט“... איז וואָס טאָג? — גייב איך שול? ... אַנציינדג דאָרטן גאָכ איר ליכט?“

איך אָט דער פארטראכטקייט, ווי ער איז געשטאנען אינמיטן דאָקטער-צימער מיט אן אראָפּגעלאָזטן קאָפּ און מיט אויסגעצויגענע ליפּן אפּ א טשמאָקע צו טאָג, האָט אימ געטראָפּן די מעדשוועסטער פון דער פאלאטע פאר אויגן-קראַנקע.

— טראָפּיאָוו, — האָט זי געזאָגט, — פרעגט זיך נאָכ, צי מע וועט אימ הויבט אראָפּנעמען דעם באַנדאזש.

— איך גיי, איך גיי, — האָט דער דאָקטער זיך א כאַפּ געמאָך.
און ער איז איינליק אוועק צום גאַנצפרויעדיקן ארומגיין די קראַנקע מיט דעם האָט זיך דאָ הינט באַדארפּט ענדיקן זינג וואַכ.

ער איז נאָכגעגאנגען דער מערשוועסטער אינ דער פאלאטע, ווי ער
גייט איר אלע מאָל נאָכ אהינ. און דאָב...

ווי אומ יאָמטעו פילט א רוענדיקער מענטש, אז יעדער שמוב-
ארבעט, צו וועלכער ער זאָל זיכ ניט נעמעג, שוט ער בלויז אונ נאָר
צוליב יאָמטעו, אזוי האָט דער דאָקטער סויפער, נאָכגייענדיק דער
מערשוועסטער, געפילט, אז אלץ, וואָס ער וועט הננט טאָג, וועט עס
זינ נאָר בלויז אינ נאָמענ פונ זינ הננטיקנ יאָרצניט נאָכ דער גע-
הארגעטער מוטער.

זינ הארצ איז פונ רעגע צו רעגע אלץ מער פול געוואָרן מיט
בענקשאפט צו איר אָנדענק:

געלעבט האָט א ווייניק בארידעוודיקע יודישע פרוי, א שטילע מא-
מע צווישן מאמעס — בא יעדנ אינ די אויגנ איז זינ מאמע געווענ א
שטילע. אוועק איז זי פונ דער וועלט אינ גרויסער זאָרג פאר אירע קינד-
דער — זאָרג פונ אלע מאמעס באמ אוועקגיין פונ דער וועלט. אינ אָט,
ווי באנגלייט מיט איר זאָרגעוודיק קאָל, גייט איצט נאָכ דער מערשוועס-
טער ער, דער איינציקער לעבנ געבליבענער זונ אירער:

„פאמעלעכ, קינד, ווענ דו גייסט אריבער די גאס“...

אונ ווייל ער איז דער איינציקער לעבנ געבליבענער, זינענ אפ אימ
איינעמ כאל אלע אירע מוטערלעכע זאָרגנ — אזויפיל זאָרגנ אפ אימ
איינעמ! אונ דאָס איז מעכניעו אונ רופט:

„טאָג עפעס וויכטיקס פאר איר“.

מיט צוזאמענגעצויגענע אויגנ האָט ער זיכ אינגעקוקט אינ דער
טיפ פונ דער פאלאטע, אינ וועלכער עס הייבט אָן קוימ-קוימ ליכטיק
ווערנ, אונ האָט אלץ געטראסט וועגנ דעמ:

„טאָג עפעס וויכטיקס פאר איר“.

אונ פלוצעמ, דערזענדיק, מיט וואָס פאר אַן אומגעדולד טראָפּי-
מאָוו יצט אפ זינ בעט אונ זוארט, איז ער געבליבן שטיינ דורכ אונ

דורך אופגערודערט פון דעם, וואָס דאָ באלד קען פאַרקומען אין פאל, אויב די אָפּעראַציע וועט ווירקלעך אומקערן טראַפּימאָוון די רייע, — אָט וואָס פאר א ליכט מע קען איצט אָנציגן פאר דער מוטערס נעשאַמע: „עמעסדיק ליכט“...

מיט אן אופגעהויבענער האנט האָט ער פארצוימט דעם וועג דער מעדשוועסטער, וואָס האָט זיך שוין געהאט א קאָז געגעבן צו טראַג-פּימאָוון.

— ניין, גיט דאָ, — האָט יער געזאָגט.

דעם באנדאזש האָט מען באדארפט אראָפּנעמען כא טראַפּימאָוון אין דער פינצטער, און אהער אין דער פּאלאטע האָט שוין געהאט אָנגעהויבן ארינצוריינגען די גרויע שניג פון טאָג ווערן.

אין ווארטעניש, די מעדשוועסטער זאָל אלץ צוגרייטן, האָט ער זיך אומגעקערט אין דאָקטער-צימער און האָט דאָרט ווידער צום אויסגעלאָ-שענעם לאָמפ דערפילט אזא נאָענטקייט, ווי צו זיין מוטערס אן אויס-געלאָשענע יאָרצייט-ליכט.

„מאָדנע... — האָט ער זיך פארטראַכט, — פאר א פארמיטלער צווישן זיך און די געשטאַרבענע האָבן מענטשן געמאכט „ליכט“... קיין בעסערס האָבן זיי נישט געפונען“.

און ער האָט א ווילע געקוקט אפן לאָמפ, ווי ווארטנדיק, אז ער, דער אויסגעלאָשענער לאָמפ, זאָל אים דערקלערן, פארוואָס איז עס אזוי. גיט געכאפט, האָט ער פון אויבן אפן זויסן כאלאט ארופגעצויגן זיין אָפּגעטראָגן פומערל און איז אוועק אין שפיטאל-הויפ זיך אָנע-טעמען מיט פרישער לופט נאָך דער לאנגער ווינטערדיקער וואכ-נאכט. ער איז אוועק אהין זייער פארמאכשאַוועט און מיט אזעלכע קורצע טרימעלעך, ווי ער וואָלט מוירע האָבן, ער זאָל אפן וועג נישט פארלירן גאָרנישט פון די געפילן צו דער מוטער, מיט וועלכע ער איז איצט פול און פול אָנגעלאָדן.

ס'איז נאָכ אלץ געווען גאנצפרייעדיק-טונקל.
 באנאכט האָט אויסגעשאַטן א פרישער שניי, א גלאַטער און אזא
 ניי-ווינטער, ווי גלויב קיין שניי האָט פאר אימ נאָכ קיינמאָל ניש גע-
 שאַטן ניש בלויז היינטיקן ווינטער, נאָר קיינמאָל ניש אינ לעבן.
 געצויגן האָט זיך שטיל יענע גרויע פראַסטיק-נעפלדיקע שאַ, ווען
 אינ געקאוועטן פון פראַסט ארום קוקט דאָס אויג צומרויך פון קוימענס,
 ווי צו עפעס רעכטס, ווייל מער רירט זיך אינ ערגעץ גאָרניש.
 העכער פונעם רויך האָט געמלועט א פייערדיק רייפעלע און זיך
 געראנגלט אפ מעגולגל צו ווערן אינ אן אופגייענדיקער זון, געמלועט
 אונטער שווערע וואַלקנס, און, ווי דעם דאָקטער האָט זיך געדאכט, עפעס
 גאָר פיל נידעריקער, ווי שטענדיק, און דאָך ווי געהאלטן אינ איין
 אקשאַנעסדיק כאזערן:

— כ'וועל אופגיין!

— כ'וועל אופגיין!

צו דער שניי פון אָט דער אופגייענדיקער זון האָט דער דאָקטער
 איצט געקוקט, ניש פאָרגעסנדיק אפ קיין איין רעגע, אז ער וועט באלד
 עפעס טאָן אינ שליכעם פון זיין מוטער. אינ קאָפּ האָבן זיך בא אימ
 געדרייט די אלט-יודישע יאָרצייט-ווערטער:
 „צורה בצרור החיים“*... אָט איז עס: אָנגעקניפט אינ לעבן... שוין
 זשע האָבן עס אזויפיל דוירעם בלויז געזאָגט מיט מויל און ניש
 באַנומען, וואָס זיי זאָגן!

אָט איז עס: פאמעלעך, קינד, ווען דו גייסט אריבער די גאס —
 ס'איז זאָרג פון א מוטער פאר איר ווינטערדיקער אָנגעקניפטקייט אינ
 לעבן. די מוטער האָט מען געהארגעט. און אָט גייט איצט ער, דער זון
 אירער, צוריק אינ שפיטאָל און וועט זי צוריק אָנקניפן אינ לעבן, וואָרן

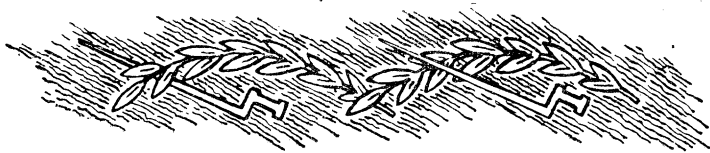
* צורוף ביצרויר האכאומ.

ער, איינער פון אירע קינדער, וועט אָנציינדן צוריק ליכט בא א מענטשן
איב די אויגן. און מאָדנע, ווי יער פילט זיך דערבני טיפ-פארקאפט, ווי
כאמ אויספילן א לעבנס-בארופ.

באמ ארופגיין אפ די טרעפּ האָט ער ניט געהערט, ווי אימ באגריסן
די דאָקטוירי, וואָס אינלן צו זייער פרימאָרגן-ארבעט אינ שפיטאָל
ארניג. ער האָט געזען, ווי פונ זיג אָפּגעטרָגן פוטערל שטעקט ארויס
דער זוימ פונ זיג לאנג וויסן כאלאט, און דאָס האָט אימ דערמאָנט,
ווי די וויסע זוימען פונ די קיטלען פלעגן ארויסשטעקן פונ די מאנט-
לענ בא י'דג ערעוו-יאַמקיפער פאר „קאָלנידרע“. עפּשער דערפאר איז
ער איצט אפּ וועג צוריק אינ שפיטאָל שיר גיט גרייט געווען צו
שעפּטשען:

— די אָפּטראציע זאָל געהאָטן... די אָפּטראציע זאָל געראָטן.
ער האָט ניט אפּגעהערט צו זיג טיפ פארמאכשאַוועט אויב דאן,
ווען די מעדשוועסטער האָט אימ ארנינגעלאָזט צו טראָפּימאָוו אינ
פינצטערן צימערל. אָנגעלאָדן מיט בענקשאפּט גאָך דער מוטער, האָט
ער אינ דער פינצטער אָנגעטאפּט טראָפּימאָווס קאָפּ און פאמעלעכ
אראָפּגענומען דעם באנדאזש פונ זיגע אויגן.
ס'איז אוועק ארעגע.

— איב זע! — האָט מיט פארקאפטן אָמע, ווי נאָך א לאנג
געלויפ, אויסגעקרעכצט טראָפּימאָוו, — אייער פאָנעם זע איב, כאווער
דאָקטער!.. מיט אָפּענע אויגן זע איב...
איצט זינען די אויגן געווען פארמאכט כאמ דאָקטער. זינע ליפּן
האָבן שפיל געשעפּטשעם:
— צורור בצרור החיים... מאמע... מאמע...

דער סקולפטאָר

I

דרייסיקיאָריקער, אַ בלאַנדלעכער, אַ מינ שאָר-האַבאָר מיט
לאַנגע זייער שטאַרקע הענט אונ מיט אומגעלומפערט
גראַבע פּויסטן. ווען ניט די קינדערשע שטימעס אינ זינע
גוטע ריינ-בלויע אויגן, וואָלט מען געקענט אפּ אימ
מיינען: ער איז אַ געפּעק-טרעגער ערגעץ באַמ יאָמ, וווּ מע לאָדט אָן
שיפּן. יעדער מייזונג, וואָס האָט געקענט זינע סקולפטור-פיגורן אינ די
מוזייען און אפּ אלע גרעסטע אויסשטעלונגען, האָט באַמ באַקאָנען זיכ
מיט אימ שיר ניט גענאָפּט:

— אינ אַ פּראָסטן לאַגל ס'אַראַ פּינער ווינ!

אָנהייב מילכאָמע איז ער אפּן פּראָנט אַרײַטגעפּאַלן צו די דײַטשן
אינ די הענט. אַנטלאָפּן פּונ געפּעקעניש, איז ער אָפּגעווען צוויי מיט
אַ האַלב יאָר צווישן פּאַרטיזאַנער.
סאָפּ מילכאָמע איז אַרויס אַ קלאַנג, אַז ער איז געוואָרן אַ פּאָ-
שעטער פּאַריקמאַכער באַ זיכ אינ דער אַמאָליקער היימ.

די היימ:

איינע פונ די שטילע מיטעלע שטעט אפ דער גרענעצ צווישן פאן-
האליע און וואָליב.

מיט כיינ פונ עפעס ניט-דערבליטס און ניט-דערוואקסנס האָבן
דאָרט פיל טשערעפענע דעכער ארויסגעקוקט פונעם טאָל.

א שטאָל טינכל—ווי א געעפנטער ערד-אָדער פול-און-פול מיט בלוי
בלוט — האָט אָפגעטיילט די הויזער פונ א לאנגער פאסמע גרינג מיט
שארפ שפיציקע טאָפאָלנ, וואָס פארשטעלן מיט זיב אפ יענער זינט
ברעג די ציכטיקע וויסקניט פונ צענדליקער און צענדליקער אוקראינישע
שטיבלעב אינעם דערבייזקן דאָרפ.

דאָס איז געווען א גאנצ אלטע יודישע שטאָט.

זי האָט אָפגעשפילט איר וואָל אין פיל יודישע פאָלקס-מינסעס
וועגן ערדישע לאָדענישן מיט הימלשן גאָט.

באלידיקט-מאָגענדיק איז איר נאָמען געבליבן פארצייכנט אפ די
שאר-בלעטער פונ פיל יודישע ספאָרימ, וואָס מע האָט אמאָל אין איר
געדרוקט.

אויסגעקומען איז:

צו די ספאָרימ — די קאדיש-זאָגער נאָכ דער שטאָט — האָבן זיב
באהעפט מעטאל-פיגורנ, מארמאָר-ביוסטנ און בארעליעפן פונ איינעם
אירנ א באוויינער.

די קליינע שטאָט — אפן צווייטן אָדער דריטן טאָג נאָכ איר פרטי
ווערן פונ די דניטשן — האָט ער געטרואָפן גאנצ, קימאט ניט געריימט.
און דאָפקע דאָס איז פאר אימ געווען פיל שרעקלעכער פונ יעדן שוי-
דער, וואָס ער האָט זיב פאָרגעשמעלט אפן וועג אהינ.
געווען איז סאָפ זומער, ווען ער איז אָנגעקומען אהינ פונעם ווינש-

לעבן וואקזאלעבל, — אָנגעקומען צופוס און מיט אזא געפיל, ווי גלייב
דעם לעצטן בארג-אראָפּ איז ער אָפּגעלאָפּן אָן אַמעם.

דער טאָג — א ברענענדיק הייסער, זייער א ווינטיקער און זייער
א שטויביקער — האָט געשמעקט מיט טשאד פון סרייפּעס, כאָטש
אינעם גאַנצן האָרזאָנט האָבן די אויגן קיין איינציק פינערל ניט
געזען.

אלע גאסן און געסלעך זינען געווען פּוסט. אלע הינזער — אייניקע
אָן טיר-און-פענצטער — זינען געשטאנען אויסגעליידיקט, אָן א
מינדסט שטיקל מעבל.

קיין רויב איז ניט געגאנגען פון קיין איין קוימען, און דאָס האָט
זיך געדאַכט, אז אלץ ארום-און-ארום רייכערט זיך און סלעט.

קיין טויטע קערפּערס האָבן איך ערגעץ זיך ניט געוואַלגערט, נאָר
איך דער לופט האָט דער הייסער ווינט פון אומעטומ דערטראָגן צו
דער נאָז א רייע פון מאָרג — פון דער גאַנצער שטאָט האָט זיך גע-
פילט ווי פון א גיט-באגראָבענעם מעם.

פארשטויבט און גיט אָפּגעגאַלט, איך די פארשיזאנישע קליידער,
וואָס ער האָט נאָך געהאַט באוויזן פון זיך אראָפּצוואַרפּן, איז ער
געבליבן שטיין אינמיטן מאַרק, א גוואַר א יונג מיט א ברוי פארקויגלט
פּאַנעם, ענלעך צו א פארגרעכטן ריזיקן האַלצהעקער, וואָס וויפּל ער
פארדינט ניט, פרעסט ער עס באלד אפּ און פארזויפט עס. אזא איז ער
ארויס פון נאָך צוויי מיט א האַלב יאָר שווערן פארשיזאנישן לעבן.
בלויז איך זינע בלויזלעכע באזונדערס ריינע אויגן האָט נאָך אלץ זיך
געטויולט עפעס זייער איידלס און צארשס, ווי בא א גוש און ליב קינד,
זואָס גלייבט בישמימעס איך אלץ, וואָס מע זאָגט דעם, און איז גרייט
צו טאָן אלץ, וואָס מע בעט בא דעם.

ווייטעקלעך און פּרעגנדיק איז געווען דער בליק, מיט וועלכן זינע
אויגן האָבן פון מיטן מאַרק פּאַמעלעך-פּאַמעלעך אויסגעקוקט ארום

געקוקט פונ דער קרוימ אינ מארק ארניג, געקוקט ואהינ בעטלעריש, ווי זי
וואלט קעסיידער געהאלטן אינ איינ כאזערנ:

— לאזט מיכ... לאמיכ אויב א קוק שאג אינ מארק ארניג...

דא איבער זינג קאפ, עטלעכע מעטער העכער די טרעפלעכ, איז
צוגעקלאפט סאכאקל נאך מיט איינ צווייטק געהאטגענ אינ דער קרוימ
זינג געהארגעטן פאטערס פאריקמאכער-שילד מיט די אויסגעמאקלענע
צוויי מענטשן: איינער זיצט גאנצ כרייטלעכ אינגעהילט אינ א ווייס
לילעכ, דער צווייטער זיפט אימ מיט ווילדנ כיישעק דאס פאנעם.
דאס איז געווענ די שילד, וואס ער, דער שפעטערדיקער סקולפ-
מאך, האט זי געמאלט נאך גאך אמאל, וועג ער איז אלט געווענ א יאך
צוועלף און האט נאך געארבעט כאמ טויב-שטומענ פאטער, ווי אילערנ-
ינגל.

דא ביט ווינט האט זיכ געוואלגערט א הילצערנ זאלצברעטל אפ
קאשער מאכנ פלייש, נאך גאך א ניו זאלצברעטל, און געקוקט האט
ער אפ דעם זייער לאנג און אטגעשטרענגט, ווי אפ צו דערמאנענ זיכ
אן עפעס.

דער ווינט, וואס האט סאפ שאג גענומענ אופהייבן אינ מארק
גרויסע וואלקנס שטויב און פארפינצטערנ מיט זיי די לופט, האט פונ
מאל צו מאל דערגרייכט אויב אהער אינ ווינקל. פאר די טרעפלעכ, ווי
ער איז געזעסן, האבן אייניגע מיט זאמד און מיט אש זיכ דורכ-
געטראגן כאפטעסוויז פיל צערויסענע שטיקלעכ פאפיר, און צווישן זיי
האבן פונ זיטל אפ זיטל זיכ איבערגעקערט האלב-אפגעברענטע מעזן-
זעס צי קאמיעס און אויב אזעלכע האלב-אפגעברענטע שטיקלעכ פונ
זייער אלטע וועקסלעג — פארגעלטע יודישע וועקסלעג, אויסגעשמעלט
עפעס נאך גאך אפ העבריווש. און די צעהיידעטע כלעכענע פאריק-
מאכער-שילד האט איבער זינג קאפ אלץ אונטערגעסקריפעט, צוגע-

קנאקט, און דאָס איז געווען דער איינציקער קלאַנג, וואָס פון זיך האָט אַרויסגעגעבן אַ שטאַט — אַ גאַנצע שטאַט.

דערנאָך, צו פאַרנאַכט-צו, האָט דער ווינט מיטאַמאַל זיך אַנגע-שטילט. אַרויסגעשפּרונגען ערגעץ דאָ ניט ווינט פון אַ מיטט-גרוב, האָבן ביז זיך געריסן צווישן זיך עטלעכע פאַרווילדעטע זייער אויס-געדאַרטע קעז, און צווישן די ווינטע אוקראַנישע שטיבלעך, וואָס זינגען אפּ יענער זינט שמאַלן מיטל פאַרשטעלט מיט שאַרפּ-שפיציקע טאַפּאַלן, האָבן מיט גרויס כּוּישעק גענומען אַרבעטן איינציקע מעס-ליער-העק. און פון דעם איז געווען קלאָר, אז נאָך איידער ער, דער סקולפּטאָר, איז אַהער געקומען, האָט מען שוין באַוויזן זיך אומצו-קערן אין דאָרפ אַרײַן פון די אַרומיקע וועלדער און אז פון ערגעץ אַ גרעסערן באַפּרײַטן צענטער זינגען אַהער שוין דערגאַנגען באַפּעלן, וואָס מען זאָל אופּבויען באַלד אפּ דער הייסער מינוט. און אָט האָבן איצט שוין געהאַקט און געהאַקט אָט די העק — עפּשער צען, עפּשער צוואַנציק מיטאַמאַל, געטעשעט מיט וואַקסנדיקן אימפעט, ווי אַנג-בויסנדיק זיך אלץ טיפּער און טיפּער אינעם פּונ אַ באַגניס באַ-פּרײַט לעבן.

מיט מעשווע הילכנדיקע ווידערקוילעס האָט אפּ די קלעפּ פון די העק אָפּגעענטפּערט די דורכויס פּוסטע שטאַט. און גראָד דאָס איז פאַר אים דאָ אפּ די טרעפלעך געוואָרן שרעקלעך ביז ניט צום אַי-בערטראַגן מער — גראָד דאָס, וואָס אויסער אים איז ניט געווען קיין-נער, וואָס זאָל דערהערן די קלעפּ פון אָט די העק.

ער וואָלט פון זיין היימ-שטאַט געווען אוועק באַלד אַדער מאָרגן, ווען אים זאָל אין יענעם טאַג ניט געווען באַמערקן די אַכט-און-דרייסיקאַריקע מעקליע — איינע פון די קאַלוירטניצעס, וואָס האָבן קימאַט אלע פאַרלוירן זייערע מאַגען און האָבן, ווי אַן אַרמעל, באַ-אַרבעט אין גאַענטן וואַלד עטלעכע אויסגעטויילטע שטיקלעך ערד.

ער וואָלט געווען אנטלאָפּן פון דאָרט, ווען טעקליע זאָל נישט געווען
גוירעם זינג, ער זאָל זיך פארהאלטן צוליב קלייניקייטן — דורכויס
קלייניקייטן — און דאָך אזעלכע, וואָס זינגען געבונדן מיטן אָנדענק
פון זינג געהארגעטן פּאָטער, דעם טויב-שטומעם פאריקמאכער.

II

טעקליע האָט געטראָגן גראַבלעכע שטיוול, ווי א מאנצל, געבויט
אינ וואַלד פארן קליינעם קאָלווירט שטיבלעך און שטאלעלעך, ווי א
מאנצל, בערויש געמאָגן אלע שווערע ארבעטן, ווי א מאנצל. און
דאָך האָט עפעס א מינ מיידלש-פרישע הארבקייט זיך נאָך אלץ אויס-
באהאלטן אינעם בליק פון אירע אויגן — דורכויכטיק-ברוינע שוואַר-
צאפּל און שלעפּעריקע ווייסלעכער, פארבלייט ווי מיט סינקע. אפ
קיינעם וועט איר בליק נישט קוקן לענגער ווי איינ-איינציקע רעגע, אי
דאָס נישט מער ווי דורך א שמאָל שפעלטיקל, וואָס אימ מאכט אופ די
לאנגע נישט פינטלדיקע וויעס.

אדער צו די טרעפלעך, ווו ער איז געזעסן, האָט טעקליע אינ יע-
נעם פארנאכט געבראכט צו פירן א ציג אפ א שטריקל. איר לענגלעך
שוואַרצביינעוודיק פּאָנעם, גענוג אָפּגעברענט פון נאָך ארבעטן דעם
גאנצן זומער אפ דער זון, האָט דאָך אויסגעזען קאלט — טונקל-ברוינער
מארמאָר. א שאַרפּער גערוך פון וואַלד-סאָסנעס האָט זיך געטראָגן פון
אירע קליידער, פון אירע הענט און, ווי אימ האָט זיך געדאכט, אפילע
פונעם בליק, מיט וועלכע זי האָט אפ אימ א קוק געטאָגן, — זייער א
קורצער בליק, א פּאָך פון די וויעס און שוויג.
געשטאנען א ווילע אינ שטיל-שוויגנעניש, געקלערט און געקלערט,
האָט זי סאָפּאָלסאָפּ צוגעבונדן די ציג אפן שטריקל צו איינעם פון די

פידאשעק-סלופעס און געפויעלט כא זיכ אימ געבנ צו וויסן, אז דאס איז זינג געהארגעט פאטערס ציג:

— ס'הייסט יא... דעם טויב-שטומען פאריקמאכערס ציג.

טעקליע האָט גענומען אוועקגיג, און ער איז אלץ געזעסן פאר-הילצערט און דערשלאָנג. אוואדע א מינוט אונ מער האָט ער נאָכגע-קוקט דער אוועקגייענדיקער פרוי, ניט פילנדיק, אז דאָס מויל איז בא אימ גוילעמיש-אָפן, און ניט באגרניפנדיק, וואָס קומט דאָ פאָר: שוינ זשע איז ווירקלעך קיינער, אכוצ אימ אונ אָט דער פרוי, דאָ אינ שטאָט ניט געבליבן?.. אפאָנעם, אז אזוי איז אַעס... און אָט האָבן זיי זיכ באגעגנט אינ דער ארוימיקער גרויסער פארוויסטונג — א פרעמדער „אָדאָם“ מיט א פרעמדער „כאוועג“... און דאָס איז אלץ...

ערשט נאָכדעם האָט ער גענומען רופן צוריק די פרוי.

— כ'פארשטיי ניט... וואָס האָט איר געזאָגט, — האָט ער געפרעגט

כא איר, — וועמעס איז די ציג?

אינ דער זעלבער צייט האָט ער זיכ געווינדערט, פארוואָס די פרוי זעט אימ אויס מאַדנע קענטלעך, ווי זי וואָלט איינמאָל אינ לעבן זיכ שוינ געווען האָבן דורכגעטראָגן פאר זינג בליק. גראָד אָט דער ווונג-דער האָט אימ ארויסגעפירט פונ זינג פארהילצערטן צושטאנד. ער האָט געהאט א סאך וועגן וואָס צו פרעגן. ערשטנס:

— פונוואנען איז געהרונגען, אז דאָס איז דעם פאריקמאכערס ציג?

דערופ האָט טעקליע געהאט א גאנצ פאָשעטן ענטפער: די ציג

האָט דער טויב-שטומער פאריקמאכער פאראיאָרן געהאט אָפגעגעבן אינ ארטעל אפ „זימיווליע“.

— אזוי?..

מער ווי אפ טעקליען האָט ער געקוקט אפ דער ציג — א ציג ווי אלע צינג, א יונגע נאָכ... אפן אויסזען א דרייַאָריקע, נאָר א גאנצ זשוואווע און צוגעלאָזענע... קוקט מיט צופרידענע צינג-אויגן אָט אפ

טעקליענ, אָט אפ אימ, ווי זי וואָלט וועלן וויסן, וועגן וואָס רעדט מען... אפּאָנעם אופגעצויגן געוואָרן פון קליינער הייט אָג צווישן מענטשן און זיך צוגעוויינט, מע זאָל זי קיבלען און גלעסן, אָט ווי עס גלעט זי איבערן רוקן טעקליע... און דאָ לעבן דער שטוב פילט זי זיך, די ציג, אפּאָנעם, גאנץ היימיש, קוקט א ווילע צו דער טיר, ציטערנדיק מיט די צארטע, קימאט דורכזיכטיקע נאָזלעבלעך, און הייבט אויף אָג צו ניסן און צו מעקען, ציענדיק זיך אהין פונעם שטריקל, מיט וועלכע מע האָט זי צוגעבונדן צום פיראשעק-סלופ.

טעקליע האָט שוין ווידער געהאלטן כאמ אוועקגיין. ערשט איצט האָט ער זיך א כאפ געמאָגן:

— ווארט, ווארט!.. וואָס זשע האָב איך געוואָלט פרעגן?

ווידער געזעסן א ווילע פארהילצערט און זיך דערמאָגן:

— טאקע וועגן דעם... ווי זשע קומט די ציג צו אייך אין וואלד

אריין איצט אום זומער?

— אכ, וועגן דעם?

טעקליע רעדט ניט צו אימ, נאָר נאָר צו דער סטריכע פונעם ני-

דעריקן שטוב-דאך.

ס'א גאנצע מינסע:

די דניטשן, ווען זיי האָבן דאָ געוועלטיקט, האָבן זיי, פארשטייט מען, באנומען דעם ארטעל און דעריקער — די סטאדע. צו דער צייט, ווען די רויטע ארמיי האָט זיי גענומען פונדאנען פארטרעבן, איז פון דער גאנצער סטאדע שוין געהאט געבליבן ניט מער ווי דרין יונגע טעלעצעס, איין ביקל, צוויי ציגן און איין פערדל — א קליינס, א בלינדס אפ איין אויג און מיט זייער אן אינגעבויענעם דוקן. איז וואלד זינען אלע געווען שמארק דערשראָקן, וויל פון די דניטשן איז מען געקומען און גענומען אָפקלייבן אלע יונגערע קאלווירטניצעס, סעדיי מיטצושלעפן זיי קיין דניטשלאנד אפ ארבעט. טעקליע האָט מוירע

געהאט, אז אויב זי וועט מען אוועקשלעפן, און איז דעריבער אוועק
 מיט דער געבליבענער סטארע צו א גאנצ ווייטער לאַנקע טיפּ אין וואַלד.
 נו, און די גאכט, ווען מע האָט די דניטשן ארויסגעטריבן, איז, פאַר-
 שטייט זיב, געווען זייער א פּבאָדימדיקע. איבערן וואַלד האָבן אומעטומ
 זיב געריסן באַמבעס. פון שרעק איז טעקליע דאָרט אפּ דער לאַנקע אזש
 אנשלאָפּן געוואָרן — ס'הייסט, ניט מאמעש אנשלאָפּן געוואָרן, נאָר
 אָנגעהויבן דרעמלען, ווי עס טרעפט, ווען דאָס הארץ קלאַפט צו לאַנג
 און מע ווערט דערפון זייער אָפּגעשוואַכט. דערנאָך, ווען טעקליע האָט
 אופגעוועקט דער אופרניס פון א נאָענט געפאלענער באַמבע, איז גראָד
 אופגעגאנגען די לעוואָנע, אזוי אז מע האָט געקענט אפּגיב א צייל טאָג
 מיטן אויג, צי פעלט ניט עפעס איבן דער סטארע. און טאקע דעמלעט,
 באַמ ציילען, איז אפּ טעקליע אָנגעפאלן נאָך א גרעסערע שרעק, ווי
 פרויער, איידער זי איז אנדרעמלט געוואָרן: אַנישטאָט צוויי ציגן האָט זי
 איבערגעצויילט דרין... נו יאָ, זי, טעקליע, הערט זיב אָן פארשיידענע
 מינסעס, און דאָ גאָב איז זי געווען אינגאנצען אינגעטונקען אין דרעמלע...
 זי קוקט זיב צו — ס'איז די ציג, וואָס מע האָט וועסנע-צייט אָפּגענומען
 באַמ ארטעל פון גאָב דער „זימיווליע“ — דעם טויב-שטומען פאַריק-
 מאכערס ציג. דעמלעט האָט זי גלייב א טראכט געטאָג: „אוי, אויב אימ
 האָבן זיי, אפּאָנעמ שויב געהארגעט“. וואָרן געהאלטן האָבן זיי אימ
 ביזן סאַמע סאַפּ, ער זאָל זיי שערן און גאַלן... א ווילער מענטש גע-
 ווענ... ניט קיין הויכער, נאָר א ווירעוודיקער אזא, א זשוואווער. וועסנע-
 צייט, ווען ער איז געקומען איבן ארטעל אָפּגעמען די נאָרוואָס אָפּגע-
 ציגלעט ציג, האָט ער זיב זייער געפרייט, וואָס זי האָט אימ דערקענט,
 און איר, טעקליע, האָט ער דאָרט באוויזן מיט דער האַנט צו זיב אפּן
 האַלדז, ווי איינער זאָגט: „זיי וועלן מיכ קוילען. די דניטשן... קוילען...“
 — אזוי האָט ער געוויזן?

גראָד דער דאָזיקער זשעסט — דאָס באַווויזן מיט דער האַנט אַפּן האַלדז — האָט אינעם סקולפּטאָרס זיקאַרן מיט אַ מאָדנער קלאַרקניט אופגעלעבט דאָס פּאַנעם און דאָס גאַנצע געשטאַלט פּונד זיין פּאַמער, און דאָס האָט אים נאָך מער פאַרהילצערט. ער האָט געהאַט אַ סאַכ, אַ סאַכ וועגן וואָס צו פרעגן, נאָר ווען ער איז געקומען צו-זיך, איז שוין טעקליע דאָ לעבן אים ניט געווען.

„דעם טאַטנס ציג?“ — האָט ער ווידער געפרעגט, אָבער ניט מיטן מויל, נאָר איבן געדאַנק באַ זיך אליין.

צום פּאַטער איז ער די לעצטע עטלעכע יאָר פאַר דער מיכאַמע קיין איין מאָל ניט אַראָפּגעפאַרן און זעלטן-זעלטן אים אָנגעשריבן אַ גאַנצע קורצ בריוול. נו, יאָ, וואָס קען מען שרעקן צו אַ טויב-שטומען טאַטנס? „טאַטע, כ'האַב דיר אַנומלעטן ווידער אַרויסגעשיקט אַ ביסל געלט. האָסט עס געקריגט? ווי גייט עס דיר? איבן ביבן געזונט און אַרבעט. אַלץ איז אים אָרדענונג...“

אַז ער איז ניט מער ווי איינער פּונד פּיל-פּיל, וואָס באַגייען זיך אזוי מיט אַ טאַטן און האָבן נאָכדעם דערופּ כאַראַטע, — דאָס האָט ער געוויסט. און דאָך האָט ער איצט ניט געהאַט קיין מינדסטן ווילן צו דערשטיקן אים זיך דעם פּאַשעטן מענטשלעכען געדאַנק:

„עכ!.. געמאָן ווי אַ כאַזער!..“

אונטער אַלע נייע הויטן, וואָס זינען אַפּ אים אָנגעוואַקסן איבן די גרויסע שטעט איבן די קרייזן, וווּ ער האָט געלעבט, געאַרבעט און גע- האַט דערפאַנג, איז ערגעץ טיפּ איבן אים, ווי אַן אינזערנער פּאַנר, גע- בליבן אויסבאהאַלטן דער פּאַשעטער אַרט דענקען פּונעם צוועלפּיאָ- דיקן „לייבל דעם פאַריקמאַכערס“. און קיינמאָל האָט ער אזוי שטאַרק ניט געפילט, אַז ער איז ניט מער, ווי „לייבל דעם פאַריקמאַכערס“, ווי ער האָט עס געפילט איצט, זיצנדיק דאָ אַפּ די טרעפּלעך פּונד זיין פּאַטערס פּוסטער שטוב. דער טאַלאַנט זינער פּלעגט אים ברענגען

גליק. דאָס איז געווען איידער ער איז אינוינעם מיט נאָך דרויטארמייער אריינגעפאלן צו די דנישן אין געפענקעניש. די דנישן האָבן זיך דערווייט, אז ער איז א יוד און א גוטער סקולפּטאָר, און האָבן אימ פאַרגעלייגט:

— וויסט לעבן נאָך א טאָג און נאָך א טאָג, איז קלעפּ אונדזערע ביסטן.

און יער האָט געפרעגט בא זיך, צי מעג עס טאָג „לייבל דעם פא-ריקמאכערס“ צוליב דער האָפענונג, אז אימ וועט זיך אינגענעבן אנטלויפן צו פארטיזאנער, — געקווענקלט, געקווענקלט און דאָך גענומען קלעפּן ביסטן, און קלעפּנדיק, האָט ער די גאנצע צייט געדענקט, אז דעם דראנג צו זיין בארופ האָט, מעגלעך, אופגעוועקט אימ אימ בלויז דער פאָ-טער — א טויב-שטומער מענטיש, לעבן וועלכע ער האָט פון געבוירן אָן זיך געלערנט אפצונעמען אלץ, וואָס מע פילט און מע פארשטייט אימ דער ארומיקער וועלט, בלויז מיטן בליק פונעם אויג. און אָט דעם פאָטער וועלט די, וואָס ער קלעפּט, הארגענען, אָדער זיי האָבן אימ עפשער שוין געהארגעט...

פון די דנישן איז אימ סאָפקאָלסאָפּ געלונגען צו אנטלויפן. צוויי מיט א האַלב יאָר האָט ער זיך געשלאָגן ווי א פאַשעטער פארטיזאן און וועגן דעם דראנג צו זיין בארופ קיין צייט ניט געהאט אפילע צו טראכטן.

און אָט זיצט ער דאָ אפ די טרעפלעך פון דער שטוב, ווו ער איז געבוירן. ער איז אינגאנצען אויסגעליידיקט און מוז דאָ באניסן מיט עפעס זיך אָנפילן, ווי אמאָל — לייבל דעם פאריקמאכערס יונגל. נאָר מיט וואָס קען אימ דעם איצט באניסן אָנפילן אָט די שפאָט צי אָט די שטוב? — זוי זינען פּוסט! צו דער שפאָט האָט אָנגעהויבן צופאלן די נאכט, און אפ די טרעפלעך פון זיין פאָטערס שטוב איז געזעסן איינער פון יענע ווייניקע, וואָס זינען פון איר אומקום ניצל געוואָרן.

זינג פאָטער איז געווען א טויב-שטומער, די ציג האָט פאר אימ עפעס געמאַנט מיט איר מעקענ.

אינ שטיבל זינגען ביידע צימערלעך מיט דער קיב געווען אויס-געליידיקט, פול מיט מאָדנער פוסמקניט, ווי בארויכטע קוואַרימ, און ארזינגיין אהינ שלאָפן וואָלט פאר אימ אינ יענער שטילער און ווא-רעמער נאכט — א סאָפכוידעשדיקע נאכט מיט א שפעט-אופגעגאנגענער לעוואָנע — געווען אויסגעמאכט דאָס אייגענע, וואָס ארזינגיין שלאָפן אינ א קיווער. אפ די טרעפלעך, וואָס אונטער דער פאריקמאכער-שילד, האָט ער האַלב געוואכט, האַלב געדערעמלט, און בא שארזען אפ מאָג, אונטער דער שניג פון דער לעוואָנע, וואָס האָט אָנגעהויבן אויסגעלאָשן ווערן ניט פארגאנגענערהייט, האָט ער איבערגעלעבט, ווי אימ האָט זיך געדאכט, עפעס א כאַלעם, שיר ניט א האַליוצינאציע. באהויבט מיטן טוי פון פארמאָגיקער פניכטקניט, האָט דעמלט אינ עק געסל זיך פלוצעם באוויזן די פיגור פון א פעסט ניט קיינ הויב מיידל מיט א רוקאק אפ די פלייצעס. פארגליווערט, ווי א געשטאלט, אויסגעהאקט פון שטיין, האָט די פיגור א שפאנ געמאָגן מיט שווערע פיס פון א דענקמאָל און איז פארשוונדן אינעם שמאָלן דורכגאנג צווישן צוויי פוסטע הניזער.

אימ האָט אינ יענער נאכט גאָר ניט געקענט אפילע ארופקומען אפן זינגען, אז נאָך עמעצער פון די געוועזענע אַרטיקע אינזווינער זאָל האָבן זיך אומגעקערט אהער אינ אָט דער שרעקלעך-פוסטער שטאַט.

III

מיט א טאָג שפעטער איז אינ מיליטער-קליידער אָנגעלאָפן אהער פונעם פראַנט דער זשורנאליסט בראכמאן — א מיטארבעטער אינ איינער פון די פראַנט-ציטונגען. ער איז געווען נאָך גאָר א יונגער

מענטש, זייער א מאָגערער — א בינמל הוילע אָדערנ געקניפט און פארהארטעוועט נאָך לאנג פראַנט-לעב — מיט א שמאָל רויט-אַפגע-סמאליע פאָנעם דורכויס אינ קנייטשן. א גאנצע פרימאָרגן האָט ער זיך ארוםגעשלעפט דאָ איבער די פוסטע געסלעך און ניט געהאט בא וועמען זיך צו דערפרעגן, ווען און וואווי זינען דאָ אומגעקומען זינען עלטערן. דערזען פונווניטנס, ווי אינ סאמע עק שטאָט אפן פרענען סמעפאק פאשעט זיך א ציג און לעבן איר זיצט א מענטש, האָט ער אהינ אוועקגעשפאנט און קיימ דערקענט דעם סקולפטאָר, מיט וועלכע ער האָט פאר דער מילכאָמע זיך געטראָפן, ווי מיט זינעם א בענ-איר.

אפאָנעם, אז אויב אימ האָט דער סקולפטאָר ענדלעך דערקענט. זינן צעוואקסענער קערפער האָט זיך נאָך אלץ גיט גערירט פונ אַרט, ווי גלויב דאָ אינמיטן סמעפאָק וואָלט ער זיצן עפעס זייער א גרויסע און שווערע שיווע. זינען אויגן-לעפלעך, אפן אויסזען שמאָק אָנגע-שוואַלענע, האָבן זייער פאמעלעך און שווער זיך אופגעהויבן, ביים ער האָט צום צווייטן מאָל א קוק געגעבן אפן זשורנאליסט.

— דעם טאטנס ציג, — האָט ער שטיל א זאָג געמאָן.

און ער האָט גלויב אוועקגעדרייט זינן פאָנעם צו יענער זיט, ווי די ציג פאשעט זיך.

— איז וואָס מאָן מיט איר? — האָט ער אינ א רעגע ארום באַניס אָנגעהויבן, — זי קוילענע?.. זי אוועקשענקענע?.. זי פארקויפנע?.. אָפגעשווינג א רעגע, ווי א דערשלאָגענער, האָט ער קורצ פארענ-דיקט:

— ס'איז אלץ, וואָס דאָ איז געבליבן פונעם טאטנס...

— יאָ, יאָ, — האָט ווי אינ עפעס מוידע געווען דער זשורנאליסט. און זיך צוגעזעצט דאָ לעבן סקולפטאָר אפן גראַז, האָט ער מיט-

אמאָל זייער שטארק צונויפגעצוינג אלע קנייטשן אפ זינג העליש-רויטן
אָפגעסמאָליעטן פּאָנעם און זיב פארטראַכט.

— איב אויב, — האָט ער געזאָגט, — עפעס א פאָר גלידגעשוועם-
טערקינדער האָב איב נאָכ ערגעצ אפ דער וועלט... קיין נעענטערס איז
מיר שוין ניט געבליבן.

— נו, אָט זעט איר... —

דער סקולפּטאָר האָט עס א מאַכ געטאָג מיט אזא טאָג, ווי גלייב
ער האָט דאָ דעם זשורנאָליסט סאָפּקאָלסאָפּ עפעס דערווייזן.

— יא, — האָט ער שווער א זאָג געטאָג, — גיטאָ די שטאָט... גיטאָ
קיינ טאטע...

און פּלוצעם באקומען א צעקרימט פּאָנעם, גענומען אריינקוקן דעם
זשורנאָליסט פון זייער נאָענט איז די אויגן און אָנגערופן זיב און אימ
בא זייערע אמאָליקע נעמען דאָ איז שטאָט.

— איז איב, לייב דעם פאָריקמאכערס, און דו, עליק דעם לע-
רערס... איז ווער זינען מיר, א?.. —

און ער האָט דערציילט דעם זשורנאָליסט, אז וועגן דעם אומגע-
קומענעם פּאָטערס לעצטע מינוטן האָט יער זיב דערווייזט באַם פּוילישן
דאָקטערס קלענערן יונגל — א פּערצניאָריק יונגל, וואָס זיב די דייטשן
האָבן דאָ פארמאכט די שול, איז ער אריינגעפאלג אין פּוסט-אין-פּאָס
און האָט, ארומשלעפּנדיק זיב איז שטאָט, שמענדיק געשניצט פּינפעלעכ
פּונ בוזינע אין פּונ ליפע.

אפּאָנעם, אז גאנצפרי אינעם טאָג, ווען די דייטשן האָבן אוועק-
געפירט פּונ דער שטאָט די לעצטע יודן, דורכויס באַלמעלאַכעס, איז
דעם טויב-שטומען פאָריקמאכער געלונגען זיב אויסבאהאלטן ערגעצ-ווי
איז א קעלער. ארומ זינג אזויגער, ווען ער איז פונעם קעלער ארויס-
געקראָכן, איז איז שטאָט שוין קיינער ניט געווען — א פּוסטע שטאָט,
און די זון האָט געברייט, ווי אלע פּרימאָרגן. פּונ מיטן מאַרק האָט דעם

דאָקטערס יונגל, שניצנדיק זינע פּינפעלעכ, געזענ, ווי דער פּאָריק-
מאכער יאָגט אוועק צו זיכ אהיימ, לאָזט דאָרט ארויס די ציג אפּ דער
פּרנז אונ קומט ארויס, טראָגנדיק עפעס אינ א זעקל אפּ די פּלייצעס.
באמערקט אינ מאַרק דעם דאָקטערס יונגל, איז ער צוגעקומענ אונ
גענומענ זיכ נאָכפּרעגנ אפּנ ווונק:

— ווהינ?.. ווהינ זינענ אוועק אלע יודנ?

— אָט אהינ, — האָט אויכ אפּנ ווונק געגעבנ צו וויסנ דאָס יונגל, —
צומ יאר, וואָס בא די בלאָטעס.

אונ נאָכ האָט אימ דאָרט דאָס יונגל אפּנ ווונק געגעבנ צו וויסנ:
— מע האָט זיי דאָרט אוועקגעשמעלט אויסגראָבנ א גרוב... מע
וועט זיי אלע שיסנ.

נאָר דער פּאָריקמאכער האָט דאָכ אַנליק ערגעץ-ווהינ זיכ אוועק-
געלאָזט, נו, האָט מענ אימ דערשאַסנ אפּנ בריקל כאמ טייכ...
פונ דעם האָט דער סקולפּטאָר געהרונגענ, אז איבער זינ טויב-
שטומקייט האָט דער פּאָטער ניט געוואסנ, אז אהער דערנענטערט זיכ
די רויטע ארמיי, אונ אז אומצוקומענ איניינעם מיט אלע יודנ איז אימ
געווענ ווייניקער שרעקלעכ, ווי צו בלייבנ דאָ ווארטנ אפּנ טויט איינער
אליינ. נאָר ווהינ האָט ער זיכ דעמלט געקענט לאָזנ מיטנ זאק אפּ די
פּלייצעס?

— אָט איז עס, — האָט ער געזאָגט צום זשורנאליסט, — אלץ...

זייער א פּאָשעטער סאָפּ פונ א טאטנ אונ פונ א גאנצער שטאָט.
זיי האָבנ א ווילע געשוויגנ אונ זינענ גלאט אזוי נאָכ געזעסנ
איינער לעבנ אנדערנ אפּנ גראָז — צוויי מענטשנ, בא וועמענ עס איז
אָפּגענומענ געוואָרנ אלץ, וועגנ וואָס אנדערע מענטשנ, געבוירנ אינ
איינ שטאָט, האָבנ צווישנ זיכ צו ריידינ.

— נו, אונ וואָס קלערסטו איצט טאָג? — האָט געפרעגט דער
זשורנאליסט.

— איכ?..

— כ'מיינ: ביסט דאָך א סקולפּטאָר.

— ווער? — מיד א קוק געמאָגן אפּן זשורנאַליסט פּונ אונטער די געשוואָלענע אויגן-לעפלעך, האָט ער בייזלעך צוגעגעבן, — א סקולפּט-מאָד... איז וואָס?

אונ ער האָט גענומען ריידן וועגן דעם, וואָס זיין אָנהייב איז געווען אָט די שמאָט מיט אירע מענטשן. מיט דעם זינען, ווי מיט א שארפּן לעבנס-וואָרצל, געווען פארפראוועט אלע זינע געפילן, ביים ער האָט עפעס פארטראכט אונ געקלעפט.

— נו, אונ איצט, — האָט ער געפרעגט, — מיט וואָס פארפראווען?.. ס'איז געווען פארנאכט, אונ דער סקולפּטאָר איז אופגעשטאנען פונעם גראָז, קעדריי אומצוקערן זיב מיט דער ציג צוריק אינ פוסטן געסל.

— יא, — האָט א מאכ געמאָגן דער זשורנאַליסט, — נאָר עפעס... עפעס גלייבט זיב ניט...

כאט פוילישן דאָקטערס יונגל האָט געהאָפט זיב דערוויסן עפעס וועגן זינע עלטערן אויב דער זשורנאַליסט בראכמאן. ער איז אפּן אנדערן טאָג גאנצפרי אוועק אפּזוכן דאָס יונגל אינעם אוקראינישן דאָרפ, וואָס אפּ יענער זינט שמאָלן טינכל. ער האָט זיב דאָרט געזאמט גאנצ לאנג אונ נאָכדעם זיב אומגעקערט צום סקולפּטאָר א צערדערטער פונ אלץ, וואָס ער האָט דאָרט געזען אונ געהערט.

— ס'איז, וויזיט זיב ארויס, גאָר ניט אזוי פראָסט, — האָט ער געזאָגט, מיינענדיק אפּאָנעם אלץ, וואָס דאָ האָט זיב אָפּגעטאָגן.

ער האָט זיב זייער גענילט אָניאָגן זיין דייוויזיע, וואָס דערווייטערט זיב איננינעם מיטן פראָנט אפּ מינרעזן, אונ געהאָפט כאפּן אָט באלד א צוג אפּן גאָענטן וואָקזאלעכל. פארלאָפּן צום סקולפּטאָר מאמעש אפּ געצויילטע מינוטן, האָט ער גערעדט דירכויס מיט אָפּגעריסענע ניט

פארענדיקטע פראזן, זיך אפגיב אָפגעזעגנט און איז אוועק. ערשט דעמלמ
האָט באמ סקולפּטאָר אין קאָפּ גענומען זיך אָפלייגן דער טאָך פון דעם
נאָרוואַס אויסגעהערטן שלאָל ווערמער: אופגעריסענע ביניאָנימ אין
דאָרפ — די שול און דער שפיטאָל... דעם פאָרזיצער פונעם דאָרפס-ראַט
און די בעסטע בריגאדירן האָבן די דנימשן געהארגעט... ניטאָ דער
הויפּ, פונוואָגען זיי זאָלן ניט האָבן אוועקגעפירט מיט זיך מענמשן אפ
ארבעט. און נאָך אָיס וואָס:

דעם טויב-שטומען פאָריקמאכער פלעגט מען אָפט זען מיט א זעקל
אפ די פלייצעס לעבן די לעצטע דאָרפס-שטיבלעך, וועלכע די דנימשן
האָבן פארברענט. נאָך אין אָנהייב צווייטן מילכאָמע-יאָר. און דאָ איז
עפעס אַ מיניע, און קערני איז קלאָר צו מאַכן, וואָס האָט געהאט צו גיין
אהינ מיט א זעקל אפ די פלייצעס דער פאָריקמאכער, וויל איז יענע
שטיבלעך, אזוי זאָגט מען, האָבן קאָמוניסמטן — דאָרפישע און שטאָ-
טישע — געהאט אַ רראַדיאָ-אפאראט און פון דאָרט געהאלטן פארבינדונג
מיט צוויי קליינע פאָרטיזאנישע טיילן, און סאכאקל צוויי פון די
קאָמוניסמטן האָבן נאָכדעם זיך געראטעוועט צו די פאָרטיזאנער — אַ
אוקראינער און פראַנצויז דעם קירזשנערס מיידל מאַניע. און פון איר,
פון אַט דער מאַניע, וואָס האָט, ווי מע זאָגט אין דאָרפ, אָקאָרשט
נעכטן באַנאכט זיך אומגעקערט אהער, וואָלט מען זיכער געקענט עפעס
וויסן, נאָר זי איז גראָד אוועק אין דניקאָמ...

פון אַט די אלע גאַנצע צעשווומענע פראַנצויז פראַנצויז האָט באמ סקולפּטאָר
זיך באַקומען, אַז זיין טויב-שטומען פאָטערס סאָפּ קייטלט זיך גאָר מיט
עפעס אַ מינ אָנהייב, און קאָמסאָמאָלצעס, קען זיין, ווייסן וועגן דעם,
און דאָס האָט ארויסגערופן באַ אימ א געפיל, אַז צו אַט דער פוסטער
שמאָט איז ער גאָר צוגעבונדן — ער מוז נאָך דאָ זען דעם קירזשנערס
מיידל מאַניע, און ביכלאל — ער ווייסט ניט, ווי לאַנג וועט ער דאָ
פארבלייבן, נאָר ער האָט נאָך דאָ וואָס צו טאָן.

IV

אינעם ארטעל פון די פרויען, וואָס באארבעטן די פרניע שטיקלעך
ערד איבן נאָענטן וואלד, האָט געפּוילט דאָס ציטיק געוואָרענע גרינס,
וואָס מע נעמט אראָפּ יעדן טאָג פונעם היפשן באשטאנד. די שטאַט, ווי
מע פלעגט דאָס אָפּזעצן, איז געווען פּוסט.

גאנצפרי האָט מעקליע דאָך געפרוּווט זיך אראָפּלאָזן אהיב מיט א
קאָשעקל, פול מיט פּריש-אָפּגעריסענע פּשעניטשקעס, פּאָמידאָרן, בלאָווע
פּאטלאָזשאַנעס און דעסגלײַכע — עפּשער וועט זיך פּאַרט אָפּזוכן א
קוינע... עפּשער וועט עמעצער דורכפּאַרן...

אירע פּיס האָבן פון אלטער געוויינשאפט, ווי פון זיך, זי געפּירט
אין מאַרק ארײַן. שפּאַנענדיק מיט זון-אופגאנג כאַנג-אראָפּ, איז זי נאָך
אלץ געווען האַלב אינגעטונקען איבן שלאָפּ, און, ווי טאַמער גאנצפרי
איבן דער-אָ ציט פון יאָר, האָט איר איבן די אויערן זיך געכאַלעמט א
ליאַרעם פון פּיל שטאַט-וויבער, וואָס טומלען זיך ארום פּאַרקויערנס
און זשומען אלע איניינעם, ווי בינען ארום האָניק. מעקליע האָט און-
טערגענילט. נאָך איבן מאַרק האָט אפּ איר געווארט ניט מער, ווי א
גרויסער ליכטיקער זון-אויסגאָס, פון וועלכע עס כאַפט אזש אָן א
נאָגעניש.

אונטער די דינע הַנטלעך זינען אירע פּאָמידאָרן — צוגעקליבן-
רויסע און גרויסע, ווי צונויפגעוואקסן דריי און מער אפּאמאָל — געווען
פול אָנגעגאָסן מיט זויערלעך-וויניקער זאפט. נאָך איבן שטאַט זינען
ניט געווען קייב צייב, וואָס זאָלן ווערן פון אָט דער זאפט אינגענעמען-
היליק.

די פּשעניטשקעס איבן זייער גרינעם, קימאט נאָך פּיכטן אָנשאַן
האַבן ארויסגעשטעקט פון קאָשעקל מיט זייערע פּרישע פּלאַקסענע
גרויעס. נאָך איבן שטאַט זינען ניט געווען קייב קינדער, וואָס זאָלן

מיט גרויס אומגעוילד ווארטן, ביז די מאמע וועט די פשעניששקעם
קויפן און אָפּקאָכן און ביז זיי וועלן מיטן ווארעמען קאטשאן אין די
הענטלעך זיך קענען ארויסלאָזן דורך דער הינטערטיר אין גאס און
גיריק-פרעסעריש זיך אונטערניסן אין די זעטיק-באטאממע קערנער.
אדומגעלייגט פון אלע זינטן מיט פארהויכקעט-בלאָווע פאט-
לאזשאנעס, איז אין קאָשעקל געלעגן א לענגלעכע דיניע — די ערשטע
פארטיק געוואָרענע דיניע. זיך צעווארעמט דאָ אין מארק אפ דער
הייסער זון, האָט זי גענומען ארויסגעבן דעם שארפן רייעך פון דער
צוקער-זיסער יויב און פון די קערנער, וואָס בויטען זיך אין איר. נאָך
אין שטאַט איז ניט געווען קיין נאָז, וואָס זאָל דורך אָט דעם רייעך
דערפילן, אז דער זומער האלט שוין באמ סאָפּ, אז אומעטומ פאלן
שוין בלעמער פון די ביימער און אז פון דער שעפע, וואָס די ערד האָט
פון זיך ארויסגעגעבן, דארף מען וואָס גיכער געניסן, געניסן...
אז עס פאלן בלעמלעך פון די ביימער, האָט דאָ געזען בלוז דער
סקולפּטאָר. נאנצע שאָען האָט ער, זיצנדיק אפ די טרעפלעך אונטער
דער פאריקמאכער-שילד, געקוקט צום קירזשנערס פוסטער שטוב, וואָס
איז עק געסל. דאָס האָט ער אלץ געווארט אפן קירזשנערס מיידל מא-
ניען, וועמעס געשטאלט ער האָט אין דער ערשטער נאכט פון זיין
קומען בא שארען אפ טאָג אופגענומען, ווי א האליווינאציע. בא איר
האָט ער געהאָפּט זיך דערוויסן פראָטימ וועגן זיין פאָטער, ריכטיקער
וועגן עפעס א מיין אָנהייב איבער פאָטערס סאָפּ. נאָך דאָס מיידל האָט
זיך נאָך אלץ געזאמט אין רינקאָמ — ערגעצ-ווי ניט דאָ אין שטאַט. זי
האָט אין יעדער רעגע זיך געקענט אהער אומקערן און באניסן פאר-
שווינדן, האָט ער דעריבער דעזשורעט דאָ אפ די טרעפלעך און, ניט
האַבנדיק וואָס צו טאָן, געקוקט דאָ אפ אָפּפאלנדיקע בלעמלעך מיט
ניגעריקניש, ווי נאָך גאָר אמאָל, ווען דאָ אין שטאַט האָבן אימ נאָך
אלע גערופן פאָשעט „לייבל דעם טויב-שטומען פאריקמאכערס“. אויב

זינע געדאנקען זינען דערבני געווען פאָשעטע, ווי נאָכ גאָר אמאָל —
 געדאנקען פון „לייבל דעם פאָריקמאכערס יונגל“:

„בלעטלעכ פאלג... נו יאָ, ס'איז סאָפּ זומער. א ציט אזא“.

ווי פאָרכאפט ער פלעגט זיי אמאָל נאָכקוקן, אָט די אָפגעפאלענע
 בלעטער, וואָס דער ווינט שרעכט זיי איניינעם מיט שטויב, מיט זאמד
 און מיט מיסט, און זיי קערן זיך איבער פון זיטל אפּ זיטל. בא יעדער
 מינדסטער פארטשעפעניש בלעבן זיי ליגן, ווי אפּ ניט רירן זיך שוין
 מער פונעם אָרט. אפּ זייערע זוימען פאלט אָן מיסט?.. מוילע — א
 סאָפּ! מיסט איז אויב א זאך, אויב מע קריגט פון דעם מער וואָג. נאָר
 אָט טוט מיט מער שמארקניט א בלאָז דער ווינט, און ווידער קוליען
 זיך די אָפגעפאלענע בלעטלעכ, קוליען זיך ווידער פון אָרט אפּ אָרט.
 לייבל דעם פאָריקמאכערס יונגל קוקט זיי נאָכ, אָנבלייגנדיק זיך צו זיי:
 ס'איז בלעטלעכ פון אלטער בעריאָזע, וואָס מע האַקט אלע סאָפּ זומער
 אינעם עק וואָלד און מע פאָרגרייט פון דעם האָלצאָפּווינטער. געוויינטלעכ
 בלעבן בלעטלעכ ליגן האַרט לעבן די ביימער-שטאמען אונטער די
 צווייגן, פון וועלכע זיי זינען אָפגעפאלן. דאָרט זינען זיי געשיצט און
 באַמיסטיקן זייערע ביימערס וואָרצלען. נאָר וווּ זאָלן זייערע געשיצט די
 בעריאָזע-בלעטלעכ? — זייערע ביימער זינען אויסגעהאקט. לייבל דעם
 פאָריקמאכערס יונגל איז נייגעריק צו וויסן, וואָס וועט זיין מיט זיי.
 אייניקע פון זיי, זעט ער, האָט דער ווינט צוגעטריבן צום שטאם פון
 א פעסטן ברייט-צעוואקסענעם באַרנבוים. נעכטיקע טעג: ליגן בלעבן
 האָט מען דאָ באַדארפט באַלד נאָכן פאלן און זיך דאָ גלויב צוקלעפּן
 צו דער פּיכטער ערד און ניט איצט, ווען דער שמארקער ווינט פאר-
 יאָגט שוין פונדאנען אויב לעצטע בלעטלעכ, וואָס פאלן פונעם
 באַרנבוים אליין.

אהער, צו די טרעפּלעכ פונעם פאָריקמאכערס שטיבל, איז אינ
 יענעם פרימאָרגן צוגעקומען מיט איר קאָשעקל טעקליע. דאָס מאָל

האָט דאָס קאָשעקל זיב געבאָמבלט אפ איר האנט אן אויסגעליידיקטס.
און עפעס נים האָט זיב געפילט איב דער ליידיקניט פון קאָשעקל,
פונקט ווי עפעס נים האָט זיב געפילט איב טעקליעס מונטערע ווער-
טער:

— פארקויפט הינט אלץ, וואָס איב קאָשעקל איז געווען.
— יאָ? פארקויפט? — האָט דער סקולפטאָר געפרעגט ניט אזוי
פון אינטערעס, ווי פון הוילער פרינציפלעכקייט וועגן. — וועמען?
— דעם דאָקטער פניערמאנס טאָכטער.
— וועלכער?

— דער סאמע יונגסטער. שוין אויב א דאָקטער... זי וועט ארבעטן
בא אונדז אפן אָרט פון איר פאָטער איב שפיטאָל.
אז דער אלטער דאָקטער פניערמאנס איז דאָ אומגעקומען נאָכ באלד,
ווי די דנישע זינען אריין, ווייל ער האָט בא זיב איב שפיטאָל אויס-
באהאלטן שווער-פארווונדעטע רויטארמיער, דאָס האָט דער סקולפ-
טאָר געהערט נאָכ ערגעץ איב וועגן, פאָרנדיק אהער.
— זי וועט דאָ ארבעטן?..

דער סקולפטאָר האָט עס איבערגעפרעגט מיט אזא מינע אפן פאָ-
נעם, ווי גלויב פון יעדער מינדסטער אָנשטרענגונג צו באנעמען, וואָס
וואָנט טעקליע, הייבט איב אָן זייער שטארק צו שויסן איב די שליופן,
מאמעש דער קאָפּ שפאלט זיב איב אפ צווייען — מיט אזא שווערן
איביען האָט ער דאָ צו טאָן.

געווען איז איב שפאָט א היפש און פינן הויז — וויסע ווענט אפ
א ירויטן ציגלנעם פונדאמענט, גרויסע ציכטיקע פענצטער, וואָס קוקן
טיילווייז צו דער גאס, טיילווייז צום סעדל און צום גאָרשן בארג-אראָפּ
צום טיבל-צו, — דעם דאָקטער פניערמאנס בעקאוועדיק הויז. און ווי
איב עפעס העכערס איב לעבן זינען איב אָט דעם הויז געווען פארליבט
ניט ווייניק אונטערוואקסנדיקע יונגלעך, און ניט אזוי אינעם הויז

אליין, ווי אינעם דאָקטער פֿינערמאָנס מיידלעכ. נו, איז איבן צוויי פֿונ
אַט די מיידלעכ — איבן פֿאַניען און איבן ליזען — געווען אמאָל פֿאַר-
ליבט אויב ער, לייבל דעם פֿאַריקמאַכערס יונגל. דאָס הייסט: זיי, דעם
דאָקטערס מיידלעכ, האָבן אפֿילע ניט אָנגעהויבן וועגן דעם צו וויסן,
נאָר ער, לייבל דעם פֿאַריקמאַכערס, איז בעסאָד-סוידעס שיד ניט
אויסגעגאַנגען פֿון ליבע צו זיי און האָט זיבן אלע געטרייסט, אז זיי
וועלן זיבן דערוויסן וועגן דעם שפּעטער, ווען ער וועט אויסוואַקסן א
סקולפֿטאָר:

— אָ-אָ!.. זיי וועלן זיבן דערוויסן!..

ווי-ניט-ווי — פֿאַר אזעלכע, ווי ער, איז דעם דאָקטערס הויז געווען
דאָ איבן שטאַט א סטימול אפֿ צו דערגרייכן עפעס העכערס איבן לעבן.
איצט פֿוסטעוועט אָט דאָס הויז. דער נאָרשן באַרג-אַראָפֿ צום טינכל-צו
איז דורכויס פֿאַרוואַקסן מיט הויכן בוריאַן — א סימען, אז צו באַאַר-
בעטן איבן איז דאָ שוין קיינעם נאָר אפֿילע ניט געלעגן איבן זינען. נאָר
אַט איז אהער אַראָפֿגעקומען די סאַמע יונגסטע פֿונעם דאָקטערס מייד-
לעכ — לינע... שוין אויב א דאָקטער, און אַרבעטן וועט זי דאַפּקע דאָ
איבן שטאַט, און דאַפּקע אינעם זעלבן שפּיטאַל, איבן וועלן אלע זינע
יאָרן האָט מיט אזא איבערגעגעבנקייט און געטרנישאַפֿט געאַרבעט איר
פֿאַטער... און טאַקע דאָס האָט געצווונגען דעם סקולפֿטאָר, ער זאָל זיבן
גוט איבן טראַכטן:

— איז צוליב וואָס טוט זי עס?.. מיסטאַמע ניט איבער טעמפּקייט
און ניט איבער גרויסע פֿילאָסאָפֿיעס, נאָר פֿאַשעט, ווייל דאָס לעבן
קייטלט זיבן...

ער וואָלט עפּשער געווען געפרעגט נאָך עפעס וועגן אָט דער לינען,
ווען טעקליע זאָל איבן דאָ באַלד ניט געווען צוטראַגן נאָך א ניס, און
גראַד אזא, פֿון וועלכן ער האָט מאַמעש אפּגעציטערט.
די מיניסע איז, וואָס צו איר, טעקליען, איז דערגאַנגען, אז איבן

דאָרפּ אפּ יענער זייט טיכל דארפ זיך געפינען זיין פאָטערס טריומאָ —
דעם טויב-שטומענ פאָריקמאכערס טריומאָ. אליין דער פאָריקמאכער,
אזוי זאָגט מען, האָט דעם טריומאָ דאָרט באַוואָרנט באַ איינעם א
פּויער.

— מע דארפ זיך נאָך דערוויסן פינטלעך, ווער דער פּויער איז.
טעקליע האָט דערבני, ווי איר שטייגער, ניט געקוקט צום סקולפ-
טאָר, ניט געזען דעם אינדרוק, וואָס אירע ווערטער מאכט אפּ אימ, און
ניט געוויסט, פאָרוואָס שווינגט ער אזוי לאַנג. אוועקרייענדיק איר
פאָנעם נאָך אינגאנצן איז א זיט, האָט זי אימ אפּ יעדנפאלס געגעבן
אַנצוהערן, אז גראָד די לעצטע טעג האָט זי פיל צו טאָן כאַט באַשמאַן.
ער אליין וואָלט דעריבער באַדארפט אוועקגיין איבן דאָרפ און זיך דאָרט
נאָכפריעגן וועגן דעם טריומאָ באַ וואָס מער מענטשן, איז אויב ס'וועט
האַלטן באַ עפעס, קען זי, טעקליע, דעם טריומאָ אהער אריבערשאַנג,
וויב'ל ער... ער איז דאָך א קראַנקער...

— א קראַנקער? — האָט זיך געוואַנדערט דער סקולפּטאָר. — פאַר-
וואָס מיינט איר אזוי?

— נו יאָ, האָט דערופ מיט זיכערקייט געענטפערט טעקליע, —
כ'האָב האָב געזען, ווי איר זייט אומגעפאלן איז מאַרק...
— ווענט?..

— אָט דענסטמאָל... איירער כ'האָב אהער געבראכט די ציג.
טעקליע, וויזט זיך ארויס, האָט גראָד דענסטמאָל זיך אַרומגעדרויס
איבן שטאָט, די דייטשן — אזוי איז געווען די מיטע — האָבן געהאט
צוגעכאפט אלע קאָלדרעס, וואָס די פרויען איבן איר קאָלדוירט האָבן
וויגטער-ציט אויסגעארבעט צו פארקויפן. טעקליע האָט דעריבער
אַרענגעקוקט איבן אלע הויזער, וווּ אָט די רוכעס האָבן זיך אופגעהאַלטן,
עפשער האָבן זיי דאָרט געלאָזט כאַטש א פאָר פונ די קאָלדרעס.

פלוצעם האָט זי דערהערט א געשרוי און האָט דערזענ, ווי אינמיטן
מארק פאלט אומ א מענטש.

טעקליע איז ניט פון יענע, וואָס אז זיי זעען, ווי עמעצער פאלט
אומ, קומען זיי ניט צו צו העלפן אימ אופשטיין. אויב זי האָט איצט
ענדלעך זייער קורצ א קוק געטאָן אפן סקולפטאָר, איז דאָס געווען נאָר,
קעדיי זיכ איבערזינג אַן איבעריק מאָל, אז זי האָט קיין מאָעם ניט
און אז ער איז ווירקלעך יענער זעלבער, וועמען זי האָט דענסטמאָל
אינמיטן שטויביקן מארק געהאָלפן זיכ אופהייבן. דורכ א שמאָל שפעל-
טיקל אונטער די לאנגע גיט פינטליקע וועס האָט זי געלאָזט דעם
סקולפטאָר בלויז איין אויגנבליק ארזינקוקן איב דער פריש-מיידלשער
הארבקניט, וואָס איב אירע אויגן מיט די דורכזיכטיק-ברוינע שווארצעאפל
פון פארבלאָוועט וויסלעכער.

און פלוצעם איז אימ מיטאמאָל קלאָר געוואָרן, פארוואָס האָט זי
אימ אויסגעזען קענטלעך איב יענעם פארנאכט, ווען זי האָט אימ
געבראכט די ציג. מער ניט, וואָס באלד נאָכן אומפאלן איז בא אימ דער
זיקאָרן געווען, אפאָנעם, שטארק אָפגעשוואכט. יערשט איצט דערמאָנט
ער זיכ: פאר זינע אויגן האָט דענסטמאָל עפעס ווי דורכגעשווינדלש די
פיגור פון א פרוי.

— גיי, — האָט ער שולדיקלעך א מאכ געטאָן וועגן דעם, וואָס מיט
אימ האָט פאסירט איב יערשטן מאָן פון זיין קומען, — ס'איז פון נאָכ
א קאָנטוילע... סע גייט איבער... איב ביב געזונט.

ווי א געוויקס אפן אָרט, ווו עס האָט אפגעשפראָצט, ווייסט ניט
און באמערקט ניט, ווען און וויאזוי עס וואקסט, אזוי האָט ער דאָ, אפ
די טרעפלעך פון זיין פאָטערס שטיב, ניט געוויסט און ניט באמערקט,
ווען און וויאזוי די איבערלעבונגען ווערן איב אימ, דעם סקולפטאָר,
פארוואנדלט איב בילדער און איב געדאנקען.

ווי א שווערער שיווע-זיצער קוקט אפ מענטשן, וואָס ווילן אימ

כאָטש מיט וואָס-ניש-איז מרױסטן, אזוי האָט ער א קוק געמאָג אפ
טעקלענ, וואָס איז פארױפּטעדערט, אז דאָ איז שטאַט זאָל ווידער זיב
אַנהייבן א לעבן און איז גרױט אפילע אלױן צו שראָנגן אהער צוריק
דעם פארױקמאכערס שפּיגל...

V

פונעם רינקאָם, וואָס איז דער ווױנטלעכער שטאַט, האָט ענדלעכ זיב
אומגעקערט דעם קירזשנעס מיידל מאניע.

געווען איז ארום צען אזױגער אינדערפרי, ווען זי איז אָן ישׁוּם
סימאָנים פון מידקניט אָנגעקומען אהער איז געסל — אפּאַנעם, אומגע-
קערט האָט זי זיב נאָכ נעכטן און איבערגענעכטיקט ערגעץ בא אירע
באקאנטע איז גאַנעטן דערפּל.

דער סאַפּוזמערדיקער טאַג — א שטילער און א געוויינלעכ-היי-
סער — האָט זיב שױן געהאט אינגאנצן צעהעלט, און די זון, אנטל-
דיק צום זעניט, האָט פּלוצעם ווי א שטאַט געמאָג א הויפּן פון אירע
אַפּישפּריצלעכ און זיי צעזױט דאָ אפ דער ערד — דאָס האָט די זון
אָנגעצונדן די קאנטן פון די שארפע שטיקלעך גלאַז, וואָס דאָס מיידל
האָט האסטיק געגעבן א שאר אראָפּ מיטן פּוס, ווען זי איז ארופ-
געטראַטן אפ די טרעפלעך פון איר פּאַטערס שטוב. איז געסל האָט
זיב דערהערט א קלונג פון צוריקגעקערטן לעבן. דאָס מיידל איז ארױן
איז דער טיר.

זיב א דרױ געמאָג אינווייניק איז שטוב, אפּאַנעם, געפרוּזט
אַנהייבן אופראמען, נאָר ניש געפונען, מיט וואָס אויסצוקערן דאָס
מיסט, האָט דאָס מיידל גענומען זיב שארן איבערן געסל און ארױן-
קוקן איז די שכינישע פּוסטע הױזער. ערשט דעמלט האָט זי דאָ דער-
זען דער סקולפּמאָר.

א שווארצע, ווױנט ניש קױן הויכע, נאָר זױער א פעסטע און פול-

בלעכע, אינ קליינע פארטיזאנישע שטייוול און אינ זייער א קורצ אָפּ-
געבליאקעוועט קליידל, האָט זי ווירקלעך דערמאָנט אָן אַן אַרומ-
שפּאַנענדיקן דענקמאָל. גאַנצע פּאַסטעס פּונ אירע שוואַרצע, גלאַטע
און געדריכטע האָר — צו קורצע האָר, מע זאָל זיי קענען פּאַרפּלעכטן —
זינען איר אלע מאָל באַנייט אַראָפּגעפּאַלן אפּן שטערן און האָבן איר,
ווי ס'האָט זיך געדאַכט, פּאַרשטעלט די ריזע. נאָר זי האָט דאָך, אפּאָ-
נעם, געזען פּונ אונטער די האָר און דעריבער זיך ניט געכאַפט זיי
אַרונטערצושאַרן.

כאַמעראַט, אז אפּ איר קוקט א לעבעדיקער מענטש פּונ דער אָפּע-
נער טיר, וואָס אקעגן אונטער דער פּאַריקמאַכער-שילד, האָט זי א
שפּאַן געמאָן צו אימ גאַנצ זיכער מיט א סאָלד צעווייגט געגנל, נאָר
פּלוצעם געבליבן שטיינ צעטומלט, גרייט צו פּאַרברעכן די הענט.
— אוי! — האָט זי אויסגעקרעכט. — שויב א נייער שערער! ..

דער סקולפּטאָר האָט ניט געהאַט קיין מינדסטן ווילן צו דערקלערן
איר דאָ אפּן אָרש איר טאָעס. פּאַר אימ איז געשטאַנען דער ערשטער
מענטש, וואָס האָט זיך אומגעקערט אהער, קעדיי ווידער צו באוויינען
אָט די פּוסטע שטאַט. און אינ אָט דעם מאָמענט האָט אזוי ווייניק
אויסגעמאַכט, צי עמעצער-ווער איז א סקולפּטאָר אָדער א פּאַריקמאַכער.
זי האָט אויסגעזען ניט עלטער פּונ א יאָר ניינצן-צוואַנציק. ער
האָט געקוקט, ווי קרעפּטיק זי איז אינ די ברייטע אקסלען און אינ די
ברייטע קלובעס — א מוידל פּונ דער גרופּע אָרטיקע קאָמוניסטן,
וואָס האָבן אינ ערשטן פינצטערן מילכאַמע-יאָר אופּגענומען דעם
קאַמפּ מיט יענע, פּאַר וועמען ערגעץ-ווי האָבן זיך דערשראָקן גאַנצע
פעלקער. געקלעקט האָט איר קויבעס אפּ אלץ איבערצוטראָגן און סייכל
אפּ ארויסצודרייען זיך פּונ דניטשישע הענט, אנטלויפּן צו פּאַרטיזאַנער,
זיך שלאָגן אינאיינעם מיט זיי פּאַר איר אָרש אפּ דער ערד. און פּונ איר,

פון אזוינע, ווי זי, דארף נאכאמאל אפשפראצן דא אינ שטאָט דאָס לעבן...

— ווי רופט מען אינז? — האָט ער, צוקומענדיק צו איר, גאנצ פאָ-
שעט א פרעג געטאָן.
— מאניע.

פונעם שמויכל, וואָס זי האָט דערבוי געטאָן, האָט איר מאט-
טונקל בינעוודיק פאָנעם באקומען א כיטרע אויסזען, און אנטפלעקט
האָבן זיך אירע ווייניגע שיטערלעכע ציינ — זייער שטארקע ציינ, וואָס
קענען בלויבן ניט גערירט ביז דער סאמע שיפער עלטער. מיטן גאנצן
קרעפטאָן געבוי פון איר יונג פולבלעכע קערפער איז זי לויט דעם
סקולפּטאָרס מיינונג געווען פון יענע, וואָס זענען ווי בארפּן אפ צו
ווערן מוטערס פון פילקינדערדיקע געזינרן.

— מאניע? — האָט ער איבערגעפרעגט מיט אזא מינע, ווי גלויב
דאָס לייגט ער בא זיך איבער, צי פאסט אָט דער גאנצ געוויינלעכער
גאָמע פאר א ניער שטאמ-מוטער.

זיך צוגעזעצט מיט איר אפ די טרעפלעכ אונטער דער פאריק-
מאכער-שילד, האָט ער דאָ באלד גענומען זיך נאָכפרעגן בא איר:

— וואָס איז דאָ געווען מיט דעם טויב-שטומען פאריקמאכער ביז
יענעם טאָג, ווען מע האָט אים געפונען דערשאָסן באמ טויכל?

— נו, וואָס זאָל דאָ געווען מיט אים זענען?.. ווי מיט אלע...

— און וואָס האָט זיך דאָ אָפגעטאָן מיט אלע?

— נו, וואָס זאָל זיך דאָ געווען אָפּטאָן?.. ווי אינ אלע שטעט בא
די דנימשן.

ווי בא אלע פראָסטע געוויינלעכע מענשן, איז בא אָט דער מא-
ניע געווען פראָסט און געוויינלעכ אויב אלץ, וואָס ארום איר איז
פאָרגעקומען: פראָסט לעבט א מענשן, פראָסט שטארבט ער, פראָסט
האָבן די דנימשן אויסגעקוילעט שטעט און דערפער, און פראָסט האָט

מען זיך געשלאָגן מיט זיי אפּ לעבן און אפּ טויט און זיי אויסגעראַטן
דאָ, און פּרײַזט האָבן אין אויסראַטן זיי דאָ אין געגנט געהאט א
כילעק אזעלכע קאָמוניסטנס, ווי זי, מאניע.

פונדעסטוועגן האָט דער סקולפּמאַך ווי-ניט-איז זיך דערוואַס באַ
איר אייניקע פּראַטימ.

צוויי פון די גאַענטסטע קאָלוירשן, ווויזט זיך ארויס, זינענ דאָ ביז
דער מילכאַמע געווען געמישטע — דאָרפיש-שטאַטישע. די דניטשן, ווי
נאָר זיי זינענ ארענגעקומען, האָבן זיי גלייב פארוואַרפּן מיט ארבעט
אלע ארשעלגן אין שטאַט און גלייב אָפּגעטיילט די יודן פון די אוקראַ-
נער: פאר אַנקערן זיך איינער מיטן אנדערן — שיסן. פון דער שטאַט
האַט ניט געטאַרט ארויסקומען קיינער, אויסער דעם טויב-שטומען
פאריקמאכער, וויל אימ האָבן די דניטשן גערופּן צו זיך אהיימ, ער
זאָל זיי שערן און גאַלן. נאָר אייניקע אוקראַינער קאָלוירשניקעס פונעם
דאָרפּ מיט אייניקע יודישע קאָלוירשניקעס האָבן זיך האָבן אין די ער-
שטע טעג ווי-ניט-איז צונויפּגערעדט און זינענ אוועק אין וואַלד פארטי-
זאנעווען. און ווי גוט די דניטשן האָבן ניט געהיט דעם ווארשטאַט
פון מטס, וווּ זיי האָבן אָפּגעלייגט און פארייבט געווער, האָבן דאָס
קאָמוניסטן — יודישע און אוקראַינישע — ניט אופּגעהערט אוועקצו-
שלעפּן פון דאָרטן צוביסלעך רעוואָלוציערן, גראנאַטן און דעסגלייכע.
זוענען דעם אלעם דערצוילט מאניע זייער בעקיצער און קאַטלעכ
און קוקט דערביי ניט צום סקולפּמאַך. מיט א פינגער באַמיט זי זיך
אראָפּצוקראצן א שאַרפּ שפּליטערל פונעם הילצערנעם טרעפּל, אפּ
זועלכען זי זיצט, און צום פינגער רעדט זי:

— און די דניטשן... אוי, ווי זיי האָבן דעמילט אומעטום געזוכט!..
נאָר וועמען וועט עס אינפאלגן צו זוכן באַם טויב-שטומען פאריק-
מאַכער? צו אונדז אין דער קאָמונישער קווארטיר, אין די עקסטע

דארפ-שטיבלעך, וואָס די דייטשן האָבן נאָכדעם פארברענט, פלעגט
ער נאָכדעם אריבערטראָגן אין א זעקל די רעוואָלווערן און די גראנאטן.
— ווער פלעגט אריבערטראָגן?.. דער פאריקמאכער?

— נו, יא... זאָג איך דאָך...

ערשט איצט הייבט זי באניסן אופ די אויגן אפן סקולפטאָר —
שארפע אויגן מיט ברוינע דורכזיכטיקע רייפעלעך ארום די סאמעטע-
נע שווארצאפל — און נעמט זיכ אינקוקן אין אימ וואָס א רעגע אלץ
מער דערשראָקט:

— אוי!.. — קרעכצט זי אויס, פארברעכנדיק די הענט, — איר
זינט איצט אפ אימ אזוי פאָכאָזשע... אוי... איר זינט אוואדע זינט זונ...
זאָגט דעם עמעס...

א ווילע קוקט זיי אזוי אריין איינער דעם אנדערן אין די אויגן.
און פלוצעם טוט זי א פאל צו מיט איר קאָפּ צו זינט ברוסט און וויינט
זיכ פאנאנדער שטארק און אפ לאנג. זי וויינט מיט אלע זאפמנ פון
איר ווייטעק, פאָשעט, וויל קיין געענטערע ברוסט פון זינער האָט זי
נישט אין ערגעץ — איר פאָטער, איר מוטער, אלע אירע נאָענטע און
ווייטע קרויווימ זינען אויסגעקוילעט.

דער סקולפטאָר איז פארווונדערט און אפילע א ביסל דערשראָקט:
אפ זינט ברוסט, אזוי שנינט אימ, וויינט זיכ איצט אויס דער אומגליק
פון דער גאנצער שטאָט. בא אימ איך קאָפּ הערט דערביי נישט אופ זיכ
איבערצוכאזערן:

„איך א זעקל“..

„איך א זעקל“..

אוואדע איז נישטאָ דער מענטש, וועמען דער אַנדענק פון זינט
אומגעקומענעם טאפן זאָל נישט זינט זינער. פאראן אָבער אן אונטער-
שייד, צי פאראן טויש האָט דער אומגעקומענער שאטע געטראָגן אין זינט

זעקל א ביסל איינג וועש אָדער געווער פאר קאָמינגיזשן, פאר פאר-
שיזאנער אין וואַלד.

דאָס פאלט צונויף מיט די ווערטער פונעם פוילישן דאָקטערס יונגל:
„מיט א זעקל אפ די פלייצעס האָט דער טויב-שטומער פאָריקמאכער
זיב געקאָזט צום טיבל-צו“. דאָס איז געווען אין יענעם פרימאָרגן, ווען
צום יאר, וואָס בא די בלאַטעס, האָבן די דייטשן אַרויסגעיאָגט די
לעצטע ישטאָם-באַלמעלאַכעס, זיי זאָלן זיב דאָרט אליין אויסגראָבן א
גרוב. איצט זעט פאר זיב דער סקולפּטאָר גאַנץ קלאָר דאָס זעקל אפ
פאָטערס פלייצעס — אין זעקל ליגן שווערלעכע רעוואָלווערן און
גראַנאַטן. בלייבט נאָך צו דערגיין: צו וועמען האָט ער דעמלט זיב
געקענט לאָזן מיט אַט דעם זעקל אפ די פלייצעס, אויב די שטיבלעכ
אין עק דאָרפ זינען שוין לאַנג געווען אָפגעברענט און די קאָמיו-
ניסטן — אויסגעכאַפּט?

מאַניעס פאָנעם, ווען עס הייבט זיב אופ פון זיין ברוסט, איז
דורכויס אַנגעוויקט אין טרערן. נאָר אליין איז זי שטאַרק פאר-
טרויערט און פרוווש אפילע ניט איר פאָנעם אָפצווישן. איבער עפעס
קוקט ער זיב אַזוי גאַנץ בייזלעכ, ווי שוין זי איז דאָס מיט אַט די
ניט-אָפגעווישטע טרערן. צום ערשטן מאָל, זיט ער איז אהער אַראָפגע-
קומען, פארטראַכט זיב איצט ניט ער אליין, נאָר דער סקולפּטאָר, וואָס
איז אימ:

„נו יאָ... מאַרטירער-טרערן טאָר מען ניט אָפּווישן“.

און אליין ווייסט ער ניט, צוליב וואָס פארקריצט ער אַט דאָס
פאָנעם אירס בא זיב אין זיקאָרן.

שפעטער דערווייט ער זיב בא מאַניען, אז דאָס אויסבאהאַלטענע
געווער פלעגט זיין פאָטער ביסלעכווייז אריבערטראָגן אין דאָרפ אַרײַן
צום אלטן סטעפּענאָגן. געווען איז דאָס שוין נאָכדעם, ווי די דייטשן
האָבן פארברענט די עקסטע דאָרפישע שטיבלעכ. דער אלטער סטעפּענאָג

פלעגט צושטעלן דאָס געווער דעם פארטיזאנישן מייז, צו וועלכע עס
האָט זיך אונטגעגעבן אנטלויפן בלויז צוויי פון די אַרטיקע קאָמוניסטן:
איר, מאַניע, און סטעפענקאָס אייניקל פאוולאָנ, יענעם, וואָס איז איצט
דער צווייטער סעקרעטאר אין רינקאָמ.
— אוי! — טוט זיך מאַניע א כאַפּ. — באַמ אלטן סטעפענקאָנ האָט
דאָך דער פאַריקמאכער אויסבאהאלטן זיין שפּיגל.

VI

איך יענעם זעלבן טאָג, שפּעטלעך פאַרנאכט, האָט דער סקולפּטאָר
געבראכט צו טראָגן פון יענער זייט טיבל דעם פּאָטערס גרויסן און
שווערן טרוימאָ. ער האָט זיך ניט אָפּגעגעבן קיין שום כעזשכּן, צוליב
וואָס טוט ער עס. ער האָט בלויז געפילט, אז איך יעדער זאך, וואָס א
טאטע באהאלט פאַרן טויט, מוז זיין עפעס כאַשעווס פאַרן זון. פאַמע-
לעך און געהיט האָט ער געבויגן דעם רוקן אונטער דעם גרויסן שווערן
שפּיגל. און ווייל דער טרוימאָ האָט אלע יאָרן אָפּגעשפּיגלט דעם פּאָטער
בא דער ארבעט, האָט ער דעם גאַנצן וועג געהאַט אזא געפיל, ווי ער
וואָלט טראָגן אפּ זיך און אייגענעם שווערן באַרמינען.
דאָס איז געווען אן אלטער געשליפענער שפּיגל איך א שוואַרצ.
ערטערווייז אָפּגעקראַכּן דעמל — א שפּיגל מיט א שמאָל צוגעפּראוועט
טישעלע אפּ קרומע געמאָקטע פּיסלעך און מיט צוויי שאַרפּ-געשניצטע
האַלב-מענטשלעכע צורעם. די צורעם — ניט קיין ווייבערשע און ניט
קיין מאַנצבלשע — האָבן אמאָל באַ אימ, לייבל דעם פאַריקמאכערס
ינגל, געהאַלטן אין איינ וועקן דעם כיישעק אויסצוקלעפּן מיט די
הענט עפעס בוילעטס און שאַרפּס.
אפּ זיין פּרועריק אָרט אינעם ערשטן צימערל פון שטיבל איז איצט
דער שפּיגל געשטאַנען, ווי שמענדיק, א ביסל אָנגעבויגן אקעגן דער

מיר, ווי אָט-וועט ער א פראל טאָג צו דער ערד און באמ צעפאלן
ווערן אפ שטיקלעך דערדריקן אונטער זיך אלץ, וואָס אפן וועג צו דער
טיר געפינט זיך. א ביסל באומרוקט פלעגן דעריבער אמאָל זיך אוועק-
זעצן אקעגן אימ מענטשן. נאָר דער שפיגל איז דאָך אזוי אָפגעשטאנען
יאָרן און יאָרן.

דער הילצערנער שטול, אפ וועלכע דער פאָטער פלעגט אוועקזעצן
זינע קלענע, איז געווען דאָס איינציקע שטיקל מעבל, וואָס איז
פארבליבן אין שטיבל. געפעלט האָט בלויז דאָס קעפל אפ אָנצושפארן
דעם האַרדז-און-נאָס.

א פאָר טעג קעסידער איז דער סקולפּטאָר געווען פארנומען מיט
אויסטעסען און אויסשניצן א קעפל פון האַלץ. ער האָט עס געטאָן סוף
זינדריק אפ די טרעפלעך בא דער שטוב, סוף פאישענדיק די ציג אפן
גרינעם סטעפאָק, ווי גלויב עפעס זייער וויכטיקס הענגט אָפ גראָד פון
דעם, צי דאָס קעפל וועט ווידעראמאָל שמעקן אפ זינג שטענדיק אָרט
אינעם אָנשפאָר פונעם שטול.

אָפגעזוכט האָבן זיך אויך די גאָלמעסערס און די שערלעך. גוט
אינגעוויקלט אין א גרוי שטיקל געוואנט, זינען זיי געלעגן טיפ אין
הרובע פארשאַטן און פארדעקט פון אלע זינטן מיט א בערגעלע פאר-
איאָריק אש.

מיט א פארשטאָרבן הארץ האָט דער סקולפּטאָר לאנג און שארפ
געקוקט אפ אָט די אינסטרומענטן — דעם קוואל פונעם פאָטערס
פארנאָסע. ווי עפעס לעבעדיקס האָט ער זיי ארטינגענומען אין די הענט.
די גאָלמעסערס און די שערלעך זינען געווען ליכט באשמירט מיט
פעטס, זיי זאָלן ניט זשאווערן. הייסט עס, אז פונעם לעבן האָט דער
פאָטער דאָך זיך ניט מעיאעש געווען... נייג, נייג...

און דאָס דאָזיקע געפיל, וואָס האָט אָנגעפילט דעם פאָטער, ביים
ער האָט באשמירט מיט פעטס אָט די שערלעך, לעבט איצט אופ אין

אימ, דעם זון, מאמעש עם לעבט אופ... און ווי אן אייגן שמארק געפיל צווינגט עם אלץ שנעלער און שנעלער קלאפן זונן הארץ. הייסט עס: געפילט שטייען אופ טכואס-האמייסימ... יא, יא... אויב נאָר זיי האָבן, ווער עם זאָל זיי יארשענען...

דעם סקולפּטאָרס פינגער האָבן געציטערט. ווען ארנינגערקט אינ די אויערן פון א שערל, האָבן זיי גענומען זיך רירן הינד און צוריק און ארויסברענגען שערל-קלאנגען... דעם פּאָטערס קלאנגען: ער איז געווען א טויב-שמוער. דורכ די קלאנגען פון זינע שערלעך האָט ער אלע זינע יאָרן גערעדט צו דער וועלט, גערעדט און גערעדט.

אוועקגעלייגט דאָס שערל, האָט ער באלד זיך דערפילט געצוונגען ארנינגערקט די פינגער אינ די אויערן פון א צווייטן שערל — אזוי שמארק האָבן אימ געפעלט דעם פּאָטערס קלאנגען דאָ אינ שמיכל. נאָך מער ווי די קלאנגען האָט אימ איצט שוין געפעלט דעם פּאָטערס שטענדיקע אָפּשפיגלונג דאָ אינעם קרום-שטייענדיקן טריומף. זינע אויגן, אונגעגראָבן אינעם שפיגל, האָבן ווי געבעטן בא אימ, ער זאָל כאַטש קורצ, כאַטש נאָר אפ איינ רעגע באוונזן דעם פּאָטערס פּאָ-נעם.

און פלוצעם האָט ער מיט א מאָדנער קראפט דערפילט אינ זיך דאָס, וואָס פון אימ איז אוועק צוריק מיט צוויי מיט א האַלבן יאָר אינ געפענקעניש, ווי נאָר ער האָט דאָרט אָנגעהויבן קלעפן די דינטישישע צורעם. שמארקער פון אלע פארלאנגען אינ לעבן האָט אינ אימ גענומען שטורעמען די באַדערפעניש אויסצוקלעפן דעם פּאָטער, ווי ער שפּאַנט אוועק פון דער פּוסטער שטאָף אינ יענעם זוניקן פּרימאָרגן. ער ווייסט, אז גיכער ווי אלץ וועט ער געהארגעט ווערן, נאָר עפשער... עפשער וועט ער דערטראַגן די געווער-טיילן אהין, ווו מע דארף זיי. און ער שפּאַנט און שפּאַנט מיטן זעקל אפ די פלייצעס. ער איז א טויב-שמוער יוד,

צו וועמען עס דערקייט ניט גארניט פון די קלאנגען, מיט וועלכע די וועלט ארום אימ איז פול, ער קען זיך בלויז אינקוקן.
 ער האָט געקלעפט דעם פאָטערס פיגור פון יענעם ליימ-געמיש, פון וועלכן ער פלעגט קלעפן זינע פיגורן, ווען ער איז נאָך געווען א יונגל.
 צום טריומף דאָ דערביי האָט ער, ניט אופהערנדיק צו ארבעטן מיטן געהולצל, אלע מאָל געוואָרפן פאָרשנדיק-שטרענגע בליקן, צי וואָסס דאָרט דעם פאָטערס אָפּשפּיגלונג פונקט אזוי, ווי ער האָט זי פאר-טראַכט.

אוואָדע קוקט אַ מענטש בלויז מיט די אויגן. נאָר באַמטויב-שטומען פאָטער, וואָס שפּאַנט געהאָנגעט צו ווערן, אבי דערטראָגן זינע זעקל אַהינ, וווּ מע דארף עס, האָבן אינקוקן זיך געמוזט אויב די באַקן, דאָס מויל, די אויערן, דער שמערן, יעדעס מינדסטע אָרט אפּן פאָנעם און אפּילע די געקריזלטע האָר אפּן קאָפּ.

VII

גראָד אין יענע טעג האָבן אפּ פּיסטע געסלעך אָנגעהויבן אופּצו-לעבן איינציקע היזער. אין שוואַרצע פענצטער-לעכער האָבן דאָ און דאָרט זיך באַוויזן פּריש-אַרײַנגעשטעלטע ווײַס-אָפּגעהובלעוועמע דא-מען, און קלעפּ פּונע העק — פּרישע, ווי אין די צײַטן, ווען גויעב מיט זינע קינדער זינען ארויס פונע דער מײווע, — האָבן גענומען פונע דאָרט זיך איבערופּן מיט די קלעפּ פונע די העק אין נאָענטן דאָרף. דאָס האָבן יודן פארטיזאנער אָנגעהויבן זיך אומקערן פונע די ארומיקע וועלדער.

אפּ ארויסצוגעבן זיי פארשיידענע נײטיקע זאַכן איז פונעם ריקאָם געווען דאָ אוועקגעשטעלט מאַניע. דורכ דער אָפענער טיר האָט דער סקולפּטאָר ביים זינע ארבעט געקענט זען, ווי מיט אימפעט פונע א באַלע-באַסטע, וואָס נעמט אפּ אָנגעלייגטע געסט, לויפט מאַניע ערגעץ-וווּהינ

אוועק. דאָס האָט זי גענילט באגעגענענע עמעצנ, העלפנ זיכ אויספאקעווענ.
אונ מיט דער יעדנע ווישנ יעדנ ניי-צוגעקומענע מענטשנ איז זי נאָכדעם
געלאָפנ צו אלעמערשטן צומ סקולפטאָר, ווי צו עפעס א מינ אַרטיקנ
פאטרויאַרכ. דאָס האָט בלויז געהאט צו זאָגן, אז יעדער צוריקגעקומענער
מענטש, ארום וועלכנ זי האָט פיל צו מאַכן, איז איר זייער טייער און
אז באזונדער טייער איז איר ער, דער סקולפטאָר, ווייל געקומענ איז ער
אהער דער ערשטער.

— שוין עפּשער ארום אכצנ מענטשנ, לאַמיכ אזוי לעבנ! — האָט
זי אימ איינמאָל מיט גרויס פרייד געמאכט דעם כעזשבנ.

— אזוי? — האָט ער טויבלעכ איבערגעפרעגט, — סאַקע?

אונ ער האָט גאָר אליין ניט באמערקט, ווי ער געמט זיכ אָן פונ
מאניענ מיט אַט דער פרייד אירער אונ מיט איר קאָבעדיקנ ווילן, אז
איז שטאַט זאָלנ צוקומענ נאָכ אונ נאָכ מענטשנ.

פונ ערגעץ האָבנ זיכ אהער גענומענ צוויי אלטע יודישע ווייבער —
קלאָגערנס. זייערע יאָמערדיקע קוילעס האָבנ א גאנצנ מאָג געררעליע-
וועט די שטיילקניט אינ דעם אָדער אינ יענעם עק שטאַט. פארייניקט,
ווי צוויי שוועסטער, זינענ זיי ארומגעגאנגענ פונ איינ פוסטער שטוב
אינ דער צווייטער אונ האָבנ אינ יעדערער אָפגעוויינט א מינוט פינפ
זייער הויב אפנ קאָל — גלאט אזוי פונ מיצווע וועגנ, צי עפּשער לויט
עפעס א מינ אלטער יודישער טראדיציע באמ אומקערנ זיכ אינ אויס-
געקוילעטע שטעט.

די צוויי ווייבער האָבנ אָפגעוויינט זייערס. אונ דעמלט — אויב ווי
לויט עפעס א מינ אלטער טראדיציע — האָט דאָ אינ שטאַט צווישנ
די צוריקגעקומענע זיכ באוויזנ די ערשטע טראָגעדיקע פרוי. דער מאנ
אירער האָט זי פאר זינ אומקומענ אויסבאהאלטנ ערגעץ דאָ אינ געגנט.
אונ זי — זי האָט גאָר געוואָלט פארקערט, אז דער מאנ זאָל זיכ אויס-
גאהאלטנ. אזוי האָט זי דערציילט:

— ווונל ער האָט געהאט זייער א קראנק הארצ...

דער סקולפּטאָר האָט איר נאָכגעקוקט בא זיכ אינ געסל, ווען זי איז געגאנגען צו מאניען, ווי צו דער באלעבאָסטע פון דער שטאָט, זיכ דורכריידן וועגן אירע היצטארבעסן — זייער אונ זייער א רוקע, וווקסי-קע פרוי פון א יאָר דרניסיק מיט א לענגלעכ מיד פאָנעם אונ מיט אויגן, וואָס קוקן שטענדיק ווי אינ איינ פינטל, אונ מעגלעכ דערפאר, וואָס בא איר איצטיקער לאגע האָט זי ניט געהאט קיין אנדער כריירע, ווי פארגלייבן זיכ דער וועלט, האָט זיכ געדאכט, אז זי איז א בלינדע. אזוי האָט זי יעדנפאלס אויסגעזען דעם סקולפּטאָר, ווען מאניע האָט נאָכדעם צעשאַקענער הייט זי אוועקגעפירט אונטער דער האנט צו דער דאָקטערשע לינע פּיערמאן. די פרוי האָט פאמעלעכ אונ שווערלעכ געוויגט איר קערפער פון איינ פּוס אפן אנדערן. זי איז געווען אינ די שפעטע כאדאָשימ. איר הויכער שפיציקער בויב האָט געהאלטן אינ איינ צונישט מאכט יעדער געראנק, אז דאָס לעבן קען מען אָפּשטעלן.

מיט א נניעם אינווייניקסטן דראנג האָט דעמלט דער סקולפּטאָר זיכ געכאפט קלעפּן דאָס זעקל אפ די פלייצעס פונעם פאָמערס פיגור — אויב אינ אָט דעם זעקל מיט די שווערע מעטאלענע געווער-טוילן האָט זיכ באדארפט פילן די פאראקשנטע זיכערקייט:

„דאָס לעבן גייט ווונטער!“

אינ יענעם טאָג, פירנדיק די ציג פונעם סטעפאָק, איז ער פאר-כידעשט געבליבן שטיין לעבן די ברייט-צעפענטע פענצטער פונעם דאָקטער פּיערמאָנס שטוב. אימ האָט זיכ געדאכט, אז דאָרט טוט עמעצער פון מאָל צו מאָל א זונג. אינווייניק, צו איינעם פון די צעעפּן-טע פענצטער, האָט צוגעשווינדלט א ווונטער כאָלאַט. א ווונט-פארשליי-ערטער מיידלשער קאָפּ האָט זיכ געטאָן צו אימ א גרייס אונ זיכ אדויס-געבויגן דורכט פענצטער. איינינעם מיטן אייבערשטן טייל קערפער האָבן זיכ ארויסגעבויגן דירעוודיקע הענט, וואָס האָבן נאָרוואָס געקערט וועלטן

באמ אפראמענ צי בא אויסוויסן ווענט. דאָס איז געווען די יונגע
דאָקטערשע לינע. וועגן זיין קומען אהער האָט זי, אפאָנעם, זיב דער-
וויסט דורך טעקליען אָדער דורך מאניען. אינ פאָנעם האָט זי אימ
קיינמאָל ניט געזען, נאָר הערן האָט זי פיל מאָל געהערט וועגן אימ.
— איר וועט עפּשער ארזינגיינ? — האָט זי אימ פארבעטן אָן צע-
רעמאָניעס, קימאט ביזלעכ.

זי האָט אויסגעזען צו קליינוויסקיק און צו פראָסט אינ פארגלויב
מיט יענער פאָרשטעלונג, וואָס בא אימ איז געבליבן וועגן דעם דאָקטער
פניערמאנס מיידלעכ. א פאָנעם האָט זי געהאט א רויטלעכ-בלאָנדס, א
גראַבלעכס — איינס פון יענע פענעמער, וואָס דאָס אויג זוכט אפ זיי
איבער עפעס שפורן פון קלניען. דערצו נאָב האָט זי בא יערן וואָרט,
וואָס מע האָט צו איר אויסגערעדט, מיטאמאָל אופגעפלאמט, ווי פון
שרעק, אז זי וועט ניט וויסן וואָס צו ענטפערן, כאָטש טאקע דאָ באלד
האָט זי געענטפערט מיט אומדערווארטער זיכערקייט, קימאט מיט אזעס
אינ די אויגן, וואָס מיט די פניערדיק-לויכטנדיקע שווארצאפל און מיט
די אינז-קאלטע וויינילעכער — דעם דאָקטער פניערמאנס אויגן.
זי האָט זיב נאָר ווי באלידיקט, אלעמי פרעגט דער סקולפּטאָר, צי
איז זי געקומען אפ צו בלייבן דאָ.

— ווו דען זשע זאָל איב בלייבן? — האָט זי גראַבלעכ אימ געענט-
פערט, — אפן הימל?

באלעבאטיש האָט זי אימ ארומגעפירט איבערן הויז און אימ בא-
וויזן, אז אומעטומ האָט זי דאָ פיל וואָס צו טאָן:
— זעט נאָר, וואָס זיי האָבן דאָ געמאכט פון די ווענט, פון די
פאָדלאָגעס, פון די באלקנס... איב ווייס גאָרניט, ווען וועל איב דאָ ארויס
פון דער ארבעט.

ארזינגעקומען אייניגעם מיט אימ אינעם צימער, ווו פרויער איז
געווען איר פאָטערס קאבינעט, האָט זי האָרט שוין פאריינוועגס בא-

לעבאמיש-פלינק ארויסגעשלעפט פון אונטער א הויפן צעבראכענע מעבל א גרויס בילד אינא א צעפארן רעמל. פונעם בילד האָט אונטערן שטויב זיב אנטפלעקט דעם אלטן דאָקטערס פּאָנעם מיט די גראַבלעכע וואָג-צעם, וואָס מאַכט עס ענלעך צום פּאָנעם פון י.ל. פּערעצ. דעם דאָקטערס צוזאמענגעצויגענע אויגן האָבן ווי געהאלטן אין איין קלוגן אָפּשפּעטן פון אלע ביטערקייטן איב לעבן, וואָס האָבן אימ דאָס ניט געקענט שטערן אָפּצוגעבן אלע זינע יאָרן אפּ אוועקצושטעלן דאָ וואָס בעסער דעם שפיטאָל, היילן קראַנקע, אויסבאהאלטן פארווונדערטע רויטארמייער. — כאָטש נעם צערניס זיב, — האָט זי זיב געקלאָגט, אופּהענגענדיק דאָס בילד אפּ דער וואַנט, — אינא א פּאָר טעג ארום הייב איב שוין אָן אַרבעטן איב שפיטאָל.

מיט ווונדער האָט דער סקולפּטאָר נאָכגעקוקט נאָך יעדער טנוע אי-רער. ס'איז אויסגעקומען, ווי איינער, וועמען מע האָט אָפּגעהאקט די פיס, וואָלט זיב געקלאָגט, אלעמען מע האָט אימ קאָליר געמאכט א פּאָר הויזן. נאָר דאָפּקע דערפאר, וואָס אָנהויבן דאָ באַלד צו ריידן וועגן דעם גרויסן אומגליק האָט זי ניט געוואָלט, צי ניט געקענט, — דאָפּקע דערפאר האָט דער סקולפּטאָר דערפילט ערגעץ בא זיב איב האַרצן א טיפּן אָפּשני צו איר אונ צו אלץ, וואָס זי טוט דאָ. אימ איז אָן שום אַנטראַכטענישן געוואָרן עפעס גוט פון דעם, וואָס אָט — זי וועט דאָ וווינען איב דעם זעלבן הויז, ווי איר פּאָטער האָט געווינט, אונ וועט אַרבעטן איב דעם זעלבן שפיטאָל, ווי איר פּאָטער האָט געאַרבעט. אונ אומגעקערט זיב נאָכדעם צו זיב אחיימ, האָט ער פיל ריזקער, ווי ביז אהער, מיט ניעם כיישעק גענומען אַרבעטן אפּן פּאָטערס פיגור.

בא אָט דער אַרבעט האָט אימ צו פאַרנאכט-צו געטראָפּן טעקליע — זי האָט געבראכט פאר דער ציג א ביסל שאַלעכצ פון קארטאָפּל. די פיגור איז געווען פאַרשטעלט פון איר מיטן סקולפּטאָרס קערפּער. דעם

אויסגעקלעפטן פארקוממער האָט זי צוערשט דערזען אָפגעשפּיגלט
אקעגן אין טרוימאָ און איז געבליבן געפּלעפט.

— אוי! — האָט זי אויסגעקערעכצט, — דער טויב-שטומער פּאָריק-
מאכער!.. ווי ער וואָלט לעבן... זע, ער גייט... מיטן זעקל אפּ די
פּלויצעס...

דער סקולפּטאָר האָט אוועקגענומען זיין בליק פּונדער פיגור און
איז אַ ווילע פּאָרגליווערט געוואָרן, אַינזוקוקנדיק זיב אין טעקליע. איר
מאן, ווי ער האָט זיב דערוואַס, איז אָנהויב מילכאָמע געפּאלן אפּן
פּראָנט. פּונדעמלעך אָן טוט זי אלע שווערע מאַנצבלשע אַרבעטן איני-
נעם מיט די קאָלוירטניצעס אין וואַלד, און ווען ער, דער סקולפּטאָר,
איז אינעם ערשטן טאָג. פּונד זיין קומען אַהער אומגעפּאלן אינמיטן
מאַרק, האָט זי אים געהאַלפּן אופשטיין... אויב נעמען זי קלעפּן, איז
ניט אַנדערש, ווי אינעם מאָמענט, ווען זי בייגט זיב אָן אפּצוהייבן אַן
אומגעפּאלענעם מענשטן...

טעקליע האָט דערציילט, אַז באַ זיי, באַ די קאָלוירטניצעס איז
וואַלד, זינען געווען מאַניע און פּאָוולאָ סטעפענקאָ — דער צווייטער
סעקרעטאַר פּונד רינקאַמ. זי, טעקליע, און נאָך אייניקע קאָלוירטניצעס
וועלן גיין אַרבעטן אין שטאַטישן אַרטעל, וואָס נעמט זיב אויספּאַר-
טיקן וואַרעמע וואַטאָוע לייבלעכ, וויל די מילכאָמע גייט נאָך און אין
שטאַט האָבן נאָך דערוויל זיב אומגעקערט ווייניק מענשטן און פּאַרן
פּראָנט דאַרפּ מען וואָס מער וואַרעמע זאַכען.

טעקליע האָט דערציילט, ווי דער אַרטעל דאָ אין שטאַט וועט זיב
געפינען, און דער סקולפּטאָר האָט, גרויסנדיק אַ ניי לוימ-געמיש, גע-
קוקט אפּ איר און האָט זי שוין געזען, ווי זי וועט אויסזען אַן אויס-
געקלעפטע.

ס'איז אויסגעקומען, ווי דעם פּאַטערס פיגור וואָלט אים דאָ היימלעך
געמאַכט דאָס אָרט. ער האָט אָנגעהויבן אופשטיין צו דער אַרבעט

גאנצפרי, ווי נאָר עס הייבט אָן ליכטיק ווערן. ס'איז געווען איז יענע
טעג, ווען איינציקע מיטשפּאַכעס האָבן אלץ ניט אופגעהערט זיך אומ-
צוקערן אהער. אינ שטאָט האָבן ווידער אָנגעהויבן ארבעטן די ערשטע
ארטעלן.

געווען איז שוין גאנץ שפעטלעך אינ אָסיען, ווען ער האָט גענומען
זיך גרייטן אינ וועג ארױס. צווישן די סקולפּטורן, וואָס ער האָט געהאט
מיט זיך מיטצונעמען, איז געווען אויך מאניעס פיגור אינעם קורצן
קלױדל און אינ די קלױנע פארטיזאנישע שטיוול, און פיגורן פונ אָר-
טיקע יודן און אוקראינער, וואָס האָבן אייניגעם געפארטיזאנעוועט.
אינ א קילן ווינטיקן טאָג האָבן באמ פאדיקמאכער אינ שטיבל זיך
פארזאמלט אייניקע פונ די צוריקגעקומענע און אימ געהאַפּט אינפאַקט
די פיגורן אינ ראַגאַזשעס און זיי ארופלייגן אפ דער געדונגענער פוי-
ערשער פור. ער איז שוין געהאט געזעסן אפ דער פור, ווען מע האָט
זיך דערמאָנט זיך נאָכפרעגן בא אימ, ווו וועט זײַן דער אדרעס זײַנער.
— ווו וועט זײַן דער אדרעס?..

אימ איז געווען שווער דערופ צו ענטפערן. קיין גענויעם אדרעס
האָט ער דערווייל נאָך ניט געהאט, נאָר ער האָט געהאט סקולפּטורן,
וואָס האָבן באניט געקענט דערציילן וועגן זײַן פאָטער, וועגן זײַן
שטאָט און וועגן אירע מענטשן.

אינהאלט

דאָוויד בערגעלסאָן — פאָרוואָרט פון	
ה. רעמעניק	3

1917—1907

דער טויבער	21
נאָכ אלעמען	55
יאָרדימ	431
דרויב	445
א ראַמאן	463

1934—1921

איינעמס א וועג	481
באמ טעלעפאָן	513
הערשל טאָקער	545

570	צוויי ראָצנים
580	איבערנעכערט
610	דזשיראָ-דזשיראָ

1946 — 1943

643	פּרענטשאפט
653	אינ שונ פון שווערס
683	אנ אירעס
704	יאָרצייט-ליכט
722	דער סקולפּטאָר

Давид Бергельсон

ИЗБРАННОЕ

Редактор Г. Ременик

Художественный редактор Г. Кудрявцев

Технический редактор В. Овсеенко

Корректор М. Иткович

Сдано в набор 10/XI 1960 г. Подписано в печать 23/II 1961 г.
 Бумага 70×108¹/₃₂. — 23,88 псч л. = 32,7 усл псч л. 29,09
 уч.-изд л. + 1 вклейка = 29,12 л. Тираж 30 000 экз. Заказ № 1717
 Цена 98 коп.

Гослитиздат Москва, б-66, Ново-Басманная, 19

Московская типография № 3 „Искра революции“

Мосгорсовнархоза

Москва, Г-19, пер. Аксакова, 13

13

98